

Ibidem cap: 3.
lib: 3.Citatur à B. Tho
ma in opusc: de
errorib. Græco-
rum.Augustin: lib: 2.
de doct: Christ:
cap: 8.Contra epist:
Manich: fun-
dam: cap: 5.

Ibidem cap: 4.

go: Tym powiada porządkiem / y ta successya / aż do nas przyştá tá trádycya / y to prawdy przepowiadanie / ktore trwa od Apostotow / w Kościele. á to iest nadostatecznyse pokazanie y dowod; że iednáž y tá ożywiáca wiára iest / ktora w Kościele od Apostotow / aż do tego czasu zachowana iest y podána w prawdzie. Tož piše Cyrillus Alexandryiski Pátryarchá in Thesauro; Debemus nos capiti nostro Romano Pontifici adharere: ad omnes pertinet ab eo, quid credendum, quid tenendū sit, accipere. Powinni iestefmy / práwi / przygtowie násey Biskupie Rzymstkim stać: wshyftkim naležy / áby od niego bráli / co wierzyć y trzymać máia. Tož ma Augustyn s. gdy wczy / żebyfmy w rozeznaniu ktore sa písmá Kanonicke á prawdziwie swiete / trzymáli sie powažności Kościotow Kátholicznych / iáko ich može być nawiecy: miezdy ktorými one sa / ktore stolice Apostolskie mieć / y listy od nich wziąć záslužyly. A gdyž Kościot Rzymsti naprzedniejšo Piotrá s. stolice ma / ktora wziawšy wielkie od Pána Zbáwićielá przywileie / až po dziś dzień trwa: tenže Kościot naprzedniejšy od Páwta s. list wziąć záslužit: przetož tego Kościotá rozsadek o Písmie s. wedtug Augustyná s. nápoważniejšy iest. Tenže Doktor s. gdy ná drugim mieyscu piše; žebych Ewángeliey nie wierzył / by mie do tego Kościotá powszechnego powažność nie wzbudžátá; przez Kościot powszechny nie inšy iedno Rzymsti rozumie / iáko w tychže księgách troche wyżšey piše. Co tu mowia Ewángelikowie / žeby księgi Písmá s. od sámege Kościotá Greckiego / przyştly do Kościotá Rzymstkiego / to ich zmyślone y wiary niegodne plotki / iáko fmy to okazáli dowodnie w czesći I. w fátsu ich 77. A do tego pytamy Ewángelikow od ktorege Kościotá písmo s. máia / od Greckiego li czy od Rzymstkiego: A iž záprzeć nie moga / že od Rzymstkiego / tedy tym sámyim świádcza / že Kościot Rzymsti rozsádza / ktore písmo prawdziwe y swiete / ktore fátsywe y podrzucone.

W Questyey 44. y 45. pytáia Ewángelikowie; Skąd to rozezná-

rozeznánie y rozsadek písmá Kościot Rzymsti wziął, że się na nim mylić nie może? czy gi wziął sam od siebie, to iest, że te księgi sam v siebie vžnal być własne, te nie własne? czyli od zewnetrznego náchmienia Duchá swiętego?

Odpor. Rozsadku y rozeznánie písmá / nie ma Kościot Rzymsti sam od siebie (to iest / z sámege sity swey y dowcipu ludzkiego / vžnawáiac v siebie ktore własne / ktore nie własne písmo s.) ále ma czesćia dla onych osobnych przywileiow / ktorych Chrystus Pan nádat / dla Kościotá swego / stolicy Piotrowey y successorom iego / o ktorych byto w odpowiedzi ná Quest. 25. czesćia ma dla przytomności y náchmienia á spráwowania Duchá s. ktorege Pan Chrystus dat Kościotowi swemu / (ná Pietrze y successorách iego zbudowánemu) áby z tym Kościotem miesztat ná wieki / y wshyftkiew prawdy wczyt / á to / wedtug Apostotá / dla tego; ku wykonániu swiętych / ku budowánium ciátá Chrystusowego / žebyfmy wiecy nie byli dziećmi vnosácy mi sie y chwieiacymi sie od káždego wiátru náuki / przez ludžka žtošć y chytrošć ku záwiedziemiu w bład: ále žebyfmy / zachowúiac prawdę w mitošći / rošli w onego we wshyftkim ktory iest gtowa Chrystus. Lecž zle stá Ewángelikowie zámykáia; iž z náchmienia Duchá s. Kościot písmo rozeznáwa, žeby tež káždy wierny, członkiem będąc kościelnym, z tegož Duchá s. písmo od písmá rozeznáć mogl. A iestže goržey inferuia; žeby káždy wierny y bogoboyny, okrom rozeznánie kościelnego, sam z siebie rozeznáć mogl, ktore księgi sa własne písmá swiętego, ktore nie sa, iáko rozeznáć može biały dzień od nocy ciemney. Bo ácz sie ználešć može z prawowiernych cztonkow Kościotá Božego / ktory z Duchá s. može rozeznáć písmo od písmá: wšákže nie wie žaden pewnošćia wiary / ktoby wziat taki dar Duchá s. ku rozeznániu písmá: y owšem mamy vpomnienie Apostolskie; žebyfmy nie káždemu duchowi wieržyli / ále došwiadcžáli duchow / iestže z Bogá sa. bo wiele fátsywych Prorokow wyšto ná swiát. A ktemu iestliby ten duch prywatny káždego z osobná wiernego y bogoboynego byt sedžiem y wyktádáczem písmá s. niž gdyby sporow (iákie sa teraz o religiey) končá nie byto / y drogáby sie ználešć nie mogtá do náwrocenia heretykow;

QVÆST.
XLIIII.
XLV.

Skąd ma Kościot Rzymsti rozsadek písmá nieomyšly.

Luc: 22. 32.
Matt: 16. 18.

Ioan: 14. 16.

Ioan: 16. 13.

Ephes: 4. 12.

Zle consequētie Ewángelikowskie w Quest. 45. y 44. ná Kořicu.

I. Ioan: 4. 1.

XVI, 8° - 123

4545. 1986

2

1/2 389/86

36 000

A ruble

3

Линия Азия
Сибирь / Писемский
у д. Ог / ст. Мухоморов
Сибирь / Писемский / Мухоморов
Сибирь / Писемский / Мухоморов

у д. Ог / ст. Мухоморов
Андрей П. Писемский / Мухоморов
Сибирь / Писемский / Мухоморов

11

IASNIE OSWIECONEM V Y NA-

wielebnieyssemu w Pánu Chrystusie Oycu y Pánu, Pánu
STANISLAWOWI KARNKOWSKIEM V, z la-
ski Bożey Arcybiskupowi Gnieźnieńskiemu, Lega-
to Nato, Primaśowi Korony Polskiew, y
pierwszemu Książęciu, Pánu swo-

mu Miłosziwemu. Głównemu Gubernatorowi Wielkopolskiemu

ADRIAN IVNGA, Societatis IESV, łaski Bożey, zdrowia dobrego,
y wšzego błogosławieństwa, wiernie śyczy, y prośi od Pána Boga.

O Pan Chrystus / Kościolowi swemu / ná-
oney mocney opoce Pietrze s. fundowanemu /
za wieczny przywiley y wpominek zostawic
raczyt / Jásnie oświecony y nawielebnieyszy /
á mnie Miłosziwy Pánie; że brany pieknelne
przeciwo iemu nie przemoga: to sie w Koście-
le Rzymskim. (w ktorym tenże Piotr Káthedre áż do smier-
ci miał y one successorom swym / Biskupom Rzymskim / per-
wonym porzadkiem oddat,) y we wšytkich innych Kościo-
tách / ktore sa w spolecznosci Kościoła Rzymskiego / praw-
dziwie po dziś dzień pełni / y áż do skonczenia swiata nie w-
stanie. Abowiem o zniszczenie tego Kościoła / y wšytkich przy-
nim stoiających prawowiernych Kátholikow / długo á czesto
sie kusit / on chytry wáż / główny Chrystá Pána y czonkow
iego nieprzyaciel. Bo naprzod nie długo po w niebo wsta-
pieniu Pániskim / ledwie po świecie dzwiek náuki Aposto-
łskiew wšlyšan byt / wzbudzit przeciwo iemu możne á okrutne
Monárchy y przetożone pogańskie / ktorzy frogimi dekretá-
mi y wymysłnymi á cieškimi mekámi / niestycháne okrucień-
stwa / przez trzy stá lat niemal / áż do pánowania Konstanty-
ná wielkiego / po dwánaściekroć pokázuiac / Kościol Boży
y imie Chrześcáńskie zniszczyc / y wiecznie zátrocic wšilnie
chcieli.

Matt: 16. 18.

Kościół s.
Rzymski ni-
gdy nie wy-
cieżony.

Pogańskie ok-
rucieństwa
przeciwo Kościo-
łowi Rzym-
skiemu nie prze-
mogły.

Ex libris...

Przedmowa.

chcieli. W tym tak wielkim przesładowaniu trzech y trzy-
 dziesięci Biskupow Rzymskich / dla Pana swego / na ktorego
 miejscu byli / rozmaicie zamordowanych / polegto. Wszakże
 te tak ciężkie y gwałtowne przez tak dlugi czas stosy y naja-
 zdy śatanistyczne nie tylko wiernych nie zwalily; ale wietż do
 rozszerzenia granic Kościoła Bożego okazały y przyczyna
 byty. Stad one Tertullianowe / w pośrodku takich tyran-
 now mieścić się / słowa; *Semen est, sanguis Christiano-
 rum.* Krew męczennika / nasienie y rozmnożenie Chrześcijań-
 skie. Bo choć y niewiernych Chrześcijanie / iako wywołani
 y naniepoczciwsi byli: przecie iednak / iako tenże Tertullian
 piśe / miastá / miasteczka / wsi / rade / pałace / y wszystkie mie-
 sca pospolite napetniali; same tylko bawianice poganiſtwu
 zostawiali. Nie powiodła się staremu wężowi ta sztuka /
 użyt drugiej przeciw Kościołowi subtylniejszey. Gdy bo-
 wiem stały mordy Chrześcijan / y wielkie á cąte narody / z
 ciemności bledow poganiſkich / do swiáctości prawdy Chrze-
 ścijanſkiej prawie ciśnac się gárnety: gdy Rzym (iako o-
 nim Leo Papież / Wielkim nazwany / piśe) dla stolice Pio-
 trá s. sstawy sie głowa swiáta / daley zwierzchność swa
 rościagnat chwata Boska / niż panowaniem swieckim: on
 głowny á nieublagany wiernych nieprzyiaciel / ácz przedtym
 iedco; ale nawiecey w onym wielkim pokoiu Kościoła Bo-
 żego / gdy spáli ludzie / miedzy psenica / nasiat wiele ztego
 kałolu: to jest / rozmaitych bledow / kácerstw / odszepienstw /
 złości / zgorſzenia / y nieprawości bez miary. Lecz miedzy
 tym zym zielem / naszkodliwe kácerstwo. ktore przyiacielem
 sie y domownikiem zwierzchu pokázuiać; okrutnym jest we
 wnatrż nieprzyiacielem. Bo w Anyotá swiáctości / iako y
 oćiec tego / przemienia sie; ale czarstwowſkim iadem / iako zym
 powietrzem / pierwey niż sie obaczyſ / duſze zabija. W odzie-
 niu owczym przychodzi; ale iako wilk drapieżny owczárni
 p. Chrystusowej niewymownie ſkodzi. Głosu oblubienice
 Chrystusowej używa; ale sproſna nierządnicą jest / ile bled-
 dow / tyle mitosińkow przyimuiac. Chrystusa y slowo tego

Apologet: cap:
 ultimo.

Ibidem cap: 37.

Leo serm: 1. in
 natali SS. Petri
 & Pauli.

Kácerstwa /
 iako chytre / á
 ſzkodliwe.

Przedmowa.

czesto w giebie ma; ale Antychrystowi droge sciele. Pi-
 smem / iako Zydzi y sctan przeciwo Panu naszemu / narabia;
 ale pismem zle zrozumianym / zakon Bozy / karnosc y religia
 Chrzeszczanska w niwecz obraca. Per verba legis, legem im-
 pugnant, & fide sine fide prætendunt. pisa Hilarius y Am-
 brozy SS. Od maluczki ch rzeczy poczyna; ale wkradly sie
 raz / iako piekielny ogien albo cancer, skodzie nie przestawa-
 a; nagtownieysze wiary s. tajemnice z gruntu wywroci / y w
 Pogansktwo a niezboznosc obroci. co iuz dzis niestety s na
 niektorych miyscach widzimy: day Boze / bysmy na to y w
 Polskie kiedy nie patrzyli / czego iuz nie mate poczacki ba-
 czymy. A k temu; Poganim przesladuacy / pisa Augustyn s.
 strozy sie iako lew: a heretyk / iako smok na zdradzie. On przy-
 musa; a ten wczy zaprzec sie Chrystusa. On gwalttem / a ten
 zdrada. Przeciwo onemu potrzeba cierpliwosci; przeciwo te-
 mu wielkiej czuynosci. Ten tak ziadly a okrutny nieprzyja-
 ciel / nie tak moca / iako zloscia y chytroscia / (ktora iest dwo-
 iaka / wedlug Apostota / zbroia wszystkich kacerstw) iako
 zboyca y ztodziey / dosyc dlugi czas Kosciotowi Bozemu
 skodzil. Ale iednak y z tego slawny tryumph y zwyciestwo
 tenze Kosciot odniosl. Bo one wszystkie kacerstwa / ktore
 opisua Ireneus, Tertullian, Epiphanius, Augustyn, The-
 odoretus, Philastrius, Damascenus y inszy / ktorych bylo przez
 dwieście / a; do tego wieku / (wyiawly ostacki Nestorya-
 now y Eutyhianow na wschod slonica / y niedawne Hussyty
 w Czechach) choc byly wiele Kosciotow opanowaly / choc
 swe patrony mozne Krole y Cesarze miaty: wszakze iako
 strumien / ktory ze dzdzu sie zbierze / predko vstaly / y ta mo-
 cna opoka / na ktorey Kosciot Panski zbudowany / tak star-
 ce sa / zeby ich byla y pamiatka nie zostala / by byli pisarze ko-
 scielni / ktoryz za ich czasow zyli / o nich nie pisali. Toz sie y z
 dzisiejszymi kacerstw / ktore sie ozdobnym Ewangeliem ty-
 tutem zastaniata / dzieie. Bo / chocia; ich rozsiewacze y
 obronicy wielkiej pilnosci do ich vdanja / y zawiadzenia wier-
 nych / przydawala: wszakze tak wielka moc prawdy / ze im ia

Hilar: in lib: ad
 Constant.
 Ambr: in com:
 ad Tit: 3.

In Psal: 39.

Ephes: 4. 14.
 Ioan: 1e. 1.

Kosciot s.
 Rzymski try-
 umfuit ze
 wszystkich ka-
 cerstw.

Heretycy tej
 wieku co wy-
 arali / walczac
 z Kosciotem
 Rzymskim.

14
 Joh. Greco-Latini Panomia et Decani Vincenti
 wiecey

Przedmowa.

wiecey tłumia / tym ona potężniejsza; im wietrze adwersar-
 rze y natężdy cierpi; tym sie sławniejsza y iásniejsza sstawa.
 Oderwat sie od Kościoła Bożego Luther nieszczesliwy z
 fátceya swa: Leczi tak on od Kościoła; tak od niego dnużdy
 odpádli / ktorzy sie máto przed tym / kácerstw iego / iáko kczy-
 rego słowa Bożego chwytáli; y po dziś dzień / w wielkiej nie-
 zgodzie swey / niezliczonym / á z áwśie nowo náfstawia cym
 bledom kóncá nigdy niedzniczy ználeśc nie moga. Wyšli ni-
 ktorzy do oney Sáskiej wśetecznicy y Szwáycárskiej / Gene-
 wenńskiej / y inśych iey towárzyszek / pieśczota / tágodnymi slo-
 wki y náuka ich ciátu smákujaca / powabieni; y tak opuściw-
 śy dom Boga żywego / silar y wtwierdzenie prawdy / źrzodto
 náziemi wod żywych / nákopáli sobie studzianek dziurawych /
 ktore wody zatrzymáć nie moga. Lecz takowi ludzie optá-
 káni / w swym bledzie yporni / nie Kościołowi Bożemu / kto-
 ry ich rad pozbyt / ále sobie wiecey záfškodzili. Dobry żaden /
 powiáda Cyprian s. 3 Kościoła wyniśc nie może. Wiátr nie
 porywa psenice / áni dzzewá dobre wkorzenionego nie oba-
 la; czcza tylko plewe wnośi / y dzewo słábo siedzace powala.
 Augustyn s. 3 tych / práwi / heretycy bywáia / ktorzy / choć-
 by w kościele byli / przecieby bładzili. A ná miejsce tey odpá-
 dtey trochy / Bog do tegoż Kościoła swego w tymże czáśie
 powotáć raczyt / nowo náleżione wielkie á rozmáite Zamor-
 skie narody / Perwáńskie / Merykáńskie / Jáponńskie / Syneń-
 skie / y inśych kráíow y wysep Indyjskich / wśchodnych y za-
 chodnych niezliczone ludzic: ktorzy porzuciwśy bátwany y
 niedowiárstwo swoje / poktonili sie Chrystusowi wkrzyżo-
 wánemu / y gtośu á náuki iego / z wśt posláncow namieśniká
 iego / Biskupa Rzymśkiego / z pokora y wczciwościa wielka
 slucháia. Obrócili oczy swe dworni kácerze / ná obyczáie
 niektorych Kátholikow nie Chrzesćjáńskie / swoich bestyál-
 skich y gorszych niź pogáńskich postepkow nie widzac: á ná
 wiecey ná te / ktorzy iáká wladza nád trzoda Páńśka máia /
 pospoliśtwu takie bydzac / swowolne á niepohámowane tezy-
 ki swe rospuścili. Ale y tu nie wygráli. Bo wnet że czestke

Cypri in lib: de
 unitate Eccle-
 siae.

Aug: lib: de re-
 ligione cap: 8.

Przedmowa.

Synody, pilniejszy dozór Biskupi, karność wietrza, tacy są
siedzi, y czasy zte, ostrożniejszye slugi Boże y sąfarze tajem-
nic iego uczynity, y do Chrześcijańskiego a pobożnego życia
wzbudżyli. Na Wiare y Ceremonie Kościoła powsechnie-
go, iawşy sie piekielnych kacerstw swych, samym naprzod
pismem wderzyl. Lecz y tu nie wsturali. Bo wnetże sie/
zdrady y chytrosci ich niezliczone, w fatrowaniu, odrzucá-
niu, przydawaniu, przekładaniu, glossowaniu, y wykładaniu
Pisną s. odkryty, y co dzień sie wietrze okazuia. Gdy im te lar-
we słowa Bożego zdarto, dostali sobie infey. Synodami y
Doktorami starymi (ktore oni kiedy chca przyimuią, kiedy
chca odrzucia) żeby swe sabuty taczney prostackom wdali/
narábiać poczeli. Lecz im y ta maskara nie pomoże. Bo
kteró meczenska, proch y kości swietych z P. Bogiem krolu-
iacych, ktore oni fromotnie lza, pala, wyrzucia, y prosić ich
o przyczynę do Boga zakazuia, pomşy ná nie przed Bogiem
wotaią. Kanony zaś Synodow, ktore niezbożny Luther iá-
wnie spalić kazat; y pisma Doktorow starodawnych, ktore
kacerstwa dzisieyszym podobne, burza y iako czartowşta ná-
uke potepiaia, by mowić mogty, wşyſtkieby iednym gtosem
wotaty, y to prawdziwie wyswiadczaia; że nic z terażniey-
şymi Ewangelikami spotecznego nie máia, a z nauka Rzym-
skiego Kościoła zgodne sa, y iego sie rozsadtkoſci, iako ná-
przednieysemu Apostolſkiemu Kościotowi, we wşyſtkim pod-
dawia. Co sie w tych ksiąſtkách, wiela przyktadow táſnie á
dowodnie okazuie. Ktore ia W. N. memu Nito: Pánu,
dla dwu przyczyn osobliwie przypisuię. Naprzod, iż Pan
wsechmogacy raczył W. N. ná ten wrząd y mieysce, w sta-
nie duchownym y kole Senatorſkim, w tey koronie narwyżſze,
z táſki á opátrznosci swey powotáć: ktore mieysce wielkimi
cnotami, czuynoşcia, dzielnoşcia, ſezodobliwoşcia, pred-
kim á ostrym dowcipem, nauka y biegtoşcia w Rzeczyposp:
y rzadzeniu Kościoła Bożego wielka, á nadewşyſtko, pobo-
żnoşcia, y żadza do pomnożenia czci y chwaty Bożey gora-
ca, tak zdbiſ, iakobys sam ná swych ramionách Rzecz wşy-

ſta po-

hi liber est dono datus Bibliothecae S. S.

Przedmowa.

stke pospolita nosit/ y za wszystkie w tym Krolestwie P. Bo-
gu odpowiadać miat: z tey przyczyny / zdato mi sie za rzecz
bárzo przystoyna; aby pod tak zacnym imieniem y obrona
W.M. Senatora y dozorce Kościota Bozego w tym Krole-
stwie naprzędniejszyego / tá obroná y potrzebne okazanie/
D A W N O S C I wiary/ nauki y ceremoniy tegoż Kościota/
przećiw fałsom y wykrętom dzisieyszych nowych Ewangelii-
kow / tym wdacniejszye y przyiemniejszye miedzy ludzie wysi-
do. Do tego przystepnia dobrodziejstwa wielkie/ ktoreś W. M.
z miłości prawié oycowstkey/ raczyt uczynić/ y czynić nie prze-
stawia Socierati nostra, w tym Krolestwie. Bo nie tylko w
Kalisu/ Collegium z Kościotem známienite/ dla pomnożen-
ia chwaty Bozey/ dla ćwiczenia ludzi młodych w pobożno-
ści y naukach wczętych / y dla szezepienia á obrony wiary s.
powsechney/ wielkim W.M. staraniem y nakładem/ z grun-
tu prawié kosztownie wystawione/ y iuż niemal dokończone/
y dobrze opátrzone iest; ale też y Collegium Poznánískie zna-
czna W. M. pomoc do fundacyey/ budowania/ y przyczynie-
nia Professorow náuk wyższych / zna y dziełczynieniem wy-
znawa. Za co W.M. sobie tu wieczna slawa/ miłość ludzka
y pámiatke; á w chwale niebieskiej zapítate nieśkończona go-
tuiesz. Tego dobrodziejstwa W. M. iż ia też niegodny / ná-
ten czas w Collegium Poznánískim vzywam / chćiatem ten
málućki vpominek / imieniem swym/ y towarzysfow moich/
ná znak wdzięczności/ W.M. ofiarowác. Ktory/ mam ná-
dziecie/ nie tak sam z siebie/ iáko dla tey chęci y serca/ ktorym
sie ofiaruje / raczyś W. M. náš Mitos; Pan / dobrodziej y
obronca/ wdzięcznie przyiać. Bog wsechmogacy/ niech W.
M. w táscie swey y dobrym zdrowiu/ tey Koronie y Kościota-
wi swemu/ iáko nadtużey/ chowa/ broni/ y cieszy. Z Colle-
gium Poznánískiego Societatis I E S V, w dzień Troyce
przenaswietsey. Roku Pańskiego /

I 5 9 3.

STANI-

Contra Nov: Aristot...

DO CZYTELNIKA, O P O-

rzadku y pożytku tych książek,

A V T H O R.

NJe bårzo dawno / Czytelniku łaskawy; niektórzy
 Ministrowie sekt terażnieyszych / Kościotowi Boże-
 mu przeciwnych / ktore sie nieślusnie zowia Ewán-
 gelickimi / zaciawşy / iáko zwykli / imion swych / wydali po
 Polsku pięćdziesiąt Questiy y dwie / ktore traktacikiem ná-
 zwáli; O Kościele Bożym / y náuce iego / r.ć. ácz przeciw wşy-
 Ńkim prawowiernym Kátholikom; ále miánowicie przeciw
 Jezuitom / iáko nawiernieyszym przyjaciotom swym / ktore
 oni / iáko sol w oku / rádzi widza: y Jezuitom / nie w rece / y o-
 czywiście / przez pewna osobę / iáko przystało; ále tylko przy
 tytule tychże Questiy / w duku słownie to wdáiac / choć ták
 nie byto / ku rozwiązaniu ie podáli. Teich Quaestia, ábo py-
 tania / gdy nas ślad inąd doşty / chcacia / zá wola y rozkazá-
 niem stárşych / ná nie odpowiedzieć / żeby co nieostrożnym
 Kátholikom nie škodziły / y zawiędzionych / w błędzie nie
 trzymały; á widzac ich nieporządne písanie / iż często w ie-
 dne Questye kilka ábo y kilkadziesiąt pytania / o rzeczách
 bårzo między sobą roznych / á wielkich / pospotu nieważnie
 gmatwáia; żebych według náuki Medzicá / głupiemu nie
 odpowíadał według głupstwa iego: zdáto mi sie zá rzecz
 potrzebna; ábym dla porzadku y łáćnieyszego káżdey rzeczy
 poiećcia y náleżenia / wşyskie ná te Questye odpowiedz / ná
 dwie czesći / á te zá sie ná pewne rozdziały / według máteriy y
 rzeczy roznych / rozdzielit. W pierwszey tedy czesći / gdzie co
 w tych Questyách zá rzecz pewna á prawdziwa / chociaż ták
 nie iest / zádawáia ábo twierdza / gdzie w czym niewinnie
 Kościot Rzymiski potwarzáia; gdzie też świádectwa z Pi-
 smá ś. Synobow / y Doktorow stárodawnych / iáko by zá ni-
 mi y w ich Kościele byli / nieszczyrze przywodza y rozmáicie
 fałşwia / te ich skutki y fortele pospotu zebrawşy / y ná dwa-
 dziesiąt y pięć rozdziałow / według rzeczy o ktorych mowia /
 roztozywşy / káždy ich fałş / słowá ich nic nieodmienne po-

52

Porzadek w tych ksiązkách zachowany.

Prou: 26. 4.

Pierwsza część ich.

O porzadku y pożytku tych ksiązek.

tożywſzy/dowodnie wkażuie: á prawda / iáko w ſobie ieſt / z tychże mieyſc (ktore oni źle przywodza) y z inſzych tym podobnych/Piſmá ſ. Synodow/Oycow SS. y zwyczajiu dawnego Koſciota Bożego/iáko náiaſniey y nátrocey być mogto/wtwierdzam. W oſtátecznym teyże czeſci Rozdziale / ich Antilogia. (to ieſt/przeciwne ſobie mieyſcá y piſania) krotko z kilku Queſtiy ſa zebráne: żebyś z tey trochy poznat/iáko ſie ci nowi náuczyciele ſámi z ſoba y z drugimi w náuce ſwey zgadzaia / ktorzy w tym ták mátym ſcrypcie / táki nieſtátek po ſobie pokázuie. Wpizatna wſzy te zawády/w drugiey czeſci (ktora ma Rozdziatow 13.) w Rozdziale pierwſzym/ná ich piećdzieſiat Queſtiy y dwie / tym porzadkiem iáko ſa od nich ſpiſáne; á w drugich Rozdziatách áż do końca / ná 36. pytania/o rozmaitych artykulách wiáry ſ. y ceremóniy Koſciota Bożego/o ktorych w pierwſey Queſtiyey pytaia/iáko chcieli/z Piſmá ſ. z Synodow/y z dawnych á powaznych Piſarżow Koſcielnych/doſtáteczna ſpráwe y odpowiedź máia.

Ktora praca dla wietſzey częci y chwaty Bożey/á objaſnienia prawdy/podietá; tym wietſzy tobie/Czytelniku miły/zá pomoca Boża / pożytek uczyni / im z wietſza pilnoſcia y wważeniem/odtożywſzy ná ſtrone áffekt nieporzadny/y niegornie ſie ná zdániu twym ſádzac; ále ie ſłowu Bożemu/y ſtárodawnych / ſwietych á wczonych ludzi / y wſyſtkiego Chrzeſćjániſtwa zgodnemu rozumieniu/poddawáia; to co tu piſano/czytáć bedzieſ. Máſ tu ná to/co wiece naczeſciey zwykli Ewángelikowie Kátholikom zádáwáć/gotowa odpowiedz. Máſ dawnoſci/ wiáry y náuki Koſciota Rzymſkiego/od czáſow Apoſtolſkich/nigdy nieuſtawáiacey/o przednieyſzych Artykulech/ ktorych dzis nie przyimua Ewángelikowie / dowodne okázanie. Máſ nákoniec tu COMPENDIVM CONTROVERSIARVM DE RELIGIONE, to ieſt/ rzeczy do wiáry należacych/o ktorych dzis miedzy Ewángelikámi á Kátholiki ſpor nawietſzy/krotkie á dowodne zebranie. Wiem/iż wiele wczonych Kátholikow/o wielu rzeczách/ ktore ſie tu zámykáia/doſyć y ſeroko / á naywiecey po Laci-

nie/piſá

Druga cześć.

Pożytek tych
ksiązek.

O porzadku y pożytku tych ksiązek.

nie pisało: ale nie wszyscy ich księgi mają / nie wszyscy po
 Łacinnie rozumieją; duudzy ácz rozumieją / y księgi mają /
 czytać wiele / dla rozmaitych przyczyn nie mogą: y tych wszy-
 tkich rzeczy / ktore sie tu krotko á pospoczu zebrały / nie tak tá-
 cno gdzie indziej wspot znajda. Ktore iednak wiedzieć / y
 o nich sie badać / pewna á dowodna spráwa dáć / rzecz
 jest / y tym potrzebna / z ktorych vsi ludzie zakonu Bożeg py-
 táją / y inszym ku wiadomości wczciwa y bázro pożyteczna.

Ná to tylko trzeba pómnieć / iż w pierwszey czesci tych
 ksiąg / liczba po brzegách kart / wietszym charakterem wyrá-
 żona / wkázuie fałsze w Questyách Ministrów Nowowian-
 gelickich / ktore przeciw teyże liczbie / slowy ich mnieysza li-
 tera sa wydrukowane.

Litery zaś Łacínskie / ktore sie podczas náydania w tex-
 cie same / mnieyszym charakterem polozone / wkázuia miejsce
 pewne Pismá s. ábo Synodow / ábo Doktorow / y inszych Au-
 thorow / ktore przy tychże literách ná brzegu karty sa cyto-
 wáne y náznáczone: dla tego / żebyś wiedział / skąd to / co w
 texcie zá temi literami idzie / wzięto; ábo gdzie o tym serzey
 y dowodniey nápisano.

W wkázywaniu swiádectw Pismá s. po brzegách kart /
 y pod czas w samym texcie / pierwsza liczba Rozdział tych
 ksiąg / ktore sie miánuia; druga / wiersz tegoż Rozdziału zna-
 czy. Doktorow SS. swiádectwa przywodziemy wedlug edi-
 cty poslednieyszych y poprawnych. Jáko Clemētis Romani
 Cōstit: Apost: ex Turriani translatione Latina; Irenaeū, ex
 editione Franc: Feuarentij; Tertullianá y Cyprianá nawie-
 sey ex editione Iac: Pamelij; Kościelne historyki / Eusebiū, So-
 cratē, Theodoretū, Sozomenū, Euagriū, ex translatione Chri-
 stophoroni Angli; Augustyná s. ex editione Theologorum
 Louanensium; Hieronymá s. ex editione Mariani Victorij.

To wiedzac / nie masz nic inszego / Czytelniku mity / coby
 cie w czytaniu tych ksiázek zátрудnić miało. Ktorych w táscie
 Bozey zdrow ku zbudowaniu twemu używas; á ich Au-
 thora przed P. Bogiem nie przypominasz.

Malach: 2. 7.

Liczba wiet-
 sha / po brze-
 gách kart co
 znaczy.

Litery same w
 texcie co wka-
 zuia.

Liczba dwos-
 táka przy oka-
 zaniu miejsc
 pismá s. co
 znaczy.
 Patres Kto-
 rych edicty.

V. KAZANIE ROZ- działow obudwu części rozwią- zania *Questiy* Nowoewán- glickich.

*W Pierwszey części, w ktorey sie okazui a false Ministrow
Nowoewangelickich, Rozdziałow iest XXV.*

I. <i>Rozdział; O Kościele Bożym. ná Kárcie ábo Kolumnie</i>	1.
II. <i>O Kościele Greckim</i>	5.
III. <i>O Synodách / Kościoł znántonutacych</i>	11.
III. <i>O Papiěszu / y władzy tego w Kościele Bożym</i>	15.
V. <i>O beziesństwie Káplánskim</i>	40.
VI. <i>O Zákonníkách</i>	46.
VII. <i>O czci y wzywániu śwletych</i>	53.
VIII. <i>O patnowániu ná mięyscá śwlete</i>	64.
IX. <i>O obraztech</i>	65.
X. <i>O modlitwách zá vmárcie</i>	77.
XI. <i>O písnié świerym</i>	85.
XII. <i>O wykládnie y wyrozumieniu Písmá ś.</i>	95.
XIII. <i>O Trádnicyách / ábo słowie Bożym niepisánym</i>	97.
XIII. <i>O Sákrámenitech w pospolitosci</i>	104.
XV. <i>O Sákrámenie oltarznyim: á naprzod o Ofierze <i>Msey</i> ś.</i>	112.
XVI. <i>O prawdziwey bytnosci ciála y krwi pynskicy w oltarznyim Sá- krámenie</i>	118.
XVII. <i>O vzywániu tego Sákrámentu pod ledna osoba</i>	129.
XVIII. <i>O czci / chowániu / y świecie Sákrámentu ciála Bożego</i>	135.
XIX. <i>O spowiedzi y dosyc vczynieniu nászym</i>	139.
XX. <i>O Mázěnsztwie</i>	143.
XXI. <i>O vspráwiedliwieniu / dobrych vczynkách / y záslugách nászych</i>	146.
XXII. <i>O posćie przed wielkonocnym / y o bráńwániu pokármow</i>	153.
XXIII. <i>O wzywániu Duchá Ś.</i>	161.
XXIII. <i>Inše o rozumitych rzeczách false nowych Ewángelikow</i>	164.
XXV. <i>Contrádkicye / ábo przeciwné sobie písanie tychże Ewángel- ikow</i>	177.

DRUGA CZĘŚĆ, W KTOREJ
Respons na Questye Ministrów Nowoewangelickich, ma Rozdziałow XIII.

I. Rozdział; O Kościele Bożym / o tego powierzonej stronie / trwałości / poważności / nauce / znałach / Koncyljach / Doktorzech / i. e. pocyna sie na karcie 180.

W tym Rozdziale rozwiastnie sa 52. Questye od Ewangelikow zadane.

Pierwsza Quest: na karcie 180. w tej Questyey 1. is o 36. rzeczy pytaia, na każda z nich. maś porządkiem y rozdzielnie odpowiedz. poczynwszy od karcy 237. aż do końca tej części ntorey.	Dwudziesta czwarta	211.
	Dwudziesta piata	Tamże.
	Dwudziesta szosta	213.
	Dwudziesta siódma	214.
	Dwudziesta osma	215.
Druza y trzecia Que: kár: 182.	Dwudziesta dziewiata y trzydziesta.	
Czwarta, piata, y szosta	182. Trzydziesta y pierwsza 217.	(Tamże.
Siódma	183. Trzydziesta wtora, trzecia y czwarta	Tamże.
Osma, y dziewiata	184. ta	Tamże.
Dziewiata	185. Trzydziesta y piata	Tamże.
Leżnasta	188. Trzydziesta szosta	Tamże.
Dwunasta	190. Trzydziesta siódma	220.
Trzynasta	193. Trzydziesta osma y dziewiata	222.
Czternasta	194. Czerdziesiąta y czterdziesiąta pierwsza	224.
Piętnasta	196. Czerdziesiąta wtora	Tamże.
Szesnasta	199. Czerdziesiąta trzecia	226.
Siedmnasta	203. Czerdziesiąta czwarta y piata	228.
Osmnasta	Tamże. Czerdziesiąta szosta	229.
Dziewiętnasta	205. Czerdziesiąta siódma	231.
Dwudziesta	205. Czerdziesiąta osma	232.
Dwudziesta pierwsza	207. Czerdziesiąta dziewiata	233.
Dwudziesta wtora	208. Pięćdziesiąta y pięćdziesiąta pierwsza	
Dwudziesta trzecia	209. Pięćdziesiąta wtora 236.	(Sa 234.

II. Rozdział; O dawności Korony Papiestey / Kardyńatow / składaniu Synodow / Koronowaniu Królów / budowaniu Kościołow y Rządzeniom przez Papię / o całowaniu nog tego / y iako jest głos w Kościele p. Chrystusowego 237.

III. O dawności bezsensowności kściezey w Kościele Bożym. 255.

IIII. O dawności zakonnego stanu w Kościele Bożym / y o zakonnych

ślubach /

	ślubách/ wbierte/ goleniu / Regulách / y niektórych ceremoniách Ministrych	263.
V.	O dawności w Kościele Bożym wzywánia y czci świątych	282.
VI.	O dawności obrazow SS. w Kościele Bożym	294.
VII.	Jako dawna w Kościele Bożym wiara o czyscowym ogniu	297.
VIII.	O dawności Indultow/ábo Odpustow/w Kościele Bożym	305.
IX.	O wstawie Nszej s. y osiárowániu ciáka y Ewrie pána Zbáwiciela nášego/záwsze w Kościele tego zwyczajnym	308.
X.	O wyrzadzániu zdawná czci Boskiej Sákrámentowi ciáka y Ewrie pána Zbáwiciela nášego powinney / y o Processyách z tymże Sákrámentem	329.
XI.	O chowániu zdawná tegoż Sákrámentu	337.
XII.	O wzywániu tegoż Sákrámentu pod iedna osoba/ po wszystkie wie- ki w Kościele Chrześcianstkim zwyczajnym	341.
XIII.	O niektórych Ceremoniách w Kościele Bożym Zámienicie rozwiązánia Questy Nowoéwangelickich	348. 352.

*W Odpisie ná książkę iednego Kálwinisty, przeciw
obrazom Chrześcianstkim, maś te cztery
glównieysze rzeczy.*

I.	Odpowiedz ná Argument / Etory naczestey zwykli Ewangelikowie žadawáć przeciw obrazom/ z przykazánia Bożego pierwszego ná Kárcie	355.
II.	Odpowiedz ná drugie obiecyte tegoż Kálwinisty Támże odpowiedz ná dwa zamoty/ przeciw obrazom/ Kálwinisty drugie ^o / Etory pisał obrone Postylle Ewangelickiey	361. 365.
III.	Okazánie fałšow 13. Authorá Książek przeciw obrazom	368.
IIII.	J; nie Jezuitowie / táko se potwarza Kálwinistá / ále Ministry sekt dzisieyszych/ Kościolowi Rzymstkiemu powszechnemu przeciw- wney / sa práwie Judáitowie/ dowodne okazánie	375.

CZEŚĆ PIERWSZA.

W ktorey

Dowodne okazanie Sta pięci-

dziesiąt y sześci fałszow Ministrow Nowoewangelickich, ktorymi bledow swych kacerskich, w 52.

Quaestiách, Iezuitom ku rozwiązaniu podanych, wspierają.

O KOSCIELE BOZYM.

Rozdział I.

I.

Quaestiey osmey/wiedzieć chce nowi Ewangelikowie; Co ono był za Kátholik, który nápisal, iż Kościół Rzymki, nie jest matka Kościołow, ale macocha, w ktorym siedza Szkrybowie y Pháriseusowie, ciężkie brzemiona ná ludzie kładacy, a Kościół Boży turbuiacy?

Odpowiadam; Ten Ioan: Sarisburiensis,

ábo (iáko go zowie Trithemius, lib: de scriptorib. Ecclesiasticis) Salesberiensis; był Anglik, Biskup Kárnoteniski, około Roku Pánstkiego/1140. dobry Kátholik y wiary Kościoła s. Rzymstkiego státeczny wyznawca. Co táčno poznác przynamniemy z onych tego słow / ktore nápisal w tychże Księgách / tu od ádwersarzow pomienionych: a Kto sie z nauką wáśną (to jest, Kościoła Rzymstkiego) nie zgadza, ábo herezykiem ábo odsczepiencem jest. Lecz Ewangelikowie nie sczyrze áni zupełnie słowá tego przywodza. Bo náprzod ten auctor, nie zdanie swoje; ále inšych niektorych / (ná pytanie Hadriana, tego imienia czwartego / Biskupa Rzymstkiego /

fałsz nowych Ewangelikow.
Ioan: Sarisburiensis, li: 6. Policr.

Zdanie Ioan: Sarisburiensis, o Kościele Rzymstkim.
Lib: 6. Polycr. cap: 24.

Qui á doctri-na vestra (id est, Eccl. Romanæ) dissentit, aut hereticus, aut schismaticus est.

Dicebatur á multis; Romana Eccl. quæ ma

ter omniu Ec-
clesiarum est, se
nontam matrē
exhibet aliis,
quā nouerca:
sed et in ea, &c.

Ibidem.

¶ Vnum tamen
audacter, cōsci-
entia teste, pro-
fiteor, quia nul-
quam honestio-
res clericos vi-
di, quā in Ec-
clesia Romana,
aut q magis au-
ritia detestetur.
Idem lib: 8. Po-
lyerat. cap: 17.
d Ecclesia Ro-
mana, parēs, au-
ctore DEO, &
nutricula fidei
& morū, nō po-
test ab homine
iudicari & ar-
gui, cœlesti pri-
uilegio munita.
Ibidem cap: 23.
e Quis præfu-
met summū iu-
dicare Pontifi-
cem, cuius cau-
sa Dei solius re-
seruat examini:

2.

początek Re-
ligii.

Gen: 4. 3.

Hebr: 11. 4.

ktory od niego wiedzieć chciat / coby o nim / y o Kościele
Rzymskim / ludzie rozumieli) tak opisuie; ^bWiele ich powia-
daiā / że Kościot Rzymski / ktory matka wšytekich Kościotow
jest / nie tak sie matka inšym pokazuie / iako macocha: siedza
w nim Szkybowie y Pharyzeuſowie / ktádacy bżemionā nie-
znošne nā rāmionā ludzkie / ktorych pālcem nie tykaiā. A
Ewāngelikowie te słowa sāmemu temu Auctorowi przypis-
suis. Druga: Ten Sarisburieñ, wyrāźnie tu Kościot Rzym-
ski zowie / matka wšytekich Kościotow: ā Ewāngelikowie
opāt; Nāpisat / powiādaiā / iż Kościot Rzymski nie jest mā-
tkā Kościotow. Trzečia; Sarisburieñ, wnet tāmże przydā-
ie zdānie swe / o Kościele Rzymskim / zbūiāiac one calumnia
Adwersarzow Kościotā Rzymskiego: ^cWszakże / prawi / to-
šmieie / pod summieniem wyznawam; żem nigdziey wcześ-
šych / duchownego stanu ludzi / ābo ktorzyby sie wiecey tā-
komstwem bżydzili / nie widziat; iako w Kościele Rzym-
skim. A wylicza tām kilkā meżow zacnych / ktorzy czasow ie-
go w Kościele Rzymskim / wielkimi cnotāmi świecili. A
Ewāngelikowie to wšytko / iż ich w oczy kole / chytrze opuſ-
czaiā. Nie przydaiā y tego / co tenże Sarisburieñ, o Kościele
Rzymskim piše / w tychże księgāch nā inšym miejscu; ^dKo-
ściot Rzymski / z Bożkiego zřadzenia / (iako) rodičielkā y
māmkā wiary y dobrych obyčaiow / nie może być od cztowie-
kā sādżony y strofowāny / gdyż niebieškim przywileiem dobrze
jest opātrżony. A zās: ^eKtosie / powiāda / bedzie ważył se-
dziec nawayšzego Biskupa / ktorego caussa ābo sprāwā Bogā
sāmego rozsādkwowi jest zāchowanā? Inše sie tu tegož Bi-
skupa elogia o Kościele Rzymskim opuſzczaiā.

W Quaxstii 14. powiādaiā; Religia ābo chwālā Pāńska / poszłā sie
po onych š. Pātryarchāch, Adamie, Ablu, Setie, we trzy stā lat niemal.

Odpow. Nie jest tak. Chwālā bowiem Pāńska widziā-
na / pokazuie sie przez ofiāry widome. Lecz pišmo š. wspom-
ina y zāleca ofiāry widome Ablowe y Kaimowe / dobrze przed
Sethem y Enosem. Kaim lepāt y Abel / co y iako ofiārowāć

mieli / te-

mieli; tego sie pewnie od oycá swego Adámá pierwszego Proroká (ktory potomstwu swemu křtatt wiary, o Bogu Oycu/Synu, y Duchu swietym, iáko piše Epiphánius, vka-
zat) náuczyl. Toć tedy chwata Pánřka widziálna, nie dopie-
ro sie we 300. lat niemal po Adámie, Ablu y Secie poczetá; ále ieszcze przed Sethem 130. lat; to iest, od stworzenia pierw-
szego cztowieká nastáta. Co sie y stad potázue; ze tu Ewán-
gelikowie one Pátryarchy Adámá, Ablá, Sethá, swietymi názywáia. A swietymi iákož być mogli, iesli Bogá, iáko ná-
on czas przystato, nie chwálili; poniewaž prawdziwey swia-
tobliwosci, gruntem iest prawdziwa Religia?

W Quaestey 15. piše; *Eliasz skarzał się przed Pánem Bogiem, iż
zá wieku jego wyniszczony był Kościol Boży.*

Odpow. Nie máš o tym nic w piśmie s. žeby, ábo Eliasz
powiádat być zá wieku swego Kościol Boży wyniszczony; ábo
žeby rzecz sama byt wyniszczony. Bo y pod krolm Achábem
w ziemi Izráelstkey, onegož času miat P. Bog swych siedm
tysiecy: y w tymże czasie / Abdias / sto Prorokow Bozych
skryt / y żywit ie; y pod krolmi Asá y Jozáphát w ziemi Jud-
stkey, dosyć byl znaczny y okazáty tegož wieku Kościol Boży.

Támże piše; *Asáryas Prorok, powieda o Izráelczykach času swego, iż
długi czas siedzieli bez Bogá, bez Káplana y zakonu.*

Odp. Nie máš tego słowa w piśmie; *Siedzieli.* Bo wez-
dtug originatu Zydowskiego, y przektádu 70. tłumaczow, te-
sa słowa Asáryasowe; f Dni mnogie Izráelowi bez Bogá
prawdy, y bez Káptaná náuczyciela, y bez zakonu. A Hiero-
nym s. wyktáda; *Transibunt, minie dni wiele; nie minety.*
Tákże y Gracki 70. przektad, trořtké niżej v. 4. o przyřtym
czasie to proroctwo rozumie. Czemuž ie tedy, iáko by prze-
řtemu czasowi sluzyto, wedtug swey gtowy Ewángelikowie
wyktádaia, tego słowa, *Siedzieli,* nie wedtug Pismá vřzywáiac;
zwtařczá, gdyž Proroey SS. nawiecey rzeczy przyřte zwy-
kli opowiadáć?

W Quaestey 17. *Dowodzác tego, iż Kościol w swoim powirzchnym*

Lib: 1. contra
haeref. non pro-
cul ab initio.

3.

Kościol Boży
iáki zá času
Eliasza.

3. Reg: 19. 18.

3. Reg: 18. 4.

3. Reg: 15.

4.

2. Paralip: 15.
Asáryasowe
Proroctwo o
Zydziech, kto-
re sie teraz pel-
ni.

f2. Paral: 15. 3.

5.

August. epi. 48

stanie nie zawždy bywa widziany, przywodzi świadectwo Augustyna, który powiedział, iż Kościół niekiedy bywa zaciemion y nieiako zamglon wielkością zgorbenia, gdy słownicy naciągają luki, aby strzelali pod zaciemionym miesiącem na ludzie pierwszego serca.

Augustyna ś.
o widzialnym
Kościółie świá-
dectwo.
Ibidé, post me-
dium epist.

Odpowiadam. Nie cato Ewangelikowie przywodzi sło-
wa Augustyna ś. iako y inszych Doktorow: y dla tego samych
siebie y drugich zawodza. Bo po tych słowach / zaraz przy-
daje Augustyn; sed etiam tunc in suis firmissimis eminet. Ale
y na ten czas / prawi / (co iest; kiedy sie wielkością zgorbenia
zaciemni y iakoby zamgli) w swych namocniejszych swietny á
wyniosły bywa. Co tu Ewangelikowie chytrze opuszczają.
Tak bowiem Pan Bog z Kościołem swym często zwykt po-
stepować / iako za czasu Hilaryusa / sławnego we Francyey
Biskupa Piktawenskiego przed 1200. lat: za ktorego / cho-
ciaż od kacerzow (po wietsey części Arianow) Kościół Bo-
ży wiele cierpiat / y nieiako zamglony był: wśakże y na ten
czas dosyć znaczny y widziany był w Juliusu y Damasie /
Biskupach Rzymskich; w Euzebiusie Wercellenkim / Hilá-
riusie / Ambrozym / Bazyliusie / Grzegorzcu Nazywanym /
y w inszych mocnych á nie vstráfonych wiary ś. powśechney
Rzymskiej przeciw Arianom obrońcach / ktorzy onego czasu
byli wyniosłymi y nienaruszonymi Kościoła Bożego filarami.

6.

Ambr. lib: He-
xám. cap: 8.

Tamże / przywodzi świadectwo Ambrożego ś. który Kościół przyrównywa
do miesiąca, który czasem bywa niewidziany, czasem widziany, czasem stoi w málu-
chnym kstalcie, czasem w polowicy, czasem w pełnicy.

Ambrożego ś.
o widzialnym
Kościółie świá-
dectwo.
Lib: 4. Hexá-
mer. cap: 2. pro-
pe finem.

Odpow. A Ambrożego ś. słowa nieścyrze y niezapeta-
nie Ewangelikowie przekładają / y nie tam ie gdzie v tego
Doktora stoia / wkráwia. Bo gdzie Kościół Ksiezycowi przy-
równywa / tak piśe Ambroży ś. Ecclesia tempora sua habet
persecutionis & pacis. Nam videtur sicut luna deficere; sed
non deficit: obumbrari potest; deficere non potest. quæ ali-
quorum quidem in persecutionibus discessione minuitur, vt
martyrum confessionibus impleatur: & effusi pro Christo
sanguinis clarificata victorijs, maius deuotionis suæ & fidei
toto orbe lumen diffundat. Kościół / prawi / czasy swoje ma
prześlado

prześladowania y pokoju. Abowiem zda sie / iáko Ksieżyc / w
 światłości wstawać / ale nie wstawa. Może być zaciemiony /
 lecz wstać nie może: ktory w przesladowaniu / niektorych od-
 stąpieniem / umniejszony bywa / aby wyznaniem meczennis-
 tow był napetniony: y wylaney dla Chrystusa krewie zwycię-
 stwy wstawiony / wietża nabozenstwa swego y wiary po w-
 sysskim świecie światłość wydawał. Toż powtarza ktorys
 mi słowy lib: 4. Hexæmeron cap: 8. Ecclesia, sicut luna, de-
 defectus habet & ortus frequentes: sed defectibus suis creuit:
 & his meruit ampliari, dum persecutionibus minuitur, & cō-
 fessorum martyrijs coronatur. Z ktorych mieysc każdy táčno
 obaczyć może / iż Ambroży s. chociaż Ksieżycowi Kościot
 przyrownywa; iednak iásnie wyznawa / że nigdy tak nie wsta-
 wa / ani wstać może / iáko Ksieżyc / ktory podczas nie bywa wi-
 dzian: ale owsem y w przesladowaniu / nie tylko widziany y
 dobrze znaczy / ale y dáleko sławniejszy sie sstawa niż pod-
 czas w pokoju.

O KOSCIELE GRÆCKIM.

Rozdział II.

Quæstiey 21. powiadaia; Kościol Græcki, od czasow Apo-
 stolzkich, aż do tych czasow, mając wstawieczną á porzadną Biskupow
 swoich successia, nie wstawiaac trwa.

Odpow. Nie jest tak. Bo tam successya wstawieczna y
 porzadna jest; gdzie nie tylko Biskupow / porzadnie obra-
 nych y powołanych / iednego po drugim / zaczęte od Aposto-
 tow / y nieprzerwane aż do tego czasu następowanie trwa;
 ale też y nauka Apostolska w śczyrości swey cále y zupełnie
 bywa zachowana. Lecz takiey successyey Græcki Kościot nie
 záwse miał / ani teraz ma. Abowiem ná káthedrze Konstan-
 tynopolskiey (ktora sie nie od czasow Apostolskich / ale potym
 nierychto poczetá) rozmaici byli kácerze; Euzebius / Máce-
 donius / Eudocius / Demophilus / Márimus / Achácus /
 Aryanowie; Mácedonius / bluźnierca Duchá s. Antimus

7.

O successyey
 Kościotow
 Græckich.

Concil: Consta-
 tinop. i. in Epist:
 ad Damas.

Vide Sigebert.
in Chronicis de
Leone 9.

Eutychiánin; Sergius/Pyrhus/Páwet / y Pyrrhus drugi/
Petrus/Theodorus/Monothelitowie; Jan Sosy/ Anastá-
sius / Konstántyn/ Nicetas/ Theodotus obrazoborcy / Ne-
storius / y wiele inszych: y tych czasow ná teyże Káthedrze sie-
dza / ktorzy bledu sprosneho / o pochodzeniu Duchá s. przeciw-
náuce Apostolskiej y Kosciota powszechnego / y inszych bled-
ow vpornie bronia. Ná stolicy Alexandryjskiej siedzieli/
Drofstor Eutychiánin; Cyrus/Monothelita; Gregorius /
Georgius Káppádor/ Lucius/ Timotheus/ Elurus/Mog-
gus / y inszy Kácerze. Ná Káthedrze Antyocheńskiej / Páwet
Sámofáteniski Ebnonita; Petrus Gnaphæus, Tryságista;
Anastalius y Macarius/Monothelitowie; Eulalius, Euzoius.
Ioannes, Domnus, y inszy heretykowie. Ná Pátriárchiey Zie-
rozolimskiej byli/ Jan Origenista/ Sálustius, Arsenius/ He-
rátliius/ Hilarius rozmáitých sekt Kácerze. Ci wsfyscy przeko-
nánymi heretykami bedac / żadna miara w poczet praw-
wiernych Biskupow isc nie moga. A k temu iedni bedac nie-
porzadnie obráni; drudzzy sie gwałtem ná przerzeczone stolce
Pátryárchow wdzierajac / one vstáviczna y porzadna od A-
postotow zaczeťa successya / nie raz przerwali: y teraz Pneu-
matómáchow Nestoryánskimi/ Eutychiánskimi y inszymi Ká-
cerstwiy vwichťani bedac / prawdziwey successyey nie máia.

8.

W *Quæstio* 22. *Græci*, powiádaiá; *Kosciol*, nie zna sig do *Misy*
prywatnych, to iest, przy ktorých lud *pospolity* nie *vzywa* *Sakramentu*.

Mise prywat-
ne v *Grækom*

Odpow. *Nie* iest tak. **Bo** zá *Chryzostomá* s. w *Græ-*
ckim *Konstántynopolckim* *Kosciel*e / co dzien *Misa* bywátá / á
przećie *žaden* z *pospolitego* *cztowieká* *Sakramentu* nie *vzy-*
wat. **Ná** co sie *stárzy* tenze *Chryzostom* s. *Frustra* est *quo-*
tidianum *sacrificium* : *frustra* *adstamus* *altari* : *nemo* est, *qui*
participet. **Dármo** bywa co dzien *ofiárá* : **dármo** *stoimy* *przy*
oftarzu : nie *máš* *žadnego* / *ktoryby* *iey* *chćiat* *być* *uczestni-*
kiem. **Y** ná *drugim* *mieyscu* *piše* o *zwyczáiu* *Græckim* *czásu*
swego : *Multi* *huius* *sacrificij* *semel* *toro* *anno* *sunt* *partici-*
pes ; *alij* *autem* *bis* ; *alij* *verò* *sæpe*. **Wiele** *ich* *tey* *ofiary* *raz*

tylko *przez*

Hom: 3. in Ep.
ad Ephes.

Hom: 17. in Ep.
ad Heb.

cyłko przez wszystkie rok uczestnikami bywa: drudzy lepāk
dwakroć; drudzy zaś często przystępują. Żadnych nie wspo-
mina ktorzyby co dzień z pospolstwa przystępowali; chociaż
co dzień ofiara bywają. Jan też Eleemosynarius Biskup
Alexandryjski do Grackiego Kościoła należał: a przecie czę-
sto w domu swym Biskupim Msze miewał/ przy których lud
pospolity Sakramentu nie używał. Nawet/ po dziś dzień/
Rusnacy Grackiego Kościoła/ w każdą Niedziela przynam-
niey/ y w świętą Msze miewają; chociaż przy nich pospolity
czowiek Sakramentu nie przyjmie. Bo iako za Chryzosto-
mą y Ambrożego s. tak y teraz on zwyczaj w nich trwa; że
ledwie raz w rok pospolicie przystępują: a przecie Obiedni
swey często słuchać nie opuszczają.

W teyże Quaestey; Gracki (mowia) Kościół, Biskupem się Rzym-
skim brzydzi.

Odpow. Brzydzić się im mogą ślepi a uporni odścze-
piency/ iako y heretykowie: ale go wyznawają być głową Ko-
ścioła Bożego wszyscy prawowierni Grecy Patres y Conci-
lia przednieysze w Grecyey odprawowane: ktorych świadec-
twą o tym zebrał Gennadius Gra czyn Konstantynopolski
Patriarcha. Roku 1439. dnia 8. Czerwca/ Jozeph Patri-
archa Carogrodzki/ bedac na Concilium Florenckim/ to
przed śmiercią swą dobrowolnie wyznał/ y na piśmie zostā-
wit; Quæ Domini Iesu Christi Catholica & Apostolica Ec-
clesia Romæ veteris sentiat ac celebret, omnia me quoq; sen-
tire credereq; profiteor. Beatissimum autem Patrum Patrem,
ac summū Pontificem, Romæq; veteris Papam, Domini nostri
Iesu Christi Vicarium esse concedere, atq; animarum Purga-
torium esse, non inficio. Tymże niemal czasie/ Philetus
Patriarcha Alexandryjski/ w liście swym do Eugeniusza Pa-
pieża/ ktorego datā 1. Septemb. 1440. Biskupa Rzymskie-
go zowie; opoła wiary/ wilkow odpedzićieł/ głowa w sy-
skich Kościołach/ obrońca Patriarchow. Także Nikodem
Opát/ Vicarius Patriarchy Hierozolimskiego/ w liście swym

do tegoż

Leontius in vi-
ta Ioan. Elcem.

Chrysof. locis
citatis.
Ambr: lib: 5. de
Sacram. cap: 4.

9.

Kościół Gre-
ckiego o Pa-
pieżu rozumie-
nie.

Gennadius lib:
defensionis ca-
pitum 5. in cap:
De primatu su-
mi Pontif.
Sess: vltima
Conc: Florenti-
ni.

Iacob: Nauar-
chus in Epist:
Asiatica.

Idem Nauarch.
ibidem.

And: Mafius in
professione fi-
dei Mosis Mar-
deni Assyrj Ia-
cobit: Chalcon:
dil: lib: 1. rerum
Turcicarum.

Pachimeres lib:
5. histor.

do tegoż Eugeniusza / danym Roku 1441. 18. Octobr. toż o
Biskupie Rzymskim wyznawa / że jest głowa wszystkich Ko-
ściotow. Toż w Rzymie wyznał Roku 1552. Moles Marde-
nus, poseł Pátryarchy Antyocheńskiego / swoim y Pátryarchy
swego imieniem. Macie / Ewangelikowie, czterech Pátriár-
choro o Biskupie Rzymskim świadectwá. Czytajcie / oprocz
Koncilium Florenckiego / Grackie kronikarze / iáka sie mie-
dzy Lácinniki á Grákami vgodá státa / y ná co sie ná onym
Koncilium wszyscy zgodzili; Principatus (pise Georgius
Pachymeres Graczyn) sit Romanae sedis: ad eum appellare
liceat Gracis: & memoria Romani Pontificis vnà cum Pa-
triarchis celebretur, &c. Czytajcie náwet o tym Nylusá
Graczyná Schismátyká / ktorego wáś Glaccus Illyricus z
Grackiego ná Lácinijski iezyk przetożył. Ktorzyż sie tedy Grá-
kowie Biskupem Rzymskim bzydza / iedno odszczepienicy /
á ktorzy Kościotá Bożego / y Kanonow od przetożonych
swych ná Synodách vchwalonych y przyietych / obyczaiem
kácerskim / sluchác niechca: O náwroceniu Ruskich Kościo-
tow obrzadku Grackiego / do spotecznosci Kościotá Rzym-
skiego / y oddaniu posluŝenistwá ich Clementi viij. terázniey-
szemu Biskupowi nawyższemu tegoż Kościotá powŝechnie-
go / w Roku 1595. w wigilia Národzenia Pánskiego / przez
posly ich dla tego do Rzymu postáne / Zypácyrusá Poćiecia
Protothroná Wtodymirskiego y Brzeskiego: y przez Cyryl-
lá Terleckiego Kárche Luckiego y Ostrowskiego Wtadyki
tychże Kościotow Ruskich / ktorzy byli powodem y nawiet-
szymi pomocnikami do tey vnicy; Czytajcie historia praw-
dziwie y dostatecznie nápisána / ná koncu Tomi vij. Annali-
um Ecclesiasticorum Caesaris Baronij Cardinalis, ktora też
jest osobno wydána; y Synod ich Brzeski w Krakowie
drukowány / 1597.

10.

Gracki Kościol, mowia tamże / przeistoczenia chlebá y winá przy Wie-
czerzy Pánskiej nie wyznawa.

Nie jest tak. Okázuie sie to dowodnie niżej z Doktorow
starych

starych *Grac*kich w *Rozdziale 16.* O *Sákrámentie* *Utarz-*
nym. *Toż* wyswiadczaia *Liturgia Grackie* *Bázylego* y *Chry-*
zostoma / *ktorych* używáia *Kościoty Grackie* y po *dżis dzień.*
W tym sie *Grac*owie z *Łacinniki* zgodzili / ná *Koncilium*
Florenckim / (in *instructione data Armenis.*) *Toż* wyswiad-
czaia *Grac*owie *poslednieyszy*; *Bessarion lib: de Eucharistia.*
Márcus *Biskup* *Epheski* / *lib: quibus verbis conficiantur*
diuina munera. *Nicolaus Cabasilas in explicatione Litu-*
rgia. *Nákoniec* / *Jeremiasz* *Pátryárcha* *Cárogradzki* / w *roz-*
sadku *swym* nie dawno o *Konfessyey* *Augustánskiey* *wyda-*
nym / *ca: 10* kilkátroć *powtarza* *one* *słowa* *μελα πόνις, μελα-*
βολή, *ktore* *toż* *známionuia* / *co* v *Łacinnikow* *Transforma-*
tio, *Transmutatio*, *Transsubstantiatio*, *istoty* *przemienienie.*
Tamże *ieszcze* *mowia*; *Gracki* *Kościół* *s* *Rzyrykum* *się* *w* *chwaleniu* *Sá-*
krámentu *ciála* *y* *krwie* *Páńskiey* *nie* *zgadzá.*

Tie *jest* *ták.* *Okázuje* *się* *to* *bowodnie* z *starych* *Docto-*
row *Grackich* w *2. czesći* / w *káp.* O *czci* *Bozkiey* *temu* *Sá-*
krámentowi *powinney*: *ktora* *czesć* *y* *po* *dżis* *dżień* / *Grac*o-
wie z *pilnością* *y* *nabożeństwem* *wielkim* *oddawáia.* *Ależ* *też*
niektorzy *Rusi* / *Grackiey* *religiey* / *Artolátrya* *zárzucaia* / *że*
ieszcze *przed* *poświęceniem* / *proskury* *swoie* / *zá* *ciáto* *Páńskie*
chwála / *y* *prostemu* *chlebu* / *iáko* *Sákrámentowi* / *ktániaia*
się *y* *przed* *nim* *padáia.*

Tamże *mowia*; *Gracki* *Kościół* *Księżey* *małżeństwa* *dopuszcza.*

Tie *jest* *ták.* *Bo* *naprzód* *Kościót* *Gracki* *przed* *odszcze-*
pienstwem / *wiedzac* *wstáwe* *Apóstolska* *nigdy* *Księżey* *mał-*
żeństwa *nie* *dopuszczá.* O *czym* *niżej* w *Rozdziale* *5.* o *bez-*
żeństwie *Káptáńskim.* *Ná* *to* / *y* *w* *odszczepienstwie* / *Bisku-*
pom / *ktorzy* *przed* *ordynácyá* *y* *wstápieniem* *ná* *ten* *wrzád-*
zone *mieli* / *żadna* *miára* *z* *nia* *mieszkánia* / *Kościót* *Gracki*
nie *dopuszcza.* *Swiádczy* *o* *tym* *Kanon* *48.* *Synodu* *Pisco-*
poskiego *Trulláńskiego* / *ktory* *ácz* *nie* *Kościót* *powsechny*;
ále *Grac*owie *przymiáia.* *A* *temu* *ieszcze*; *żadnemu* *v* *Grac*-
kow *Subdyákonowi* *Dyákonowi* *y* *Káptanowi* *po* *ordyno-*

Gre: owie *o*
Tránssubstánc-
iaciey *co* *trzy*
máia.

Censura *Orien-*
talis *Ecclesie*,
de *prácipuis*
nostri *seculi* *he-*
reticor. *dogma-*
tib. c. 10. *de* *có-*
na *Domini* *&*
vener: corp: &
fang: Chusti.

II.

Chwálenie *Sá-*
krámentu *utárz-*
nego *v* *Grac*
kow.

12.

Małżeństwo
Księżey *v* *Grac*
kow *iákie.*

Censura Orientalis, cap: 21.

waniu / żony poiać nie wolno. Bo tegoż Koncylium Trul-
lańskiego Kanon 6. tego zakazuje; Nulli penitus Hypodia-
cono, vel Diacono, vel Presbytero post sui ordinationē con-
trahere liceat. Si autem fuerit hoc ausus facere, deponatur.
Toż nie dawnymi czasy napisat Jeremiaś Patriarcha Ca-
rogrodzki: Illis sacerdotibus qui in virginitate persistere nō
possunt, priusquam tamen consecrentur, & sacerdotes fiant,
uxores accipiendi potestatem damus. Illi autem qui semel
virginitatem professus est, nullam amplius licentiam, post
votum susceptum, nubendi damus.

13.

Támże; Gracki Kościół, powiadaia / Czyścu po tym żywoćie nie przy-
znawa.

○ Czyścu.

Defensio. 5. ca-
pitum, cap: 3. de
Purgatorio.

Sefs: r.

Sefs: vlt.

Apologia Gra-
corum per Io.
Hartūgu verfa.

Nie naydzie sie tak. Bo nie tylko przed odsczepieni-
stwem Concilia y Patres Graccy (ktorych świadectwa Gen-
nadius Patriarcha Konstantynopolski zebrał; y tu sie niez-
ktore, w drugiej części, w Rozdziale / o ogniu czyścowym /
przywodza) ale y w odsczepienistwie / Grakowie w Serarzu
y we Florencyey na Koncylium / iawnie á dobrowolnie wy-
znawali być czyściec y ogień czyścowy. Toż świadczy obro-
ná ich o tym ogniu / przez nie napisana / y Koncylium Bazyl-
leyskiemu podana. Toż wyswiadczaia ich Liturgia; Eu-
chologium, gdzie opisany sposob modlenia zá vmárte / czeste
y zwyczajne v nich słowo πῦρ καθαρῆριον, ogień czyścowy.

14.

Támże; Gracki Kościół zupełny Sakrament zachowuje, y ludziom rozdaie.

Używante y
chowante Sa-
kramentu pod
jedna osoba y
Grakow.

Nie jest tak / iesli te zupełność y rozdawanie o obudwu
osobách rozumiecie. Bo pospolicie pod iedna tylko osoba
Sakrament Grakowie zachowuia. (o czym wiecey w 2. czę-
ści káp. o chowaniu tego Sakramentu) co też y po dziś
dzień / Rus / Grackiey wiary / czyni (áčz nie dobrze) Sakra-
ment pod osoba chleba w wielki czwartek poświęcony / cáty
rok dla chorych chowaiac; ktoryby czesto dla zepsowania
osoby chleba odmieniać mieli. Pod iedna też osoba / y tym
ktorzy nie bywaia przy Liturgiey / y chorym daia. Nad to /
w wielki post / kiedy oproz Niedziele y soboty Liturgiey nie

miewa-

miewaia / *προνυιασμενα*, to iest / *Sakrament* / w one dwa dni
poświęcony / w inſze dni pod iedną osobą rozdawaia / we-
dlug *Kanonow* *Koncylium* *Laodicenskiego* / y *Trullañskiego*
go y nich ważnego. *Nawet* / chociaż *Grakowie* w odſzcze-
pienſtwie *bedacy* / wiele *Łacinnikom* / acz nie *ſuſtnie* / *zadawali*:
iednak tego nigdy iako *błedu* *zadac* nie *śmieli* / iż po-
ſpolitemu *cztetu* pod iedną osobą *Sakrament* *daia*. *Bo*
wiedza iż o rozdawaniu *obudwu* *osob* nie maſz *rozkazania*
Chryſta *Pana* : y *przeto* *ſami* y pod iedną *rozdawaia*.

O SYNODACH, KOSCIOL
ZNAMIONVIACYCH.

Rozdział III.

W *Quæſtwey* 30. *Koncylium* *Epheſkie wtore*, *klada* *miedzy* *Synody* *Ko-*
ſciola *Rzymſkiego*.

To ſie *tak* nie *napdſie*. *Bo* to *Koncylium* (*na* *ktorym* /
za *powodem* *Dyokłora* *Patryarchy* *Alerandyſkiego* / *E-*
utychiánina / *zabity* *był* *ſławian* *Biskup* *Konſtantynopolſki* /
poſtowie *Leona* *pierwſzego* *Biskupa* *Rzymſkiego* *roſpedze-*
ni / y *Łacerſtwa* *Eutycheſowe* *potwirdzone*.) *nigdy* *od* *Koſ-*
ciota *Rzymſkiego* *nie* *byto* *przyiete* ; y *owſem* *iako* *Łacerſkie* /
z *liczby* *prawych* *Synodow* *Koſciota* *Katholicznego* *wy-*
rzucone / y *od* *Leona* *Wielkiego* *Biskupa* *Rzymſkiego* *potę-*
pione. *O* *czym* *ſwiadcza* *a* *liſty* *tego* / *b* *Luágrjus* / *c* *Breui-*
arium *Liberati* / y *inſy*. *ſuſtnie* *tedy* *to* *Koncylium* / *iako* *Ła-*
cerſkie / *czwarte* *Koncylium* *generalne* *Chalcedon.* *zgánito*.

W *teyſze* *Quæſtwey* / *klada* *w* *liczbie* *Synodow* *Koſciola* *Rzymſkiego* /
Koncylium *Konſtantynopolſkie* / *ktore* *obrazy* *zgánito* y *potępiło*.

To *przeciw* *prawdſie*. *Bo* *ieſli* *rozumieia* *Koncylium* *Kon-*
ſtantynopolſkie / *ktore* *byto* *za* *Leona* *tego* *imienia* *trze-*
ciego *Cesarza* *obrazoborce* / *przeciw* *obrazom* ; *Roku* *Pán-*
ſkiego / 730. *ábo* *ktore* *byto* / *takſe* *przeciw* *obrazom* / *powtore*
w *Konſtantynopolu* *ztożone* / *w* *roku* *Pánſkim* / 755. *za* *Kon-*
ſtantyna *Kopronyma* *Cesarza* / *wielkiego* *Koſciota* *Bożego*

Can: 49.
Can: 52.

I 5.

Koncyliu *E-*
pheſkie *wtore*
Łacerſkie.

a *Epist*: 23. *ad*
clerum & *pop.*
Constantinop.
Ep: 24. 25. *ad*
Theodoſiu *Au-*
guſt.
Ep: 26. *ad* *Pul-*
cher: *Aug.*
b *Lib*: 1. c. 9. 10.
c *Cap*: 12.

I 6.

Koncyliu *Koſ-*
ſtantynop. *Ła-*
cerſkie.

Paul: Diacon:
li: 21. 22. rerum
Roman. Zo-
nar: in Annalib.
Synod: Nicce-
na 2. actione 6.

17.

Niceńskie
Konc: 7.

d 1 Cor: 8. 4.
1. Cor: 10. 19.
e Origen: in ca:
Exod: 20. in il-
lud, Non faci-
es tibi idolum.
Theodoret: qu:
38. in Exod.
Procop: Gaza-
us in Exod: ca:
20. non erūt ti-
bi dñi p̄ter me
f 7. Syn: act: 1.

18.

Konc: Frank-
fordskie.
g Magdeburgę.
Centuria 8. cap
7. col: 639.

Præfatio lib:
falso Carolo
Magno adscri-
ptorum.

prześladowce; oboygá/ iáko kácerstkiego/ Kóściót Rzymstki
nie przyiat/ y ná żadne z nich/ nie tylko Biskup Rzymstki; ále
áni Pátryárchá žádnen nie zezwolit: y przetoż wšyscy Histo-
rykowie y pisárze Kóścielni / ktorzy iáka wzmianka czynia
Synodow Kóścielnych onych czásow / tych w liczbie ich nie
ráchuiá/ y owšem ie iásnie/ iáko h x retyckie/ gánia. Stusnie
tedy przez Koncylium siódme Niceńskie sa potepione.

Támże; Koncylium, powiádáia/ Niceńskie, zá Krolowey Ireny sebrá-
ne, bítwany y obrázy pochwalito.

Ódpow. Obrázy pochwalito; ále nie bítwany. A iessi
Ewángelikowie mniemáia / żeby to iedná rzecz bytá / Bít-
wan á Obráz/ sprosnie btadzá: poniewáz rzeczá y słowy d w
Pismie s. e v Doktorow/ y w ięzykách przednięyszych/ Żydow-
skim/ Græckim y Lácińskim/ te słowa Bítwan á Obráz roz-
dzielne / y bázno miedzy sobá rozne sa. Ktora różnice toż
Koncylium Niceńskie/ przeciw biuzniercom obrázow świe-
tych onych czásow y teráznięyszych/ dobze obwárowáto/ tym
dekretem; *ἵ ὅτι τὰς σεπτεῖς εἰκόνας εἰδωλὰ καλεῖσιν, ἀνάθεμα.* to
iest: Ktorzy czci godne obrázy/ bítwanámi nazywáia/ niech
beda przekleci.

Támże powiádáia; Koncylium Frankfordskie obrázy zgánilo y potepilo.

Nie iest ták: nie zgánilo/ nie potepilo/ g áni z Kóściotá
wyrzucáć rostkázáto / iáko czynia Kálwinistowie: ále tylko
postánowito/ áby ich czcía/ Bogu náležáca/ nie chwalono.
Co dobze teraz wiedzá/ z táski Bóžey/ y naprostšy Kátholi-
kowie. Tego dekretu Frankfordskiego Koncylium/ (iessiže
táki byt/ bo ich síta o tym watpi) tá bytá przyczyná; že zta
spráwe mieli Patres oni/ ktorzy sie tám byli ziócháli / iáko by
ná siódmym Koncylium generálnym Niceńskim postáno-
wiono; ktorzyby obrázom świętych/ czci/ iáko Bogu sámé^o/
nie oddawáli/ żeby w Kłatwie byli: y tym sie niestusnie obra-
záiac / dekret pomieniony przeciw Niceńskiemu Synodowi
uczynili; áby obrázom czci Bóžkiej nie wyrzadzáno. Lecz
šle byli o Koncylium Niceńskim spráwieni / Ktore nie tylko

tákiey

tákíey czci obrázom nie rostkázuie; ále tey mocnie zábrania/
Aktionē 1. 3. 7. y przetož omylili sie Fráńkfortej. non in iu-
ris; sed in facti quæstione. á nie džiw/ bo nie zezwolili y ow-
šem przeciwni w tym byli/ temu Koncylium postowie Bisku-
pá Rzymstiego Zádriana pierwszego: iáko świádecza sámiz
Lutheranowie Mágdeburscy ná mieyscu wyżšey náznáczó-
nym / y tenže Papiež in lib: de imaginib: ad Carolum.

W teyže Quæstíey; Níceńskie (mowia) piérwsze Koncylium
małżeństvá Księżey pozwolilo.

Roxšem Ewángelikowie/ mocnie zákazáto w Záno-
nie trzecim. O czym bedzie nízey w Rozd: 5. O bezženstwie
Káptánstkim. Nie sa tedy Koncylia Neocezáryistkie / Mo-
guntyńskie y Kártháginistkie / Níceńskiemu piérwšemu prze-
ciwne/ iáko wy plećiecie: ále co Níceńskie / Apostolskíey ná-
uki postánowito; to te poslednieyše potwierdzáia.

Támže; Koncylium, mowia / Konstáncyjskie Papiežá Košciótowi podbito.

Nie íest ták. Ale tylko w rozerwaniu Elektorow / ktorým
należy obierać Papiežá / gdy ich kílka obiora / y dtugo sie ná-
iednego zgodzić nie moga; póki íeszcze nie máš tego / ktorý
by legitímie obrány / prawdziwym byt Papiežem: ná ten czas
dla zgody y pokóiu Košcielnego / te elekty pod poslušénstwo
Concilij generalis ábo Košciótá poddáie. Lecz to nie íest
Papiežá Košciótowi podbíjac. Bo watplivy á nie pewny
Papiež íest iáko nie Papiež. Ináczey / bytoby to Koncylium
sobie przeciwné / ktore potepilo kácerstwo Jana Hussá / po-
wiádatácego; že Papiež nie íest głowa Košciótá Božego.
Przeciwnéby byto y słowu Božemu / ktore Piotrá s. y succes-
sory tego fundámentem widomym y pásterzem báránor y
owiec / to íest / wšystkiego Košciótá widomego Pána Chry-
stusowego zowie. Przeciwnéby náostátek byto Synodom y
Dóktorom Košciótá powshechného / ktorzy tož iásnie wyzna-
wáia / o czym wnetže bedzie w Rozd: 4. O Papiežu. Ale
dáymy to / žeby to Koncylium / Papiežá podleglym Synodo-
wi generalnemu ábo Košciótowi wezynito: íednáť dekret

19.

Koncylium
piérwsze 17.
ceńskie.

20.

Koncyl. Kon-
stáncyjskie.

Sefs: 4.

Sefs: 15.

Matth: 16. 18.

Ioan: 21. 16.

Chalcedonen.
Concil in epist.
ad Leonem, &
alia.

tego nieważny jest; że na ten czas tego uczynić nie mogto /
gdyż nie było całym a powszechnym Koncylium / ale tylko
trzecią częśćią Koncylium Konstantyjskiego / ktora przestawa-
ła z Janem 23. ktorey części przeciwni byli inszy wszyscy sto-
iacy na ten czas przy Grzegorz 12. y Benedyktcie 13. Na-
koniec żaden Papież tego dekretu ich nie potwierdził.

21.

Tamże; Toż o Koncylium Bazylejskim, powiadaia, że Papieża Kościo-
łowi podbito.

Koncyli. Bazy-
lyjskie.
h Sefs: 33.

Lecz na ten czas to Koncylium, h kiedy ten dekret stano-
wito / żadney ważności nie miało. A przeto nie było y nie ma
być zwano Concilium; ale Conciliabulum abo conuenticu-
lum schismaticum, seditiosum, nullius auctoritatis, iako ie-
zowie i Concilium Lateranense vltimum. A przeto ten de-
kret zepsował h Eugenius czwarty / przez to Conciliabulum
z wrzodu złożony: zepsował Kościół wszytek / ktory tegoż
Eugeniusa / od nich zruconego / przyjął za Papieża praw-
dziwego: zepsowali samiz oni Basileenses, gdy sie successo-
rowi Eugeniusowemu / Nicolao 5. z Felixem / ktorego chcie-
li mieć Papieżem / poddali.

i Sefs: 11. in lit-
ter. Leonis 10.
h Concil: Basyl:
Sefs: 38.

22.

W teyże Quęstey; Florentskie, powiadaia / y Trydentskie Kon-
cylium, Papieżowi Kościół zmiewoliło.

Koncyli. Flo-
rentskie.
Ioan: 21. 16.

Odpow. Koncylium Florentskie nie zmiewoliło Kościo-
łowi Papieżowi; ale co sam Chrystus Pan / dla rzadu / iedno-
ści y trwatości Kościół swego postanowić raczył; aby ie-
den naywyższy / wszytkiey owczarniey iego widzialney / pa-
stierz y sprawca widzialny był; to dekretem swym Florentskie
Koncylium wznowiło. Lecz na Trydentkim Koncylium
żadnego o tym traktatu ani stanowienia nie było.

23.

Tamże nakoniec powiadaia; Karthagińskie Koncylium, tego
ktoryby się, powszechnym pasterzem oznać chciał, exkommunikowało. A Trydent-
skie zaś ktoryby tego tytułu Papieżowi nie przyznał, heretykuie.

Koncyli: Kar-
thagińskie.

Odpow. Jesli tu Karthagińskie Koncylium trzecie ktore
jest in Tomis Conciliorū, rozumieia Ewangelikowie / bārzo
sie myla. Bo to nie o Papieżu y o tryentach iego nie stanowiło

ani sta-

áni stánowić mogto. O czym niżej w Rozdz: 4. w fałszu 25. Trydentkie tákże żadne^o o tym/co tu plotá/Bánonu nie ma: ábo iesliże ma/ czemu miéyscá nie wkázáli Ewángelikowie?

O PAPIEZU, GŁOWIE WIDOMEY KOSCIOLA BOZEGO.

Rozdział IIII.

N Apziod w Quæstyej 2. powiádało; *Przodkowanie Biskupa Rzymskiego zá Phoásá być poczęto.*

Odpor. Nie jest ták. Abowiem Phoás Cesarz wsta-
pit ná Pánstwo Rzymkie/w Roku Pánstkim 602. Lecz iuz/
przed tym dobrze/ przodkował Biskup Rzymki. Pokázanie
sie to z^a listu Justyniana Cesarzá/ tego imienia pierwszego/
ktory był 70. lat przed Phoásem/ w którym liście pisac do
Janá/ wtorego tym imieniem/ Papiézá/ zowie go / Etowa
wszystkich Kosciotow. Nec enim (inquit) patimur quidquá,
quod ad Ecclesiarum statum pertinet, quod non etiám vestre
innotescat sanctitati, quæ caput est omnium sanctarum Ec-
clesiarum. A przed tym Justynianem/ tákże lat 70. Koneyli-
um generalne Chálcedoniskie/ 630. Biskupow/ Leoná Papiéz-
zá zowie; ^b Etowa wszystkich Biskupow/ ^a Kosciot Rzym-
ski; ^c Etowa wszystkich Kosciotow. Jeszcze przed tym Kon-
cyljum / Walentynian Cesarz o Biskupie Rzymkim ták pi-
se; ^d Beatissimus Romanæ ciuitatis Episcopus, cui principa-
tum sacerdotij super omnes antiquitas contulit, &c.

Nie zá Phoásá tedy/ to przodkowanie Biskupa Rzym-
skiego zaczęto sie; ále ták zdawná byto. Sam ie Chrystus
Pan postanowił chcąc żeby iáko od początku ták áż do skon-
czenia swiáta/ záwsze ieden/ porządna á pomiárkowana
zwierzchnościa (ktory jest rzad Rzeczypospolitych nalepszy/
Monárchia názwany) przodkował w Koscióle iego. Abo-
wiem zá tákim rzadem zgodá y iednośc w wierze wszystkich
cztonkow ciáta duchownego Pána Chrystusowego zácho-
wana bywa: odszczepienstwá y kácerstwá sie hámuia: po-

toy sie

24.

Przodkowa-
nie Biskupa
Rzymkie^o nie
od Phoásá.
^a Habetur hæc
Epist: ad Ioaniz
in Codice, titul.
1. lege 4. & 5.

^b In Epist: ad
Leonem.

^c Acti: 1. Conc.
Chalced.

^d In Epist: ad
Theodosi. Au-
gust. Extat 2.

Tomo Cóc. an-
te Cócil: Chalc.

Pan Chrystus
w Koscióle
swym iednego
przodkowanie
postanowił.

Gen: 14. 18.

Exod: 28.

Num: 20. 26.

& 25. 13.

Cant: 7. 6.

1. Cor: 12.

Dan: 2. 44.

Ioan: 10. 16.

1. Tim: 3. 15.

1. Petr: 3. 20. 21.

toy sie y mitosc wsfystkich zobopolna pomnaza: wiara sie szczy: Synody generalne bywaja skladane: przestepstwa sie przetozonych karza / porzadek y dyscyplina kwitnie. Taki rzad byt za Pattryarchow / za ktorych zamse bywat w Kosciotele Bozym ieden Kaptan nawyzszy: iako za Abraama Melchisedech. Taki byt w zakonie Moyzesowym; gdzie nawyzszymi Kaptanami byli Alaron / Eleazarus / Phinees / y inszy po sobie porzadnie nastepuicy. Taki rzad zaleca Pismo s. przyrownywaiaac Kosciot Bozy woystu wsfytowanemu / w ktorym ieden Hetman; ciatu ludzkemu / ktorego iedna gto: wa; krolestwu / w ktorym ieden Krol; iedney owczarni / ktorey ieden pastierz; domowi / ktorego ieden gospodarz; okretowi / ktorego ieden przednieyszy sprawca.

Taka zwierzchnosc nawyzsza w Kosciotele swym Pan Chrystus wtozyc raczyt na Piotra Apostota y na successory iego. A dla tego Piotrowi nad insey Apostoty nadat wielkich a osobliwych przywileiow. Bo on ktory przedtym wtasne miat imie Symon; dla tego vrzedu y zwierzchnosci nad infszymi / od Pana iest nazwany Cephás Sryackim slowem / $\pi\epsilon\lambda\pi\omicron\varsigma$ y $\pi\epsilon\lambda\pi\alpha$ po Gracku; po nasemu / opoka. Cia tey opoce Pan Chrystus obiecat Kosciot swoy zbudowac / przeciwb: anom piekielnym / (to iest / naiadzom tyranski / odfeze: pienstkim y kacerstkim) niezwyctezony. Temuz dat klucze krolestwa niebieskiego / y moc nawyzsza zwiezowania grzechow y rozwiezowania. Uzywaj tey mocy Piotr / gdzie byto potrzeba: o czym czesto a gesto w Dzieciach Apostolskich. Ten przez 25. lat Stolica swa w Rzymie gtownym miescie / az do smierci maiaac / vrzad swoy Pasterski Kosciota powszechnego successorom swym Biskupom Rzymstkim / Linusowi / Kletusowi / Klimuntowi y inszym po tych nastepuicym / zostawit.

Ioan: 1. 42.

Matth: 16. 18.

Ioan: 21. 16.

Matth: 16. 19.

Euseb: lib: 2.

hist. c. 25. al. 24.

In Chronico,

anno a Chri. 44.

przodkowanie

Biskupa

Rzymstego.

Znali dobrze te Piotra s. successorow zwierzchnosc nad infszymi y przodkowanie / oni starodawni Doktorowie SS. przed 1200. lat; Lacinnicy / Augustin; In Romana Ecclesia

semper

semper viguit Apostolica Cathedra principatus. Prosper; Roma per sacerdotij principatum, amplior facta est arce religionis, quam folio potestatis. Leo I. do Rzymu rzecz obra-
caiac; Per sacram B. Petri sedem caput orbis effecta, latius praesides religione diuina; quam dominatione terrena. Zna-
li y Grakowie/ Iraneus; Ad hanc Ecclesiam propter po-
rentiorem principalitatem necesse est omnem conuenire Ec-
clesiam, hoc est, eos, qui sunt vndiq; fideles. Athanasius pi-
fac do Felixa Papieza; Ob id vos, praedecessoresq; vestros,
Apostolicos videlicet Praesules, in summitatis arce constitu-
it, omniumq; Ecclesiarum curam habere praecipit, vt nobis
succurratis. Theodoretus; Tenet sancta ista sedes gubernacu-
la regendarum, cuncti orbis Ecclesiarum.

Pokazua toz przodkowanie / f iurisdykcyja Biskupow
Rzymskich nad Koscioty wschodnymi y zachodnymi / Gra-
ckimi y Lacinskimi / 8 Postowie tey stolice / iako Wikaryowie
Papiescy / w rozmaitych stronach mieszkajacy / ^h Censury /
ⁱ Dispensacye / Dekrety / do tey stolice ^k appellacye zdawna
zwyczajne. Sami tylko haretycy y odsezczeniecy tey zwierz-
chnosci przyznac niechca / aby swey woley bezpieczniey impu-
ne zazyć mogli.

Co sie tknie Phokasa Cesarza, ten nie nowego o przodko-
waniu Biskupa Rzymskiego nie postanowit; ale co dawno
byto w zwyczajiu w Kosciole Bozym / dekretem swym po-
twierdzit. Albowiem / iz Biskupi Konstantynopolscy / mies-
dzy Patryarchami naposlednieyszy / ecumenicos, to iest / po-
wszechnymi y miedzy wsytkimi Biskupy napzednieyszymi sie
zwali: od czego ich odwieść nie mogto ani prawo y Kanony
Koscielne / ani wspomniania y klatwy Pelagiusa 2. Grzego-
rza 1. Papiezow: Phokas / ^l aby ich ta hardosć brachio se-
culari rychley pohamowat / y vpor przetomit / zakazat / aby sie
wiecey vniuersales nie zwali / ale Biskupom Rzymskim pod-
danistwo y pierwsze miejsce przyznawali. co tez przed Phoka-
sem piec lat Grzegorz 3. napisat: ^m De sede Constantino-

August: Epist:
162.

Prosper lib: 2.
de vocatione
gentium.

Leo serm: de
SS. Petro &
Paulo.

Iren: lib: 3. cap: 3
Athan: in epist:
ad Felicem Pa-
pan.

Theodor: in e-
pist: ad Renatū
presb. Rom.

Epistola Leo-
nis 84. 87.

Nicol: 1. ep: ad
Michaël. Imp.

Cypr: lib: 3.
epist: 13.

g Leo epist: 84.

Celest: in ep: ad
Cyril: tom: 4.
op. Cyril.

h Innoc: 1. ep:
apud Niceph:
lib: 13. cap: 34.

i Gelaf: epist: 1.
Gregor: lib: 12.
epist: 31.

k Concil: Sardi-
cen: can: 4. & 7.

l Bedain lib: de
sex atatib. in
Phoca.

Ado in Chron:
Paulus Diacon:
lib: 18. de reb:
Rom.

m Lib: 7. ep: 63.

politana, quis dubitet eam Apostolicæ sedi esse subiectam? a przed Grzegorzem Gelazyus na Koncylium 70. Biskupow; Sancta Romana Ecclesia, nullis Synodicis constitutis ceteris Ecclesiis prælata est; sed Euangelica voce Domini & Salvatoris nostri primatum obtinuit.

25. 26

Concil: 3. Carthag: cap: 99.

D. 20. cap: de libellis.

W **Q** **U** **A** **s** **t** **y** **e** **y** **4.** **p** **y** **t** **á** **i** **a**; Co ono był sá Kościół, który na Koncylium Kárháginiskim zakazał, aby żaden Biskup, Biskupem się Biskupow nie zwól, ani yráńskim strachem inszych sobie collegow pod postyśń nstwo nie przymusł.

O **d** **p** **o** **w**. Kościół na trzecim Koncylium Kárháginiskim zebrány/należał do spoleczności Kościotá s. Rzymstiego / co sie pokázuie z tego dekrétow / zgadzáiacych sie z nauką Kościotá s. Rzymstiego / a Ewángelikom przeciwnych; y siad / że od Leoná 4. Biskupá Rzymstiego / jest przyete y potwierdzone. Lecz Ewángelikowie / tu ono przywodzac / dwákróć sie w prawdzie potykáia: raz / gdy Kánonow 99. tego Koncylium licza / gdeż ich nie máś / tylko 50. Drugi raz / to przyczytáiac temu Koncylium / o czym tam namnieśsey wzmianki nie máś. Jesći tam w prawdzie Kánon 26. Ut primæ sedis Episcopus non appelletur princeps sacerdotum, aut summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi; sed tantum primæ sedis Episcopus: ále sie to nie rozumie o inszych / iedno o Biskupách Afryckich: miedzy ktorými / iz byto kiltá Arcybiskupow ábo Prymáśow / sobie rownych; przeto ten Kánon zakázuie / aby sie żaden z nich nie śmiat nawyższym ábo pierwszym Biskupem zwáć. Ná Biskupy inszych Prowinciy y narodow / dáleko mniey ná Biskupá Rzymstiego / nie moglá sie onego Koncylium (á zwtafczá Prowincyalnego) wtadza ściagáć. Wiedzieli to dobrze / Stephan Arcybiskup y Prymáś Kárháginiski: y dla tego pisac do Dámáza Papieżá / imieniem swym y Biskupow Afryckich / ná trzech Synodách Afrykańskich zgromádzonych / ten mu tytul dáie; Beatissimo Domino, & Apostolico culmine sublimato, sancto Patri Patrum Damaso Papæ, & summo omnium præsulium Pontifici. Tákże y Hieronym pisac do tegoż; Tu (in-

Exstat hæc Epistola Tomo I. Concil.

quit) qui

quit) qui summus sacerdos es. Nie z trzeciego tedy Koncylium Kárhágińskiego / ktore byto za Syrycyusa Papieża / Roku Páńskiego 397. ale z infego / ktore przed tym dobrze Roku 256. za Cypryana s. 1. Septembr. w tymże mieście złożone byto / te słowa (ktore tu Ewángelikowie / źle zrozumiały / przywodzą) wzięte są. Lecz to Koncylium / De baptizandis hæreticis, iáko obtedliwe / nie tylko od "Stephaná Papieża; ale y od generalnego Koncylium^o Nicenijskiego potępione / y od onychże samych^p Biskupow / ktorzy ná nim wotowali / retráktowane jest. Sam też^q Cypryan potym bledu swego odstąpił. A ktemu / te słowa tego / (ktore tu Ewángelikowie zowa Kánonem 99. gdyż żadnych tego Koncylium Kánonow nie máš / tylko sententiæ ábo zdánia 87. Biskupow / o iedneyże rzeczy) nie są przeciwko Biskupá Rzymskiego przodkowánii. Bo tam nie o nim mówi: ale tylko do kolleg swoich Biskupow Afryckich / rzecz czyniac ná początku Koncylium / vpomina ich / żeby každý z nich zdánie swe / o podány Quá styey / iáko o rzeczy iefcze ná on czas nieiáko wątpliwey / wolnie powiedział / á gwałtu sie żadnego nie obawiał: ponieważ / że sie áni on sam / choć Prymás; áni jeden z nich / Biskupem Biskupow nie czyni / żeby miał drugie / tyráńskim obyczáiem / do posłuszeństwa przymusić. Ten wtaśny sens y zrozumienie tych słow Cypryanowych / pokázuia antecedentia & consequentia; ^r listy y księgi Cypryanowe / w ktorých czesto przodkowanie Biskupá Rzymskiego wyznawa; y to^s że Stephaná Biskupá Rzymskiego vpomina / żeby Márcyaná Biskupá Arelárenskiego / ktory z Nowácyanem Kácerzem trzymał / iáko hæret; ká z Biskupstwá zrzucił / á infego ná tego miejsce dat. czym Biskupom Rzymskim / nád Biskupy Fráncuskimi / y infymi / moc y zwierzchność przyznawał. Náostátek / tak te słowa Cypryanowe rozumieia y wykládáia Hieronym y Augustyn s.

W tedyże Quá styey iefcze pytaia; Co ono był za Kościół, ktory Biskupá Rzymskiego ná Koncylium Nicenijskim piérszym z infymi Pátryarchami po-

Hieron: in præfat: Euangel. ad Damafum.

ⁿCypr: in ep: ad Pompe. Euseb. lib: 7. hist: cap: 3.

^oAugust: cont: Crefcon. Gram. lib: 3. cap: 1. 2. 3.

^pHieron: in dial: adu: Lucif. Vincent. Lirin. adu: hæ: cap: 10

^qAugust: ep: 48. ad Vincen. Donatist.

^rLib: 1. epist: 3. Lib: 2. epist: 9. Lib: de vnitare Ecclesie.

^sLib: 3. ep: 13. al. 67.

^tHier: vt supra. Aug: lib: 2. de bap. cõtra Donat. cap: 2.

27.

Can: 6.

rownak, a nie Biskupem go być powołecnym, ale Kościola tylko Rzymkiego y Kościolow Rzymowi przyległych być opowiedział?

Odpo. Patres oni ktorzy na Koncylium pierwszym Nicenskim byli/ Kościot Kátholiczny znamionowali / y dekrety ich/ Ewángelikom przeciwne/ Kościot s. Rzymski przyjął/ Sylwester Papież potwierdził: iednak o tym/ ani myślili/ co im tu przypisują Nowowiernicy. Bo iakoż mieli porównać Biskupa Rzymskiego z innymi Pátryarchami; ktorzy wiedzieli iż ma zwierzchność nad wszystkimi Biskupy od Boga samego/ a nie od ludzi; y też mu zwierzchność w innym Kánonie / iako sie wnetze pokaze / iawnie przyznali: Jáko mogli przedniyszemu Biskupowi y pierwszemu Pátryarke/ Rzymski tylko / y iemu przylegte Kościoły (to jest sześć Dycecezy Rzymowi nabliższych) zamierzyć: gdyż mnieyszy y posledniysz Pátryarchowie/ Alexandryjski y Antyocheński wedlug tegoż Kánonu / daleko wietrze prowincye w swym poruczeniu mieli: Alexandryjski w syfket Egipt / Libya / Pentapolim; Antyocheński wschodne Kościoły. Ale sie przy pátrzymy Kánonowi Nicenskiemu/ ktorzy sie tak ma/ wedlug Látinjskiego przekładu stárego: Mos antiquus perduret, in Egipto vel Libya & Pentapoli; vt Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem: quoniam quidem & Episcopo Romano parilis mos est. Similiter autem & apud Antiochiam, ceterasq; Prouincias, honor suus unicuiq; seruetur Ecclesiae. Lecz na Koncylium Chálcedońskim generalnym/ tak ten Kánon przywodził Páschásinus poset y Wikáryus Papieża Leoná; Trecentorum decem & octo sanctorum Patrum Canon sextus: Quod Ecclesia Romana semper habuit primatum. Teneat autem & Aegyptus Libya & Pentapolis, vt Episcopus Alexandriae, harum omnium habeat potestatem: quoniam & Romano Episcopo haec est consuetudo. Similiter autem, & qui in Antiochia constitutus est, & in ceteris Prouincijs primatus habeant Ecclesiae ciuitatum ampliorum. Tu sie/ (iako każdy baczny obaczyć może) żadna

wzmianka

Ioan: 21. 16.
Can: 39.

Chalced: Concil: act: 16. Tomo 2. Concil. Siccundem Canonem e Graeco in Latinum vertit ante mille circiter annos, Dionysius Abbas Romanus, cognomēto Exiguus, vf-

wzmiankã nie dzieie tego porównãnia Biskupã Rzymstie-
go z inszymi Pãtryãrchy: ani wladzy iego żadnego mieyscã
pewnego nie nãznãczãia. Dowsem stad sie narowzysza zwierz-
chność / y pierwsze przed inszymi Pãtryãrchãmi mieysce Bi-
skupã Rzymstiego pokãzuie. Bo potwierdzãiac Koncyliz-
um / tym dekretem / iurisdycya Alexandryistiego y Antyo-
cheistiego Pãtryãrchy: zdãnia w tym y rozsãdku Biskupã
Rzymstiego / iãko Biskupã Kościotã powszechnego / nãslã-
duie. A dla tego nie mowi tu; Niechay Biskup Rzymsti
wtãda Kościotem Rzymstim y iemu przylegtymi: ale mowi;
Alexandryisti Biskup niech ma wladza nãd wshystkimi ko-
ścioty w Egypcie / w Libvey y w Pentãpolu: a czemu? te
przyczynẽ daie; iż tãk Biskup Rzymsti zwykt. to iest; Przed
wshelãkã wstãwa Synodow / Biskup Rzymsti / poczãwszy od
Piotra s. zwykt temu Pãtryãrse zlecać sprãwowanie y rzãd
tych Kościotow / tãk ze też rzãd pewnych Kościotow Antyo-
cheistiemu. Tãk ten Kãnon rozumiat y wytożył Nicolaus I.
Papież wczony y swiety / in epistola ad Michãelem Impera-
torem, niemãl przed 500. lat. Tãk rozumiat y Athãnãzyus
Pãtryãrchã Alexandryisti / tym Kãnonem dowodzãc / że Pa-
pież iãko onego sãmego / tãk y inszych Biskupow Egypstkich /
miał bronić przeciw Aryanom. Nos enim, (inquit) ad quos
tua maximè spectat cura, id est, omnes Episcopi, præcipuè tu-
um mereri debemus iudiciũ, & non ab alijs deuorari. Tãk go
też rozumiat y przyieto Koncylium Chãlcedonstie general-
ne / przyznawãiac przodkowanie y zwierzchność Biskupã
Rzymstiego / o ktorey mowi ten Kãnon. A przetoż sedzio-
wie tegoż Koncylium wedlug tego Kãnonu (mãto przed
tym od Pãschãsynã namiestnikã Papieskiego / tãk iãkosmy
powiedzieli / przywiedzionego) tãki dekret wczynili: Perpen-
dimus omnem quidem primatum & honorem præcipuum,
secundum Canones, antiquæ Romæ Deo amantissimo Epi-
scopo conferuari, &c. Tãk tenże Kãnon rozumiat y do stu-
tku przywodzit Leo I. wielkiey nãuki / powãżnoścì y swiato-

que ad illud
(cõstitutus est.)
De quo Alan.
Copus dial: 1.
cap: 12

Epist: 2. ad Fe-
licem.

Actio: 16. Con:
Chalced.

Leo epist: ad
Martianum Au-
gustum.

bliwości Papież / Ktory Koncylium generalne Chalcędon-
skie złożył. Bo iż temu właśnie a nie insemu przystato ordy-
nować Pátryárche Antyochęnskiego / strofuie Anátholiufá
Pátryárche Konstantynopolskiego / iż go ordynowat / po-
wiadájac to byc contra priuilegia Ecclesiarum, sanctorum
Patrum canonibus instituta, & Nicęna Synodi decretis fi-
xa, & contra antiquitatis exempla, ná ten Kanon oko má-
iac. Czytáycie tegoż Papieżá list 46. do Anátholiufá Pá-
tryárchy Konstantynopolskiego / 62. do Máxima Antyochę-
nskiego / 81. do Dyostora Alexandryjskiego / 84. do Anástazyu-
fá Thessálonicenskiego Biskupow y Pátryárchow / 87. do
Biskupow Afryckich: á obaczycie / iáko swoje iurisdycyá
y zwierzchnosc nad nimi rościaga. Tozby sie wiele przy-
ktádow inszych Papieżow moglo pokazac. O teyze Bisku-
pá Rzymskiego zwierzchnosci / iásniey mowi Kanon tegoż
Koncylium Niceńskiego 39. z Arabskiego ięzyka ná Láciiń-
ski przetozony: Sic praest Patriarcha iis omnibus, qui sub
potestate eius sunt; sicut ille, qui tenet sedem Romae, caput
est & princeps omnium Patriarcharum. Quandoquidem
ipse est primus, sicut Petrus; cui data est potestas in omnes
principes Christianos & omnes populos eorum: ut qui sit
Vicarius Christi Domini nostri super cunctos populos, &
cunctam Ecclesiam Christianam: & quicumq; contradixe-
rit, a Synodo excommunicatur. Otoz macie / Ewángeliko-
wie / ze Koncylium Niceńskie nie tylko nie zrownáto Bisku-
pá Rzymskiego z inszymi Pátryárchami: ale tez wznowito
rzecz od Boga dawno postanowiona; iż Biskup Rzymski
jest Biskupem powszechnym / ábo (co iednoz jest) Kosciótá
powszechnego Biskupem / y miedzy Pátryárchami naprzed-
nieyszym y nawyzszym.

28.

Liberyusie
Papieżu.

W Cua styer 29. zádawáia bez zádnych dowedow kiltá
bledow y kácerstw Biskupom Rzymskim: á naprzod Libe-
ryusowi Aryáńskie kácerstwo.

Odpow. Nigdy Liberyus Papież Aryanem nie byt. Bo
aczkol

áczkolwiek ná potepienie *Achánazyusa* / (zle *správiony* / y
 zá to máise żeby *prawdá* bytá / co mu *ádwersarze* tego *záda-*
wáli) *zezwołit*; y *Walensa* z *Ursacyusem* / *Aryánskie* *Bisku-*
py / *ktorzy* sie zá *Kátholiki* *vdawali* / do *spoteczności* *przypu-*
scit: *wszak* že *nigdy* *Aryánskiego* / *áni* *žadnego* *inšego* *kácer-*
stwa *nie* *uczyt* *áni* *bront*. *Nowšem* / *iáko* *pisa* *Sozomenus*
 y *Nicephorus* / *wyznánie* *swe* *Kátholiczne* *wiáry* *Chrześci-*
ánskiej / y *klatwe* *przećiw* *Aryanom* *wydat* / *ktorzy* *Syná* *Bo-*
žego *rozney* *od* *Oycá* *istności* *być* *uczyli*. *Nád* *to* / *wšyſcy*
o *nim* *žistorykowie* *zgodnie* *šwiádeca*; *iž* *od* *tego* *czásu* / *iá-*
ko *ná* *Stolice* *Papieſta* *wstapit* / *áž* *do* *wywotánia* *swego* *z*
žemie *Wtoſkiej* *przez* *Konſtánceyſá* *Cesarzá* / *dla* *wiáry* *s.*
powſeckney / *ktorey* *przećiw* *Aryanom* *mocnie* *bront*; y *po*
zwroceniu *ſwym* *ná* *Stolice* *Papieſta* / *wielkim* *á* *ſtátežnym*
žáwſe *byť* *tež* *wiáry* *Kátholiczney* *obronca*: y *dla* *tego* *po*
šmierci *miány* *zá* *šwíetego* / *iákim* *go* *zowa* *ludžie* *šwieci* y
uczeni; *Ambroży* / *gdy* *pise*, *Tempus* *est* *ſoror* *ſancta*, *beata*
memoria *Liberij* *praecepta* *reuoluere*; *ut* *quo* *vir* *ſanctor*, *eo*
ſermo *accedat* *gratior*. *Epiphánius*; *Eustathius* *ad* *Libe-*
rium *beatum* *Romae* *Episcopum*, *vná* *cum* *multis* *Episcopis*,
Legatum *agebat*. *Bázylius*; *Quadam* *ei* *proposita* *sunt* *á*
beatissimo *Liberio*. *A* *wiechy* *ci* *zadni* *Doktorowie* / *Aryaná*
šwíetym *zwáli* / *kácerzá* *niewiernego* / *nie* *tylko* *w* *liczbie*
wiernych / *ále* y *miedzy* *šwíetymi* / y *po* *šmierci* / *poczytáli*:

Jeſeže; *Honorius*, *powiádaia* / *był* *Eunomianem*.

Odpow. *To* *nigdy* *nie* *byto*. *Žaden* *tego* *o* *nim* *nie* *pi-*
ſe: *ſámych* *to* *tylko* *nowych* *Ewangelikow* *Polſkich* *kácer-*
ſki *wymyſly* *potwarz*. *Bylić* *niektorzy* (*áč* *nie* *znáczni* y *nie*
dawnych *czásow*) *ktorzy* *žonoryuſá* *Papiežá* *tego* *imienia*
pierwſzego *Monothelita* *czynili* / *to* *ieſť* / *iáko* *by* *miat* *iedne*
tylko *wola* *w* *Chryſtuſie* *Pánie* *przyznáwáć*. *Lecz* *ſie* *ci* *bár-*
zo *w* *ſwym* *mniemánium* *omyſlili*. *Bo* *wiáre* *iego* y *náuke* *o*
tym *ártýkule* *Kátholiczna* / *wyſwiádeczáia* *liſty* *iego* *dwá* *do*
Sergiuſá *Monothelity* / *á* *oſobliwie* *wtore*: *w* *ktorem* / *iáko*

Sozomen: *lib*:
 4. *hiſt*: *cap*: 10.
Niceph: *lib*: 9.
cap: 35. 37. *hiſt*:
Eecl.

Rufinus *lib*:
 10. *hiſt*: *cap*: 22.
Sulpitius *lib*: 2,
ſacræ *hiſt*.
Theodor: *lib*: 2.
hiſt: *cap*: 16. 17.
Socrat: *lib*: 2.
cap: 29.
Sozomen: *Ni-*
ceph. *locis* *cita-*
tis.

Socr: *lib*: 4.
hiſt: *cap*: 11.

Ambros: *lib*: 3.
de *virginib*: *in*
principio.
Epiph: *hær*: 75.
Basilius *epi*: 74.
ad *Episcopos*
Occidentis.

29.

O *žonoryu-*
ſie.

Epistoła *Hono-*
rij *I.* *ad* *Ser-*
gium: *i.* *in* *6.* *Syn*.

Dwie ná

act: 12. 2. ibi-
dem act: 13.

4 Epist: 1. lecta
in Com: 6. Sec: 4.

Maximin Dial:
cont: Pyrrhum.

Theoph. in hi-
storia sua.

Eman: in lib:
pro Latinis con-
tra Græc.

Photius in lib:
de 7. Synod.

Zonar: in Con-
stantino 4.

Diacon: in eo-
dem Constant.

Beda lib: 2. hist:
Angl: cap: 17. 18.

19. & in vita S.
Bertolfi.

Anasta: in Ho-
norio I.

Blondus lib: 9.
decad: 1.

30.

o Anastazy-
usie. 2.

b Gratianus dift:
19. can.

Anastafius ex
lib: Pontific.

Platina in Ana-
staf. II.

c Gratianus vbi
supra.

Socrat: hist: lib:
2. ca: 24.

dwie naturze; tak y wola dwoiaką / Bozka y ludzka / y dwo-
iakie obudwu sprawowanie w Chrystusie Panie być wyzna-
wa. Tych tylko słow; Wola jedną / abo dwie; jedno ich abo
dwoiakie sprawowanie / iako na on czas nie wtartych / aby sie
z nich kacerstwo Nestoryanſkie abo Eutychiánſkie nie fe-
rzyto / madrze zakazuje. Toż o nim wyſwiadcza ^a Agáttho
Papież (ktory nie dlugo był po nim) w liście swym do Kon-
ſtancyńa Cefarza. Toż Máxim / ktory za času iego żył /
Theophanes Isaurus, Emmanuel Calleca, Photius, Zona-
ras, Paulus Diaconus, Beda, Anastafius Bibliothecarius,
Blondus, Nauclerus, Sabellicus, Platina, Onuphrius, y nie-
mal wszyscy Hystorykowie Lacińscy / ktorzy go Kátcholi-
kiem prawowiernym / y ſwietym Biskupem zowa. Czegoby
nigdy / kiedyby był Monothelita abo inſym haretykiem / o
nim nie piſali.

Daley; *Anastazyus, moria / był Photynista.*

Odpor. Nie jest tak. Bo áczkolwiek Anastazyus II.
iako bniektorzy piſa / do ſpoteczności koſcielney przyiał nie-
iakię Photynusa / ktory przed tym z Achacysem Aryán-
ſkim Biskupem przeſtawiał: y dla tego podobno zowa go
Ewángelikowie Photynista: iednak bárzo ſie ná tym myla.
Bo ten Photynus / inſy był od onęgo / ktory Sábelluſowe y
Páwta Samofatenſkiego potępione kacerstwa wzniecił.
Abowiem ten był Dyakonem Theſſáloniceńſkim / iako piſe
Gracyanus; á on był Biskupem Sermienſkim / iako ſwiad-
czy Sokrates. Ten żył za Papieża Anastazyusa II. y Cefar-
za Anastazyusa I. okoto Roku Pánſkiego 496. á on za Pa-
pieża Juliusa I. y Konſtancyusa Cefarza okoto Roku Pán-
ſkiego 340. Tęgo gdy kacerstwo Aryánſkie porzucił / po
ſmierci Achácego / mogł Papież Anastazyus II. do koſciel-
ney ſpoteczności / bez żadnego Koncylium / przyiać: z onym
pierwſzym kacermaistrzem / ponieważ nie za ięgo času był /
žadney ſprawy mieć nie mogł. Dowſem tak ſie Photynianſ-
ſkim y Achácego Aryánſkim kacerſtwem bzydžiť / że Acháce-
go harety-

go harety-

go h: retyká / (ktoreg przed nim trzeci / Felix Papież erkom-
munkował) wydzielenie z Kościoła y potępienie^d potwier-
dził / y na Anástazyusza Césarzá / Kácerstwa tego Achácego y
Lutychiánskieg broniácego^e Klatwe wydał: ktora / aby z nie-
go bytá zložoná / Biskupi Kościołow Wschodnych / do Sym-
máchá Papieżá / successorá Anástazyusowego / przez listy sie
przyczyniali. Lecz nie dlugo potym tego Césarzá piorun zá-
bit / iáko o nim w iego żywocie piśa / Bedá / Cedrenus / Zoná-
rás / Paulus Diaconus. Anástazyusza lepák 11. w kilká set
lat po śmierci iego / Nicolaus. tego imienia pierwszy Biskup
Rzymsti zowie / Sedis Apostolica Praesulem , Apostolicum
Pontificem. Ktorychby mu tytutow cztowiek zacny y wczó-
ny nie dawal / y listuby iego na świadectwo nie przywoził /
Kiedyby go iákim Kácerstwem zmázánym byé mniemat.

Nád to ; Marcellinus, powiáda / byl batwochwalca.

Odpow. Aczkolwiek w iedennastym náciezszym przeslá-
dowanu Chrzesćijan / zá Dyoklecyána Césarzá / Marcelli-
nus Papież / od onego okrutnego Chrzesćianstich ludzi mor-
derce przymusony / y iáko cztowiek / boiáznia śmierci zwycię-
zony / bátwanom Pogánstkim káždido ofiarował: wśákże
prze to / nie byl batwochwalca / to jest / niewiernym. Choćáż
bowiem wczynkiem powierzhnym / z boiázni (iáko y Piotr s.
Ksiazé Apostolskie) záprzat sie Chrystusa : iednák wmyslnie
y sercem nigdy. Pokazal to ákt iego známienity / ktory wy-
stawiaá Pisarze / żywotow Papiestich. Wo wnetze z wiel-
ka pokora / wziawszy ná sie wtośienice / tázami sie oblawy /
przyšedł ná Koneslium 150. Biskupow / Sinuestkie: gdzie
przed wśyskimi z zálem wielkim / grzech swoy wyznal.
Wśákże go táńzaden nie śmiat potepić: ále wśyscy gto sem
iednym zawotali: Tuo te ore ; non nostro iudicio , iudica.
Nam prima sedes à nemine iudicatur. Sam tedy / táńže
wzrad Papiesti dobrowolnie z siebie zložyt: y wrocifowy sie
do Rzymu / á okrutnego tyráná Dyoklecyána / že go do tá-
kiej niezbożności przywiódł / sirosuiac / mezczeństa korone /

^d In epist: Anast:
Papae ad Ana-
stasium Imp.
^e Platina in Ana-
stasio.
Symmach : in
Apolog.

In responsis ad
consulta Bulga-
rorum, ca: 14. 15

31.

O Marcelli-
me.

^f Damafus in vi-
tis Pont: in Mar-
cellino, cap: 30.
Martyrologij
scripto: 26. Apr.
Gratianus dist:
21. can: Nunc
autem.
Nicol: 1. in ep:
ad: Michaelem.
Acta Marcelli-
ni, To: 1. Conc.
Platina in Mar-
cellino.

dla statecznego Chrysta Pana wyznania / odniosł. Upadł z krewkości ludzkiej; ale mężnie powstał: zaprzął się Chrystusa z bojaźni; ale gorzko upadku swego żałował: w mityści się potknął; ale wiary nie stracił; nigdy z niewiernymi nie trzymał / nigdy żadnego błędu ani kacerstwa przeciw wierze nie uczył: nakoniec wiara ś. powsechna wyznawając / biegu swego chwalebnie dokonał: y dla tego wieczney w niebie zapłaty; a po wśytkim Chrześcijaństwie nieśmiertelney sławy dostąpił. Ktoż go tedy wiecey będzie śmiał zwać białochwałca / iedno ślepy / hardy a zapamiętaty herezyt. Niechay słucha / co o nim Augustyn ś. przeciw żądtemu kacerzowi Petilianowi (także / iako y dzisieyszy Nowowiernicy / Biskupy Rzymskie niewinnie skłaniaćemu) piše: Quid ergo (inquit) iam opus est, ut Episcoporum Romanae Ecclesiae, quos incredibilibus calumniis infectatus est, obiecta ab eo crimina diluamus? Marcellinus & presbyteri eius, Melchiodes & Marcellus & Syluester, traditionis codicum diuinorum & thurificationis ab eo crimine arguuntur. Sed nunquid etiam conuincuntur; aut conuicti aliqua documentorum firmitate monstrantur? Ipse sceleratos & sacrilegos fuisse dicit: ego innocentes fuisse respondeo. quid laborem probare defensionem meam; cum ille nec tenuiter probare conatus sit accusationem suam?

Nowia iefcze; Jan xxij był Sáduceusem.

32.

o Janie xxij.
Math: 22. 23.
Act: 23. 8.

Odpo. Nie nadyście się tak. Abowiem Sáduceusowie / iako o nich świadcza Ewangelistowie / powiádali / iż nie maś ciała zmartwychwstania / ani ányota / ani ducha. Lecz / żeby w ktorym z tych błędow / był Jan XXII. żaden o nim tego nie piše; y Ewangelikowie / by sie nawiecey kusili nigdy tego nie dowioda. Sáduceusowie / iako o nich piše Iosephus / nic nie wierzyli o nieśmiertelności dusze ludzkiej / rozumieiac / że pospotu z ciałem ginie. Jan XXII. (iako y wśyscy Chrześcijanie dobzy) záwse statecznie wierzył; dusze być nieśmiertelno: y przed śmiercią iásnie wyznał; że

świetych

Lib: Antiquit:
18. cap: 2.

świetych dusze / (co też powszechny Kościot o nich wyzna-
wa) ieficze przede dniem sadnym iásnie Bogá widza. to o
nim wyswiadcza Ioan: Villanus Historyk / ktory żył za iego
czasu / y brata swego przy nim miał. Niewstydliwie tedy
Kálwin haretyk kłama / pišac to o Janie XXII. 8 żeby tego
błedu iawnie bronit; iż dusze są śmiertelne / y pospótu z ciá-
tem gina aż do dnia zmartwychwstania. Skąd to ma Kál-
win? Swiádká wkażuie Janá Gersoná / ktory powiáda / żył
ná on czas. Lecz o tym namnieyszego słowá nie ma Gerson:
á k temu / ni ná on czas żył. Bo Jan XXII. umárt^h Roku
Páńskiego 1334. á Jan Gerson dopiero sie ná swiát náro-
dził Roku 1363. Inſe sie tu máctwá Kálwinowe / kto-
rych ma kilká w tymże táj parágraphie / dla krotkości opu-
ſzczáia. Wracamy sie do našych Ewangelikow / ktorzy

Támże przydáia: *Grzegorz vii. był sprośnym czarńokłósmkiem.*

Odpor. Jesli ktora / tedy tá sprośna potwarz. Abo
wiem / (wyiawſzy iedne fałszywa / od haretyków tego wieku
zmyślona / y pod imieniem Bennoná iákiegoś Kárdynata
wydána; ábo / iesliſze dawnieysza / tedy z iádu á nienawiści o
tym Papięzu nieprawdziwie pišana historia) wſyſcy onych
časow / kiedy żył ten Grzegorz vii. y poslednieyszy Historyko-
wie / zgodnie wyswiadczáia; iż to był Papięz prawie świe-
ty / wczony / dzielny / w wrzedzie swym czynny / wielki chwa-
ty Bożey miłóſnik / stroż pilny kościelney kárności / vbogich
y wkrzywdzonych oćiec y obronca / z potora poważy / há-
dym Monárchom y haretikom Berengáryanom stráſny / á
osobliwie Henrykowi tego imienia 4. dla iego psoty / takom-
stwa / y wiela inſzych złych postępów. Przetoż tego Grze-
gorzá / ieficze za żywota iego / Pan Bog duchem Proroctim /
y cudami wielkimi wſlawić raczył: ktore w nim Ewangelis-
kowie / iáko Żydzi w Chryſtusie Pánie / czarńokłóſtewem zo-
wa: ále dawni / wiary godni Historykowie / prawdziwymi
cudami zgodnie názywáia. Wwierzy kto iednemu fałszywe-
mu Bennonowi / ná ktorym wſyſkie ſwoie máctwá o tym

Villan: lib: 11.
hist: Florentin.
cap: 19.
g Inſtit: lib: 4.
cap: 7. § 28.

h Onuphr: in
Fastis Eccl.
Ioan: Villan:
vbi supra.
Tritem: de
ſcript: Eccleſ.
in Gerson.

33.

o Grzegorza
vii.

Guitmund: lib:
3. de Eucharist.

Vincentius Spe-
culi histor: lib:
25. cap: 44.

Lambert: Schaffnaburgen in hist: rerum German: non procul à fine.
 Mart: Polonus in Greg. vii.
 Matth: 18. 16.
 Ioan: 8. 17.

Papiezu Ewangelikowie zasadzai: a my im poczet wielki stawimy dawnych a powaznych Zistorykow: aby tak nie dawy tylko abo trzech (na ktorych dosyc wedlug Ewangeliey) ale kilkadziesiat swiadkow prawdziwe swiadcetwo bylo. Dosyc tedy bedzie pomienic te / ktorzy Grzegorzã vii. Zildebrãdã nazwanego / iako meza swietego / y Rzeczyp. Chrzeszczãnskiej dobrze zasluzonego / wczirwie wspomina; Leo Hostien lib: 3. hist: Cassineñ. Marianus Scotus lib: 3. Chronic. anno 1075. Lambertus Schaffnaburgen in hist: rer: German. S. Anselmus Cantuariensis epist: 8. S. Anselmus Luceñ epist: ad Guibertum Abb: Vrspergen. Stephanus Halberstatensis epist: ad Valramum apud Dodechinum. Bernardus Corbeien in Apolog: pro Gregor: 7. Guitmundus lib: 1. & 3. de Eucharist. Paulus Beuriedrensis in Apolog: pro Gregor: 7. Gerochus Reicherispergensis apud Auentinum lib: 5. hist. Ci wshyscy / ieszcze za zywota tegoz Grzegorzã byli. A po tych / aź do terãzniejszego wieku / ci go z wielka pochwaãã zalecaia; Sigebertus, Gratianus, Gulielmus Tyrius, Gotfridus Viterbieñ, Conradus Abbas Vrspergen, Dodechinus, Vincentius Bellouaceñ, S. Thomas Aquinas, Ioannes Villanus, Blondus, Matth: Palmerius, Thomas Waldeñ, Aneas Syluius, Alb: Crancius, Sabellicus, Volateranus. Antoninus s. tak o nim pisze: Erat vir iste religiosus ac timens Deum; (to nie czarnekšieznik) iustitiã & æquitatis amator; in aduersis constans, in prosperis moderatus: fuit & valde cordatus: Ecclesiã iurium defensor acerrimus, &c. Martinus Polonus tymi slowy: Hic propter laudabilem vitam est in Papam electus ex Cardinalibus: A na koncu: Salerni mortuus est; miraculis coruscando. Ortho Frisingensis; Ecclesia tanto pastore, qui inter omnes sacerdotes & Romanos Pontifices præcipui zeli & auctoritatis fuit, orbata dolore non modicum habuit. Trittemius takze; Vir certè multæ doctrinæ, magnæq; pietatis, (to nie czarnekšieznik) prudentiã, iustitiã, constantiã & religionis; qui multa pro

Anton: 2. par: histor: tit: 16. cap: 1. § 21.

Mart: Pol: in Chron: circaan: 1500. Ottho lib: 6. hist: cap: 36.

Trit: in Chron: suo.

defensio-

defensione libertatis Ecclesiasticæ, & fecit bona & iustituit aduersa. Tegoż dziwnie Plátyná wychwala / á osobliwie onymi słowy ná końcu; Vir certè Deo gratus, prudens, iustus, clemens, &c. Onuphrius tákże / Carolus Sigonius, y in sych wiele.

Nákoniec / w teyże Quaestey 29. powiádaia; *Ian osny był sprężna niemiala y nierządnicá.*

Odpow. Cześćta to v Ewangelikow; ále bez gtowy y bez neg fabulá. A to dla tych przyczyn. Bo náprzód tá niewiásta ná stolicy Papiestkey / iáko zmysláia / záśiesć miáta / Roku Páńskiego 555. Lecz o tym historykowie / ktorzy żywoty Papiestkie episali / onego czasu / y rychto pō tym bedacy / namnieyshey wzmianki nie czynia. Aż dopiero wē 400. lat / po tym zmysłonym Janie Martinus Polonus Francuz te fábulę (ieśli ia on sam pisal / á nie od kogo inšego do historyy tego przyszta iest) ná świat wydat: z tegoż máia Plátyná / y inšy posiednieyszy. A temu Graccy historykowie / Cedrenus, Zonaras, Ioan: Curopalates, y inšy stáršy niż ten Martinus Polon. inše Papięże wspominaiac / żadney o tey niewieście wzmianki nie czynia. czegoby nie zámilczeli / kiedyby to prawda bytá / żeby mieli co Lácinnikom / iáko odszczepienicy / zárzucić. Potrzećie; Leo ix. tego imienia Papięż / wē 200. lat po tym bedacy / w liście swym do Micháta Pátryárchy Cárogradzkiego / piše / iż to zá pewna ná on czas powiáda no; że ná stolicy Pátryárchów Cárogradzkich / siedzieli nie tylko rzezańcy / przećiw Kanonom Kościelnym; ále y niewiásta bytá Pátryárcha. Czegoby nigdy Papięż Grákom zádać nie śmiat / kiedyby to prawda bytá / że teź w Rzymie iedná niewiásta Papiężem bytá. *Carere enim debet omni vitio; qui in alterum paratus est dicere.* Po czwarte; Ten zmysłony Jan (piše Martinus, y inšy z niego) miat záraz po Leonie iij. nástąpić / y Papiężem być dwie lećie / pieć mieśiecy / cztery dni. Po śmierćiego / tudzież miat być successorem Benedyktus iij. Lecz Anastasius Bibliothecarius. Ktory był

Plat: in Greg: 7.
Onuph: li: 5. de
vita Greg: 7.
Sigon: lib: 9. de
regno Italia.

34.

Zmysłonym Janie osnym fabulá.
Cofie dowod, nie pokázuie.

1.

Lib: 4. Chronici in Ioan: vii.
Z tegoż Martin
Wielki, Kro
wici / y inšy
nowowier
nicy.

2.

3.

Epist: Leonis ix
ad Mich: Patri
Constant. & Le
onem Acrida
num cap: 23.

Cicero.

4.

Według Plá
tiny / 2. lećie / 1.
mieśiac / 4. dni
Anast: S. R. E.
Bibliothecari.

Ado Epit: Vien
nen. in Chroni-
co anni 865.

5.

Sabel: lib: 1. En-
nead. 9.
Volater: lib: 22.
Anthropol.
Nacler: Chro-
nogr: gener: 29.
Antonin: 2. par-
te sum: mæ hist:
tit: 16. cap: 1.
Auentin: Anna-
lium Boiorum
lib: 4.

6.

Cent: 9. cap: 20.
Franck, in Chro-
nico Germ.
Iren: Im Be-
schluss des
Spiels von
der Frau Jur:
ta.
7.

przy obteraniu tych Papieżow Leona iij. y Benedykta iij.
namniey Jana tego viij. nie wspomina przed Benedyktem;
ale tak piśe: Sāctissimus Leo Papa iv. obdormiuit in Domi-
no xvi. Kal: Augui: sepultus ad S. Petrum: cessauit Episco-
patus dies xv. Quo mortuo, mox omnis clerus Romanæ se-
dis, vniuersi proceres, cunctusq; populus ac Senatus con-
gregati, &c. vno conamine, Benedictum, pro tantis quibus
pollebat sacris operibus, Pontificem promulgauerunt elige-
re. **Także y Ado onego czasu przed 700. lat. Historyk: Pon-**
trifex Romanus Gregorius moritur; atque eius loco Sergius
ordinatur: illo defuncto, succedit Leo. Quo obeunte, Bene-
dictus in sede Apostolica substituitur. Także y insy wyżšey
pomienieni Historykowie piśa. Po piacie; Ktorzy piśa/iz
ten Jan zmysłony niewiāsta byt/ żadnego o tym pewnego
powiādaczā nie przywodza: ale iāko pierwszy Martinus; tak
y drudzy po nim ieden stāby dowod māia; wieśc nie pewna.
Alono; Fallitur & fallit, vulgi qui pendet ab ore: Tak Marti-
nus Polonus: Hic, vt asseritur, famina fuit. Tak Platina;
Hæc quæ dixi, vulgò feruntur, incertis tamen & obscuris au-
ctoribus, Erremus etiam nos hac in re cum vulgo. Tak Sa-
bellicus: Platina parum syncera fide putat hæc quæ de Ioan-
ne Pontifice traduntur, ad posteros prodita: quoniam scri-
ptorum auctoritate laborent. Tak Volaterranus; Dicunt.
Tak Naclerus; Hæc tacentur in auctoribus certis. Tak
S. Antoninus; Si verum fuit, quod vulgo dicitur, vt iste
(Martin: Pol.) refert. Tak y wiele innych. Alon: Auenti-
nus sābuta to zgotā zowie. Po foste. Teniewiāste/ktorzy
o niey piśa/ nie wiedza iāko ochrzcić māia. Centuriatores
Magdeburgenses dāli iey imie/ Gilbertā; Sebāstyan Frānk/
Agniēstā; Christoph. Irenæus, Juttā; Martinus Pol. nie
wie iāko ia zwano. Także iedni te niewiāste zowa Jas-
nem viij. drudzy/ iāko Martinus piśe/ Benedyktem trzecim.
Komuz tu wierzyć? Po siódme. Niewiedza stād bytā ro-
dem. Martinus piśe/iz bytā Angliczkā/ rodem z Moguncy-

ey. Jā

ey. Jákóz sie to sytknie? Jesli sie vrodzita w Angliey; iákóz byta rodem z Mogunczey / ktore miasto w Niemcech leży / á w Angliey żadnego ták nazwanego miastá nie máš. Po osme; Tá niewiastá / piše Martinus. y drudzy z niego / vczyta sie z mtodych lat w Athenách / w Gracyey. Lecz ná on czas okoto Roku Pánstiego 550. y dobrze przed tym / iákó świadczy Synesius / w Athenách y we wšystkley Gracyey / žádných škot nie byto. Dopiero / ná osiátku pánování Michátá in. Cesarzá wšchodnego / zá Papiezá Mikotáá I. Bárdás / wuy tego Michátá in. škoty w Gracyey / ná wielu mieyscáh pobudował náuki / wzbudził w kiltá lat po smierci tey niewiasty. Po dziewiate; O teyże piše Martinus Pol. že przyšedšy do Rzymu / czytáta Triuium (to iest / Grámmátyke / Rhetoryke / Diálektyke) y mtodšym / y wielkim mistrzom. iákoby mistrzowie Grámmátyki nie umieli / ábo iných pomienionych náuk. Támže z vrzedu školnego / záraz ná Papiestwo obrána. Podobnáž to rzecz / gdyž z Kárdynátow / (ktorzy iuž ná on czas y kiltá set lat przedym w Rzymie byli) á nie z mistrzow školnych Papiezá obieráia? Po dziesiate; Táž / mowia / chcąc náwiedzić z Wátýkanu kóšciot Lateránski / ná drodze porodžita. Jákó to prawdá; gdyž ná on czas / áž do Roku Pánstiego / 1390. Papieže / nie w Wátýkanie / ále w Láteranie mieškáti / iákó o tym piše Onuphrisus: Jesli tedy w Láteranie mieškáta / iákóz z Wátýkanu náwiedzić chciáta Láteran? A k temu / bliška porodzenia bedac / iákó sie ná ták dáleka droge pušcíta? Po iedennaste; Ná pámiatke / powiádáia / tákiego przypadku / šup teyże niewiasty z dziećciem / ná onym mieyscu / gdzie porodžita / postáwiono. Leczy to fašš. Bo ten šup / ieszcze przedym štat / nieiákley niewiasty / áni dziećciem / ktore dopiero ná swiát wysło; ále káptaná Pogánskiego / do osiárowánia gotowego / y šlugi dorosłego / przed nim idacego / wyobraženie máiac. Po dwánaste; Od tego času / piša Martinus y Platina Papieže / támta droga nie chodža. A to sie ták nie nay-

Synesius, in epist: vlt: ad fratrem suum. Cedrenus & Zonaras in vita Michælis & Theodora Imp.

9.

10.

Onuphr. in lib: de 7. Ecclesiis.

11.

12.

dzie. Bo

In annor: ad Pla
tinam.

13.

In lib: 1. cerem:
sacrar: sect: 2.

Platina in Io-
an: 8.

k In lib: ad no-
bilita. German.
Ad Senatum
Pragen.

In Postul: Do-
minic: 1. post
Pascha.

In lib: de angu-
lari Missa, & sa-
cerdot: confe-
-cratione.

dzie. Bo Onuphrus / Historyk pilny / świadczy / iż tamte dy
nie raz potym chodzili. ale iż nie tak często; to dla tego / że
tam droga y wlice wąskie y nie proste. Aby tedy nie tak wie-
le kolic / indziej sie obracaia. Nacstátek powiadaia; że od
tego czasu Papież przy Koronacy syedzieć musi na stotku
dziurawym dla doznania ptci męskiej. A to wymyslane plo-
tki. Bo ieszcze przedtym zdawna / przy Koronacy Papie-
skiej tey ceremoniey używano. Na trzech stotkach kamien-
nych / (ktore od tego chorano w kościele Lateráńskim) sie-
dziec na ten czas musiat Papież. Na pierwszym podtey má-
terey / przed kościołem troszke posiedziat / y gdy z niego wsta-
wat / one słowá spiewano: Suscitator pulvere egenum, & de
tercore erigit pauperem; ut sedeat cum Principibus, & soli-
um gloriae teneat. Aby pomniat / iáko z podtego miejsca / ná
wysokie wstepnie / á żeby sie záwse pokornie zachowat. Dru-
gi byt mármorowy stotek / w samym pátacu Lateráńskim /
ná którym siedzac brat klucze do kościoła y pátacu Lateráń-
skiego / ná znak possessyey. Trzeci także mármorowy / tamże
blisko: ná którym też siedzac troche / oddawat klucze ktore
wziat temuż co mu je dat. Ktora ceremonia vpomináta / aby
pámietat ná śmierc bliska / á iż nie dugo infemu po sobie
vzrad ten zostáwić miał. A chociaźby kiedy (choć to nigdy
nie byto / ani bedzie) niewiásta ná Papiestwo obrána byta z
niewiádomosci: bytby to error facti, non fidei; in persona
non in religione. omytká w obieraniu / nie w wierze; z strony
osoby / nie religiey. Táka / potiby ná tym vřzedzie byta / tá-
by to wážno byto / iáko gdyby vacantia sedis byta / á Papieža
nie byto: á iesliby sie kiedy ordynowác / rozgrzesác / y infse
Sákrámenty spráwowác wázyta / nie wáżno by v Kátholi-
kow byto. Insa v Ewángelikow: którym Luther amplif-
simam facultatem pozwala; k aby káždy ochrzczony / badź
niewiásta / badź láik / rozgrzesác / Insa niewác y infse vřze-
dy Káptáńskie y Biskupie odpráwowác mogt. A nie dáleko
tych czasow przyktádu sukác; W Angliey Kálwinstowie
máia swoe

máia swoje Papieżnice / ktorey gdyby kto głowa Kościoła Angielskiego nawyższa nie wyznat / subienica tego y czwarcowaniem przypytácić musí.

W Quæstey 35. numero 18. zádawáia; *Przeciż Kościół Rzymski Biskupa Rzymskiego zowie áni Bogiem áni czlowiekem, ále coś zmieszanego z Boga y z czlowieká. Ponieważ że to iest bluznierstwo przeciwko Panu Chrystusowi, ktory sam iest Bogiem y czlowiekem prawdziwym w iedney osobie bez zmieszania żadnego.*

Odpowiedź. Przypátrż sie tu / czytelniku / rzeczy wćiesney / iáko ci Ewángelikowie nie máiac żadnego przeciwo prawdzié dowodu mocnego / by tonacy / chwytaia sie y tu y owdzie / ledá chwałstwu / ábo trzciny: á przecié y z tym czego sie wchwyca / być im ná dnie. Ioan : Andrea Bononieñ Canonista, pišac ná przedmowe Constituciy Clementis Papæ v. vžyt do przedšiewzięcia swego kiltu wiersow Poety iednego / ktorego wtašnym imieniem nie miánuie ; ále zowie Anglicum. Z tego Poety / Ewángelikowie Polscy / swey rzeczy / przeciwo Kátholikom / popieráia. Ale przystoynaž to / ták wielkim Theologom / Reformatorem (iáko sie piša) Košciótá Božego / odstapiwšy Ewángeliey / Synodow / Doktorow ; Poeta / á k temu niezmiónym / nie miánowaným / w ták powážney kontrowersyey / nárábiać : y co on nápisat / lub žle / lub dobrze / to wšyſtkiemu Košciótowi Rzymskiemu przypisowác : Nie powinnybysmy ná ták dziećinny á prawie gtu pi zámiot odpowíadac / y ledá Poety bronić. Bo ci czesto kroć / nie ták / iáko sie rzecz w sobie ma ; ále dla ozdoby wiersá / ábo wćieszenia czytelniká / pišanie swe šerza. A dla tego przestroge przy teyže głošie ná brzegu kártý przydano ; Hæc verba, sano modo sunt accipienda. prolata enim sunt, ad ostendendum, amplifsimam esse Romani Pontificis potestatem. Wšák že poniewáž ci nowi Theologowie / co wíec czesto do słowá Božego áppelluia / teraz / iž go im przeciwo Kátholikom nie sštawa / do Poety sie wćiekáia : pókažemy iáko y tego nie šczyrže przywodža. Anglicus bowtem / ten pomieniony Poetá / obracáiac rzecz swoje do Papieža / ták piše : Nec De-

35.

In Decretal :
Glossa super e-
pist: Ioan: 22. ad
Doct: Bononi.
Ewángelikow
wie wiers Po
ety mienáio
me' falszywie
przeciwo Ká
tholikom przy
wodža.

Ioan: 22. præ-
fatio in Clemen-
tinas.

Horatius in ar-
te Poëtica; Pi-
storibus atque
Poëtis, &c.

us es, nec homo, quasi neuter es inter vtrumq;. A Ewangelikowie iako to przektadai: Biskupa / mowia / Rzymskiego / zowie ani Bogiem ani cztowiekim; ale cos zmieszanego z Bogą y z cztowieką. Anglicus pisze: Quasi neuter es inter vtrumq;. A Ewangelikowie przeciwnym obyczaiem per Antiphrafin; Cos zmieszanego z Bogą y z cztowieką. Niech każdy w Lacińskim ięzyku biegty / osadzi iessi to dobre tłumaczenie / abo nie. Coż tu tedy za bluźnierstwo sobie zmysłai / gdyż tu o tym zmieszanu z Bogą y z cztowieką / ten Poeta / słowka nie ma: Wietśa rzecz daleko / Bogiem nazwać cztowieką; niż ani Bogiem, ani cztowiekim / ale cos średniego. A przecie Pismo s. Mozyśa / Bogiem Pharaonowym; Sedzie y Przetożone logi nazywa. y wedtug Hieronyma s. Chrystus Pan / Apostoty y in se / ktorzy go Bogiem prawdziwym wyznawai / bogi zowie. Qui (inquit) de filio hominis loquuntur, homines iunt: qui verò diuinitatem eius intelligunt, non homines; sed dii appellantur. A niżej: Prudens lector attende, quòd ex consequentibus, textuq; sermonis, Apostoli, nequaquam homines, sed dii appellantur. Coż tu rzeczećie Ewangelikowie; czy wyroki Duchá s. y ten wyktad Hieronyma s. bluźnierstwem nazowiećie?

W Quæstey 38. y 39. daia znać, iż Biskup Rzymski iest Antychrysem: á to tymi dowody. 1. że wedtug Apostolskiego opowiedzenia Antychryst miał w Kościele Bożym zaićieć, 2. że też to opowiedzieli Doktorowie święci, Hilarius, gdy pisze: Wiedney rzeczy was vpominam, strzeźćie się Antychrysta, nie dobrze to żećiećie się śćian rozmiłowali, że Kościół Boży w domiech y w budowaniu wysławnym weneruiećie. A za niewiećie iż w tych y w takich rzeczach Antychryst vsiećieć miał. Y Nazyánzenus, Ten ktory następnie na miejsce Apostolskie, á nie ma nauki Apostolskiej, Antychrystem iest.

Odpow. Cześta to y Zaretykow / ale wielka potwarz; namiestnika Chrystá Pána / nazywać Antychrystem. Co każdy baczný stad táčno obaczyc może. Abowiem to słowo Græckie *Αντιχριστος*, Antychryst / znaczy w Pismie s. abo wlasnie / onego gównego y nacieżfego Chrystá Pána y wiary iego przeciwniká / cześto opowiedzianego przez Proroki / Chry-

sta Pa-

Exod: 7. 1.

Psal: 81. 1.

Ioan: 10. 34.

Hieron: lib: 3. in

Matth: cap: 16.

Quem dicunt

homines esse fi-

lium hominis.

36.

2. Theff: 2.

Hilar: cõtra Au-

xentium.

Inlaud: Athan.

O Antychry-

ście.

Antychryst /

dwie rzeczy na

wiecey znaćy

Ezech: 38. 39.

Dan: 7. 11. 12.

Ioan: 5.

sta Pana y Apostoty tego: abo w pospolitości znaczy, ktore
gokolwiek ha tetyka ktory iakiey nauki Pana Chrystusowey
y Apostotow tego nauce przeciwney wczy. Lecz Papięz zad-
nym z tych dwu sposobow nie iest Antychrystem. Nie pier-
wszym. Bo naprzod / on Antychryst / ma być iedną tylko pe-
wna y szczegulna osobá / Dan : 7. v. 8. 20. 24. cap : 11. v. 21.
aż do końca rozdziału 12. Ioan : 5. v. 43. 2. Thess : 2. v. 3.
1. Ioan : 2. v. 18. (ὁ ἀντιχριστός ἐρχεται, on Antychryst przy-
chodzi) Apocal : 13. 17. wedlug wykładu Doktorow swie-
tych. Lecz Biskupow Rzymstkich / rowney władzy / y porząd-
na successya po sobie następujących / poczynszy od Piotra
ś. aż do dzisiejszego Klemensa viij. bylo 235.

Drugi tego dowod iest : Antychryst on / ma mieć takie
imie własne / infemu żadnemu nie należące / ktore napisane /
wedlug známionowania Lacińskich / Graeckich abo Żydow-
skich liter / wczyni te liczbe 666. Apocal : 13. v. 18. a to nazwi-
sko ktoreby było / żaden z Doktorow starych nie pewnego nie
oznaymit : ale wszyscy poczynszy od Jrenausa / w tey mierze
nieumiejetność swoje wyznawają / y coniecturis tylko nara-
biają. Biskup Rzymsti / żaden nie był tak nazwany / żeby
imie tego / wedlug namnieyszego podobienstwa / taka liczbe
w sobie zamrkato. Bo co żądawają Ewangelikowie / stowo
iedno Graeckie *κατ' εἶδος*, a drugie Żydowskie Romiich, iakoby
te slowa liczbe pomieniona znaczyły / y Biskupom Rzym-
skim należały / bārzo sie myla. Abowiem pierwsze stowo / że-
by znaczyło Lacińniká / nie przez ei, ale przez iota, ma być pi-
sane : y tak *κατ' εἶδος*, to iest / Lacińnik / pospolite iest każdemu
Lacińnikowi / y żaden sie im Papięziáko własnym imieniem
nigdy nie zwat. Drugie zaś stowo nie może známionować
Rzymianiná : bo iest *foemininum* abo *Aduerbium*. ponie-
waż ná te litere *Thau*, w Żydow / kończą sie *foeminina* abo
Aduerbia. a odiawszy te littere / nie dostanie do liczby prze-
rzczoney imienia Antychrysta / 400. Daleko tedy podobniey-
še imioná / w ktorych sie tá liczba 666. zupełnie znayduie / te

2. Thess : 2.
1. Ioan : 2. 18.
1. Ioan : 4. 3.
Ze Papięz nie
iust pierwszym
sposobem An-
tychrystem :
dowody 3 pt.
siná ś.

I.

2.

Iren : lib : 5. pro-
pe finem.

Biblia Nie-
świecka in cap:
Apoc : 13. v. 18.
Czechowie
támie in No-
uum Testamen.

Vide Lindanū
in Dubitantio.

Genebr: lib: 4.
Chronologia.

sa / Grackie; σαζουερος, λυθερανα, (Sasin / y Luterka / to jest / wiara) Lacińskie / Martin Luter, (bo tak Lutra z przodku zwano) y Żydowskie / Lulther: ktore / dostatecznie wyrażają Papięzą Salskiego / Marcina Lutra / przestancą Anty-chrystowego.

3. Trzeci dowod: On Antychryst / nie narodzić z Żydow / y dla Żydow nawiecy przysć ma / ktorzy go mają za Messyasa przyać. Ioan: 5. 43. 2. Thess: 2. 10. 11. Biskup Rzymki / od 600. lat po Chrystusie Panie / (kiedyby już miał być wedlug Ewangelikow Antychryst) żaden nie był Żydem wrodzonym / ani Żydem wedlug religiey: y nigdy żaden za Messyasa od Żydow nie był przyięty.

4. Czwarty dowod: On Antychryst ma mieć stolice swoje w kościele Żydowskim Jerozolimskim / wedlug onych slow Apostolskich / 2. Thess: 2. 4. tak iż też vsiedzie w kościele Bozym / iako te słowa wykładają / Irenaus lib: 5. adu: har. Hippolytus de mundi consummatione, Cyrillus Cate: 15. Hilarius can: 25. in Matth. Ambrosius in cap: 21. Luca. Chrysofomus, Theodoretus, Theophylactus na to miejsce pomienione Pawła s. y in sy: oprócz iednego Oekumeniusa poslednieyşego / y na tym miejscu niepoprawnego. Tego też Jan s. poświadcza / Apoc. 11. 8. wedlug wykładu Arethae y in sych Doktorow starodawnych. Y owsem ten Antychryst ma spalić Rzym / y Państwo Rzymkie w niwecz obrócić / Apoc: 17. 16. Biskup lepak Rzymki / żaden nigdy nie miał stolice swey w Jeruzalem: ale w Rzymie y po dziś dzień na stolicy Piotra s. siedzi.

5. Piaty dowod: On Antychryst / starszymi swoimi y nabożeństwem ich będzie gárdził / Dan: 11. 38. Bogą y swiete tego będzie bluźnit / Apoc: 13. 6. sam sie Messyaszem w zakonie obiecany będzie czynit / Ioan: 5. 43. vsiadłszy w kościele Bozym / będzie chciał aby mu cześć Bogka wyrządzało / 2. Thess: 2. 4. samego siebie Bogiem czyniac / będzie sie sprzeciwiał Bogu prawdziwemu / y bogom fałszy-

wym; to

wym; to jest bítwanom pogańskim. 2. Thess: 2. y 4. Sprze-
 ćiwiaiac sie/ć. Lecz Biskup Rzymsti żaden nic takiego nie
 czynit ani wczyt; y owšem każdy Chrysta Pána Bogiem pra-
 wdziwym/ iako y Piotr s. wyznawa/ iego nauka po wszytkich
 narodách szczepi/ serzy/ y oney broni. Ewángelikowie przod-
 kow swych nabożeństwem gárdza; Syná Bożego y Swie-
 te Boże bluźnia; niektorzy z nich/ iako Dauid Georgius,
 Messyafami sie czynia.

Szosty dowod; On Antychryst nie przyidzie/ aż Ewán-
 gelia po wszytkim świecie opowiedziána bedzie/ Matth: 24.
 y 14. iako tam to miejsce starzy Doktorowie, Hilar: can: 25.
 in Matth. Cyrill: catech: 15. Theodoret: in 2. Thess: 2. y in-
 sy wyktádaia. Nie przyidzie też Antychryst/ aż bedzie zni-
 szczone páństwo Rzymskie/ iako piše Apostol/ 2. Thess: 2. y 6.
 wedlug wyktádu Cyryllá Catecheli 15 y Chryzostomá ná toż
 miejsce Páwtá s. Tak też piše/ Ireneus lib: 5. adu: hares.
 Tertullianus Apolog: cap: 32. Hieron: qu: 11. ad Algasiam,
 y Augustyn lib: 20. de ciu: Dei. c. 19. Lecz ieszcze do tego czá-
 su/ wielom Wschodnym y Zachodnym kráiom nowo nálezi-
 nym/ Ewángelia nie bytá przepowiadána: y Monárchia
 Rzymsta/ ácz mniejsza niż przed 1500. lat/ iednak ieszcze
 stoi; także Cesarz/ y Elektorowie iego.

Siodmy dowod; Onemu Antychrystowi/ máia sie mocnie
 zástáwić/ vybráne Boże w wierze wtwierdzić/ y Zydy do po-
 znánia prawdziwego Messyafá náwrocić/ Henoch y Eliasz/
 ktorzy dla tego do tad w cieie żyia. Eccl: 44. y 16. Eccl: 48.
 y 9. Malach: 4. y 6. Matth: 17. y 11. Apocal: 11. y 3. Toż
 świádcza/ Ireneus ná miescu wyższej okázánym/ Tertullia-
 nus contra Iud: cap: 1. Epiphanius in Ancorato, Hierony-
 mus in epist: ad Pammachium, y August: de peccato origin:
 cap: 23. A ponieważ ieszcze ci dwáy Henoch y Eliasz nie przy-
 šli: tedyć y Antychrysta onego ieszcze nie máš.

Osmy dowod; On Antychryst ma wzbudzić tak ciestkie/
 iakie nigdy nie byto/ ani bedzie/ przesládowanie: prze ktore/

Lindan: Dubit:
 dial: 2.
 Surlus in Com-
 ment: in anno
 1556.
 6.

7.

8.

iąwna chwata Boga / y ofiara wstawiczna w Kościele Bożym wstanie / Dan : 12. y 11. Matth : 24. y 21. Apoc : 20. y 7. Toż máia Patres stárodawni zgodnie wšyscy. Biskupi Rzymscy / Chrześcijan żadnych nie przesładuią : y owšem chwaty mitego Boga / y nachwalebniejszey wstáwicznejey ofiary nowego Testámentu / (ktora przestáncy Antychrystowi / gdzie moga / wyniszczyć wšituią / y Kościoły w pufki obrócaia) wšelákim obyczáiem bronia.

9.

Dziewiáty dowod ; On Antychryst nie bedzie wiecey / ieśdno puczwałtá látá / pánowat / Dan : 7. y 25. cap : 12. y 11. Apoc : 11. y 2. 3. cap : 12. y 6. cap : 13. y 5. Ná toż zgdadzái sie Patres, Irenæus lib: 5. circa finem, Hippolytus in oratione de consummatione mundi, Hieronymus in cap : 7. Dan. Cyrillus catech : 15. Augustinus lib: 20. de ciu : Dei cap: 23. Theodoretus in cap : 7. Daniel. Primasius in cap : 11. 12 13. Apoc. y inšy. Biskupi Rzymscy / poczawšy od Piotrá s. áż do tad / iuż wiecey niź przez 1500. lat / ná stolicy Piotrowey siedza : á żaden z nich nie byt / ktory by tyłko przez puczwałtá látá / á nie wiecey ani mniej / ná tym wrzedzie byt.

10.

Dziesiáty dowod ; Po śmierci onego Antychrystá / wnetże przydzie P. Chrystus ná sad oštáteczny / y swiát sie skończy. Dan : 7. y 8. 9. y y 25. 26. Matth : 24. y 14. 29. 2. Thess : 2. y 8. Apoc : 20. y 3. 4. Tákże wczá / Irenæus lib : 5. Tertullian : de resurrectione carnis, Aug : lib : 20. de ciuit : Dei cap : 19. y inšy. A ten czás małuczki / po zabićiu Antychrystá / áż do dnia sadnego / opowiada Dányel być 45. dni / Dan : 12. y 12. iáko wyktádaia Hieronym y Theodoretus / pišac ná to miejsce Prorockie. Biskupi Rzymscy / iuż wiecey niź 1500. lat stoia : á przecie iefcze Chrystus Pan ná sad oštáteczny nie przyšedt / y iefcze swiát trwa. Wedlug tedy pierwszego tego słowa Antychryst známionowania / Biskup Rzymski żaden nie byt ani iest Antychrystem.

Papież / nie iest
wtórym spo.

Ani teź wtórym sposobem Papież iest Antychrystem. Abowiem nigdy w żadnym kácerstwie ani bładzie żaden z nich nie

nich nie byt doznány. Zarzucili niektórym Papiężom kilka błędow y kácerstw w tych Quastyách Ewángelikowie: ále sie iuz wyżšey dostátecznie okazała ich šczyra potwarz y máráctwo. Brony piekielne / powiedziat Pan / nie przemoga przeciw Piotrowey stolicy. A czemu? Pro fide Petri (odpowiada Augustyn s.) non pro Petri charitate oravit Dominus. Cathedra non ipsorum, sed Moyſi, cogit bona dicere, etiam non bona facientes, &c. A co sie tknie dowodow Ewángelikowskich: Páwet s. 2. Theſſ: 2. y. 4. opowiada / że on Antychryſt pierwszy / ma ſiedzieć w kościele Jerozolimskim / nie w Rzymſkim / iakoſmy wyżšey w dowodzie 4. z Opcow SS. to pokazáli. Co sie ná Papięze ſciągać nie może. Hilarius y Nazianzenus, wedlug drugiego známionowania tego ſłowá Antychryſt / o haretykách mowia / Hilarius o Auxentycyſie / Aryánſkim Biſkupie: ktory że ſie niektórym proſtym Kátholikom / zdał być Biſkupem Chreſcýjánſkim / iż w kościele Medyolánſkim Kátholickim kázywát: Hilarius ich przestrzega; aby ſie go iako ziadtego y ſzkodliwego haretyka / y w kościele strzegli: powiadaiac / że lepiej ná gorách / w leſie mieſtác / więzienie / y inne mekt wytrzymać / niź z takim Antychryſtem w kościele preſtawác. Bo teź on wielki Antychryſt / ácz nawiecey w Jerozolimskim kościele będzie przeſiadat (o czym tenże Hilarius piſe can: 25. in Matth.) iednak przez ſlugi ſwe / iako y teraz przez naczynia ſwe haretyki / y w inſzych Chreſcýjánſkich koſciotách / będzie pánowác hćiat. Nazianzenus tákże / ácz tam / gdiſie Ewángelikowie wkázuia / tych ſłow nie ma / ktore mu przyczytáia / iednak Luzebiuſá Lukomedyiſkie Aryánſkiego Biſkupa / przeſláncá Antychryſtowego / kaſtolu kácerstw rozmaitych rozſiewáczá / tákże názywa. Co my teź nie tylko o ſtarych y dziſieyſzych Aryanách; ále y o wſyſtkich haretykách z nim trzymamy / y z Piſmem ſwietym.

ſobem Anty-
chryſtem.

Matth: 16. 18.
Luc: 22. v 32.
Augustin: lib: 4.
de doctrina Ch-
riſtia. cap: 27.
Odpowiedz
ná dowody E-
wángelikow.

1.

2.

Hilar: in lib:
contra Arianos
ſeu Auxentium
Mediolanéfem,
in fine.

3.

In oratione de
laud: Athanaſii.

O B E Z Z E N S T W I E
K A P L A N S K I M.

Rozdział V.

37.

Koncylija o
Bezżeństwie
Kaptanów /
przeciw Ewán-
gelikom.Eliber: can: 33.
Neoc: cap: 1.
Mogunt: tem-
pore Arnulphi
Imp. habitum,
cap: 10.
Carth: 2. can: 2.
& Carth: 5. can: 3.
Africa: can: 37.Bezżeństwo
Ksieżey / z ná-
uká Apostol-
skieg / staroda-
wne.

38.

W Quaxstey 2. powiadaia; *Matżeństwo Ksieżey odiety, y bezżeństwo na to miejsce wtracily Koncylija Elibertyńskie, Neocezaryjskie, Moguntynskie, Kárháginjskie.***Odpow.** Nie odiety: ale co Apostotowie / o bezżeństwie Ksieżey / przed 1500. lat / y dawniey / postanowili; to Koncylija pomienione / Elibertyńskie w Hispániey / Roku Pánistiego 325. Neocezaryjskie w Gracyey / Roku 312. Moguntynskie w Niemcech / Roku 888. Kárháginjskie w Afryce / Roku 396. iáko rzecz dawna / y w Kościele Bożym zwyczajna / wznowily / y dekretami swymi / dla swowolnych / potwierdzily. Sámo Koncylium wtore Kárháginjskie to iásnie okaże / ktorego te wlasne słowá; Omnibus placer; vt Episcopi, presbyteri, & diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitia custodes, etiam ab vxoribus se abstineant. Podobá sie wszystkim; żeby Biskupi / Káptani y Dyákonowie / ábo ktory sie Sakramentow dotykáia / czystosci przysrzegáiac / y od żon sie wstrzymawáli. A tárnże przyczyné dáia tego postanowienia: Vt quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoq; custodiamus. Abyśmy tego / czego Apostotowie uczyli / y co zdawná przodkowie zachowywali / y my téż przysrzegáli. Náuká tedy y postanowienie Apostolskie / y zwyczaj starodawny od czasow Apostolskich / iáko to Koncylium / niemal przed 1200. lat / świadczy / iest; aby Ksieża bez żon / w czystosci żyli. O czym niżej (w czesci wtorey / w Rozdziale / o Bezżeństwie Ksieżey) bedzie wiecey.**W** Quaxstey 4. zadawáia; Co ono byl zá Kościol, ktory ná Koncylium Niceńskim piernym matżeństwo Ksieżey czystoscia być zeznal, y Ksieżey żon dozwozil?**Odpow.** Był on Kościol / prawowiernych 318. Biskupow: lecz nie takiego / iáko tu pisa Ewangelikowie / nie pozwolit / ani

zwoliti ani postanowiti; y owsem o Bezzenstwie Káptánstkim
 taki tego Concilium Dekret trzeci; Vetuit omnino magna
 Synodus; ne liceat Episcopo, nec presbytero, nec diacono,
 nec ulli penitus eorum qui sunt in clero, introductam habere
 mulierem; praterquam utiq; matrem, vel sororem, vel ami-
 tam, vel eas solas personas, quæ omnem suspicionem effugi-
 unt. To jest; Zakazat wselákim sposobem wielki Synod (Ni-
 ceniski); aby sie nie godzito Biskupowi / ani káptanowi / ani
 dyákonowi / ani zgotá žádnemu klerykowi / miec niewiásty
 wprowadzoney / (ábo obcey) oprocz mátki / ábo siostry / ábo
 ciotki / ábo tych sámých osob / ktore wselákiego podeyrzenia
 vchodza. Którym Dekretem / iz Concilium / zakázuiac Ksie-
 zey mieškánia z biatagiowa / nie wyimwie zony / (iáko wy-
 imwie mátkę / siostrę / ciotkę) y owsem żadney wzmiánki zony
 nie czyni: (co iednák miáto naprzod uczynić / iesliżeby Ksie-
 zon dozwolito) tedyc iásnie tym dawa znáć / że rozkázuię ko-
 niecznie / aby sie zgotá / y od zony / iesliżeby ie przed káptán-
 stwem mieli / wstrzymywáli / á w czystości żyli. A żeby kto
 nie rzekt; Zoná nie iest extranea. to iest / obca: przeto iey tu
 nie wyimwie; to nic nie waży. Bo teź mátká / siostrá / ciotká
 nie sá extranea; á przećie ie kładzie w tey excepczey / tym / á
 nie innym dozwaláiac z Ksieza mieškánia. A ktemu / iesliže-
 by Ksiezey to Concilium pozwolito zon; czemu im zakázuię
 niewiástami mieškáć: ázaž zony / služebnic miec nie mo-
 / w iednym domu: Náđ to / o zábronieniu zony Ksiezey / ten
 dekret rozumiat Bázylus s. rycho po tym Concilium / tá-
 że w Greczey / żyacy: ktory pišac do iednego káptaná / choć
 w lećiech bárzo podeřtego / bárzo go z tego srofuie; iz / prze-
 ćiw vřtáwie tego Synodu / zone swa (z ktora sie / gdy kápta-
 nem zostat / wedlug Kanonow / za iey dozwoleciem / rozta-
 czyt) záš do domu swego prziat / y exkómmunikácyá mu
 groši / gdsieby sie záš z ma nie rozłaczyt. Tenže Kanon bez
 wátpienia rozumiat / bliski tegož Concilium Epihánus /
 gdy piše; Dei Ecclesia, liberis gignentem, vnus vxoris vi-

Kanon 3. Con-
 cylum 1. Ni-
 ceniskego náko-
 go přeložil s
 Grackie^o Gen-
 tianus Her-
 uetus.

Inšy pře-
 klad má;
 extraneam mu-
 lierem.

Dowody iz w
 tym Dekreće
 Concilium Ni-
 ceniske Kšie-
 zey zón zaká-
 zuie.

1.

2.

3.

Basil: in epist:
 17. in addit: ad
 Peragorium
 presbyterum.

Contra Catha-
 ros, hæres: 59.

rum non suscipit; sed eum qui se ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, Presbyterum, Episcopum, & Hypodiatonum: maximè vbi sinceri sunt Canones Ecclesiastici. At dices mihi, omninò in quibusdam locis adhuc liberos gignere & presbyteros & diaconos, & hypodiatonos. At hoc non est iuxta canonem, sed iuxta hominum mentem. Toż trzymat Eusebius Casarien, ktory na tym Koncylium był; gdy tak piše: Eos qui sacrati sunt, atq; in Dei ministerio cultuq; occupati, continere deinceps seipos à commercio vxoris decet. A cò wiecey, Koncyliá starodawne Prowincyalne ktore okolo czasu tego Synodu Nicenskiego na roznych miejscách były / tak ten dekret rozumiały / y wznowity. Bo Rzymskie / zá Sylwestra Papieża / (ktory pierwsze Nicenskie Koncylium potwierdził) zakazuie sie Subdyakonom zenic; daleko wiecey Káptanom. Arelatenkie wtore / we Francyey Roku 326. odprawowane zá tegoż Papieża; Si quis (inquit) clericus, à gradu diaconatus, in solatio suo mulierem, præter auiam, matrem, sororem, filiam, neprem, vel conuersam secum vxorem habere præsumpserit, à communione alienus habeatur. Jesliby ktory kleryk ábo duchowny / poczawszy od Dyakonow / dla poćiechy swey / smiat miec przy sobie niewiaste / oprócz starci / mátki / siostry / corki / synowice / ábo nawroconey żony / niech bedzie w klatwie. Conuersam, to iest / nawrocona żona te żowie; ktora zezwoliwszy / áby mąż káptanem zostal / y w czystosci żył; sama też czystosc slubowata / y miasto żony / sstala sie mu siostra; iako y on z meza / bratem; wedlug Koncylium Turonenkie^o wtorego / Can 13. 16. & 20. Naośtatek Luther sam / choć bezzenstwa káptanskiiego gtony nieprzyiaciel / to iasnie wyznal / że na tym Koncyl: Nicenskim postanowiono / áby kšieza żon nie mieli. Co przeciwnemu adwersarze z Sokratesa y Sozomena / o Páphnucyusku zwykli przywodzić / ná to sie w czesci wtorey w Rozd: o Bezzenstwie Káptanskim / dowodnie odpowie.

W teyże Quæstiey 4. zadawania; Co ono był zá Kościol, ktory na

Koncylium

Eusebi: lib: 1.
demon: Euang:

c. 9.

4.

Concil: Nicen.
poczelo sie to /
ku 327. sfoń.
czylo sie roku
330.

Concil: Rom:
circa an: 329.
can: 8. & 19.
Arelaten: can: 3.
lege & 2. can.

Conuersa vxor.

Turonen: cele-
bratum anno
570.

5.

Luther: lib: de
Concil: parte 1.

39.

Koncylium sósytym Konstantynopolskim dekret uczynil, aby Presbyter ábo Ksiadz, a tákże Dyakon pod pretextem nabozenstwa, zony swey nie opuśczał, ále aby z nią mieszkal: á ktorzyby temu dosfc czynić niechcieli, te exkommunikowal ábo zaklal?

Odpor. Ten dekret, nie jest Koncylium sósotego Konstantynopolskie°, ále Koncylium pokatnego Trullánskiego. Abowiem Koncylium sósote Konstantynopolskie Biskupow 289. byto Roku Pánskiego 689. zá Agáthoná Papieżá / á pánowánia Konstantyna tego imienia 4. Cesárzá / Roku 12. á Trullánskie Biskupow 227. w piec lat potym / zá Justynianá 2. Cesárzá / iáko świádecza Tharadius y Epiphanius ná siódymym Synodzie. Szoste Koncylium Konstantynopolskie (iáko y piáte) zádných dekretow nie wydáto / iáko świádeczy Tharadius ná siódymym Synodzie / Act: 4. & 5. á Trullánsy Patres, nápisáli y wydáli ich 102. Dla tego to Koncylium, Balsámon Græczyn Quinisextum *σύνodus πεντηέκτων* zowie / to jest / piátosósote: iz áni jest piátym generalnym Konstantynopolskim (ktore byto zá Wigiliusá Papieżá / y Justynianá stárszego / Cesárzá / Roku 553. przeciw bledom Origenešowym) áni sósotym Konstantynopolskim: ále tylko Kanony swe wdáto imieniem piátogo y sósotego Synodu generalnego Konstantynopolskiego. Wád to sósote Koncylium Konstantynopolskie / przeciw Monohelecom zgromádzone / od Kosciótá przyiete / y od Agáthoná Papieżá / ktory ie ztozyt / byto potwierdzone: á Trullánskie / od Sergiusá Papieżá (ktory ná nim áni sam byt / áni swych postow miał) iáko bledow petne / potepione / y nigdy od Kosciótá Božego nie przyiete / iáko pise Paulus Diaconus, y Beda, ktory ie zowie Concilium erraticum, obtedliwe. á stusnie. Wo nie wspominaiac tu inszych omylných ártýkutow iego / w tym Dekrecie / ktory tu przywodza Ewangelikowie / kácerstwa Wigilancyusa heretyká o mieskániu zón z Ksiéza / przeciw Kosciótá powshechnego náuce / przeciw starodawnym y przednieyszym swiáta wšytkiego Synodom / (ktorych kílka wyšsey Ewangelikowie pomienili) przeciw náuce y wstáwie Apóstolskiej broni: y tego

Can: 13.

Koncylium 6. Konstantynopol. inſe od Trullánskie°. Paulus Diaconus in vita Constantini quarti. Thar: 7. Synod. act: 4. Epiph: 7. Synod: act: 6. To: i

Diacon: lib: 8. de rebus Roman: cap: 9. Beda lib: de sex atatib: in Justiniáno, Vide Hier: initio lib: cõt: Vig: w fałsu 37.

Trulląńskie
Koncylium/
przeciw Ewán-
gelikom.

sie ich btedu Grekowie około roku Pánstiego 700. á od nich zaráżeni Kusniacy nášy ieli.

Alle chociażby ten Dekret y inſe Trulląńskie/ważne byty : iednak wam/Ministrowie Luterscy y Helwetcy/ nic nie po- magáia : y owšem wáſe Kácerstwo ſwátu wſytkiemu od- krywáia. Bo ten Dekret 13. nie pozwaláć presbyterom y dy- ákonom/iuż po ordynácyey/ żon ; ále tylko/ áby z żona/ kto- ra przedtym ktoy z nich poiat niż Kſiedzem zoſtat/mieſkáć mogt : á wy Apoſtátom (ktozy presbyterámi byli w koſcie- le Rzymſkim) bez wſtydu y ſumnienia żenic ſie dopuſzczácie. A co wietſzego/ Dekret 6. tegoż Koncylium Trulląńſkiego/ zákázuie Kſieźey cuiuſcunq; ſacri ordinis. áby ſie żaden z nich po ſwoey ordynácyey nie ſmiat żenic ; á ktozyby ſie tego wázyt/ áby byt z wrzedu ſwego zrzucony : czemuż wy ſmiećcie prze- ciw ták iáſnemu tego Koncylium/ ktozym ſie ſczyćicie/záká- zánium/Ministrámi zoſtawſzy/żenic ſie : ábo ktozy z was prze- ciw temu Dekretowi żony máia/czemu ich z wrzedu wſlugo- wánia wáſzego nie ztożyćcie : co wiecey : Kanon 12. tegoż Koncylium/zákázuie Biſkupowi z żona mieſkáć : á roſkázu- ie/áby żona iego/ gdy iuż na wrząd Biſkupi poſwiecony be- dzie/zá ſpolnym zezwoleniem/do Kłaſtora wſtapitá/ y ták w czyſtoſći żytá. Czemuż wáſy Superintendentowie tego nie czynia : czemu żony ich do Kłaſtorá nie wſtepuia :

Rzeczecie podobno : W tym Dekrecie XIII. Patres Trul- láńſcy wſpominaia / iż to náuká Apoſtołſka/ y ſtáry ich Ka- non / áby Kſieźey wolno byto z wtaſnymi żonámi mieſkáć. A my ná to odpowiadamy : że to fałſ / á nie Apoſtołſka náuká. Bo dáleko dawnieyſe y ſlawnieyſe Koncylium wtore Kár- tháginſkie/ niż to fałſywe foſte Trulląńskie : á przecie Kár- tháginſkie/to twierdzi(iákoſmy wyſſey okazáli) że ták/iáko oni ták poſtánowali/ ſámi Apoſtotowie wcyli/ y ták ſie zſtá- rádawná záchowáto/zeby Kſieźa/ y z wtaſnymi żonámi/za- dney małżeńſkiey ſpráwy nie mieli. Toż ma Epiphánius Do- ktor Gracki známienity przed 1200. lat : ktozegoſmy ſłowá

máto

Pierwſze záda-
nie ádwersa-
rów.

Odpowiedz.
Supra Concil.
Carthagin : 2.
Can : 2.

Epiphán : hę-
reſi 59. Catha-
rorum lib : 2.

máto przed tym przywiedli. Też naukę Apostolską wznowi-
ty y potwierdziły ná roznych mieyscáh rozmáite Koncylia.

Žádacie iefšeze; že w tym dekrecie Trullánském / wspomina-
sie Kanon 6. Apostolski / ktory rozkázuie; Episcopus aut
presbyter, aut diaconus, vxorem propriam nequaquam sub
obtentu religionis abijciat. Biskup ábo káptan / ábo dyákon /

žony swey pod pretextem naboženistwa niech nie opuścza.
Odpowiadamy: Apostotowie tu nie inšego nie rozkázuia /
iedno áby pomienieni / žony swe / dla vrzedu ktory ná sie wzie-
li / z strony matženistwego obcowánia z nimi / opuścivšy; z
strony iednáť potrzebney žywnoścí onych nie opuścžali. Tak

ten Dekret wykłáda / tegož Trullánskíe^o Koncylium Kanon
49. Vxor eius, qui ad Episcopalem dignitatem promorus est,
communi sui viri consensu prius separata, postquam in Epi-
scopum ordinatus est ac consecratus, monasterium ingredi-
atur pröcul ab Episcopi habitatione extructum, & Episcopi
prouidentia fruatur. K temu w Grackim Kanonie Apostol-

skim miásto tego / sub obtentu religionis. *Ńoi $\pi\rho\phi\acute{\alpha}\sigma\epsilon\iota$ $\epsilon\nu\lambda\alpha$ -
 $\beta\acute{\epsilon}\iota\alpha\varsigma$* , to iest wlasnie / wzgledem wiárowánia / strzegac sie z
žona obcowánia. Rozkázuie tedy / áby Biskup / ábo káptan /
strzegac sie matženistwego z žona swa mieštánia / nie opuśc-
czat iey opáctrowác žywnoścía. Tož má Koncylium Turo-

neniskíe wtore Can: 13. gđzie rozkázuie / áby Biskup žone
miał zá sioŃtre / tak w czystoścí (zá Ńwiadectwem Klerykow
Ńwých ktory przy nim sypiac máta) z nia mieštáiac / y po-
trzeby iey opáctuiac / žeby žadnego ztego mniemánia y po-
deyžrzenia o sobie nie vczynil.

W Questyey 35. numero 12. powiádaia; Košciol Apostolski
nauka dyabelska y odstápieniem od wiary nazywa, zákázonanie matženistwa slugom
Ńlowá Božego.

Odpow. Nie mowi tárn nic Apostol / o zákázowánium
matženistwa Žsiežey: indžey im go zákázat / o czym bedžie
nižey. Ani tež každe bronienie matženistwa / nazywa nauka
czártowska; (bo niektorym osobom Ńlufnie bywa zabronio-

To. 1. non pro-
cul ab initio.

Žádání 2.

Odpowiedz.

W 1. Tim: 4.

40.

1. Tim: 4.

W czešci 2.
Kozd: 5.

Hieron: lib: 1.
in Louinianum.
August. lib: 30.
cont: Faust: cap:
4. 6.
Ambros: Chry-
sost: in hanc lo-
cum.

1. Cor: 10. 11.
1. Ioan: 2. 18.

Przyczyny za-
kazania żon
Eściejey.

Heresi 99. vt
supra.

ne) ale / według rozumienia Doktorow świętych starozy-
tnych / zakazowanie małżeństwa / iako ztego y Bogu przeci-
wnego / to nauka dyabelska zowie. Tak uczyli Tacyan / Mar-
cion / Enkratitowie / Manicheusowie heretycy / broniąc
małżeństwa iako ztego / y bzydzac sie im. O tych tu Apóstot
duchem Proroctim mowi: tych naukę czartowska nazywa.
Ci mieli powstać w poslednieysze czasy / to jest / po Aposto-
lech. Bo poslednieysze dni / wshytek ten ostateczny wiek / od
Chrystusa Pana aż do dnia sadnego / zowia Apóstotowie /
pawet s. My iesiesmy / na ktore stonienzenia wiekow przyszly:
y Jan s. Synaczkowie / ostatecznać jest godzina. Lecz Ko-
ściot s. Rzymski / nie tylko małżeństwa żadnemu / ktory do
niego iakiey przeszkody nie ma / nie zabrania / ale też o nim /
iako o Sakramencie / poważnie rozumie: czego nowi Ewan-
gelikowie nie czynia / zacności tego stanu bärzo wymuiac /
y lekce go sobie považaiac / nie tylko rozwodow / ale y dru-
giey żony / po ki ieszcze pierwsza żywa / dopuszczaiac. A iż
Kościot Rzymski Kaptanom zakazuje małżeństwa / słusnie
to czyni dla zakazania Apóstolskiego / ktorego zakazania sa
wielkie przyczyny / a to naprzednieysza: aby nie byto zawada
do odprawowania przystoynego a przedkiego / wrzedu y po-
winności Kaptanskiich. A te sa: Modlic sie za sie y za dru-
gie / uczyc samego siebie y drugich / kazac / do czystosci wieśc
y radzić / Sakramenty sáfowac / vbogie opacrowac / ofia-
re Mhey s. Bogu / co dzien oddawac. A choćby nie byly te
poważne przyczyny; iednak propter excellentem sacerdotij
honorem ac dignitatem, iako pise Epiphanius / dla wczci-
wosci y zacności stanu y wrzedu Kaptanskiiego / słusna / po-
winna y potrzebna rzecz / y przeto zbawienne rozkazana / a
by bez żon w czystosci Kaptani zyli.

O ZAKONNIKACH.

Rozdział VI.

W Qua. srey 2. Sekty Mnise, powiáda: / jedny przed piacia set lat,
drugie ieszcze pozdniey nastaly, y od Papielow Rzymskich sa potwierdzone.

Odpow. W trockich slowech / trzy fatse. Pierwszy / gdy
Mniskie stany / Sekty Mnise / nazywaja: nie slusnie ich tym
slowem wsczypliwym / iakoby oni Sektarzami byli / (co da-
leko slusniey nowym Ewángelikom nalezy) dotykac. Se-
kta bowiem / rozdwoienie / odsczepienstwo / y niezgode zna-
czy: y dla tego pawet s. Kacerstwa / Sektami zowie / iz y
same sa miedzy soba niezgodne; y drugie od iednosci y zgo-
dy Kosciota Bozego odwodzi. Lecz miedzy zakony Mni-
skimi / w Koscielu Bozym / zadney takiey niezgody y odscze-
pienstwa Ewángelikowie nie wkaza. Abowiem w sryctkie w
iedney powsechney wierze / iednemu namiestnikowi Chrysta
Pana / Biskupowi Rzymskiemu / poslusne sa: y Kaptany /
od Biskupow Katholicznych / porzadnie na swoy wrzad
Kaptanski wstepujace / maja: za ich tez dozwozeniem slowo
Boze przepowiadaja / y Sakramenty wedlug zwyczaju Ko-
sciota powsechnego hafuia: ze w sryctkimi prawowiernymi
Chrzescijany spolecznosc y obcowanie zachowia. Ktemu
w rzeczach przednieyszych; w ktorych istnosc y summa za-
konnego zycia naywiecey zalezny / iakz iest / postusenstwo star-
szym / czystosc / y wyrzeczenie wlasnosci / w sryctkie miedzy so-
ba zgodne sa. Al co sie tknie wbioru y nazwisk rozmaitych /
teich nie czynia Sektarzami / ani Sektami abo Odsczepien-
stwa. abowiem nie nazywaja sie od wynalezicielow iakich
nowych nauk / (iako miedzy Ewángelikami iedni sa Luche-
ranami / duudzy Augspurskiej konfessyey / trzeci Walden-
skimi abo Pikardami / inni Kalwinistami / Zwinglianami
abo Szwajcarckiej konfessyey / ic.) ale od fundatorow swych
ktorzy im powodem byli do wiekszey dyscypliny y ostrzeyszego
spособu zycia. Wbioru / iako kazdemu wolno wzywac iakie-
go chce / byle stanowi iego przystoyny byt: tak y zakonnikom
wolno bedzie y byto zawse wzywac stat przystoynych powo-
taniu swemu.

41.

Zakony Mni-
skie nie praw-
dziwie y nie-
slusnie od E-
wángelikow
Sekty nazwa-
ne.

Gal: 5. 20.

42.

Poczetek 3a.
Fonow.
Aktor: 4. 32.
& 35.
Philo de vita
Theoretica sup
plicum.
Euseb: ex Philo-
lone lib: 2. hist.
Eccl: c. 16. 17.
Athanas: in vita
Antonij magni.
Hieron: in vita
Hilarion.
Ruffin: li: 2. hi-
stor: Eccl: c. 4.
de discip: Ant.
Socr: li: 4. hist:
ca: 23. 24.
Theod: in relig:
historia.
Pallad: in Lau-
fiaca hist.
Areop: ec: hier:
cap: 10.
Basil: epi: 63. &
Greg: Naz: ora:
in laudé Basil.
Aug: in duob:
ser: de cõmuni
vita cler. & Pos-
sid: in eius vita.
Greg: de Bene-
dicto lib: 2. dial.
cap: 1. 3. Melan-
in Apol: pro art.
27. Conf: Au-
gustana. Calui:
lib: 4. Insti: cap:
13. § 10. Magd:
Cent: 4. cap: 6.
col: 464.

Żas / gdy mówią; Jedne zakony Mniskie przed pięć set lat, drugie
ieście pozdniey nastaty.

Acz dobrze o niektórych; ale o wszystkich prawdziwie
tego rzecz nie mogą. Abowiem zakony Mniskie / zaczęwszy
się od Apostolskich czasów / były przed 1500. lat / y daley / w
Egipcie / nie daleko Alexandryey / od Marka ś. pierwszego
Biskupa y Patriarchy Alexandryjskiego / fundowane / o kto-
rych seroko pisze Philo. W teyże ziemi potym w Palestynie /
w Babilonie y indziej / we trzy sta lat / niezliczone klasztory
od Antonie^o ś. y uczniow iego były założone: o czym świad-
czy Athanasius / Hieronymus / Ruffinus / Socrates / The-
odoretus / Palladius / y insy. Były w Gracyey przed 1500.
lat / o których Dionysius Areopagita: y potym we trzy sta
lat od Bazylusa ś. fundowane / ktore y po dziś dzień ieście
trwają. Były w Afryce od Augustyna ś. przed 1200. lat; a
we Włoszech / we Franczey / y indziej w Europie od Bene-
dyktá ś. Mnichá / przed tysiacem lat założone. Po tych do-
piero niektore poslednieyszych czasów / z pierwszymi się zga-
dzające nastaty. A nastatek adwersarze Kosciota Boże-
go / Melanchton / Kalwin / y Magdeburscy Kronikarze / acz
tego / iako kacerze / przeciw iasney prawdzie wpornie a bez
wstydu przę / żeby się ieście od czasów Apostolskich zakony
Mniskie zaczęły: iednak to iednostaynie wyznawają / iż w
czwartym wieku / trzy sta lat po Chrystusie Panie nastaty.
Czemuz tedy Ewangelikowie naszy / tych mistrzow uczniow
wie / siedmia set lat pozdniey / poczetek zakonow Mniskich
ktada?

Z temu gdy powiadają / że Sekty Mniske od Papiešov Rzymskich
są potwierdzone: A tego o wszystkich niedowioda. Abowiem od
Roku Pánstkiego 350. czterzey przednieyszy y znacznieyszy fun-
datorowie / abo ráczey dawno zaczętych zakonow przymno-
życiele byli; Antoni ś. w Egypcie; Basilius / wielki nazwa-
ny / w Gracyey; Augustyn / w Afryce / a ci wyszy przed 1200.
lat; Benedykt ś. we Włoszech y we Franczey przed tysia-

cem lat.

cem lat. Ci iednak żadnego od Papieża potwierdzenia zakonow swych nie mieli. ani go też żądali: dla tego, że ieszcze na on czas, o tym potwierdzeniu zakonow przez Papieża, żadney wstawy nie byto. Aż kiedy około Roku Pánstkiego 1160. powstało nieiákie bráctwo (które zwano Valdenses, y pauperes de Lugduno: á dzis potomstwo ich zowa Wáldenistie / y Pikárdy / ktorzy nie dawno tu w Polsce z Lutheránami cech przyieli) ktora bárwa nieiákiego naboženistwa pokrýwáto sprosne kácerstwa: prze ktore od Papieżá Lucyusa in. za heretyki osádzeni / y ono ich zgromádzienie / iáko sekta kácerstwa byto potępione: toż dopiero ná Koncylium Láteránskim wálnym / za Innocencyusa 3. około Roku Pánstkiego 1215. dekret uczyniony; aby żaden bez wiadomości y potwierdzenia stolice Apostolskiej nowej Reguty ábo zakonu ná potym nie stánowit. y tak od tego czasu wszystkie zakony, ktore iedno w Kościele Bózym nástáły / od stolice Papieskiej potwierdzone sa: ále przed kácerstwem Wáldenistim żadne; iż tego ieszcze dekretu nie byto.

W *Quarstwey* s. *z*ádawáia; Do ktorego Kościoła należał on, który Pánom tym, ktore czystość posłubily, wolność tę dawa, iesliby się nstrzymać nie mogly, ábo niechcialy, aby rádniej za mas sły, á nizli ogniem požadliwości paláły?

Odpow. Cyprian / on sławny Biskup Kárcháginiski y męczennik Chrystusow / pewnie nie należał do wezoráyszych Pikárdskich / áni Luterkich / áni Zwingliánskich kácerstkich zborow; ále záwse státeczenie trwał w spoteczności s. Rzymstkiego Kościoła. Co sie pokázuie z wielu listow iego do Korneliusá Papieżá / á osobliwie z onego / gdzie záleca Rzymian / dla prawdziwey státeczney / á nienáruszoney żadnym bledem wiáry. Eos esse Romanos, quorum fides, Apostolo prædicante, laudata est, ad quos perfidia habere non possit accessum. y z drugiego / w ktorym Rzymstki Kościół zowie Ecclesie Catholice radicem & matricem, Kościółá powstáhnego korzeniem y mácica. Co sie tknie świádectwa iego tu od *Ewangelikow* przytoczonego / zle á nie sczyrze stowá

G

iego tłu

43.

Potwierdzenie zakonow przez Papieżá / kiedy byto poczeło.
Trith: in Chron: anno D. 1160.

Antoni: 4. par. su: tit: 11. cap: 7.
A Eneas Syl: histor: Boem: c. 35.
Abbas Vrspergen: in Chron: anni 1212.

44.

Cypr. l. 1. ep: 11.

Cyprian s. Rzymstkiej wiáry.

Cypr: lib: 1. ep: 1. 2. 3. & lib: 2. ep: 9. 10. 11. 12. & lib: 4. ep: 8. Ep: 3. li: 1. post medium. Ep: 8. li: 4.

Lib: 1. epist: 11.
ad Pōponium
de virginib. an-
te medium.

Pamel: 62.

iego tłumacza/á gorzey dáleko rozumieia. Bo Cyprian tak i
Quod si ex fide se Christo dicauerunt; pudicè & castè sine vl-
la fabula perseuerent: ita fortes & stabiles præmium virgi-
nitatis expectent. Si autem perseuerare nolunt, vel non
possunt; melius est nubant, quàm in ignem delictis suis ca-
dant. To iest; Jesli sie slubem (bo tu fides promissionem,
votum, pactum znaczy/ iáko Gen: 44. v. 32. Róm: 3. v. 3.
1. Tim: 5. v. 12.) Chrystusowi oddaty/ rostydlowie y w czysto-
ści/ bez wšelakiey obmowy/ niech trwáia: á tak mezne y stá-
teczne/ zaptáty dziewictwá/ niech czekáia. A iesliże wytrwáé
niechca/ ábo nie mogá; lepiey iest áby sty zá máz/ á niźliby w
ogien/ dla grzechow swych miáły wpaśc. A Ewángelikowie
iáko przektádáia? Si perseuerare nolunt, vel non possunt;
Jesliby sie wstrzymáć nie mogły/ ábo niechciáły. A dále; y
Quàm in ignem delictis suis (ábo/ wedtug inszych exempla-
rzw/ delictis suis) cadát: á niźli ogniem požadliwosci patá-
ty. A za Ewángelikowie/ perseuare wyktáda sie; wstrzyma-
wáć sie; ábo/ delictis vel delictis in igne cadere. ogniem poža-
dliwoscí patáć: Przypátrz sie/ czytelniku báczny/ iáki niew-
sty y niewiernosc/ spocenie y wyrwacanie pism starozytnych
Doktorow/ zwyczajne tym nowym náuczycielom. To máz
ich zle tłumaczenie: obáczże ieszcze gorze/ á fałszywe slow Cy-
prianá s. rozumienie. Bo tu Cyprian nie dáie/ ani dáć mogt/
wolnosci Pánnom/ ktore czystosc poslubity/ áby iesli sie w-
strzymawáć niechca/ rádniey zá máz sty. Nie mogt dáć tey
wolnosci: Bo pewnie wiedziat zeby to byto przeciwo wo-
ley y rostkazaniu Bozemu/ ktory sluby sobie wczynione/ oddá-
wáć z pilnoscia/ czesto w pismie s. rostkaznie. Ani dat tey
wolnosci. Bo takiey/ ktora czystosc poslubita/ z mezem mie-
skanie/ nie matzenstwem/ ale incestam coniunctionem, iram
& indignationem Christi, sprosre ztacznie/ Chrystusa Pá-
ná rozniewanie/ y taka/ adulteram Christi, cudzotoznica
Chrystusowe/ troche niżej/ w tymże listie zowie/ y ex omni-
nikowác ia káze. Nad to/ ktora czystosc poslubiwšy wpa-

dia. tá-

Num: 30. 3.

Deut: 23. 21.

Psal: 49. 14.

Psal: 75. 12.

dać tákley nie dopuszcza z cudzołożnikiem ábo onym święto-
 trądca mieszkać/ ani w małżeństwo wstępować: ále roztázu-
 ie tákże/ áby sie z nim rozstaczywszy/ pokutowała przystoynie
 iusto tempore, plenam pœnitentiam agat, postea exomolo-
 gesi facta, ad Ecclesiam redeat. Czego iesliby nie uczynita/
 roztázuie/ áby nigdy do spoteczności kościelney przypuszczo-
 ná nie byta. Otoż nie dáie tey wolności/ iáka sie *Ewangelikom*
 sni/ tym ktore czystość poślubity. Coż tu tedy w tych
 słowich chce *Cypryan* święty: To iego propositum; wzgle-
 dem niektórych *Pánien* / ktore czystość poślubiwszy / nie zá-
 chowały sie / wedlug stanu swego przystoynie: w pomina in-
 szych, ieszcze ná wolności będących/ áby iesliże ślub czystości
 uczynita / wstydliwiey sńáźnie bez przymówek ludzkich, áż do
 śmierci w tym stanie żyty. A iesliże / o ślubie myślac / niechca/
 ábo mócnego przedsięwzięcia nie máia / w czystości trwac
 áż do śmierci / tym rádzi / áby ráczey / ślubu nie czyniac / zá-
 moż sity / niżby potym / czystość poślubiwszy / á z niey wysta-
 piwszy / w ogień wieczny wpásć miáty. *Nowi* tu *Cypryan* s.
 wedlug onych słow *Pánwá* s. o niektórych wdowách wysze-
 pnych; Potepienie máiace; iż pierwsza obietnice ztamáty.
 Toć jest wlasny wykład tych słow *Cypriana* s. ktory káždy tá-
 cno obaczy / pilnie czytáiac antecedentia & consequentia: á
 przy tym też wważáiac o tákich ślubách / zdánie słowá *Boże*
 go / sensum & consensum *Kościótá* powszechnego y *Oycow*
 świętych. Ale o tym wiecey w 2. części / w odpowiedzi ná
 pytánia o zakonnikách.

1. Tim: 5. 12.

Ieszcze w *Quæstey* 35. numero 19. zádawáia; *Przeci* *Ko-*
ściót *Rzym*ski nie mnieyszy mocy powiáda być kápica *Francískone* ná sie wdziać y w
 niey vmrzeć, iedno iáko y ná krzcie świętym *Chrystusa* *Pána* ná sie przyoblec?

Odpow. Tíe tylko *Rzym*ski *Kościót* tego nie powiáda;
 ále áni żaden *Kátholicki* *Doktor* tego pisal / áni uczyl. To
 prawda / iż jest nieiákie podobieństwo miedzy *Sákrámentem*
 krzcu / á professyá zakonna. *Abowiem* iáko ná krzcie wyrze-
 kamy sie *dyabla* / y záczyamy nowy żywot / wedlug náuki

45.

In vinea Sancti
 Francisci.
 Podobieństwo
 miedzy krztem
 á professia za-
 konna.

Professio 3a/
Conna / Patres
stary / zowia
secundum ba-
ptisma.
Epist: 25.

Bernar. de pra-
cepto & dispen-
non procul à fi-
ne.

Vide eundem
serm: de duplici
baptismo.

Rom: 6. 5.

Chrystusa Pána: tak ktorzy sie pewnymi sluby obowiezua
w zakonnym zywoćie / aż do śmierci Bogu slużyć / wyrzekáia
sie też swiátá / y wiela rostkofy / chociaż pozwolonych / á zá-
czynáia nowy żywot / ktorego wzor w sobie wkażat Chrystus
Pan y Apóstotowie tego. A przeto starodawni Oycowie
świeci / przyzięcie zakonnego życia / y wbioru / zowa wtorym
krzem. Tak Hieronim s. piśac do Panny zakonney / Deme-
tryady / epist: 8. A iefcze iásniey / gdy cieśy Paule zacna
Kzymiánke / prze śmierć corki iey Blesille / smetna; Reuera
(inquit) si seculare desiderium, & quod Deus à suis auertat.
delicias huius vitæ cogitantem, mors immatura rapuisset,
plangenda erat. Nunc verò, cum propitio Christo, ante qua-
tuor fermè menses, secundo quodammodo propositi se ba-
ptismo lauerit, & ita deinceps vixerit, vt calcato mundo, sem-
per monasterium cogitárit, non vereris ne tibi Saluator di-
cat; Irasceris Paula, quia filia tua facta est filia mea? Toż ro-
zumieli oni Oycowie świeci / ná puszczy ostry pustelniczy ży-
wot w klasztorách prowadzacy / obleczenie zakonnego odzie-
nia / sercem y przedśiwzięciem dobrem / krzem wtorym ná-
zywáiac / iáko piśe Leontius Cypri Episcopus, in vita Sime-
onis Abbatis. A Bernard s. dwie przyczyny dáie / dla kto-
rych sie zakonne życie / wtorym krzem zowie. Pierwsza; dla
doskonátego swiátá wyrzeczenia / y dla osobliwey zacności
żywota duchownego; ktory wyniesiony nád wszystkie inne
spofoby życia ludzkiego / professor y miłośniki swe / Anyotom
podobne / á od ludzi (iáko pospolicie żyia) różne czyni: y ow-
sem Bożki obraz w nich nápráwia / czyniac ie podobne Pánu
Chrystusowi ná křtate krzu. Bo iáko by powtore sie krzcza
gdy przez to / że martwia cztonki swe / ktore sa ná ziemi / po-
wtore Chrystusa przyobtocza / stawśy sie záś przyfieczepony-
mi podobienstwu śmierci tego. Druga przyczyna: że iáko ná
krzcie / Chrześcijanie wyieci z mocy ciemności / przeniesieni
bywáia do krolestwa iásności wieczney: tak miłośnicy za-
konnego życia w tym swietym przedśiwzięciu / iáko by w
odrodze-

odrodzeniu wtorym / z ciemności / nie tylko iednego pierwo-
rodnego / ale y wielu wczynkowych grzechow / do swiactosci
cnoc przechodza / przystosuiac sobie one słowa Apostolskie ;
Toc przemineta / a dzien sie przyblizyt.

O C Z C I Y W Z Y W A N I V
S V V I E T Y C H.

Rozdział VII.

W *Quastrey* 2. powiadaia ; Swiecenie swiat penym swiety *Kon-*
cylium Lugduńskie postanowilo.

Odpow. Dwoie tylko sa *Lugduńskie* Prowincyalne *Kon-*
cylia / ktorych 12. *Kanonow* / Tomo 2. *Concil* : mamy. Pier-
wsze byto okoto Roku Pánstiego 570. a drugie okoto Roku
586. w żadnym z nich nie máš / nie tylko postanowienia ; ale
y namnięszey wzmiánki swiecenia tych swiat. A teź przed
tym dobrze ięsze od czasow Apostolskich / swiata niektorych
swietych / w Kościele Bozym swiecono. O czym dowod-
nie w części 2. w Rozd : 5. Poslednięszych dwu *Synodow*
Lugduńskich generalnych / (ktore byty Roku Pánstiego 1245.
y 1274.) żadnych nie máš *Kanonow* ; oprócz tych ktore sa
in 6. *Decretalium*. Lecz y tam w tych / nie máš nic o tym.
Jest teź ieden niemianowanego *Lugduńskiego* *Synodu* de-
kret w *Gracyana* : w ktorym iednak dekrecie pomienionych
swiat *Koncylium* tamto nie stánowi ; ale dawno przed tym
postánowione / y w Kościele Bozym zachowane / ludziom
opowiadac / (aby dni / ktore przez rok swiecić máia / w czas
wiedzieli) rostkauie. Co każdy z napisu tegoż *Kanonu* oba-
czyc moze / ktory jest ; *Tempora feriandi*, in missa sunt laicis
nuncianda.

W teźże *Quastrey* ; *Grzegorz czwarty*, powiadaia / dzien wszech
swietych swięć. c rozkazal.

Odpow. Jęsze przed *Grzegorzem* 4. niemal 200. lat /
Bonifacyus 4. to swieto w Rzymie postanowit : potym
Grzegorz 4. po wksystkim *Chrześcianistwie* swiecić rosta-

Rom: 13. 12.

46.

Swiat pe-
nym swies-
tym / żadne
Concil : *Lug-*
duńskie nie po-
stánowilo.

Gratian : 3. parte
decretor. dist: 3.
can: Pronunci-
andu est Laicis.

47.

Swieto w sy-
skich Swie-
tych.

a *Sigeb* in *Chre-*

nic: an: 835.
Martyrolog: Al-
cui. & Inno-
centij sermones.

Ioan: 14. 17.

Judith 16. 31.

Esther 9. 31.

1. Mach: 4. 56.

Ioan: 10. 22.

Clemes. Roma-
nus lib: 5. conf:

c. 12.

Tertullian: de
coron: mil.

Cyprian: ep: 34.

37.

August: lib: 20.

contra Faustum

Manich: cap: 21.

48.

Świeto w nie-
bo wzięcia P.
Máryey.

In Antiphona-
rio & Sacramen-
tario.

Exstant in To-
mis Lipom: &
Suir.

Tomo 4. vcl 9.

zat. A chociaż nie tak dawne iako se inſe to ſwieto; iednak
nie mnieyſzey w Koſciele Bozym ma być wczirności. Abo
wiem Duch Boży / ktory na początku Koſciot Pána Chry-
ſtusow ſpráwował; tenże go poſlednieyſzych czáſow záwſe
nieodmiennie rządzí / y áż do ſkończenia ſwiátá rządzic be-
dzie. A ktemu władza ona / ktora Pan Chryſtus Piotrowi ſ.
w Koſciele ſwym dáć raczył; przy ſuſceſſorách Piotrowych
w całe zoſtátá. Jeſliż tedy w ſtározaconnym; y w pierwſzym
nowego Teſtámentu Koſciele / godziło ſie zwierchności /
ſwietá niektóre / bez oſobliwego rozkazánia Bożego / dla ſu-
ſnych przyczyn ſtánowić : dáleko ſuſniesz / wedlug potrzeby /
mógł to / y teraz może / namięſnik Chryſta Pána wczynić.
Jáko y to ſwieto poſtánowit / naprzód; ku czci y chwale Pá-
ná wſzechmocnego / y ſwietych przytáciot iego: dla wzbudze-
nia wietſzey checi y pilności ku wczirności wzywánia; y ná-
ſládownianu ſwietych / z przypominánia przyktádow y chwa-
ty ich: dla nábycia wietſzey táſki Bożey / przez zaſlugi y przy-
czyny weſpot wſyſtych: á náſlátek; żeby / co ſie prze nie-
wiadomoſć / ábo niedbalſtwo / z krewkości ludzkiej / w inſe
ich ſwietá opuſciło; to ſie w to iedno / wietſzym nábożeń-
ſtwem nágrodziło. Tu ono mieyſce ma / co pietnie Auguſtyń
ſ. powiedziat: Populus Chriſtianus, memorias martyrum
religioſa ſolennitate concelebrat. & ad excitādam imitationē;
& ut meritis eorum confocietur, atq; orationibus adiuuetur.

W teyże Quaxſyey; Grzegorz, mowia / czwarty dzień Panny Má-
ryey ſielney ſwignić rozkazal.

Odpow. Nie náydzie ſie tak. Bo przed tym Papieżem
kilká ſet lat / ſwiecono to ſwieto. Wſpomina ie Grzegorz ſ.
wielki názwány / przed tyſiacem lat: á przed tym dawniey
piſat o nim Andreas Cretenſis Pátryárchá Hierozolimſki
dwoie kazánie / ktore ma Metáphráſtes. Jeſeże nád te daw-
nieyſzy / ieden máż wczony / známienie ná tenże dzień kazánie
nápiſat / ktore ieſt in operibus D. Hieronymi: iedni ie ſ. Zie-
ronymowi. Dudy Sophroniſowi przypisunia. ktoregoż kól-
wiek ieſt /

wiek jest / dawny Autor jest. Bo żył okolo czasu Epheskiego y Chalcedonskiego Koncylium przynamniej przed 1200. lat / kiedy sie Kacerstwa Nestoryánskie y Eutychiánskie wfczy náty / ktore w tym tam Kazaniu burzy. Skad sie pokazuje táto to swieto w Kościele Bozym dawne. A chocia zby nie ták dawne iáko jest / byto : ázazby káždy prawowierny Chrzeszczánin nie miał przestáwáć ná zdániu y postánorwieniu Kościotá s. powsednego / ktory to swieto przyiat / y z wielkim nabozenstwem obchodzi : ná ktorym zdániu przestawat Bernard s. gdy ták pise; Accepi sanè ab Ecclesia illum diem cum summa veneratione colendum, quo assumpra de seculo nequam, caelis quoq; intulit celeberrimorum festa gaudiorum. Ego verò quod ab illa accepi, securus & teneo & trado.

W O u s t r e y 4. pytaia; Co ono byl zá Kościol, ktory ná Koncylium siodnym Kárháginjskim postánovil, áby kościolki y oltarze po gošćinách y pustyniach ludziom swietym budowane, od Biskupow byly rozwalány y pšovány, temu zábiegáiac ály sie w nich bátwochwálstwo nie záležálo.

Odpow. Kościol on byl Kátholiczny / do spolecznosci Kościotá s. Rzymstiego nalezacy. co sie skad przynamniej pokazuje; ze ná tym Koncylium byl poset Papiesti: ktory bez podchyby nie dopusćit / áby tam przeciwnego co wierze Kościotá Rzymstiego byto uchwalono. Lecz w Kanonách tego Koncylium nie máš nic o tym / co tu Ewángelikowie pisa. Nowsem Koncylium to iáko teraz jest in Tom: Concil. pieć tylko ma Kápítut / ábo Kanonow; á Ewángelikowie przywodza z niego y v kázania ná břegu Kárty Kanon 50. Plota / co sie im sni. Jedná iáko sie domyslam / chéieli nam tu zádać Kanon 14. Koncylium 5. Kárháginjskiego / w ktorym to postánorwiono; áby oltarze / po gošćinách y polách / ná pámiatke swietych meczennikow zbudowane / w ktorych by nie bylo zádnego ciáta / áni reliquiy meczennikow SS. (wyiarofsy to / zeby tam meczennik sam / ná ktorego pámiatke oltarz zbudovaný / mieškat / ábo tam cierpiat) od Biskupow / do ktorych iurisdykcyey przynáleza / iesliby to mogto býć

bez tumultu

in Mariani editione, de assumpra B. Mariae ad Paulam & Eustochium. Lege Missae Ambrosianae ritus Tomo 1. Litu: Pamelij, ubi multa de hoc festo. Epist: 174.

49.

Can: 50.

Concil: 7.
Kárhág.

Tom: 1. Concil: & de consecr. dist: 1. Placuit vt altaria quz.

bez tumultu/rozwałone byty. Wszakże ten dekret nie ma nic przeciw nam. Albowiem y Kątholików nie maś żadnego Kościota albo ostarza / gdzieby nie bylo reliquiy swietych. Przeciw wam to Ewangelikowie / ktorzy walićie y psuiećie ostarze/ y w pustki obracacie Kościoty/ ku czci y chwale Bożey y na pamiatke swietych iego zbudowane / ktorych iednak to Koncylium z pomieniona Kondicya pozwała.

50.

Theodor: in ep:
Col: 2.

Concil: 2. Laodiceńskie wzywania Anytolow ś. nie zabrania.

Tomo 2. in cap:
2. epist: ad Colossen.

Kacerstwo Symon: anow heretykow o Anylech.

Terrulli: in lib: de praescript.

Iren: lib: 1. c. 20.

Epiph: in haes. Simonis.

Wteyże Questyey 4. zadawania; Co ono byl sa Kościot, który na Koncylium Laodiceńskim (iako Theodoretus świadczy) nabożeństwa Anytolom od ludzi wyrzadzanego, y wzywania ich zabronil?

Odpow. Kościot on na Koncylium Laodyceńskim Prowinicyalnym przed 1200. lat zgromadzony/ zgadzal sie z Kościotem ś. powszechnym Rzymskim. co sie pokazuje z iego Kanonow/ przynamniemy 12. 20. 21. 22. 23. 24. gdzie iasny czyni rozdział / y wrzedy opisuje tych / ktorzy sa in sacris ordinibus; z Kan: 50. 51. 52. gdzie rozkazuje Post przed wielkono-cny posćic; Oportet (inquit) totam Quadragesimam districto venerari ieiunio. A co sie tynie dekretu 35. który tu przywodza Ewangelikowie / nie zakazuje w nim to Koncylium czci y wzywania Chrześcijańskiego SS. Anytolow/ ale tylko bledu y batwochwalstwa Symona czarnoxiousznika / ktorego sie batwochwalstwa po czesci/ na on czas/ w onym kraju/ gdzie bylo to Koncylium/ to jest/ we Phrygii y Pisidii/ zawadzalo / iako o tym pise Theodoretus. Tam bowiem nie ktorzy/ Kościoty Kątholiczne/ y chwale Boża w nich zwycażyna opuszczaiac / do osobliwych Kościotkow swych schodzali sie y tam Pogańskim obyczaiem/ Anyoty/ ofiaruiac im/ chwalili / tak rozumieiac y powiadaiac / wedlug Kacerstwa Symonianow; że Anyeli / iako mnieyszy bogowie / swiat stworzyli / y przez Proroki mowili / a iż żaden Boga nawyższego/ który niewidomy jest/ iedno przez nie/ wbiągac nie może. Takiego sprosnego bledu y batwochwalstwa / ktorym sie bzydzi/ iako y wshystkimi Kacerstw/ Kościot Rzymski/ a nie wzywania przysroynego Anytolow Bozych / ten tam Kanon

zakazuje

zakázanie / ktory sie tak ma; Non oportet Christianos, derelicta Ecclesia Dei abire, & ad Angelos idololatriæ abominandæ congregationes facere, quæ omnia interdicta sunt. Quicumque autem inuentus fuerit occultè huic idololatriæ vacans, anathema sit: quoniam derelinquens Dominum nostrum Iesum Christum filium Dei, accessit ad idola. **Ná tymże Synodzie / Canone 51. zakázania / aby w post przed wielkonocny / żadnych swiat meczennikow nie swiecono / okrom ich przypominania w soboty y w Niedziele. Jesliż tedy ná on czas w inſe dni / okrom postu / swieta meczennikow swiecono; daleko wiecey y stusniey Anyotow Bożych swieta y pamiatke obchodzono: ponieważ Anyotowie Boży / stanem / natura y doskonałości swa / zacnieyſzy niż ludzie. Wzywano Anyotow swietych w przyrodzonym y starym zakonie: wzywano y w nowym / przed tym Synodem / y o tym czasie / kiedy byt. Iustynus meczennik przed 1300. lat; Woysko / powiada / dobrych Anyotow w wczciwości mamy / y slowy y rzecza sama część im wyrzadzamy: y toż wſyſtkim / ktorzy sie od nas wczyc chca / iakosmy sie sami náuczyl / dostatecznie podawamy. Także Hilarius s. daley niż przed 1200. lat: Interceſsione (inquit) Angelorum, non natura Dei indiget, sed infirmitas nostra. Przyczyny Anyotow SS. nie naturá Bozka / ale náſa krewkość potrzebuie. Toż o tymże czasie y Ambroży s. Obſecrandi ſunt Angeli, qui nobis ad preſidium dati ſunt. Proſić mamy Anyotow swietych / ktorzy nam ſa ná pomoc dani. Troche poſlednieyſzy Wiktor / Biskup Vti- cenſki w Afryce / proſi Anyotow SS. aby ná pomoc przybyli Afryce. Leo wielki niemal tegoż wieku; Confirmate amicitias cum S. Angelis & ipſorum ambite ſuffragia. Potwierdzaycie / práwi / z Anyoty swiety mi przyiaſii / y przyczyn ich żadaycie. Toż / y wiele inſzych / przed tyſiacem lat / iako y teraz / o wzywaniu swietych Anyotow trzymáto.**

W Queſtrey 7. w porownaniu 1. powiádaia; Koſciol Apoſtolſki w ſamego tylko Boga, á nie w żadne ſtworzenie wczy wierzyć, y onego ſamego wzywáć.

Theod: vt ſupra.
Tomo 1. Con-
cil: pag: 702.

Gen: 48. 16.
Wzywánie
Anyotow S.
przed Syno-
dem Ládoy,
ceñſkim.
Iuſtin: in 2. A-
pologia, pag: 2.
In Pſalm: 129.

In lib: de vidu-
is, vltra mediũ.
Lib: 3. de perfe-
ctione Vanda-
lica, circa finem:
Serm: 5. de Epi-
phania.

51.

W wzywaniu

Odp.

świątych inſze
piſmá ſ. ſwiał
dectwa w cze
ſci 2. Rozd : 5.
Gen: 48. 16.

Aug: lib: locuti
onu de Geneſi.
num: 200.
b Matt: 22. 32.
Sapien: 5. 16.
c Luc: 23. 43.
Ioan: 12. 26.
2. Cor: 5. 1. 4.
Ephes: 4. 8.
Philip: 1. 23.
Apoc: 6. 11.
Stola: albæ,
Greg: in Pſal: 4.
pœnit: Auguſt:
ſern: 4. de feſt.
Innocen.
Apocal: 7. 13.
d Matth: 25. 34.
Apoc: 2. 26.
Apoc: 3. 21.
Sap: 5. 17.
e Matt: 22. 30.
Luc: 20. 36.
Luc: 15. 10.

Odpo. Nie ſámego tylko Boga wzywánia Koſciot A-
poſtolſki, y piſino ſwiete woczy: ále teſz y wzywánie ſwiałych
wſpomina. iáko ná onym mieyſcu / gdzie Jákob ſ. Pátryár-
chá mowi: Niechay beda wzywáne (nád tymi młodzieńca-
mi) imiona oycow moich / Abraháma y Izaáka. Ná ktore
ſłowá piſac Auguſtyñ ſ. powiáda / że nie tylko wzywánie
Boga / ále y ludzi w Piſmie ſwietym ſie náydute. Przetoſz
Koſciot ſ. Chrzeſćyáñſki z ſłowá Bożego y z podánia Apo-
ſtolſkiego / po wſyſtkie czáſy wzywá ſwiałych Bożych / bez
vblíženia czci y chwaty Bożey / y bez náruſzenia poſrzednic-
twá Páná Chryſtuſowego. A ſuſtnie y pożytecznie. Bo ie-
ſli w ſtárym y nowym zakonie / godzito ſie / bez vblíženia
chwaty Bożey / tu żywiacych o przyczynę do Boga proſić ;
(iáko tego mamy iáſne przyktády 1. Reg: 7. 7. 8. Iob vltimo
7. 8. Rom: 15. 7. 30. Iacob: 5. 7. 16. y ná wielu inſzych miey-
ſcách) czemuſz wedle ciáta zmártých / ále daleko ſzczęſliwiey /
niſz tu ná ziemi / b duchem żywiacych ſwiałych Bożych / c z
Chryſtuſem Pánem ſwoym d kroluacych ; e proſby náſe / ábo
z widzenia ſ iáſnego ſtworzyciela ſwego / ábo g z obiáwiená
Bożego / wiedzacych / h doſkonáley náſ / niſz gdy tu żyli / mitu-
iacych / y do wſpomozenia i chetliwſzych / y poteżnieyſzych / bez
náruſzenia poſrzednictwá Páná odkupiciela náſzego. k przez
ktorego wſyſtkich zaſlugi / proſby y przyczyny zá námi / y
Páná Boga wáſne y przyiemne ſa / daleko ſuſtniey wzywáć
nie mamy ?

f1. Ioan: 3. 2. 1. Cor: 13. 12. Greg: lib: 12. moral: cap: 13. g Samuel 1. Reg: 9. 19.
Elifeus 4. Reg: 5. 26. & 4. Reg: 6. 12. Petrus Aſtor: 5. 3. Daniel: 2. 28. Auguſt:
lib: de cura pro mort: cap: 15. h1. Cor: 13. 8. i Jerem: 15. 1. 2. Machab: vlt. 14.
Luc: 16. 27. 2. Pet: 1. 15. Apocal: 5. 8. Zach: 1. 12. Tob: 12. 12. Apoc: 8. 3.
k Coloff: 1. 19. 1. Ioan: 2. 2. Ioan: 14. 6.

W teyſze Queſtyey 7. w porównániu 1. powiádaia; Rzym-
ſki Koſciot ná Anyelech y ná ludziách ſwiałych polega.

Odpo. Potwarz to. Bo ácz Anyotow y ludzi ſwiałych
o pomoc do Boga proſimy ; iednák nie ná nich / ále ná ſá-
mym Bogu / Pánie ſwiałych / dawcy táſki y chwaty / y wſyſt-
kiego do-

Itego dobrego / polegamy / y nadzieie w nim pokládamy ; a swiate / zá przyczynce do Boga mamy. Wiemy dobrze zákazanie Boze v Pídroká ; Przeklety / ktory vfa w cztowieceze / á ktádšie čiáto rámieniem swym / y od Pána odstepuje serce iego. Toč iest polegác ná cztowieceze : Boga odstapivšy / nádzieie mieč w cztowieceze. Czego žaden práwowierny nie czyni / áni czyničma.

Támže iefceze mowia ; Rzymški Košciot , czešćiey swietych wzywa , y do ni. l. síg včieka , á nášli do sámego Boga.

Odpo. Kto potwarz. Nie máš žadney pospolitcey modlitwy w ktoreyby sie Košciot ábo do Boga nie včiekat / ábo iey nie kończyt przez Chrystá Pána nášego. Tenže Košciot ná Koncyljum generálnym Trydentškim / ták včzy ; Dobra y pożyteczna rzecz iest / swietych z Chrystusem kroluiacých pokornie wzywác : y dla vprošenia dobrodzieystw od Boga / przez Syná iego Jezusa Chrystusa Pána nášego / ktory sám náš odkupičiel y zbávičiel iest / do ich sie modlitw / rátnku y pomocy včiekač. A widšćieš Ewangelikowie / iáko swietych o przyczynce do Boga Košciot Rzymški prošič kaže :

W Questyey s. zádawáia ; Lákicy Religiey y on byl , ktory včzyl , iž náš do Boga , okrom sámego Chrystusa Pána , Pátronow nie potrebá ?

Odpo. Jan s. Chryzostom / iedney byl z Košciotem Rzymškim religiey / co sie pokázuie przynamniey z listow iego ad Innocentium I. y z inšých swiádectw iego tu czešto przywiedšioných : y o wzywáníu swietych tož co y my mocnie wierzyt. Ale Ewangelikowie iáko zwykli inšých stárožitných Doktorow ; ták y iego slová šle rozumieia / y nie šczyrce przywodza / to przydawájac / czego on tám gdzie vřázuie / nie ma ; Okrom sámego Chrystusa Pána. A k temu mowi tám ten swiety o tych / ktorzy ludzi tu iefceze žyviacých / o przyczynce do Boga proša : nie o tych / ktorzy swietych z Bogiem kroluiacých / iáko Pátronow / wzywáia. co sie z iego slow pokázuie / gdy támže mowi : Nie potrebáć wiele biegač abyš inšým pochlebowal. Strofuiie tám gnušné á niedbáte ludzie / ktorzy inšých pro

Ierem : 17. 5.

53.

Concil : Trid :
Sess : 25.

54.

Chrysoſt: de p-
fec: Euangel.
Chryſoſtomá.
Dobrze o wzy-
wáníu swie-
tych wierzyt y
včzyl.In homil: de
profectu Euan.
tomo: 3.

sa / aby sie za nie modlili; a sami za sie / modlic sie niechca. Nlad te/one przektada/ktorzy sie sami za sie modla; chociaż tu inszych w modlitwie pomocnikow nie maia. A wśakże tym naderwszystki przodek daie;ktorzy y sami za sie modla sie/ y o przyczynie do Boga inszych prosia. A iż tak te słowa tego maia być rozumiane/ słuchaycie co pise indziej; Cite spuszczaemy sie/ powiada/ iako leniwi y ospali/ na cudze zaslugi. Albowiem maia moc/ y zaiste bärzo wielka/ modlitwy y przyczyny swietych: ale w prawdziu na ten czas / kiedy my też o toż/ grzechow sie kätac/žadamy. A na innym mieyscu; Co mi tego (rzecze kto) za potrzeba/ aby sie drugi za mnie modlit/ kiedy sie ia sam Bogu podobam? Cite mow tego nigdy czotwiecze: trzeba / y wiele modlitw potrzeba. A tu koncowi tamże: Wiedzac tedy te rzeczy/ ani modlitw swietych lekce powazaymy / ani na nie wśyſtkiego spuszczaemy. A niżej troche; Ale prosmy / aby sie za nänu przyczynili / y nam dopomogli. Toż y w inszym kazaniu ma; Kiedy co z nas jest pospotu znosimy / a do tego przystapi przyczyna swietych/ bärzo wiele nam jest pomocna. A iesli sami niedbatymi bedac/ w nich samych nadżicie zbawienia nāszego pokädac bedziemy/ nie nam to nie bedzie pomocno. nie dla tego żeby nie mogli sprawiedliwi; ale/ iż dla nāszego lenistwa/ sami ginieemy. Widżicie/ Ewangelikowie/ z porownania tych mieysc/ że nie tylko nie mowi przeciw wzywaniu swietych Chryzostom; ale ie wielce zaleca; by tylko do przyczyny swietych/ nāsä też goraca żadza/ y popiäwä żywotä przystapitä. Czemuz tedy tak glupie y chytrze täpacie słowa tego / nie wyrozumiawszy do czego rzecz prowadzi:

55.

Ambr: in epist.
ad Romanos.

Ambroży ś.
dobrze o wzy-
waniu swie-
tych wierzyl y
wcyf.

W teyże Questyey s. to żadawäia; Jakiey Religiey y on był, który wcyf, iż nie mamy sobie tak bräc swietych za przyczynce do Boga, iako bierzemy slugi przedniysze do Pänow.

Odpow. Ambroży ś. Rzymskiej wiäry był wielki mitosnił/ y obronäc: co iäsnie pokäzuie Confessya Ambrosiana/ z iego ksiąg zebräna. Lecz na list do Rzymian pisac tego nie

ma/co.

ma / co tu powiadaia ; iz nie mamy sobie brać swietych za
 przyczynice do Bogá. Ale wykladaiaac one słowa Pawta s.
 z tegoż listu ; Powiadaiaac sie byc madyrimi / zgtupieli ; pise
 przeciw Filozophom Poganistkim batwochwalcom : ktorzy/
 przypatruiaac sie biegom niebieskim ; sionice / miesiac / gwiaz
 zdy / spoteczne stugi / to iest / stworzenie iako Bogá chwalili/
 opuścivszy samego stworzyciela. co on slusnie zowie balen
 stwem: nie inaczej / iedno kiedyby kto krola zaniechawszy / stu
 dze za krolew idacemu / czesc krolewsta wyrzadzaj. Prze
 ciw tymze poganom / y to przydaie ; Do Bogá / abyś co v nie
 go zastuzyl / przyczynice nie potrzeba / ale serca nabożnego.
 Abowiem / iz glupie mniemali / że żaden do Bogá przysc nie
 mogl / iedno biegom niebieskim sluzac / przez ktore / iako przez
 stugi przednieysze do krola / miat miec do Bogá przystep : ten
 taki blad Ambroży s. zbija / powiadaiaac ; że z strony Bogá /
 tłumacza do niego nie potrzeba: gdyż sam przez sie wwszytko
 wie / y wwszytkich zastugi zna. Lec z strony nas przyczynicow
 do Pana Bogá nie zabrania / gdyż sa wielce potrzebni y po
 żyteczni : a to wzgledem niegodności naszey / y nieogarnio
 nego a strasliwego maiestatu Bożego ; dla wietsey też po
 kory naszey / y wczciwosci Bożey : dla przedsego y perwieysze
 go vprosenia tego / o co / prosby nasze / z ich zastugami y przy
 czynia zlaczaiaac / przez Chrystá / ana prosimy. A przeto cze
 sto wzywanie swietych wspomina y zaleca ten s. Doktor :
 Jako ono gdy pise ; Mamy wzywac Anjotow / ktorzy nam
 sa dani ku obronie. Mamy prosic meczennikow / ic. Ci sa
 bowiem Boży meczennicy / naszy przetożeni / dozorce żywota
 y spraw naszych. nie wstydamy sie ich miec za przyczynice na
 sey niepoteczności : bo sami / krewkości ciata / y w ten czas
 gdy zwyciężali / doznali. A na drugim mieyscu : Zactneyse
 byc meczenniki niz krole powiada / z tey przyczyny ; że krole
 wie meczennikow o przyczynie prosza : a meczennicy sa ich
 patronami. Z tey liczby / Cesarz on slawny Theodozyus byl /
 o ktorym pise Rufinus / przed 1200. lat: Lezat krzyzem przed

In cap: 1. v. 22.

In lib: de vidu
is, vltra mediū.Lib: 10. in Lu
cam, cap: 21.Lib: 11. histor:
cap: 33.

Serm: 92. de
Nazario & Cel-
so prope finem.

56.

Missale Craco-
uien.

Pan Chrystus
wrońskim oby-
czajem jest po-
średnikiem y
wblągacem
naszym.

1.

In 1. Tim: 2. 5.

2.

3.

Hebr: 7. 25.

trunami meczennikow y Apostotow / y pomocy sobie pew-
ney/przez przyczynę swietych/ prosit. Tegoż Ambrozego s.
słowá w iednym kazaniu; Wzywales wśbedy meczenniká ?
wśbedy cie wysłucha ten/ktory bywa wczczon w meczenniku.
Otoż macie Ewangelikowie/iásne tego zacnego przed 1200.
lat Biskupa/wyznanie/o wzywaniu swietych. Jákoż śmiesz
cie to miejsce iedno / źle zrozumiane / iákoby za wami byto/
przećiwko nam przywodzić ?

W Questyey 35. numero 5. pytaia; Przez Kościol Rzymski
święte y święćce ludziom za pośredniki y blągacze wtraca, przez ktorychby przy-
czyny Bog byl blagan, y grzechom odpuszczenie iednane bylo: gdyż Kościol Apostolski
iednego nam tylko wblągacza gniewu Boże być rkazuje, a zwłaszcza Chrystusa Pana.

Odpo. Krakowski Wśbat nie zowie wyraźnie swietych
Bozych pośrednikami ani blągaczami / Ale chociażby tak
byto/ niechy to nie wblżyto pośrednictwu Pána zbawiciela
naszego/ani by to namniey przećiw storou tego byto/ani prze-
ćiw onemu stárożytnemu przed tysiacem lat Kościotowi
Bożemu. Abowiem Chrystus Pan/insym daleko sposobem
jest pośrednikiem naszym / insym świeci Boży. Chrystus
jest pośrednikiem/naprzod/względem natury swey. Bo be-
dac Bogiem y czowiekiem/średnym jest między Bogiem y
czowiekiem: czego potrzeba byto/aby czowiek z Bogiem
poiednat. Te przyczynę daia Oycowie świeci / Ambroży/
Chryzostom/Theodoretus,Theophylaktus y insy. Nád to
jest iednym pośrednikiem; względem wrzedu swego/to jest/
odkupienia naszego / o ktorym Paweł s. tamże daie znać:
gdy powiedziawşy; Jeden pośrednik Bogá y ludzi czto-
wiek Chrystus Jezus; zaraz przydaie/dla czego jest posr-
ednikiem; ktory/ prawi/sámego siebie dat okupem za wśyst-
kie. Nákoniec/ jest iednym pośrednikiem/ze ani sam za sie/
ani za wśystkie/żadnego pośredniká nie potrzebuie; ale iá-
ko Apostot s. indziej pişe/ sam przez sie do Bogá przystepu-
je/zawşe żywiac/ aby sie przyczyniat za nami. Swięci Bo-
ży żadnym z tych sposobow nie sa pośrednikami. Bo ácz

nam pá-

nam Pána Boga prosbami swymi vbtagáia: á wšák ze já: ko sami przez Chrystusa Pána z Bogiem sa poiednáni / y przenieš do tey chwaly w ktorey sa przyšli: tak y nam cožkolwiek vprašáia: przez tegož nawyžšego pošrzedníka Chrystá Pána vprašáia. Jednáť sa pošrzedníkami našymi / iákim byt Moyzeš / gdy o sobie piše: Jam byt rozíemca y pošrzedníkiem miedzy Bogiem y wámi ná on čas: iákim byt Jeremias: iákim Páwet s. y wšyscy tu sie zá inše modlacy. Sa pošrzedníci / nie odkupienia; ále przyezymánia: nie przednieššymi; ále przez meke y zašlugi Pána Chrystusowe nam Boga vbtagáiacy. Chrystus Pan iáko ten / ktoremu daná jest moc ná zemi y ná niebie / ktore chce iáko y Ociec / ožywia; y przez šmierc y zašlugi swe / nie iáko šwieci w niebie / y tu iešce žywiacy / vnižonymi prosbami; ále právem swym y drogim á šovitym okupem krowie swey / nas zbáwia: á šwieci krew Chrystá Pána y zašlugi tego Boga ofiaruiac / nam iešgo iáste y mišosterdzie iednáia. Jáko sie tedy nie dšiete krzywodá Pánu Chrystusowi y pošrzednictwu iego / gdy sie tu iešce žywiacy modlá zá námi: dáleko mniey / gdy sie zá námi modlá šwieci Božy w niebie z nim kroluacy. Z tey przyezymny Grzegorz s. Názýanženški / meczenníki šwiete / žowie pošrzedníci miedzy ludžmi á Bogiem. Táke Cyrillus Prorok y Apostoty. Bernárd s. bžogosláwiona mátké Bože / gdy piše; Wšydzá sie ludžie w Chrystusie Pánie Božkego máleštatú iego: y dla tego potrebá pošrzedníka / do pošrzedníka tego.

W teyže Questyey 35. numero 20. piše; Košciot Rzymški powiáda, iž šwíetego Fráncišká zašluga mi od šmierci wíeczney, wšyšcy ci moga býe wyšwobodzeni, ktorzykolwiek od časow Fránciškowych poczaušy byli, y do konca šwiátá žít beda.

Odpow. Nie vkažá tego Ewangelikowie z žadnego Synodu Košciotá Rzymškeg / ani z dekretow Biskupow Rzymškich: šted naywiecey wtašne / tego Košciotá / o rzeczách ždáne nie zrozumiáne bywa. A chočiaž to nie jest rzecz v Boga nie

podobna /

Šwieci iáko sa pošrzedníci našymi.

Deut. 5. 5.
Ierem: 18. 20
Rom: 9. 3.

Matth: 28. 18.
Ioan: 5. 21.

Greg: in oratione ad Gregorium Nyssenum.
Cyril: lib: 12.
Thefauri ca: 10.
Bern: ferm: vlt.
de assumpt: B. Virg.

57.

In flosculis beati Francisci & conformit.

Bog wielet; ecy dšivnych esyni dla šwíetyh šwoich.

Pfal: 67. 36.
 Gen: 26. 5. 24.
 Exod: 32. 13.
 3. Reg: 11. 12.
 4. Reg: 19. 34.
 4. Reg: 20. 6.
 Eccle: 44. 24.
 Jerem: 15. 1.
 2. Mach: 15. 16.
 Apoc: 5. 8.
 m Chryso: hom: de SS. Iuuentio & Maximo.
 Leo serm: 3. de anniuersario suæ assumpt. Nili epist: recitata in 7. Syno: act: 4.
 August: lib: 22. de ciuit: Dei cap: 8. &c.

podobna / ktory dziwny jest w swietych swoich / y wiele czynit y czyni dla zaslug y przyczyn ich / by tylko nie schodzito na żywey wierze / pokucie / wczynkach dobrych y trwatości naszej aż do końca; iako tego mamy wiele przyktadow ^l w Pismie swietych / y w ^m Doktorow SS. starozytnych; y przez Fran: ciska s. zaslugi / wiele dziwnych rzeczy Pan Bog czynit / za żywota tego y po śmierci / iako o nim pisze Bonawentura s. a wsakże / co ieden Auktor / a nie wiedziec ktory / napisat / (ieśliż tak pisat / a nie Ewangelikowie sami tego zmyslili) to wssytkiemu Kosciotowi przypisowac / niechay sami osadza / iesli slusna a sprawiedliwa; a nie raczey niewstydlivosc / prawdy ohydzenie / niewinnych zte do ludzi wdawanie / y prostych / ktorzy temu wierza / osukanie.

O PATNOWANIV NA MIEY- S C A S W I E T E.

Rozdział VIII.

58.

Can: 45.

W Questyey 4. pytaia; Co ono byl za Kosciol, ktory na Koncylium Kabilońskim, patnowania do Rzymu y gdzie indziej, a zwłaszcza dla nabozenstwa, sakazal?

Odpow. Patres na Koncylium wtorym Kabilońskim Prowincyalnym zgromadzeni / byli bez watpienia wselakie wiary Rzymstkiey. co tacro z Kanonu tego Synodu 22. 33. 39. 52. & sequentibus. gdzie o Klastorach / spowiedzi y modlitwach za umarte przy Nshey s. mowia / kazdy baczny obaczyc moze. A ten Kanon 45. dziwna rzecz iako Ewangelikowie smiecia przeciw sobie przywodzic. Bo aczkolwiek w nim / niektorych / miejsc swiete nawiedzaiacych / zte obyczajie y zwyczaje oni Patres gania; iakoż slusnie zawse gantone byc maia: iednak patnowania do Rzymu / do Kosciotow Apostotow SS. abo na inſe miejsca swiete / nie tylko nie zakazuia; ale owsem takie nabozenstwo / wselakim sposobem pochwaty godne byc powiadania: by tylko przystoynie / (to jest / grzechow sie wlasnym Kaptanom wyſpowiadau-

ſy / poku

patnowanie
na Kabiloń-
skim Koncyli-
um iakie zale-
cone.

fy, pokute naznaczona petniac / modlac sie iatmużny daiac /
 żywota y obyczajow poprąwuiac) odprąwowane byto. A
 słusnie zalecone takie nabożenstwo. Abowiem zalecił ie sam
 Bog / y rozkazat a wśytkim Izraeleczytom / aby po trzykroć /
 na każdy rok / chodzili do przybytku abo Kościota Bożego /
 dla nabożenstwa / na pewne światá. Czynili to z pilnością y
 nabożenstwem ludzie zacni / ^b Helkaná z żona swa Anna /
^c P. Chrystus z matka swa / y z Jozephem s. ^d Pawet s. Cho-
 dzili y cudzoziemcy z dalekich stron dla nabożenstwa do Ko-
 ściota Hierozolimskiego / iako sie to pokazuje z modlitwy Sa-
 lomona krolá / ^e ktora czynit przy poświęcániu Kościota
 ktory zbudowat. Czynili to y oni Grekowie / ^f ktory chcieli
 widziec Pána nášego: czynit y ^g Athiopczyk rzezaniec. Czyni-
 nili potym / (o ktorych świadeza historykowie stárzy) ^h Alex-
 xander sławny meczennik / ktory byt przed Cesarzem Kon-
 stantynem wielkim sto lat / ⁱ Matka tegoż Cesarza Helena /
^k Mikotay s. przed Niceniskim i. Koncylium / ^l Alexy s. ^m Eu-
 docya zóna Theodozryfa mtođsego / y ⁿ inšych wiele tysięcy /
 o czym petne historye. Zalečili takie nabożne patnowania
 Gycowie s. starożytni / Chryzostom / Hieronim / Ambroży /
 Augustyn / Prudencjus / y inšy. Zalecaia ie nakoniec wielkie
 pożytki ktore stad rosta / iako naprzod ten; Nabożenstwa
 przymnozenie. Drugi; Pokuta zá grzechy z ciata wdrecze-
 nia. Trzeci; Cześć wietša Pánu Bogu y świętym tego / z
 náviedzenia tych miysz gdzie ich ciata odpoczywáia / y in-
 še. Przeto ktory miysz świętych náviedzenia dla przyczyn
 pomientonych / iako niepożytecznego vpornie zabraniaia /
 słusnie ná takie przektectwo Koncylium s. Trydentskie kła-
 dźie / (Sefs: 25.) ktore^o sie niech nowi Ewangelikowie lekáia.

O O B R A Z I E C H.

Rozdział IX.

W Questyey 2. powiádaia; Bálwany do Kościola wprowadziło Kon-
 cylum Niceniskie pod Irena z gromádzone.

J

Odpow.

a Deut: 16. 16.
 b 1. Reg: 1. 3.
 c Luc: 2. 42..
 d Act: 20. 16.
 e 3. Reg: 8. 41.
 f Ioan: 12. 20.

g Act: 8. 27.
 h Euseb: lib: 6.
 hist: ca. 9. al: 11.
 i Euseb: lib: 3. vi-
 ta Constantini.
 k Sim: Metaph:
 in eius vita.

l Sim: Metaph:
 in eodem.
 m Socrates li: 7.
 hist: cap: penult.

n Cassian: lib: 4.
 de instrenunci-
 antium, cap: 31.
 Beda lib: 5. hist:
 cap: 7. & 20. de
 2. regib.

Nicol: 1. in ep:
 ad Mic: Imp. de
 multismillibus.
 Pallas: in Lau-
 aca c. 113.

Chry: Hom: 66.
 ad Antiochen:
 circa finem.
 Hiero: epi: 17. ad
 Marcellam: ep:
 46. ad Rusticu.
 cp: 154. ad De-
 fiderium.

Amb: orat: de o-
 bitu Theodosij.
 August: cp: 137.
 ad Hipponen.
 Prudent: in hy-
 mno de SS. He-
 met: & Chelid.

59.

60.

Bátwan & obraz słowá y rzeczy różne. Bátwan co jest.

^aTert: de Idololat: cap: 3. &c. Orig: hom: 8. in Exod.

Theodor: quæ: 38. in Exod.

Hieron: in cap: 2. Habac. & in ca: 13. Zachar.

August: lib: 20. cõt: Faulst: c. 20.

^bLeut: 19. 26.

^cNum: 23. 21. Oseæ 6. 8.

^dHieron: in ca: 7. Oseæ.

^eAugustin: in Pfalm: 135.

^f1. Cor: 8. 4. 1. Cor: 10. 19.

^gIsa: 65. iux: 70.

^hIsa: 28. 15. Oseæ 7. 1.

ⁱHabac: 2. 18. Cemel: 5. Con-

stit: cap: 11. in transl: Turtiani.

Obraz co jest. k Exod: 20. 4. Deut: 5. 8.

Chryf: hom: 3. in ep: ad Colof.

Odpow. Insa rzecz bátwan / insa obraz: czego iż nowi Ewangelikowie rozeznac nie umieia / abo raczey nie chca; y sami sprośnie biadza / y prawowierne Katholiki potwarzaiu. Bátwan / wedlug Pisma s. y ^a Doktorow starożytnych opisania / nie inzego nie jest; iedno rzeczy zmysloney / ktorey nie maś y nigdy na świecie nie byto / wyrażenie y podobienstwo. Takie w Poganistwie byty malowania abo ryscia Jowisza / Diany / Minerwy / y inszych tym podobnych rzeczy zmyslonych / ktore acz reprezentowaty bogi / y boginie / wedlug gtupiego onych bátwochwalcow mniemania; iednak nigdy tacy bogowie ani boginie na świecie nie byli / ani być mogli. Dla tego w Pismie s. w Żydowstwie im ięzyku bátwany; ^b Elilim, ^c Auanim, ^d Scheker; a w Łacinskim przekładzie / ^egdzie po Grecku *εἰδωλα*, ^fzawse simulachra, zowa sie: iż rzecz zmyslona / fałszywa / y ktorey nie maś ani byto / znacza. Dla tego też Pawet s. f Bátwan / prawi / nie nie jest na świecie. Bo chociaż wedlug materrey / z ktorey uczyniony / jest czymkolwiek: wśakże taka rzecz známionuie / ktora nigdy nie była / ani jest / ani będzie na świecie. Bo gdzież y kiedy oni zmysleni bożkowie / ktore známionowaty bátwany Poganistwie na świecie byli / abo teraz sa: Dla tego prorocy bátwany nazywaia ^g dyabelstwa ktorych nie maś; ^h kłamstwem / wyobrażenia / fałszywe; a ⁱ Alemens Rzymiski / uczeń Apostolski / *ταυτοι ὄψενα* / rzeczy zmyslone / nieprawdziwe. Lecz obraz The-
munah, *εἰκον*, Imago) jest; ^k tey rzeczy ktora prawdziwie jest / wyrażenie y podobienstwo. iako gdy osoba cztowiek / ktorego bywa wymalowana / abo wyrzta na kstaty y podobienstwo iego. A ponieważ Pan Chrystus y świeci tego / prawdziwie sa / Bogu żywia / y z nim kroluia: wyrażenia abo wymalowania ich / nie bátwany / ale obrazy słusnie zwane być maia: iako ie Pismo s. Koncylia / Doktorowie / y wszyscy Chrześcijanstwo zowie. Takci Medzecz / madość przedwieczna Syna Bożego / zowie ^l obrazem dobroci Bożkiej; Pawet s. Pána Chrystusa / ^m Obrazem Boga niewidzianego.

Mozyż

Moyzesz o cztowiekú napisat; ⁿ że stworzony ná wyobrażenie y podobienstwo Boże: y ná wielu mieyscách Pisma s. ^o opisáne są obrázy Anýotow wedlug wtašności ábo wtkázování ich/wotow/lwow/y inšých rzeczy. iákých obrázow petno byto w Košciele Salomonowym. Gdy tedy Ewángelikowie obrázy Chrystá Pána y swietych iego bítwanámi nazywáia: przeciw słowu Bożemu/przeciw Synodomy Doktorom stárožitnym / przeciw zgodnemu rozumieniu Chrześciján / stwára wšyškíego/przeciw wtašności iezykow przedniešých / y Polškiego (w ktorých te słowa bítwan á obraz / bárzo mie-dzy soba są rozne) mowia. A k temu ná ono s. Koncylium Niceniškie wtore/ generalne siódme/ (350. Biskupow) Košciot powshechny známionuiae / przyczytáiac mu bítwo-chwálstwo / wielka potwarz ktáda; gdyž ná on czas / y kilká set lat przedtym / nie tylko oni zacni á wczeni ludžie / ale y dzieci Chrześcijánškie dobrze wiedziáły co bítwan á co obraz. A ná tymže Koncylium dosyć iášny tych słow rozdžiat wtkázano/ gdy ták oni Patres wšyšcy iednošájníe mowia: Ktorzy słowa pisma s. o bítwaníech/przeciw czci godnym obrázom przywodza / niech beda przekleci. Ktorzy czci godne obrázy bítwanámi nazywáia / niech beda przekleci. Ktorzy powiádáia / žeby Chrześcijanie obrázy / iáko bogi chwalili / niech beda przekleci. Ktorzy śmieia mowic / žeby Košciot powshechny bítwany kiedy przyiat / (iáko to mowia Ewángelikowie) niech przekleci beda.

Nád to / Koncylium to Niceniškie / nie wprowadžito do Košciotá obrázow / iáko powiádáia Ewángelikowie; ale przed 700. lat / y dawniey wprowadžone / y w Košciele Božym stáwiáne/wedlug náuki y podánia Apostolškiego / y Wy-cow swietych / wedlug wiáry y wyznánia prawowierných po wšyškím swiecie Chrześcijan / przeciw obrázoborcom heretykom potwierdžito. Bo ták zgodnie oni Patres wšyšcy wyznawáia: Hæc est fides Apostolorum: hæc est fides Patrum: hæc est fides orthodoxorum: hæc fides orbem terra-

Nazian: lib: 4.
de Theolog.
Sapient: 7. 26.
m2. Cor: 4. 4.
Colof: 1. 15.
n Genes: 1. 26.
1. Cor: 11. 7.
03. Reg: 6. 7. 10.
2. Par: 3.
Num: 21.
Exod: 25.
Celebratu anno
Christi 781.

Nie Koncyli-
um Niceniškie wto-
re obrázom do
Košciotá wš-
prowadžito.

In conclus: a-
tion: 7. & ult.

tum Confirmavit. Nos antiquæ Ecclesiæ legislationi insistimus: nos decreta Patrum custodimus, &c. Co w każdey niemal tegoż Koncyljum atcey dowodnie okazuia: y tu też w części wtorey / w Rozdziale 6. nieco o tym będzie.

61.

Acto: 15.

W Questey 4. Kościół, mówi / Apostolski, na Koncyljum Ieruzolimskim, obrazow y batwanow zakazil.

Act: 15. 20.

Odpor. O obraziech / słowka tam nie maś: ale tylko batwanow / y tych rzeczy ktore batwanom ofiarowano / zakazuia. Aby sie (powiada tam Jakub s.) wstrzymawali od plugastw (τῶν εἰδωλῶν, simulachrorum) batwanow. A niżej w liście Synodowym; Abyście sie wstrzymawali od rzeczy batwanem ofiarowanych. εἰδωλῶν, immolatis simulachrorum.

Ibidem v. 29.

62.

Can: 36.

Tamże w Questey 4. zadawania; Co ono był za Kościół, który na Koncyljum Eliberyjskim, stawiana obrazow, y malowania na ścianach Kościelnych zabronil, aby to me było chwalono, co na ścianach bywa malowano?

Odpor. Biskupi na tym Koncyljum Prowincyalnym zgromadzeni bez pochyby / w spoteczności Kościoła s. Rzymskiego byli. Co sie pokazuie z dekretow tam wczynionych / dzisiejszym Ewangelikom bārzo przeciwnych / dwu przynamniey; z Kanonu 26. gdzie rozkazuia sobote pościć: y 33. gdzie rozkazuia kśieżey powszeagliwość od żon / abstinere se à conjugibus suis, & non generare filios. Quod quicumq; fecerit, ab honore clericatus exterminetur. A co sie tknie Kanonu 36. tu od Ewangelikow zadanego: iako to Koncyljum wyszko; tak y ten Kanon iego / nigdy od Kościoła Bożego nie był przyiety. Abowiem Koncyljum to / wiele ma dekretow / nauce Kātholicey przeciwnych: iakie sa / w ktorych zakazuie; aby ci / ktorzy sie grzechow śmiertelnych niektorzych dopuścili / y schodzac z tego swiatā / choć pokutniacy / do używania ciāta Pāńskiego nie byli przypuszczeni. A choć iāzby ten Kanon y Koncyljum waźne byto: iednak (według nauki Augustyna s. y zwyczaiu Kościelnego) gdyż iest Prowincyalne / 19. tylko Biskupow; generalnym dwiemā Synodom /

Koncyljum Eliberyjskie nowym Ewangelikom przeciwnie.

Concil: Eliber. od Kościoła nie przyiete.

Can: 1. 2. 3. 6. 7. 8. 12. 13. 16. 17. 18. 63. 66. 71. 72. 73. 75.

Lib: 2. de Baptismo cap: 3.

nodom /

nodom / Nicieńskiemu 7. y Konstantynopolskiemu 8. y Rzym-
skiemu za Grzegorza 3. 3 tysiąca niemal Biskupow zgroma-
dzonemu / y inszym daleko wietszym / na ktorych wzywianie
obrazow w Kościele Bozym / iako swiete y pożyteczne / po-
twierdzone jest / wstąpićby musiało.

A wśakże y ten Kanon nie ma nic przeciw nam. Dow-
szem / z niego sie pokazuje / iż przed tym Koncylium ieszcze /
obrazy bywały malowane y czczone w Kościołach Chrześci-
ańskich. Bo nie mowiliby tamci Patres; (Zdato sie / iż nie
mają być malowania w Kościele; kiedyby przed tym nie by-
wały. Nie przydaliiby; Żeby to co bywa czczono abo chwa-
lono / nie byto na ścianach malowano / kiedyby przed tym nie
czczono obrazow / abo Chrysta Pána y swietych jego w ich
obrazkach / ktore na ścianach Kościelnych malowano. Rze-
ka Ewangelikowie; Czemuż tedy tu zakázania malowania
na ścianach? Potrzebne to rozumiełi być zakázanie na on
czas / ieszcze przed panowaniem Konstantyna I. Cesarza
Chrześcijańskiego / kiedy to Koncylium złożone byto: czesćia
dla tego / żeby Poganie / widzac w Kościołach Chrześcijań-
skich obrazy / nie mieli ze chwala batwany; czesćia żeby
prześladowce Chrześcijan / despektu iakiego y zelżywości
obrazom w Kościele malowanym nie uczynili. Lecz gdy ry-
cho po tym Koncylium przesładowanie wstalo / a Pan Bog /
przez Konstantyna wielkiego / pokoy Kościołowi swemu zie-
dnąc raczyt / obrazy w Kościołach Chrześcijańskich iawnie
malowane y stawiane były. Swiadczy o tym / ktory był ry-
cho po tym tegoż wieku / Augustyn s. pisac / iż za tego cza-
su / obraz Chrysta Pána / a okoto niego / obrazy SS. Piotra y
Pawła; Abrahama też syna swego ofiaruiacego / na ścia-
nach Kościelnych malowano. Swiadczy s. Paulinus Bi-
skup Nolański; ktory nad inſe osobliwie / zwyki był Kościo-
ty / ktore budował / napetniać obrazami. Swiadczy Pruden-
cyus / ozdobnym wiersem opisuiac Kościelne malowania /

Can: 3.
Sigeber: in Chro-
nic: an: 733.

Kanon Elio-
ber: 36. nie jest
przeciw Ka-
tholickim obraz-
som.

Augu: de con-
sensu Euang: li:
1. cap: 10. & lib:
22. cont: Faust:
cap: 73.
Paulin: epist: 12.
& aliis.

Basil: orat: in S.
Barlaam.
Greg: orat: in
Theodor.

mecenistwa s. Kassjana y Hippolitá. Toż wyswiadczaia /
Bázylius / Grzegorz Nyssenki y in sy.

Alle przypátrz sie tu troche / czytelniku / szczerosci nowych
Ewangelikow / iáko ten dekret Koncylium Eliber. 36. przy-
wodza. Bo tam napisano; Zbáto sie / iz nie máia byc málo-
wánia w Kosciéle: ne quod colitur aut adoratur, in parieti-
bus depingatur. zeby to co bywa czczono ábo chwalono / nie
byto ná sčianách málowano. A oni iáko to przekládáia:
Aby to nie byto chwalono / co ná sčianách bywa málowano.
Oprawdo swieta / to cie źle ci nowi Ewangelikowie czesiuia!

63.

W teyże Questyey / iefcze zádawáia; Co ono byl zá Kosciól / kto-
ry ná Koncylium Frankórdskim zá wielkiego Kárlá, zá 3 nowu obrázy Koscielne
potepil y przekláł.

Syned Scánt
fordski nie po-
tepit obráz
30w.

Lib: fałs Caro-
lo Mag: adscri-
pti, de imagini.

Odpow. Patres ná tym Koncylium zgrómádzeni / Kos-
ciótá Rzymstkiego byli. co przynamniety on ich dekret tam
wezyniony iásnie znác dáie / w ktorym ná to sie zgadzáia; ze
wszystkich controwersyi ábo sporow sad ostáteczny / Bisku-
powi Rzymstiemu nalezy. Co sie dotyczy obrázow / tych nie
potepili / ani z Kosciótow wyrzucác kazáli: (y owšem Sy-
nod Konstantynopolski / fałszywie siódmy generálny názwa-
ny / obrázom przeciwny / iáko Kácersti osadzili: o czym swiad-
cza Platina, Blondus, Sabellicus, Paulus Emilius, y in sy)
ále tylko zázáli / zeby im cultum latriæ, czci Bogu sámemu
powinney / nie wyrzadzano. co dobrze teraz prawowierne
Kátholicy wiedza. Przyczynę y okázya tego zázánia / po-
tozylisny wyźskey w okázaniu fałszu 15. Temu iesli wiáry nie
dádzá Ewangelikowie / inimici nostri sint iudices: niech czy-
táia swoje Zystoryki Magdeburgenses, ktorzy to pisa Cen-
tura 8. cap: 9. colu: 639.

Platin vita Ha-
driani I.

Blon: Decad: 2.
lib: 1.

Sabel: AEnead:
8. lib: 8.

AEmil: lib: 2. de
geit: irancorú.

64.

2. Cor: 6.

W Questyey 7. w porównaniu 10. powiádáia; Kosciól
Apostolski wazy, iz Kosciól Páński nie ma żadnego składu z obrázy y bálwany.

Odpow. Obrázow tam żadney wzmiánki Apostot nie
czyni: o bátwanách tylko (ktorými sie Kosciót Rzymsti
bzydzi) tak pise; Co zá stád Kosciótowi Bozemu z bát-

2. Cor: 6. 15.

wany:

wany: μετὰ εἰδωλῶν, vulg. cum idolis: Eraf: Beza; cum simulachris.

Tamże przydacia; Rzymski Kościół obrząy białwany wśędzie napelnil.

Odpow. Już sie nie raz powiedziatio; Juży obraz/ inſy białwan. Kościot s. Rzymski białwany przeklina/ y z Kościo-
tow Poganiſkich (ieſli w ktorych były) obracaiac ie na chwa-
te Bożę/ wyrzucę: co teſz y w tym wieku/ w zamorſkich/ no-
wonaleſzionych ziemiach/ na wielu mieyſcäch czynil/ y czyni:
a obrząy w nich Chryſtá Páná y ſwietych iego ſtáwla. A ſlu-
ſnie y pożytecznie. 1. Dla náuki y ćwiczenia proſtych ludzi.
2. y Dla zachowania y przymnożenia miłóſci ku Pánu Bogu
y ſwietym iego. 3. y Dla pámiatki ſpraw známienitych Ch-
ryſtá Páná y ſwietych iego. 4. Dla wzbudzenia ku ich ná-
ſladowaniu. 5. Dla wyznania wiary náſzey/ kiedy w weźci-
woſci máiac obrząy ich/ wyſwiadczamy/ że ſie nam ich wiá-
rá/ náuka y pobożne a cnotliwe poſteptki/ ktore obrząy ná
pámieć przywodza/ podobaię. A przetoż nowi Ewángeli-
kowie/ ktorzy obrázow Chryſtá Páná y ſwietych iego/ nie
tylko w weźciwoſci nie máia; ale y z Kościotow ie ſromo-
tnie wyrzucaię y palę/ znać pewnie o ſobie dáia/ że náuce y
żyworowi ich przeciwni ſę.

W Queſtney s. chca wiedzieć / do ktorego Kościotá nale-
żat on Doktor / ktory wężonym poduſzczeniem názwác to ſmial, chwalić
chćieć Bogá niewidziánego, przez obrząy widziane málowáne y ryte, do tego wtraco-
ne od dyabla, aby ludzie odwiolł od obrázu Bożego, ktory ieſt czlowiek, do białwanow
y nákladania na nie.

Odpow. Klemens / zacnego rodu Rzymiánin / wezeń
Apoſtołſki / y czwarty po Pietrze s. Biſkup Rzymski / nie do
inſzego należat Kościotá/ jedno ktoreg sam cztonkiem przed-
nieyſzym był: y nie inaczey wezył^t o przodkowaníu Piotrá s.
y ſuccęſſorow iego w Koſciele Páná Chryſtuſowym^u o bez-
żeñſtwie Káptánſkim /^o o modlitwách zá wierne zmarłe /^y o
ſwieceniu niektorých ſwiat Pánſkich y ſwietych Bożych / o
ſákrámenćiech^a Bierzmowania y^b porzadku Káptánſkie-

65.

Przyczyny y
pożytki ſtá-
wiána obrá-
zow w Koſ-
ciele.

Greg: lib: 7. ep: 109. ad Serenú
Epiſc: & lib: 9. epift: 9.

Idem lib: 7. epift: 53.

Syno: 7. act: 4. & 6. extrema. Baſilius in 40. martyr.

Vide Concil: Trid: ſeſ: 25.

66.

Clemens lib: 5. ad fratrem Do-
mini.

Clemens Rom. w wierze: Ko-
ſciotem Rzym-
ſkim zgodny/
nowym Ewán-
glijom y zbe-
ciwny.

go / o Nshey s. ^d o spowiedzi / ^e dospć wczynieniu / ^f o wsprá-
wiedliwieniu / o sľubách / y o inszych wiary Chrzesććjanstkey
áre; kutách; iedno / iako po wysytkie wieki / poczawšy od
Apostotow / y teraz / wcy tenże Kościół Rzymsti.

^t Epist: 1. ad fratrem Domini. Const: Apost: lib: 5. cap: 19. & lib: 8. cap: 4. Turr.
^u Epist: 2. ad fratrem Domini, & Confit: lib: 6. cap: 17. ^x Const: Apost: lib: 6.
cap: 24. & lib: 8. cap: 13. 41. 42. & epist: 1. ad fratrem Domini. ^y Const: Apost:
lib: 5. cap: 12. & lib: 8. cap: 33. ^a In epi: ad Iul: & Iulianum. ^b Epist: 1. ad frat:
Domini, & lib: 8. Const: cap: 16. ^c Epist: 2. ad frat: Domini. Const: Apost: lib: 8.
^a cap: 5. vsque ad cap: 15. & epist: 2. ad fra: Domini. ^d Ep: 1. ad frat. Dni. ^e Ep:
ad frat: Domini. ^f Epist: 1. ad frat: Domini. Const: Apost: lib: 5. cap: 14.

Co sie tknie swiádectwá tego Doktorá / tu od Ewángel-
likow przytoczonego; y z tákich ksiąg jest wziete / ktore w
prawdzie podeyżrzáne sa; y opácznie á wykretnie przeciw
obrázom przywiedzione jest. Bo te księgi / Recognitionum
libri 10. ad fratrem Domini, ináčzey názwane / Itinerarium,
Circuitus Petri, Historia Clementis, ácz sa od tego sławne-
go Doktorá pisáne; wśak że ieszcze zá żywotá iego iako swiad-
czy Epiphánius / od Ebionitow; á potym (iako pisa Rufi-
nus y Hieronym s.) od Arjanow ábo Eunomianow / od Bár-
desianá / y inszych dawnych kácerzow / bárzo zfałszowane sa.
Wola tego od stárożytnych Doktorow Kościelnych ták Gre-
ckich iako y Láciińskich ^b Epiphániusá / ⁱ Athánázego / ^k Phi-
lástryusá / ^l Gelázyusá y innych sľusnie odrzucone / y wiary
niegodne osadzone sa.

A k temu to mieysce wykretnie od Ewángelikow tu przy-
wiedzione / nie ma nic przeciw obrázom Chrzesććjanstkim: ale
bije przeciw bátwanom Pogánstkim. Bowiem ták ten Au-
ktor piše: Latentis intrinsecus serpentis est ista suggestio.
quæ persuadet, pios vos videri posse, cum insensibilia colitis,
& non videri impios cum sensibiles & rationabiles laeditis.
Wezá to / práwi / wewnatrż sie táiacego jest poduszczenie /
ktore do tego przywodzi; że sie możecie zá pobożne wdáć / gdy
rzeczy nieczute chwalicie; á że sie nie zdacie niezbożnymi /
gdy czute y rozumne obrażacie. Co pewnie przeciw Pogán-
stkim bát-

Recognitionū
libri Clementis
od heretykor
zfałszowane.
Beda de ratio-
ne temp: cap: 3.
& in Act: ca: 5.
Epip: Secta 30.
Ebionæorum.
Rufin: in Apol:
pro Origen.
Hier: in Apol:
adu: Rufin.
g Colligitur ex
Euseb: præp
Euang: lib: 6.
cap: 8. & Recog:
Clem: lib: 5.
Epiph: hæ: 56.
h Hæres: 30.
i In Synopsi.
k De hæresib.
l In Concil: Ro-
mano.

Skim båtwochwalcom / nie przeciw Chrześcijanom piſe. A to ſiad ſie pokázuie. Bo máto przed tym; Quis iste (inquit) honor Dei est; inanes atq; exanimés figuras, tanquam numina venerari, & hominem in quo veré imago Dei est spernere? Co to / powiáda / zá czeſć Boſka; prózne y bezduſne figury / iáko Bogi czcić / á cztowiektem / ná ktorym prawdzíwie obraz Boży ieſt / gárdzić? Kátholicy Koſciółá Rzymſkiego / figur zádných ani obrazow / iáko Boga nie czcá: y owſiem tego zákázuie Koncyl: Níceńſkie 2. Actione 1. 3. 4. 7. A Konc: Trydentſkie Seſs: 25. Potym tenże auktor / tárnže nížey troche: Quid enim est (ait) quod reliquistis, quod non adoratis? ſolem, lunam, ſtellas, aquam, terram, montes, arbores, lapides, homines: nihil horum est quod non adorastis. Bo což ieſt / práwi / czegobyſcie zániecháli / czegobyſcie nie chwálili: ſtonice / mieſiac / gwiazdy / wode / zíemie ic. A za Koſciół Rzymſki te rzeczy chwáli? Gódzieſcie, Ewangelikowie / rozum y wſtyd podzieli / że tákie ſwiadectwá / båtwochwalcom nalezace / przeciw Chrześcijanom prawowíernym przywodzić ſmiecie? A żebyſcie głupſtwo wáſe lepiey obaczyli; te ſlowá / ktore przywodzicie / nie tylko nie ſa przeciw obrazom; (iáko ſmy iuž okázali) ále ſa ráczey zá obrazámi. Bo co iednemu obrazowi nalezy / dla tego že obrazem ieſt / to teź y drugim obrazom przynalezy. Lecz cztowiek dla tego ieſt czci godzien / iż ieſt obrazem Bożym: iáko tu ten auktor wywodzi / tákże Cyrillus y Auguſtyń. Tedyć y inſe obrázy / iáko Pána Chrýſtuſowe y ſwíetrych tego / dla tego ſa czci godne / že ſa obrázy tych ktorym ſłuſnie czeſć powinna. i. propter prototypa. Czemuž ie wy Kálwiniſtowie / iáko Turcy y Máhometanowie / z Koſciółow od was ztupionych / wyrzucacie / palić / ſromocić?

W teyże Queſtrey pytáia; Da ktorego Koſciółá y on należał, ktory obraz Pána Chrýſtuſow zawieſony w Koſcióle widzac zárapał, a takowe obrázy w Koſcióle ſlawiáne, niſmu kwiertemu przeciwne być powiedzial?

Odpow. Epipháníus ſlawny w Cypryze Biſkup Sála-

Recognit: lib: 5.
post medium.

Cyril: Catech:
12.
Auguſt: epi: 203.

67.

Epiphán. Cyp.
Epilcop.

Epiphanius /
Ewangelikom
w wierze prze-
ciwny.

In Ancorato,
non procul ab
initio.

Heresi 68. qua
est Meletiano-
rum, post mediu

Ten zamiar
Ewangelicki
nie jest z E-
piphaniusa
Cyprijskiego.

1.

2.

Aktionie 6.

3.

Basil: Oratione
in S. Barlaam
in fine.

Gregor: Orat.
in Theodorum.

Nazian: Epist.
49. ad Olym-
pium.

4.

Chry. In Missa
sua.

Lib: 9. epist: 9.

5.

muski / a potym Konstantsti; w spoteczności wiary / y Ko-
ściota s. Rzymstkiego żył. Pokazują to księgi jego / w których
o przedmieskiej w Kościele Bożym zwierzchności Piotra s.
y successorow jego Biskupow Rzymstkich / o poście przed-
wielkonocnym / y o inszych dniach postnych / o modlitwach
za umarte / P trądyrach / o ślubie czystości y r klastorach
mnistich iefezę za czasow Apostolskich / o bezżenstwie ká-
ptanskiem y o inszych cztonkach wiary Chrześcijańskiej / tak pi-
sze / iako dziś Kościot s. powszedny Rzymstki wyznawa y wzy-
w Haresi 75. Aetij. o p libidem. q Haresi 48. Montanistarum, & 61. Apostolico-
rum. r Haresi 29. Nazarorum. s Haresi 59. Catharorum.

Co tu imieniem tego przywodzi Ewangelikowie / tego
nigdy nie pisat ten zacny Epiphanius. Bo u śluby to był bład
y kácerstwo przeciwnie Pismu s. stawiać obrazy Chrystá Pá-
ná y swietych jego / dla przyczyn wyższej pomienionych / w
Kościele; czemuż tenże Doktor wyliczając y burząc rozma-
ite kácerstwa tego y słowkiem nie námiemil? Czemu kácerze
obrazoborcy / ná Koncylium siódmym generalnym Niceni-
skim / zbierając zewszad rozliczne starodawnych Doktorow
Kościelnych świadectwa / ktore sie zdáły być za nimi (choć
nie były) y przywodziąc je przeciw obrazom / tego żadney wz-
miánki nie uczynili? Czemu zawotáni Doktorowie świeci
Greccy / Bazylius / Grzegorz / Nissencki / Wazyranzenus / Chry-
zostom y inszy / ktorzy tegoż wieku żyli / obrazy w kościołach
swych mieli / y stawianie ich ná takich miejscach przykádem
y pisaniem swym chwaliłi; a iedenby Epiphanius / tym wśy-
skim miał być przeciwny? Czemu Grzegorz wielki / strofu-
jąc Serená Biskupa Massylijskiego / o to że obrazy swietych /
zapáleczywością nierozmyslna wniesiony / popsował / to mu
ná oczy wyrzuca / że tego żaden przed nim Biskup nigdy nie
uczynil? Dic, inquit, frater, à quo factum sacerdote aliquan-
do auditum est, quod fecisti? Czegoby był nigdy nie pisat tak
zacny a uczony mąż / kiedyby to był Epiphanius, ktory przed
tym Serenem był / uczynil. Jáko to rzecz podobna / żeby to

gen uczo-

ten uczony Doktor napisat / iż to jest przeciw Piśmie s. obraz
człowieczy w Kościele mieć / gdyż namniey tego Piśmie s. nie
zakazuje: y owsem rozmaite obrázky / z rozkazania Bożego/
przez Mojżeszą / y Salomoną nad strzynią świadectwa / w
Kościele Bożym y indziej postawione: z wielką ich pochwas-
ta wspomina: Czemu nákoniec Hieronym s. pisac przeciw
Janowi Hierozolimskiemu / w syftek niemal ten list Epiphá-
niusza (ktory sam ná Láćinški iezyk przetożył) przywodzi; á
przecie żadney / tey historyey o zdrápánym obrazie / wzmiánki
nie czyni: Skad każdy w piśmiech stárożytnych Doktorow
biegły obaczyć może / iż tá historia nie jest wtašna onego E-
piphánusza sławnego w Cyprie Biskupa; ále od ktoregós
heretyká / iáko táca inšey bárwy / do listu tego ná koncu jest
przyšyta. co nie nowiná kácerzom / zmyšlone y przyczytáne
stárym Košcielnym pišárzom świadectwa / iáko ich wtašne
przywodzić. Czynili to ná Synodzie wtorym Niceniškim z
Epiphánusza niektore mieysca fałšywie przywodzac / czy-
nia y teraz.

Ále choćby ták byto / że to Epiphánius uczynił y napisat:
(co iednák nigdy nie brzo:) což stad máia przeciw obrazom
Ewangelikow: gdyż tam nie piše (iáko tu powiádáta) /
zdrápat obraz Pána Chrystusow / ábo ktorego šwiete-
go / ále zašlone wišaca ná ktorey byt obraz iáko by Chrystusow / ábo
ktoregós šwiete-
go / iáko tam piše; velum pendens habens
imaginem quasi Christi, vel Sancti cuiusdam. non enim satis
memini cuius imago fuerit. Ktory obraz / obawiáiac sie te-
go / žeby nie byt człowieká Pogańškiego / ábo przynamniey nie
šwiete-
go / zdrápat; áby nieperony obraz / nie byt iáko inše Pá-
ná nášego ábo šwietych tego pewne obrázky / w rowney ucz-
ciwóšci. Á wiec inž dla tego wšyškíe obrázky pewne / Chry-
stá Pána y šwiete tego representuáce / máia być drápáne ábo
z Košciotow wyrzucáne: Cožby to zá consequentia; á nie
ráczey tápáčká y ofukánie / á dicto secundum quid, ad di-
ctum simpliciter:

6.

Exod: 25. 18.

y 37. 7.

Num: 21. 8.

Exod: 28. 33.

3. Reg: 6. 23.

3. Reg: 7. 29.

Hier: in epist: ad
Pammachium.

Actione 6.

Historia tá o
zdrápánym o-
brázie / nie ma
nie przeciw o-
brázom Ká-
tholickim.

68.

Lactantius lib.
de origine erro-
ris 2. cap. 19.

Lactantius
Ewangelistę
przeciwny.

In carmine de
passione Domi-
ni, post mediu.

Ibidem.

Lib: 4. diuin:
instut: ca: 26. 27.

Tertulian: lib:
de coron: milit:
cap: 3.

Lactant: lib: 4.
4. cap: 26. sub
finem.

Lactant. przeci-
wio białow:
nom pogani-
skim, nie prze-
ciw obrazom
Chrześcijań-
skim piśe.

W teyże Questyey s. ządawania; I on którego zboru był, który śmiał
twierdzić, iż tam żadnego nabożeństwa nie maś, gdzie obrazy stawiłne były.

Odpow. Lactantius perwont był Kościoła Rzymskiego.
Co przynamniemy stad Ewangelikowie obaczyć mogą; że iás-
ko dziś Kościół Rzymski; tak y on / o wieczności, ktora ma
być obrazom Chrystá Pána / y świętych iego wyrzadzána /
trzymat. Co on wierzył iego pokazuje;

Flecte genu, lignumq; crucis venerabile adora.

To jest; poklekni á czci godne drzewo Krzyża (Pánstie-
go) wieczí.

Tenże znać dáie / iż przed 1200. lat / zá czásu iego / obraz
vmeczenia ná Krzyżu Pána Zbawiciela nášego / w Kościo-
łach Chrześcijańskich w posrzedku / iáko y teraz pospolicie /
był stawiany. Wo tak piśe;

Quisquis ades, medijq; subis in limina templi,
Siste parum, in fontemq; tuo pro crimine passum,
Respice me, &c.

Tenże wiele ma o dziwney mocy známenia Krzyża s. Kto-
regó ná on czás / zá Konstántyná wielkiego / y przed tym / iá-
ko y teraz / bárzo czesto z wielkú poćiechú y pozýtkiem wzy-
wáli Chrześcijańie: Christus, inquit, salutí est omnibus;
qui signum sanguinis, id est, crucis, qua sanguinem fudit, in
sua fronte concrisperint. á dzisieyszy Ewangelikowie tym
się wysytkim bzydzá. A przetoż / co tu twierdzá / tego nigdy
Lactantius nie piśat / ámbý byt piśac śmiał. Wo kiedyby tu
obrazy gánit / ktore indzie w wieczności mieć káże / bytby so-
bie przeciwny. Lecz ná tam tym mieyscu / ktore wkázuia / ále
nie śczyrze przekládá / wlasnie á wyraźnie o bítwanách Po-
gáńskich / nie o obraziech Chrześcijańskich piśe. Stowá iego
te sa: Non est dubium, quin religio nulla sit, vbi unq; simu-
lachrum est. Nie watpliwa to / że tam nie máś żadnego na-
bożeństwa / gdziekolwiek bítwan jest. A iż tu o bítwanie
mowi / trofke niżej iásniey znać dáie / pokázuiac to / iż bítwan
po Lácinnie simulachrum, rzecz zmyślona y falsywa znaczy.

Quicquid

Quicquid enim, inquit, simulatur, id fallium sit necesse est. Lecz obraz rzecz prawdziwa a nie zmyslona znamionuje: y Pismo s. batwany wshedzie w Lacinistim przektadzie zowie nie Imagines, ale Simulachra: o czym bylo wyzszej w faktu 59. Z tego tedy swiadcetwa / iako y z inszych Doktorow starozytnych / zadney podpory Kacerstwa swego nie mogamiec Ewangelikowie.

O MODLITWACH ZA VMARLE, o ceremoniach Pogrzebowych / y o Czyścju.

Rozdział X.

Naprzod w Questyey 2. powiadaia; *Modlitwy za vmarle, Concilium Kabilońskie chwailo.*

Odpor. Nie jest tak. Bo naprzod Koncyljum Prowincyalne (iako to bylo okolo roku Panskiego 513.) nie moze na wszystkie Chrzeszczjanstwo zadney obligacyey wlozyc. Lecz Kosciot wszystkie Chrzeszczjanski / od czasow Apostolskich po wszystkie wieki / miat w zwyczaju modlitwy za vmarte. Swiadczy o tym Augustyn s. gdy tak pisze: In Machabaeorum libris, legimus oblatum pro mortuis sacrificium. Sed et si nusquam in scripturis veteribus omnino legeretur, non parua est vniuersae Ecclesiae (quae in hac consuetudine claret) auctoritas: ybi in precibus sacerdotis, quae Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum. To jest: W księgach Machabeyskich / czytamy / iż ofiarę za vmarte ofiarowano. Ale choćbyśmy o tym w starych pismach nie zgotali nie czytali; nie ma ta iednak jest wszystkiego Kosciota / (ktora sie w tym zwyczaju pokazuje) powazność / że w modlitwach Kaptanских / ktore Panu Bogu v iego otkarza oddawane bywaja / ma też miesce swoje vmartych zalecenie. Toż swiadcza s. Grzegorz Nysseniski / Epiphanius pisac przeciw Aeryusowi heretykowi / modlitwy za vmarte odrzucaciacemu. ^b Ioan: I amascenus, Isidorus Hispalenski / Rabanus Moguncki / Biskupi / y wiele in-

69.

Concil: Cabilon: cap: 39.
Nie Koncyljum Kabilońskie modlitwy za vmarte chwailo: przyczyny.

I.

Modlitwy za vmarle po wszystkich Chrzeszczjanstwie od czasow Apostolskich.

August: lib: de cura pro mortuis gerenda cap: 1.

2. Mach: 12.

a Apud Damascen: in serm: quod mortuorum suffragis adiuentur.

Epiphani: hares: 75. Acrij.

b Vbi supra.

Isid: de offic: Eccl lib: 1. c. 18.

K. ij.

sych sta-

Raban: lib: 2.
de Institut: cle-
ric: cap: 44.
Missá Ambros.
Missá Iacobi.
Clementis, Ba-
silij Chrysof.
Vide Liturgica
Georgij Cas-
sander de Missá
Siriaca, Armen.
Aethiopica.

2.

Cypr: epist: 66.
al: lib: 1. ep: 9.
Carth: 3. can: 29.

3.

Carthag: 4.
can: 79.
Koncyl: Ká-
bil: przeciw so-
bie przywodzą
Ewangelic.
Concil: Cabil-
con: 39.
Aug: lib: de cu-
ra pro mortuis
gerenda cap: 4.

Modlitwy za
vmárte / sa
tradycya y r-
stawa 2po-
stelska.

2. Mach: 12. 46.
Clemens lib: 8.
constit: cap: 41.
& lib: 6. const:
cap: 29.

zych starodawnych Doktorow tegoż Kościoła powszechnego. Aby nie inzego nie bylo / ceremoniá ábo obrzedy ktore sie przy Nsey s. dziecia / Lacinskim / Grecim / Sryyiskim / Mu-
rzyiskim / Ormianskim / y Ruskim tezytkiem napisane / wy-
swiadczenia / ze we wszystkich Kościele powszechnym / zawsze
bywają modlitwy za vmárte.

Nád to / daleko sa inše Koncylia / niż to Babiloneniskie /
dawnieysze / ktore modlitwy y ofiare Nsey s. za vmárte w-
spomináia y zalecáia / iáko rzecz w Kościele Bozym dawna.
Jako ono Afrykańskie Koncylium / ktorego wzmianke czyni
Lyprian s. Kárháginiskie trzecie / okoto Roku Pánist: 397.
y czwarte tamże rychto po trzecim zložone.

Nádstaték / to samo Koncylium Babiloneniskie fałsz E-
wangelikowski iásnie okáze. Bo iesliże / iáko powiádáia /
ochwalito modlitwy za vmárte: czemuž tamże / w dekrecie
39. (ktory tu przywodza) toż Koncylium zwyczaj modlenia
za vmárte / zdawná w Kościele Bozym być twierdzi: Sto-
wá Concilij te sa: Antiquitus hunc morem sancta Ecclesia
tenet. vt in Missarum solemnitatibus, & in aliis precibus, Do-
nino spiritus quiescentium commendet, dicente beato Au-
gustino; Non sunt praetermittenda supplicationes pro spi-
ritibus mortuorum, &c. Czemuž tedy ci nowi náuczyciele /
ochwale tego Synodu / k temu Prowincyalnego / to smicia
przypisowác / co zdawná przedtym w zwyczajiu / wedlug wy-
znánia tegoż Synodu / w s. Kościele powszechnym byto:
czemu taka nieprawde / za szczera prawde proslym wdawáia:

Niech sie kiedy ludzie záwiedziemi / y drugie záwodzaczy
tego náuczaja; ze modlitwy / za te ktorzy w Pánie pobożnie
zásneli / iáko w Kościele Bozym / przed przysciem ná swiát
Chrysta Pána / miano w zwyczajiu / y za swiete á zbáwienie
poczytano: tak po Chrystusie Pánie / z náuki tego / Kościo-
towi Chrzesćijaniskiemu po wszystkich swiećcie od Apostotow
swietych podáne y rozkazáne sa. Stáwiemy ná to kilka po-
ważnych swiádkow. Klemens Rzymiski wzejn Apostolski /

tát pi.

tak piſe / y wezy modlić ſie za wmarcie z nauki Apoſtoſkiey :
 Modlmy ſie za naſza bracia / ktorzy w Chryſtuſie odpeczeli :
 aby Bog nader wielkiey przeciww ludziom miłoſci / ktory du-
 ſe zmarłego przyiat / odpuſcił mu wſelki grzech / ktory chce
 albo niechce popełnit / ić. Dionyſius Arcopagita, wezeń
 Páwta ſ. Quod nos, inquit, à diuinis præceptoribus no-
 ſtris, de precatione, qua Antistes in eo, qui mortuus eſt, uti-
 rur, traditum accepimus, neceſſariò exponendum eſt, &c.
 Coſmy / práwi / od Beſkich wezyćielow naſzych (to ieſt od A-
 poſtotow) przez podanie wzięli / o modlitwie / ktorey Káptan
 nad wmarłym wzywa / to potrzebnie wytożyć mamy. Wopi-
 ſnie tak przed tymi ſłowy / iáko y potym / ſeroko / ſpoſob mo-
 dlenia za wmarcie / y ceremonie pogrzebowe. Chryzoſtom ſ.
 Non temerè ab Apoſtoliſ hac ſancita fuerunt, ut in tremen-
 dis myſteriis defunctorum agatur commemoratio. Sciunt
 enim illis inde multũ contingere lucrum, uſilitatem multam.
 Nie bez przyczyny / powieda / to Apoſtotowie poſtánowali ;
 aby przy ſtráſnych tájemnicách (Mſey ſ.) wmarłych pámia-
 tke czyniono. Bo wiedzieli iż wmarłym ſiad wielki zysk / wiel-
 ki pożytek przychodzi / ić. Auguſtyñ ſ. Oracionibus ſancta
 Eccleſiæ, & ſacrificio ſalutari, & elemoſynis, qua pro eo-
 rum ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandũ mortuos adiu-
 uari, ut cum eis miſericordiũ agatur à Domino, quàm eo-
 rum peccata meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum, uni-
 uerſa obſeruat Eccleſia. Modlitwami Koſciótá ſ. y ofiára
 zbáwienna / (Mſey ſ.) y iátmużnami / ktore za ich duſe by-
 wáia czynione / bez wacpienia wmarli bywáia wſpomagáni /
 aby ſie z nimi miłoſierney Pan Bog obchodził / á niźli ich
 grzechy zaſłużyty. Abowiem to / iáko rzecz podána od Gy-
 cow / (pewnie od Apoſtotow y ich namięſnikow) wſyſtek
 Koſciót zachowuie. Toż piſa zgodnie ^c Erzegorz ^d Wyſſen-
 ſki / Achanafius, Ioan : Damascenus, ^d Iſidorus, ^e Rabanus, y
 inſy / ktorych ſwiádectwá / dla przedtużenia opuſzczam. A wi-
 dzićieſ Ewangelikowie / kto uchwalit modlitwy za wmarcie :

Lib: Eccle: hie-
 rar: cap: 7. inter-
 prete Perionio.

Homil: 69. ad
 populum An-
 tiochenum.
 Idem hom: 3. in
 epist: ad Philip.

Serm: 32. de ver-
 bis Apoſtoli.

Niſſenus apud
 Damasc: n: in
 oratione pro
 defunctis.
^d Lib: 3. de offi.
 Eccleſ: cap: 18.
^e Lib: 2. de Inſti-
 clerici: cap: 44.

70.

In quest: 13.

W Questyey 4. zadawania: Co ono był za Kościół, który na Koncylium Toletanjskim, wśelakich obchodow y ceremoniy za umarłe ludzic wyrzadszć zabronił, okrom tyko tego aly umarły wcześnie, z Psalmiy y piosnkami nabożnymi do pogrzebu doprowadzony był?

Odpow. Niech przebieżę Ewangelikowie wszystkie Koncylia Toletanjskie Prowincyalne: (ktorych jest 13. in Tomis Conciliorum) z Kanonow ich obacza / że byty w spoteczności Kościoła s. Rzymjskiego: a wszakże żadnego w nich takiego dekretu (taki tu przywodza) nie nayda. W owsem / Koncylium 11. Toletanjskie / okoto Roku 653. taki dekret uczynito; O tych / ktorzy przyawşy pokute / pierwey niż do spoteczności Kościelney przypuśczeni byli / z tego świata zeszli; zdato sie nam / aby y pamiatka takich w Kościelech była czynioná / y ofiará za ich grzech była ofiarowana. Podobny temu Kanon 79. Koncylium Barthagijskiego czwartego / okoto roku 398. Pcenitentes, qui attentè leges pccnitentiæ exequuntur, si casu in itinere, vel in mari mortui fuerint, ubi eis subueniri non possit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendetur.

Concil: Tolet:
11. cap: 12.

Ceremonie
przy pogrze-
bách Chrze-
ścianjskich.

A iż żadne Koncylium Toletanjskie / z tych ktore byty / ani zabronito / ani zabronić mogto / obchodow y ceremoniy / przy pogrzebách Chrześcjanjskich w Kościele s. powszechnym / zwoyczaynych / krociuchno sie tu ich oryginaly dawność / iefce przed Toletanjskimi Synodami / porzadnie namieni.

1.

A naprzod: Omywanie ciał umarłych wspomina Lukasz s. w Dzieciach Apostolskich / cap: 9. 37. gdzie Tabithe zmarła / omywşy potozono ná sali. Euseb: lib: 7. hist: cap: 14. 17. O Grzegorzá s. lib: 3. Dialog: cap: 17. & lib: 4. cap: 16. 27.

2.

2. Prowadzenie ciała do grobu wcześnie / według stanu cztowieká zmarłego. Gen: 50. 7. o ciele Patriarchy Jakóbá / z Egiptu / do ziemie Chananejskiej prowadzonym. Luc: 7. 12. O mlodziencu Naimskim / z wielká miastá onego processya prowadzonym. Origen: lib: 5. & 8. contra Celsum, lib: 1. & 3. in Iob. Gregor: Nazianzenus oratione fun-

nebriin

nebri in laudem Cæsarij fratris, post medium. Sulpitius in vita S. Martini. Hieronymus in Epitaphio Paulæ, Fabiolæ, Pauli Eremitæ, &c. Metaphrastes, Damascenus, Nicephorus, &c. de exequiis B. Mariæ. V.

3. **Processya Káptanow y zakonnikow :** á przy tym **spiewanie Hymnow y Psálmow / wedle podania oycow świętych.** Dionys: Areopag: Eccles: hierar: cap: 7. Gregor: Nil-senus ad Olympium, de morte sororis suæ Macrinæ. Hier: in vita S. Pauli Erem: & S. Paulæ. Gregor: Nazian: orat: in laudem Cæsarij. Origen: lib: 3. in Iob.

4. **Swiece y pochodnie zápalone.** Gregor: Nazianzenus oratione in laudem Cæsarij; Egregius ille Cæsarius, cum multiplici hymnorum cantu deducitur, celebriq; pompa ad Martyrum sedes effertur, sanctisq; parentum manibus honoratur, matre accensas faces gestante, ac pietatem mcerori subrogante, lacrymis sapientiæ cedentibus, Psalmorum cantu luctum consopiente, &c. Chrysof: homil: 4. in epist: ad Hebr. Ambros: de obitu Satyri, Valentiniani. Greg: Nyssen: vbi suprà. Hier: in epit: Paulæ.

5. **Wigilie ábo spiewanie Psálmow / y modlitwy zá vsmárte.** Greg: Nyssenus ad Olymp: de morte sororis suæ Macrinæ. Dionys: Areop: vbi suprà. Hier: ibidem vt suprà.

6. **Kádzenie ciáta vmártego człowieká / wspomina Kon-cyl: Chalcedoneñ: act: 1. in libello Ischyronis diaconi aduersus Dioscorum.**

7. **Msá s. zá duše zmártego.** Clemens Romanus lib: 6. constit: cap: 29. ex transl: Turriani, cap: 30. in Ostunen. Tertullian: lib: de corona militis. Cyprianus lib: 1. epist: 9. Ephrem in testamento suo. Greg: Nyss: vt supra. August: lib: 9. Confession: cap: 15. epist: 64. ad Aurelium lib: 20. de ciu: Dei cap: 9. Enchirid: cap: 10. Chrysof: hom: 69. ad pop: Antiochen. Cyril: cat: 5. mystag. Ambrosius de obitu Satyri & Valentiniani, y in sy ná mjestách vyššey pomientonych.

8. **Pogrzeb w Kościele ábo ná cmentarzu.** Gen: 49: 50.

κοιμητήρια
i. dormitoria.

Clemens Romanus ibidem vt supra. Dion: Areopag. Eccl: Hier: cap: 7. Ambros: lib: 1. de Abraham cap: 9. Hieron: in vita Paulæ & Fabiolæ. August: lib: de cura pro mortuis cap: 4. Gregor: lib: 3. Dialog: cap: 13.

9.

9. Groby y napisy ná nich ábo inſa pámiatka. Gen: 23. 19. Acto: 2. 29. 1. Mach: 13. 27.

10.

10. Stopy ábo iátmužny zá vmárte. Clemens const: A- post: lib: 8. cap: 44. ex transl: Turriani. Origen: lib: 3. in Iob. Hieron: epist: ad Pammachium. Chrysoſt: hom: 32. in Matth. hom: 21. in Acta. hom: 41. in priorem ad Corint. hom: 3. in epist: ad Philip. Augutin: serm: 32. de verbis Apostoli, vt supra.

11.

11. Funduſe. 2. Mach: 12. 43. August: enchirid: cap: 110. Leontius Episcopus Neapoleos in vita S. Ioannis Eleemo- synarij. Ambrosius lib: de fide resurrectionis.

12.

12. Mſe zá vmártego / nie tylko tego dnia kiedy zſtožon ábo chowan bywa / ale y trzeciego / ſiódemego / trzydziestego / Anniverſarze ábo Rocznice. Clemens Romanus constitut: Apostol: lib: 8. cap: 42. Tertullian: lib: de exhort: castita- tis; lib: de monogamia, de corona militis; Oblationes pro defunctis, pro natalitiis annua facimus. Origen: lib: 3. in Iob. Gregor: Nazianz: in laudem Caſarij. Ambros: lib: 5. epist: de obitu Theodoſij, & de fide resurrectionis. Ephrem in testamento suo. Ioan: Damascen: serm: de defunctis.

13.

Aug: lib: de cu-
ra pro mort: ge-
renda cap: 2.
sub finem.

Idem cap: 3.
eiufdem libri

Tom: 4.

13. Obchod przytacielski / wedlug ſtanu zmártego / opiſá- ny od Augustyná s. Curatio funeris, conditio ſepulturae, pō- pa exequiarum, magis sunt viuorum ſolatia, quàm ſubſidia mortuorum. Si aliquid prodeſt impio ſepultura pretioſa, oberit pio vilis, aut nulla s. Nec ideo tamen contemnenda & abijcienda sunt corpora defunctorum, maxime q; iuſtorum & fidelium, quibus tanquam organis & vasis, ad omnia bona opera, ſanctus vſus eſt ſpiritus.

71.

W Queſtyey 7. w porównaniu 3. Rzymſki Koſciol, powiáda- ja / ſbawienie vkázuie ludziom w ogniu czyſcownym.

Odpo.

Odpor. Nie jest tak: ale to jest Kościół s. Rzymstie-
go nauka: Jako niewierni heretycy/odszepienicy/ y wyste-
pni a nie pokutniacy Kátholicy / nie do czysca / ale na wie-
czne potepienie ida: tak/ przeciwnym obyczajem/ sprawiedli-
wi/ ktorzy nie zgrzesyli; ábo ktorzy tu za grzechy swe/ godne
owoce pokuty czynili / zbawienia przez Chrystá Pána / bez
ogniá czyscowego/ dostepiá. Ktorzy lepák w wierze do-
brey y miłości Bozey vmeráiac / za grzechy swe tu dostóná-
tey pokuty nie odpráwili; przez tegož Chrystusa Pána zba-
wieni bywáia / wśákže sprawiedliwosci Bozey / po śmier-
ci swey / w czyscu / dosyc vczyniwšy. o ktorých wnetze sie
wiecey powie.

W teyże Questyey 7. w porównaniu 9. Kościół, mówia/
Apostolski wierzy, iś wierni z tego światá schodzący nie bywáia sadzeni, ale prze-
chodzą z śmierci do żywotá wiecznego.

Odpor. A Kościół s. Rzymstki tak wierzy y vczy; fže
kto wierzy w Syná Božego/ nie bywa sadzon; (to jest/ nie
bywa potepion/ iáko wyktádáia? Doktorowie SS. y słowa
^b vprzedaiaace tož znać dáia / iále przechodzi z śmierci do
żywotá: by tylko miał wiáre Kátholická żywa/ to jest/ z mi-
lošcia y z dobrymi vczyntámi z miłości pochodzácymi / zla-
czona. Táka bowiem wiáre prawdziwa/ przez miłość skute-
czna/ ^k nauka Apostolska záleca: táka/ á nie inša / w Chry-
stusie Pánie jest wažna. Bez miłości / ^l wšyšká wiára nic
nie pomaga. Stad y Jan s. ^m Przeniesieni/ práwi/ iestesiny
z śmierci do żywotá/ iś mituujemy. A wśákže / y to jest wiára
y nauka Apostolska / ktora opušczáia y zágtušáia Ewánge-
likowie (ⁿ že nie wšyscy na gruncie wiáry w Chrystusa Pá-
ná/ buduiá zlotá/ srebro/ kamieni drogich; ale tež wiele ich
buduié drwá/ siáno/ slome / (to jest / wedlug wyktádu ^o O-
cow SS. grzechy máte powsednie) či ácz beda zbáwieni/
ále nie záraz/ lecz/ wedlug Apostotá iáko przez ogień.

Támže powiádáia; Rzymski Kościół vczy, iś wierni przechodzą pier-
wey do ogniá czyscowego.

Ne wšyscy
po śmierci/ do
czysca ida.
August: in Psa:
37. & 80. & in
Enchiridio ad
Laurentium cap:
110.

72.

f Ioan: 3. 18.
g Cyril: lib: 2.
cap: 52. in Ioan
August: de a-
gone Christi
cap: 27.
h Ioan: 3. 17.
i Ioan: 5. 24.
k Galat: 5. 6.
l 1. Cor: 13. 2.
m Ioan: 3. 14.
n 1. Cor: 3. 12.
August: in Psa:
37. & hom: 16.
ex 50. homil.
Gregor: lib: 4.
Dialog: cap: 39.
Origen: hom: 6.
in Exod: & alij,
infra citati, cap:
7. par: 2.

73.

gess: vlt: in fine.

Ktorzy po
śmierci pier-
wej do czyscá/
niż do niebá/
ida.Lib: 4. Dial:
cap: 39.Caesar Arelaten:
Episco: hom: 7.Ad 8. Dulciti
quæst: q. 2.Theophil: in
Luc: cap: 12.Hilar: in Pfa:
118.

Odpow. Nie zgota o wssystkich wiernych tak wczy Ko-
 ściot Rzymsti; ale iako na Koncylium Florenckim wyraźnie
 z słowa Bożego opisano; z wiernych / iedni do piekła zaraz
 ida / ktorzy w grzechu śmiertelnym nie pokutuiac / umieraiac;
 drudzzy / prosto do niebá / ktorzy grzechu żadnego nie máia;
 ábo / choć ktore mieli / godne czyniac owoce pokuty / tu zá nie
 dosyc wczynili: trzeci / ácz ná zbawienney drodze sa; wśakże /
 iż ábo grzechy powśednie máiac; ábo niedoskonałe pokuto-
 wawšy / y ieszcze karania cześnego / zá grzechy śmiertelne / tu
 odpuszczone / winnymi zostaiac / z tego swiata / schodza: prze-
 toż pierwey do czyscá ida; áby tam wedlug sprawiedliwo-
 ści Bożey to wyptacáli; zá co / w tym żywocie bedac / nie do-
 syc wczynili. O umieraiacych w grzechách powśednich tak
 piše Grzegorz s. De quibusdam leuibus culpis, esse ante iu-
 dicitium purgatorius ignis credendus est. Dla niektórych lek-
 kich grzechow / potrzebá wierzyć / że przed dniem sadnym iest
 ogień czyscowy. Także przed Grzegorzem / zacny Doktor
 Caesarius; illo transitorio igne, de quo dixit Apostolus; Ipse
 autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem; non capitalia,
 sed minuta peccata purgatur. Onym przemijaiacym ogniem /
 o ktorym powiedziat Apostot; Lecz sam zbawion bedzie /
 wśakże tak iako przez ogień / nie gtowne / ale máte grzechy
 bywaiá czyscione. A ieszcze stáršy Augustyn s. Sacrificia
 inquit, siue altaris, siue elemosynarum, cum pro baptizatis
 defunctis offeruntur, pro non valde malis propiciationes sunt.
 Ofiary / ábo ostarzne / ábo iatmužny / gdy zá ochrzczone zmár-
 te bywaiá ofiarowane / zá te co sa nie bázno zli sa vbtagania.
 O tych lepák / ktorzy pokuty nie wypetnuišy zá grzechy
 śmiertelne tu odpuszczone / karania cześnego winni zostaiá /
 tak piše Theophiláktus; A to mowie dla ofiar y rozdawá-
 nia / ktore bywaiá zá umárte / ktore nie máto sa pomocne / y
 tym ktorzy w ciežšych grzechách zmárli sa. A ieszcze daw-
 niessy Hilarius; Nobis, inquit, est ille indefessus ignis obe-
 undus, in quo subeunda sunt grauiora illa expianda à pecca-

tus ani-

etis animæ supplicia. Musimy on niewstawiaacy ogień po-
 diać w którym potrzeba cierpieć one cięskie meki/ dla oczy-
 ścienia dusze od grzechow. Także y infy Patres wczę. Takim
 ofiarą Nfey s. posty / iatmużny y modlitwy Kościoła Bo-
 żego / ktore tu za ich dusze bywają czynione / aby ie P. Bog z
 onego ognia rychley wybawić raczyt / wielce pomocne sa.

August: in En-
 chirid: ad Laur:
 cap: 110.

O P I S M I E S W I E T Y M.

Rozdział XI.

W Questyey 35. numero 21. zádawáia: *Przez Kościol Rzym-
 narozádku własnych á prawdziwych ksiąg pismá s. sie myli, przyjmuiac
 księgi Indy, Mądrości Salomonowey, Ekklezjastyká, Thobiasá, Máchabejskie, á
 księgi powasne Kanonicke, ktore wysyſskie ene dawne Koncylia y oycowie blisko po
 Apostolech będący, miedzy Apokrypha ábo księgi nieperwne odrzucili y z Kanonu
 wyaczyli.*

74.

Cyprian: in ex-
 positione Sym-
 boli.

Odpow. Sámie sie Zwángelikowie ná tym bárzo myla /
 gtupie á vporne twierdzac; żeby tu od nich pomienione
 księgi pismá s. wysyſskie one dawne Koncylia y oycowie bli-
 ſko po Apostolech będący / iáko Apokrypha ábo księgi nie-
 pewne odrzucili y z Kanonu wytaczyli.

Co o księgách
 pismá s. prze-
 zeczonych /
 Koncylia y
 Patres dawni
 rozumiera.
 Conc: 3. Cath:
 can: 47. To: 1.
 August: lib: 11.
 cont: Fauſtum,
 cap: 5. & lib: 2.
 cont: Crescon:
 cap: 32.

Wsytkie bowiem wspot te księgi / w liczbie Prorockich
 y Apostolskich prawdziwych ksiąg / Etádzie Koncylium trze-
 cie Kartháginſkie / (ktore bylo okoto roku 397.) nazýwáiac
 ie / Diuinas & Canonicas scripturas, á Patribus acceptas, vt
 in Ecclesia legantur, to jest / Boskie á prawdy nieomylney pi-
 smá / wsięte od przodków / aby byty w Kościołách czytáne.
 Toż o nich rozumie Koncylium Rzymſkie / okoto roku 494.
 70. Biskupow w Dekrecie o Pismie s. Toż wznawáia In-
 nocentius I. in epist: ad Exuperium cap: vlt. Gelafius I. in
 Decreto de libris sacris & Ecclesiasticis. August: lib: 2. do str:
 Christian: cap: 8. Isidorus lib: 6. Erymol: cap: 1. Casiodo-
 rus lib: 1. diuinarum lectionum. Rabanus lib: 2. de institu-
 tione Clericorum.

Kázde záś z osobná księgi z tych / máia zá soba swiá-

1.

Księgi Judyth.

dectwo wiele poważnych. Księgi Judythy / Koncylium Nicejskie pierwsze generalne / ktądzie w poczet własnych a prawdziwych ksiąg pisma s. iako świadczy Hieronim s. in praef: ludith. Nád to / przywodzi świadectwa z tych ksiąg / iako ex scriptura Canonica, Doktorowie starodawni Grecy / Origenes, in cap: vltimum libri ludicum, Chrysof: de variis locis in Matth: hom: 10. Cyrillus in Ioannem lib: 7. cap: 20. Lacińscy Patres, Ambrosius lib: 3. offic: cap: 3. epist: 83. De virginit: lib: 2. De instit: virg: cap: 2. ac lib: de viduis latissimè. Hieron: epist: ad Saluan. Fulgentius epist: 2. de statu viduarum. W liczbie teź ksiąg pisma s. ktáda ie / Hilarius Prolog: in Psalm: Iunilius Africanus lib: 1. de partibus diuinæ legis.

2.

Księgi mądrości Salomonowej.

m Sap: 9. 7.
Hieron: praefat: in lib: Salom.
Driedo de dog: Eccle: lib: 1.
n Prou: 25. v. 1.

Księgi Mądrości Salomonowej / (zebrane z nauki y sentency Salomona Krola / *m* Syna Dawidowego / przez Philoná Zydá / nie onego / ktory żył za czasow Apostolskich / ale dawniejszego / ktory był 160. lat przed przyscieniem Pana Chrystusowym na świat / za Oniasá Biskupa Zydowskiego: iako y przypowieści Salomonowe *n* zebrane w iedne księgi od wczonych meżow Ezechiasá Krola Judskiego:) za prawdziwe Salomonowe / y iako pismo s. poważne a Kanonicke / wspominaia / y z nich świadectwa przywodzi Koncylia / Sardycenskie in epist. ad omnes Episcopos apud Theod: lib: 2. hist: cap: 8. y Toletánskie iedennaste / in professione fidei. zowac ie pismem swietym. Tázte Doktorowie Grecy / Dionys: Areop: cap: 4. de diuin: nominib. Origenes lib: 8. in epist: ad Rom: Basil: lib: 5. cont: Eunom. Cyril: lib: 2. in Iulian: ultra mediū, gódzie ie zowie pismem Bostim. Epiphanius hære: Anomæorum. 76. Damasc: lib: 4. cap: 18. Euseb: lib: 4. hist: cap: 22. piše iž Egessippus, Irenæus y wšyscy starodawni wczeni ludzie te księgi za Salomonowe przyieli.

Lacińscy teź Patres, Euaristus, epist: ad African. Felix 1. epistola ad Gallos. Felix II. epistola ad D. Athanasium. Tertullian: lib: de præscriptionib: adu. hæret: cap: 7. y ná inšych

miejscach

miejscách czesto. Hilarius in Psal: 127. Ambrosius serm: 8. in Psal: 118. & lib: de Paradiso cap: 12. Augustyn / ktory o tym umyślnie piśe / y to świadectwo o tych księgách daie / lib: de prædestinatione Sanctorum cap: 14. Liber Sapientie meruit in Ecclesia Christi de gradu lectorum Ecclesie Christi tam longa annositate recitari, & ab omnibus Christianis Episcopis, vsque ad extremos laicos, fideles, pœnitentes, Catechumenos, cum veneratione diuinæ auctoritatis audiri.

Księgi Kłlesyáskyá (zebrane przez Jezusa Syracha z nauki Salomona Krola) za prawdziwe Salomonowe / y za piśmo ś. Kanonicke wspominaia / y na świadectwo przywodza. Sixtus I. epistola prima ad omnes fratres. Marcellin: ad Salom: Episcop. Fabianus ad omnes Oriental: Episcop. Euaristus epist: 1. Sixtus II. ad Gratum. Damasus in epist: ad Episcop: Italiae. Doktorowie Greccy / Klemens Alexandryiski lib: 7. Stromatum od Koscia nie daleko / Greg: Nazianzenus orat: 8. Basilius lib: 4. contra Eunomium. Chrysofost: in Genes: homil: 6. & 39. y indziej czesto. Epiphanius herefi 76. Anomæorum, zowiacie piśmem Bostim. Lacinscy / Ambrosius in cap: 7. prior: ad Corinth. & lib: 4. de fide cap: 4. gdzie słowa Ecclesiastici cap: 24. zowie Bostie wyroki. Hieronym: in cap: 10. Ecclesiast. August: lib: 17. de ciuit: Dei cap: 8. lib: de cura pro mortuis cap: 17. & lib: ad Orosium contra Priscillianitas cap: 11. Clamat, inquit, scriptura diuina: Altiora re ne quaeris. (Eccl: 3. 22.) Grzegorz ś. lib: 10. Moral: cap: 14. y in sy.

Księgi Thobiaśa za prawdziwe a wlasne piśmo ś. wspominaia / y z nich nauke Katholiczna potwierdzaiá / Alexander I. epist: 1. Calixtus I. epist: 2. Patres, Irenæus lib: 1. cap: 34. miedzy Prorokami (ktore Gnosticy Kacerze potwarzali) liezy Thobiaśa / Chrysofost: hom: 13. ad pop: Antiochen. Basilius in oratione de auaritia, sentencya iedne z tych ksiąg / zowie Bostie przykazanie. Hilarius z Rozd: 12. To-

biaśa / do-

3.
Księgi Kłlesyáskyá.

4.
Thobiaś.

biaśń / dowodzi / że sie za nami Annotowie Boży przyczynią /
ia / in Psal: 129. Ambros: in lib: de Tobia cap: 1. zowie
te Księgi Prorockim pismem / przywodzi z nich świadectwa.
Hexem: lib: 6. cap: 4. & de Helia & Ieiunio cap: 10. August:
in speculo, tom: 3.

5.
Machabey,
kie Księgi.

Księgi Machabeyskie dwoie / za Kanoniczne Księgi Pi-
smá s. wspominaia y z nich świadectwa przywodzi / Greca-
cy Patres, Gregor: Nazianzenus, in oratione de Machabæ-
is. Chrysoft: homil: de Machabæis, 3 ktorey wiele w spos-
mina Ionas Aurelianen: lib: 1. de culru imagin. Tenże Chry-
zostom / historia o Machabeyczykach wspomina / homil: 4.
de verb: Ista: cap: 6. & in Psal: 44. Patres Lacińscy; Ter-
cullian: lib: aduers: Iudæos cap: 4. & de præscript: adu:
hæret: cap: 13. Ambr: lib: 2. de Iacob. & vita beata cap: 10.
11. 12. Offic: lib: 2. cap: 40. & 41. August: lib: de cura pro
mort: cap: 1. z tych ksiąg dowodzi / że ma być ofiará Nhey s.
za umarte / y lib: 18. de ciuit: Dei cap: 36. Libros, inquit,
Machabæorum, non quidem Iudæi, sed Ecclesia pro Canoni-
cis habet: Księgi Machabeyskie / nie Żydzi / ale Kościot ma
za Kanoniczne. Toż ma lib: 2. contra Gaudentium cap: 23.

75.

Alle mowia; Ze tych ksiąg za Kanoniczne nie ma Cyprian in exposi-
tione Symboli.

Cyprian s. iá
ko czesto te
Księgi wspo-
mina.

Odpow. Nie jest tak. Bo wyiawşy iedne tylko Księgi
Judyth / każde z tych ksiąg pomienionych / czesto á gęsto wcz-
ciwie / iáko Pismo s. Cyprian wspomina / y z nich mteyscá ro-
zmaíte / ku potwierdzeniu náuki Kátholiczney przywodzi.
A naprzod

Księgi Madości Sálemonowey / wspomina / lib: de mor-
talitate, lib: de exhortatione martyrum cap: 1. Testimonio-
rum aduers: Iudæos lib: 2. cap: 13. & lib: 3. cap: 15. 53. 59. 66
lib: de habitu virginum, epistola ad Demerrianum.

Księgi Eklezyástyká / lib: 3. epist: 9. lib: de opere & ele-
mosynis. lib: de exhortatione martyrum ad Fortunatum
cap: 9. Testimoniorum lib: 3. cap: 1. 6. 2. 35. 51. 60 91.

96. & 113. y indziej bárzo czesto.

Księgi

Księgi Tobiasza / lib : 4. epist : 2. lib : de oratione Domini-
nica, & lib : de opere & eleemosynis, **gdzie zowie scripturam**
diuinam. lib: de bono patientiæ, de exhortatione martyrum
cap : 10. 11. lib : 1. Testim : cap : 20. lib : 3. cap : 1. 6. & 62.

Księgi Machabejskie / lib : 4. epist : 6. & lib : 1. epist : 3.
& 4. de exhortatione martyrum ad Fortunatum cap : 5. & 11.
Testimoniorum lib : 3. cap : 4. 15. & 53.

A co sie tknie / Expositionem Symboli Apostolorum. te
Księgi nie sa Cyprianowe; ale Rufina Aquileyskiego, ktory
sto lat niemal byt po Cyprianie / iednego czasu z Hieronymem.
Pokazuje sie to z onych slow iego, ktore w tychże Księ-
gách pisze; Nos tamen illum ordinem sequimur, quem in
Aquileensi Ecclesia per lauacri gratiam suscepimus. **Przy-**
pisuia mu też te Księgi iako własne iego / Gennadius, Vin-
centius Bellouacensis, Antoninus, Trithemius, Pamelius, y
inшы ludzie wczeni. Wiemy to dobrze / iż ná on czas Rufinus
y drudzy niektorzy Patres, w kanonie tych Księg pomienio-
nych Pisma s. nie liczyl: iż ieszcze żadne Koncylium gene-
ralne nie pewnego o nich byto nie postanowito / wyiawшы
Księgi Judythy / ná Koncylium pierwszym Nicenskim przyie-
te: iednak y ten Rufinus nie odrzuca ich / tam gdzie wkażu-
ia Ewangelikowie / inter Apocrypha: ale te nazywa libros
Ecclesiasticos, Księgi Koscielne / ktore zdawná czytano w
Kosciotách / choć ich nie używano ad auctoritatem fidei ex
his confirmandam, iako tam pisze. Apokrypha lepák w Ko-
sciotách / według tegoż Rufina / czytać sie nie godzito. Cze-
muż ie tedy Ewangelikowie zowa Apokrypha: Prawowier-
ni zaś Kátholicy / poniewaz ie iuz Kosciot s. powsechny ná
wálnych á generalnych Synodách dekretami swemi vper-
nit / ze sa te Księgi libri Canonici, nie watpia wiecey o nich :
ale wiecey sobie waża wyrok y zdanie Kosciota Bożego, kto-
ry jest filarem y wtwierdzeniem prawdy / niż kilka Doktorow
mniemanie.

W Questyey 40. sadawáta : Iako to iest prawda co więc mowić

III

szyklicie,

Gennad: lib: de
viris illustrib.

Rufinus nie
kládzie miedzy
Apokrypha
tych Księg.

In Concil: Flo-
rentino in fine
epist: Eugen: ad
Armenos.
In Concil: Tri-
dent: Sess: 4.

76.

zwykliście, iż wśyšką poważność słowa Bożego tak ystnego iako y pisanego, na poważności Kościoła Bożego zawisła, y od niego ia bierze, a iż bez niey nic nie jest rożne od Ezopowych fabul?

Chemnic: in exam: Sess: 4. Trid: Concil. Poważność pismá s. iáká: sámá z siebie.

Ioan: 5. 34.

Malach: 3. 1.

Ioan: 1. 7.

Ioan: 15. 27.

Pismo s. iákó świadectwá Kościoła Bożego y czemu potrzebuie.

Hier: in explanat: Symboli ad Damafum. Aug: ferm: 191. de temp.

Odpow. Kemnicego to y wásá Awangelikowska powtarz/ktora ná niewinne kładziecie. Zaden báczny Kátholik ták nigdy nie mowil/ ani mowi. Ale to prawdziwie wyznawamy; iż iákó Chrystus Pan/wieczna prawdá/zadnego świadectwá ludzkiego nie potrzebował sam dla siebie: bo miał inſe dáleko wietſze świadectwá/niz ludzkie: y przeto o sobie powiedział; Ja nie od człowieká świadectwá biore: ták też y ſłowo iego Bożkie/ bądź piſane/ bądź bez piſmá yſtnie podane/sámo dla siebie nie potrzebuie żadnego świadectwá ludzkiego/iż dáleko zacnieyſze ieſt/niz ſłowo ludzkie: y dla tego/ bez wſelákiego dowodu y poważności Koſcielney/sámo przez ſie/choć zrozumiane/choć też niezrozumiane/poważne/prawdziwe/wiary y wczéiwoſci godne ieſt. A wſákże/iákó Chrystus Pan nie ſam dla siebie/ ále dla ludſi/ludzkiego świadectwá używał: y przeto Jan Chrzéciel przyſeđł ná świadectwo/ aby świadczył o ſwiátkości. Do wczniów też ſwoich Pan powiedział: A wy świadczyć będziecie: bo od początku zemna ieſteſcie. A náoſtátek mezczenicy dla tego Martyres nazwáni/iż byli Chrystusowymi świadkami. Ták też ſłowo Chrystuſá Pana Bożkie/nie ſámo dla siebie/ ále dla nas potrzebuie świadectwá Koſcielnego; bez ktorego nie bylibyſmy pewni/ ktore piſmo ieſt ſwiéte á prawdziwe; ktore podeyżrzáne á omylne: nie wieđzielibyſmy też/ ktore/ miedzy ták rożnymi wykładámi Piſmá s.zwłaſzczá trudnego/właſne á prawdziwe iego ieſt zrozumienie/ktore wymyſlne á fałszywe. Dla tego mądze ono nápiſat Hieronym s. y toż powtorzył Auguſtyñ: Nouum & vetus testamentum recipimus in eo librorum numero, quem ſanctæ Eccleſiæ Catholice tradit authoritas. Nowy y ſtary ceſtáment/ w tey liczbie ksiąg przyimuiemy/ ktora podawa ſwiétego powſechnego Koſciótá poważność. A ná inſym

mieyſcu

miescu tenże Augustyn s. Ego verò, inquit, Euangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesia commoueret auctoritas. Jabych/ práwi/ Ewangeliey nie wierzyt/ gbyby mie do tego/ powsechnego Kościota poważność nie wzbudzáta. A poniewaz iáko tenże Augustyn piše / wšyscy kácerze / z Pišmá s. fatšywoch á zdrađliwoch opiny y wymyslow swoch chce bronić: y nie w czytaniu ale w wyrozumieniu pišmá záwisty/ wedlug Zilaryusa y Hieronymá s. tedy / iáko w rozzeznaniu wlasnych á prawdziwoch ksiag Pišmá s. tak teź w wyrozumieniu tego/ trzymamy sie rozsádku s. Kościota powsechnego. Otoz maćie/ Ewangelikowie/ iákim sposobem pišmo s. swiádecwa Kościelnego potrzebuie / y iáko sie ná poważności tego zásadza. Potwarz to tedy y nieprawdá co cu Kátholikom zádawacie. Ale to prawdá co wášy herstowie y przedniejšy mistrzowie zelzywie á sromotnie o Pišmie swietym dzierza y piše. Marcin Lucher / przy biešládách pod dobra myšlá / zwryt byt powiádać; P Ze księgi Jobowe/ sa iáko fábutá ábo komedya zmyslona dla przyktádu cierpliwości. Tenże Lucher i wierzyć wšyškiemu niechćiat / co w teyże historyey Jobá s. nápisano. Księgi Sálomonowe Ecclesiasten, przyrownywať iezdnemu bez škorzni y ostrog. V tegoz w tak mátym powáženiu Ewangelie trzy/ SS. Mátycheusa/ Márká / y Lukasa / ze ie náđ listy Páwta y Piotrá s. podlejše być powiádat / á sáme tylko Janá s. Ewangelia prawdziwa / y' dáleko inše Ewangelie przechodzaca być rozumiat. Sebástian Cástálio / iáko o nim swiádeczy Theodorus Beza, piešni náđ piešniámi Sálomonowe / swiećkim śpiewaniem y rozmowa gámrácka Sálomoná krolá á corki Pháraonowey názywa. Tez księgi^x Melánhton carmini Bucolico & amatorio, gburškiemu á wšetecznemu śpiewaniu/ przyrownywa. Ale ktozby te zárt y bluźnierškie z wyroškow Duchá s. mistrzow wášych wypowiedziat:

W Questrey 43. powiádaie; Z sámeo Greckiego Kościola, przyšly księgi Pišmá s. do Kościola Rzymškiego.

Contra Epistolam Manichaei, quam vocant Fundam: cap: 5.

Lib: 1. de Trinit: cap: 3.

Hilarz. de Trin. Hieron: cont: Lucifer.

Bluźnieršwa Ewangelickie przeciw pišmu swietemu.

In coniuial: sermonib: tit: de lib: vet: & noui testamenti.

Tit: de Patriarchis & Prophetis.

Tit: de libris vet: & noui testamenti.

Prefat: in nouum testamen.

Prefatione in Iosue.

In arg: Cant: Tom: 4. Luther

Kościół Rzym-
ski ksiąg pi-
smá S. nie
wztał od Ko-
ścioła Gre-
ckiego.

Ephian: in lib:
de mens: & pód.

Hier: in lib: de
vir: illust: extre-
mo: & praefat:

in lib: Bibl.
Aug: epist: 8. 10.

J. Chryso: hom:
1 in Matth: E-
piph: hær: 51.

Niceph: lib: 2.
hist: cap: 45.

a Euseb: lib: 5.
hist: cap: 10.

Hieron de viris
illust: in Pant.

b Ibidé, in Mat:
& in Matt: c. 12.

c Euseb: lib: 2.
hist: cap: 14.

d Greg: Nazian:
de quat: Euang.

Belarm: lib: 2.
de verbo Dei

cap: 7.
Baron: Tom: 1.

Annal: p. 397.

e Chryso: in
praefat: Epist:
Pauli.

f Euseb: lib: 2.
hist: cap: 14. ex

cap: 5. epist: Pe-
tri 1. 13.

Obpow. Nie dowioda tego Ewangelikowie. Abowiem
księgi Piśmá s. zakonu starego / nie Grekowie / ale Żydzi / Ży-
dowskiem nawiecey ięzykiem / napierwey napisali: ktore po-
tym 72. tłumacze Żydzi / przed przyściem na świat Pańskim
lat 291. za panowania w Egypcie Ptolomeusa Philádel-
pha roku 17. z Żydowskiego ięzyka na Grecki przelożywszy /
wszystkim ie obcym narodom / Grecki ięzyk rozumiejącym
(iacy y Rzymianie na on czas byli) pospolite uczynili. Też
księgi Hieronym s. z Żydowskiego ięzyka na Łaciński (oproc
Psalmow / ksiąg Mądrości / Ekklezjastyka / y Máchabej-
skich) przetłumaczył: y tegoż przekładu tego po dziś dzień
Kościół Rzymiski pro authentico y iako napewnieyszego uży-
wa. Historya Ewangeliej s. y pierwszy Mattheus s. przed-
tym / niż sie Apostołowie po świecie rozeszli / ięzykiem Żydow-
skim / y w Kościele z Żydow zebrányim / nie w Greckim napi-
sat. Ktora przez Apostoły nie tylko Grekom / ale y a inych na-
rodow Chrześcijanom podana / przez Hieronymá s. iako sam
o sobie świadczy / z Żydowskiego ięzyka na Łaciński jest prze-
łożona. (aciz teraz Kościół Rzymiski. nie tego; ale dawniey-
szego / iako Ewangeliej według Mattheusa s. tak innych
ksiąg nowego Testamentu / Łacińskie^o przekładu / przez Hie-
ronymá s. poprawionego / pro authentico używa.) Ewán-
gelia według Márka s. nie w Greckim Kościele / ale w^c Rzy-
mie naprzod^d Łacińskim; a potym w Aquilejey Greckim iez-
ykiem przezeń napisana jest. List Pawła s. do Rzymianow /
pewnie od Grekow do Kościoła Rzymiskiego nie przyszedł;
ale od samego Apostoła / Rzymianom / do których napisany
był / naprzod posłany jest. Listy też do Galatów / do Ephezy-
anow / do Philipenczykow / do Kolossenicykow / do Tymothe-
usa wtory / do Philemoná /^c do Żydow; Piotra s. sobadwa /
iako w Rzymie są pisane / tak Chrześcijanom / tamże na on
czas będącym / (ponieważ nic tajemnego; ale naukę zbá-
wienna / wszystkim Kościołom potrzebna / y Rzymianom /
ktorzy ięzyka Greckiego wiele na on czas używali / do zrozu-

mienia

mienia podobna w sobie zámykáia) od tychže Apostotow / ktorzy tam wiare s. Chrześcijánska pierwošy szcepili / bez watpienia iáko nadrozšyšy vpominek zostáwione sa. co sie tež o inšych ksiégách y listách nowego Testámentu / wšyškim Košciotom Chrześcijánskimi spolecznym / rozumieć ma. Wi-
 dšicie tedy Ewangelikowie / že nie z Greckiego Košciotá / do Rzymškiego / księgi Pisma s. przyšly; ale naprzod od Apo-
 stotow SS. Piotrá y Páwta (ktorzy grunty onego Košcio-
 tá pierwošy zátožyli / y tamže pospotu ze křwia swá / wšyšk-
 te náuke zbáwienna / tak ná písmie / iáko y bez písmá wšnie
 podána / zostáwili) do niego wniešione; á potym od succes-
 sorow Piotrá s. Biskupow Rzymškich / ochronnie / y w cale /
 namniey nie nárušone / áž do tego dnia dochowane sa. Stad
 ono Tertullianowe o Košciele Rzymškim przed 1300. lat elo-
 gium; Habes Romam, unde nobis quoq; auctoritas præstó
 est. Statu felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum
 sanguine suo profuderunt: vbi Petrus passioni Dominicæ
 adaquatur: vbi Paulus Ioannis exitu coronatur.

W Questyey 48. Durandus, powiádáia / rozšadek Pisma s. same-
 mu Košciotowi Apostolskiemu, á nie inšemu przywlašcza.

Odpow. Z Durándá / choć nie dawnego / žadney btes-
 dow swych obrony Ewangelikowie nie máia. Bo w tymže
 ártykule / z ktorego slová iego przywodza (lib. 3. distinct. 24.
 quaest. 1. art. 1. nie 9. iáko in margine vřáznia) wywodzi ten
Doktor; iž každý wierzyć ma / že Košciot / rzadši Duch s.
 Primum, inquit, inter credibilia, quod est ratio credendi alia,
 & ad quod fit vltima resolutio credibilium, est credere Eccle-
 siam regi à Spiritu sancto. A poniewaž Durándus / inšego
 Košciotá nie znal / okrom Rzymškiego: (ktoremu byt postu-
 šny y náuki iego bronil) tedyć peronie trzymal / že tenže Ko-
 šciot Duch s. rzadši: á iž / iáko we wšyškich rzeczách do
 wiáry naležacych / tak y w rozšadku Pisma s. prawdziwego
 nigdy zábtáđić nie može. Czemuž tak z Durándem nie trzy-
 máia Ewangelikowie? Vřád co / gdy Durandus písmá roz-

Iren: lib: 3. cap:
3. adu: haref.

Tertull: lib: de
præscript: adu:
har: cap: 36.

78.

Durand: lib: 3.
dist: 24. quaest:
1. art: 9.

Durándus /
žyl okolo roku
1316. přeštitw
ny novym E-
wangelikom.

sadek / Kościotowi onemu / który był za czasów Apostolskich / przywtafcza : nie wymuicnic poſlednieyſzemu Kościotowi Bożemu (ktory takżę / iako y on pierwſzy / Duch ſ. rzadſi / y z nim ſie Chryſtus Pan mieſkac obiecał aż do ſkończenia ſwiątá) władzy y poważności / żeby nie miał rozſadku wczynić / ktore piſmá prawdziwie Apoſtołſkie / ktore nie. Ale to okázuie / że do rozeznania y approbacyy piſm Apoſtołſkich nowego Teſtamentu / (o ktorych tam nawiecey mowi) potrzeba ſwiadectw / ábo Apoſtołſkich / ábo tych / ktoryzy żyli za czasów Apoſtołſkich / ktoryzyby mogli pewnie wyſwiadczyć / że one księgi ſa od Apoſtolorow napisane : ktora też droge podawa do poznania prawdziwego piſmá Apoſtołſkiego Sanktowi Mánichſowi Auguſtyn / lib : 33. contra Fauſtum, cap : 6. Lecz to nie przeciw Kościotowi poſlednieyſzemu y teráznieyſzemu : ktory czyniac approbacya y potwierdzenie niektorych ksiąg nowego Teſtamentu / o ktorych niegdy była wątpliwość (iako ſa liſty Jákuba ſ. wtory Piotrow / wtory y trzeci Janow / Judy / do Żydow / y Apokálipſis : ále teraz o nich nie nie wątpia Kátholicy / y po wietſzey częſci Ewángelicy) używał do tego ſwiadectw zacnych Doktorow / ktoryzy byli ábo za czasów Apoſtołſkich / ábo tudzieſ po nich / ktoryzy pewnie á zgodnie ſwiadczą / że te liſty y księgi ſa wtaſne Apoſtołſkie / y dla tego Kánoniczne. Toż y o inſzych rozumieć potrzeba. Ale / Ewángelikowie / iako inſzych Doktorow / tak y Durándowe ſłowa nie ſczyrże / odmienione / y nie cąto przywodza. Bo tak piſze Durándus : Hoc autem, quod dictum est, de approbatione ſcripturæ per Eccleſiam, intelligitur ſolum de Eccleſia quæ fuit tempore Apoſtolorum, qui fuerunt repleti Spiritu ſancto : & nihilominus viderunt miracula Chriſti, & audierunt eius doctrinam : & ob hoc fuerunt conuenientes teſtes omnium quæ Chriſtus fecit aut docuit : vt per eorum teſtimonium, ſcriptura continens facta & dicta Chriſti approbaretur. (& poſt pauca:) Vnde Euangelia, quæ per Eccleſiam illam approbata ſunt, non poſſunt nunc reprobari : quia

non ſubeſt

Ewángeliko,
wie iako ſczyr-
rze Durándus
przywodza.
Lib : 3. diſt : 24.
quæſt : 1. art : 1.
vt ſupra.

non subest similis causa: imò, tenens contrarium, hæreticus est, cuiuscunq; status aut conditionis existat. A oni iáko to **przekładáá**? Co byn a monwono o rozsádeniu Pismá s. przez Kościół, nie rozumie się to o insym Kościele, iedno o onym, który zá czasów Apostolskich był, y który y Duchem s. nápełniony bedat, y cudá widzac, y náuki Apostolskiej sluchájac, oczynstym y doświadczenym Pismá s. świadkiem być mogł. Lecz ktorzybykolwiek tę poważność Kościolowi ktoremu potym bedacemu przywłasczyć chcieli: tákowi iákiego bykolawiek flaru byli, zá heretyki uznáni być máia. Stofusy / czytelniśku / to tłumáczenie nowych Ewangelików / z Lácińskimi słowami Durándowymi / obaczyszich zfałšowanie. Bo Durándus / tego ma zá heretyka / ktorzyby Ewangelie od pierwszego Kościola przyiete / smiat odrzucáć. A oni to ináczey wywrácaia; ktorzybykolwiek tę poważność Kościolowi ktoremu, &c. Czego nie pise Durándus. Obáczcie się dla Boga / Ewangelikowie / á ták fałšywie á zdrádliwie Pismá s. y Doktorow / do podpárčia btedow wáśnych / nie náciagaycie.

Przekład Ewangelicki / słow tych Durándowych.

O WYKLADZIE, Y WYROZUMIENIU PISMA S.

Rozdział XII.

W **Questyey** 35. **zádawáia**; Przecz Kościół Rzymski sens ábo zrozumienie wyrokow Bożych, to iest. pismá s. powáda być nie iednostrájne: ále táké ktorely wedle rozmáitości czasu máto być rozmáitym, á wedle odmáiny czasow, żeby się też ono odmieniać máto? gdyś Kościół prawásimy sezna wa, że słowo Páńskie trwa ná wieki, á iż Bóg nie iest iako człowiek, któryby się odmieniać miał?

Odpowiedz; **Prawdá** że słowo Páńskie trwa ná wieki; y iáko Bóg sam / ták y słowa tego sa nieodmienne. Ale y to prawdá / że rozumienie słowa Bożego ná piśmie podánego nie iednákie: á iż iedno wyrozumienie iednemu czasowi. drugie drugiemu wiecey sluzi. Pokáże się to iásnie. Bo iáko Chrystus Pan / słowo Boże przedwiecznie zrodzone / má dwoiáka náture; Bosta niewidoma / y ludzka widoma: ták słowo Boże pisáne / má dwoiáki sens / dwoiáki wyklad ábo wyrozumienie; Jedno słowne ábo literálne / wedlug śáinych

słow przed-

79.

Cusanus in ep: ad Bohemos.

1. Petr: 1.
3. Moyš: 23.

Dwoiáki sens słowá Bożego pisánego.

Ezech: 2. 10.
 Apoc: 5. 1.
 Hier: in cap: 2.
 Ezechiel.
 Philo de vita
 Theor: suppl.
 Nazian: ad Ne-
 mesium.
 Paweł 6. wży-
 wa często sen-
 sum literalem y
 Mysticum.
 Mysticus sensus
 to test/ducho-
 wne; rozumie-
 nie trójakie.
 1. Sensus Tro-
 pologicus.
 Deut: 25. 4.
 1. Cor: 9. 9.
 2. Sensus Alle-
 goricus.
 Gen: 16. 15.
 Galat: 4. 22.
 3. Sensus Ana-
 gogicus.
 Piał: 94. 11.
 Hebr: 4. 3.

słow przednieyszego znamięnowania; Drugie duchowne /
 ktore sie do insey rzeczy ściągga / niż same słowa / wedlug
 pierwszego ich znamięnowania / bżmia. To dwoiakie zro-
 zumienie pisma s. znączone byto przez one księgi wewnatrż
 y zwierzchu napisane / o ktorych Prorok Ezechiel / y Jan s.
 pisa / wedlug wykładu Hieronyma s. Philo y Klazyanzenus
 literálny sens / ciátu; duchowny duszy przyrównywaia. O-
 budwu często wżywa Paweł s. bo w liście pierwszym do Ko-
 rynczykow káp: 10. co wedlug zrozumienia literálnego ná-
 pisano / o wysćciu Żydowskim z Egiptu / o przesćciu ich przez
 morze czerwone / o mannie danej na puszczy / o wodzie z opo-
 ki ciekacej / to on wedlug duchownego zrozumienia Chrze-
 śćjanom przystosuje. Tenże / one słowa z piatych ksiąg
 Moysesowych; nie zawiażesz geby wołowi zbożę wymtaca-
 iacemu (ktore / wedlug sensu literálnego rozumieia sie / o
 prawdziwych wołach) wedlug zrozumienia duchownego
 Tropologicè wykláda o káznodzieiách / iż im powinna ży-
 woność nie ma być broniona / od tych / ktorym wsluguia slo-
 wem Bożym y háfowaniem Sakramentow. Jás / co Moy-
 zesz napisat o Abrahámie / że wedlug historyey y zrozumienia
 literálnego / miał dwie żenie / iedne Sare wolna / á druga
 Agár służebnice; y dwu synu / Izááká z wolney / á Ismaela
 z niewolnice: to Paweł s. w liście do Galátow / wedlug zro-
 zumienia duchownego Allegoricè wykláda: przez Abrahá-
 má / Bogá ábo Chrystusa Paná; przez dwie żenie / dwoiaké
 ki Testament stary y nowy; przez dwu synow / dwoiaké na-
 rod wiernych Bożych stárego y nowego zákonnú rozumie-
 iac. Klád to iescze: słowa one w personie Bożej przez Da-
 wida napisane; ktorym przysiągtem w gniewie moim / iesliż
 wniada do odpocznienia moiego / ktore sie wedlug litery o źie-
 mi Chánáneykskiej / Izraelezykom obiecáney rozumieia: ten-
 że Apóstol wykláda duchownie Anagogicè, o przyszłym ży-
 wotá wiecznego odpocznieniu.

Tu iuż snadnie y iásnie káždy obaczyć może / iż z tego
 dwoiakie:

dwoiákého zrozmienienia písma s. literalného y skrytego ábo duchowného / literalne iednemu časowi slúžyto / iáko ono o dwu žonách y syniech Abrahámowych / zákonowi przyrodzonemu ; historye zaś o Izraeleczytách zákonowi Moysesowemu przynależáty. A druhé duchowne zrozmienienie / Páwet s. cześcia do času nimejšego Kościotá Chrzesćianstiego / cześcia do času przysztego żywotá wiecznego stosuje. Prawdá tedy jest / že nie iednostájne jest zrozmienienie písma s. prawdá y to ; že iedno iednemu časowi / druhé drugiemu wiecey náležty. Dobrze tedy ten máž wczorý Nicolaus Cusanus nápisat : á choćby źle nápisat / nic nam ná tym / ktorzy nie iednego zdánia / ále sie náuki powszechnego Kościotá trzymamy. Ale znáć žesćie Cusanum wy Ewángelikowie nie czytáli. Bo náprzod kulká iego jest listow do Czechow ; á wy nie wkázuiecie w ktorým to piše. Druga : Nie ścyrze / iákosćie inšych Doktorow zwykli słowá iego przywodzićie. Abowiem ták piše Cusanus : Certè hoc te non moueat, quòd diuersis temporibus , alius & alius ritus sacrificiorum & etiam Sacramentorum stante veritate inuenitur : scripturasq̄ esse ad tempus adaptaras & variè intellectas : ita ut vno tempore secundum currentem vniuersalem ritum exponerentur, mutato ritu iterum sententia mutaretur. Co potwierdza auctoritate Ambrožego s. epist : 12. ad Irenæum , y Augustyná epist : 49. ad Deo gratias q. 2. y przykłády rozmáite z písma przywodzi do tego co powiedziat. Czemuž wy ścyrze tych słow iego nie przykłádate : czemu tych auctoritates Patrum, ktorých używa nie przydátecie / ábo iesli sie wam ich zdánie nie podoba / nie refutruiecie ? czemu náwet / co ieden Cusanus nápisat / to wšytkiemu Kościotowi przypisruiecie ?

Cusanum žle Ewángelikowie przywodza.

Nicol: de Cusa Cardinalis ep: 2. de usu communionis, ad Bohemos, ante medium, pag: 833. operum eius Basile: excus:

O TRADICYACH, ABO SLOWIE
BOZYM NIE PISANYM.

Rozdział XIII.

80.

Cyrillus ep: 10.
ad Nestorium.Cyrillus Alex
kandyjski dy
steyfym E.
wangelikom
przeciwny.Epist: 10. II.
18. ad Celesti
num Papam.b Epist: ad Ca
losyrium.c Epist: 10. ad
Nestorium, cū
12. anathema
tismus.d Lib: 10. in Io
an: cap: 13.Tradicy Cy
rillus broni.Epist: 10. ad
Nestorium.Inlib: de recta
fide ad reginas,
non procul ab
initio.Nauka o Trá
dicyach z pi
sna s.

Ioan: 16. 12.

Acto: 1. 3.

W Questyey s. zádawáta; Z którego Kościola on był, który to zscisza
nyrodna, niezbożna, niesłusna nazwał, postanowienia Boże gwałcić, dla po
stánowienia y wtwierzenia ludzkich ystaw.

Odpow. Cyrillus przed 1200. lat / Pátryarchá Alexán
dryjski / iedney wiary był z terásnięyszym Kościotem Rzym
skim. Co sie stad przynamnięty pokázuie / iż^a zwierzchność
Biskupa Rzymstkiego / náw^b wšystkimi Biskupy y Pátryár
chámi; ^c istotne chleba y winá / w ciáto y krew Pána Zbawi
ciela náše^d / przemienienie; ye pod widomymi osobámi tegoż
Sákrámentu / prawdziwa á istotna bytność ciáta y krowie
Pánstkiey; y tychże tájemnic^d / nie tylko duchowne przez wiá
re; ále y cielesne vzywánie / czesto y dosyć iásnie / przeciw dzi
steyfym Ewangelikom / w kšiegách swych wyznawa.

A co sie tknie swiádectwá / imieniem iego / tu od Ewán
gelikow zádánego / tego nie ma áni w tym liście / ktory w ká
zuia; áni indšiey. Rowšem w tymże liście / tradicy y ystaw
Apostolskich / mocnie broni / gdy tak vpomina Nestoryusá :
Chćiey ráczey práwa wiare przypiać / ktora podána jest Kos
ciotom od poczatku / przez s. Apostoty y Ewangelisty / ktorzy
sámi tey náuki byli dozorcámi y slugámi. A słusnie podánie
ábo náuke vsna / iáko pierwsza y dawnieysza niż pismo / bez
retykowi temu wkázuie. Bo y to slowo θεοτόκος, Bogarodzi
cá (o ktore czyni z tymże Nestoryusem) nie tak sie iásnie
obronić moze z pismá / iáko z náuki y tradicy wšystkich Ko
ściotow Chrzesćtjánskich. A przeto ná inšym mieyscu / nie
tylko to slowo wywodzi z pismá / ále tez y z tradicy Kościel
nych / y náuki Oycow swietych. Ale chocia zby to powiedziat
Cyrillus / co tu pisa / (czego nigdy nie powiedziat) co z to
przeciw Kátholikom prawowiernym: ktorzy dobrze wiedza
iáko máia tradicye / ábo ystawy Boskie / Apostolskie y Kos
cielne / bez pismá podáne / od ludzkich / Boskim przeciwnych /
rozesnáć: Máia o prawdziwych / ktorých sie trzymáia / trá
dicyach náuke Chrystá Pána; Mam wam ięszce wiele mó
wić: ále nie mozećte teraz znieść. Ale gdy przyidzie on Duch

prawdy /

prawdy/náuczcy was wšyſtkiey prawdy. Máia náuke Apo-
stolske o tychže: ° Chwale was bráčia / iž we wšyſtkich rze-
czách ná mie pámietacie/á iákom wam podát/ podánia mo-
te trzymacie. A iesslyby sie kto zdať byť swarliwym / my nie
mamy takiego zwyczaju/áni Košciot Božy. Abowiem iam
wziat od Pana com teź wam podát. Oštátek gdy przyide po-
stánowie. f Bráčia/štoyćie/á trzymayćie podánia/ktoryche-
šćie sie náuczyl/choť przez powiešć/choť przez list náš. 3 O-
powiedamy wam bráčia / w imie Pána nášego Jezu Chry-
sta / ábyšćie sie odtaczyli od každego bráta chodzacego nie-
porzodnie/ y nie według podánia/ ktore wzieli od nas. h O-
Tymotheufu strzeź rzeczy zwierzoney / to iest (iáko * wyktá-
dáia dawni Patres) zrozumienia pišmá / y inšyich náuk do-
wiáry naležacych / bez pišiná podáných. i Miei wzor zdro-
wych powiešć/ ktoreš odemnie slyšat. k Coš slyšat odemnie
przez wiele šwiádkow / toź przektáday wiernym ludzjom /
ktorzy teź sposobni beda ku náuczániju drugich. Máia iest
eže Kátholicy iášny rozdziat slowá Božeš pišanego / y wšnie
bez pišiná podánego / záwše w Košciele Božym przyiety / y z
pilnošćia záchowány / o ktorym zgodnie šwiádeža l Koncy-
lia štárodawne / y m Dycowie SS. Máia n̄ sposob rozezná-
nia tradicij prawdziwych y wšlaw Apostolskich / od wšlaw
zgotá ludzkich. Náoštátek / máia přestroge w Pišmie š. o
wšlawách ludzkich / Božym přeciwných : iákie byty niektore
žydowškie / pošledniešyich Kábinow / ktorych petno w Tá-
mudzieich : o ktorych Pan / Matth : 15. 3. 6. Apostotowie ;
Gal : 1. 14. Coloss : 2. 8. Tit : 1. 14. 1. Petr : 1. 18. ° Což tu
tedy plota Ewángelikowie / o wšlawách ludzkich Boštim
přeciwných / do ktorych nam nie :

W teyže Queštyey zádawáia ; Ktorego y on košciolá członkiem byl,
ktory vczyl , iž wierni ná tym tylko přešláť máia , co w Pišmie š. nápišano štoí.
Cypr : lib : 1. epist : 8.

Ódpow. Cypryan š. őzieržat z Košciotem Rzymškim /
iáko sie tuž wyššey pokazáto w fatšu 44. y w tym lišćie / kto-

e 1. Cor : 11. 2.
16. 23. 34.
f 2. Theff : 2. 15.
Chryso : Theo-
phil : Oecū : hie :
Basil : de Spir : S.
cap : 29.
g 2. Theff : 3. 6.
h 1. Tim : 6. 20.
* Tertull : lib :
de praescrip.
Clemens Alex :
lib : 2. strom.
i 2. Tim : 1. 13.
k 2. Tim : 2. 2.
Dwoťákie što
wo Bože.
l Nicenum 7.
act : 6. Constā :
8. act : 8. & act :
vlt : can : 1.
m Dion : Areop :
Eecl : huer : c. 1.
Basil : de ipir : S.
cap : 27.
Epiph : hær : 61.
n Aug : lib : 4.
cont : Donatist :
cap : 24.
Iren : lib : 3. c. 3.
o Epiph : inhær :
Ptolemæi.
Hier : in cap : 8.
Isa : in cap : 3.
ep : ad Titum.

81.

Cyprian š. o
Trádicijách
Apostolskich

y Kościelnych
dobrze try-
mat.

Cyprian: ep. 8.
lib: 1. apud Pa-
mel: ep: 38.

p Lib: 1. ep: 2. 5.
Lib: de discipul:
& habitu vir-
ginum.

Lib: 2. ep: 1. & 2.
& lib: adu: De-
metrianum.

q Lib: 2. ep: 8.

Aug: lib: 5. cont:
Donat: cap: 23.
& sequentibus.

82.

Irenaeus lib: 3.
adu: haeresi: c. 2.

Irenaeus tak
takoz nazwy
by: Kosciot
Rzymski/wie-
szyl y wczyl.

ry tu wkazanie / iasnie przeciw Ewangelikom wyznawa /
przodkowanie Piotra s. y namiestnikow jego / w Kosciele
Bozym / gdy tak pisze; Deus vnus est, & Christus vnus, &
vna Ecclesia, & cathedra vna super Petrum Domini voce
fundata. Bog ieden jest / y Chrystus ieden / y ieden Kosciot / y
stolica iedna / gtosem Panskim na Pietrze vgruntowana. A
choćiaz w tymże liście pisze / aby vstawy ludzkie / Boskim
przeciwnie / byly odrzucane: (w czym sie y my z nim zgadzamy)
wsakze tego nie ma / co tu twierdza Ewangelikowie; zeby
wierni na tym tylko przestawac mieli / co w Pismie s.
napisano stoi. A owsem o Apostolstich y Koscielnych vsta-
wach / choc nie pisanych / iako przystoynie rozumiat; tak ie
zawse w swym Kosciele z pilnoscia zachowywat. Co sie po-
kazuje z listow jego / w ktorich pisze; O wyrzekaniu y wy-
klinaniu czarta przede chrztem / o chrzczeniu dziatek y in-
sych. W liście abo traktacie / ktory pisze ad Pompeium con-
tra litteras Stephani, aczkolwiek odrzuca on zwyczaj Kos-
ciota Bozego wsiety z tradicyey Apostolstiey nie pisany / ze
nie maia byc powtore chrzczeni / ktorzy sie do Kosciota z ka-
cerstwa nawracai: a to dla tego / ze mniemat te tradicya
byc przeciwna Pismu s. wsakze / kiedyby byl one mieysca Pi-
sma s. ktore po sobie miat / dobrze rozumiat / y to obaczyt / ze
nie sa przeciwnie oney vstawie y podaniu Apostolstiemu / kto-
re odrzucat; nie watpi Augustyn s. (ktory przeciw temu li-
stowi jego pisze) zeby byl tez tradicya / iako y inше przy chrście
zwyczajne / wyzszej pomienione / chetliwie przyiat.

Iesuze w teyże Questyey zadawala; Ktorego y on kosciota
czlonkiem byl, ktory wczyl, iz ci heretykami sa, ktorzy Pismo s. nie calym byc roz-
umieia, y trudne bez tradicyi nie pisanych.

Odpow. Ireneus / slawny przed 1300. lat / Polykarp
uczniá Apostolstkiego uczeni / Biskup Lugdunski / y meczeni-
nik Pana Chrystusow; mocnym a statecznym zawse byl wiad-
ry Kosciota s. Rzymstiego wyznawca. O czym dosyc iasnie
swiadczy / gdy tak pisze: Maximæ & antiquissimæ, & omni-

bus co-

bus cognitæ, à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ Ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum peruenientem vsque ad nos, indicantes; confundimus omnes eos, qui quoquo modo vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cœcitatem & malam sententiam, præterquam oportet colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam, propter potentiores principalem, necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndiq; fideles: in qua semper ab iis qui sunt vndique, conseruata est ea, quæ est ab Apostolis traditio. **To jest: Nawietšego y nastáršego, y wšyškim wiadomego, od nachwálebniejšych dwu Apostotow Piotrá y Páwtá w Rzymie fundowánego y postanowionego Košciotá, vřázuiac trádicya ktora ma od Apostotow / y ludziom opowádána wiäre / ktora przez porzadne wštepowánie ná vrzad Biskupi / až do nas przyšlá: pohánbiamy te wšyškíe / ktoryž iákimkolwiek sposobem / ábo podobáiac sie sámym sobie / ábo prožney chwaly žadáiac / ábo dla ślepoty y žtego mniemánia / ináčzey niž potrzebá / rozumiecia. Abowiem do tego (Rzymškiego) Košciotá / dla mocniejšego přetoženštwá iego / potrzebá / áby sie schodzily wšyškíe Košcioty / to jest / wšyšký ze wšad wierni: w ktorým záwše / od tych ktoryž sa po wšyškim šwiećie / trádicya Apostolška / jest záchowána.**

W ktorým šwiádecctwie opisuje ten známienity Doktor / Košciotá Rzymškiego / nie tylko zacnošć; z štrony fundatorow iego kšiazat Apostolškich / wielkošć / štárožitnošć / slawé / náštepowánie Biskupow iednego po drugim nie vřláváiace / záchowánie prawdziwey wiáry y náuk nie piřánych Apostolškich / pohánbienie kácerřtw z náuki tego Košciotá: ále tež dwa mocne dowody / dla ktorých káždy ma być w špotecznošći tegož Košciotá: napřizod / dla iego přizodkowanjá; potym / že wšyšký bedac w tym košćiele / záwše župeřna wiäre y bez piřmá podáne náuki Apostolškie w całe záchowáli.

Iren: lib: 3. adu:
hæres: cap: 3.

Zálecenté Košciotá Rzymškiego: w ktorým trádicye Apostolškie / y wiára prawdziwa.

Z Košciotem Rzymškim wšyškíe Košcioty wierzyc máia.

Lib: 3. cap: 3.
Lib: 3. cap: 40.

Lib: 4. cap: 32.
33. 34.

Lib: 4. cap: 34.
prope finem.

Lib: 5. vltra
medium.

Przymiot ták
stárých iáko y
dzisiejszych
heretyków/
według Iren.
lib: 3. cap: 2.

Tenże *successya* Biskupow Rzymskich / ktora po dzis
dzien trwa / powlada byc nadostateczniejszy okazaniem
wiary prawdziwey; a iz opócz tego kosciotá zaden prawdy
y Duchá s. miec nie moze. Tenże o vstawieczney nowego Te-
stamentu ofierze Msey s. o Sakramencie oltarznyim / iz jest
prawdziwym a istotnym ciátem y krewi Pána zbawiciela
naszego: o wzywaniu swietych / y innych wiary s. powhe-
chney artykulách / nie inaczey iedno iáko terázniejszy kosciot
Rzymski wierzy y wazy. A przetoż wielki niewstyd Ewange-
likow nowych / że tego Doktorá / ták mocno przy Koscióle
Rzymskim stoiace^o / zá soba przywodza: ieszcze wietfszy tych /
ktorzy to imieniem iego o tradicyách zádawác smieia / cze-
go ani ná tym mieyscu ktore wkazua / ani gdzie indziej w
ksiegách iego nie pokazá. To tylko / przeciwo stárym herety-
kom y dzisiejszym Ewangelikom / tam gdzie wkazua / wy-
wodzi; że to jest wlasny przymiot kácerski; ani pisma / ani
tradicyi nie sluchá. Bo kiedy im z pisma prawdy dowodzisz /
ná pismo sie stárza / y iáka kolwiek wáde do niego y przyczyn-
ke / dla ktorey go przyiac niechca / wynájdúa. A kiedy ich
záś do tradicyey Apostolskiej / ktora koscioty Chrzeszczán-
skie przez porzadne *successye* przetozonych swych zachowu-
ia / wiedzies / tedy tákie tradicye y podania odrzucá / czy-
niac sie nád Biskupy / y nád same Apostoty medrse / y náko-
niec samego Pána zbawiciela bluznia. Euenit itaque (zá-
myka Irenaeus) neq; scripturis iam neq; traditioni consentire
eos. A ták / práwi / ani z pismem ani z tradicyami nie zgadzá-
ia sie. Ták jest summa tam tego rozdziału. Lecz o tym / co
tu pleta Ewangelikowie / nie máś tam y slowká. Nowsem
w tym 2. 3. y 4. trzejich ksiąg swych Rozdziale / tego wazy
Irenaeus / iz nie máś drogi tácniejszey y perwniejszey / do pozna-
n a prawdy; iedno / dokládá sie náuki tych Kosciotow ro-
korych jest *successya* Biskupow niustawáiacá / od Apосто-
tow záczeta; a iz mieysca trudne pisma s. nie ták z pisma sa-
mego / iáko z tradicyi zrozumiane bywáta; a nád to / że wle-

ni Boży ná sámychby tradicyách (gdyby písmá nie mieli) przestáć mieli / iáko niektóre narody ná nich sámych przestáwáia : á ná sámych písmie / (ponieważ nie wšyſtko w nim jest co wierzyć potrzeba) przestáć nie mogą áni máia. Stuchajcie sáмого / co o tym powiáda : Quid enim , & si qua de aliqua modica quaestione disceptatio esset , nonné oporteret in antiquissimas recurrere Ecclesias , in quibus Apostoli conuersati sunt ; & ab eis de praesenti quaestione sumere quod certum & reliquidum est : Quid autem , si neq; Apostoli quidem scripturas reliquissent nobis : nonné oportebat ordinem sequi TRADITIONIS , quam tradiderunt iis , quibus committebant Ecclesias ? cui ordinationi assentiunt multae gentes Barbarorum , eorum qui in Christum credunt , sine caractere vel atramento scriptam habentes per Spiritum in cordibus suis salutem , & veterem traditionem diligenter custodientes . &c. To jest : Jesli by sie przydat iáki spor / o nie wielkiej kwestyey ábo pytaniu iákim / ázaż nie mamy sie wćiec do nastárszych kósciotow / w ktorych Apostotowie przybywáli / y z nich wštać o pytaniu y sporze terászniejšym / coby pewnego y iásnego byto : A coż / gdzieby też y Apostotowie písmá nam nie zostáwili / ázażby nie potrzeba byto násladować porzadku tego PODANIA , ktore podáli onym / ktorym poruczáli kóscioty : ná ktory porzadek wiele narodow grubych / w Pána Chrystusa wierzacych / zezwala ; Ktorzy bez liter ábo czernidá / od Duchá s. ná sercách swych nápisáne máia zbáwienie / á stárey TRADICYEY pilnie strzega / rć. A widzicieś / Ewángelikowie / iáko mocnie tradicyi broni Irenaeus ; iáko wyktádu písmá (ktore trudne być indziej iáśnie wyznawa) z tradicyi szukać roztázuie ; iáko / gdzieby písmá nie byto / ná sámych tradicyách przestáwáć káze : Jákoż wy śmiećie / prawdziwa tego o tradicyách náuka / tym fatšem y chyrosćia wáśa kácerśka / inśa rzecz imieniem tego prostym wdáiec / wykrećac y nicowác : Gdzie wštyd / gdzie boiażni Boża :

Co Irenaeus
rozumie o tradicyách nie pi-
sanych.
Lib: 3: cap: 4-

Iren: lib: 2: cap:
47. paulo post
principium.

O SAKRAMENCIECH W
POSPOLITOSCI.

Rozdział XVIII.

83.

1. Cor: 11.
Matth: 28.Siedm praw
dostwyż w Ko-
ściele Bożym
Sakramen-
tow.4 Apolog: Con-
fessionis Augu-
stana, art: 13.
Sacramentum,
est ritus, qui ha-
bet mandatum
Dei, & cui est
addita promit-
sio gratia.Petrus Martyr
in cap: 4. ad
Rom: & alij.Potwierdze-
nie albo bierze-
mowanie.

Luc: 24. 49.

Ioan: 14. 26.

Ioan: 15. 26.

Ioan: 16. 8.

W Questyey 7. w porównaniu 5. powiadaia; Kościol Apo-
stolski dwa tylko Sakramenty od Pana podane y rozkazane wkazuje, a zwła-
szczą Krzest s. y święta wieczerza Pańska: Kościol zaś Rzymski, do tych dwu pięć
swoich wraca.

Odpow. Kościol Apostolski, nie tylko Chrzest, y świa-
tość ołtarzna; ale y inszych pięć, to jest, Potwierdzenie, Po-
kute, Ostateczne pomazanie, Kaptanstwo y Matzeństwo,
za prawdziwe Sakramenty, zawse miał y wyznawał. Co i d-
snie, y na wielu miejscach, pismo s. Koncylia, zwyczaj Ko-
ścielny, y Oycowie święci, nawet y sami adwersarze prawdy
Katholicznej, wyświadczaia. Tu tylko świadectw kilka,
o każdym z tych Sakramencie, z pisma s. y z Doktorow sta-
rodawnych, krotkości folgujac, przywiedziemy. Sakra-
ment bowiem albo swiatosc, te trzy rzeczy istotnie stanó-
wia y czynia; (na co y sami adwersarze zezwalaia) Na-
przod; Obietnica łaski Bozey. Druga: Znak widzialny
(z slowem Bozym ztaczony) przez ktory, iako przez iakie
naczynie, łaska Boza bywa dawana. Trzecia: Postanowie-
nie Pańskie, aby tych rzeczy powierzchnych, do tego, na co
sa postanowione, używano. Lecz te trzy rzeczy, w każdym,
z tych pięci Sakramencie znayduia sie. Tedyć te Sakra-
menty sa prawdziwymi swiatosciami.

U naprzod, Potwierdzenie jest prawdziwie Sakramen-
tem. Bo w Pismie s. ma obietnica łaski Bozey, potwier-
dzaiacey w wierze; Siedzicie (rzekł Pan do uczniow) w mie-
ście, aż bedziecie obleczeni mocą z wysokości. Y gdzie obie-
cuie Duchá pociesyciela, ktory ie we wszystkich przypadkach
miał cieścić, y mocne a nieustraszone w wyświadczeniu pra-
wdy czynić, aby śmieie strofowali świat z grzechu niedo-
wiarstwa, y opowiadali P. Chrystusowe sprawiedliwosc, a
że ksiąze tego świata iuz jest osadzone. Weźmiecie, prawi-

moc Du-

moc Duchá s. Który przyjdzie ná was y bedziecie mi świadká-
 mi: c. Tey káski sstali sie uczestnikámi ochrzczeni w Sáma-
 ryye y w Ephezje przez wktádanie rak / y modlitwe Aposto-
 lská / biorac Duchá s. to jest / on dar obiecány y dány Apосто-
 tom w Swiacki / iáko świádeczy Piotr s. z Joelá Proroká.
 K temu znák widomy / w potwierdzeniu / (bez ktorego Apo-
 stotowie / z osobliwego przywileiu / wzięli káskę obiecána /
 wtásmá tego Sákrámentu / w dzień Swiateczny) jest ká-
 dzenie rak / z modlitwa / támsze w Dzieiách Apostolstich /
 cap : 8. v. 15. 17. cap : 19. v. 6. W modlitwie / zamykáia sie
 słowá potwierdzenia ; w kádzeniu rak / pomázanie Krzy-
 žmem / o ktorym mowi ták Páwel s. w liście wtorym do Ko-
 rynthyan w Rozdziale 1. v. 21. Który nas / potwierdza
 z wámi w Chrystusie / y Który nas pomázal / Bog : Który też
 zápieczetował nas / y dat zádaték Duchá w sercách nászych /
 iáko to mieysce wyktádáia / Ambroży s. lib : de iis qui inician-
 tur mysteriis cap : 7. Theodoretus y Anselmus. O tymże v
 Janá s. w pierwszym liście w rozd : 2. v. 27. Pomázanie /
 (τὸ χρίσμα) Ktożecie wzięli od niego / (v. 20. od ónego swie-
 tego / to jest / Chrystá Páná swietego nád swietymi / Dan : 9.
 v. 24.) niech w was trwa. Táak to bowiem mieysce o tym Sá-
 krámentcie rozumieia / Clemens Romanus lib : 7. Const :
 cap : 44. al. 45. Cyrillus Hierosolymitanus Catech : my-
 stag : 3. quæ est de chrismate. Hesichius , in cap : 1. Leuit.
 Athanasius orat : 2. contra Arianos. Cyrillus Alexandri-
 nus , in Isai : cap : 25. v. 6. Hieronymus in illud Abacuc 31.
 Egressus est in salurem. Augustinus tractat : 3. in Ioan : epist.
 y in sy. Nád to ; Wstáwie tego Sákrámentu przez Chry-
 stá Páná / wyráśnie w Pismie nie máš ; ále jest erekucya y wy-
 pełnienie Pánskiej wstáwy / w Dzieiách Apostolstich cap : 8.
 y 19. Boby nie śmieli byli Apostotowie ták czesto y ták be-
 śpiecznie ná wšyſtkie ochrzczone káśc retu / żeby przez ten
 widomy znák sstapit ná nie Duch s. Kiedyby im tego byt Pan
 nie rostázał. K temu Patres wyráśnie potwierdzenie zowia

Acto : 1. 8.
 Acto : 8. 17.
 Act : 19. 6.
 Act : 2. 17.
 Act : 11. 17.

Libr. 2. epist. 1.
al: 72.

Lib: 2. contra
liter: Petiliani,
cap: 104.

Lib: de resurre-
ctione carnis
cap: 8.

Sleidan: lib: 20.

Pokutá s. pra-
wodziwy Sá-
kráment.

Ioan: 20. 23.

b Psal: 50. 19.

c Ioan: 20. 23.

Act: 19. 18.

Iacob: 5. 16.

d Matth: 11. 21.

Luc: 3. 8.

e Ioan: 20. 23.

f Matth: 18. 18.

g Ioan: 20. 21.

h 2. Cor: 5. 18.

i Ibidem 20.

Ambr: lib: 1. de

pœnit: cap: 7.

circa medium.

Sákrámentem. Cyprian/ równiać ieże krztem; Tunc de-
mum plenè sanctificari, & esse filij Dei possunt, si Sacramento
vtroq; nascantur. W ten czas/ mowi/ zupełnie poświęceni/
y synami Bożymi być mogą/ iesli sie obiema Sákrámentami
odrodzą. Augustyn; Sacramentum chrisimatis, in genere
visibilium signaculorum, sacrosanctum est, sicut ipse Bap-
tinus. Sákráment krzyżmá/ między widzialnymi znakami/
świety jest/ iáko sam chrzest. Tertullian przedniysze tego
Sákrámentu ceremonie wyrażit; Caro vngitur, vt anima
consecratur; caro signatur, vt & anima muniatur; caro ma-
nus impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur.
Ciáto bywa pomázane/ żeby duszá bytá poświęcona; ciáto
bywa żegnane/ aby y duszá obrone swa miatá; ciáto reki kła-
dzeniem bywa zastłonięte/ aby y duszá przez Duchá s. bytá
oświecona. Sámí nákoniec Lutheranowie to przyználi / in
Concilio Lipsensi anno 48.

POKUTA, ma w Pismie s. naprzod/ obietnice káski Bo-
żey/ to jest/ odpuszczenie grzechow; Ktorych odpuszcicie grze-
chy/ sa im odpuszczone. Ma znak widzialny/ trzy akty poku-
tu/ a tego; ^b struche/ ^c spowiedz/ ^d dosyć wezwanie: a k temu
rozgrzeszenie káptániście / onymi słowy; Ja ciebie rozgrze-
sam. ktore ták wiele wazá/ iáko y te; ^e Ja tobie odpuszczam:
^f Ja ciebie rozwięzuie. 3. Postánowienie; ^g Jáko mie pos-
tat Ociec/ y ia was posytam. Stád one słowa Apostolskie;
^h Bog dat nam vstugowanie poiednania. A tákże; ⁱ Miá-
sto Chrystusa poselstwo odprawuie my. Patres k temu/ Sá-
krámentem być wyznawáia: Ambroży s. Quid interest,
vtrum per pœnitentiam, an per lauacrum hoc ius sibi datum
sacerdotes vendicent? vnum in vtroq; ministerium est. Sed
dices, quia in lauacro operatur mysteriorum gratia. Quid in
pœnitentia? nonné Dei nomen operatur? Coż ná tym ná-
leży/ iesli że przez pokute ábo przez chrzest/ to práwo sobie dá-
ne przywłaszczáia káptani: iednoż w obudwu vstugowanie
jest. Ale rzeczesz/ że przy onyćciu (to jest/ ná chrzcie) spráwu-
ie káská

ie taška táemnic ábo Sákrámentow. A což ná pokúcie : 13.
li nie imie Boze spráwue. Augustyn ; Alligamenta medici-
nalia sunt contritionis nostrae, Sacramenta interim tempora-
lia, quibus habemus consolacionem. Záwiezowánie lekár-
skie nášego zbáwienía sa Sákrámenty doczesné / z ktorých
mamy počieche. á to mowi o Sákrámentech ostarznym y
Pokuty s. Grzegorz Nyssensti : Moyzesz woda z opoki pu-
szcza nápetnik : co nas vczyn / iáky iáko wielki jest Sákráment
Pokuty. Sámi náwet Lutheranowie to wyznawáta / Lu-
therus lib : de Missa priuata, & art : 35. cont : Louanien. A-
pologia Confess : Augustanae art : 13.

Ostáteczne pomázanie / opisáne jest przez Jákubá s.
Chorwic kto miedzy wámi : niechze wprowadzi Káptany ko-
šcielne / á niech sie modla nád nim / pomázuiac go oleiem w
imie Pánškie. A modlitwá wiáry / wzdrzwi niemocnego : y
vlzy mu Pan : á iesliby w grzechách byt / beda mu odpuszczo-
ne. Gdzie Apostot wyráził taške wlasna tego Sákrámentu ;
wzdrowienie chorego ná čiele / (iesliby dusy pomocno byto)
ábo vlzenie bolu y teštnošci á bojášni šmierci / y grzechow
odpuszczenie. 2. Znák zwierzchowny ; Pomázanie oleiem s.
z modlitwa Káptánska. 3. Postánowienie šted sie pokázuie.
Boby Apostot nie šmiat ták bespiecznie / wzywáacym tey
ceremoniey / ták wielkiey taški Bozey obiecowác / á zwtašczá
odpuszczenia grzechow / kiedyby to nie bytá Pánška wola y
postánowienie. Patres nád to twierdza byt Sákrámentem.
Innocencys Papiež tego imienía pierwszy mowiac o oleiu
pošwieconym dla chorych : Pœnitentibus istud infundi non
potest : quia genus est Sacramenti. Pokutniacy / powiáda /
tym nie moga byt mázáni : bo jest Sákráment. Augustyn
Oleum visibile in signo est ; oleum iuuisibile in Sacramento
est. Oley widomy jest znákiem ; oley niewidomy jest Sákrá-
mentem. Bernát s. Vnixit eam, sciens, in hoc Sacramento
remitti peccata. Pomázat one niewiášte (Máláchiasz s.)
wiedzac / iž przez ten Sákráment grzechy bywáta odpuszczo-

August: in Pſal:
in illud; Quial-
ligat contritio-
nes eorum.

Nyſſ: lib: de vi-
ta Moſis, feu de
vita perfecta.

Ostáteczne
pomázanie /
prawdziwy
Sákráment.
Jacob : 5. 14.
wedlug wyſkła
du Orig: hom:
2. in Leuit.
Innocen: I. ep:
1. ad Decentiũ.
Aug: ferm: 215.
de tempore.

Innocent: epist:
1. ad Decenti-
um cap: 8.

Aug: in Pſal: 44.

Bern : in vita S.
Malachia.

Lib: 4. inffit
cap: 19. § 18.

Kapitaństwo
prawdziwy
Sakrament.

1. Tim: 4. 14.

2. Tim: 1. 6.

Akt: 13. 2. cap:
20. 28.

Ephes: 4. 11.

Cypr: de ablu-
tione pedum.

Aug: lib: 2. con-
tra ep: Parme-
niani, cap: 13.
Idem lib: 1. de
bapt: cap: 1.

ne. Sam Kalwin nawet powiada że to pomazanie było Sa-
kramentem / ale tylko za Apostotow. iakoby do czasu / a nie
do skończenia świata Kościotowi. swemu Chrystus Pan
Sakramenty stanowit.

Kapitański porządek / ma obiecana łaska Boża ku budo-
waniu Kościota Bożego potrzebna. O ktorey Paweł s.
Nie zaniechuy łaski / ktora jest w tobie / ktorać jest dana
przez Proroctwo / z włożeniem rąk Kapitańskich. A zaś ; V-
pominam cie / abys wzbudzał łaskę Bożę / ktora w tobie jest
przez włożenie rąk moich. 2. Znák powierzchwy / włożenia
nie rąk / iako sie z tych słow Apostolskich pokazuje. 3. Postá-
nowienie / opisał tenże Apostot ; Chrystus dat / niektore A-
postoty / drugie zaś Proroki / drugie Kwangelisty / inne zaś pá-
sterze y nauczyciele. Patres też wyznawali być Sakramen-
tem : Tertullian : de præscriptionib. aduersus hæreticos
cap : 40. Diabolus ipse quoq; res Sacramentorum diuino-
rum, in idolorum mysteriis æmulatur. A sam czart rzeczy
samych Bożkich Sakramentow / w tajemnicach bawianow
swoych nasładowie. gdzie sześć Sakramentow wylicza. A ni-
żej / cap : 41. o heretykach mowiac : Ordinationes eorum te-
merariæ, &c. gdzie mianuie niektore ordines. Cyprian ; Do-
cetur, quæ sit baptismi, & cæterorum Sacramentorum stabi-
litas. nam baptismum repeti, Ecclesiastica prohibent regulæ:
nemo sacros ordines semel datos iterum renouat. Nauczają
ia / ktora jest chrztu y inszych Sakramentow trwatość. Abo-
wiem chrztu powtarzając zakazuje kościelne ustawy : żaden
porządekow swietych rozdanych zaś. nie wznowia. Augu-
styn pisac o chrzcie y kapitaństwie ; Vtrumque, inquit, Sacra-
mentum est, & quadam consecratione vtrumq; homini da-
tur : illud cum baptizatur, istud cum ordinatur. Itaq; in Ca-
tholica Ecclesia vtrumq; non licet reiterare. Obadwá sa Sa-
kramenty y obadwá z niejakim poświęceniem cztowiekowi
dane bywają ; on kiedy bywa chrzczony / a ten kiedy bywa or-
dynowany / abo ná wrzedy kościelne swiecony. Przeto w po-
wszechnym

wsechnym Kościele nie godzi sie obudwu powtarzać. Toż przyznawáia sami adwersarze. Kalwin Melánchton y inšy.

Matzeiſtvo / wyraźnie Páwet s. zowie^k Sákrámentem. Z temu / ma obietnice táſti Božey / do ziednoczenia y mitoſci ſpolney / nie ták przyrodzoney ábo čieleſney / iáka ſie y w nie wiernych matzeiſtwie nájdúie / iáko duchowney / ná křtatt mitoſci miedzy Chryſtusem Pánem á Koſciotem tego. o kto rey Páwet s. do Ephezyan w 5. v. 25. 26. 27. 2. Znák zvierz chny / zezwolenie y zmowá mežá y brátey gtowy ná wieczne á nierozdzielne z ſoba mieſtánie : y zobopolne čiat podánie / kto re ieſt znákem ztáčenja nierozdzielnego Chryſtuſá Pá ná z Koſciotem ſwym. o czym támže Páwet s. v. 32. 3. V ſtává y roſkazánie Pánſkie : Co Bog ztáczyt / čtowiek nie čhay nie roztácza. Z temu Patres ; Klemens Alexándryiſti / Jeſli zakon ſwiety ieſt / matzeiſtvo ſwiete ieſt. Ten tedy Sá křáment do Chryſtuſá y Koſciotá wiedzíe Apoſtot. Augu ſtyn ; In noſtrarum nuptiis plus valet ſanctitas Sacramenti ; quám fœcunditas vteri. W matzeiſtwách náſych wiecey wáží ſwiatobliwoſć Sákrámentu / niž ptočnoſć. Chryzo ſtom ; A nie ſtyſyſ Pávta s. mowíácego / že matzeiſtvo ieſt Sákrámentem / y obraz mitoſci Chryſtuſowey / kto ra prze čiw koſciotowi okázat : Przyznawáia heretycy / ^l Zwingli us / y ^m Melánchton.

W teyže Queſtiy 7. w porównániu II. piſá ; Koſciol Apo ſtolſki včzy / iž vſpráwiedliwienia / cechámi ſa ſwíatostí Pánſkie. A Koſciol Rzymſki včzy / žeby ſwíatostí przez ſig miály dáwáć y wlewáć tákže z ſámego ich obchodse nia bez poruſſema ſerdceznego.

Odpow. Tu ſie dwákrát z prawda mijácie. Napřizod gdy te náuke Koſciotowi Apoſtolſkiemu przypíſúiećie ; iž vſpráwiedliwienia ſa cechámi ſwíatostí Pánſkie. Nigdy ták Koſciot Apo ſtolſki nie včzyt / áni včzy ; áby ſwíatostí / cechámi tylko vſpráwiedliwienia byty : ále owſem včzy / že ſáme przez ſie ſwíatostí / z ſámego ich vžyvánia / nie tylko znáča ; ále y wlewáia tákže Boža / y ſa přyczyny pewne á nie omylne

Calu: lib: 4. inſt: cap: 19. § 31. Melan: in locis commun: anni 36. 52. 58.

Loſius in Ca: techif: anni 57.

Matzeiſtvo přavdzíwy Sákráment. k Ephet: 5. 32.

Matth: 19. 6.

Stromat: lib: 3.

Lib: de bono coniugali c. 12.

In Genef: hom: 56.

l Lib: de vera & falſa relig: ca: de matrim.

m In locis com: munib: anni 58.

84.

Rom: 4.

O ſkřtku Sá křámentow nowego Te: ſtámentu.

Act: 2. 38.

Act: 22. 16.

Tit: 3. 5.

Zamiot Ká-
cerstfi.

In hunc locum.

Chrysoft: The-
ophilaſtus hic.

vſpráwiedliwiená y poſwiecená (by tylko ná náſzym przy-
gotowánú nie ſchodzito) iáko ſkuteczne naczyná tey że táſti
Bożey / ktora Pan Bog wnetrznie / przez te widome znáti /
ná ſercách náſzych ſpráwue. Táſt uczyt Piotr ſ. onych / kto-
rzy / kázaniem iego wzbudzeni / wwierzyli: Ucieh ſie práwi-
kázdy z was ochrzcí w imie Jezusá Chryſtuſá / ná odpuſzcze-
nie grzechow wáſzych. Táſt y Anániáſ / do Páwta náwroc-
nego mowiac; Wſtáñ / á ochrzcí ſie / á omyi grzechy twoie.
Táſt y ſam Páwel ſ. Zbáwit náſ / mowi / przez omycie odro-
dzenia. Uá ktorych mieyſcách Apoſtotowie ſwieci / odpuſ-
czenie grzechow / vſpráwiedliwienie / y zbáwienie / ſwíatoſci
chrztu przypíſuia. Toż ſie o inſzych Sákrámentciech poká-
záć może. O Bierzmowánú / Acto: 8. 5. 18. O Sákrámen-
cie otrarznym / 1. Cor: 10. 5. 17. O Káptáñſtwie / 2. Tim: I.
5. 6. 8c. U co ſie tknie ſłow Páwta ſ. do Rzymian w 4. 5. II.
ktore mniemáia być po ſobie; te im namnię nie pomagáia.
Bo táñ Apoſtot nie mowi o ſwíatoſciách nowego Teſtá-
mentu; ále tylko o obřezánú / ktore zowie znákiem y piecze-
cia ſpráwiedliwoſci wiáry / ábo dla tego; że ono cieľſne
obřezánú / iáko wykáda Origenes / známionowáto y piecze-
towáto obřezánú duchowne / (to ieſt / odćiecie wſyſtych
niepráwoſci y zlych namietnoſci) ktore być miáto w nowym
Teſtámentcie / przez Chryſtá Páná wniesione; ábo wedlug
inſzych Doktorow wykádu; iż byto dáne ná znáſ y ſwíadec-
two ſpráwiedliwoſci Abrahánowey / iáko ſam Apoſtot znáć
dáie: ktorey ſpráwiedliwoſci nábył Abrahám dzielna ſwa
wiára / ieſzcze w nieobřezce / áby był oycem wſyſtych obře-
záných y nieobřezáných wierzących. Aczkolwiek tedy we
wſyſtych wierných obřezáných / obřezká bytá znákiem
przyſtętego obřezáná duchownego; iednáſ w ſamym tylko
Abrahámie bytá pieczęcia przeſtęy ſpráwiedliwoſci iego ie-
ſzcze przed obřezánú nábytey. A przeto ſtad ſie zámknáć
nie może áby w kázdym obřezánym obřezká znákiem bytá y
pieczęcia ſpráwiedliwoſci iego: á dáleko mnię / żeby ſwí-
toſci no-

tości nowego Testametu / cechem y pieczęcia być miaty taści y sprawiedliwości nabytey. ponieważ wielka jest różność między swiatościami stárego á nowego Testametu. One żadnego / iáko często świádeczy y powtarza " Apóstol / nie w sprawiedliwiáty : á te w sprawiedliwiáta / iáko sie już pokázáto. A toż Augustyn s. twierdzi / piśac ; o Ipsum per seipsum Sacramentum multum valet. **Eam** przez sie **Sákráment** wiele może. **A** ná inšym mieyscu : P Sacramenta noui Testamenti dant salutem ; Sacramenta veteris Testamenti promiserunt Saluatorem. Mutata sunt Sacramenta : facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, feliciora. ¶ Prima ideo ablata, quia impleta : & alia sunt instituta virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora. **To** jest ; **Sákrámenty** nowego testametu dáia zbáwienie ; **Sákrámenty** stárego testametu obiecowáły Zbáwiiciela. Odmienione sa **Sákrámenty** : sstáły sie tácnieysze / mnieysze / zdrowse / szesliwse. Pierwsze dla tego zniešione / że sa wypetnione : á drugie sa postanowione mocą wietse / pożytkiem lepsze / skutkiem tácnieysze / liczbą mnieysze.

Duga wáśń prawda / gdy piśecie : że kościół Rzymiski woczy / iź swiatości przez sie wlewáia táskę z sáмого ich obchodzenia / bez porušená serdecznego : co sie ták nie náydzie. Bo ácz z Augustynem s. y z inšymi stárożytnymi náuczycielámi Chrzesćjáńskimi / woczy / że dziateczkom przez Chrzesć táská bywa dawána / bez wzruszenia ich serdecznego / to jest / bez ich własney wiáry / y przygotowania ; wśáť że iásnie woczy / że w dorosłych do táski Božey y sprawiedliwości nábycia / oprócz Sákrámentu wżywania / potrzebna jest wiára / pokutá ; y tym inše podobne serdeczne wzruszenia y przygotowania. o czym dostátecznie Koncylium Trydentskie / Sess. 6. cap: 5. & 6. sess: 13. cap: 7. & 8. y indziej. A ktemu / wiedza dobrze ádwersarze / iź Kátholikowie wczą y piśac ; że trzy czesći sa pokuty ; skrucha / spowiedz y dosyć wżyczenie. Lecz skrucha coź inšego jest / iedno wzruszenie sercá :

y owšem

¶ Rom: 3. 1.
1. Cor: 7. 19.
Gal: 4. 9.
Galat: 6. 15.
Coloff: 2. 17.
o Lib: 4. de Bap-
tismo contra
Donat: cap: 24.
¶ In Psalm: 73.
¶ Lib: 19. cont:
Fauftum Ma-
nich: cap: 13.

85.

Epist: 23. ad
Bonifacium.

y owšem / ponieważ prawdziwa struchá bez wiary / nádzie-
ie y mitosci być nie może; nie jedno / ale troiákie sercá wzru-
šenje w sobie zámyka.

O SAKRAMENCIE OLTARZNYM.

A naprzod

O OFIERZE MSZEY S.

Rozdział XV.

86.

Vide Platin: in
vita Sixti I.

Ewángeli-
kie przeciwni
sobie.

Przeciwni
Plátynie kto-
rym sie wspie-
ráia.

In vita Sixti I.

Przeciwni star-
szym history-
kom y Dokto-
rom Plátyná
y Ewángeli-
kowie refutan-
tur.

W Questyey 2. powiádáia; Msa w tym tysiacu lat, lepili oni Papie-
żowie, Celestynus, Sylwester, Symmachus, Gellazyus, Grzegorz wielki, Iero-
nym, Entitamus, Lew trzeci, y inшы z nimi rożnych czasow bedacy.

Odpow. Sami tu sprosne brednie swoje lepia Ewángeli-
kowie / ptocho á nie rozmyslnie / iáko zwykli / pisac / y prze-
ciw sobie / y przeciw starodawnym historykom y Doktorom
Kościelnym. Bo naprzod / iákoż w tym tysiacu lat mieli
stádác Msa tu pomienieni; gdyż ci wszyscy (wyiawšy Leo-
ná trzeciego) dobrze przed tym tysiacem lat byli: Celesty-
nus bowiem zásiadt ná stolicy Piotrá s. Roku Páńskiego
423. Sylwester Roku 314. Symmachus / Roku 498. Gela-
zyus I. Roku 494. Grzegorz wielki / Roku 590. Hieronym
żył / Roku 400. Eutyctianus żaden nie był Papieżem; ale
Eutyctianus / który był Roku 274. lecz ten nic do Mszy nie
przydat; iáko y Lew trzeci. Przywodza Ewángelikowie ná
świádecstwo Plátynie. Ale y ten / ná tam tym miejscu / ktore
wkázuia / tego nie twierdzi / áby w tym tysiacu lat / Msa
stánowiono: y owšem / ktorým tey stádanie przypisuię / wšy-
scy (oproczyednego Sergiusá / á Leoná trzeciego) przed ty-
siacem lat byli. A ktemu Jákuhá s. Apostotá / Biskupá Je-
rozolimskiego / wspomina / który przed 1500. lat bedac / wie-
le takich / iákie dziś przy Mszy Kátholiczney bywáia / cere-
moniy vzywá / iáko świádczy ięgo Liturgia. Acz sie tamże /
w niektórych rzeczách Plátyná / y Ewángelikowie z nim /
bárzo myla. Bo Introitu / (to jest / kilka wieršow z Psál-
mu / ná

mu/ná początku *Mšey* Catechumenorū) nie Celestyn postá-
nowit; ále od časow Apostolskich byt. świádeczy Dion: Are-
opag. Ecclesiast: hierar: cap: 3. Basilius w swej Liturgiey.

Celestyn tylko roszkat/ áby przede *Mša*/ 150. Psálmow
Dawidowych / ná Chory dwa śpiewano. co y teraz Kápta-
ni czynić zwykli / gdy godziny modlitw swych w Kosciele
śpiewáiac odprawia. świádeczy o tym przed Plátyna po-
ważny historyk Anastasius S. R. E. Bibliothecarius.

In vita Cele-
stini I.

Kyrie eleison, nie Grzegorz wielki postanowit; ále przed
nim dobrze byto w Greckim y Lacińskim Kosciele. świáde-
czy sam Grzegorz wielki/lib. 7. ep: 63. Clemens lib: 8. const:
Apost: cap: 5. & 8. Liturgia Jákuhá s. y wšyſtkie inſe. Au-
gust: epist: 178. Concilium Valense. przed Grzegorzem wiel-
kim 150. lat.

Gloria in excelsis, od časow Apostolskich / początek 3
Ewangeliey/ostátek niemal/ áż do Konicá/ ma Clem: const:
Apost: lib: 7. cap: 48. niektóre słowa przydat Hiláryus/ Bi-
skup Piktáwenſki przed 1200. lat. Mógł Telesphorus po-
stánowić/ áby ie przy *Mšey* przyktádem Apostolskim śpiewa-
no lub czytano. Lecz / coż ma w sobie ztego? Na wšy-
ſtko/ iáko teraz w sobie iest/ *Missa* Ambrosiana.

Luc: 2. 14.

Collationes, ábo Kollektý / nie Gelázyus pierwszy do
Mšey przydat/ ále sa z postanowienia Apostolskiego. Bo te
sa one obsecrationes, próſby ktore káże czynić Paweł s. zá
wšyſtkie ludzie/ 1. Tim: 2. I. quas facimus (pise Augustyn s.)
in celebratione Sacramentorum, antequam illud, quod est in
Domini mensa, incipiat benedici. Te wspominiáia/ Clemens
const: Apost: lib: 8. cap: 10. Liturgia wšyſtkie / Iustinus
meczennik Apol: 2. ext: Tertullian: Apologetici cap: 39.
ktorych teraz Koscioł s. Rzymſki wzywa / te sa zdawná od
roznych Papiežow potrzebnie ztožone / od Grzegorza wiel-
kiego przed 1000. lat zebrane/ iáko pise Valfridus cap: 22. y
nie w nich Ewangelikowie znaleſc nie mogą coby byto
słusnie pogány godno: gdyž ich y sami wzywaia.

Epist: 59. ad
Paulin: 9. 5.

Andr: Muscu-
lus in editione
sua Psalm: &
Hymnor: cum
collect: Eccl.

Grádat (to jest kílka wieršow nawiecey z Pišmá s. ktore czytáia ábo spiewáia / tym časem / gdy sie Dyákon do czytáia Ewángeliey gotuje) zdawná od časow Apostolskich. Clemens lib : 8. cap : 13. const : Apost. Liturgia Chrysoft.

Epistoty y Ewángelie nie z przydania Hieronymowego / ále z postanowienia Apostolskiego. Coloss : 4. 16. 1. Thessal : 5. 27. Clemens lib. 2. constit : cap : 57. Dionys : Areopag : Eccl : hier : cap : 3. Justin : Apol : 2. Tertull : apol : cap : 39. Liturgia wšyſkie. Pewne Lekcye y Ewángelie / (iáko teraz sa w zwyczáiu) ná Niedziele y ſwietá / Damázus za pomoca Hieronymá s. roztožyt. Valfridus cap : 22. de obser : Eccl.

Offertorium, to jest / modlitwá ábo wierš z Pišmá s. ktory czytáia ábo spiewáia pod tym časem / gdy wierni przynosá dla ofiáry chleb / wino / wode / y inſe rzeczy dla poſwiecenia / y żywnoſci vbogich / od časow Apostolskich. Canon Apostolicus 3. & 4. Clemens lib : 8. cap : 12. const : Apost. Justin : Apol : 2. Cyprian : lib : de opere & elemosyna. y inſy.

Kanon / to jest / pewny ſposob y porzadek modlitw przy poſwiacaniu y ofiarowaniu ciáta y krwie Pánſkiej / áž do Paćierzá / po wietſzey czesći z ſlow Pánſkich y z podania Apostolskiego ma wšyſtek niemal máto co niektore ſlowá odmieniwšy / Ambroży s. lib : 4. de Sacram : cap : 4. 5. 6. Liturgia Jákuhá s. Ambrosiana. y inſe. Clem : lib : 8. cōst : cap : 12. 13.

Wzywánia ſwietych / y modlitwy za vmárte w Pánie / nie Pelágius wynalazł / ále ſe z podania Apostolskiego. Clemens tamže. Dionys : Areopag : cap : 3. Eccles : hierar. Augustin : tract : 84. in Ioan. y inſy. o czym w czesći 2. w Rozdž : 5. wiecey bedžie.

Kádzenia / Leo trzeci nie poſtanowit / ále poſto z tradicyey Apostolskiej. Canon 4. Apostolicus. Liturgia Jákuhá / Chryzostomá s. Dionys : Areopag : Eccl : hier : cap : 3. Ambros : in cap : 1. Luca ; Utinam nobis adolentibus altaria. sacrificium deferentib. adſiſtat Angelus.

Pocátowanie ná znáť pokoju / przy Mſey / byto przed Innocencyu

nocencyusem 1. świadcza Liturgie wszystkie. Iustin: Apol: 2. Tertullian: lib: de orat: cap: vlt. Cyrillus catech: 5. mystag y infy. **Także**

Sanctus, &c. święty / s. s. Iſa: 6. v. 3. Matth: 21. v. 9. 15. Apoc: 4. v. 8. z podania Apostolskiego / nie z wstawy Syrtusa 1. świadczy Liturgia Jakuba s. y infse. Clemens lib: 8. const: cap: 12. Concil: Valense can: 4. al: 6.

Agnus Dei, z Pisma s. wzięte (Ioan: 1. v. 29.) acz Sergius Papię przed 900. lat postanowit: iednak nie ma nic coby ſłufnie ganic mieli Ewangelikowie.

W 7. Questyey / w porównaniu trzecim / tak pisa; Kościol Apostolski wyczy, *is nas Iesus Chryſtus iedyna ofiara ſwoja poświęcił: A Kościol Rzymſki zbawienie ludzior wkazuje we Mſách.*

Odpow. A Kościol s. Rzymſki / ktory jest prawdziwie Apostolski / roz o oney ofierze krzyzowej / wedlug nauki Pawla s. rozumie y wyczy. Ale y to wyznawa / ze ofiara Mſey s. iedna jest z ona ofiara na krzyzu raz wykonana. Abowiem rzecz ktora sie ofiaruje / y teraz na oltarzu / y na on czas na krzyzu iednaz jest; ciato Chryſta Pana. Patitur in Sacramento, quae noluit in cruce, mowi Chryzostom s. Jeden kaptan nawyzſzy y wieczny Chryſtus Pan / ktory ſlowy y mocą swa / przez wſta ſlug swoich na to porzadnie powotanych / poświęca y odmienia chleb y wino / w ciato y krew ſwoie. Conſecratio fit verbis Domini Ieſu, mowi Ambrozy; y Chryzostom; Qui haec tranſmutat & ſanctificat, ipſe eſt. Lecz ſpoſob / ſkutek y cel ofiarowania tego a onego rozny. Abowiem na krzyzu ſam ſiebie Chryſtus Pan krwawym obyczaiem umieraiac ofiarowal: a tu / iako w Sakramencie / pod zwierzchnymi oſobami / nieſmiertelnym bedac / niekrwawie przez ſlugi ſwe bywa ofiarowan. Tam raz ofiarowany / przez one ofiare y ſmierc ſwa / ziednat ludzior wsyſtkim (ile z niego byc mogto) ktorzy od poczattu ſwiata byli / ſa / y beda / taſte Dycowſka / odpuſzczenie grzechow / wſprawiedliwienie y wieczne bto goſtawienieſtwo. o czym Pawel s. w liſcie do Trydow

Heb: 8. 9. 10.

87.

Ofiara Mſey s. iedna z ofiara krzyzowa.

Hom: 24. in 1. Cor: 10.

Ambr: lib: 4. de Sacram: ca: 45. Chryſoſt: hom: 83. in Matth. W gym reż: a ofiara Mſey s. od ofiary krzyzowej.

Heb: 7. 27. Hebr: 9. 26. Hebr: 10. 10. 14. 18.

Przyczyny v
stawy Nŝey
ŝwietey.

7 Mar: 16. 16.
5 Luc: 24. 47.
8 Hebr: 5. 9.
u Galat: 5. 6.
Luc: 7. 50.
x Rom: 8. 24.
y Luc: 7. 47.
1. Petr: 4. 8.
4 Matt: 26. 28.

88.

Nŝa ŝ. nie
tāk wiele wa-
ŝy iākō ŝmierc
pānŝka.

czesto. A teraz wŝawiecznie nā otkarzu chce byc ofiarowā-
ny / nie tylko dla wspominiānia onego okupu krzyżowego /
dla dziełczynienia zā tākie dobrodzieystwo / dla wyrzadzā-
nia czci y chwaty pozwierzchney Bogu powinney; ale teŝ
dla tākniejszego dostapienia / onego pożytku / przez ofiārę
krzyżowa ziednānego. Jākō tedy oprócz ŝmierci y krwi
Pānŝkoy / rozmaite sā ŝrōdki do zbāwienia potrzebne / przez
ktore stawamy sie uczestnikami zaslug meki y ŝmierci Pān-
ŝkoy / iākō iest' chrzeŝt /^s pokutā /^t postuŝenŝtuo /^u wiārā /
x nādzieiā /^y mitoŝc / y inŝe ŝrōdki tym podobne: tāk ofiārā
Nŝey ŝ. iest zbāwiennym ŝrōdkiem y naczyniem od Chry-
ŝtā Pānā poŝtanowionym / do nābycia pożytku ofiāry krzy-
żowey. ^a Tā iest' prāwi krew moia nowego Testāmentu / kto-
ra sie zā wielu wylewa / nā odpuŝczenie grzechow. Tāk o tey
oferze y oney trzymāli / ŝarodawni Oycowie ŝwieci / ŝowā
Pāwłā ŝ. wyktādāiac / Chrysoŝtom: hom: 17. in epist: ad
Hebr. Theodorēt: in cap: 8. eiusdem epist. Ambrosius, Theo-
phylactus, Primasius, Haymo, Oecumenius in cap: 10. eius-
dem epist: y inŝy.

W Questyey 35. numero 2. zādawāia; Przecż Koŝciōł Reym-
ŝki wczy, iŝ Nŝa tak wiele waŝy. iākō ŝmierc Pānŝka?

Odpow. Nie iest tāk. Bo āczkolwiek Chrystus Pān nā
krzyŝu / y we Nŝy ofiarowāny iedenŝe y niezmierny iest / y
ŝkarb wŝyŝkiego dobra nieprzebrāny; iednāk Koŝciōł ŝ.
Rzymŝki / y nāuka ŝlowna / y czestym powtarzāniem ofiāry
Nŝey ŝ. iāŝnie wczy / ŝe onā ofiārā nā krzyŝu wykonāna / nie-
zmiernie iest wāŝnieyŝa / niŝ ofiārā Nŝey ŝ. ā to czesćcia dla
osoby ofiāruiacey / czesćcia dla sposobu ofiārowānia / czesćcia
dla pożytku stad idace^o. Abowiem tām ofiārował sam przez
sie / Syn Boŝy / niezmiernie Bogu Oycu wdŝieczny: ā tu ofiā-
ruie przez cztowiekā / ŝlugę ŝwego. Tām mitoŝc onā / z ktorey
ŝāmege ŝiebie ofiārował / niezmierney zaslugi: ā tu mitoŝc y
naboŝenŝtuo kāptanā ofiāruiacego / ābo Koŝciōtā Boŝego /
te ofiāre przez kāptanā Bogu oddawāiace^o / zāmierzonā iest.

Tām Chry-

Tám Chrystus sam siebie w osobie swej przyrodzonej ofiaro-
wał: á tu Sakraméntalnym obyczáiem. Tám przez one ofiá-
re ziednány okup niezmierny y nieofácowany / ná odpuszcze-
nie grzechow w vsykliwego swiáta / przestých / niniejsých y
przyštych (wsákže przez slusne srzodki) dostáteczny: A tu
przez te ofiáre / poniewáz sie tu Chrystus Sakraméntalnie
ofiáruie; skutek teáz y tástá / iáko w Sakramencie zamierzona
y wdzielenie bywa / pod pewna miára / onego okupu y po-
żytku ofiáry krzyzowej / pewnym osobom / badž to ná odpuszc-
zenie grzechow / badž ná vprošenie y otrzymanie inšých do-
brodšiejštv w tym žywoćie potrebných. Nátomieć / oná
ofiára krzyzová / iž nieštoniczonej zašlugi / wiecey sie nie pow-
tarža / Heb : 10. 18. Tá / iž zamierzony skutek swoj ma / czesto
bywa dla rozmaitych potrebných Chryšćjánských powtaržána.

W teyže Questyey / numero 17. iešeže žádarová; Przech
Košćiol Rzymški, kšiedzá Mša máiacego stworžycielem swego stworžyciela býć zo-
wie, y piáštemem Božym, gdyž stworžyciela stworzenie nie može tworžić, ani ogár-
niony meogárnionego nošić?

Odpow. Acz to prawdá co Hieronym š. piše (epist : 85.
ad Euagr.) Ad Episcoporum & presbyterorū preces, Chri-
sti corpus sanguisq; conficitur: iednáť nigdy Košćiol Rzym-
ški nie zwat ani zowie káptaná Mša máiacego stworžycie-
lem swego stworžyciela. Bo wie dobrze / iž Creatio, Stwo-
rzenie / iest rzeczy iákiey / z nišczego vczynienie / dšieto Bogu
šamemu wtašne. Lecz w tym Sakramencie čiáto y krew Pán-
ška / nie z nišczego bywáta stworžone / wtašne mowiac. (Acž
Oycowie šwieći pod čás w tey odmianie tego slová vžy-
wáta) ále sie ištnošć chlebá y winá / przemienia w ištnošć čiá-
ta y krew Páná Chrystusowej. co Košćiol slusnie zowie
Transubstantiationē. Wyznawa Košćiol Rzymški z Chryzo-
stomem š. y Ambrozým; iž / Sermo Christi hoc conficit Sa-
cramentum : y z Cyprianem š. Dominus vsq; hodie hoc ve-
racissimum & sanctissimum corpus suum creat, & sanctifi-
cat, & benedicit, & piē fumentibus dividit. A przeto przy-

89.

In lib: lauae.
conscientia
dicto.

Ambros: lib: 4.
de Sac: cap: 4.
Cypr: hęc cit.

Chry: hom: de
prodit: Iudę.
Ambr: de Sac:
lib: 4. cap: 4.
Cypr: de cęna
Domini.

Kapłani piąs-
tunowie Bo-
ży.

In carmine ad
Episcopos.

Cyrril: Hierof.
catech: myſtag.
4. non procul
ab initio.

In ferm: de cœ-
na Domini, an-
te medium.

oferze Mſeyś. Káptan mowi; Per quem hæc omnia ſem-
per bona creas, ſanctificas, viuificas, benedicis & praſtras
nobis. Jeſliż tedy káptaná ofiárniacego / nie zowie przemie-
nicielá (bo to rzecz Bogu włafna) dáleko mniey ſtworzycie-
lá. Colepák ieden auktor / ciemny y niemianowany nieopá-
erznie nápiſat / głupie to á bezrozumnie Ewángelikowie
Kościotowi wſyſtkiemu przypisiú : gdyż tákich omylek
Kościot nigdy nie potwierdza ani przyimwie. A co ſie tknie
długiego tytułu káptániſkiego / tego częſto Oycowie ſwieci
Greckiego y Lácińſkiego Kościotá używaia Piáſtunem Bo-
żym nazywaiać / nie tylko káptaná / ciáto Pánſkie / od Boſtwa
nierozdzielne w reku ſwych noſacego; ale y wierne Bożé in-
ſe toż ciáto Pánſkie przyimwiaće. O káptaniech ták Tiaży-
ánzenus; O ſacerdotes incruenta ſacrificia mittentes: ô illu-
ſtres animarum cuſtodes: ô magni Dei figmentum in mani-
bus veſtris geſtantes: ô Deum hominibus conciliátes: Chri-
ſtiana fidei columina, Chriſtiferi & immortalis vitæ docto-
res. O inſzych wiernych / ten Sákráment przyimwiaćch :
Κεῖς οὐ φέροι γινόμεθα, mowi Cyrillus; Chriſtum ferentes effi-
cimur, cum eius corpus & ſanguinem in membra noſtra rece-
perimus, atq; ita diuina natura conſortes efficiemur. O tych-
że Cyprian; Chriſti baiulus ipſum ferat in pectore ipſum ge-
rat in mente. Prawdá / że w ſwey iſſnoſci Bogá nieogárnio-
nego / żadne ſtworzenie ogárnać y noſić nie może: lecz Chry-
ſtus Pan Bog prawdziwy / iáko w cztowieczeńſtwie ſwym /
táki y w tym Sákrámentcie / pod widzialnymi oſobami / chciat
z niewymowney taſki ſwey / od ſtworzenia ſwo go być dot; ká-
ny / noſony / póżywany / á przecie nieſmiertelny / nienáruf-
ny / nie ſtrawiony trwa.

O PRAWDZIWEY A ISTOTNEY
bytnoſci ciáta y trwie Pánſkiej
w tym Sákrámentcie.

Rozdział XVI.

W Que

W Questyey wtorey pisa; Transubstancyacya albo przemienienie chle-
ba w ciato Pánskie, winá w krew, Koncylium Láteránskie postanowiło.

Odpow. Tute jest tak. Bo áczkolwiek to Koncylium/
Oycow wiecey niź tysiac / zá Innocencyusá trzeciego / Ko-
tu Pánstiego 1215. w Rzymie zgromádzzone dla objaśnienia
prawdy / y potepienia bledow kácerstkich okoto tego Sákrá-
mentu powstawáacych / také wyznánie wiáry o tymże Sá-
krámenće uczynilo; Corpus & sanguis Christi in Sacramē-
to altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur,
transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, pote-
state diuina. **To jest;** Ciáto y krew Chrystusowá w Sákrá-
menće oltarzny pod osobámi chleba y winá sa prawdzi-
wie / zá przeistoczeniem (ábo przemienieniem istności) chle-
ba w ciáto / á winá w krew / mocá Bostá: wśákże rzecz sá-
me / y teź prawde / ktora sie tymi słowy známionuje / Kóściot
powśechny / przed tym / po wśyskie czasy / z náuki Chrystá
Pána y Apostotow tego zawśe wierzył y wyznawat; iz sie w
tym Sákrámenće / po poświęceniu chleba y winá słowy
Pánstimi / przez káptaná porzadnie ná swoy vrzad obráne-
go / prawdziwe á przedziwne stawa przemienienie / mocá Bo-
stá / wśyskiey istności chleba y winá / w istność ciáta y krawie
Pána Chrystusowey. Przypádości tylko / ábo osoby chleba
y winá / smyslom podlegte zostawáia: pod ktorymi ciáto y
krew Pánstá / y owśem / cáty y zupełny Pan Chrystus / Bog y
cztowiel / prawdziwie / rzeczywiście á istotnie jest obecny.
Abowiem / poniewáż Pan /^a ciátem swoim y krawia prawdzi-
wie być powieđziat / to co pod osoba chleba y winá dawat:
tedyć bez pochyby / on chleb y wino / ktore biogostáwit / pravo-
dziwie á istotnie w ciáto swe y krew przemienil. Ináczey
bowiem / bez tákiey odmiany / ono co rozdawat / wlasnieby
ciátem y krawia tego być y zwáć sie nie mogto. Teź prawde
Oycowie świeci / Grecy y Lácińscy / od czasow Apostolstkich
wyznawáiac / słow / tym Láteránskim podobnych / do iey
objaśnienia czesto wżywáia. Bo co znáczy Transubstantiari,

90.

O sposobie
byrności ciáta
Pánstiego w
Eucharystyey.

In Confessione
fidei cap: 1. de
fide Catholica.

Koncylium
Láteránskie
to wyználo o
tym Sákrá-
menće co w-
czył sam Chry-
stus Pan y A-
postolowie ie-
go / y Patres
dawnięszy.

I.

Christus Pan.

^a Matt: 26. 26.

Marc: 14. 22.

Luc: 22. 19.

Ioan: 6. 51.

1. Cor: 11. 24.

2.

Oycowie świę-
ci wśyskich
wiekow.

^b Cypr: de cœna
Domini.

Ambr: de iis qui
initiant: c. 9.

Greg: Nyss: in
otat: magna ca-
techetica c. 37.

ábo Tran-

e Euseb: Emiss: serm: de corpore Domini, & de Pasch: ser: 5.
 d Chrysofost: homil: 83.
 Damasc: lib: 4. de fide cap: 14.
 e Theophil: in cap: 6. Ioan.
 f Idem in cap: Marc: 14.
 g In serm: de corpore Domini.
 h Catec: 4. mystagog.
 i De iis qui iniantur myster: cap: 9.
 Nyssen: oratione magna catechetica cap: 37.
 Chrysofost: hom: de Euchari: in Enceniis.
 Cyril: in epist: ad Calosyrium.
 Emiss: in serm: de corpore Domini, apud Gratian: dist: 2. de consecrat: cap: Quia corpus.

O istotney & prawdziwey odmianie Patres mówia.

- 1.
- 2.
- 3.

albo Transubstantiatio, Przeistoczenie / lub / istności przemienienie: toż znamionuie Naturarum^d mutatio, ^e Conuersio, ^d Transmutatio substantiæ, ^e Transformatio, ^f Transelementatio. μεταποιήσις, μεταεσχίωσις, μεταβολή. Ktorych słow staryzy Patres przed tym Koncylium używali. Cyprian przed 1300. lat; ^g Chleb on / prawi / nie zwierchnym kstattem albo wedlug osoby / ale przyrodzeniem (to iest / wedlug istności) wszechmocności słow przemieniony / sstat sie ciatem. Cyrillus przed 1200. lat / wczy; ^h że tu on ktory wode w wino odmienia / wino w krew przemienia / y pod osoba chleba y wina dacie ciato y krew swoje / a iz ten chleb ktory sie zda być chlebem / nie iest chlebem. Ambroży s. tak że w tym wieku / pise; ⁱ iz tu nie to iest co przyrodzenie sprawito / ale co btogostawienie poświęcilo / a iz sie btogostawienstwem y samą naturą przemienia. Grzegorz Nyssencki tegoż wieku toż pise: Rzezy widzialnych nature / w ciato swe moca btogostawienstwa przemienia. Tak y Chryzostom tegoż czasu; Jako wostu do ognia przytożonego istności nic nie zostacie; tak też tu / taie mnic (to iest / chleba poświęconego) istność / strawiona bywa / istności ciata. Cyrillus Alexandryiski; W rzeczy ofiarowane / Bog wlewa moc żywota / przemienia iac te w prawde własnego ciata. Luzebius Emissenus; Widome rzeczy stworzone / w istność ciata y krew swojej / słowem y moca swa przemienia. Insy ch sie tu Doktorow świadectwa dla krotkości opuśczi. W ktorych to wważenia godno / że tu przez te odmiane / ktora tak czesto y iasnie wyznawia ci y insy Oycowie świeci / nie rozumieia wyznaczenia albo wyznamionowania onego Kalwińskiego / żeby tylko chleb / co pierwey nie znaczył nic / potym był znakiem ciata Pańskiego / ale rozumieia istotne chleba y wina w ciato y krew Pańska przemienienie. co sie iasnie pokazuje z tych okoliczności. 1. z btogostawienstwa Bożego / ktore nigdy nie bylo bez znaczne go skutku y wielkiej odmiany. 2. iz iednostajnie powiadaia / że po poświęceniu chleb nie iest chlebem. 3. że sie w tym

zmysły nasze myła. 4. ^k że przyrownywáia to przemienienie onemu / kiedy rzecz sáma / nie wyznáčeniem tylko / przemienit wodę w wino / rozgę w węzá / y tym podobnym odmiánom. 5. że do tey odmiány potrzebna wśzechmocność Bóža / ktorey do Kálwińskiego zńámionowánia nie potrzebá. 6. Trozności tego Sakramentu od inśnych. Bo inśe tylko w używaniu; á ten / y oprócz używánia / Sakramentem być wyznawáia.

W *Questyey* 7. w porównaniu s. powiádáia; Kościół Apostolski wazy, iż Chrystus Pan wstąpił na niebiosá, á iż tam być ma, aż do dnia ostatcznego: Rzymski Kościół, tu go w chlebie y w monstrancyách na ziemi wkázuie.

Odpow. Nie w chlebie / áni pod chlebem / áni z chlebem / iáko Lucrowie / Chrystusá w Sakramencie Kościół Rzymski wkázuie; ále pod osoba chlebá / á względem osoby / w *Monstrancyey* prawdziwa / á istotna bytność tego / wierzy y wyznawa. Wierzy go też być y na niebie: jednáť iż wśzechmocny iest wśzystko mu / iáko chciał / podobno być / przyznawa / áby w ciele swym w wielbionym iednegoż czásu / y tu na ziemi / y na niebie był. Na niebie / w chwale swey / świątym swym widziálny; á tu pod osobámi nam niewidziálny. Na niebie obyczáiem przyrodzoney bytności; á tu obyczáiem Sakramentalnym / ná křtate istności. Na niebie według náturny ciáta / miejsce zástępiacy; á tu ná křtate bytności ducha / choć w prawdziwym y zupełnym ciele / ták pod máta / iáko y pod wietřa hostya bez zástąpienia miejsca iednáko bez dacy. Czego iesti my dostátecznie bñahym rozumem náśwym potác / y wystowić nie możemy: daymy to / z Augustynem s. że Bóg nieco może / czego my dosćciгнаć nie możemy. Albowiem w tákich rzeczách / przyczyna wśystká czynu / wśzechmocność czyniacego iest. Jáko wśzechmocnośc swa spráwiť / że w iednym czásie / y na niebie był / y od Páwta / nie ná niebie / ále ná ziemi / ábo ná powietrzu / blisko ziemi widziány był / y z nim rozmawiat: tákże y z Píotrem s. (iáko zacni Doktorowie písa) tu ná ziemi / po w niebo wśąpieniu swym

4.

^k Cyril: catech:
4. myřtag.

^l Cyril: Alex: in
ep: ad Calosyr.

91.

Marc: 16.

Chrystus Pan
y w mebie / y
tu ná zemi w
tym Sakra-
mentie / iákim
iest sposobem.

^m Psa: 113.

Matth: 19. 26.

Marc: 14. 36.

Luc: 1. 37.

ⁿ Aug: ep: 3. ad
Volusianum.

^o Acto: 9.

Acto: 22.

Acto: 26.

1. Cor: 9.

1. Cor: 15.

^p Ambrosiin o-
rat: contra Au-
xentium.

Egesip: lib: 3. de

excid: Hierc. 2.

Athanin Apol-
pro fuga sua.

^q Athan: in vi-
ta eius.

^r Isa: 7. 14.

Ezech: 44. 2.

gadat.

Ambrosj. lib: de
Iustit. virg: cap:
7. ep: 80. 81.
Hieron: in com-
ment: hic.
s Matt: 28. 2.
Marc: 16. 3.
Ioan: 20. 19.
Luc: 24. 36.
Chryf: Ambr:
Cyrill: August:
in hunc locum.
Hilar: lib: 3. de
Trinit. &c.
Tak y **B**á:yl.
in Liturgii: Qui
supra cum patre
sedes: & hic in-
uisibiliter no-
bis cum es.
Lib: 3. de Sa-
cerdotio.
x Homil: 2. ad
pop: Antioch.

gadał / 9 Antoniemu y inšym sie wkażowat: spráwił y to / że
dwoie ciáto / jednegoż czásu ná jednym mieyscu byto / gdy
przez żywot zamkniony / przenaczysię Pánni mátki swey
ná swiat wyszedł: gdy także z grobu / kámienia ktorym był
zátóżon / nie narušywšy / wyszedł; gdy do wczniow t przez
dziwi zamknione wšedł: tak wšechmocnošcia y to tu sprá-
wuię / że w jednymże cięle y ná niebie / y ná ziemi w Sakrá-
mencie ná rożnych mieyscách ięst. Przetóž sie temu dziwnie
Chryzostom s. gdy tak piše: " O miraculum! qui cum Patre
sursum sedet, eodem temporis articulo, omnium manibus
pertractatur. **O** iákie cudo! Ktory z Oycem ná niebie siedzi/
w tymże momencie czásu nošon bywa w reku wšyškich. **N**
ná inšym mieyscu: **x** Christus ascendens in cælum, carnem
suam, & nobis reliquit, & ipsam ascendens habet. **P.** Chry-
stus w niebo wstapiwšy / ciáto swe y nam zostáwił / y ono tam
wstapiwšy ma. **T**óž máta Primasius, Anselmus in cap: 10.
ad Hebr. Cyril: lib: 12. in Ioan: cap: 3. Theophylact: in
cap: 19. Ioannis, pišac iákó jednego czásu ná wielu ošcarzách
bywa ošárowan; á iž we wšyškich przystępuiácych cáty á
nierozdzielny ięst.

92.

August: in lib:
senten: Prospe.
3 Augustyná
s. žadney Sá-
krámentarze
bledu swęgo
obrony nie
máta.

W **Q**uestyey s. žádawáia; Do ktorego košciola on naležal, który
chleb y wino Sakramentu nie własnie áni z góla ciálem y i rwiá Páńská nazwane byé
nyznawal, ale dla wyžnámonowánia táimnice?

Odpow. Augustyn do Košciotá Rzymškiego naležat:
co oproc inšych wywodow / z jednego swiádectwá ięgo / kto-
re ma lib: con: epist: Manichai; Fundamentu dištam, cap: 4.
á dostáteczniey z Confessyey / z ięgo ksiąg zebrány / **E**wán-
gelikowie zrozumieć mogá. **A**le co sie tknie słow tu od nich
žádánych / tych nie ma Prosper tam gdzie wkažuiá / áni Au-
gustyn iákó ie przywodza; ale ma słowá niektóre tym podo-
bne / częšcia Augustin: epist: 23. ad Bonifacium, częšcia Gra-
tianus dist: 2. de consecrat: cap: Hoc est. Ktorych nie zrozu-
miawšy **K**áliniŝtowie / źle ich przeciw prawdzię **K**átholi-
czney wžywáia. Augustyn tak tam piše; Sicut secundum

quendam

quendam modum Sacramentum corporis Christi, corpus Christi est; Sacramentum sanguinis Christi, sanguis Christi est: ita Sacramentum fidei, fides est. Jąko nieiákim obycząiem Sákrament ciąta Chrystusowego / ciątem Pńńń Chrystusowym ięst; Sákrament krowie Chrystusowej / krowia Chrystusowa ięst; ták Sákrament wiąry / wiąrą ięst. Lecz stad żadney btedu swego obrony / Kálwinianowie mięc nie mogą. Wo / iąko te słową wyktádą Pńschąsius y Lanfran- kus przed 500. lat. czyni tu porównanie Augustyn / ciąta Pńńńskiego w Sákramencie ofińrowńnego / z onym krowe wińńńcią na krzyżu. Ciąto tedy Pńńńskie bedace pod osoba chlebą / ácz ięst prawdziwie á istotnie ciątem Pńńń Chrystusowym; á wśakże tńm nie ięst wńńńnie iąko na krzyżu wińńńce; ále tylko representuńac y wyrańńnie znńmionuńac meke Pńńńka y ono ciąto na krzyżu zńwieszone. Tńk y Grńcyanus na mięyscu pomienionym / te słową wyktáda: to przydńac; Vocatur ipsa immolatio carnis, quę sacerdotis manibus fit, Christi passio, mors, crucifixio. non rei veritate, sed significante mysterio. A toć ięst wyznńmionowńnie tńmnińce / krowey nie przydńali Ewangelikowie / iz Augustyną y Grńcyaną na tym mięyscu nie czytali. Tym kńńńtatem y ono ma być rozumiano / gdy pińńe tenże Augustyn; Non dubitavit Dominus dicere; Hoc est corpus meum: cum signum daret corporis sui. Abo- wiew choć prawdziwe ciąto swe dawat weznńm; iędnńk ono ciąto znńkiem byto / ciąta na krzyżu ofińrowńnego: ácz też chleb on Sákramentńlny / byt y prawdziwie ciątem Pńńńskim; y tegoż ciąta znńkiem lub Sákramentem z strony osoby chle- bń powierzhney. Tńk y Ambroży s. mistrz Augustynow / gdy pińńe; Vera utiq; caro Christi, quę crucifixa est, quę se- pulsa est: verę ergo carnis illius Sacramentum est. Tym spo- sobem Augustyn Chrystń Pńńń / Sákramentem żowie Sy- nń Bożego na tonie Oycowńskim bedacego: y Pńwet s. tegoż Synń Bożego / nńzywa / wyrażeniem postńci Oycowńskięy: y wyobrażeniem Boga niewidźńlnego: á przede / nie godzi

Pasch: in epist
ad Fuldegardu
Lanfran: in lib
contra Beren
garium patren
Caluinistarum.

Lib: contra A-
dimantum c. 12
Tom: 6.

Ambr: lib: dei
qui initiantur
cap: 9.

x Lib: 83. qu. q
43.

y Hebr: 11. 3.
a Colof: 1. 15.

Alger lib: ca: 5.
de Sac: Euch.
Guitm: lib: 2.
contra Bereng.

93.

Ambr: de Sac:
lib: 4. cap: 4.
Ambr: lib: de
Sac: 3. cap: 1.
post medium.

Ambroży s. co
o tym Sakra-
mentie dsiery
żat.

Lib: 4. de Sac:
cap: 4.

Lanfran: in lib:
contra Beren-
garium.

In lib: de iis qui
initiantur, my-
ster: cap: 9.

sie stad zámknac / aby nie byt iedney z Oycem istnosci. Infe
wyktady tegoż mieysca Augustyna s. kto chce czytac moze w
Algera y Guitmunda / pisacych przeciw Berengaryusowi.
Algerus przez Sakrament / rozumie osoby znamionuiace
ciato Panskie y Krew ktore sa pod tymi osobami: Guitmun-
dus figury Eucharystey.

Item tamze teszcze zadawala; Ton do ktorego kościoła nalezał,
ktory powiedzial, iż przy używaniu Sakramentu, chleb y wino, tymże zostawia czyn
przed tym byly, choć aż sie nie jakim obyczaiem odmienia?

Odpor. Ambroży s. do ktorego kościoła nalezał / one
słowa tego iasnie pokazują: In omnibus cupio sequi Ecclesi-
am Romanam. We wszystkich chce nasładować Kościoła
Rzymskiego. Y tamże: Ecclesiae Romanae typum in omni-
bus sequimur & formam. Kościoła Rzymskiego kształtu y
wizerunku we wszystkich nasładowujemy. Lecz co mu tu przy-
pisują Ewangelikowie, tego nigdy nie wozyl / ani pisal. Wo-
naprzod nie ma tam o tym y słowka / aby używaniem abo
przy używaniu tego Sakramentu / odmienienie byto iakie
chleba y winą. Wymysly to Kalwiński / Nowoewangeli-
ckie. To ma czesto; iż przez poświęcenie / odmiána sie ssta-
wa chleba y winą. Quomodo potest, qui panis est, corpus
esse Christi? Consecratione. Jako / prawi / moze chleb / byc
ciatem P. Chrystusowym: przez poświęcenie. Nad to / nie
ma tam / zeby po poświęceniu chleb y wino tymże zostawaty
czym przed tym byly: ale tak pise / iako poprawne exempla-
rze maia / y iako te słowa czytal Lanfrankus przed 500. lat:
Si tanta vis est in sermone Domini Iesu, vt inciperent esse, quæ
non erant: quanto magis operatorius est, vt quæ erant, in
aliud commutentur? Jesli taka moc jest w slowiech Pana
Jezusowych / ze poczety byc te rzeczy / ktorych nie bylo: iako
daleko dzielnieysze beda / zeby sie (przez nie) te rzeczy ktore
byly / w insha rzecz odmienity? Tak też pise na dugim miey-
scu; Sermo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non
erat, non potest ea quæ sunt, in id mutare, quod non erant?

Słowo

Stowo P. Chrystusowe / ktore mogto z nisczego uczynic to co nie byto / a nie mozesz tych rzeczy ktore sa w to przemienic / czym (przed tym) nie byly? Ale choćiabyśmy tak czytali; vt sint quæ erant, & in aliud commutentur, nie in sego nie daie znać / iedno że chleb y wino / względem powietrznych przy- padości abo osob zostaiá iáko y przed tym; ale według wne- trzney á niewidzialney istności odmieniá sie w istność ciá- tá y krwi Pániskiej. To wyznawa / y mocnie tego dowodzi / in libro, de iis qui iniciantur mysteriis, cap: 9. Quantis vti- mur exemplis, vt probemus, non hoc esse quod natura for- mauit, sed quod benedictio consecrauit; maioremq; vim esse benedictionis quàm naturæ, quia benedictione etiam naturá ipsa mutatur? Ják wielkich (powiáda) przyktádow używa- my / żebyśmy dowiedli / że (w tym Sakramencie) nie to iest co naturá spráwita / ale co btogostáwienstwo poswiećito; á iż wietśa iest moc btogostáwienstwa niż przyrodzenia. bo btogostáwienstwem y sámo sie przyrodzenie odmienia. A to po- kázuie dowodnie ósmia przyktádow / táńže. co też czyni w tym rozdziale czwartym / lib: 4. de Sacramentis, to wywo- dzac / że stowo Pána Chrystusowe odmienia kiedy chce wstá- wy przyrodzenia. Toć nie ledá iáka odmiane / ale odmiane przyrodzenia y istności rzeczy stworzonych / Ambroży s. w tym Sakramencie przyznawa.

W Questyey 35. numero 9. zádawáia; *Przez Kościol Rzym- lki, chleb wieczery Pániskiej chwali, á nie chlebem, ale Bogiem y człowiekiem swáć káże?* Gdyž Apostol nie tylko po poświęćaniu chleb zowie chlebem, ale też zá- kázuie chwalić stworzenia miásto stworzyciá.

Odpow. Jż nie chleb / ani osob sámych przez sie chlebo- wych / y przeto nie stworzenie; ale Pána Chrystusa Boga y cztowieká / pod osoba chleba w tym Sakramencie bedacego chwali / y dla czego to czyni / że go Bogiem y cztowiekem zo- wie / nižey sie dostátecznie okaże / gdzie bedzie rzecz o czci po- winney temu Sakramentowi. A co powiáda / że Apostol po poświęćaniu / chleb zowie chlebem / to sie tak nie nárdzie.

Stow 2po-
stolskich / o
tym Sakra-
mentie / wy-
klad prawdzi-
wy.

Czemu iako
Pánskie chle-
bennázwané/
pazyczyny.

1.

2.

Gen: 18. 2.
2. Par: 4.

Ioan: 3. 14.
Matt: 11. 5.
Matt: 21. 31.

3.

Ioan: 6. 55.
Sap: 16. 21.

4.

Pfal: 77. 24.
Sap: 16. 20.

95.

Matt: 24.

Bo nie zgota / chleb zowie chlebem; ale to zawse przydaie /
skad kazdy baczný poznac moze / iz o chlebie Sakramental-
nym / ktory tez czesto zowie ciatem Pánskim / tam mowi. Tak
1. Cor: 10. 5. 16. 17. cap: 11. 5. 26. Tak wcześn tego Lukasz s.
Luc: 24. 5. 30. Actor: 2. 5. 42. Actor: 20. 5. 7. Tak y
Chrystus Pan / Ioan: 6. 5. 51. 57. 58. Czemuž to / co nie jest
wtasnie chlebem / zowie sie chlebem? Cztery tego sa przyna-
mniey przyczyny. Pierwsza; ze w Pismie s. rzeczy ktore sie
w drugie przemieniaia czestokroć pierwsze swoje nazwiska
zachowuia / iako Jewa / nazwana jest koscia Jadamowa / ze
z koscii tego stworzona / Gen: 2. 5. 23. Waz rozga / ze sie z
rozgi takim stat / Exod: 7. 5. 12. Tymze sposobem Sakra-
ment ciata Pánskiego zowie sie chlebem / ze sie z chleba / oby-
czaiem czesto pomienionym / sstawa. Druga przyczyna: ze
Pismo s. tak czesto rzeczy zowie / iakie sie zwierzchu byc po-
kazuia. Tak Anyoty / ze sie w meskiej postaci wkazowali / zo-
wie meze; morze / woty vlane z miedzi / iabtká Granatowe
zlate / y inſe naczynia do ozdoby kosciotá Salomonowego /
zowie prosto morzem / wotmi / iabtkami Granatowemi. ic.
wezá miedzianego / wezem. Takze y tu / ze sie ciato Pánskie /
pod widzialna osoba zda byc chlebem / zowie sie chlebem.
Trzecia: chlebem sie zowie / wedlug zwyczajú y wtasności
mowy Zydowskiej / w ktorey wſelki pokarm chlebem zowia.
Jaki ten chleb niebieski prawdziwie pokarm posilaciacy / y
wſelaka roſkoſ y wdziecznoſc smaku w sobie maiacy.
Czwarta przyczyna: ze naprzędnieyſza tego Sakramentu ſi-
gurá! Nanna / chlebem sie w pismie s. zowie / choć chlebem nie
byla. Takze y rzecz sama tym sie zowie / czym nie jest wtasnie.

W tejże Questyey / numero 10. zádawáia; *Przecz Koſciól
Rzymſki Chryſtuſa Pána w cieie tego wkażuie ludſiom w chlebie / w Cyberyách y w
Monſtrancyách / gdyž to czynić fałſzywym Prorokom Pan przypisúie / y wierzyć im w
tym zákázuie.*

Odpow. *Tie w chlebie / ale pod osoba chleba poświęco-
nego Sakramentalnego / gdziežkolwiek uſi / badz ná otkaa*

rzu / badz

rzu / bądź w Cyboryách ábo w Monstránczey / Chrystusá Pána prawdzíwie byc wyznawa / y ukázuie. Lecz o takim / y przeciw takiemu ukázowáníu Pan nie nie mowi Matt: 24. Bo tam vpomina ábsymy sie strzegli onych zwodzicielow / ktorzy sie beda faszwywie imieniem Chrystusowym popisowác y do ludzi wdawác: y takie ze dwu kondyciy ábo wlasnosci ich / káze poznawác. Pierwsza ; ze nie iáwnie / iáko prawdzíwy Chrystus; ále potáiemnie przysc máia / y beda sie kryc po puszcách / po mieysecách táiemnych. Dla tego vpomina Pan: Jeslby wam rzekli; Oto ná puszczy jest / nie wychodzcie: oto ná mieysecách skrytych / nie wierzcie. Druga kondycya tych faszwywych Prorokow; ze chociaż potáiemnie y w káciach; jednák widomie z ludzmi mowic / y one slowy y cudami faszwywymi zwodzic beda. Lecz Kościol Rzymsti nie ná puszczy / ani ná mieysecách táiemnych; ále iáwnie po wshytkim świecie / po miástách y vlicách ludnych / w Kościotách y ná ostarzách wynioslych y swietnych ten nachwałebniejszy Sakráment stáwia / ukázuie / czci y wielbi. A ktemu / ácz iáwnie w tym Sakrámentie Chrystus bywa chwalony / wshákże tam jest nierwidziálny / ani po ludzku rozmawia / ani cudow czyni. Stupie tedy to mieysce / do obecności Pánstkey / w tym Sakrámentie / Ewangelikowie náciagaia. Ná same sie ráczy sciaga / ktorzy ná poczátku / swoje náuki potáiemnie y chytrze prostym wdawali / y wtwornymi á faszwywymi slowki / podczas też y cudami obtudnymi / w biad zwodzili. Skad káždy moze poznac tych faszwywych Prorokow p:ze stánce.

W tej ieszcze Questyey numero II. y to zádawáia: *Przecis Kościol Rzymsti nie vezciwie o cieie Pána Chrystusowym rozumie, powiadaiac, ze by y w womieie bycnie przestálo, w ktorymby osoby chleba ieszcze znalezione byly?*

Odpow. Nowsem vezciwie / y iáko wiara ukázuie / przystoynie o tym Sakrámentie rozumieia / y mowia / y to vpátruia / co sie kiedy przydad moze. A poniewaz po poswieceniu chleba / pokl osoby Sakrámentálne cáte / y nie zepsowane sa /

poty też

Pánstkey slow
wyklad praw
dzíwy / ktore
sle rozumieia
y przypodsa
Ewangel. ko
wie.

Matth: 24. 26.

Támie v. 24.

poty też tam mocą poświęcenia y słow Pánistich čiáto Pán-
 stie test/ezemuž/dato casu, y w womicie / gdzie sa nienápsó-
 wáne osoby / byc nie ma. Nowicie; nie vezciwe to o cíele
 Pánstím rozumienie. X owšem vezciwe. Bo také przypad-
 ki/pádniecie/ stárctie/spalenie/strawienie/zepsówanie/splu-
 gáwienie/rč. osob sie tylko powierzchynych dotyczyá/nie čiá-
 tá Pánstiego pod tymi osobámi bedacego/ktore ácz tam test
 gdzie osoby cáte Sákrámentálne: iednáť iuž nie cierpietli-
 we/ tym przypadkom nie podlegte/niesmiertelne/w wielbio-
 ne test. Sámo náwet Bostwo, choč ná kázdym miescsu test/
 iednáť áni ná miescsách plugáwych zmázáne / áni w ogniu
 spalone byc može. Pieknie o tym Sákrámentcie Augustyn s.
 Quando manducatur, reficit, sed non deficit. non ergo time-
 amus, fratres, manducare istum panem, ne forè finiamus il-
 lum, & postea, quod manducemus, non inueniamus. Man-
 ducatur Christus: uiuit manducatus, qui surrexit occisus.
 Per partes manducatur, & manet integer totus: per partes
 manducatur in Sacramento, & manet integer totus in cælo,
 manet integer totus in corde tuo. Nieby go požywáia/ po-
 síla/ále nie wstawa. Nie boymyž sie tedy/ brácia/ požywáć
 tego chlebá/žebysmy go snadz nie dokonáli/á potym nie mie-
 li/cobysmy iedli. Jedzion bywa P. Chrystus / žywie iedzio-
 ny / ktory zmartwychwstát zábity. Po czastce bywa iedzio-
 ny / á trwa zupetny wšystek: po czastci požywáia go w Sá-
 krámentcie / á (przedsie) trwa cáty wšystek w niebie / trwa
 zupetny wšystek w sercu twym. X Cyprian s. serm: de ce-
 na Domini: Aqua omnibus portio datur, integer erogatur.
 distributus non demembratur: incorporatur non iniuriatur.
 recipitur non includitur: cum infirmis habitans non infirma-
 tur, nec pauperum ministerio indignatur. Rowna sie wšy-
 stím czastká dáie/cáty bywa rozdawány/rozdány ná czton-
 ki nie bywa dzielony: z čiátem sie nášym žtacza á nie bywa
 wkrzywdzony: przyimowány bywa á nie zámkniony: z cho-
 rými miesktáiac nie chorue/áni sie w bogich postuga ebraža.

De verb. Euan-
 gel: & apud Be-
 dam in 1. ad
 Corin: 10.

O VZYWANIV TEGO SAKRAMENTV POD IEDNA OSOBA.

Rozdział XVII.

W Questyey wtorey/powiadają; Iedney osoby tylko Sakramentu
vzywianie Koncyljum Konstancyjskie wtracilo.

Odpow. Nie jest tak. Bo dobrze przed tym Koncyljum / byt starodawny / y od wszystkich narodow w Chrzeszczanstwie zgodnie przyety zwyczaj / vzywiania pod iedna osoba. Co iasnie y czesto wyswiadcza to Koncyljum / nazywajac ten zwyczaj; Rzymskiego y powszechnego Kosciota zwyczaj chwalebny. A niżej; Ku wwiarowaniu niektorych niebiespieczenstw y zgorshenia / od Kosciota y Oycow swietych / zwyczaj bacznie a przystoynie wprowadzony / y barzo zdawna zachowany. Toz czeste iedney osoby rozdawanie / przyktadem Chrysta Pana y Apostotowiego / od poczatku przepowiadania Ewangeliey / az do poslednieyszych y nam blizszych czasow / trotko a dowodnie / z Pisma s. Historykow y Doktorow Koscielnych / niżej jest okazane. Nie pierwsze tedy to Koncyljum osoby iedney vzywiania postanowilo; (iako czesto gupie y bez wstydu zwykli wrzeszczec Ewangelikowie) ale tylko (zabiegajac bledom kacerstwu Hussa y innych / na on czas w Czechach nawiecey ptuzacym / ktorzy uczyli / zeby vzywianie obudwu osob wszystkim Chrzeszczanom / prawem Bozym byto rozkazane / co jest fcyry falsz / gdyz tego rozkazania nigdzie w pismie nie masz) Ruszne zakazato / aby onego chwalebneho zwyczaju / vzywiania iedney osoby / zaden nie smiat ganic y odrzucac / albo bez dozwolenia Koscielnego / wedlug zdania swego / odmieniac. Stowa Koncyljum te wlasne sa; Cum huiusmodi consuetudo ab Ecclesia & sanctis Patribus rationabiliter introducta, & diutissimè obseruata sit; habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sine Ecclesie auctoritate pro libito mutare, &c. To jest: Gdyz taki zwyczaj od Kosciota y swietych

97.

Przed Concil. Konstanskim vzywano iedney osoby Sakramentu. Sess: 13. Constanti: Concil. Conc: Trident: Sess: 21. cap: 2.

W cześci 2. O vzywaniu iedney osoby Sakramentu.

Sessione 13.

Decret Kon-
cyl. Konstant-
yjskiego o czasie
wzywaniá Sá-
kramentu.
Ibid: sess: 13.

Oycow bacznie wprowadzony y bázro dawno zachowany
jest: ma być miány zá wstáwe / ktorey sie nie godzi odrzu-
cąc / ábo bez kóścielnego vrzedu pozwolenia / iáko sie po-
doba / odmieniać. Jest też tájże decret / przeciw onym / kto-
rzy ná on czas przeciw starodawnemu kóściotá porożes-
chnego zwyczajowi po wieczery y nie ná czczo przyste-
powáli / y przystepowác uczyli / tymi slowy; Licet Christus
post cenam instituerit, & suis discipulis administrauerit sub
vtraq; specie panis & vini hoc venerabile Sacramentum; ta-
men hoc non obstante, sacrorum Canonum autoritas lau-
dabilis, & approbata consuetudo Ecclesiae seruauit & seruat;
quod huiusmodi Sacramentum non debet confici post cœ-
nam, neq; à fidelibus recipi non ieiunis, nisi in casu infirmita-
tis, aut alterius necessitatis à iure vel Ecclesia concessa vel
admisso. To jest: Niekolwiek P. Chrystus po wieczery po-
stánowił / y swym ucziom pod obiema osobámi chleba y wi-
ná rozdawał ten czci godny Sákráment: wśátkze to nie nie
przeszkadza / iáko świętych Kanonow chwalebna powa-
żność / y przyeti zwyczaj kóścielny zachował y zachowuje;
żeby ten Sákráment nie był sprawowany po wieczery / áni
od wiernych nie ná czczo nie był przyjmowany / chyba kiedy
sie przyda / w chorobie / ábo w insey potrzebie / w ktorey prá-
wo duchowne ábo kóciot dopuszcza y pozwala przystepo-
wác. Ktory decret / fałszywie Ewángelikowie zwykli przy-
wodzić y glossowác / iáko by tu Koncylium miáto co postáno-
wić / o wzywaniu iedney osoby / przeciw wstáwie P. Chrystu-
sowej: gdyż tu o wzywaniu iedney ábo dwu osob nie nie stá-
nowi; tylko czas zamierza / kiedy tego Sákrámentu wzywác /
według dawnego zwyczajú / to jest / przed wśelákim potár-
mem. O ktorym zwyczajú tak piše Tertullian; Non sciet
maritus, quid secretò ante omnem cibum gustes? Izali nie
bedzie máž wiedziáć / czego potáiemnie przed wśelákim po-
tármem kóścielny? Cyprian: epist: 63. seu, epist: lib: 2. ep: 3.
Augustin: ep: 118. Gregor: Nazianz: orat: in S. baptisma

Luther: in Di-
sput: cont. Con-
cil: Constanti.
Krowicki pag:
204. obrony.

Lib: 2. ad vxo-
rem cap: 5.

Chry-

Chrylost: hom: 27. in 1. Cor: cap: 11. Cõcil: Laodicen: can: 5.
Synod: 6. general. can: 29.

W teyże *Questyey* powiádáia; *Bránie* w *reke* *Sákrámentu* *ciátá* *krwie* *Pániskiej* *Koncylium* *Antisiodorentskie* *odtelo.*

Odpow. *Prawda*, że w *pierwszym* *Kościele*, *brano* w *re-*
ce *Sákráment*; *ále* nie po *Zwingliánsku*, *áni* po *Kálwińsku*
(*ktorzy* nie *zotrzá*, *ále* *z* *stotu* *pospolitego* / *y* *z* *misy* / *biora*
chleb nie *poświęcony*) *lecz* po *Chrześcijańsku* / *z* *wielk* *a* *ucz-*
ciwoscía / *z* *czystym* *sumnieniem* / *y* *nabożnie* *brano* *ciáto* *Pán-*
skie *z* *rak* *Dyákonow* *ábo* *Káptánstich*. *Piseo* *tym* *s.* *Iusti-*
nus *meczennik* *tymi* *stowy*: *Præsident* *verò* *postquam* *grati-*
arum *actionem* *perfectit*, *&* *populus* *univerſus* *apprecatione*
lata *eam* *approbavit*, *qui* *apud* *nos* *vocantur* *Diaconi* *atque*
ministri, *distribuant* *unicuique*; *præsidentium*, *ut* *participet* *eum*
in *quo* *gratiæ* *actæ* *sunt* *panem*, *vinum* *&* *aquam*, *&* *ad* *absen-*
tes *perferunt*. **Tertullian**; *Eucharistiæ* *Sacramentum*, *non*
de *aliorum* *manu*, *quàm* *præsidentium* *sumimus*. *á* *Præsiden-*
tes *rozumie* *nie* *tylko* *Bisupy* / *ále* *y* *Káptany* *y* *Dyákon* / *o*
ktorych *indziej*; *Præsident* *probat* *quique* *seniores*. **Cyri-**
lus *záse* / *iáko* *tácy* *bráe* *ná* *reke* *mieli* *Sákráment* / *ták* *ucz*;
Accedens *ad* *communione*, *non* *expalsis* *manuũ* *volis* *ac-*
cede, *neque* *disiunctis* *digitis*; *sed* *sinistrã* *veluti* *sedem* *quan-*
dam *subiicias* *dextræ*, *quæ* *tantum* *Regem* *susceptura* *est*, *&*
concaua *manu* *suscipe* *corpus* *Christi*, *dicens*; *Amen*. *sancti-*
ficatis *ergo* *oculis* *tam* *sancti* *corporis* *contactu*, *communica-*
caue, *ne* *quid* *excidat* *tibi*. **Toż** *ma* **Tertullian** *lib: de* *corona*
milit: cap: 3. *Calicis* *aut* *panis*, *etiam* *nostri*, *aliquid* *decuti*
in *terram*, *anxiè* *patimur*. **Byto** *ták* *ie* *bránie* *dtugo* *w* *zwo-*
czáiu / *y* *okoto* *Roku* *Pániskiego* / *614*. *Kiedy* *to* *Koncylium*
Prowincyálne *Antisiodorentskie* *ztożone* *byto* *we* *Fránczey* /
ná *ktorym* *nie* *odieto* *ták* *iego* *bránia* *Sákrámentu* *z* *rak* *Ká-*
ptánstich (*iáko* *pisa* *niewiedzac* *co* *plota* *Ewángelikowie*)
tylko *biatym* *gtowom* *zákazano* / *áby* *gota* *reke* *Eucharysty-*
ey *nie* *bráty*. **Bo** *ták* *o* *tym* *Dekrét* *36*. *Non* *licet* *mulieri* *nu-*

98.

Can: 36.

Jáké *bylo* *w*
pierwszym *Ko-*
ściele *bránie*
w *reke* *Sákrá-*
mentu.

Apolog: 2. ad
Antoninum Pi-
um.

Lib: de corona
militis cap: 3.

Apolog: ca: 39.

Cyri: Hiero-
sol: catech: my-
stag: 5.

Conc: Antisio-
dor: nie *odtelo*
bránia *w* *reke*
Sákrámentu.

Canon: Conc:
Antisiod: 36.

da manu Eucharistiam accipere. Godzito sie bowiem / y o tym czasie / y potym dlugo / mezczyznie brac Sakrament od Kaptana rozdawaiacego / reka gota: bialymgtowom nie godzito / iedno w chedoga chustke ktora zwano Dominicale. o tym trofke nizey dekret 42. tegoz Koncylium; Vnaqua q; mulier, quando communicat, Dominicale suum habeat. Quod si qua non habuerit, vsque in alium diem Dominicum non communicet. **M**aximus / ktory byl okoto Roku Pan- skiego 650. nie dlugo po tym Koncylium / tak o tym pise; Omnes viri qui communicare desiderant, prius lauent manus suas, vt mente pura, & nitida conscientia, Christi Sacramenta suscipiant. Similiter & mulieres nitida exhibeant linteamina, vbi corpus Christi accipiant pura mente & munda conscientia. **T**rwat ten zwyczaj / az do Koncylium Roto- magenskiego / na ktorym dla niebespieczenstwa / y nie wczci- wosci / ktora sie dziata Sakramentowi takim braniem / po- stanowiono / aby go tylko w vsia / Kaptani / podawali. co sie y po dzis dzien zachowuie. **T**akze y on zwyczaj postania te- go Sakramentu przez dzieci y nie kaptany do chorych / abro- gowan na Koncylium Remenskim can: 2. **A**lbowiem co sie ckie czasiu / porzadku y obyczaiu vzywania y hasowania te- go Sakramentu / **C**hrystus Pan / iako pise Augustyn s. nie postanowit; ale to Apostotom / y Kosciotowi swemu zo- stawit / aby on wedlug potrzeby rzeczy / miety / osob y czasow / coby rozumiat z wietzym wiernych Bozych byc pozytkiem / stanowit abo odmienit: to zarowe w cale zachowuiac / co sam Chrystus Pan postanowit / y co do samey istory Sakra- mentow nalezy.

W **Q**uestyey 7. w porownaniu 12. powiadania; Kosciol Apo- stolski vczyni vzywac Sakramentu Wierczerzy Panskiej pod obiema osobami: **A** Kosciol Rzymki drugiey ludowi Bozemu zbrania.

Odpow. **N**ie jest tak. **B**o y on pierwszy Kosciol Apo- stolski / od ktorego sie Kosciol Rzymki nie odstrzela / vczyni vzywania pod iedna osoba / **A**ctor: 2. 42. **A**ctor: 20. 7. **A**

Sam Chry-

Can: 42.

Aduersus Mo-
nothelitas.
Idem habet Au-
gustinus serm:
252. de tempo-
re.

Can: 2.

Iuo in Decret.
& Gratian: dist:
2. de consecrat:
c. Peruenit.
Aug: epist: 118.
cap: 6.
1. Cor: 4. 1.
1. Cor: 11. 34.

99.

1. Cor: 11.

Sam Chrystus Pan wczyt vstnie / Ioan: 6. 50. 51. 57. 58. y przy-
 ktadem / Luc: 24. 3. o czym dowodnie y serzey niżej będzie /
 w części 2. Nie zabraniał też Kościol Rzymski / używania
 obudwu osob Sakramentu: a przecie / przez czas bárzo dtu-
 gi / ieście przed Koncylium Konstántskim / zgodnym zezwo-
 leniem wielu narodow Chrześcijánskich / pospolicie y nawie-
 cej używano pod iedną osobą. Aby tedy ten ták dtugi a
 swiety zwyczaj zachowany byt: aby kácerstwo onych / ktorzy
 powiádali / y dzisia mówia; że Pan obudwu osob używac /
 wfsytkim y nie ofiáruiacym / rozkazal / potepione byto: aby
 prawda wiary s. Chrześcijánskiej; że Pan^a Chrystus Bog
 y cztowiek / cáty y zupełny / y Sakrament prawdziwy pod ká-
 zda osoba iest; nie mnieyszy^b też z iedney niż z obudwu poży-
 tek y táká Boża ná zbáwienie ptynie / objaśnioná y wtwier-
 dzoná bytá: aby sie iednostáynym wfsytkich Chrześciján
 pod iedną osobą używaniem / zgodá y iedność Chrześciján-
 ska zachowátá y mnożytá: aby sie rozmáitým ludzkim po-
 trzebom y niedostátkom zábiegto; poniewáz niektorzy z
 przyrodzenia winá pié / dudzy go miec / y przywoźnego zácho-
 wac / y ná máty czas nie moga: aby sie wielkich niebespie-
 czeństw / nieweczności y profánácyi tego Sakramentu / kto-
 re sie w wielkich tłumách ludzi w rozdawaniu obudwu osob
 przygadzáty / wysc mogto; stusnie a potrzebnie Kościol s.
 Rzymski postanowit / aby on stáry zwyczaj używania pod ie-
 dna / od tych ktorzy nie ofiáruiá / zachowany byt; a pod obie-
 má / bez dozwozenia Kościelnego / przystepowac sie nie go-
 dzito. Jedná niektorým / a zwlászczá Czechom y Slezákóm /
 dla stusnych przyczyn / y pod pewnymi kondicyami / pozwolit
 używania y pode dwiemá. Przyczyná tá nawietśá; żeby y
 Kátholikowie / ktorzy sie dwu osob domagáia / gdsieby im
 tego nie pozwolono / do heretykow sie nie wdawáli / y dla tego
 wiary s. powszechney y Kościolá nie odstapili; y ci co odstá-
 pili / żeby sie rychley náwrocic mogli. Kondicye te trzy ná-

Sześć przy-
 czyn dla kto-
 rych Kościol
 używanie pod
 iedną osobą
 potwierdził.

a 1. Ioan: 4. 3.

Ioan: 6. 57.

Rom: 6. 9.

Orig: in diuer:

Euang: loca

hom: 6. &c.

b Ioan: 6. 58.

c 1. Cor: 10. 17.

Aeneas Sylvi:

histor: Bohem:

cap: 52.

Breue Pij IV. ad

Caspar: Episc:

Wratislau: An-

no 1564. die 29.

Iulij datum.

przedmiejże: Pierwsza; żeby ci ktorzy z goracego nabożeń-
stwa dwu osob pragna y o nie prosza w spolecznosci Kościo-
ta s. Rzymstkiego trwali. Druga; żeby nie tylko we wszyst-
kich innych artykulach wiare iego y nauke mocnie trzymali;
ale też y to wierzyli y wyznawali/ że w tym naswietlym Sa-
kramentcie / tak pod iedna iako y pode dwiema osobami iest
prawdziwe y zupełne ciało P. Chrystusowe: a iż w tym nie
zbladzi/ ani bladzi Kościół Rzymsti/ że wyiawszy kaptany
Nfisa mające/ wsytkim inszym / tak klerykom iako y nie kler-
ykom/ pod iedna tylko osoba chleba ten Sakrament rozdá-
ie. Trzecia; żeby za grzechy swe żatuiac y onych sie wyspo-
wiadawszy y rozgrzeszenie Sakramentalne wziawszy/ do ta-
kiej komuniey przystapili.

100.

W Questyey 35. numero 16. zádawáia; Przecz Kościół Rzym-
ski Sakrament ciała y krwi Pánskiej rozdziela, a ludowi Bożemu iedną tylko osobę
dawa, gdyż inaczey Kościół on danny, (iako to y Koncylium Konstantjskie sesnawa)
czynil y Gellazyus Pápież to świętokradzstwem nazwał?

Pod iedna o-
soba iest zu-
pełny Sakra-
ment.

Ioan. 6. 55.
I. Cor. 10. 17.

W cześć 2. w
Kozdz. O w-
zywaniu ied-
ney osoby Sa-
kramentu.

Odpor. Nie iest tak. Bo nierozdzielony; ale prawdzi-
wy a istotnie zupełny y pod iedna osoba iest Sakrament.
Ma bowiem to wsytko iedną osobá / co potrzeba do Sakra-
mentu / to iest; ma znamionowanie dwoiakie / wedlug dwo-
iakiego skutku swego; iedno / wnetrznego posilenia duszne-
go; a drugie / ziednoczenia wiernych miedzy soba / y z Pá-
nem Chrystusem. Ma też y skuteczne táski Bożey sprawo-
wanie: poniewaz Chrystus Pan / Ktory iest cały pod każda
osoba / przyczyna y sprawca y żródtem iest wśelakiey táski/
a zacym y tey Ktozey przez ten Sakrament dostawamy. Kto-
ra táská nie mniejsza iest pod iedna / niż pod obiema osobá-
mi. A dla tego w Kościele Apostolstkim / y potym bedacym /
dawano pod iedna osoba ludowi Bożemu. O czym byto do-
piero: y o tym też starodawnym zwyczáiu wzywania pod ie-
dna świadeczy Concil. Konstantjskie / iakosmy inż powiedzie-
li. Gelasius, iako ma być rozumiany / niżej bedzie.

O CZCI, CHOWANIV, Y SWIECIE
SAKRAMENTV CIAŁA BOZEGO.

Rozdział XVIII.

W Questyey wtorey / powiadaia : Grzegorz siodmy Komże Kłiże,
a k temu przy podnoszeniu chleba Sakramentnego we dzwonek dzwonienie, w
puszcze chleba Sakramentnego chowanie y do chorych noszenie wymyslił.

Odpow. Cztery tu fatše: Pierwszy gdy pisa / że Grze-
gorz siodmy / Komże Księże wymyslił. Bo ten Papież za-
siadł na miejscu y wrzędzie Apostolskim / w Roku Pánstkim
1073. á przed tym 700. lat / Hieronym s. o Komżách Księ-
żych tak pise; Vestibus lineis vtuntur Aegyptij sacerdotes
non solum intrinsicus; sed & extrinsicus. Porrò religio di-
uina, alterum habitum habet in ministerio, alterum in vsu,
vitaeq; communi. **A** ná drugim miejscu: Quae sunt, inquit,
rogo inimicitiae contra Deum, si tunicam habuero mundio-
rem? Si Episcopus, presbyter, diaconus, & reliquus ordo
Ecclesiasticus in administratione sacrificiorum candida ve-
ste processerint? **U**bior takze Káptánstki / ktorego vzywáia
przy Mszy s. znacznie y czesto starodawni Doktorowie Ko-
ściotá Bozego / y historye wspominaia. Superhumerat /
Hieronym: epist: ad Fabiolam, & epistola ad Marcellam. Au-
gustin: in quaest: Iudicum cap: 41. & seq. **U**lbe / Clemens
Romanus lib: 8. constit: Apostol: cap: 12. Hieron: epist: ad
Fabiolam. Chrysof: hom: 83. in Matth. Concil: Carthag: 4.
zá Augustyná s. can: 41. Chrysofom: in Liturgia. **P**ás /
Hieronym: epist: ad Fabiolam de vest: sacerd. & in Psal: 132.
Beda in collectaneis. **M**ánipularz / Liturgia Basilij, Chryf:
gdzie też y o inšym vbierze. **S**tóte / Concil: Bracaren: 1.
cap: 27. & 3. cap: 3. Concil: Laodicen: can: 22. 23. Gre-
gor: Nazianz: orat: 1. **O**rnat / Hieron: in epist: ad Helio-
dorum de obitu Nepotiani, cap: 10. Hanc, inquit, tunicam,
qua vretur in ministerio Christi, mitte dilectissimo mihi aeta-
te patri fratri Hieronymo. **P**rzez to słowo tunicam rozumie-

IOI.

Komże Księ-
żcy.Lib: 13. com-
ment: in ca: 44.
Ezech.Lib: 1. aduers:
Pelag: ultra me-
dium:Ubior Ká-
ptánstki do
Mszy.
Superhume-
rat.
Ulbe.

Pás.

Mánipularz.
Stóte.

Ornat.

Káppá.
Dálmáyská.

tar casulam siue planetam, ktorey przy Mshey używał káptan Nepotianus. Káppe wspomina Epiph: har: 15. & 16. Dála mátyka / Damasus in vita Syluestri. O wszystkich wberze / Theodor: lib: 2. cap: 27. historiae. & Histor: trip: lib: 5. cap: 37. Modlitwy / gdy sie káptan w te háty wbera / ma Chrysof: in Liturgia.

IO2.

Dzwonienie
ku Elewácyey
Gener: 42.
Anno Domini
1240.

Drugi wáś fałsz / gdy piszećie; że Grzegorz siódmy dzwonienie we dzwonek przy podnośeniu Sakramentu postanowił. Nie jest tak: bo o tym żaden historyk w żywocie tego nie pisze. Ale o Grzegorz dziewiatym / pisze Nauklerus / że dzwonienie ábo bicie we dzwon / ku podnośeniu Sakramentu / áby y či / ktorzy nie są przy Mshey / p. Bogu za to dobrodzieystwo dziekowali / wstáwili. Przed tym Grzegorzem dziewiatym / Iuo Carnoten: Episcopus, dzwonienie ku podnośeniu Sakramentu wspomina epist: 167. y pewna rzecz że od tego czasu iáko Chrześcijanie wolnie Kościotow używać poczełi / to dzwonienie ku elewácyey być poczeło. Bo przed tym dla Poganistwa potáiemnie y po cichu te táiemnice odprawowano. Podnośenie we Msze Sakramentu / od czasów Apostolskich / wspominaia wszystkie Liturgiae. Dionys: Eccl: hier: cap: 3. Basil: lib: de Spiritu S. cap: 27. Anastasius Synaites de sacra synaxi. y inſych wiele.

Podnośenie
we Msze Sá-
krámentu.

IO3.

Chowánie Sá-
krámentu.

Trzeci fałsz / kiedy powiádaćie: że tenże Grzegorz siódmy chowánie Sakramentu w puszcze postanowił. czego nie dowiedziećie. Bo chowánie Sakramentu byto po wszystkie wieki w Kościele od Apostotow poczewszy. O czym bedzie niżej w czesći wtorey w Rozdz: O chowániu tego Sakramentu.

IO4.

Noszenie do
chorych przez
káplany Sá-
krámentu.

Iustin: Apolog:
2. ad Antoni-
num Pium.

Czwarty wáś w tymże páragráfie fałsz; że to Grzegorzá siódmego wymyśl: noszenie do chorych Sakramentu. Myślicie sie ná tym. Był ten zwyczaj zdawná: bez pochyby / że od czasów Apostolskich. Przed 1300. lat y daley / za Justyná meczennika / przez Dyákony / stano po Mshey Eucharystya do tych / ktorzy dla choroby ábo inſey wielkiej potrzeby do tych táiemnic przy-
być niemogli. O tymże czasie był Serápión sárzec Ale-

xándryi

xándryjski / ktory w chorobie żadat káptaná / áby go rozgrze-
 szył y przyniósł mu Sákráment. Ale że káptan choruiac / sam
 przynieść Sákrámentu nie mogli / przez chtëpcá synowcá Se-
 rápionowego poslat / ktory przyiawşy Serápión / żywotá
 dokónat. Przed 1200. lat / Ambrozemu s. śmierci bliżsiemu
 Honoratus káptan kóściotá Wercellenstiego / w nocy / od
 Boga vpomniony / Sákráment przyniósł. Inşych tu przy-
 kádom dla krótkóści przywodzić nie potrzeba. Dla tego /
 miedzy inşymi przyczynámi / ten Sákráment záwsze w Kó-
 ścielach ná pewnych miejscách chowano / áby chorzy / y z tego
 swiátá schodzacy / mieli *éPóthov ζωής αιωνίης*, viaticum vitæ æ-
 ternæ, podrożny posítek do żywotá wiecznego / iáko Oycó-
 wie swieci zwykli mowić. O czym ma kiltá dekretow Kon-
 cylum czwarte Kárbháginenskie przed 1200. lat. Arausica-
 num can : 3. Vormaciensie cap : 5. Turonen : cap : 4. iáko ie
 przywodzi Burchard : lib : 5. cap : 9. 10. 30. Gratianus can :
 Peruenit. dist : 2. de consecrat. ma teź o tym / Koncylum
 Remenskie cap : 2.

Euseb: Ecclesi:
 hist: lib: 6. cap :
 44.

Paulinus in vi-
 ta Ambrosii.

Carthagin: 4.
 can: 76. 77. 78.

W tey że *Questyey wtorey* ; *Urban*, mowia / czwarty, swiêto Bo-
 żego ciała z noszeniem oplatká w *Monstrancyey slotey*, y *Processyey Bożocielne wyná-
 lazł y wtrócił.*

Ópow. Prawdá że ten Papież dáley niź przed 300. lat /
 to swiêto postanowił / to iest / Roku Páńskiego 1261. Ale dla
 słusnych y powáżnych przyczyn : á nawiecy dla tych. Na-
 przod : áby P. Zbáwicielowi / zá niewymowná kástkę / w po-
 stánowieniu tego Sákrámentu / okazána ; y zá niezliczone
 dobrodziesstwa / ktore godnie vzywáiacym tey swiátości /
 pokázowác hoynie raczy / dzieki powinne / iáko napilniey / od-
 dawáne byty. Bo iestliż w stárym zakonie / rozmaíte swiétá /
 nie od Boga rozkazáne ; ále od przetożonych ná on czas / dla
 wieczney dobrodziesstwa Bożych pámiatki / postanowione by-
 ty : y w Chrzesćjáństwie wiele iest do tego czasu dni swie-
 tych / dla záchowania wieczney pámiatki dobrodziesstwa
 Chrysta Páná / vstáwionych : czemużby teź dla wspomina-

105.

I.

Przyczyny po-
 stánowienia
 swiétá Boże-
 go ciała.
 Judith cap : 16.
 31.
 Esther 9. 27.
 1. Mach : 4. 56.
 Ioan : 10. 22.
 1. Mach : 13. 51.
 2. Mach : 15. 36.

2.

nia y wważenia / onego nigdy niewystawionego dobrodziejstwa / że Pan / stworzyciel wszech rzeczy / samego siebie w tym Sakramencie na pościechu y używanie wiernym swym zostawić raczył / święto osobliwe / od tych / ktorzym to przysioi / postanowione być nie miało: K temu / wstawione to święto; aby błedy kacerzkie / nawiecey Berengaryanow / na on czas wzniecone / (ktorych plod nieszczesliwy / dzisiejszy Sakramentarze) a zwłasczą przeciw bytności istotney ciała Pańskiego w tym Sakramencie / y powinney czci; zgodnym a goracym Katholicow ku tej swiatości nabożensiwem burzone y znieszone byty. A na koniec / aby pospolitey cztowiek Chrześcijański / co o tej przedziwney tajemnicy wierzyć ma / nie tylko z

3.

Adiaphoristarum acta Synodi Lipsien: & Torgēn. contra Flaccianos, anni 1548. Witeb: impressa, 1559.

Clement: lib. 3. tit. 16. cap: vnicō, de reliq: & venerat: Sanctorum.

Processyey 3 Sakramentem nie Urban czwarty postanowil.

ustney nauki; ale też y z samego swietá y nabożensiwá w ten dzień powszechnego / tym tácniey potać / w wierze a miłosci ku Panu swemu / za takie dobrodziejstwa / wiecey sie utwierdzić y zapalić mogli / stawiaiac sie też tego Sakramentu godnie uczestnikami. Te przyezyny tak wazne byty / v niektórych adwersarzow wiary s. powszechney / że nie od tego byli / aby to święto / opocz Processy / zachowane byto. To postanowienie Urbaná czwartego o tym swiecie / we 42. lecie / Koncylium Wiedynskie we Francyey za Klemensa piatego potwierdziło / y Kościol wshytek przyiał.

Alle co sie tknie Processyey z Sakramentem w to święto / tej nie postanowil Urban czwarty. Bo ani w postanowieniu tego / tego swietá; ani w konstitucyey Koncylium Wiedynskiego; ani w Officium y śpiewaniu tego dnia Kościelnym / ktore Thomasz s. na rozkazanie Urbaná czwartego zostyl / ani v Durándá / (ktory żył tegoż wieku / to jest / roku 1286.) gdzie wiele inšych Processy w Kościele wspomina / namnieyszy o tej Processyey wzmianki nie máš. Stad sie tedy pokazuje / że wiernych ludzi nabożensiwō / za powodem y dozwole niem przetożonych / te Processy z Sakramentem / w tak zane święto tegoż Sakramentu / do Kościoła wniosło. ácz y przed tym zdawná / iáko rychto Kościolowi swemu p. Bog

połoy

połoy ziednać raczyt / często także Processye z Sakramentem bywały. O czym niżej dowodnie sie powie. Także okoto nożenia Sakramentu w Monstrancyey złotey / nie postanowit nic ten Papież. A przeto w Kościele / gdzie nie maš Monstrancyey złotey / noża ten Sakrament w srebrney / abo y w mosiężney Monstrancyey.

O SPOWIEDZI, Y DOSYCV CZYNIENIIV NASZYM.

Rozdział XIX.

W Questyey wtorey / powiadaia ; Innocencyus trzeci na Koncylium Rzymskim spowiedz zausa przez dekret do Kościoła wtracil.

Odpow. Ani Innocencyus trzeci / ani żadne Koncylium / spowiedzi / ktora sie przed samym Kaptanem dzieie / do Kościoła nie wniosło : ale tylko czas spowiedzi / okoto Wielkienocy / kiedy od wszystkich niedwotocznie czyniona być ma / (ktory tednak czas / dawno przed tym w Kościele Bożym w zwyczajiu był / iako świadcza / Grzegorz Tyszeński / y Jan S. Stocunsky) Koncylium Laterańskie / Patrum 1215. 36 Innocencyusa trzeciego / dekretem swym / nie wtorym / ale w liczbie 21. Omnis vtriusq; sexus fidelis &c. słusnie a barzo potrzebnie / zwtaščezá dla niedbátych / wznowito y postanowito. Lecz sam Chrystus Pan spowiedz taká zbáwiennie postanowit raczyt / gdy moc odpuszczenia y zadržymawania grzechow / (ktora przed tym osobliwie Piotrowi / a potym inszym w obec Apostotom obiecowat) po zmartwychwstaniu swoim tymże Apostotom y namiestnikom ich / zlecił raczyt / gdy tchnawšy ná nie rzekł ; Weźmiecie Duchá swietego ; ktorych odpuscicie grzechy / sa im odpuszczone : a ktorych zadržymacie / sa zadržymáne. ktorymi słowy / nie gołe opowiadanie odpuszczenia grzechow ; ale moc sadowa / nie tylko odpuszczenia / ale y zadržymania grzechow / dat im / y sedziámi ie uczynit / iako te słowa Páńskie wykładáia Oycowie SS. Chryzostom / Ambroży / Hieronym / Augustyn / y inszy. Lecz sad sprá-

W cesit 2. w Rozdz. O czátemu Sakramentowi postanowy.

106.

In Conc: Rom: can: 2.

Czas spowiesi / dla medbátych w Kościele Bozym zamierzony.

Nyfl: in epist: ad Episcopum Mitylenes.

Chrysof: hom: 30. in Genesim.

Spowiedz od samego Pána Chrystusa postanowiená.

Math: 19

Math: 16. 18.

Ioan: 20. 23.

Chrysof: lib: 3. de sacerdotio.

Ambr: lib: 1. de Pœni: c. 2. & seq.

Hier: in epist: ad Heliod: de vita solitaria.

Aug: lib: 20. de ciu: Dei cap: 9.

Spowiedź od
Apostołow 34.
leona.

2. Cor: 5. 18.

Jacob: 4. 16.
Chrystost: lib: 3.
de sacerdot.

August: hom: 12. ex 50.

Orig: hom: 2. in
Leuit.

1. Ioan: 1. 8.

Act: 19. 18.

Iren: lib: 1. ca: 9.
post medium.

Lib: 3. cap: 4.
prope finem.

Lib: de Penit:
cap: 9. 10.

wiedliwy być nie może / bez wysłuchania y pewney wiadomości grzechow / ktore rozgrzeszenia / ktore zatrzymania godne. A do takiej wiadomości trudno przysć bez własnego samych pokutniacych grzechow wyznania. Do odpuśczenia tedy albo zatrzymania grzechow potrzebna jest / y tu od Pana rozkazana / w wszystkich z osobną / ktore sie pomniec mogą / a zważając grzechow śmiertelnych / spowiedź. Do takiej Apostotowie świeci / te moc od Pana swego wziarowsy / czesto napominali / y oney ludzi Chrześcijańskich słuchali. Do takiej wiedzy Paweł s. Koryntyany / gdy do nich piše; Dat nam (Bog) vsługowanie pojednania: y zlecił nam słowo zjednania. Miesto Chrystusa tedy poselstwo odprawuicmy / ić. Lecz ta moc y poselstwo pojednania ludzi z Bogiem / przystojnie odprawowana być nie może / bez wysłuchania ktoczym / y iako Boga obraził / y co za grzech czynić powinien. Do tego tedy / według Apostola / spowiedź potrzebna Do takiej też wspomina Jakub s. według wykładu Dycow SS. tak pisac: Spowiadajcie sie ieden drugiemu / grzechow waszych. Do teyże wiedzy tymi słowy Jan s. b. Jeslibysmy wyznawali grzechy nasze / wierny jest (Bog) y sprawiedliwy / aby nam odpusćcił grzechy nasze. gdzie maś y obietnicę Pańska / y nadzieie pewna odpuśczenia grzechow / ktorych sie czowiet namiestnikowi Bożemu spowieda. Tey słuchat Paweł s. Chrześcijan Epheskich: do ktorego / iako piše Lukasz s. wiele wierzacych przychodzito / ἐχομολογούμενοι καὶ ἀναγγελλόντες τὰς πράξεις αὐτῶν. wyznawaiac y opowiadaiac sprawy swoje. Taką spowiedź starodawne Koncylia wspominaia; Laodyceńskie can: 2. Barchagińskie can: 31. Babilońskie pierwsze can: 8. y inſe. A Patres; Ireneus / gdzie piše o niektórych biatychgotowach z kacerstwa Marka heretyka do Kosciotła sie nawracaiacych: y o Cerdonie kacerzu / ktory sie czesto spowiadat / ale sie zaś do przepowiadania swego kacerstwa wracat. Tertullian heroko w księstwach swych o pokucie: Presbyteris aduolui. & caris Dei adgeniculari. A tam

że w ca

že w całym rozdziale 10. pišac przeciwko tym / ktorzy dla wstydu ábo sie nie spowiadáia grzechow skrytych / ábo spowiedz odkládáia: Plerosq; tamen hoc opus, vt publicacionem sui, aut suffugere, aut de die in diem differre presumo, &c. Origenes hom: 2. & 3. in Leuit: & in Psal: 37. hom: 2. **Cypryan** czesto / ále osobliwie in lib: De lapsis; Denique quanto & fide maiores & timore meliores sunt, qui quamuis nullo sacrificij, aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotem Dei dolenter & simpliciter confitentes, exomologesin conscientia faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem me delam paruis licet & modicis vulneribus exquirunt, scientes scriptum esse; Deus non derideretur. **Insyich sie Doktorow swiádec twá dla krotkošci odpuszczáia.**

W **Questyey 7. w porównaniu 2. powiádáia;** Košciol Rzym-
ski spráwiedliwošci Božey za grzechy swoje, wormi, popielcami, posty, vtrapieniem doczešnym pláciť y došyć czynić chce, oboie w Bogu tráči, miłosierdzie y spráwiedliwošć.

Odpow. Dwa tu fatše. Jeden gdy mówi; Košciol Rzym-
ski, zá grzechy swoje, wormi, popielcami, posty, vtrapieniem doczešnym pláciť y došyć czynić chce. Nie zá grzechy, ále dla odpuszczenia karánia do-
czesnego grzechom powinnego / také / y tym podobne inše vtrapienia Kátholicey podcymuia. Grzechy / y karánie wie-
czne / Bog z lástki swey przez záslugi Syná swego y Sákrá-
menty / pokutuiacym odpuszcza. Ale poniewaž po odpuszcze-
niu grzechow y karánia wiecznego / czesto krotč cztowiek zo-
stáie winien karánia doczešnego / (o czym swiádec twá y
przyktády w Pismie s.^c czesie) tego áby vyšć mogt / rozmái-
tym čiátá swego vtrapieniem / y dobrými vczynkami / Pána
Bogá vbtágać vsituie. Také došyć vczynienie / czesto zále-
ca Pismo s.^a Miłosierdziem y prawda odkupiona bywa nie-
práwošć. (to iest / karánie doczešne niepráwošcia záslužo-
ne. bo sie tak czesto w pismie to slovo^c grzech ábo nieprá-
wošć / rozumie) / Grzechy twoie iátmužnami odkupy; f

107.

O došyć vczyn
mieniášym.

c Gen: 3. 16.
Exod: 32. 31.
Num: 12. 13.
Num: 14. 20.
Num: 20. 12. 24.
2. Reg: 12. 13.
2. Reg: 24. 10.
1. Cor: 11. 30.
d Prou: 16. 6.
e Gen: 43. 9.
Deuts: 5. 9.
f Dan: 4. 24.

g Luc : 3. 8. &
in eundem lo-
cum Chrysofost:
homil: 10. in
Matth.
Greg: hom: 20.
in Euang.

Czynicieś tedy owoce godne pokuty. Takie też wspomina-
y zalecaia starożytni Doktorowie: tu dosyć będzie drwu swi-
dectwa przywieść. Tertullian tak o tym dosyć uczynieniu pi-
śe: lib: de Pœnitentia cap: 5. Per delictorum pœnitentiam
instituerat Domino satisfacere. & ibidem cap: 7. Habes cui
satisfacias, & quidem volentem. & cap: 9. Confessio satisfa-
ctionis consilium est. & cap: 7. Satisfactio confessione di-
sponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus
mitigatur. Cyprian ná wielu miejscách; ále osobliwie lib:
De lapsis prope finem: Orare oportet impensius & rogare,
diem luctu transigere, vigiliis noctes ac fletibus ducere, tem-
pus omne lacrymosis lamentationibus occupare, stratos so-
lo adhærere cineri, in cilicio & sordibus volutari, &c. **Co ná**
koncu teyże księgi / tak zamyka; Qui sic Deo satisfecerit, qui
pœnitentia facti sui, qui pudore delicti, plus & virtutis & fi-
dei de ipso lapsus sui dolore conceperit, exauditus & adiutus
à Domino, quam contristauerat nuper, lætam faciet Ecclesi-
am: nec iam solam Dei veniam merebitur; sed coronam.
Náostátek / iesli nie z ksiąg Kátholickich; tedy od swego
Melánchthoná / mogli sie tego náuczyc **E**wángelikowie; ze
Bosćiot **R**zymski nie vczy za grzechy same dosyć czynić. **Bo**
ten tak piśe: ^b Rectè fatentur aduersarij, quòd satisfactiones
non mereàtur remissionē culpa. **Co** też y indziej powtarza.

Drugi fałsz / gdy tamże piśa; **is dosyć uczynieniem w Bogu się traci**
miłosierdzey sprawiedliwość.

Dowšem tym sie wiecey wystawia **B**oża sprawiedli-
wość: z ktorey zbawiennego przeleknienia pokutuiacy czo-
wiek / krzywdę Bogu przez grzech uczyniona / według mo-
żności swey nágradzáiac / y karanie iego / karaniem samego
siebie vprzedzáiac / tym sie wietsego miłosierdzia iego ná-
dziewa / im sie wiecey sam nád soba krzywdy **B**ożey mści. o
ktorey pomście **P**áwet s. 2. **Cor:** 7. v. 11. y ná drugim miej-
scu; **J**eslibysmy / práwi / samych siebie rozsádzáli / nie byliby-
smy sadzeni. **P**ieknie też o tym **B**ázylius s. zábiegáiac onych

zamiotom /

^b In disput: de
partib: pœni-
tentia, propo-
sit: 10.

ⁱ In Apol: Con-
fess: Aug: art: de
Confess: & Sa-
tisfact.

108.

1. Cor: 11. 31.

Samotom ktorzy zwykli marzić; Już Chrystus za nas dosyć uczynił: y dla tego niepotrzebne naše dosyć uczynienie: Qui (inquit) propter peccatorum nostrorum remissionem unigenitum suum misit, quantum in ipso est, ea iam antea omnibus condonavit. Quoniam autem misericordiam & iudicium sanctus vir canit, & testatur Deum misericordem esse & iustum, necesse est, ut quae à Prophetis & Apostolis de poenitentia dicta sunt, ea à nobis praestentur, ut ostendantur iudicia iustitiae Dei, & misericordia eius ad peccatorum remissionem plenè impendatur. Toż náwet Kálwin / choć prawdziwey pokuty nieprzyziaciel / prawda przyćśniony wyznał; Quo seueriores in nos sumus, & acriore censura quaestionem habemus de peccatis nostris, eo debemus sperare magis propitium ac misericordem Deum. &c.

Basil: in Reg: breu: q. 12.

Psal: 100. 1.

Lib: 3. inst: cap: 3. § 15.

O MALZENSTWIE.

Rozdział XX.

IO 9.

W Questyey 35. numero 13. *zábawáta*; Przecz Kościół Rzymki ony słowa Pawła s. ktorzy w ciełe sa Bogu się podobać nie mogą, kásiy psuie, do tego rzecz wiodac, iakoby stan małżeński zgoła rzecz a cielesna być miał, a ci co w nim mieszkáta, żeby się Pánu Bogu podobać nie mieli?

Rom: 8. Siricius PP. in ep: ad Episcop: Afric.

Odpow. Ani Kościół Rzymski / ani Syrycyus Papież / wielce wczony / y bliski czáso w Apostolskich (bo żył okolo roku Páńskiego 383.) słow Páwta s. nigdy tak nie náciagał. potwarz to y wymysł Ewangelikow nowych. Prawda / że ten Syrycyus / nie w liście do Biskupow Afryckich / (iáko omylnie wkázania Ewangelikowie) ále ad Himerium Tarraconen. te słowa Apostolskie przywodzi: lecz tam gdzie ich używa / nie o małżeństwie Chrześcíanstkim przystoynym / y w Kościele zwyczajnym mowi; ále o małżeństwie księzey / ktoré / nie małżeństwo / ále ráczey światokradzstwo jest. Bo powna rzecz; że ci / zeniac się / przeciw práwu y zwyczajowi Kościota s. powśednego / y przeciw wstáwie Apostolskiej / w ciełe sa / to jest / cielesnie żywia / y Pánu Bogu się / tak żyiac /

Epist: 1. ad Himer: Tarrac: cap: 7. Concil: Tom: 1.

Ibidem cap: 6. contra Iatciuam monachorum.

podozać

Ibidem cap: 4.

II C.

Hebr: 13.

1. Cor: 7: 39.

Theoph: in cap:
13. ad Hebr.

4 1. Tim: 5. 11.

b Tit: 1. 7.

2. Tim: 2. 4.

1. Cor: 7. 5.

c 1. Cor: 7. 1. 7.

25. 32. 38. 40.

III.

Trident: sess:

24.

In decreto Eu-
genij 4. sub fi-
nem ConcilijFlorent: Tom:
4. Conc.d Hugo de S. Vi-
ctore lib: 2. de
Sacram. part:
11. c. 5.

podobać nie mogą. Co sie lepāk tknie małżeństwa Chrześcijańskiego inter legitimas personas, o tym świętobliwie rozumie / pisać trochę wyższej w tymże liście; iż takie małżeństwo przez Kaptana bywa błogostawione. Lecz rzeczy cieleśney y Bogu brzydkiej kościot nie błogostawi.

Tamże powiadaia; *Apostol stan małżeński*, między wszystkimi stany *uczciwym być nazywa.*

Odpow. *Między wszystkimi / εν παντι, (to jest / ktorzy przystojnie w Panie / y według prawa a zwyczajowi kościota Bożego w ten stan wstepnia / iako te słowa wyktada Theophilaktus) uczciwym stan małżeński nazywa; ale nie między wszystkimi stany. Bo tenże Apostol nie dopuszcza tym małżeństwa / ktorzy a ślub czystości maia: ani b Biskupom / Kaptanom / Dyakonom: y w liście pierwszym do Koryntczyków / e porównywaiać między sobą trzy stany ludzi w Kościele Bożym / pánicosi / wdowi / małżeński; dwiema pierwszymi przodek daie / y nad małżeński ie przektada.*

W teyże Questyey / numero 14. ieszce ządawia; *Przeze Kościot Rzymki wszystkie poważność y moc małżeństwa s. w wiazaniu siuta należeć powiada?*

Odpow. *Ani Koncylium / Kościot znamięniace; ani żaden Doktor alicuius nominis Kościota Rzymkiego tak nigdy nie uczyt / ani pisat. Jesli Ewangelikowie co takiego czytali / autora y miejsce wkażać mieli. Nowsem Koncylium generalne Florentskie / (z ktorym zgadza sie na ostatniey se Trydentskie) przyczynę / dla ktorey wazne / mocne y nierozdzielne bywa małżeństwo / te być wyznawa; zezwolenie abo ślub z obu stron / wyraźnymi słowy / w czasie ninieyszym uczyniony: Causa, inquit, efficiens matrimonij, regulariter est mutuus consensus, per verba de praesenti expressus. Toż iasnie y zgodnie pisa wshysey posledniey sy d Doktorowie Kościota Rzymkiego / w tym spotecznym zezwoleniu abo ślubie / inter legitimas personas, istote małżeństwa ktadac. Przeze gnianie Kaptanski nowych małżonków / siuta wiazanie / y in-*
fe cere

ſe ceremonie / acz ſuſtnie przy tym Sakramencie odprawo-
wane bywają / y bez wielkiej przyczyny opuſzczane być nie
mają: iednak do iſtory małżeństwa nie należą. Co wyrażnie
Thomaſ ſ. na mieyſcu tu wkaźanym wyznawają y inſy przed
nieyſy Doktorowie toż z nim trzymają.

Tamże powiadaia; Kościół Apoſtolski tey ceremoniey wiązania ſtupa
nie zachowywał.

Odpow. Dowſem te y inſe ceremonie / ktore teraz przy
tym Sakramencie obchodzone bywają / ſtározytni Patres,
Ignacyus Tertullian / Innocencjus I. Ambrozy / Auguſtyń /
Koncylium 4. Kárthagińskie / wſpominaia ie / iáko ſtároda-
wne / y od czasow Apoſtolskich / z podania ich w Koſcióle ſ.
powſechnym zwyczajne. O wiązaniu ſtupa y inſych ceremo-
niách / tak piſe Tertullian: ^c Vnde ſufficiam ad enarrandam
felicitatem eius matrimonij, quod Eccleſia conciliat, & con-
firmat oblatio, & obſignatum angeli renunciant, pater ratio
habet: **A** Grzegorz ſ. Biſkup Nazyánzeński iáſniey / gdy pro-
ſzony bedac ná iedno weſele / á dla choroby przybyć nie mo-
gac / tak ſie wymawia: Animo & voluntate ad ſum, ſimulq;
feſtum celebros, iuuenilesq; dextras inter ſe iungo, atq; vtraſ-
que Dei manui. Przez reke Boſka / ſtute rozumieiac / ktora
ná rece / w ten ſtan wſtepuiacych káptan kładzie. O tychże
ceremoniach przed 900. lat / dowodnie Iſidorus lib: 2. de of-
ficiis Eccl: cap: 19.

W teyże 35. Queſtyey / numero 15. zádawają; Przec. Rzym-
ſki Kościół polożniczy, iáko nieczyſte ábo zákłete, po porodzeniu wywodzi?

Odpow. Nie wywodzi / iáko nieczyſte. Bo tym / że ro-
dza / żadnym grzechem zmázane nie bywają. O czym tak pi-
ſe Grzegorz ſ. przed 1000. lat niemal. Voluptas carnis, non
dolor in culpa eſt. In carnis autem commiſſione voluptas
eſt; in prolis verò partu dolor & gemitus. Si itaque enixam
mulierem prohibemus Eccleſiam intrare, ipſam ei pœnam
ſuam in culpam deputamus. Ani iáko zákłete: ſo ci nie má-
ia mieyſcá przy chwale Bożey w Koſcióle. Lecz takim / by

C

mogły/

D. Thom: in 4.
ſent: diſt: 26. q.
2. art: 1. ad 1. &
Scholaſt: in 4.
ſentent.

II2.

Ignat: Epist: 11.
ad Policarpum.
Tertul: de ve-
land: virg: ca: 11.
Innoc: epist: 2.
c. 6.
Ambr: epist: 70.
ad Vigilium.
Auguſt: Concil:
Carthag: ca: 13.
Lib: 2. advxor:
cap: 9.

Epist: 57. ad A-
nyſium.

II3.

Lib: epist: 12. ad
Interrog: Aug-
uſtini Angl.
Episc: cap: 10.
& refertur de-
cret: par: 1. diſt:
5. cap: Si mulier.

Ibidé inferius.

^a Epist. ad Ar-
macanum Epi-
scop : refertur
decret. Greg: li:
3. tit: 47. c. vni-
co.

^b Lib: 7. c. 7. Ra-
tional: § 6. 7.

mogty / y tubdziej po porodzeniu / wolno iść do Kościoła / y
przy Mszy s. być. O tym tenże Grzegorz s. tamże : Si ea-
dem hora, qua genuerit, actura gratias intreret Ecclesiam, nul-
lo peccati pondere grauetur. Aby tedy / modlitwa ich / y ofia-
ra chwaty y dzieł czynienia Pánu Bogu była przyiemniejsza /
z wważania krewkości wtaśney / y z pokory Chrześcijańskiej /
(Bonarum quippe mentium est, mowi tenże s. Doktor / etri-
am ibi aliquo modo culpas suas agnoscere, vbi culpa nõ est.)
y dla wczciwości miejsca s. przez Káptana do domu Bożego
bywáta wwodzone: ktory im btogostáwi / y Pánu Bogu z
nimi dziekuiać / że im raczyt dáć ptod szczęśliwie w dobrym
zdrowiu ogladać / y z niebespieczeństwa wyrwać: prosi ná-
ostátek aby im siły przyczynić / y táste swa á grzechow odpus-
zczenie y chwate wieczna dáć raczyt. O tey świetey á staro-
dawney ceremoniey ferzey Grzegorz s. ná miejscu wyższey
náznáczonym : y po nim ^a Innocencjus trzeci / ^b Duráns
dus / y inšy.

O VSPRAWIEDLIWIENIV, DO- brych czynkách / y zasługách nášych.

Rozdział XXI.

Acto : 15.

W Questyey 4. zádawáta ; Co ono zá Biskupi, y co zá Kościol byl, kto-
ryná napředniejšym Koncylum Ierolimskim, zá Ewángeliki přečínko
Papistom dekret vczynil, že vspráwiedliwienie náše, plynie nie z vczynkow ludzkich
šadnych, ále z láski Pána Iezusa Chrystusa, przez wiáre wén ?

II 4.

Odpow. Trzy tu fášfe. Pierwszy : gdy powiádáta ; iż
přečínko Papistom, Koncylum ono pierwše Ierolimskie, z strany náuki okolo
vspráwiedliwienia, Dekret vczynilo. Co nie iest ták. Bo niech sie ná-
přod pilnie Ewángelikowie przypátrza / ktory iest dekret
ten Apostolski / ktora náuka Rzymštiego Kościoła o tym Ar-
tykule. Dekret Apostolski ten iest : Přez táste Pána JEZU
Chrysta / wierzymy / iż bedšiem zbáwieni. Kościol lepák
Rzymšti ná Koncylum Trydentskim zgromádzony ták
vezý ; Poczatek vspráwiedliwienia w podrostých / záczyháč

Acto : 15. 11.

Concil: Trid.
sess: 6. cap: 5.

sie ma /

sie ma / od łaski Bożey / przez P. Jezusa Chrystusa vprzedzają-
 iacey / to iest / od iego powotania / ktorym / bez żadnych zaslug
 ich vprzedzających / powotymani bywają. Toż potym wy-
 różnie stoi na kilku miejsc tamże : a osobliwie / gdzie cztery
 przyczyny naprzędnieysze vsprawiedliwienia Koncylium wy-
 licza. A niżej ; Dla tego / prawi / według Apostoła / darmo
 bywamy vsprawiedliwieni ; że żadna rzecz / z tych / ktore v-
 sprawiedliwienie vprzedzają / ani wiara / ani uczynki / łaski
 vsprawiedliwienia nie zasługuię. Potym zaś ; Potrzebą
 wierzyć / że nie bywają / y nigdy nie były grzechy odpuszczone /
 iedno darmo z miłosierdzia Bożiego / dla Chrystusa Pána.
 A na koniec : Jesliby kto rzekł / iż bez vprzedzającego Du-
 cha s. náchtwienia / y bez pomocy iego / cztowiek wierzyć / ná-
 dzieie mieć / mitować / ábo pokutować może / iáko potrzebą /
 áby mu łaska vsprawiedliwienia daná bytá / niech będzie ana-
 thema. Stosuycież teraz Ewangelikowie / á wważaycie / ie-
 sliże tá náuka Kościoła Rzymsskiego / zgadza sie z náuka A-
 postolską / ábo nie. A ponieważ sie / w każdym punkcie zga-
 dza / iáko każdy bączny / y áffektem nie vniesiony wyzna : cze-
 muż tu tak niebącznie y bez wstydu twierdzićie / że iest náuce
 Apostolskiej przeciwna :

Drugi tudzież Ewangelikowski fałsz / gdy tamże piše ;
 że ten Dekret Apostotowie / ná onym Koncylium Jerozolim-
 skum vczyn. li / iż vsprawiedliwienie náse płynie / nie z czynkow ludzkich żadnych.
 To nie iest tak : bo nie máš tam o tym namniey. Tá tym
 miejscu / ktore ná bżegu wkazuią / tego tylko vczy Piotr
 święty (przeciwo onym mowiac / ktorzy obzrzęke y inše cere-
 monie starozakonne / z wiara y z náuka Chrześcijánska zla-
 czyć chcieli / y oboie do zbáwienia potrzebne być rozumieli)
 iż one obzředy Moysesowe iuż wiecey záchowane być nie
 miały (wyiawšy niektore ná czas / dla pogodzenia náwroco-
 nych z Pogánstwá / z Żydámi wiernymi) ponieważ nas od
 nich Chrystus Pan z łaski swey wyzwolić raczyt / poddány
 będąc zakonowi / áby one / (iáko piše Páwet s.) ktorzy byli

Ibidem cap : 6.
& 7.Ibidem cap : 8.
Rom : 3. 24.Ibidem scilicet : 6.
cap : 9.

Ibidem can : 3

II 5.

Acto : 15.

Galat : 4. 5.

^a Ephes: 2. 15.

^b Acto: 15. 10.

^c Takt wykła-

dania to miewy-

śce Chryzost.

y Phocys na

ten list piśac.

^d Coloss: 2. 17.

Hebr: 10. 1.

^e Gal: 3. 24.

^f Hieron: lib: 1.

in epist: ad Gal:

c. 2.

August: ibidem.

^g August: epist:

8. 9. 19.

II 6.

Ofiand: in Ny-
ctiorace.

Hebr: 11. 1.

Luther: serm:

Dom: 2. Qua-

drag.

Caluin: lib: 3.

Instit: cap: 2.

§ 7.

^h Iacob: 2. 24.

pod zakonem / odkupit / ^a zakon roztazan / (ktory tu Piotr s.
^b zowie iarzmem nieznośnym / iż go nie tylko zachować / ale y
pamiętać / dla onych drobnych a niezliczonych ceremoniy y
wstaw rzecz iakmiarz niepodobna byta) dekretami ^c nowego
zakonu / Ewangeliey świętey / wyproźniwszy. Ale coż to prze-
ciw nam Kátholikom ; ktorzy z Apostolskiey nauki wierzy-
my y trzymamy ; że one wszystkie legalia (ktore byty ^d cieniem
rzeczy przysztych / y dziecinnym wodzem do Chrystusa / ^e kto-
re tylko do meki Páńskiej ważne y zachowane być miáły) zá-
raz po obwieśczeniu Ewangeliey / nie tylko byty y są niepo-
zyteczne y niepotrzebne : ^g ale też y bez grzechu śmiertelnego
nie mogły być zachowane :

Trzeci támeż fałsz / gdy powiádáia ; iż Apostołowie zá Ewángeli-
kámí (to jest / sektarzámí niezgodnymi dzisiejszymi) o vspráwiedli-
wieniu dekret ferowáli. Rzecz to niepodobna. Bo naprzód / iedná
jest / y zgodná Apostolská náuka o vspráwiedliwieniu : a E-
wángelikowskich niezgodnych / y sobie przeciwnych / táká
dziesiat wylicza Andr: Ofiander, choć Ewángelik / ktory też
to o Phillipie Melántonie piśe / że po czternáście kroć o
tym ártykułe zdánie swe odmieniał. Wád to / Apostotowie /
wiáre vspráwiedliwiáca / opisúia ; gruntem rzeczy ktorých
sie nádziewamy ; okazániem rzeczy niewidziálnych : ktora
wiára / nie infa jest / iedno Kátholiczna / ktora mocnie to w-
szystko przyimuiemy co Bog obiáwił / y nam przez Kóściot
swoy / ábysmy wierzyli podat : a Ewángelikowie iákás wiá-
re osobliwa / Apostotom niestychána / wymysláta / y w iey sie
opisániu nie zgodzáia. Bo ia iedni iáko Lutheranowie / pe-
wná vsnóścia / wymiáca sie mitosierdzia y obietnic Bo-
żych ; drudzzy / iáko Kálwinistowie / pewná wiadomóścia tá-
ki y przyiáźni Bożey názywáia. A temu iefcze Apostotowie
wzga / ^h iż nie z wiáry tylko / ale y z dobrych wczynków czto-
wiek bywa vspráwiedliwiony. A Ewángelikowie czesto / y
w tych Questytkách / samey wierze / wczynki odrzucáiac / v-
spráwiedliwienie przypisúia.

W *Questyey* 7. numero 2. *powiádáia* / że / *Kościół Rzymski*, *zasługi* ludzkie, w *spráwie* zbawienney *stánowiąc*, w *Bogu* tráci y *miłosierdzie* y *spráwiedliwość*.

Odpow. *Nie* jest *ták*. *Nowšem* / gdy *táste* *Boža* / *grzesz* fine / bez *ich* *žádných* *zasług* / *przez* *Chrystá* *Pána* *vpředzá* *iaca* / y *one* *spotrobiace* *podpomagáia* / y w *vspráwiedli* *wioných* *uczynki* *dobre* / z *nimi* *spolecznie* / *spráwuiaca* / *wy* *znawa* / *miłosierdzie* *Božé* *niezmiérne* *slawi*; *ktorego* *ták* *wielka* *przeciw* *wierným* *dobroć*; *že* *ich* *chce* *mieć* *zasługi* / *ktore* *sa* *iego* *dáry*. *A* *ponieważ* w *wielu* *vpadámy* *w* *wšycky* / *iáko* *miłosierdzie* / *ták* *spráwiedliwość* *Boža* / y *surowość* *sa* *du* *iego* *káždemu* *przekládá* : *áby* *žaden* / *choćiáž* *si* *niruczým* *nie* *czuie* / *sámego* *si* *bie* *nie* *sádzit* / *áž* *przyjdzie* *Pán* / *ktory* *oświeci* *zákrycia* *ciemności* / y *obiáwi* *rády* *serc* : *á* *tedy* *chwa* *tá* *bedzie* *káždemu* *od* *Bogá* / *ktory* *odda* *káždemu* *według* *uczynków* *iego*.

W *teyže* *Questyey* / numero 3. *Kościół Rzymski*, *powiádáia* / *zbáwienie* *vkázuie* *ludziom*, w *uczynkách* y *zasługách* *swoich*.

Odpow. *Nie* jest *ták*. *Abowiem*, *iásnie* z *Apostotem* *s*. *uczý* / *že* *Bog* *postánovit* *Chrystá* *Pána* *vbtagáčzem* *przez* *wiáre* *we* *krwi* *iego* / *zá* *grzechy* *náše* : *á* *nie* *tylko* *zá* *náše* / *ále* *y* *wšyckiego* *świátá*. *Nowšem*; *Jesliby* *któ* *mowit* / *že* *czto* *wiel* / *uczynkami* *swými* / *ktoreby* z *náuki* / *ábo* *przyrodzoney* *ludzkiej* / *ábo* *stározakonney* *czynione* *byty* / *bez* *tásti* *Božey* *przez* *Pána* *Jezu* *Chrystá* / *može* *być* *przed* *Bogiem* *vsprá* *wiedliwiony* / *temu* *przeklectwo* *opowiadá*. *A* *wšákž* *y* *tych* / *ktorzy* *chca* *być* *vspráwiedliwieni* / *dowodnie* *uczý* / *áby* *si* *do* *tego* *przystoynie* *gotowáli* / *zá* *táste* *Boža* *vpředzáia* / *wierzac* / *boláží* / *nádziele* *y* *miłość* *máiac* / *grzechámi* *si* *bzydzac* / *do* *Sákrámentu* *krztu* *ábo* *świetey* *pokuty* *przyste* *puiac*. *A* *vspráwiedliwioným* *uczynki* *dobre* / *iáko* *poerze* *bne* *do* *zbáwienia* *przekládá* / *vpomináiac* *ich* z *Apostotem* *s*. *Obstuyćie* w *uczynku* *Pánstím* *záwše* / *wiedzac* / *iž* *praca* *wášá* *nie* *jest* *próżna* w *Pánu*. *Ták* *biežćie* / *ábyście* *otrzy*

II7.

Celestin: 1. ep:
1. can: 12.
August: de grat:
& lib: arb: ca: 6.
Iacob: 3. 2.
1. Cor: 4. 3.

Matth: 16. 27.
Rom: 2. 6.

II8.

Rom: 3. 25.
Conc: Trident:
Sess: 6. cap: 2.
Ibid: can: 1.

Ibidem cap: 6.

Ibidem cap: 11.
& 16.
1. Cor: 15. 58.
1. Cor: 9. 24.

2. Petr: 1. 10.

Ecc1: 16. 15.

II 9.

Acto: 10. 43.

Acto: 4. 12.

Ephes: 1. 6.

Sess: 6. Conc:

Trid: c. 9.

Matth: 18. 18.

Ioan: 20. 23.

Matth: 19. 17.

Matth: 10. 22.

máli. Tym wiecey sie staraycie / żebyście przez dobre uczynki / mocne czynili wezwanie y wybranie wáśse. Nikosięrdzie uczyni każdemu mieysce / wedlug zastugi uczynkow tego.

Jeszcze w teyże Qwestyey 7. numero 7. powiádala; Kościot Apostolski uczy wierzyć, że wierni pewnie dla Pána Chrystusa máia grzechow swoich odpuszczenie.

Odpow. Prawda / że Kościot Apostolski uczy wierzyć pewnie; iż wierni / nie inaczej máia grzechow odpuszczenie / jedno dla Chrystusa Pána: czego też uczy Kościot Rzymski. Prawda y to / że tenże Kościot uczy wierzyć (co też w Kredzie Apostolskim wyznawamy) że niegdzie indziej / iedno w świętym powszechnym Kościele / jest moc odpuszczenia grzechow; ktorego każdy wierny pewnie przez Chrystá Pána dostąpić może / ktory s rzodkow przezen do tego postanowionych / godnie á przystojnie używa. Ale sie to nie náydzie; aby Kościot Apostolski wierzyć uczyt / że wierni dla Chrystusa Pána / bez żadney zgotá kondycyey y obowiaski / máia pewne grzechow odpuszczenie. Abowiem nigdzie tego w piśmie Apostolskim nie máš. Jáko y tego nigdzie piśmo nie uczy / że każdy z osobná pewnie wierzyć ma / iáko inšy Artykut wiary Chrześcijánskiej / iż mu grzechy sa niepochybnie odpuszczone. Bo to wierzyć mamy / co nam Bog w słowie swoim świętym obíawit / y przez Kościot swoy / abyśmy temu wierzyli / podał. Lecz o pewnym odpuszczeniu grzechow každego wiernego z osobná / żadney wzmiánki nie máš w słowie Bożym / y owšem to jest przeciw iáśnemu piśmu świętemu: Eccles: 9. §. 1. Ecc1: 5. §. 5. Iob 9, §. 21. Prou: 20. §. 9. 1. Cor: 4. §. 4. Tedyć tego żaden / pewnošcia wiary / wierzyć nie ma. A ktemu wšyſtkie niemal obietnice Boże / ktore sa w piśmie s. máia iáka kondycya przydána / do ktorey wypetnienia / ktorzy chca być onych obietnic wczesnikami / obowiazani sa. Jáko one obietnice: Jesli chceš do żywota wniść / chowayże przykazania. Kto wytrwa áž do konca / zbáwion będzie. Tym podobne sa / Ezech: 18. §. 21.

Luc: 14.

Luc: 14. v. 26. Rom: 8. v. 17. y inſe: iáko y to miéyſce / ktore tú v lázuia; A to ſłowá mego ſlucha / á wierzy temu ktory mie poſtat / (oto kondycya / idzie zá tym obietnicá) ma żywoe wieczny. A ponieważ żaden nie ma / áni mieć może (chybá z oſobliwe^o obíáwienía Bożego) pewney wiadomości / ieſliże tym kondycjom / iáko potrzebá y przyſtoi / doſyć uczynit: (bo ktoż może mowić; czyſte ieſt ſerce moie: czyſtym ieſt od grzechu: Jeſlibyſmy rzekli że grzechu nie mamy / przynamniéy pouſſedniego. ſámi ſiebie zwodzimy / y prawdy w nas nie máſſ.) tedyć teź żaden wierzyć pewnie áni może / áni powinien / (iż mu tego nie roſtazano) żeby miał pewne grzechow odpuſzczenie.

Ioan: 5. 24.

Prou: 20. 9.

1. Ioan: 1. 8.

W teyże *Queſtíey* 7. numero 7. *Koſciół Rzymſki*, mowia / każe wátpić o odpuſzczeniu grzechow.

120.

Odpo. Nie ieſt tak. A owſem tak wczy ná *Koncylium* s. *Trydentſkim*: potrzebá wierzyć / że nie bywáia / y nie gdy nie były grzechy odpuſzczone; iedno dármo / z miłóſierdzia Bożego / dla *Chryſtá Páná*. A záſ; Jáko żaden pobożny wátpić nie ma o miłóſierdziu Bożym / o zaſtudze *Páná Chryſtuſowey* / o mocy y ſtutku *Sákrámentow*: tak káždy gdy ſam ſiebie / y ſwa wláſna krewkoſć y nieprzygotowánie ołacza / o táſce Bożey / ieſliże w niey ieſt / bać ſie y lekáć może: gdyż żaden pewnoſcia wiáry (ktorey fałſz przymieſány być nie może) wiedzic nie może; żeby táſki Bożey doſtapit.

Seſſ: 6. cap: 9. ab initio.

Ibidem ſub ſ. nem.

Jeſzcze támże eodem numero 7. piſá; *Koſciół Rzymſki*; zá *błáđ Kácerſki* to ſadí być / mocnie vſáć / iż náſa dla *Chryſtuſá* grzechy odpuſzczone.

121.

Odpo. Nie ieſt tak. A owſem / tych / ktorzy ſie do vſpráwiedliwienía godnie przygotowác chca / miedzy inſzymi rzeczám / do tego wiedzic / áby z wvázánia miłóſierdzia Bożego / mocnie vſáli / że *Bog* dla *Chryſtuſá Páná* / bedzie im miłóſciw. A ná drugim miéyſcu / ácz zákázuie / áby ſobie żaden wytrwánia w ſlužbie Bożey / áż do ſmierci / *absoluta certitudine*, bez żadnego wátpienía nie obiecowat / gdyż to ieſt oſobliwy dar Boży / iednáť iáſnie wczy / że wſyſcy w táſce y pomocy Bożey mocná nádzieie y vſnoſć pokládać máia. *Bo*

Concil: *Trid*:
Seſſ: 6. cap: 6.
Seſſ: 6. c. 13.

p. *Bog* /

Philip: 1. 6.
Philip: 2. 13.
1. Cor: 10. 12.
Philip: 2. 12.
2. Cor: 6. 5.

Pfal: 4. 5.

122.

Rom: 3. Act: 13.

Galat: 5. 6.

1. Tim: 1. 14.

Aug: lib: de
harefib: ca: 54.

123.

Rom: 3. 20. &
cap: 4. 2.
Galat: 2. 16.

P. Bog/ iesliżeby sami sobie/ do taści tego przeskoda nie by-
li/ iako począt dobra spráwe/ tak dokona spráwuiac chcenie
y dokonanie. Jednak/ przy tym/ wpomina tych/ ktorzy mnie-
máia że stoia/ żeby pátrzyli/ aby nie wpaáli: á z boiaźnia y ze
dżeniem/ żeby zbáwienie swoje spráwowáli/ w pracách/ w
niedosypianiu/ w iátmuźnách/ w modlitwách/ w ofiárách/ w
pościech/ w czystosci. Vfnosci tedy w mitosierdziu Bozym
vczy wiernych Bozych Kościot s. Rzymsti: ale btedem ká-
cerstim názywa/ y anáthemátyzuie iako vfnosc/ ktora be-
dac bez gruntu mitosci y pobożnych vczyntow Chrześcían-
skich/ bez wśelákiego wácpienia/ y vznania krewkosci swey/
y niedostátkow/ odpuszczenie grzechow sobie śmieie obiec-
ie/ y ná nim bęspiecznie polega. Bo to nie iest vfnosc/ ale
proźna/ y hárdá presumpcyá á butnosć Epikureyská. Insey
David vczyt/ kiedy mowit: Ofiáruycie ofiáre spráwiedliwo-
ści: (oto grunt vfnosci) á mieycie nádziecie w Pánie.

W Questyey 7. numero 11. powiádaia; Kościol Apostolski vczy,
iż cślowiek vspráwiedliwionym się sstawa, przez wiárę w Iesusa Chrystusa.

Odpow. To prawda/ iż wiára/ wedlug náuki Aposto-
skicy/ przez mitosc skuteczna/ ábo wiára z mitoscia/ ktora iest
w Chrystusie Iesusie/ iako Páwet s. wyktáda/ bez stároza-
konnych/ y dowcipem ludzkim nie z wiáry czynionych vczynt-
tow vspráwiedliwia. Ale to fals/ żeby wiára samá (á zwta-
szá ktorey nowi Ewángelikowie vcza/ rostkázuiać peronie
wierzyć/ że grzechy káždemu z nich sa odpuszczone) vsprá-
wiedliwić miáta. bo tákicy wiáry nigdy/ áni Chrystus/ áni
Apostotowie/ áni Doktorowie Kościotá powszechnego nie
vczyli. Luterkie to wymysly/ ábo ráczey stárego kácerzá
i Eunomiusa/ przez Lutrá y insey wznowione.

Támże iestce powiádaia; Kościol Rzymski vczy vspráwiedliwienia
z vczyntow ludzkich.

Odpow. Jesli to o samych vczyntách ludzkich/ bez wiá-
ry czynionych/ Ewángelikowie rozumieia/ křzywdę w tym
wielká Kościotowi Bożemu czynia: ktory wie dobrze o tá-

kich vczynt-

kich uczynkach nauke Apostolska: y zabiegając temu: aby kto
na takich uczynkach vsprawiedliwienia swego nie wieśat / w-
czynił o tym taki dekret: Jesliby kto rzekł; iż człowiek swoimi
uczynkami / ktore albo siłami ludzkie^o przyrodzenia / albo z na-
uki zakonney bywania czynione / bez łaski Bożey przez P. Je-
zusa Chrystusa / może być przed Bogiem vsprawiedliwiony /
niech przeklectwem będzie. A iesliże uczynki rozumieia z wi-
ary pochodzące / y z wiara złączone: czemuż te nauke / iakoby
Apostolskiej przeciwna była / gania; ponieważ sam Chrystus
Pan / y Apostotowie takie uczynki zalecaia y rozkazuia / iako
płatne / y do vsprawiedliwienia a zbawienia potrzebne. Je-
śli mie mituicie / mowi Pan / rozkazania moje chowaycie.
Przykazania iego ciężkie nie sa. Jesli z nim cierpiemy / z nim
też krolować będziemy. Coż za pożytek / bracia moi / gdyby
kto mowit / iż ma wiare / a uczynkowby nie miał; izali go mo-
że ta wiara zbawić? A niżej; Abraam oćiec náš / izali nie z
uczynkow vsprawiedliwiony iest / osiadowawşy Izacka sy-
na swego na ołtarzu? Bych miał wszystkie wiare / tak żebych
y gory przenosił / a miłosci bych nie miał / nicem nie iest. Bo-
żym stworzeniem iestemy: stworzeni w Chrystusie Jezusie
ku uczynkom dobrym / ktore Bog nągotował / żebyśmy w
nich chodzili.

O POSCIE PRZED WIELKONO- CNYM / y o bratowaniu potarmow.

Rozdział XXII.

W Questyey wtorey powiadaia; Thelesphorus Papież post przed-
wielkonocny potwierdził.

Odpow. Telesphorus Papież / po Pietrze s. dziewiaty /
ani postanowit / ani potwierdził postu przedwielkonocnego.
Bo nie dawno przed nim od samych Apostotow postanowio-
ny / y od wszystkiego Chrześcianstwa przyięty y zachowany
był. A iż iest od Apostotow postanowiony y rozkazany / świad

Conc: Trident:
Sess: 6. can: 1.

Ioan: 14. 15.
1. Ioan: 5. 3.
Matth: 11. 30.
2. Tim: 2. 12.
Iacob: 2. 14.
& 21.

1. Cor: 13. 2.

Ephes: 2. 10.

I 24.

Post czterdzie-
stny / iest vsła-
wá Apostol-
ska.

1. Przyczyna.

Canon: Apostolorum 68.

Epist: ad Mar-
cel: & in cap: 9.
Matth.

Serm: 6. 9. de
Quadrag.

z. przyczyná.

Lib: 4. de bap-
t: cont: Donatist:
cap: 24. & epist:
118.

czy naprzód dekret Apostolski; Si quis Episcopus, vel presbyter, vel Diaconus, vel Lector, vel Cantor, sanctam Paschæ Quadragesimam non ieiunat, vel quartum diem, vel parasceuen, (præterquam, si propter imbecillitatem corporalem impediatur) deponatur: si sit autem laicus, segregetur. **Jesli ktory Biskup/ábo Dyákon/ábo Lektor/ábo Kantor/ swiętego 40. dni przed wielkonočnego postu nie pości / ábo sřzody/ ábo piatku/ (wyiawšy/zeby mu do tego choroba čielesna przeszkadzála) niech z vrzedu ztozon bedzie; á iesliby nie miał vrzedu Kościelnego / niech od Kościelney spoteczności odtaczon bedzie. Swiádeczy Hieronym s. gdy tak piše: Nos vnam Quadragesimam secundum traditionem Apostolorum toto anno, tempore nobis congruo, ieiunamus. **My ieden post czterdzieści dni / wedlug podania Apostolskiego raz w rok/ czásu nam przystoynego/ pościmy. Swiádeczy Leo pierwszy/ gdy vpomina; Quod ergo, dilectissimi, in omni tempore vnumquemq; conuenit facere Christianum, id nunc sollicitius & deuotius exequendum; vt Apostolica constitutio quadraginta dierum ieiuniis impleatur, non ciborum parcitate tantummodò, sed portione maximè vinorum. Co tedy/ namileyšy/ wšelkiego czásu/ každemu Chrzesćjaninowi czynić przystoi/ to teraz pilniey y nabožniey potrzeba wykonać; áby postanowienie Apostolskie postu czterdzieści dni byto wypelnione/ nie tylko skromnościá w pokármiech/ ále teź nawiecey w pićiu winá. Tož sie pokázuie z oney reguty y sposobu/ rozeznania vstaw Apostolskich, od vstaw innych Kościelnych/ ktora dáie Augustyn s. Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec concilii institutum; sed semper retentum est: non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissimè creditur. Co Kościot wšystek trzyma/ á tego Koncylia nie postanowity / ále záwše tak záchowano: o tym dobrze sie wierzý / iž to przez Apostoty podano. Lecz post 40. dni / wšystek Kościot / po wšyстке czásy/ poczawšy od Apostotom/ záchowywał. Bo go wspominaia y zálecaia/ w pierwszym wieku Apostolskim/****

Ignacy

Ignacius; Quadragesimam, nolite pro nihilo habere: imitationem enim continet Dei conuersionis. Postu sobie zámc nie wazcie: bo w sobie zámyka násládownie obcowá-
nia Bozého/to iest/ Chrystusa Pána y Bogá nášego. Wto-
regó wieku/ Ireneus w liście swym/ ktory przywodzi Luze-
bius. Trzeciego Tertullian y Origenes gdy pise; Habemus
quadragesimæ dies ieiuniis consecratos. Czwartego/ Kon-
cylum Nicenskie pierwsze; Concilia celebrentur, vnum
quidem ante Quadragesimam Paschæ, vt omni dissensione
sublata, munus offeratur Deo purissimum. 2 Bázylus;
Nec vlla est insula, nec vlla terra continens, non ciuitas, non
gens vlla, non extremus mundi angulus, vbi non sit auditum
ieiunij (Quadragesimæ) edictum. O tymże / w tym wieku/
wiele pisali / Ambrosius serm: 23. & sequentib. Maximus
Taurinen: aliquot sermonib. Epiphanius in fine operis Pa-
narij. Chrysostomus homil: 1. in Gen: hom: 13. & seq. ad
popul. Athanasius epist: ad omnes orthodox: de persecur.
Greg: Nyssenus oratione de amand: pauperi. Cyrillus Hie-
rosolymitanus catech: 18. y insy. Piatego wieku Koncylis-
um Laodicenskie; cap: 49. & trib: sequent. Non oportet
Quadragesimam inhonorari, sed per totos hos dies ieiunare.
Hieronym/ epist: ad Marcellam. Augustyn/ in Psal: 110. &
epist: 119. Leo pierwszy/ sermonib: 12. y insy. Posledniey-
sich wiekow nie potrzeba wspominać. Koncylum tež zá-
dne generalne tego postu nie vstáwito. Bo pierwsze Nicens-
kie / w dekrecie pomientonym / tylko go wzmianke czyni: á
przed tym Koncylum / mowia o nim Patres, iáko o rzeczy
dawney. Tedyc wedlug reguty Augustyná s. przerzeczoney/
post czterdziestny z vstáwy iest y podania Apostolskiego.

Co sie tknie Papieža Telesphora / ten ksiezey tylko y du-
chowienstwu rozkazat; zeby do pospolitego 40. dni postu/
trzy dni przydawiac / cáta siedm Niedziel przed Wielkono-
ca miesia nie jedli. Bo ten tego dekret: Cognoscite, à nobis
& à cunctis Episcopis in hac sancta & Apostolica sede con-

Ep: ad Philip.

Euseb: lib: 5.
hist: cap: 24.
Tertull: aduer:
Psychic: c. 14.
Origen: homil:
10. in Leuit.
Conc: Nicæn:
can: 5. Græco.
Basil: homil: 2.
de ieiunio.

Telesphorus
Papies/ co po-
stánovil z
strony postu.
Telesph: in ep:
decretali ad o-
mnes, Tom: 1.
Concil.

In epist: ad
Angl: Episcop.

125.

Spiridion hist:

Tripar: lib: 1.

cap: 10.

Sozome: lib: 1.

hist: cap: 11.

Niceph: lib: 8.

hist: cap: 42.

Spirydyon iá

o posáit sam

iák y drugich

do postu

wiodl.

Czemu prze

podroźnego

przyiacielá

miesá dat.

gregatis, statutum esse, vt septem hebdomadas plenas ante sanctum Pascha, omnes clerici in fortem Domini vocati, à carne ieiunent: quia sicut discreta esse debet vita clericorum à laicorum conuersatione; ita & in ieiunio debet fieri discretio. Tenże potym dekret powtorzyt Grzegorz wielki. **Wi-dzićieś/ Ewangelikowie iáko sie dáleko z prawda mǳacie?**

W Questyey s. zádawáia; *Iakiey on Religiey wyznawca byl, który nierzkać iź ludziom Chrześcijáńskim w post przedwielkonocny miesá iestć nie zákázowal, ále y dla tego owšem iestć y z dżikowaniem P. Bogu kázal, iź Chrześcijáni sa?*

Odpow. Co Historia tripartita o Spiridyonie ma / to iey Compiler wziat z Sozomená. Też historya ma posle-dnieny historyk Nicephorus. A wśátkże żaden z tych nie wspomina / żeby ten Spiridyon (ktory byt dobry Kátholik / y Biskup w Cyprze) rozkázowal ábo nie zákázowal miesá iestć w post przedwielkonocny. X owšem iáko práwy á swiety Biskup / wedle swey powinności Pásterkiej / owieczek swych do teğ wiodl / co sam czynil. Swiádcza to o nim pomienieni historykowie / że w ten post wielki / z domem swym posáit / á ták posáit / że tylko pewnych dni niektórych iedzac / po kilka dni zgotá nic nie iadat. A iź prze gościa mitego / ktory ná ten czas z dálekiej strony do niego przyšedl / miesó potożył / uczynil to z potrzeby wielkiej / y z miłości Chrześcijáńskiej / o ktorey rozkázanie wietše y wáźniejszye niż okoto postu. Wo nie máiac w domu nie tylko ryb / ábo iárzyny; ále ani chle-bá / ktoregoby przyiacielowi z drogi sprácowánemu dat / (propter praesentem abstinentiam & ieiunium, iáko piše Ni-cephorus y Sozomenus / iź ná ten czas post byl) gdy go z ie-dney strony niedostátek potraw postnych / á z drugiey strony miłosc bliźniego cišnetá / żeby czym strudzonego posáilit; tro-che soidry / ktora w domu nálazl / (pierwey sie ná modlitwe wdawšy / áby tym Páná Bogá nie obráził / ábo bliźniego nie zgoršyl) prze gościa mitego potożył. A iź gośc / ná post po-mniac / zbrianiat sie / iáko práwy Chrześcijánin / onego miesá iestć / Christianum se esse dicens, neq; tali tempore eiuscemo-

di esca

di esca indigere confirmans, iako piſe Nicephorus: ſuſnie
uczynit Spirydion / że mieſa ſkoſtował / aby przykładem
ſwym / za diſpensacya potrzeby y miłoſci / goſciowi podro-
żnemu wolnieyſze ſumnienie uczynit. Coż y po dziś dzień w
Koſciele Bożym zachowuje ſie; kiedy ſie taki caſus trąſi/
charitas & neceſſitas excuſant. Coż tedy z tey hiſtoryey
przećiw prawu poſtu wielkiego máia Ewangelikowię; ow-
ſem ſtad ſie pokázuie / że Spirydion / y ten podrożny goſć ie-
go / oſtrze á z pilnoſcia wielka / poſt przedwielkonocny poſci-
li; á iż z boiaźnia Boża goſpodarz mieſa w wielkiey potrze-
bie dał / y goſć ie z ſumnieniem przyiał. Coż tu rzeka Mini-
ſtrowie ſwowlni / ktorzy bez żadney potrzeby / przećiw zaka-
zaniu Apoſtołſkiemu y Koſcielnemu / przećiw zwyczajowi
Chrzeſćijan dobrych / w poſt przedwielkonocny / y ſaniu mie-
ſo żra / y drugim teyże cieleſney wolnoſci dopuſzczáia: Gdzie
boiaźń Boża / wſtyd / obawianie zgorſzenia bliźniego: gdyż
Páwet ſ. powiáda: Jeſli pokarm obraża brata mego / nie
bede iádt mieſa ná wieki / abym brata mego nie zgorſzył. Nie
ruſzáia ich (ieſli iáka ſtre ſumnienia máia) nápominania
Doktorow ſwietych / ani Ambrożego; Ionathas ieiunium à
patre homine indictum ſoluens ignoranter, morti addicitur:
quod ſuppliciorum genus mereri cenſeatur, qui indictum à
Chriſto Domino Deo Quadrageſimæ ſciens ac prudens vio-
lat ieiunium? Ionathas / powiáda / że poſt od oycá cztowie-
ká uſtáwiony niewiádomie przetomit / ná ſmierć ſkazány: iá-
kie karanie záſłużył ten / ktorzy roſkazány od Chryſtuſa Pána
poſt dni czterdzieſci / wiedzac gwałci? Gdzie poſtánowie-
niu Chryſtuſa Pána przypisuię / co Apoſtotowie ſwieći z ro-
ſkazania tego y z nárchmienia Duchá ſ. uſtáwili. Ani Theo-
phila Pátryárchy Alexandryſkie / ktorzy piſac o Egiptczy-
nách niektorych / iedzeniem mieſa ten poſt gwałcaacych; Ini-
quitates, inquit, magnas faciunt iſti, ut à Sanctis recedant.
Nieprawoſci wielkich dopuſzczáia ſie ci / żeby od ſwietych
odſtapili. Ani Auguſtyná; Quadrageſimam totam non ob-

przećiw ſobie
Ewangeliko-
wie te hiſto-
rya o Spiry-
dyonie przy-
wodza.

Jaki grzech
poſtu wielkie-
go zgwalcę-
nie.
1. Cor: 8. 13.

Serm: 25.

Lib: 3. Paſch.

Serm: 77. de
tempore.

Gang : can : 19.
Mogunt : can : 35.
Tolet : 8. can : 9.
Apost. can : 68.

126.

1. Tim : 4

Brakowanie
pokarmow
zawsze bylo w
Koscielach Bo-
zym.

1. W zakonie
przyrodzo-
nym.

a Gen : 2. 16.

b Gen : 9. 4.

2. W zakonie
Moyzefow-
wym.

c Leu : 17. 14.

d Act : 15. 29.

e 2. Mach : 6. 7.

f Num : 6.

Amos 2. 12.

Daniel 1. 17.

Dan : 10. 3.

Ierem : 35.

seruare, sacrilegium est: ex parte autem violare, peccatum est. Postu czterdziestego w fysiłkiego nie zachować / światokradzstwo jest : a po części zgwatcić / grzech jest. Nie wzruszają Synody y Konfytucyje Gąngrenskie / Mogunckie / Toletañskie / Apostolskie / ktore przestępcom postu groza depozycya y Ekatwa / iako poganom y iawnogrzesznikom.

W Questyey 35. zádawáta ; Przecz Kościol Rzymcki brakowanie pokarmow do Kościola Bożego wtraca: co Kościol Apostolski nauka dyabelska y odstapieniem od wiary nazywa?

Odpor. Dwa tu Ewangelikowstkie fałsze. Pierwszy gdy powiádáta ; że Kościol Rzymcki brakowanie pokarmow do Kościola Bożego wtraca, to jest (iako oni rozumieja) wiernym Bożym rozkazanie nád wola y rozkazanie Boże abo Apostolskie / co sie tak nie nadydzie. Bo brakowanie pokarmow byto zawnse od stworzenia czlowieká / z woley á rozkazania Bożego / w zakonie przyrodzonym / Moyzefowym / y Chrześcianińskim. W przyrodzonym zakonie / pierwsze przykazanie Boże byto ; a aby czlowiek z dziewá wiadomości dobrego y złego nie iadt : choć on owoc sam z siebie dobry byt. Od Jádama áz do Noego / miesá ani winá nie wzyrano. Od potopu áz do Moyzefá / miesá ze krwia iesć zakazano. Toż przykazanie w zakonie Moyzefowym powtorzone byto : y od Apostotow do czasu^d wznawione. W starym też zakonie / miesem swiniem brakowano : ktorego że Machabeyczkowie iesć niechcieli / mecenstworone y slawe w Koscielu Bozym odniesli. Nazareyczkowie / s pokl slubem obowiazani byli / winá nie pili : y przeto Amos one strofule / ktorzy ich do picia winá przywodzili. Dániel / y iego towarzyse wstrzymawaiac sie od potraw krolawstkich / choć dobre byly / á ná iárzonách przestawaiac / wielkicy vmietetnosci y dowcipu w kázdym piśmie y madrosci dostapili. Tenze Dániel przez trzy niedziele / chleba smaczne go nie iadt / mieso y wino nie wchodzito w usta iego. Synowie Rechabowi iz winá z rozkazania przodka swego nie pijali / dla tego od Boga pochwaleni. W nowym zakonie Chry-

stus Pan

stus Pan záleca Janá Chrzciciela/ že chleba nie iadt ani wi-
 ná pit: y to brákovénie/ zowie droga spráwiedliwosci. **O**
 sámym P. Chrystusie / nie czytamy/ aby kiedy mieso / okrom
 báranká Wielkonocnego / iadt. Piotr s. choé Chrzesćjanin/
 nie iadt nic pospolitego y nieczystego. **O** Mátheusiu Apo-
 stole/ Klemens Alexandryiski; o Já kubie mnieyszym/ Euze-
 bins Cezáryiski pisa / že nigdy miesá nie ledli ani winá pili.
 Zakonnicy w Egypcie za Márka s. od miesá ták že sie wstrzy-
 mawáli / iáko o nich świádcza Philo y Euzebius. Klemens
 Rzymiski / suchoty z postanowienia Apostolskiego / w wielki
 tydzień przed wielkonocny záleca. Ták že Tertullian o tey Xe-
 rophágiey v Chrzesćjan zwyczajney / pise ná wielu miey-
 scách. Sá czasow Ireneusa / meczennicy Lugduńscy / spráwe-
 dáia o Chrzesćjanách pogánstwu: *8* Multum erratis, ó viri,
 putantes humanis visceribus vesci eos, qui ne mutorum qui-
 dem animalium carnibus vtuntur. Inse świádectwá dla
 krockosci sie opuszczáia. A wiec tedy / Ewangelikowie / Ko-
 sciot Rzymiski napierwey miedzy wierne **BO** že bráková-
 nie pokármow wtrácił: Jáko przeciwo ták iásney prawdzie/
 mowic smecie:

Druzi tu wáś fatś / gdy powiádaćie / že brákovénie pokármow,
 Kościól Apostolski, (co iest Páwet sviety) náuka dyabelska názywa. **BO**
 nie kázde brákovénie pokármow Apostot gáni. Bytby ták
 bowiem inszym Apostotom przeciwny / ktorzy od pewnych
 potraw wstrzymawác sie Chrzesćjanom pierwszym do
 czási *h* zákázowáli. Bytby y przeciwo sobie. bo žeby sie
 brát nie zgoršyt / brákovénie miesá pochwalit. A iesli wiá-
 ruiac sie zgoršenia bliźniego / *i* dobra rzecz nie iesć miesá /
 ani pić winá: iáko dáleko lepsza dla czci y chwaty Božey / (y
 przeto Nicenińskie Koncylium pierwe post wielki zowie / dar
 Bogu naczyśty) dla vmartwienia ciáta / dla pokuty / dla po-
 stuśienstwá / y dla inszych wczciwych á zbáwiennych y pta-
 tnych przyczyn / w Pismie sviety / w ludziách zacnych záles-
 conych. Brákovénie tedy pokármami / iáko ztymi y z nácury

swey nies

3. W zakonie
 Chrzesćjan-
 skim.

Luc: 7. 23.
 Matth: 21. 32.
 Acto: 10. 14.
 Clem: lib: 2. Pe-
 dagogi cap: 1.
 Euseb: lib: 2.
 hist: cap: 23.
 Philo: de vita
 supplicum.
 Euseb: lib: 2.
 hist: cap: 17.
 Clem: lib: 5.
 const: cap: 9.
 Tertull: lib: 2.
 de cultu femin:
 cap: 9.
 Euseb: lib: 5.
 hist: cap: 1.

I27.

Wyklad Ká-
 tholiczny
 mieysca Apo-
 stolskiego.

1. Tim: 4. 3.
h Acto: 15. 19.
 Rom: 14. 21.

Can: 5. Græco.

Epiph: hæref:
47. Encratitar.

Tertull: lib: de
iciun: aduers:
Psychicos c. 15.
Hieron: lib: 2.
adu: Iouinian.
Epiph: hæ: 66.

Lib: 1. de mo-
rib: Eccl: c. 33.
34.

Lib: 30. contra
Fauftum cap: 6.

swey nieczystymi / (gdz P. Bog wſyskie dobre stworzył tu
wżywaniu wiernym z dziełczynieniem) to Apoftot zowie na-
uka czärtowska. Tak wczyli Manicheuſowie / powiadaiaac
niektore pokarmy być zte / iz od ztego Boga stworzone. Tak
Márceyon y Enkrátytowie. przeciw tym tu Apoftot piſe / y
inſzym takim: przydawaiac; że wſelkie stworzenie Bożé
dobrze ieſt: á nie ma być odrzucano / eo z dziełczynieniem
przyimowano bywa. ábowiem poſwiecono bywa / przez ſto-
wo Bożé y modlitwe. Tak to mieysce wyktádaia ſtarzy zná-
mienici Doktorowie / Chryſoft: Theophylactus, Oecumeni-
us, Ambroſius, Tertullian / y Hieronym s. Ktory wáſzym
wſzczypkom / zá nas odpowiáda Ewángelikowie / tymi ſto-
wy: Reprobát quidem Apoftolus, eos, qui iubebant cibis ab-
ſtinere, &c. ſed Marcionem designat & Tatianum (przodek to
był Encratitarum) & cæteros hæreticos, qui abſtinentiam
indicunt perpetuam, ad destruenda & contemnenda & abo-
minanda opéra creatoris. Nos autem & creaturam omnem
laudamus Dei, & abſtinentiam luxuriæ, ieiunia præferimus
ſaturitari. Toż my też z nim trzymamy. Odpowiáda zá nas
y Auguſtyn s. Serui Dei, in eo quòd à carnibus & à vino ab-
ſtinent, non tanquam res immundas refugiunt; ſed mundio-
ris vitæ inſtituta ſectantur. Studzy Boży / tym że ſie od mie-
ſá y od winá powſciągáia / nie iáko rzeczy nieczystych chro-
nia ſie / ále ſpoſobu życia ſnáznieyſzego náſláduia. A k te-
mu / nie záwſe / ále do czáſu / dla ſłuſnych przyczyn / od mieſá
y od pewnych niektorych pokármow zwykli ſie wſtrzymá-
wáć. O czym tenże Auguſtyn; Multum intereſt inter abſti-
nentes à cibis, propter ſacratam ſignificationem, vel propter
corporis caſtigationem; & abſtinentes à cibis, quos Deus
creauit, dicendo, quòd eos Deus non creauit. Proinde, illa
doctrina eſt Prophetarum & Apoftolorum; hæc dámonio-
rum mendaciloquorum. To ieſt; Wielka ieſt różnoſć / mie-
dzy tymi ktorzy ſie wſtrzymawáia od pokármow / dla ſwia-
toblíwego známionowánia / ábo dla ciátá karánia: á mie-

dzy tymi

dzy tymi ktorzy sie wstrzymawala od pokarmow, ktore Bog stworzył mowiac że ich Bog nie stworzył. A przeto ona jest nauka Prorokow y Apostotow: a tá kłamlivych sá tánow.

O W Z Y W A N I V D V C H A S.

Rozdział XXIII.

W Questyey 35. numero 1. powiádáia; że Kościół Rzymiski Duchá s. wzywac zakázanie.

Odpow. Potwarz to wielka. Kościół s. Rzymiski iáko záwse wierzył y wyznawał Duchá s. trzecia w Troycy przez naswietšey osobe y o cześć sie iego przeciw Mácedoniuszowym / Aryánskim / Greckim y inšym bledom / záwse mocnie zástawiat / (co pokázania Synody dla tego stádáne / y Synbolá ábo wyznánia wiáry; Apostolskie / Athánázego / Nicejskie y Konstantynopolskie / ktore ná Trydentškim Koncylium wznowiono / y przy Mšey s. czesto powtarzáia) tak teŝ iáko Bogá prawdziwego / z Bogiem Oycem y z Synem iego rowney czéi y chwaly / wzywa w modlitwách dziennych ná každý dzień tymi slowy; Nunc sancte nobis Spiritus, unum Patri cum Filio, dignare promptus ingeri, nostro refusus peccatori. &c. A temu každý Hymn / každá modlitwa košiczac / Duchowi s. iáko dawcy wšego dobra nawyŝšemu cześć y chwale oddawa. Ná to / Duchowi šwietemu / iáko Pánu y Bogu swemu / ku czéi y chwale / ácz y inše / ále osobliwie dni Šwiateczne / przez cáte trzy dni / tak iáko y Wielkanoc / z wielkim naboženštwem y wczéiwošcia obchodzi / y ná ten czás / przez cáta oktawe / onych powážnych Modlitw / Hymnow y Piesni do Duchá s. wzywa; Veni creator Spiritus, reple tuorum corda fidelium. Veni sancte Spiritus, & emitte caelitus, lucis tuae radium. &c. A wšystek gmin wiernych špiewa; Poprošmy s. Duchá / rč.

Alle tamže powiádáia; iš to Hugo Kárdynał w Tráktacie swoim, w Msale starym Krakowskim položonym, nápisal.

Odpow. Mšat Krakowski tego nie ma; ále ten Trá-

128.

Wzywánie
Duchá s. w
Košciele Bo-
ŝym w wyczáy-
ne.

Concil: Trid:
Sess: 3.

Hymn: ad Ter-
tiam, D. Am-
brošii.

129.

ktat/ktory wspominaia / Hugoná Kárdynatá Dominikaná (ieśliż tego Auktora iest : bo go Trithemius nie wspomina / inſe tego meżá wczonego Księgi wyliczaiac) iż ma wyktad Mſey ; ábo Drukarz/ábo kto inſy priuatus, według zdania ſwego/ná końcu/po wſyſtkim/co do Mſatu należy/potożył. A iednak ſłuchaymy co z tego Tráktatu przywodza.

130.

Hugo (mowia) Kárdynat, tak nápiſal : Káżdá modlitwá ma býć czynioná do Oycá ábo do Syná : lecz ádná do Duchá ſ.

Odpow. Nie ſzczyrze ſłowá tego Auktora tłumacza / y nie to iest / ktore mniemáia / przedſiewzięcie y zrozumienie ſłow iego. Bo iż ceremonie Mſey wyktáda / to wważa y rozbiera/że przy Mſey ; Omnis oratio dirigitur ad Patrem, vel Filium: nulla autem ad Spiritum ſanctum. Nie mowi; ma býć / ábo / nie ma býć czynioná / ále / Dirigitur, ſciąga ſie do Oycá/rć. Rozumie ſie to o tych modlitwách ktore Kollekty zowa. Bo takie po wietſey czeſci przy Mſey ſa wczynione do Bogá Oycá / y do Syná Bożego: wedle onego co Pan powiedziat; O cokolwiek bedziecie proſić Oycá w imie moie da wam. A według náuki Jakuba ſ. Káždy darek nalepſzy / y káždy dar doſkonály / z wierzbu iest / ſtepiuacy od Oycá ſwiátóſci. A ná drugim mieyſcu Pan Chryſtus; Gdy práwi / przyidzie poćieſyćiel / ktorego ia poſle wam od Oycá/rć. Co ſie tknie inſych ſłow/ieſli co nieoſtrożnie/ ten Auktor nápiſal/á zwaſzczá ono /iż od dárú, dar nie bywa proſon, to ma býć przyczytano/iego wtaſney nieopátrznóſci/nie Koſciótowi ſ. ktory tak nie wczy. A wſákże ten byt ſynem Koſciótá ſ. powſechnego/nie trzymat z Aryany: y owſem wyznawa Duchá ſ. býć Bogiem; Poniewáſ (práwi) Duch ſwiety pochodzi od Oycá y od Syná. czego Aryanowie ſtárzy pozwołic niechćieli / czyniac Duchá ſ. ſtworzeniem ſtworzenia/ to iest / przez Syná ſtworzzonego/iáko Auguſtyn piſe. Lecz Koſciót ſ. Rzymſki Duchá ſ. y dárem Bogá nawyżſzego / y dawce wſech dárow ſ býć wyznawa y wzywa. Czemuż tedy od was Ewángeliſtowie / iáko by z Aryany trzymat / nieſluſnie ſpotwarzony iest : Lecz

Ioan: 16. 23.

Jacob: 1. 17.

Ioan: 15. 26.

Aug: heref: 49.

Ephes: 4. 8.

Pla 67. 19.

f Rom: 5. 5.

iest: *Lecz nie Rzymſki Kościot/ ale wáſzy náuczyciele z Ary-
any o Duchu s. dzierżá. Wáſz Kálwin ſmiał to o Duchu s.
piſać; Illa restrictio attentè notanda, ubi partes Spiritui fan-
cto assignat, suggerere quæcunq; antè ore docuit. Tá (prá-
wi) limitácia ma być pilnie wważána/ góſcie ten wrząd Du-
chowi s. náznacza (Chryſtus) aby przypominat/ cokolwiek
on sam przedtym wſtnie Apoſtotow wczyt. A cóż to iest inſe-
iedno iáko poddanego / y mnieyſzey mocy niż iest Syn Boży/
czynić Duchá s. ktoryby iáko przywiązány / nie mogł wiecey
wczyc Apoſtotow y Kościotá / iedno co sam Chryſtus wſtnie
tu iestze ná ziemi bedac wczyt: Nie zamierzyl tych gránic
Duchowi s. Pan y Zbawiciel náſ: ale to iest Kálwinowe
Aryáńskie bluźnierſtwo y wykret. Nie wſyſtkiego bowiem/
wczniow ſwoych/ z nimi bedac/ wſtnie/ Pan náuczyl: ale wiele
do przyscia Duchá s. odtozył. Mam wam / práwi / iestze
wiele mowić / ale teraz znieſć nie moźecie. Lecz gdy przyidzie
on Duch prawdy / náuczzy was wſyſtkiey prawdy. Y niżej
troche; y przyſte rzeczy oznáy mi wam. Miał tedy Duch s. z
obietnice Pánſkiey / to wſyſtko ná pámieć Apoſtotom przy-
wodzić/ co im Pan przedtym/ z nimi bedac/ wſtnie powiádat.
Miał ich y wiele rzeczy inſyich náuczyc / ktorych Pan nie po-
wiádat ná on czás/ z nimi bedac/ iż znoſić nie mogli. Y ow-
ſem miał ie wprowadzić we wſelka prawdę y rzeczy im przy-
ſte opowiedzieć. Jákoż tedy Kálwin niezboźnie ſmiał pi-
ſać/ przeciwo iáſtnemu ſłowu Bożemu/ żeby Duch s. inſe^o wrze-
du nie miał iedno Apoſtotom przypomináć to/ czego ich Pan
przedtym wſtnie náuczat: Náſláduie niezboźnego miſtrzá /
nie lepſzy wceń Symeon Turnowſki miniſter Piłárdſki / ták
w iednym kazaniu o Duchu s. piſac; *To tylko wſelka prawda, co bę-
dzie z ſłowá moiego mowil: ale coby sam z ſiebie, to nieprawda. Zániebne blu-
źnierſtwo! Y moźeſz Duch s. sam z ſiebie nieprawdę mowić/
Bogiem bedac: A k temu iáko wiadomoſć (wedle wyktádu
Doktorow SS.) ták y iſtnoſć Boſtwá ſwego od Syná bio-
rac / moźeſz iemu co przeciwnego wczyc: Toż powtarzá ni-**

Kálwin z A-
ryany o Du-
chu s. trzyma.
Inſtit: lib: 4.
cap: 8. § 8.

de Jure

Ioan: 16. 12.

Ioan: 14. 26.

Sym: Turno-
wſki o Duchu
s. trzyma z A-
ryany / w ka-
zaniu o Phá-
ryzeuſách E.
2. p. b.

Chryſoſt: Cy-
rill: Auguſtin:
Theophyl: Eu-

thym: in 16. ca.
Ioan: in illud:
De meo acci-
pie.
† Domin: 5. in
Euang: de ziza-
niis. C. 2. b.

żey piśac; w nowym + Testamencie, Duch ś. przywiązany jest do słowa Bożego.
Koncaby nie było / by sie tych ludzi zawiedzionych y zawo-
dzacych / in se tym podobne bluznierstwa przywodzić miaty.

INSZE O ROZNYCH RZECZACH NOWYCH EWANGELIKOW PRAWDY.

Rozdział XXIIII.

131.

Dzwony po-
swieceńca / nu
chrzesa.

W Questyey 1. powiadaia; że w Rzymskim Kościele dzwony chrzesa.
Odpow. Nie dowioda tego. Bo in sy jest chrzest / in se
świecenie. Dzwony tylko świeca; y tym sposobem iako ot-
tarze / Kościoty / Kielichy y in se naczynia / na chwate Bożo
oddawia. czego sie Ewangelicy z Pontyfikatu Rzymstie-
go dowiedzieć mogą: gdzie o chrzcie dzwonom żadney wz-
miątki nie maś / ani onych slow; Ja ciebie chrzese w imie
Oycá / y Syná / y Duchá ś. bez ktorych chrzest być nie może.
Jesli kiedy iakie dzwonomi imie ábo przezwisko dádzá / to
dla rozoznania iednego od drugiego czynia.

132.

Koncył. Tole-
tańskie 4. świ-
ce Wielkono-
cney nie wsta-
wilo.

Strabo de exor-
& increm: re-
rum Ecclef:
cap: 30.
a Can: 8.

W Questyey 2. Swiecz, mowia / Wielkonocna wielka Koncylium To-
letáńskie czwarte wstawiło.

Odpow. Jeszcze przed tym Koncylium 200. lat niemal /
za 303ymá Papieża świece Wielkonocna świecono / iako
świadczy Walfriidus Strabo y Pontyfiat Rzymsti. Tego
świecenia / iż na niektórych miejscách w Hispániey zánied-
bywano / ná Koncylium Toletáńskim czwartym / to tylko a de-
kretem obwarowano; aby / iako w wielu in sych ziemiách y
kraich Hispáńskich / tak też y w Gallicyey (Krolestwie Hi-
spáńskim) ta ceremonia byta zachowana: przestepcy / żeby
byli wedlug dawnych wstaw karáni.

133.

Can: 34.
Eliberyńscy
Patres Koś:io-
lá Rzymstie-
go / nie záfázuz

W Questyey 4. zadawáia; Co ono był zá Kościół, który ná Koncy-
lium Eliberyńskim stawiania świeczek záfázuz?

Odpow. Jż w spoteczności Kościotá Rzymstiegi byli /
Patres ná tym Koncylium zgromádzeni / (áčz ich dekrety od
Kościotá przyiete nie są / dla stufnych przyczyn / przedtym
námienionych) pokazáto sie to wyżshey w Rozdziale 9. w oka-

zaniu fałsz

zaniu fałszu 62. Co sie tknie Kanonu ich 34. Który tu wkażu-
ia Ewangelikowie tam nie zakazuje zgotą stawiania świe-
czek w Kościele Bożym zwoyczajnego; ale zapalania świec
na cmyntarzu według zwoyczajiu Pogańskiego. Bo tak tam
mowia; Zdato sie nam aby świece we dnie na cmyntarzu
nie byty zapalane: abowiem nie ma być duchom świętych
niepokoy czyniony. Zwykli byli niektorzy Chrześciance
świece za dnia zapalać na tych miejscach gdzie ciała zmár-
tych chowali mając te ceremonia od Pogan/ktoryz mniemá-
li/zeby ono zapalanie/ciała zmártych czuły. Lecz iż ten bład
iuz dawno vstat; przy pogrzebiech ciał Chrześcianceńskich/
wzywáia świec zapalonych/y w pośrzod dnia/na znak tego/
iż w Pánie zmártych/dusze z Pánem Bogiem żywia/iż byli y
sa synmi światłości a nie ciemności/ iż też czasu swego/cia-
ta ich podobne ciátu iáśności Chrysta Pána/ od vmártych
powstana. Taká ceremonia starodawni Oycowie świeci
czesto wspominaia y zalecaia/o czym byto wyższey w Rozdz.
10. o ceremoniach pogrzebowych. A to zaś/co w tymże Ka-
nonie przydano/ że nie ma być duchom świętych niepokoy
czyniony: nie tak ma być rozumiano/ żeby dusze wiernych/
dla tego że przy ich ciałach świece zapaláia/miáły mieć ślad
iáki niepokoy: ale że sie im ten bład/wzięty z pogánstwa/o
ktorym tam rzecz/nie podobá. Tego sposobu mowienia v-
żywa Ambroży s. ciešac Faustyná/ prze śmierć siostry swey
smetnego; Tak mniemam/powiaáa/że nie tak ma być optá-
kivána/iáko modlitwami wspomagána: ani tzami twóimi
ma być frásowána/ ale wiecey ofiarami duszá iey Pánu ma
być zalecana. Gdzie nie to rozumie Ambroży s. żeby dusze
zmártey ptáč porownego frásowat; ale że sie iey on ptáč
niepotrzebny nie podobat.

W Questyey 7. w porównaniu 6. Kościol, mowia/ Apostol-
ski, Kościol powszechny Chrześcianceński wlasnie opisuię być Spółcznością świętych:
Rzymski zaśie wcy, że do Spółczności świętych należą y niezbożnicy, a iż y ci sa cia-
tem Pána Chrystusonym y kościem z kości iego.

ia stawiania
y zapalania
świeczek w Ko-
ściele zwoczá-
nego.
Cano: 34. Cóc:
Liber. czego
zakazuje.

Przyczynny
zapalania
świec przy po-
grzebach Ch-
rześcianceńskich.

b Philip: 3. 21.

Ambr: lib: 2. e-
pist: 8. ante me-
dium, Non tam
deplorandam,
quam profeq:
orationib: reor:
nec confisican-
dam lacrymis
tuis; sed magis
oblat: animam
eius Domino
commendandá
arbitror.

134.

Kościół Rzym-
ski w opisanu
Kościółu zga-
dza się z Ko-
ściołem Apo-
stolskim.

c Matth: 3. 12.

d Matth: 25. 1.

e Matth: 13. 47

f Matth: 25. 33.

g 2. Tim: 2. 20.

h Matt: 20. 16.

1.

Czemu Ko-
ściół powše-
chny nazywany
świątym ob-
cowaniem /
przyczyny.

2.

3.

Tob: 2. 18. &

cap: 8. 5.

Acto: 9. 13. &

c. 26. 10.

Rom: 12. 13.

2. Cor: 13. 12.

Philip: 4. 22.

Niepobożnie
życacy wierni/
do Kościoła
należą / y cłon-
kami są Chry-
stusowymi.

Odpor. Jako w innych rzeczach / tak y w tym zgadza
się Kościół Rzymski z Kościołem Apostolskim / który woczy-
że w Kościele Bożym zamyka się nie tylko święci / bez grzes-
chu bedacy / y do wieczney chwaly przyzrzeni: ale też grzes-
fni / y na wieczne meki naznaczeni. To wyświadczaia one
podobienstwa / ktore iasnie znać dawaią / iż w Kościele Bo-
żym są ^c plewy y psenica / ^d dziewice głupie y mądre / ^e ryby
złe y dobre / ^f kosztowie y owce / ^g naczyinia złote y srebrne /
dzewiane y skorupiane / niektore ku wczciwości / drugie ku
zelżywości. A nad to / ^h iż wiele powołanych / a mało wybra-
nych. Ze tedy w Kredzie Apostolskim / zowie się Kościół po-
wszechny / świątym obcowaniem / to się dla tego dzieie / iż
wsytkie rzeczy do tego stanu należące / są święte / to jest; slo-
wo Bożé / wiara prawdziwa / miłość / Sakramenty / czton-
kow z głowa swa widoma y niewidoma / y samych z soba
ziednoczenie. Ktemu / iż ma niektore prawdziwie przed Bo-
giem święte / od ktorych / iako przednieyszych y zacnieyszych
cztonkow swych / świątym nazywany jest. A nad to / iż do nie-
go należą wszyscy wierni / ktorzy Bogu przez Sakramenty
święte / a osobliwie Chrzest / oddani y poświęceni są / ktore
pismo s. dla tego świątymi zowie. Dobrze tedy Kościół
Rzymski woczy / iż do tey liczby y spoteczności świątym / y nie-
zbożni / to jest / grzeszni / y złe żyacy / iednak powierzhnie
wierni / należą. Abowiem z innymi / y naswieciszymi / w tymże
Kościele / spoteczna wiara / Sakramenty / Pasterze / y nauka
zdrowa / y wiele innych rzeczy spotecznych maia; / y są czton-
kami Pana Chrystusowymi / acz nie żywymi (bo miłości nie
maia) ale iednak / dla wiary / prawdziwemi; / a ktemu / z stro-
ny mocy y zwierzchności duchowney / iesli ktora w Kościele
maia / są cztonkami skutecznymi. Abowiem Duch s. ktory
jest / iako dusza / tego ciała duchownego Pana Chrystusowe-
go / tak przez złe iako y dobre / tak przez umarte iako y żywe
naczyinia / może y zwykt skutki swe duchowne przez Sakra-
menty y slowo swoje sprawować / y iasni swey wzywać. nie

inaczej

inaczej / jedno iako herb Krolewski tak dobrze pieczęcia jest /
lázna / iako y srebrna abo ztota bywa wycisniony : y^k ogrod
tak dobrze woda z rury dzewianey / iako y z miedzianey by-
wa polany. Chrystus sam jest /^l ktory chrzci w Duchu s.
ani ten^m co sadzi / ani ten co polewa / jest czym / ale Bog
ktory pomaza.

W Questyey 24. przypominaiac niektore spory w Koś-
ciele pierwzym y posledniwym / powiadaiac ze sporom do tych-
miast Kościol Rzymki końca ięszcze nie ma.

Odpow. Jesli kiedy iakie spory w Kościele Bozym w
rzeczach do Religiey należacych powstaly / nie dlugo za pil-
nością y opatrnością Pasterzow tegoż Kościoła powhe-
chnego / ktorym Pan Chrystus zlecił aby wtwierdzali bracia
swoie / koniec wzięty. Był niegdy spor okolo święcenia dnia
Wielkonocnego ; ale za dekrety Papieżow / Piusa / Aniceta /
Eleutheryusa / Wiktorá / y po nich Koncyl : Nicenińskiego
pierwszego / wstat / y ktorzy sie wpornie onym dekretem sprze-
ciwiali / za heretyki osadzeni sa / ktore Quartadecimanos
zwano / o ktorych Augustyn harezi 29. y Damasc : harezi 50.
Powstala controuersia o Bostwie y spotistności Syná Bo-
żego z Bogiem Oycem swym ; przez Sylwestra Papieża ná
Koncylum Nicenińskim koniec miata / y za heretyki Aryani
osadzeni / ktorzy dekretem tegoż Synodu wpornie przeciwni
byli. Wszedli spor Grekowie znacznie okolo Roku Pánstie-
go 600. o pochodzeniu Duchá s. Lecz po tak wielu Syno-
dach generalnych / ktore dla tego byly / heretykami sa / ktorzy
by spor wpornie przeciwni tey prawdziwé Kátholiczney trzymá-
li ; ze pochodzi od Oycá y od Syná. Okolo Roku Pánstie-
go 800. za Karolusa wielkiego / poczat nieiaki Ioan : Scotus,
o prawdziwéy á rzeczywistey bytności ciata y krwie Pánstiey
w Sakramencie Eucharystey watpliwie pisac ; wnetze księ-
gi tego y blad ná Koncylum Wercellenńskim potępiony / y
falszywa nauka tego / wczoným pisaniem Páschazyusa / Opá-
ca Korbeienńkiego / Kościołowi okazana. Spor o poczęciu

p. Máry:

Gregor: Na-
zian: in orat: de
baptismo.

k August: tract:
5. in Ioan.

Ioan: 1. 33.

m 1. Cor: 3. 7.

135.

Spory po-
wstaiace w ko-
ściele Bozym /
koniec przedko-
miaty.

Luc: 22. 32.

1. Okolo swie-
cenia dnia
Wielkonocne-
go.

2. O Bostwie
Syná Boże.

3. O pocho-
dzeniu Duchá
s. od Oycá y
od Syná.

4. O Sakra-
mencie Eucha-
rystey.

S. O poczęciu
P. MARYCY.

P. MARYCY / z tych kontrowersyi liczby jest / o których / coby wierzyć potrzeba / ani Pismo ś. ani Kościół nie pewnego nie postanowił. A chociaż ta strona z prawda sie wiecey zgadza / y z Kościoła ś. y Oycow SS. zdaniem / ktora dzierzy / że sie ta Panna błogostawiona / za osobliwym Bożkim przywileciem / iako przysła Bogarodzica / bez grzechu pierworodnego poczęta : wsakże aby sie wrotá ná potym do dalszych sporow nie otwarzáły / Syxtus 4. Papież postanowił / aby jedná stroná drugiey zdánia nie potepiáta ; co teź potym Koncylium Trydentskie potwierdziło. Teraz żadnych sporow o artykułach wiary świętey / miedzy Doktorami Kościoła powszechnego Rzymskiego / Ewangelikowie nie wkażą : iesli iakie opinie y zdánia rozne miedzy nimi sie nájdúia / o tych tylko rzeczách sa / ktore do wiary Kátholiczney nie należą / ani przez Kościół ieszcze determinowane sa. A wsakże y w tych / iako sami siebie / tak y zdánie swe káždy z nich sentencyey y zdánium tegoż Kościoła poddawa.

Seff: 7. de pec.
orig.
Zadnych spo-
row o rzeczách
do wiary na-
leżacych / tego
czasu nie máš
w Kościele
Rzymskim.

136.

Hilar: in lib : ad
Constantium
Augustum que
Cōstantio ipse
tradidit ; circa
medium : Iam
verò proximi
anni fides &c.

W teyże Questey 24. Co Ziláryusz o Aryanách / do Aryanckiego Cesarzá Konstancyusza napisal / co Ewangelikowie / y źle tłumáczá / y niesłusnie Kościółowi Bożemu przed 1200. lat będącemu / przywtaśczáia. Albowiem Kościół Kátholiczny ná on czas / dobrze / iednostáinnie y státecnie bez wśelákich sporow / o Bożwie Chrystusa Pána / y wieczności iego / według słowa Bożego / y Dekretow Koncylium Nicenńskiego wierzył y wyznawał. Lecz zbory Aryanckie / odrzućiwšy Koncylium Nicenckie ; y miedzy soba byty / rozerwane / y wiare swoie co rok odmieniáły. A iź tam o tych wlasnie mowi / słowa iego troche wyżšey potożone okázúia / gđ sie piše ; Penes quorundam conscientiam nec Pater Pater, nec Filius Filius, nec Spiritus sanctus Spiritus sanctus est. W niesktórych sumnieniu / ani Bog Oćiec Oycem / ani Syn Synem / ani Duch święty Duchem ś. jest / rz. co sie o Kátholikách / ktorzy Boga w Troycy iedynego wyznawáia / rozumić nie moze.

W Que

W Questyey 31. Koncylium, powiadaia / Matyjskoneńskie, w Kanonie piątym zeznało, iż wszyscy wiary świętej kauzy abo postępkę, prze dawność czasu tak się pogorszyły, że ie koniecznie potrzeba do pierwszego stanu nawieść.

Odpow. Nie szczyrze / y przeciw sobie Ewangelikowie to Koncylium przywodza. Abowiem Patres tam zgromadzeni / nie mówia o pogorszeniu wszystkich zgotą wiary świętej postępkow; ani o iakiey odmianie artykułow wiary s. Katholiczney; (ktora na on czas / y zawse Kościół Rzymski statecznie zachował nienaruszona) ale niektore abusus okoto obzedow chwały Bożey / y wrzedu a godności Kapłanśkiey / do pierwszego stanu przywieść chcą. Bo te Kanony ich słowa są; Omnes reliquas fidei sanctæ Catholicæ causas, quas temporis longitudine cognouimus deterioratas fuisse, oportet nos ad statum pristinum reuocare. A te kauzy pozostate / dawności czasu napsowane / o ktorych tam Kanony uczynione / te są; Dziesięcin nie oddawanie / Mszey nie na czczo odprawowanie; Asiężey do sadow świeckich wyciąganie; Kanonow Kościelnych od wrzedu świeckiego gwałcenie; Uczciwości Kapłanom powinney zaniebdanie / y niektore inşe. Przeciw sobie też Ewangelikowie to Koncylium przywodza. Bo kto wiecey broni dziesięcin Kapłanom powinnych oddawać: kto sie ofiara Mszey s. nawiecey bzydzi: kto niewuczciwość Sakramentowi naswietsemu wietşa wyradza: kto Duchowne osoby y Kanony Kościelne mniey sobie poważa / iedno Ewangelikowie: Podlegli tedy dekretowi tegoż Koncylium; Iestliby kto naszym zbawiennym wstawom, vpornie przeciwny był, niech od członkow Kościoła Bożego zawse odkaczon będzie.

W teyże Questyey mówia; Fráncisek Petrarchá, málo nie przed trzemi sty lat ná skazę Kościoła Bożego nárzeká.

Odpow. Zli Kronikarze Ewangelikowie. Bo iako ten Petrarchá vmárt / (a vmárt wedlug Trythemiusá Roku Páńskiego 1374.) jest lat 219. dáleko od 300. lat. A k temu / mogt nárzekáć (choć Ewangelikowie mieyscá pewnego nie

137.

Koncyl. Matyjskoneńskie. Nie szczyrze Ewangelikowie przywodza.

Przeciw Ewangelikom Koncyl. Matyjskoneńskie.

Can: 5. extremo.

138.

Petrarchá nie ná skazę wiary / ale dobrych obyčátow nárzeká.

Isa: 1. 5.
Ierem: 2. 13.
Osea: 4. 1.
Psal: 13. 2.
Matt: 11. 12. 15.

Iouius in Elo-
giis doctorum
virozum.

wkázania gdsie nárzeka) ná stáze dobrych obyczáiw zá czásu swego: co teź przed nim czynili/ná toź sie stárzac/ ludzie za-
eni/ Prorocy/ Apostotowie SS. y sam P. Chrystus: iednák
nie pokaza tego/zeby gdsie tenze Petrarchá nárzekať ná stá-
ze y odmiane wiary w Kościele Rzymstkim / w ktorym áž do
śmierci/żywot pustelniczy wiódac/żył. Pokázania to wierše
iego nagrobne/ ktore sobie uczynił;

Frigida Francisci lapis hic tegit ossa Petrarchæ :

Sulcipe virgo parens animam, fate virgine parce, &c.

Toź rozumieć máia o Gersonie. Tymze teź sposobem
Ludouicus Viues. nie piše / áby zá Konstántyńá wielkiego
wiará Rzymstka śwántowác ábo odmieniť sie miátá; ále iž
zá pokojem / miłosť Božia y kárnosť w Chrzesćjánách
ostábiátá.

Támze mowia; Adryan vi. Biskup Rzymski, przez posta swego ná Sey-
mie Norymberskim opowiada, iž Kościol napráwy potrzebuie.

139.
Adryan pa-
pies o naprá-
wie obyczá-
iw w Koście-
le/mie o wierze
mowi.
Lib: 4. cõment:
ab initio.

Odpow. Mogt to mowic o napráwie obyczáiw y kár-
nosći Kościelney/ ále nie wiary. A wśkázze co tám o refor-
mácyey y tej popráwie obiecuie/ (ktora sie nie dlugo po nim
ná Koncyljum Trydentstkim/ z táski Bozey/ státa) co rádži o
pilnym wiárowániu Lutherstkey náuki kácerstkey / Máho-
metstkey podobney; czemu teź tego nie przydáia Ewánge-
likowie/ czego sie mogli v swego Sleydana doczytác: ktory
iednák te Legácyá y rzecz posta Papiestkiego ad longum opi-
suiać/ teğ w niey namntey nie wspomina/ co tu piše Ewán-
gelikowie/ zeby Kościol ták ovrzedziat/ iž od głowy do stop
nie máš w nim nic zdrowego. Czemuž nie wkaza skad co
wzieli? A choćby ták byto/ dawna to stárgá/ v Izáiasá/ y in-
szych Prorokow czesta: á przecie ná on czás cáta prawdá y
wiára byta.

Isa: 1. 5.

140.

Bernárd ś.
státeczny wiá.

W teyze teszcze Questyey/ chcac pokázác zbládszenie Kościolá Rzym-
skiego, troie mieysca z Bernardá ś. przywóda.

Leccz Sermonie 13. in Cantica. y epist: 237. nie tákiego co
plota/ nie wkaza: á Serm: 33. ácz sie stárzy/ iáko y ná inszych
mieyscach/

miejscach / na niektórych przetożonych w Kościele Bożym
nieprzysojnye życie y postępek: iednak bledu żadnego z strony
wiary nie wspomina. Dowsem w pomienionym liście / do
Eugeniusza Papieża pisać; Miejsce (prawi) na którym sto-
iś / ziemia święta jest / miejsce Piotrowe jest / miejsce Książ-
cia Apostolskiego / miejsce onego / którego Pan postanowit
Pánem domu swego / y Książciem wszystkich dzierżawy
swey. A do Innocencyusza Papieża pisać: Godna rzecz
(powiada) być rozumiem / aby tam wraży wiary były naprzą-
widne / gdzie wiara nigdy wstać nie może. Abowiem ten jest
tey stolice przywilej. Także na inszym miejscu tak o kácer-
rzach / dzisiejszym Ewangelikom podobnych / pisać: Pátrz-
cie tych ożurwcow / pátrzcie psów. Násmięwáia sie z nas / że
chrzcimy dziecięcki / że sie modlimy za umárte / że Świętych
o przyczynie prosimy / zc.

W Questey 32. Kościol Rzymki, powiadaia / poczał bładzić á
wyrządzać sie, ieszcze za Apostolow. Abowiem Páwel s. powiada, iż Antychryst przez
swoie przesłanice, ieszcze za czasu Apostolskiego poczał ius był knować tajemnicę
niezbośności.

Odpor. Nie jest tak. Bo inaczej / odmiennaby ona by-
ta Pánsta obietnica; Brany piekielne nie przemoga przeciw-
iemu. A Páwel s. bytby sobie przeciwny / który w liście do
Rzymian wiare ich wystawia. W tych tedy slowiech / ktore
przywodza z niego / nie o Kościele Rzymskim; ale / iáko sami
Ewangelikowie wykładáia / o heretykach przesłanicách An-
tychrystowych / ktorzy ieszcze za czasow Apostolskich tájem-
nice nieprawości sprawowali / to jest / kácerstwa swe rozšie-
wali / wtaśnie mowi. Tácy byli Symon czarńoksiążnik / Zy-
meneus / Alexander / Philetus y insy: ktorych kácerstím ná-
ukom záwse Kościol s. Rzymski byt przeciwny; á Ewange-
likowie sie ich dzisiejszy trzymáia. Bo iáko y oni / wiary ciele-
sney bez vczynkow vsprawiedliwíáacy / á pod pokrywká E-
wangeliey / rospusty / y insych kácerstw starodawnych / vczá.
Támże Zegešippá historyká / który żył w puttorá stá lat

ty s. Rzym-
skley wyzna-
wca / y morum
Censor.
Epist: 237. ad
Eugenium PP.

Epist: 190. ad
Innocent: PP.

Serm: 66. in
Cantica.

I4I.

2. Thess: 2.

Kościol Rzym-
ski za czasow
Apostolskich
nie bładził.
Matth 16. 18.
Rom: 1. 8.
Wyklad slow
Páwla s.
2. Thess: 2. 7.

1. Tim: 1. 20.
2. Tim: 2. 18.

Iren: lib: 1. cap:
20. de Simone.
Epist: Iudæ 10.
II.

142.

zle przywo-
dza Hegesip-
pá Ewángeli-
kowie.

Euseb: in edit.
Christophor-
soni Latina.

Ibidem lib: 4.
hist: Eccl: c. 21.

po Pánu Chrystusie / ná świádecstwo biorac / pisa; że tylko do onego czasu Kościół Rzymki z strony wiary był pánną cáła y nienaruszona.

Odpow. Naprzód Ewángelikowie słowá tego historyka omylnie wkázuia. Bo nie w trzech księgách Hist: Eusebiusowey / cap: 26. ále w czwartych / cap: 21. są potożone. K temu / namniey do ich przedsięwzięcia nie należa. Bo Hegesippus nie tylko tam nie pise o odmianie wiary prawdziwey w Kościele Rzymkim; ále owšem / tak Rzymskiego / iáko inszych Kościotow / w ktorych zá czasu iego successya trwata od Apostotow / státeczność w wierze Apostolskiej záleca. Wtedy lepák kácerstkie / ktorych tamże poczaték y Złoty okázuie / wshytkie Kościot Rzymki przeklina; á dzisieyszy ie Ewángelikowie / iáko słowo Boże / przyimuiá. Bo z Symonem czarńoksiężnikiem powiádáia / iż do zbawienia uczynki dobre nie są potrzebne; iż cztowiek nie ma swobody ábo dobrowolności / á że wshytko z potrzeby y po niewoli czyni. Z Wálentynianym záś y z Márcyonem sámó tylko písno przyimuiá / á tradycye Apostolskie odrzucáia / zc.

143.

Hieronym s.
wzy wierze
Rzymskiej
stot.

Hieron: ep: 57.
& 58. ad Dama-
sum.

Tamże o Hieronynie s. pisa / że to zle dawno sáczęte w Kościele Bożym widziat.

Lecz słow iego / ktore przywodza / tam gdzie wkázuia / in epist: ad Rusticum, nie nayda. Nowšem ten zacny Doktor / gdy w Kościotách wschodnych kácerstwa rozmaite powstáwaty / wcieka sie do stolice Piotrowey / ná ktorey ná on czas siedziat Dámázus Pápiez / rádzac sie go w rzeczách watpliwych / y przy wierze Rzymskiej / przez Apostotá schwaloney / mocnie stoiac.

144.

W Questyey 34. chcac iestsze Ewángelikowie pokázác kiedy Religia w Kościele Rzymkim walec poczęta / przywodza Awentyná historyká / ktory opisuiac sprány Grzegorza siódmego fałszywe Proroki; ktory ná on czas powstałi / fałszywe kapłany, ktory zmyślóná religia lúł zwozdili, y wielkie cudá czynili, &c. wspomina.

Ioan: Auentin.
Protestantium
fautor.

Odpow. Ioan: Auentinus, nie dawno żył / okoto roku Páńskiego 1536. iesli Kátholik / iesli Lutheran / nie pewna. Kroniké Báwárstka pisat; ále w niey / iáko o nim świádczy gctory te Kroniké naprzód wydat / Hieron: Zieglerus, wiele

fałszow

falsowy fabulá rzeczy niepewnych nápisat / á iž często / bez przyczyny / ná duchowny stan inwektywy czyni. co stad przysnamniety každý obaczyć może / iž gdy żywot Grzegorza 7. náuka / cnota / swiatobliwośćia y cudami sławnego Papieża opisuie / nie szczyrze to czyni / ále przeciw wšyſtkim stárym historykom / wedlug áffektu y zdánia swego. Henryká zaś 4. Cesarzá / cudzotožniká wšetecznego y swietokrayce / gdsie może wynosi y broni. Tákże y to swiádecstwo ktore tu przywodzi *Ewángelikowie* / nie piſe Awentyn stad wziat ; y do tego / iáko o heretykách / tak o niektórych ztych Kátholikách może być rozumiano. Wšákże ztych niektórych á o btdudnych Chrzescián (ktorzy byli / sa / y beda záwſe) niepobožny żywot y nie chrzesciánſkie poſtepti / wšyſtkiemu Košciótowi práiudiciu wczynić nie moga. gdyž y Judas / chociaž był zlodzieiem / y zdrajca Pána swego / bez škody wierznych przepowiadat / y z infymi Apostoty chrzcit / iáko piſe Augustyn s. Tákże ^a Balaám / ^b Saul / ^c Káiphás choć zli / przecie ducha Prorockiego mieli. Ale wy *Ewángelikowie* / nie czyniac rozdziatu żadnego miedzy náuká / á żywotem y obyczáiami / ſtuke tu swoje pokázuiecie / náſláduiac w tym przodkow wáſzych Donátystow / o ktorých tak piſe Augustyn ; Kácerze nie máiac przyczyny / ktoraby oderwánia swego od Košciotá bronili / ludzkie tylko wyſtepti zbierác wšitá / y dáleko ich wiecey ſámi faſzywie przyczyniá : aby tym ſpoſobem / (iž ſámej Piſmá s. prawdy / ktora powſechny Chryſtuſow Košciót wſedzie ieſt wſtawiony / ſpotwarzyć y záćmić nie moga) ludzie / przez ktore bywa ona prawdá opowiadána / w nienawiſć przywiedli. Czytáćte co o tym piſe Chryzoſtom s. in cap : 13. ad Heb : hom : 34. W wáſſ nawet Kálwin lib : 4. Inſtit : cap : 1. § 18. 19.

W *Queſtýey* s. y 35. num : 5. Augustyn, powiádáia / káždá taka modlitwa, ktora nie bywa przez ſáмого Chryſtuſá, nieſprawiedliwoſcia y grzechem ſowie. Y wkažnia mieyſce, gdsie to Augustyn nápiſat, *De vera religione* cap : vlt.

Tract: 5. in Ioannem, & lib: 2. cont: ep: Parm: cap: 11.

Num: 23. 5.

1. Reg: 10. 10.

1 Ioan: 11. 51.

Aug: epist: 137.

Ewángelikowie Donátystow náſláduia.

Augustynowe
słowa zle wka-
zują y rozumne
ta Ewangelii
kowie.

Lecz nie tam te słowa v Augustyná s. stoia; ale ie piše/
(Acz nie tak zgotá / iáko ie wedle mozgu swego Ewangelicy
ctumacza) ná one słowa / Psálmu 108. v. 7. A modlitwa ies-
go niech będzie grzechem. Gdzie dáte przyczynę; czemu mo-
dlitwa Judasowa bytá grzechem. Bo / prawi / nie jest mo-
dlitwa sprawiedliwa / iedno przez Chrystusa: ktorego ciez-
skim grzechem Judas zaprzedał. A poniewaz Kátholicy
dobrzy / nie sa Judasami; a ktemu kazda niemal pospolitá
modlitwa / ktorey Kościot używa / koncza / przez Pana náše-
go Jezusa Chrystusa / bez ktorego żadne przyczyny y zasługi
świetych ważne przed Bogiem nie sa: tedyc modlitwa ich
jest / wedlug Augustyná s. sprawiedliwa.

146.

Ambros. ferm
de margarita.
1. Cor: 3.

W teyże Questey 35. numero 3. zadawáta; Prsecz Kościot
Rzymski, przypisuje to ludziom świątym, żeby nam zbawienie przelaniem krwi swo-
iey sprawić, y śmych siebie ofiará vblagalna za nas Bogu ofiarowac mieli, czego Ko-
ściot Apostolski nie dopuszcza, vkażując, że ani Pawel, ani Piotr, ani Apollo za nas v-
krzyżowani sa?

Odpow. Co ieden Ambroży s. nápisal / Ewangelikowie;
tego nie macie Rzymstiemu Kościotowi wśyfktemu przypis-
owac. Bo sie do náuki iednegó Doktorá Kościot nie przywiez-
zuie / ktorego rozsádkowi káždy Doktor náuka swa y pisanie
poddáie / y poddáwac powinien. A wśáke ten zacny Doktor
zgadza sie w tym co tu piše z Kościotem Apostolskim. Abo-
wiem náuka Apostolska jest / że choćiaz Chrystus Pan jest
vbtaganíem / we krwi swey za grzechy náše / y e ofiará Bo-
gu ku wdzieczney wonności; iednak teź y świetych tego pra-
ce / uczynki dobre / meki y včisli wśelákie / nie onym tytko śá-
mym / ale y inszym wiernym Bozym wiele do vbtaganá Bo-
żego / y zbawienia pomagáta. A to dla onego w Kościele
Bozym świetych obcowánia / zobopolney miłości / y spote-
cznego Sákrámentow / ofiar / uczynkow dobrych / y inszych
dobr duchownych używánia. O tey spoteczności mowi A-
postot; f Wiele nas / prawi / iednym ciałem iestesmy. 3 Rá-
duie sie w dolegtościách moich. dla was. Wypetnam niedo-

Ambroży s.
zgadza sie z
Kościotem y
náuka Apo-
stolska.

d Rom: 3. 25.

1. Ioan: 2. 2.

e Ephel: 5. 2.

Apoc: 5. 9.

f 1. Cor: 10. 17.

1. Cor: 12. 12.

g Colof: 1. 24.

siacki mek

stątki mak Chrystusowych w ciele moim / za ciato iego / ktore
 jest Kosciot. Cierpiat tedy Pawet s. za Kosciot Pana Chrystu-
 susow / y uciski iego pomocne byly wiernym Bozym. Takze
 y Dawid; Uczestnikiem ta iestem w wszystkich boiacych sie cie-
 bie / y przysrzegaiacych mandator twoich. Na to wzglad
 maiać / Ambrozy s. slusnie to powiedzial o meczernikach
 Pana Chrystusowych / ze nam zbawienie wylaniem krowie swoiey sprawili,
 nie iako pryncypatowie / y przedniesly zbawienia naszego
 sprawy: (bo taki sam Chrystus Pan) ale iako / wyslugami
 swoimi / do zbawienia naszego pomocnicy / przez Chrysta Pa-
 na. *Y ofiara swiata* (pise Ambrozy s.) vblagaiac nam Boga, Panu sa o-
 fiarowani. A to dla tego / iz meki y verapienia ich / z meka y za-
 slugami Chrysta Pana zlaczone / pomagaiac nam do vblagai-
 nia Boga / aby nam rychley grzechy y karanie za nie powin-
 ne odpuscit. Tymze sposobem Augustyn s. pise / iz nie tylko
 modlitwy swietych nam pomagaiac; ale sie y zaslug ich v-
 czestnikami stawamy. *X* Grzegorz Nazyanzenus meczerni-
 niki zowie / catopalenia rozumne / ofiary doskonate / ofiary zu-
 pelne / Bogu przyiemne / grzechow vtopienie / swiata oczy-
 scienie. Czym sie nie dzisieie zadne vblizenie mece y zaslugom
 Pana Zbawiciela naszego / poniewaz on sam iest on Baranek
 Bozy / ktory gładzi grzechy swiata. A swietych meki y zaslu-
 gi / nie same przez sie / ale na mece y zaslugach Chrysta Pana
 zasadzony / nam sa pomocne.

W teyze Questyey 35. numero 4. zadawaiac; *Przez Kosciot
 Rzymiski ku czci Anyotom y ludziom swietych Koscioty y oltarze buduię, co (iako mo-
 wi Augustyn) Kosciot prawdziwy za anathema y za rzecz niezbozna ma?*

Odpow. Budowac Koscioty y oltarze Anyotom y lu-
 dziom swietych / dla tego aby im w nich ofiarowano / to rzecz za
 niezbozna zowie Augustyn s. Ofiara bowiem samemu Bo-
 gu wlasnie nalezy / nie zadnemu swietemu. Ale budowac Ko-
 scioty y oltarze swietych / dla trwalszey y stawnieyszey pamia-
 tki ich / dla wczciwszego Kosci ich ktore tam sa / y obrazow za-
 chowania / y dla wietszego groby ich nawiedzaiacych nabo-

zenstwa /

Psal: 118.

Ambros: serm:
 6. de margarita,
 sub sinem.

Jako Ambro-
 zy s. tak y in-
 sy Doktoro-
 wie o swie-
 tych pisa.
 Aug: lib: 20.
 contra Faustum
 cap: 21.

Greg: Naz: in
 Cyprianu mar-
 tyrem.

Ioan: 1. 29.

147.

Augustin: con-
 tra Maximin:
 Arrianum.
 Budowanta
 Kosciotow
 swietych nie
 zasadzue
 Augustyn s.
 Lib: 1. contra
 Maximin: arg 11.
 de Spiritu san-
 cto, & lib: 8. de
 ciu: Deicap: vlt.

żenstwa/tego nie tylko Augustyn nie zakazuje/ale też często/ iako rzecz święta / y w Kościele Bożym od czasow Apostolskich zwyczajna / wspomina y wystawia / nazywając takie miejsca/ nie Tempła, (ktore własnie dla ofiar Bogu stawiane bywały) ale Basilicas & Memorias, to jest / pátace krolewskie/prawdziwie z Pánem Bogiem kroluacych/ y pamiatki swietych. Przetoż Bazyliki Apostolskie wspomina lib: 1. de ciu: Dei cap: 1. y s. Szczęsnego/lib: de cura pro mortuis cap: 1. A ná inšym miejscu; My, práwi/meczennikom naszym/ nie kościoły iako Bogom/ ale pamiatki / iako ludziom zmarłym / ktorych duše v Bogá żywia / buduiemy. Tenże indziej piše / iż ná miejsce kościołow Pogańskich/ Pamiatki (Memoria) meczennikow Chrześcijańskich nastąpiły.

^k Populus Christianus memorias Martyrum religiosa solennitate concelebrat. Lud / práwi / Chrześcijański pamiatki ábo kościoły swietych / z nabożna wczirwością nawiedza. Takie miejsca swiete / (ktore w naszym ięzyku / czesćia dla zwyczajni / czesćia dla niedostátku własnych słow / kościoły pospolicie zowiemy) często y inšy Gycowie świeci / y starzy historykowie wspominá. O czym wiecey w czesći 2. Roz: 5. W Questyey 47. powiádá / że kościół pierwszy / samó tedyne Pismo s. sprawota y proba byc y fundamentem wiary swey y Religiey swoiey obwotat / á tego popieráá świadectwem Ireneusa lib: 3. cap: 1. y Augustyna contra Faustum Manichæum lib: 11. cap: 5.

Ódpow. Żaden z tych nic takiego nie piše/ale tylko Ireneus/ ná miejscu náznaczonym powiáda/ że temu wszystkimu wierzyć potrzeba co Ewangelistowie napisáli. A s. Augustyn/ tam gdzie wkázuia/ to tylko wywodzi/ że Pismo s. jest Kanonem ábo snurem y prawidłem wszystkich pism y náuk ludzkich / ktoremu samemu bez excepcyey mamy wierzyć; á innym/ iesli się z Pismem s. zgadzáia/ ábo pewna przyczyna obwárowáne sa. Jednáť o tym tam y słowka nie ma; żeby Pismo s. proba y fundamentem wiary y religiey Chrześcia

ńskiey

Aug: lib: 22. de ciuit: Dei c. 10.

Lib: 8. ciu: Dei cap: 26.

k Lib: 20. contra Faustum cap: 21.

148.

Sámo pismo s. nie jest proba y fundamentem wszystkiey religiey Chrześcijańskiey.

ánstiey wšyškíey być miáto. Abowiem síta rzeczy iest / ktore wierzyć mamy / ktorych iednak w piśmie nie máš. A temu iákož pismo fundámentem y proba religiey być mogto / gdyž przed piśmie wiára y religia prawdziwa bytá: Moyses bo wíem pierwszy y nastáršy iest ksiąg stárego Testámentu pišarz: przed ktorym iednak kilká set lat / wiára / y obizežka / y obietnice o Messyasu / nie ná piśmie podáne y vgruntowáne; ále vřna náuka przez podáne / między wiernymi byty záchowáne. W nowym tež zakonie / Mattheuř s. ^k wedlug nie ktorych Roku Pánřkiego 41. á wedlug ^l Nicephora / Roku 48. pierwszy Ewángelia nápisat: wřakže przed tym y zakon nowy ná sercách wiernych nápisány / y wiára Chrzeřciánřka bez písmá bytá.

k Euseb: in Chron: Theophyl: in argum: in Matth.

l Lib: 2. hist: cap: 45.

CONTRADICTIE ABO PRZECIWNE sobie piřanie nowych Ewángelikow.

Rozdział XXV.

P Iŝe Luther; ^a Ze fałř natácniey ŝad káždy pozna / kie dy kto sobie rzeczy przeciwné powiáda. Tákich przeciwiennřtw bárzo wiele w księgách ^b Lutrowych / y vczniow iego. naydzie ŝe ich y w tych Questyách Ewángelikowskich nie máto. Tu dořyć bedřie kilká znáczniejšych y grubřych pokázáć.

W Questyey 2. powiádáia / že dopiero w tym tyřiacu lat ^{Mřsa} stánowiono. Táme wnet wylizáiac Pápieže / Eutyřchianá / Sylweřtrá / Celeřtiná / y inře / ktorym ztoženie ^{Mřey} ácz fałřšywie przypisuiá / ktoryž byli przed 1200. lat / to wyznáć muřa / že ^{Mřsa} bytá dobře przed tym tyřiacem lat.

W teřže Questyey / wylizáiac ceremonie / ná ktore ŝe w tym tyřiacu lat / wedle ich mniemánia zdobywano / między nimi ktáda bezřenřstwo křieřey. Táme zás powiádáia / že mařženřstwo křieřey odiety / y Bezřenřstwo ná to mieyřce wtráci-

a In lib: de votis monasticis.

b Vide Io: Cochlaum in septicip: Luthero.

Ioan: Fabri Antilogias Luthe. Germ: Wetterhan.

149.

Czytay wyřey okazanie fałřu 56.

Rozdz: 25.

150.

ty Koncylia Liberyńskie / Nieoczarńskie / Kärthäginckie /
(które / iako mniemam / rozumieia) które były przed 1200.
lat. Toć nie w tym tysiącu lat do Kościoła Beżzeństwa
Käptänckiego wtracono : ale było przed 1200. lat.

151.

Támże / Liberyńskie Koncylium / dla dekretu o Beżżeń-
stwie Käptänckim / między Papiestwami Synodami kładą : á
w Questyás 4. Ewängelickiemu ie kościołowi przysadzają.

152.

W teyże ięszce Questyey / Post przedwielkonocny kładą
między ceremoniami / w tym tysiącu lat postanowionymi.
Aliści wnet támże powiádają / że Thelesphorus Papięz post
przedwielkonocny potwierdził. A gdyż ten Thelesphorus
był daley niż przed 1300. lat / tedyć też y post przedwielkonoc-
ny był przed 1300. lat : á za tym nie w tym tysiącu lat po-
stanowiony.

153.

W Questyey 4. powiádają / że kościół Ewängelicki /
(ktory żadney mieszaniny y gmatwaniny w sobie nie ma / iá-
ko pisa w Questyey 5.) one Koncylia Hierozolimskie / Kär-
thäginckie / Nicenskie / y inşe / które wyliczają támże w Que-
styey 4. przed tysiącem lat stádat y stánovit. A w Questyey
5. 6. 7. przeciwna rzecz wywodzą / że on kościół / ktory te Kon-
cylia stádat / był Bábilonem / to iest / nie fezyrym / ale z E-
wängelickiey y Papiestiey náuki zmieszanym y zgmátwanym.

154.

Czytay o tym
w Rozdz : 23.

W Questyey 7. powiádają / że sie kościół Rzymcki / z ko-
ściołem Apostolskim w náuce o Troycy s. zgadza. A w Que-
styey zaś 35. numero 10. twierdzą / że o Duchu s. z Aryany
trzymają / y wzywają go zákázuie.

155.

Czytay w
Rozdz : 20. w
fałszu 109.

W teyże Questyey / w porównaniu 5. przyznawają / że
kościół Rzymcki / siedm Sákrámentow od Pána podanych
y roztáżanych wkázuie / w liczbie ich matzeństwo kładzie. A
w Questyey zaś 35. numero 13. powiádają / że matzeństwo
rzeczą cielesną czyni / á że ci co w nim mieszkają / p. Bogu
sie podobać nie mogą. Jesliż iest Sákrámentem od Boga
postánowionym / iákoż iest rzeczą cielesną Bogu przeciwną :

W Que

W Questyey 32. chce pokázac Ewangelikowie / Ktorego roku Kościot Rzymsti poczat bładzić a wyrádzac sie / na p. 3 Nowochrzecencami powiádai / ze ieszcze za czasu 21. stolstiego bładzić poczat. Tamze zaś wnetze / z Hege- sippá historyká powiádai / ze aż w putora sta lat po Chry- stusie / od sczyrey prawdy niebieskiej poczat odstepowac. W Questyey zaś 32. ze za Konstántyna Cesarzá / we 300. lat po Chrystusie / apostátowac poczat. A na koniec w Questy- ey 34. ze za Grzegorzá 7. przed 500. lat / poczat swántowac. Jakož sie te rozne poczatki obtadzenia zgadzai : Co tu / proše / prawdziwszego : Dziw / ze tu nie potożyli Luthrowe- go zdania / iż okoto Roku Pánstiego 600. za Phoásá Ce- sárzá / od prawdy odstepowac poczat ; ábo Bullinge- rá Zwingliana / ze Roku Pánstiego / 763. ábo Wotffgána Musculusá / ze okoto Ro- ku Pánstiego / 1200.

Koniec części pierwszey.

156.

Nowochr-
zesney in lib :
Præmonitiones
Christi & Apost:
de abolendo
vero Christo,
&c.

CZĘŚĆ DRUGA.

W ktorey

Dostateczny Respons, na py-
tania Ministrów Nowoewangelickich, żądane lezui-
tom w tychże 52. Quastyach.

OKOSCIELE BOZYM, O IE-
go powierzchwym stanie/ trwałości/poważno-
ści/nauce/ znakach/ Koncyljach/Doktorzech/ć.

Rozdział I.

QVÆST. I.
nowych E-
wangelikow
w ktorey py-
tania 50.
Też Questya
klada w obro-
nie Postylle
swey Kálwin-
skiej Grzego-
rza z Żarnow-
ck, pág: 33. w
Kazaniu 2. o
Kosciele.

W Questyey pierwszej/ nowi Ewange-
likowie o trzydzieści y sześć rzeczy pytała: a
te wszystkie/ chca aby im wskazano/ gdzie byty
przed tysiacem piacia set lat / aby wierzyli/
że Kościot Rzymski jest kościotem Apostol-
skim przed 1500. lat będącym. Tu bez wse-
lkiego porzadku/ co sie im nawineto/ nągmatwali/ pomie-
sawszy ceremonie / z wiela Artykutow wiary Chrześcijan-
skiej: nie bacząc/ iż niektore ceremonie według potrzeby czá-
sow/ miejsc/ osób y innych okoliczności/ mogą być od kościo-
ta s. y przetożonych iego / ktorym to należy / postanowione/
odmienione / umniejszone / przydane: y takich wiele byto / a
przetoż iedne dawnieysze / drugie posłednieysze sa. Nauka
żas o tych rzeczach/ ktore każdy prawy Kátholik wierzyć po-
winien/ státeczna y nieodmienna / y w namnieyszym punkcie
w Kościele Rzymskim od czasow Apostolskich nigdy sie nie
odmienita co każdy z tey drugiey czesći odpowiedzi náfey
obaczy.

Na pytania tedy swe w tey Questyey pierwszej / o trzy-

dziesci y

dziesięć y sześć rzeczy; Naprzód o Koronie Papiestkiew. 2. O
 Kardynałach. 3. O Stądaniu Synodow przez Papiężą. 4.
 O Koronowaniu Krolow przezeń. 5. O cätowaniu nog iego.
 6. O budowaniu Kościotow. 7. O wystawianiu Klasto-
 row przezeń / máia odpowiedź w tey części / w Rozdziale
 wtorym. Ná pytanie 8. O Fránciskánách / Bernárdynách. 2c.
 9. O ich nabożeństwie / y słubách. 10. O wbiezce / y opá-
 sowaniu. 11. O goleniu. 12. O Regutách. 13. O ceremoniách
 niektorych / Mnichom należacych / odpowiedź w Rozdziale
 czwartym. 14. O Mszey / w Rozdz: dziewiatym. 15. O cere-
 moniách przy Mszey / inż byto w 1. części w Rozdz: 15. przy
 falsu 86. 16. O rozdawaniu iedney osoby Sákrámentu / w
 tey części w Rozdziale 12. 17. O wzywaniu swietych. 18. O
 stawianiu swieczek ku czci swietych. 19. O kádzieniu. 20. O
 budowaniu Kościotow y oltarzow tymże SS. 21. O Wigi-
 liách ku swietych. 22. O swieceniu ich swiat. 23. O ich ká-
 nonizowaniu / w Rozdz: piatym. 24. O stawianiu obrazow
 swietych / w Rozdziale šestym. 25. O chwaleniu Sákrá-
 mentu ciátá Páńskiego / w Rozdz: dziesiatym. 26. O ogniu
 czyscowym w Rozdziale siódmym. 27. O Indultách / w
 Rozdz: osmym. 28. O słubách Mniskich / w Rozdz: czwar-
 tym / pytaniu wtorym. 29. O bezżeństwie Ksieżey / w Rozdz:
 trzecim. 30. O swieceniu rzeczy rozmaitych / w Rozdziale
 trzynastym. 31. O swieceniu dzwonow / w tymże Rozdz.
 32. O Processyách tamże. 33. O Processyách z choragwia-
 mi / w tymże Rozdziale. 34. O Processyách z Relikwiámí
 swietych / tamże. 35. O Processyách z Sákrámentem ciátá
 Páńskiego / w Rozdz: dziesiatym. 36. O chowaniu tegoż
 Sákrámentu w Rozdz: iedennastym.

A ponieważ ná každę o tych pomientionych rzeczách / py-
 tanie / máia tu Ewangelikowie dowodná ná swych miey-
 scách odpowiedź / y okazanie / że byty przed 1500. lat: niechże
 btedy swe Kácerstkie porzucá / á wierzą / że Kościot Kzymstki
 terážnięsy / według náuki Ktora wiernym Bozym podobá /

Odpowiedz
 ná 1. Questya
 nowych Ewán-
 gelikow / máá
 w tey 2. części
 ná swych miey-
 scách tu názná-
 czonych.

QVÆST.

II. III.

Tá Questia 2.
wzieta z obroz-
ny Postylle E-
wangelickiey /
listu 34. z Ka-
zania 2. O Ko-
ściele.

y ceremoniy ktorych używa / jest prawdziwie onym Kościo-
tem Apostolskim / ktory był przed tysiacem piacia set lat.

W Questyey 2. y 3. Ewangelikowie pokaszć chcą, że nauka y wiara
Rzymska, taka iaka dziś jest, z ceremoniami swymi, nie była w całej przed 1000. lat. ale
ia w tym tysiacu lat stanowiono. A snad zamknac chcą, że Kościol Rzymski tera-
zniejszy z nauka y ceremoniami swymi, nie jest onym prawdziwym Apostolskim Ko-
ściolem, ktory tych nauk y ceremoniy nie miał ani snac.

Lecz iż sie tu baw: 30. a nie raz Ewangelikowie myla; a iż
to wszystko fałsz / co przywodzi do podparcia tej propozycyey
swey; że w tym tysiacu lat wiara Rzymska stanowiono: iż
też Msza z ceremoniami swymi / przyodkowanie Biskupa
Rzymskiego / obrząz / bezżensstwo księzcy / używanie iedney
osoby Sakramentu / wiara o przemienieniu chleba w ciato / a
wina w krew Pana naszego / modlitwy za umarte / post przed
wielkonocny / spowiedz zaufna / chowanie Sakramentu y do-
chorych noszenie / zakony Mniskie / byty za Apostotow w Ko-
ściele Bozym / y od czasow Apostolskich / daley niż przed 1500.
lat nieodmiennie trwaja / w s. Kościele Rzymskim: k temu
iż ceremonie niemal wszystkie / ktore tu wyliczaja / byty przy-
namnieney przed 1000. lat / a nie w tym tysiacu lat dopiero sta-
nowione sa: okazalismy to wszystko dowodnie z Doktorow
starych y Pisarzow inszych Kościelnych / ktorzy byli za onego
pierwszego kwitnacego Kościoła / rychto po Apostolech /
w czesci pierwszej na mieyscach swych / w okazaniu fałszu ss.
24. 59. 60. 37. 97. 98. 132. 90. 69. 124. 106. 101. 102. 103. 104.
46. 47. 48. 105. 41. 42. 43. Tam pilnie czytając / każdy ba-
czny obaczy / iż Kościol Rzymski dzisiejszy z nauka y ceremo-
niami swymi / jest prawdziwie Apostolskim / iakim był na on
czas / kiedy te wiara wziat od Apostotow ss. Piotra y Pa-
wła fundatorow swych.

QVÆST.

IV. V. VI.

W Questyey 4. 5. 6. kilka sie Ewangelikowie, chcąc vkazac, że ich Ko-
ściol Ewangelicki z nauka swa przed 1000. lat był, y swoje Biskupy miał, y Koncylia
składal. Tego dowodzć z iedenmasty Synodow, na ktorych, iako oni mniemaja, we-
dle ich nauki, Dekrety uczyniono. A te Synody sa, pierwszy Hierozolimski, Karthá-
gínski trzeci, Niceński generalny pierwszy, Konstantynopolski za Leoná Cesarza

obrasoborce, Láodyceński, Eliberyński, Trulláński pokatny (który tu Ewangelikowie zowa Konstantynopolski sošty) Kárháginški łiodny, Kábilonški, Toletánski, Fráńksfordški.

Chwata Bogu że sie iuż do nas bliżey przymkneli Ewangelikowie: przed tym iedno piśmo piśmo s. wotali: á teraz iuż y Koncylia po czesći y Patres przyimua. Boże day to by czesćiey y pilniey Cócilia y Patres czytáli/rychleyby btedy swe cieśkie y niezliczone poználi: á dopieroby iáko sa dáleko od onego pierwszego Apostolskiego Kościota obaczyli. Wśáka że iáko niżey Patres, ták y te Synody omylnie / y Dekrety ich fałšywie / y złe zrozumiawszy / przywodza: iż też Biskupi ná tych Synodách zgromádzeni / do spoteczności Kościota Rzymskiego należeli (wyiawšy Konstantynopolski zá Leoná Cesárzá / ktory tam / iáko heretyk / co chćiat przewodzit / y gđzie żaden Patrýarchá áni sam / áni przez pošty swe nie był: oprocz Germaná Patrýarchy Konstantynopolskiego / ktory iż ná niezbożny Dekret o wyrzucániu obrazow zezwolić nie chćiat / z vrzedu złożony jest: wyiawšy też Trulláńskie Schismatýtkow pokatny:) okazałimsy to dowodnie w 1. czesći odpowiadaiac ná ich fałše 114. 116. 25. 26. 27. 38. 16. 50. 133. 62. 39. 49. 58. 70. 63. A chociaż niektore z tych Synodow / iáko Eliberyński / Fráńksfordški nie sa przyiete od Kościota; wśáka że sie w żadnych artykutách (o ktorych teraz miedzy Ewangeliki á Kátholiki spor) z Ewangeliki nie zgadzáia. A owšem Konstantynopolskie Conciliabulum, choć o obraziech niezbożnie trzymáto: iednák te ktorzy o czći y rozwymániu świetych / o vczynách dobrych y zasługách ich / ták dzierza / iáko teraz vczá Ewangelikowie / á náthemátyzuie y przećlina. Ták że y Trulláńskie pokatne / Ewangelikom przećiwne. Jákoż tedy śmieia te Koncylia sobie przywtaśczáć Ewangelikowie / gdyż im zgotá wśyſtkie in toto & in parte przećiwne sa / okrom iednego heretyckiego Dekretu / Conciliabulum Konstantynopolskiego / o obraziech:

W Questyey 7. chcáć dowieść Ewangelikowie, że Kościot Rzymski do kościota Apostolskiego nie nalezy, dla tego iż się w wielu rzeczach z nim nie zgadza:

Odpowiedz.

Koncylia stá, todawne przećiw Ewangelikom.

Koncyl. Konstantynop. zá Leoná przećiw Ewangelikom.

Can: 15. 16. 17. Vide Concilij Niceni 2. act. 6. O czym wyśsey przy fałšu 79.

QVÆST. VII.

czynia po-

czynią porównanie nauki dzisiejszej Kościoła Rzymskiego, z nauką Kościoła Apostolskiego, nie według prawdy y nauki Apostolskiej y Kościoła Rzymskiego, ale według mozgu y zdania swego, na 12. paragrafow abo części to porównanie rozdzieliwszy.

Odpowiedz.

Tu iako sie czesto a grubie myla / okazalismy dowodnie w I. części / każdego paragrafu fałsze wkrzuiac. Czytay pilnie okazanie fałszu 51. 52. 53. 107. 108. 117. 131. 118. 71. 83. 134. 119. 120. 121. 91. 72. 73. 64. 65. 122. 123. 84. 85. 99. y niżej w Rozdz: 2. pytaniu 8. A skąd każdy baczny zrozumieć może; iż Kościół Rzymski / y w tych artykułach / ktore tu przypominają Ewangelikowie / y we wszystkich innych / zgadzają się z Kościołem Apostolskim. A Ewangelickie zaś dzisiejsze zbory / y same między sobą rozzerwane y niezgodne / y Kościołowi Apostolskiemu / w tych / y w innych artykułach / w których się z Rzymskim Kościołem nie zgadzają / przeciwnie są.

QUEST.
VIII. IX.

W Questyey 8. y 9. zebrawszy Ewangelikowie niektóre sentencje lub nauki Doktorow y Biskupow, iednych przed 1200. lat, drugich dawniey, drugich późley będących, iako Klemensą Rzymskiego, Epiphaniusa, Cypryaną, Ireneusa, Laktancyusa, Chryzostoma, Ambrożego, Spirydona, Paphnucyusa, Gelazyusa, Grzegorzę, Iana Sarysburyjskiego, to chcą pokazać, że z tych, iesli nie każdy to wszystko wierzył co dziś wierzą Ewangelikowie, tedy przynamniemy wszyscy, to z osobną wszystko wierzyli wyznawali, co dziś wierzą y wyznawiają Ewangelicy. A za tym to zamknąć chcą, że ci członkami Kościoła Ewangelickiego byli: y tak Ewangelicki Kościół był przed 1000. lat.

Odpowiedz.
Ewangelikowie
nie żadnego z
starych Doktorow
y Biskupow Kato-
lickich po sobie
nie mają.

Alle y tu skądże Ewangelikowie bładzą: y słowa tych Doktorow iedne źle rozumieją / długie fałszywie a wykretnie cytują. A iż żaden z tych pomienionych Doktorow y Biskupow / nie należał do ich terażniejszych zbiorow / (ktorych nie tylko przed tysiącem / ale przed stem lat / świat nie znał / ani żaden o nich słyszał) ale rączey ci wszyscy Patres do spoteczności Kościoła Rzymskiego należeli / y tak wszyscy spotem / iako y każdy z osobną nauce dzisiejszych Ewangelikow przeciwni byli / tośmy wszystko dowodnie okazali w I. części / w fałszu ich 66. 44. 80. 81. 82. 67. 68. 54. 55. 145. 125. 92. 93. I. y w tej części / niżej w Rozdziale 2. w py-

taniu 9.

taniu 9. y 10. w Rozdz: 3. pytaniu 2. w Rozdz: 5. pytaniu 8. y 9. w Rozdziale 7. pytaniu 2. w Rozdziale 12. pytaniu 2.

W Questyey 10. *V*każcie nam, mówią Ewangelikowie/ takowego iednego przed tysiacem lat żywiacego Papieżnika, któryby we wszystkich całej z wami trzymał, y do waszych się dzisiejszych cerymonij przyznawał. *A*s drugiey strony, któryby z Ewangeliki, iesli nie we wszystkich, tedy w przedniejszych artykułach wiary ś. Chrześcijaniskiej przestawać nie miał. *C*o gdy nam vkażecie, cud nam wielki, vkażecie.

Odpow. Już wam to dawno Ewangelikowie, vkażali ludzie wczeni / ktorzy pilnie a wiernie / z ksiąg trzech znacznych Doktorow przed 1200. lat żywiacych / Ambrozego / Hieronyma / Augustyna / zebrawszy naukę y wyznanie ich / o wszystkich artykułach / o ktorzych wy dziś z Kościołem Rzymskim spor trzymacie / okazali to na oko / że sie oni we wszystkim z dzisiejszym Kościołem Rzymskim zgadzali / y w spoteczności tegoż Kościoła żyjac / prawymi się Papieżnikami być pokazywali: a waszym kacerstwu naukom zgotą wszystkim przeciwni byli. *A* choć wam nie ieden / ale trzy cuda w tych confessjach vkazano: przecie wy / iako on naród Żydowski niewierny a przewrotny / cudow żadać / cudom vkazany wierzyc nie chcecie. *A*le iż podobno tych ksiąg nie macie / abo ich tak rychto mieć nie możecie / vkażemy tu wam Ewangelikowie / nie iednego / ale dwu starodawnych nauka wielka sławnych / Tertulliana y Cypriana / mistrza y wcznia / bliskich czasow Apostolskich / przed 1300. lat żywiacych wyznanie: ktorzych naukę / z nauką terażniejszego Kościoła Rzymskiego zgodna / a waszey bärzo przeciwna / na miejscach tu naznaczonych / pilnie czytając / obaczycie.

Tertullian tedy naprzod / wczy dowodnie / iż prawdziwy Kościół Boży / poznany bywa / przez porządna successy Biskupow / od Apostotow zaczęta / lib: de praescript: aduer: haret: cap: 32. y taki Kościół Rzymski tamże być pokazuje.

Tenże Kościół Rzymski / Kościołem Katoelicim zowie y Apostolskim być wczy / ibidem de praescript: aduer: haret: cap: 30. 36.

QVÆST. X.

Odpowiedz.

Confessiones Ambrosiana, Hieronymiana, Augustiniana, editæ Colonia, Dilingæ.

Cyprian. de Tertull: apud Hiero: in catal: script: Eccl. Da magistrum.

Nauka Tertulliana nowych Ewangelikow nauce przeciwna.

Lege Pamclij
Notationes in
eundem Ter-
tullian.

Biskupa Rzymskiego / lib: de pudicitia cap: 1. (choć iaz iuz
na ten czas był Monachista heretykiem) zowie Episcopum
Episcoporum, tamże cap: 13. bonum pastorem & benedictum
Papam; cap: 21. Apostolicum. Sakramentow Kościelnych
nie dwa / ale zaraz sześć wylicza na iednym miejscu / lib: de
praescript: adu: hær: cap: 40. ostatcznego pomazania pe-
wnieby też był tam wzmiánka uczynit / ale nie miał okazjiey.

O ceremoniach chrztu s. Ktorych dziś Kościol Rzymski
wżywa / ma wiele lib: de baptismo, & de corona militis cap: 3.
Chrzczmo przy chrzcie wspomina lib: de baptis: cap: 7. & de
resur: car: cap: 8.

O Bierzmowaniu / lib: de baptis: cap: 8. & de resur:
car: cap: 8. & de praescript: adu: hær: cap: 39.

O prawdziwey ciata y krwi Pánstkey w Sakramencie
Eucharystyey bytności / y ofierze Nshey s. z iey ceremoniami /
czesto in lib: de oratione, & lib: de resur: carnis cap: 8. Caro
corpore & sanguine Christi vescitur, vt & anima de Deo
saginetur.

Pokuty trzy części opisuię / skruche / spowiedz / y dosyc v-
czynienie / lib: de poenitentia cap: 3. 5. 7. 8. 9. 10.

O Sakramencie wrzedy Kaptánskiego mowi / lib: de pra-
scrip: adu: hær: cap: 41. o heretykach tamże pisac: Ordina-
tiones eorum temerariae, leues, inconstantes: nunc neophy-
tos collocant, nunc seculo obstrictos, nunc apostatas no-
stros. &c. co też teraz v Ewangelikow naydzie.

Trábycie Apostolskie / ktore sa w cale po dziś dzień w ko-
ściele Rzymskim / seroko wylicza lib: de corona militis cap: 3.

Swieta Meczennikow / y Nsze za vmárte. tamże.

O bezzenistwie Kaptánskim / y o mniskách / lib: de velad:
virginib: lib: ad vxorem, & de exhortatione ad castitatem.

O klatwie / iaka y dziś w Kościele Rzymskim / (ktora zo-
wie censuram diuinam) Apolog: cap: 39.

O obraziech / lib: 2. aduer: Marcionem cap: 22. gdzie
okázuie / iż nie zgotá Bog zakázat obrazow / ale żeby ich oby-

czajem

czaiem Pogańskim za Bogi nie chwalono. Bo sam Bog rozkazał niektóre obrazy Mojżeszowi postawić / weżá miedziá / nego Cherubiny y Seráphiny / zc.

O swobodzie y dobrowolności nášey lib: de anima cap: 21. & seq. & lib: 2. aduersus Marcionem cap: 5. & 6.

O zasługách dobrych uczynków / y zaptáćie ich wieczney / lib: ad Martyres cap: 2.

Cyprian tákże święty / meczennik P. Chrystusow chwalebny / z Kościołem Rzymskim we wszystkim trzyma / ktory ták zaleca / że do niego niedowiarstwo przystępu mieć nie może / lib: 1. epist: 3. post medium. Korneliusz Papież v te goż názwany / Episcopus sanctissimæ Catholicæ Ecclesiæ, lib: 3. epist: 11.

O przedkównia Biskupa Rzymskiego / lib: 1. epist: 3. 6. & 8. lib: 3. epist: 13. lib: 4. epist: 2. & 9. in ep: ad Quirinum seu Quintum, lib: de unitate Ecclesiæ, seu de simpl: prælát: & ad Iulianum.

O wzywaniu świętych / lib: 1. epist: 1. & de disciplina & habitu virginum in fine vtrouique.

O Ceremoniách chrztu s. lib: 1. epist: 12. lib: 3. epist: vltima lib: 4. epist: 6. serm: de chrismate.

O bierzmowaniu / iż jest Sakramentem / lib: 2. ep: 1.

O spowiedzi osobney ábo zaufney / lib: 3. epist: 14. 15. & lib: de lapsis.

O dosć uczynieniu nášym / lib: 1. ep: 2. & 3. lib: 3. ep: 14. lib: 4. ep: 2. lib: de lapsis.

O przemienieniu chleba y winá w ciáto y krew Pánsta / y o prawdziwey bytności ciáta y krwi Pána Chrystusowey w Sakramencie ottarznym / lib: 1. ep: 2. lib: de lapsis. serm: de cana Domini.

O postanowieniu ofiary Mszey s. przez Chrystá Pána: y o miesaniu winá z woda przy Mszey przed poświęceniem / y inšy ch ceremoniách / lib: 2. epist: 3. & serm: de cana Domini.

O chowaniu Sakramentu pod iedną osobą / lib: de lapsis.

Wskazka Cypryana s. náuse Ewangelikow nowych przeciwna. Lege Pamelij Notationes in eundem.

Ofiara Nishey s. y modlitwy za umarte wspomina / lib: 1. epist: 9.

O Sakramencie urzedu Kapłanckiego / serm: de ablut: pedum. stopnie urzedow kościelnych ktore y dziś sa w Kościele Rzymkim / lib: 1. epist: 6. & 9. lib: 3. epist: 5. & 22. Accolluthos, Lectores, Exorcistas wspomina / lib: 1. epist: 3. lib: 2. ep: 5. & 8. lib: 3. ep: 22. lib: 4. ep: 7.

Iż dobre uczynki u Pana Boga ptatne / lib: de habitu virgin: de hono patientiæ & eleemos.

O swobodzie abo dobrowolności / lib: 3. ad Quirinum cap: 52.

O słuobie czystości / lib: de habitu & disciplina virginum.

Widzicie Ewangelikowie / że y ci tak dawni pisarze kościelni / w tak wielkich a przednich wiary s. Chrześcijańskrey artekutach z wami nie przestali / y owsem prawie przeciwo wam bija. Coż tu rzeczećie? Przed sie bez wysiudu nauke wasze kacersta / nauka Apostolska przed 1000. lat bedaca / zwac bedziecie: Ale iako gdyż ci poważni świadkowie / y inszy Patres onych pierwszych Kościelnych wiekow / wszyscy przeciwo wam sa?

Od Questyey 11. aż do 19. chce pokazać Ewangelikowie / iż zbory ich / choć przed tysieciem lat niewidziane ani slychane; iednak sa Kościołem Bozym prawdziwym. y do tego uzywają tych 12. dowodow. Pierwszy / w Questyey 11. gdy tak zadawają; Jesli Boga, Bogiem być prawdziwym, y od wieku zawždy bedacym wierzyćie, chociaż tego, gdzie przed wieki był, dośiads nie możecie: z pisma tylko samego o tym wierzac, y z tych rzeczy widzianych, przez ktore o sobie Bog znać dawa: Przeczże też kościolá Ewangelickiego za prawdziwy kościol vyznać niechcecie, by też dobrze Ewangelicy tego wam wkażac nie mogli, gdzie przed tysieciem lat był, gdyż wam tego z Pismá s. iż kościołem prawdziwym jest, iawne documenta pokazuia?

Odpow. Boga / stworzyciela wszech rzeczy / Bogiem być prawdziwym / y przed wieki zawsze bedacym / mocnie wierzymy / iż nas tak o Bogu wierzyćie uczy slowo Boże / przez Kościol s. Kátholiczny podane. Ale iż zadnych dokumentow y

wywoz

wywodow nie máš/ ani ich pokázác moźecie / w słowie Bo-
 žym pišánym / y vſtnie bez pišmá podánym / ani v žadnych
 stárych Doktorow y Pišárzow Košcielnych/ žeby Lutherſkie/
 Zwingliánſkie / Pitárdſkie / Kálwińſkie y inſe terázniſe/
 ktore zowiecie Ewangelické / ſekty / byty Košciotem Bo-
 žym: y owšem to z ſłowa Božego/ Synodow/ Doktorow y
 Hiſtorykſtow stárych Košciotá Božego iáſnie wiele wczonych
 Kátholikow okazáto/ že tych ſekt náuki/ tego wieku wniešio-
 ne / ábo ſa kácerſtwá stárodawne / ob Košciotá potepione/
 ábo nowe btedy / y blužnierſtwá ſłowy Božemu przečiwné:
 á nákoniec / iž z tychže ſekt/ między ſoba niezgodnych/ iedná
 druga heretyknie/ y Synágora ſátáňſka zowie: przetož za-
 dneý z nich zá prawdziwy Košciot Božy vžnác nie chcemy/
 ani možeme. A k temu / nie potrebna / y owšem ſkſodliwa
 rzecz ieſt / dwórníe ſie bádać o tym / gďzie Bog przed wieki
 byt: doſyć nam wierzyć/ že ſam w ſobie záwſe doſtkónale ſeže-
 ſliwym y btogſlávionym / žádnego ſtworzenia nie potre-
 buiacym/ iáko y teraz byt. Ale wiedzíte o Košciéle Božym/
 gďzie przed 1000. lat byt/ wiele nam ná tym náležy / iáko po-
 wiemy w Queſt: 19. By tedy nie byto nic inſego / to ſámo/
 iž wy Ewangelikowie/ byſcie nabáržieý chćieli/ žádná miá-
 ra pokázác nie moźecie/ gďzie ſie Košciot wáſ před tyſiácem
 lat táit/ gďzie y ktore Biſkupy/ po ſobie porządna ſucceſſyá
 náſtepuiace/ áž do tego czáſu miat/ gďzie přez ktore kážno-
 dzieie/ y ktorým ná on czáſ ſłowo Bože přepowiádat/ ktory-
 mi Sákrámenty y ktorým vſlugowat / gďzie ktore Synody
 ſtádat / ktorým ſie kácerſtwom ſpřečiwiat/ ktore z Vogáňſ-
 ſtwá / z Žydow y heretykſtow do wiáry Chřeſćiáňſkieý ná-
 wracat / ktore do chwały Božey domy / ktore ſkſoty y ákáde-
 mie/ ktore Doktory y pišárže teý wiáry miat; to ſámo/ ieſt do-
 wodem nepřekónánym/ iž Košciot wáſ nie ieſt prawdziwym
 Košciotem Božym. Temu podobného árgumentu vžywa
 Auguſtyn ſ. přečiw Peryliánowi Donátýſcie heretykſkſki/
 Košciot Božy/ (według ſłow Páňſkich) ieſt miáſto ná gorze

Ewangeliko-
 we žadnych
 dokumentow
 mieć nie mo-
 ga / žeby ich
 sbory byly
 prawdziwym
 Košciotem Bo-
 žym.

Ewangeliko-
 wie nie moga
 pokázác před
 1000. lat Ko-
 ſciotá ſwego.

Auguſt: lib. con-
 tra liter: Petil:
 cap: 104. in fine.
 Matth: 5. 14.

leżące / ktorego ten pewny znák / że skryć sie nie może. Przetoż
znaiomy jest Kościół wszystkim narodom. Ale sekta Donatá
(heretyká) nieznaíoma jest wielom narodom. dla tego nie
jest prawdziwym kościołem. To Augustyn o Donatystách.
A my tak o was Ewángelikowie; Ale sekta Lutherka / Pi-
kárdka / (iako teraz jest) Zwingliánska y káżdą infa / ktora
tego wieku nastáta / nieznaíoma jest wielom narodom. A
przed 76. lat / niź Luther bledow srych w Niemcech wczyc
poczát / nieznaíoma byta swiátu wszystkim káżdą z tych.
Tedyć nie jest prawdziwym kościołem.

Luther wczyc
po: sal srych
tá. est w / Ko-
tu páńskiego /
1517.

Q V Æ S T.
XII.

W Questyey 12. dwugi dowod zá Kościołem swym nie-
widzialnym / tak Ewángelikowie wypráwuiá; Przecz tak nie-
szczęśliwym Kościół Ewángelicki bychy miał, żeby go zá prawdziny á Kátholicki
nyszánáwáć wierzyc nie wiano, alizby pierwey wkazano bylo, gdzie przed tysiacem
lat byl, y jako byl: gádyż / co jedná rzecz jest, wlasnie Bogu należaca, Kościół wszedzie
y zawnždy widzieć. ktor. ego stan powierził hny rozmaity y wedle czasu y potrzeby á vpo-
dobania swego. odn. iemy miec chce, czasem w szczęściu, czasem w nieszczęściu, czá-
sem trworny. czasem też sácmiony, czasem wielki, czasem też w maluczkiej się trzod-
ce tájac?

Godpowiedzi.
Kościół E-
wángelków
dziś iest synem
jest Kátholicki.
Pzycyńska 1.
Pfal: 88. 37. 38.
Ezech: 37. 26.
Matth: 28. 19.
Ioan: 14. 16.
Pfal: 2. 8.
Pfal: 18. 5.
Apoc: 5. 9.
In lib: adu: pro-
phanas hares:
nouat: non pro-
culab initio.

Odpow. Naprzód Ewángelikowie / áni wierzyc chca-
my / áni możemy / żeby wás Kościół byl prawdziwym á Ká-
tholickim Kościołem: dla tych przyczyn. Pierwsza: Abo-
wóiem Kościół Kátholicki prawdziwy ten jest; ktory poczá-
wšy po Chrystusa Pána y Apostotow iego / po wszystkim czá-
sy / po wszystkim swiecie / miedzy ludzmi wśelákich stanow y
narodow nigdy nie wstawiac / áż do tego czasu byl / jest / y
bedzie do skonczenia swiáta. Przetoż dobrze napisal Vin-
centius Lirinen. przed 1200. lat Kościółá Bożego Doktor;
Hoc est verè proprieq; Catholicum; quod ubique, quod sem-
per, quod ab omnibus creditum. To jest prawdziwie y wśa-
śnie rzecz powśechna; co wszedzie / co zawnždy / co wšyscy
wierzili. Lecz wás Kościół nie po wszystkim czásy byl: bo gdzie
sie táit / nie tylko przed tysiacem lat / ale y przed stem lat / po-
kázac nie możecie. Nie jest też / áni byl / po wszystkim swie-
cie / y miedzy wšytkimi narody: bo przed tem ná żadnym

miejscu

mieyscu nie bywŝy / tylko teraz ná niektorych mieyscách w Europie / te wáŝe ŝadká rozerwane / tu y owdzie ŝie batakáia: y dzis z Luchry / iutro z Zwingliany / po iutrze z Nowo- chrzceńcámi / Troybożány / Ebionitámi / zc. przestawáia. Dla tego wáŝ Koŝciot nie iest Kátholickim Koŝciotem. Dru- ga przyczyná wedlug Augustyná s. Quicumq; à Christi cor- pore, quod est Ecclesia ita dissentiunt; vt eorum communio non sit cum toto, quacunq; diffunditur; sed in aliqua parte separata inueniatur, manifestum est eos non esse in Catholica Ecclesia. Ztorzy ŝie ták z ciátém Pána Chrystusowym / to iest z Koŝciotem / nie zgadzáia / ze ŝpoteczności ze wŝyskim / g dziekolwiek ŝie rozŝerza / nie máia; ále ŝie / iáko czesc iáka / od onego ciáta / odtaczeni znáydúia / iáwna rzecz / ze ci w Ká- tholickim Koŝciele nie ŝa. Ale wy Ewángelikowie (iáko zá Augustyná Donácyŝtowie) ze wŝyskim Koŝciotem Chrze- ŝcáńŝkim / g dziekolwiek iest / w Azyei / Afryce / Europie / Americie / w Indyách wschodnych y zachodnych / w Krole- ŝtwách Jáponŝkich / y g dzie indziei / zgody żadney y ŝpote- czności nie mácie: á náwet / y ŝami ŝie miedzy ŝoba nie zga- dzacie. Przetoż Koŝciot wáŝ / nie iest Koŝciotem Kátholickim; ále ona czáŝka nieŝczesliwa / od Koŝciotá Kátholickiego prze hárdosć ŝwa odtaczona. Trzecia przyczyná / wedlug te- goż Augustyná; To iest Koŝciot Kátholicki / ktory przeciwko wŝyskim kácerŝtwom wojuia / nigdy zwoiowany być nie moze. Lecz táki iest Koŝciot Rzymŝki: przez te 1500. lat / dwieŝcie niemal kácerŝw / áz do Lutrá / ná g towe poráził / y potepił / á ŝam przecie niezwoycieżony trwa / y bedzie trwał. A wáŝ Ewángelicki rozmaite kácerŝwá / dawno potepione / zá Ewángelia przysia wŝy / ŝam ŝie niŝczy / ŝam wpada / y w Aryáńŝkie / Máhometŝkie / y inŝe niezbożne ŝekty co rok ŝie odmienia. Dla tego nie iest Kátholicki.

Co tu powiádacie / iz to rzecz Bogu wtaŝnie należąca / Koŝciot y wŝedzie / y záwzdy widzieć / pozwalamy; ále tenże Pan Bog wŝechmogácy / chciáł y ŝpráwić raczyt; zebr ká-

ŝdemu /

2. Przyczyná.

Aug: lib: de v-
nitate Eccles:
cont: epist: Pe-
tiliani Donat:
cap: 4. Idem ha-
bet in breuicu-
lo collat: col: 3.
dici

3. Przyczyná.

Aug: lib: 1. de
fymb: ad Cate-
chum.
Idem habet A-
lexander Patri:
Alexandr: in e-
pist: ad Alex.
Episcop: apud
Theodoret: lib:
1. hist: cap: 4.
prope finem.

Czemu Pan
Bog Koŝciot
ŝwoy chce

mieć zawsze
widzialny.
Przyczyny.

1.

2.

3.

4.

W szczęściu
y w nieszczę-
ściu Kościół
Boży widział,
ny.

Ioan: 12. 32.

Matth: 5. 15.

Matth: 7. 24.

Matth: 16. 18.

Hilar: lib: 7. de
Trinitate.

Aug: epist: 48.

zdemu/tenże Kościół tego/acz nie zaraz wszystkim/ale w prze-
tożonych / y przednieyszych cztonkach swych / zawsze był wi-
dzialny. A to dla tych przyczyn. 1. Aby każdy niewierny wie-
dział / gdzie prawdziwey wiary y nauki szukać y słuchać ma.
Isa: 60. 11. 2. Zeby prawdziwy Kościół/od wszelkich fał-
szywych zborow / od każdego rozeznany był. Habac: 3. 4.
3. Zeby wszystkie spory y controuersia, iesli sie inaczey pogo-
dzić nie moga/przez Kościół koniec swoy miały/y disciplina
a karność potrzebna zachowana była. Przetoż Chrystus
Pan rzekł; Powiedz Kościółowi Matth: 18. 17. 4. Dla
wielkhey czci y chwaly Pána Zbawiciela naszego; aby nie skry-
te y pokatne; ale iasne / y po wszystkim świecie Krolestwo
swe ze wsech narodow y językow miał. Dan: 7. 14. Phi-
lip: 2. 11. Choćaz tedy rozmaite czasy y przypadki na Kos-
ciół Boży (z upodobania tego/dla wiernych pożytku) przy-
chodza: wszakże iednak zawsze był y jest widzialny / tak w
pokoiu kwitnacy/iako y w krzyżu wciśniony / tak w wielkhey
gromadzie/iako y w małej trzodce. Jest Kościół P. Chry-
stusow / na kstacie głowy / oblubienica y Pána swego. Abo-
wiem iako on / w nacieższych mekach swych / nastawnieyszym
był; y na krzyżu podwyższony / wszystko do siebie pociągnął:
tak Kościół / duchowne ciato tego / w nawietnym przesła-
dowaniu nie przestanie miastem onym być / ktore na gorze le-
żące zatąć sie nie może: nie przestanie być domem na opoce
mocney zbudowanym / przeciw ktoremu brany piekielne nie
przemoga. Toć jest co o nim pisze Hilarius; Wlasnie to/
prawi / Kościółowi należy / aby w ten czas zwyciężał / kiedy
krzywdę cierpi / w ten czas wmiętnieyszym był / gdy bywa
nagrany; w ten czas wygrany / gdy bywa opuśczone. Tak
y Augustyn s. Kościół / powiada / niekiedy bywa zaćmiony / y
iako by obłokiem zachodzi / dla mnostwa zgorzenia: a wszak-
że y na ten czas w swych namocnieyszych widzialny bywa. A
przed Augustynem Tertullian / wspominałac one czasy cie-
skiego Chrześcijan przesładowania / ktore było przed 300.

lat / za panowania Pogańskich Cesarzow / tak do samych po-
hancow pise; Teraz / powiada / mniey nieprzytaciot macie /
wzgle dem wielkości Chrześcijan / iakmiarz wshystkich oby-
watelow Panswa Rzymstiego / maaac niemal wshystkie
Chrześcijany. Jesliż tedy na on czas Chrześcijanom bärzo
ciefski / przecie dosyc znaczny y widzialny byt Kosciot p. Ch-
rystusow: daleko potym znaczneyshy byt y teraz iest w pokoiu.

W Questey 13. trzeci dowod Ewangelicki / iz Kosciot
nie zawse widzialny / ten iest; Iesli, mowia / Kosciot Panski, y wsz-
dzie y zawdy w swojej szczerości y oszobności bywa widziany: powiedzcieś nam
przez w Kredzie nie mowimy, widze Kosciot swiety Chrześcijanski, ale wierze Ko-
sciot? gdyż wiara, iako vczy Apostol, nie iest rzeczy widzianych, ale niewidzia-
nych istota?

Odpow. Jako w Kredzie nie mowimy; widze Kosciot
swiety Chrześcijanski: tak też nie tylko to mowimy; wierze
Kosciot: ale y to przydawamy; swiety: a do tego; powse-
chny. Abowiem chociaż Kosciot Boży / w zgromadzeniu
wiernych / iednych Sakramentow vzywaiacych / iednego wi-
domego pasterza nawyższe^o maaacych / iest widzialny: wshak-
że rzadzenie tegoż Kosciota przez Duchá s. y iego wnetrzna
swiatobliwosc / pomnozenie w wierze / w nadziei / w mito-
ści / y w inszych cnotách / sa rzeczy niewidzialne: y dla tego
wiara tylko sama bywaią poiete. Sam Bog wie y widzi /
ktorzy sa iego: sam wie / ktorzy bez zmazy y nieprawosci sa:
my tylko wierzymy / iz Pan Bog w tym Koscielu / po wshystkie
czasy / po wshystkim swiecie / miedzy wshelakimi stany y naro-
dy ma swiete swoje: iz tenze Kosciot Duchem swym sprawu-
ie / y taksi swey wczesnikiem czyni: y dla tego mowimy; wie-
rze Kosciot swiety. Tak Pan Zbawiciel nasz / widziany byt
od vczniow swych / iako cztowiek / oczyma cielesnymi; ale /
tylko wiara / iako Bog y Messyas. A przetoż do iednego z
nich powiedziat; Jes mie widziat Thomasu / vwierzytes.
Insa rzecz widziat Thomas / (pise Augustyn s.) insa wie-
rzyt. Cztowieká widziat / Bogiem go byc wierzyt. Tymze

Apolo: cap: 37.

QVÆST.
XIII.

Hebr: 11.

Wyklad Ar-
tykulu wiary
s. Wierze Ko-
sciot s. powi-
szechny.

2. Tim: 2. 19.

Ioan: 20. 29.

Tract: 79. in
Ioan.

sposobem / ludzie wierne / ktorzy do Kościoła Bożego należą / zgodne w chwale Bożey powierzchney / widzimy : y przeto słusnie mowimy ; widze Kościół : ale iż tego widzieć nie możemy / ktorzy z nich są świętymi / dla tego mowimy ; wierze Kościół święty. To też wierzymy / iż ten Kościół jest Kátholicki ábo powszechny / to jest / iż był / jest / y będzie po wszystkich czasach / po wszystkich świecie / y między wszystkimi narody począwszy od Chrystusa Pána / y owsem od pierwszego czotwieka / stádecznie á nieodmiennie trwając aż do skończenia świata / y w tym / á nie indziej / jest wiara prawdziwa / náuka ścizyra Apostolska / grzechow odpuszczenie / táśka Boża / vsprawiedliwienie / nádzieńa żywota wiecznego : iż też oprocz tegoż Kościoła / żaden dusznego zbáwienia mieć nie może.

zle mowia Ewangelikowie w Kredzie / wierze Kościoła ś. Chreścijańskiego : ale mowia máta powszedny.

Orig: lib: de re-
cta in Deū fide.
Aug: ser: 131. &
181. de tēpore.
Heretyckie Ko-
ścioły nie mo-
ga się zwáć
Kátholickimi.

Al iż nie mowimy w Kredzie ; Wierze Kościół ś. Chreścijański (iákościé wy zwykli mowić Ewangelikowie) ale ; wierze Kościół ś. powszechny : czynimy to / że w Greckim y w Lácińskim ięzyku (z ktorych Kreda Polskie przetożone) nie mowimy *Χριστιανῶν*, Christianam ; ale *καθολικῶν*, Catholicam, to jest / powszechny / á nie Chreścijański Kościół. Stad prawowierni Chreścijańskie / zowia się Kátholikami : iż to wierza (iáko piśe Origenes) co wszystkie świat od Apostotom wziąwszy / aż do tego czasu nieodmiennie zachowat. Pięknie o tym Augustyn ś. Dla tego / prawi / w Kredzie mowimy ; wierze ś. Kościół powszechny / to jest / po wszystkich świecie rozszerzony : iż roznych heretyckow Kościoły dla tego nie zowia się Kátholickimi / że każdy z nich w pewnych tylko prowincjach ábo kráinách zamyka się. Ale Kościół Kátholicki od wschodu słońca aż do zachodu / jedney wiary iáśnościá świeci.

QVÆST.
XIIII.

W Questyey 14. czwarty dowód Ewangelicki / że Kościół nie zówse widzialny / ten jest ; Iesli dopiero we trzy ślá lat niemal, to jest, po onych świętych Pátryarchách Adamie, Ablu, Sećie, poczęła się Religia, ábo chwála Páńska, y poczęto wzywáć imienia Páńskiego, widzialnie, gdzieś był przez ty trzy ślá lat widzialny Kościół, który sam Pána Bogá chwali ? Iesli był widzialny Kościół, á gdzieś była do onych czasow chwála Páńska widzialna ?

Odpow.

Odpow. Kościot Boży / y chwata Boża widzialna / nie
 dopiero sie po Secie zaczęta; ale ieszcze od pierwszego czo-
 wieka Adama / co sie iasnie y z^a Pisma s. y z Doktorow staro-
 dawnych pokazuje. A mianowicie Martialis / w czeni Apo-
 stolsti / in epistola ad Burdegalenses; Jako / prawi / nastat
 pierwszy czowiek / zgromadzenie synow Bozych w onym
 wieku byto obwotane. Toz rozumieli Epiphanius / lib: 1.
 contra haeref. Chryzostom / homil: 34. in 1. ad Corint. gdzie
 Adama gowa ludu Bozego zowie. Augustyn / lib: 7. qua-
 stionum in lib: Iudicum, qua st: 49. Grzegorz / in homil: su-
 per 20. cap: Matth. y wiele inszych. Za Adama tedy znaczny
 y widomy byl Kosciot Bozy / y chwata tego: czego poswiad-
 czaja ofiary widome Ablowe y Kaimowe. Na miesce zabie-
 tego Abla / nastapil Seth / tak poboznoscia slawny / ze iako
 pisze Theodoretus / dla poboznosci / zwany byl Bogtem; a
 potomstwo tego / synami Bozymi. Temu Sethowi / gdy mial
 lat 105. vrodzil sie syn Enos / o ktorym czasio poczeto wzy-
 wac imienia Panskiego / nie zeby go przed tym / zaraz od stwo-
 rzenia pierwszego czowieka / przez lat 235. (poniewaz iuz
 przez ten czas byl widomy Kosciot Bozy) widzialnie nie
 wzywano / y nie tylko wnetrznymi niewidomymi; ale y zwierz-
 chownymi widomymi ofiarami Boga nie chwalono: y ow-
 sem wywodzi to dostatecznie Cyrillus / ze od Adama az do
 Sama syna Noego / nie byto zadnego batwochwalce / w sly-
 cy samego stworzyciela swiata chwalili: ale dla tego na ten
 czas poczeto wzywac imienia Panskiego; ze chocia z za Se-
 tha znacznie; ale za syna tego Enosa ieszcze znaczniey y oka-
 zaley wzywane byto imie Boze. Bo gdy sie Kaimowe po-
 tomstwo rzeczami swieckimi zbytecznie zabawiato / a o
 chwate Boza mato dbato; Enos czowiek pobożny / o tey
 rozmnozenie wselakim sie obrezaniem starat. A przeto dla
 tey tego wielkley a osobliwey pilnosci do pomnozenia chwa-
 ty Bozey / wieku onego / ten mu pochwat (oycá tego z liczby
 pobożnych nie wymuiac) dacie Pismo swiete / wedle origi-

Kosciot Bo-
 zy od Adama
 poczawszy / za-
 wsze byl wi-
 dzialny.

a Gen: 2. & 3.
 Sap: 10. 1.
 Ephes: 5. 31.

Gen: 4. 3.

In Gen: 9. 47.

Gen: 6. 2. 4.

Gen: 5. 6.

Gen: 4. 26.

Lib: 1. contra
 Iulianum.

Jako za Eno-
 sa poczeto wzy-
 wac imienia
 Panskiego.

Natu Żydowskiego; że na on czas poczęto wzywać imienia Jehowy. Albo iako ma przekład 70. tłumaczow / *ουτος*, y Łaciński także; Ten Enos poczał wzywać imienia Pańskiego / iż wśelaka pilność czynił aby imie Pana wśedmocnego wślawił / y chwate iego / iako mogli nawiecey / rozszerzyl. Nie dopiero tedy po Secie / za Enosa / poczęta sie chwata Boża y religia; iako gtupie plećciecie; ale ieszcze od Adama: y przez ten wśystek czas / to iest przez 235. lat / Kościot Boży był znaczny y widomy: gdyż wśyscy na świecie chwalczy Boży byli: y chwata Boża widzialnie sie / przynamniety przez ofiary zwierchne / odprawowata: ale znaczniety y z wietśzym nas bożenstwem za Enosa. O tym teź byto nieco w 1. części w okazaniu fatśu 2.

QVÆST.
XV.

3. Reg: 19.

Rożność między Synagoga Żydowską / a Kościołem Chrześcijańskim.

Ioel: 2. 28.
August: epist: 118. cap: 1.
^b Ierem 31. 31.
Hebr: 8. 8.
^c Matt: 28. 20.
^d Ioan: 14. 16.
^e Matt: 16. 18.
Iśa: 54. 1.
Agg: 2. 8.

W Questyey 15. piaty dowod Ewangelicki przeciwo wi-
działnemu Kościotowi; iesli, mowia / *zawždy w swoim doskonałym*
stanie bywa widziany Kościot: powiedźcieś nam, czemu tego Kościoła Eliasz za
wieku swego pod krolem Achabem nie tylko nie widzial, ale iż wyniszczony był, przed
Panem Bogiem się vskarżal?

Odpow. Wielka rożność między ona Synagoga Ży-
dowska / ktora byta za czasu Eliasa Proroka; a między Ko-
ściołem Chrześcijańskim powśednym / o którym tu rozprá-
wa. Bo ácz obudwu ieden fundáment y gtowa / Chrystus
pośrzednik / ieden Duch wiary / iedna nádzieia powotania:
iednak dla ziszczenia prawdy / a wśtapienia figur y onych cie-
niow przyslych rzeczy / doskonałšego nowego zakonu / gdy
iuz przysiedł obiecany Messyas / w Kościele iego nowego
Testámentu / obfitše iest wylanie Ducha Bożego / srzodki do
zbáwienia tácnieysze / Sákrámenty w liczbie mnieysze / sku-
tkiem y pożytkiem dáleko zacnieysze / ^b obietnice trwálše y
gruntownieysze: a one osobliwie; ^c Ja iestem z wami po
wśyski dni / aż do skończenia swiata. ^d Da wam (Oćiec) Du-
cha prawdy / zeby mieskat z wami na wieki. ^e Brany piekiel-
ne nie przemoga przeciwo temu Kościotowi. ^f Nád to / w
Kościele Pana Chrystusowym lud wietśy / to iest / z narodu

wśelá

wfelákiego zebrány po wſzystkim ſwiecie: á w Synágodze tylko byt Zydowski 12. pokolenia Izraélſkiego. A przetoż/ chociażby on Koſciot zá Eliášá byt wſtat: ieſzeby to żadnego prauidicium y wblíženia trwátosci y widomoſci Koſciotá nowego Teſtámentu/ nie uczynito. Bowiem on ſtan Koſciotá miat być ſwego času zniſzczony / ábo ráczey w lepſzy odmieniony: ále ten ma trwac áż do ſkończenia ſwiátá. Jeſli to/ mowi Apoſtot/ co miáto zniſzczec w chwale ieſt: dáleko wiecey to co trwa ieſt w chwale. Lecy zá Eliášá / nie zniſzczat byt ani wſtat Koſciot Boży/ miedzy ludem Izraélſkim w Samáryey. Abowiem okrom onych ſiedmi tyſiecy/ ktore ſobie ná on czas p. Bog zachowat/ o ktorych Eliáš nie wiedział: pod tymże časem/ w teyże Izraélſkiej ziemi Abdiaſ/ máż p. Boga ſie bárzo boiacy / gdy Jezábel krolowa nieſzbożna zabýjáta Proroki Boże/ ſkryt ſto Prorokow w iáſtini/ y tam ie żywit. Nád te nie máta liczba wiernych Bożych w ziemi Izraélſkiej tegoż wieku zá Eliášá / gdy pánowáli w Jeruzáleſ krolowie bogoboyni Uſá y Jozáphát / byto ich dáleko wiecey w ziemi Judſkiej / o ktorych też bez pochyby Eliáš wiedział / ále ich tu nie wſpomina / iż pod inſzym pánem/ y z inſzego pokolenia byli. Byt tedy y ná on czas zá Eliášá Koſciot widziálny/ y chwata Boża znacznie kwitneta/ zwtáſzczá w Judſkiej ziemi: ácz w Samáryey / dla przeſládowania tyránnow/ nie ták znaczna byta/ co nie ma przeciw okazatoſci Koſciotá Bożego / ktory zwykt ná iednym mieyſcu być znacznieſzym/ niź ná drugim.

W teyże Queſtyey / ſoſty dowod przeciw widziálnemu Koſciotowi táki przywodza Ewangelikowie; Czemu y Azáryaſ Prorok, o Izraélczykach zá času ſwego powiáda, iż dlugi czas ſiedzieli bez Boga, bez Káplána y zakonu. Bez Boga, Káplána y zakonu być, ieſt bez widziálnego Koſciotá być. Wkaźcież wy Ewangelikom ná on czas widziálny Koſciot?

Odpor. Lácno wkaźac. Bo tu tylko Azáryaſ mowi o Izraélczykach / nie wſpominaiac kroleſtwa Judſkiego / w ktorym chwata Boża nie wſtawata y Koſciot doſycé znacznie/

2. Cor. 3. 11.

Zá Eliášá nie wſtat Koſciot Boży / y byl widziálny.

3. Reg: 19. 18.

3. Reg: 18. 4.

3. Reg: 22. 42.

2. Paralip: 15.

2. Paral: 15. 3.

Koſciot Boży w Judſkim

Krolestwie do-
syć był iśnie
widziany; choć
miedzy Izra-
elczytmi był za-
imiony za cza-
sow Asaryas-
sa.
Drugi wykład
słow Asaryas-
sowych.

In Apologet:
adurgentis cap:
21.

Iśa: i.

Wykład słow
Iśaiasza Pro-
roka.

Iśa: i. 9.
Eldr: i. cap: 2.

iać osmy teraz powiedzieli / widziany był. A to nie dziw: y po-
dzis dzień / może to każdy obaczyć. Bo dla rozmaitych ka-
cerstw y odszepienistw / w iednym Krolestwie Pana Boga y
zakonu iego po wietšej części odstepuła / y posłancow iego
prawdziwych słuchać niechca: a w inszych Krolestwach chwa-
ła Boża y Kościot iego nieodmiennie kwitnie / y owsem mie-
dzy daleko odlegle narody łatorośli sive rospuszcza. Ale iesli
sie to nie o samym narodzie y Krolestwie Izraelskim rozumie:
tedy Prorok / Duchem Bożym przegladając / iakie być mia-
ły czasy po przyściu Messyasa na świat / to powiedziat: Mi-
nie wiele dni w Izraelu bez Boga prawdziwego / ic. Abo-
wiem teraz / iako widzimy / Żydzi nie mają ani Boga praw-
dziwego / ani Kaptana nauczyciela / ani zakonu / wedle wy-
kładu y rozumienia iego prawdziwego: y przeto w ślepoście
swey gina. A iako piše Tertullian; Dispersi, palabundi, &
caeli, & soli sui extorres, vagantur per orbem, sine homine,
sine Deo Rege, quibus nec aduenarum iure terram patriam
saltem vestigio salutare conceditur. Rozumieyćcież iako ra-
czyćcie Ewangelikowie / y tym y onym sposobem / Kościot
Boży na on czas y zároveň był y iest widziany.

W teyże ieszcze Questyey pytacie; (a toć iest ich siódmy
dowód; iż Kościot nie iest zároveň widziany.) Przeczy Eśaiasza
wieku swego, opłakując stan Kościoła Bożego. powiada, iż by był Pan Bog barzo ma-
luchnych oślátkow Kościoła swego na on czas nie zostawił, żeby byli ludowie wła-
śnie Gomorzey Sodomie podobni?

Odpow. Te słowa Proroctie / nie należa onemu Kościo-
towi / ktory był za wieku Iśaiasza: ale iako ie niektorzy z Ka-
binow / y Chrześcjanistich Doktorow rozumieia / ściągają
sie do stanu Żydowskiej Synagogi / ktora bytá po Iśaiaszu /
niemal we 200. lat / za Zorobabela y Jozuego Syná Jozede-
chowego / kiedy sie już był z niewoli Babilonistkiej wrocit lud
Judski: ktorego czasu / acz mnieyszy / niż przed niewola Bā-
bilonistka / wśátkże iednák widziany był Kościot Boży / y do-
brze znáomy okolicznemu poganstwu / od ktorego wielkie

przesła

prześladowania cierpiat w budowaniu miasta y domu Bożego. Ale według wykładu Pawła s. przez to zostawione nasienie y mate ostątki o ktorzy tu mowi Prorok / lepiej sie rozumieia / oni / ktorzy naprzod w Chrystusa / z Zydowskiego narodu / wierzili: iakimi byli / Panna Marya / Zacharyasz / Elzbieta / Symeon / Anna / Apostotowie / ic. ktorzy iednak na on czas byli w spoteczności Kościoła starozakonnego widzialnego / ktory byt ieszcze w ten czas nie wstat / y sam Pan Zbawiciel przetozonych iego sluchac kazat. Matt: 23. 1.

W teyże Questyey 15. osmy dowod przywodza / iż Kościół nie zawsze widzialny / tymi slowy; Czemu mily Pan Bog grozi y Proroká Amosá takowym głodem sluchania slowa swoiwego, że od morza do morza, od pułnocy aż do wschodu biegaiac y szukaiac, nie mieli ludzie znaleść sluchania slowa Bożego? A mozesz tam być widziany Kościół, gdzie nie masz ani może nalezione być slowo Boze? gdzie nie moga być znalezieni przepowiadacze iego?

Odpow. To Proroctwo Amosá / ábo / według niektorzych / rozumie sie o Izraelczykach dla bátwochwálistwa / y inaszych ztości / zaprowadzonych do Medyey w niewola / gdzie nie mieli káznodziey y Proroká zadnego / iáko miewáli w ziemi Izraelstey: ábo ráczey / według wykładu Hieronymá s. pełni sie teraz w Zydziech niewiernych / ktorzy rozprošeni po świecie / pokli w Chrystusa Pána nie wierza / nie máia ani miec moga prawdziwego slowa Bożego / á za tym y Kościół. Lecz tu teraz nie mowimy o niewiernych; ále o wiernych Kościele: przetoż to miejsce nie do tego / o czym tu rzecz / nie nalezy.

W Questyey 16. dziewiaty Ewangelicki dowod / za niez widzialnym Kościołem / taki: Iestli Kościół milego Boga iest zawsze y ná iednym miejscu, wśędzie widzialny: przeczże Apostol opowiada, że Apostázya ábo odstapienie być miało w Kościele?

Odpow. Przez te Apostázya / nie rozumie Apostol odstapienia od wiary; ále odstapienie Zrolow y narodow wšytekich od państwa Rzymstiego / y tegoż państwa zniszczenie / y ná wiele czesći rozerwanie. Takie odstapienie znakiem być ma / miedzy inšymi / przyšcia Antychrysta / y bliškiego dnia

sednego.

Esdr: 1. cap: 4.
Rom: 9. 29.
Hieron: in 1.
cap: Isaiz.

Amos 8.

Wyklad Proroctwa.
Amos 8. 12.
4. Reg: 17.

QVÆST.
XVI.
2. Theſſ: 2.

Wyklad slow
Pawła s.
2. Tessal: 2. 3.

Cyrill: catech:

15.

Chryf: Theo-
phyl: Oecume.Ambr: in hunc
locum.

Hier: qu. 11. ad

Algasiam.

August: lib: 20.

de ciuit: Dei

cap: 8. 19.

Matt: 28. 20.

Apoc: 12.

Wykład pro-
roczwá Janá
świątego.

Apoc: 12. 6.

Matt: 24. 26.

Pfal: 18. 6.

Matt: 5. 14.

Apoc: 12. 14.

v. 6. Aby ia
tám karmio-
no/ zc.

Apoc: 11.

Matt: 24. 22.

śadnego. Tak to miejsce zgodnie wykładają Patres Greccy; Cyrillus/ Chryzostom/ Theophilaktus/ Oekumenius; Lacińscy; Ambroży/ Hieronym/ Augustyn/ y inſy. A gdyż ieſze za tańta Boża/ ſtoł pańſtwa Rzymſkie/ (acz nie tak w ſobie wielkie/ iako byto przed tym) y Ceſarze Rzymſcy nie wſtali: znać perony/ że ſie ieſzcze nie okazał cztowiek grzechu/ y ſyn zadržania/ Antychryſt. Ale chociaż kiedy to odſtapie nie (in temporalibus y w poſtuſeńſtwie) od Monarchie Rzymſkiej przyjdzie/ wiara dla tego y Koſciot nie wſtanie ani zgáſnie: ale y za onego cieſkiego przeſládowania Antychryſta/ wedlug obietnic Pańskich/ znaczny y widzialny będzie.

W teyże Queſtrey/ dzieſiaty dowod Ewangelicki/ iż Koſciot nie záwſe widzialny: Przecz, mowia/ Ian w ſiáwieniu ſwoim prorokuie, że po w niebowſtapieniu Pańskim, Koſciot ſ. przed ſnokiem miał wćieć ná miejsce puſte, y tam mieſkać przez czas, czáſy y pul času. Vſtępuiac tedy z mieſcá ſwego ná puſtynia, nie może być oczom ludzkim podległy.

Odpow. Nie piſe Ian ſ. żeby po w niebo wſtapieniu Pańskim/ niewiaſta ona/ Koſciot znacząca/ wćieć miała ná puſtynia: (bo bytby tak Ian ſ. iáſnym ſłowom Pańskim przeciwny/ ktorými zakázanie Pan ná puſczy ſukać Koſciota ſwego/ y czesto tak przez Proroki/ iako y ſam/ opowiedzieć raczyt/ że widzialny y znaczny miał być Koſciot tego.) Ale tam Ian ſ. prorokuiać o onym naćieźſzym Koſciota Bożego przeſládowaniu/ ktore ma być przed ſadnym dniem przez Antychryſta/ przepowiada; że ná on czas wćiekać máta wier- ni (nie zgota y nie zaraz ze wſech ſiron wſyſcy/ ale teraz ſkad/ drugi raz z inąd niektorzy) ná puſte miejsce/ gđſie nie dtugi czas być máta/ ale tylko poki nawietſe ono przeſládowanie trwac będzie/ to ieſt/ przez czas/ czáſy/ y pul času/ ábo/ przez dni 1260. niemal przez puczwartá lata. A wſákże y on Koſciot ná puſtyni/ ma mieć páſterze y káznodziele ſwe/ ktorzy go karmić beda ſłowem Bożym y Sakramenty: y mocniejszy w wierze/ z Enochem y Eliaſem/ dla Chryſtuſa

Pána/

Pana wiele wciierpia od Antychrysta y slug iego. Widzialny tedy bedzie y na on czas Kosciot Bozy w przetozonych y nie vstraszonych wyznawcach wiary Chrzeszczijanskiej: na ktorych przepowiadanie / a osobliwie Enoch a Eliasa / wiele sie z zydom y infych niewiernych nawroci y wwiery w Pana Chrystusa. Toz jest wtasne tego Proroctwa zrozumienie / iako ie tez wyktadaia starzy Doktorowie Greccy / Andreas Cefareæ Episcopus y Arerhas. Lecz zadney z niego obrony Kosciota waszego niewidzialnego / Ewangelikowie miec nie mozeicie.

Malachi: 4. 5.
Eccle: 44. 16.

In expositione
Apocalip: hu-
ius loci.

W teyze Questyey / iedennasty Ewangelicki dowod / iz Kosciot Bozy nie zawse widzialny: Przecz, mowia / Chrystus Pan opowiada, iz czasu przyjscia iego na sad nie miata byc znaleziona wiara na ziemi? a gdzie wiary nie masz, wiernych nie masz, a za tym Kosciol a nie masz. Wkazciez nam na ten czas, gdy sie to opowiedzenie Panskie bedzie pelnilo, widzialny iaki Kosciol?

Luc: 18.

Odpow. Nie mowi Pan twierdzac; zeby czasu przyjscia iego na sad / nie miata byc znalezona wiara na ziemi: ale mowi iako pytaiac / Syn czlowieczy przyssedzsy, zmaydzieli wiare na ziemi? Ktore slowa Panskie / nie rozumieia sie o wierze pospolitey / iaka jest wshystkich powotanych: (ktorey przepowiadanie / poniewaz do skonczenia swiata nigdy nie vstanie / y Kosciot Bozy oczom ludzkim podlegly / do tad byc nie przestanie) ale sie rozumieia o wierze zywey przez mitosc sie pokazuiacey y dzielney: iaka jest wybranych: o ktorey Pan mowi na wielu miejscach w Ewangelistow. Taka wiara iesli teraz rzadko / y nie w wielu sie znayduie (bo z wiele powotanych; ale mato wybranych) w one dni osiateczne / przed przyjsciem Panskim na sad / b Kiedy sie rozmnozy nieprawosc / a oziebnie wielu mitosc / Kiedy takich mato bedzie / ktorzyby sie mocnie a ochotnie o czesc Chrysta Pana / Antychrystowi zastawili / y ktore swa dla niego przelac gotowi byli / daleko taka wiara rzadsza bedzie. Tak te slowa Panskie wyktadaia / Hieron: in Dial: contra Luciferianos. August: lib: de vnitate Eccle: cap: 13.

Wyklad praw-
dziny slow
Panskich.
Luc: 18. 8.

Matt: 24. 14.

Galat: 5. 6.

Matt: 8. 10. 26.
& c. 9. 22.

Luc: 17. 8.

g Matt: 20. 16.

b Matt: 24. 12.

A wśkãtze nie prze to / że nã on czas mniey doskonałych y w
wierze goracych będzie/ Kościot Boży vstãnie/ y inż wiecey
oczom ludzkim podlegty nie będzie. A owšem iż nã ten czas
wierni (ãcz nie wśyſtko doskonãli) y miłõscia Boża pataia-
cy / byç nie przestãna; y Kościot też widziãlny przez tenże
czas nie vstãnie.

QVÆST.
XVII.

Odpowiedz.

W Questey 17. Ewãgelikowie, oślãtni dowod swoy, iż Kościol nie zã-
wſze bywa widziãlny, s. 5. Augustyna y Ambrożege przywodzi.

Lecz iãko to nie ſzczyrze a wykrętne czynia / ſłowã po-
trzebney do tey rzeczy należace / tych SE. Doktorow opuſz-
czãiac / byto o tym dowodnie w I. czëści / w okãzãniu fałſzu
ich 5. y 6. Tãm czytay.

QVÆST.
XVIII.

Kościol pã-
nã Chryſtu-
ſow od poc-
ãtku ſwiãtã
był.

Apoc: 13. 8.

Lib: 1. Tom: 1.
non procul ab
initio.

Od Questey 18. aź do 22. obawiaiac ſie Ewãgeliko-
wie / żeby ich Kościot nowym / a przed tym nie bedacym / a zã-
tym fałſzym Kościotem nie byt nãzwãny / dla tego / że po-
kãzãc nie moga / gdië ſie przed 1000. lat tãit: tey nowõści
ſwey / piãcia bãrzo ſlãbych dowodow popierãia. A naprzod
tãk pytaia; Powiedzcieſ nam, iãko on Kościol nowego zakonu, zã Pãna Chry-
ſtuſã y zã Apostolow bedacy, nie był fałſzym kościotem, który wzglãd monego
Phãryzayſkiego dawnego kościola zdal ſię byç nowym, iãko ten który przed tym nie
byłac nowo naſtãł?

Odpow. Zle mowicie / Ewãgelikowie; żeby Kościot
nowego zakonu P. Chryſtuſow / przed ſtãrym zakonem nie
bedac / nowo nãſtãł. Abowiem iãko ieden Bog / y ieden po-
ſrzednik Bogã y ludzi Pan Jezus Chryſtuſ: tãk y wiãrã ie-
dnã iest / ieden Kościot Boży / tãk nowego iãko y ſtãrego Te-
ſtãmentu / nigdy nie vſtawiaiacy / y owšem ieden Kościot od
pierwſzego cztowiekã / aź do ſkończenia ſwiãtã trwãiacy.
Toç iest co Jan s. piſe; iż Bãrãnek od poczãtku ſwiãtã zã-
bity. Bo wśyccy / ktorzy od poczãtku ſwiãtã byli zbãwieni-
ſã / y beda / nie przez inſzego / iedno przez tego bãrãnkã zã w-
ſyſtki oſiãrowãnego wierzac wen / zbãwienia doſtapili y do-
ſteputã. A przetoż o Adãmie / Epiphãniuſ piſe / iż ani obze-
zki maiaç / ani bãtwanow chwãlac / w wierze ſwey / Eſtãt
wiãry

wiary Chrześcijańskiej o Bogu Ojcu / Synu / y Duchu ś.
 wkázowat. toż y o infych / po Adamie / Pátryarchách rozu-
 mie. Także y Augustyn ś. wszystkie Pátryarchy y Proroki
 dla wiary w Chrystusa Pána / Chrześcijány rzecz a sama zo-
 wie. Toż piše przed Augustynem Euzebius. A Philástrus /
 stary Kościelny Doktor / te między heretyki kładzie / ktorzyby
 twierdzili / że Chrześcijanie nąd Zydy poslednieyszymi są. A
 byliby / wedlug was Ewangelikowie / poslednieyszymi / iesli-
 by nowy zakon przed starym nie bywshy / nowo nastat. Tym
 tylko sposobem Kościot Chrześcijański / względem starego
 zakonu / nowy nazwany : iż Kościot starozakonnny iáko roś-
 czká z korzenia swego wyrastáiaca / ábo iáko dziecie / máty y
 niedostónaty był : á Kościot zaś nowego zakonu / iáko drze-
 wo wielkie / gátezie swe seroko rospuszczáiace / ábo iáko maź /
 daleko iest wietshy y dostónalszy / y w dáry Duchá ś. obfitshy.
 Tým cién byly figury ; tu rzecz sama y prawda. Toć iest co
 Chrystus Pan o sobie powiedziat / że nie przyshedł niszczyć za-
 konu / ani Prorokow / ále petnić : y przyshedshy ná swiát / nie
 insha winnice (to iest / Kościot swoy) násádzit ; ále winnice
 ktora przed tym násádzit / zle iey sprawce / Zydy niewierne zá-
 tráciwshy / infym oraczom / Apostotom y successorom ich / od-
 dat. A k temu ten stan Kościota Chrześcijańskiego dostón-
 nalszy / przez Pátryarchy y Proroki rozmáicie z dawná prze-
 powiedziány był. Nie iest tedy / ták / iáko powiádaćie Ewán-
 gelikowie / nowym. Ale choćby był / zle nowosc wáse / nowo-
 ści tego przyrownywacie. Bo on miał świadectwá o sobie
 rozmáite Pismá ś. y cudow / iż prawdziwym Kościotem Bo-
 żym był / iáko y teraz iest ; á wy o swym żadnego tákiego ná-
 mnieyszego dowodu / byście nabárziley chćieli / pokazác nie
 możecie. Iż tedy Kościot wáś nowy iest / iákoście sami osa-
 dzili / satszywy iest.

W teyże Qwestyey / tym drugim dowodem bronia swey
 nowości ; iáko ś. mowia / nie przeciwiaćie Tertullianowi dawnemu / kto-
 ry powiedziat / iż kácerstwá nie nowościá / ále prawdy szczerościá máá być przekon-
 ywane ? czemu wy zamiechawshy prawdy szczerości / mieccie ś. do nowości ?

Aug: lib: 3. ca: 4.
 contra 2. epist:
 Pelagi.
 Euseb: lib: 1.
 hist: cap: 4.
 Philastr: lib de
 haresib.

Kościot pána
 Chrystusow
 iáko nowy.

Matth: 5. 17.
 Matth: 21. 41.

Tertull: lib: de
 veland: virg.

Lib: de veland:
virgin: cap: 1.

Tertullian
Montanista.

Tertullian no:
wością here:
tyki przeko-
na.

Lib: de præser:
adu: hæret: 37.

Lib: 4. aduerf:
Marcionem ca:
5. ab initio.

Lib: 1. aduerf:
Marcion.

QVÆST.
XIX.

Odpor. Nie przeciwiamy sie Tertullianowi / y owsem nauke tego przyimuiemy / po ki sie z nauka powszechnego Kościota zgadza / ktoreyeście wy Ewangelikowie odstapili / iákosmy okazali odpowiadając ná wásze Quest: 10. Lecz iz to Tertullian / co tu z niego cytuiecie / pisat ná ten czas / kiedy iuz byt Montanista heretykiem / (co sie stad pokázanie / iz tamże troche niżej / Montana heretyka mistrza swego / zowie Párakletá od Pána poslanego) / y w tym samemu sobie y insym Doktorom Kościelnym y słowu Bożemu jest przeciwny / tego nie przyimuiemy / iáko prawdziwey nauki Kátholickiey. Bo ná wielu insych mieyscách dawności broni / nowościá wsfytki heretyki przekonwá. Jáko gdy pise; Qui estis? quando & vnde venistis? quid in meo agitis non mei? Mea est possessio, olim possideo, prior possideo. Ego sum haeres Apostolorum. Coście wy / práwi / zac? kiedy y skádesście przyszli? co ná moim / nie moi / czynicie? Moia to dzierzáwa / z dawna dzierze / pierwszy dzierze / r. Jániest dziedzicem Apostolskim. A ná insym mieyscu: Jesli to pewna / iz to rzeczá prawdziwa / co pierwsza; to pierwsza / co byto od poczatku; á to od poczatku / co od Apostotow: y to też rzeczá pewna bedzie; ze to od Apostotow podano / coby w Kościotách Apostolskich byto rzeczá swieta. Tenze indziej; To bedzie kácerstwem rozumiano / co posledzey wprowadzono; á to prawda / co z dawna y z poczatku podano. Nie zániechywamy też prawdy szczyrościá / y słowem Bożym z wámi Ewangelikowie postepowác: y owsem to iásnie pokázuiemy / iz nauka Rzymstkiego Kościota / iest nauka Apostolska / y wsfytkich stárych náuczycielow Kościelných: á wáśá wtaśna / z kácerstkich dawno potepionych zebrána. coż wiecey chcecie po nas?

W Questyey 19. trzeci Ewangelicki dowod / zá ich nowościá; Co wam, mówia / po tyn wiedziec / gdzie ten Kościol Ewangelicki przed tyśiacem lat byl? czyli tak wierzycie y rozumiecie, ze to co przed tyśiacem lat bylo, ábo iest, rzeczá prawdziwa y Kátholicka iest?

Odpor. Dobrze wiemy / Ewangelikowie / ze nie wsfy-
stko co

ſtko co przed tyſiacem lat bylo rzecza prawdziwa y Kátho-
 licka iest. Bo wiele bylo Kácerstw / y inſzych niezliczonych
 bledow ná ſwiecie / przed tyſiacem lat y dáley / á przecie wſy-
 ſtkie / iáko fałſ / potepiamy y odrzucamy. Ale dla tego pyta-
 my / gdzie ſie ten wáſ koſciot przed tyſiacem lat táit / áby-
 ſmy wiedzieli / y drugim o tym ſpráwe dáli / ieſliže iest praw-
 dziwy ábo fałſywy. Do tego nam ten znak nieomyſlny Koſ-
 ciotá Bożego prawdziwe / to iest / dawnoſć iego / wielce po-
 maga. Bo poniewáż pierwſy iest Bog / ſzrodto prawdy / niſz
 czart óciec Ktamiſtwá ; pierwſy on gospodarz wieczny wſiat
 dobre náſienie ná roley ſwey / á potym nieprzyiaciel cztowiek
 náſiat Kátolu miedzy pſenica ; pierwſy teſz y dawniejszy
 muſi być koſciot prawdziwy / niſz Káždy zbor fałſywy. A Ktez-
 mu / to rzecza Kátholicka iest / (iákoſmy wyſſhey powiedzie-
 li) co záwſe bylo. Ten teſz iest koſciot Apoftolſki / Ktory od
 Apoftotow zátozony. Jeſliž tedy koſciot wáſ iest pierwſy
 y dawniejszy / niſz wſelákie zbory fałſywe y Kácerſkie ; ieſli
 nie tylko przed tyſiacem lat / ále záwſe z ta ſwoia náuka byt ;
 ieſli od Apoftotow fundowány iest / y od tych poczatek ſwoy
 y ſucceſſya przez putorá tyſiacá lat / ddwodnie pokáże / pra-
 wdziwy iest / Kátholicki iest / Apoftolſki iest. Ale iž żadney z
 tych rzeczy pokázáć nie moze : ále ſie poczat od Roku Páni-
 ſkiego 1517. Kácerſtwá teſz rozmaíte / Ktore przed tyſiacem
 lat y dáley przez Apoftoty y przez koſciot powſechny / pote-
 piona ſa y zniſzczáty / zá prawdziwa náuke wdáie : ná koniec /
 fundácyey y ſucceſſyey ſwey od Apoftotow áni w perſonách /
 áni w náuce wkáſáć nie moze ; což inſzego o nim rozumieć
 mamy / iedno to / że fałſywy / heretycki / Apoftolſkiemu prze-
 ciwny koſciot iest : Ná d to / pytamy ſie o dawnoſci koſcio-
 lá wáſzego / dla tego ; iž nam nowoſć wáſá / Koſciotowi Ká-
 tholickiemu przeciwna iest / podeyſzrána. Mamy to z náuki
 y przeſtrogi Apoftolſkiej. Bo Páwet ſ. proſi y w pomina ;
 ábyſmy w páctrowáli / ty / Ktorzy rozerwánia y zgorſzenia / ni-
 mo náuke Ktoreyefmy ſie náuczyl / czynia ; y tákich ſie thro-

Czemu Ká-
 tholicy pyta-
 ja / gdzie zbor
 ry Ewangelicki
 przed ty-
 ſiacem lat by-
 ly.

1. Przyczyna.
 Matth. 13. 24.

2. Przyczyna.

Rom: 16. 17.

1. Tim: 6. 20.

2. Tim: 1. 14.

1. Ioan: 2. 24.
 Polska; Ksia;
 zeciem swym
 Mieczysła
 wem wiare
 Rzymkapzsy
 tela / Roku
 panskiego
 955.

3. przyczyna.

Hier.in epist.ad
 Pammach: &
 Oceanum.

Opt: lib: 2. adu:
 Parmenian.

Tertull de prz-
 script: adu: he-
 retic.

QVÆST.
 XX.

nili. Tenże wspomina Tymotheus / aby strzegł nauki sobie
 zwierzoney / (to jest / iako wykładą Tertullian / de præ-
 script: adu: haret: cap: 25. y Clemens Alexandrinus Stro-
 matum, nauki vsinie podaney) / wiariac sie proznych nowo-
 ści słow. X Jan s. Coście / prawi / slyfeli od poczatku / to
 niechay w was trwa. Iż tedy infa wiara / w ktorey stoimy /
 wafey Lutherstey / Szwáycárstey / Pitárdstey / Kálwin-
 stey / przeciwna / od poczatku przez Apostoly opowiadana ;
 iżesmy sie w Polsce od 628. lat / tey wiary Apostolskicy nau-
 czyli / á tych nowych á obcych słowek / ktorych nam Aposto-
 towie / y Oycowie świeci nie podali / ktore wy teraz wnośi-
 cie / iakośmy żywi / y przodkowie násy / nie slychali / iakie sa ;
 wiara sama vspráwiedliwiáca / spráwiedliwość przywta-
 fezona lub przyczytána / figurá y wyznámionowanie ciáta
 Pánskigo w Sákrámentie otcarszym / ciáto Pánskie z chle-
 bem / y tym podobne inše terminy : przetoż slyfnie sie oryginal-
 natu y dawności tey nowey á dziwney nauki wafey dowia-
 dujemy. Náostátek / czynimy to / iż sie o dawności Kościotá
 wáfego pytamy / przyktádem Oycow swietych. Bo dawno-
 ścia broni Rzymstey wiary / ktora trzymał Hieronym s. gdy
 tak pise ; Prose cie ktory nowych náut bronisz ; abyś nie o-
 brazat vsu ludzi Kościotá Rzymstego / y dat pokoy wierze /
 glossem Apostolskim wychwaloney. Czemu po 400. lat / chceś
 nas wczyc tego / czegośmy nie slychali przed tym: ic. Dawno-
 ścia teyże broni Augustyn s. lib: cont: Epist: Manich: quam
 vocant Fundamen: cap: 4. Dawności Opratus doiezdza
 Donátystow / pisac ; Dáycie spráwe o poczatku wáfey stoli-
 ce / ktorzy sobie s. Kościot przywtafezyc chcecie. Dawności
 y prescrypcya Tertullian bedac iefcze Kátholikiem / przeko-
 nywa wszystkie heretyki swego czásu : y inšy Patres toż czy-
 nia. nie dziwuycież sie Ewángelikowie / że y my w tym ich
 násládujemy.

W Questey 20. Ewángelikowie nowości swey tym
 czwartym dowodem bronia ; Iesli, mówia / wierzycie, iż to co przed

tyś: accem

tyściem lat zgola jest, Kátholickim y prawdziwym jest: powiedzcież nam iáko Máhometowa religia, która málo nie od tyściá lat jest, Kátholicka y prawdziwa nie jest? Abo iesu nie samá zgola dawność jest znakiem prawdziwey Kátholikiy kościoła, przecżże wy słowo Boże opuścivszy, ná pewnieyszy Kościółá prawdziwego znak, do dawności sie zgola odwoływacie?

Odpow. Nie wierzymy, Ewangelikowie, żeby to wśyśtko co przed tyściem lat jest / rzeczá Kátholicka y prawdziwa byto / iákosiny ná przestá 19. Questya wáśe odpowiedzieli. Ale powiádamy / iż do poznánia Kościoła prawdziwego Páná Chrystusowego / dawność / znakiem miedzy innymi niepochybnym jest. Bo iż Kościół Páná Chrystusow y Apostolski / záczáwśy sie dáley niż przed tyściem y piáćciá set lat / zówśe aż do tego czásu nieustawáiac trwat; á wśyścy Kácerze / ktorzy z niego wysli / poslednieyszy sa / y przedko wstawáli: pewna to / iż Ktory Kościół poczátku y dawności swey náuki / zgodney z náuka Páná Chrystusowa y Apostolska / á przeciwney wśyśtkim Kácerstwom / y od 1500. lat nigdy aż do tad nie wstawáiac / pokázác nie może / (iáko wáś Ewangelicki) nie Páná Chrystusow / ále fałszywy Kościół jest. Przetoż Máhometska religia / choć dáleko stárśa / niż wáśá Ewangelikowie; y choć Pismo ś. stárego y nowego Testamentu / w wczéiwosci má / ále ie wedtug Alkoranu swego wyktáda / iáko y wy wedtug zdánia swego: iednáť iż tey dawności / o Ktorey mowimy / pokázác nie może / y z niezliczonych bátámuctw / y bledow Kácerstich / á osobliwie Arvánstich y Nestoryánstich^k utworzona / ná cztery przednieysze niezgodne sekty^l Melikow / Aláfow / Alámbelow / Buámifow / (iáko y wáśá Lutherśka / Konfessyonistow Augustánskich / Bráćiey Czeskiey / Zwinglianow ábo Kálwiniśtow y Nowo-Chrzeńców) rozzerwána jest / dla tego prawdziwa y Kátholicka Religia nie jest. Stowá teź Bożego Ewangelikowie / nie opuścámy; ále go przystojnie / gdzie potrzeba / wzywámy. Lecz pisma ś. zá napewnieyszy znáť Kościoła Bożego nie mámy. Bo ná przód ná wielu miéscách / nie tylko pro-

Czemu dawność znakiem prawdziwego Kościoła.

Przez Máhometśka Sektá / choć dawneyśśa niż Lutherśka / fałszywa. i Marfil: Ficin: lib: de Christ: relig: cap: 36. k Roku Páná / śkiego 621. / C. Aug: Curio Sarac: hist: li: 1.

Pismo samo nie jest znáť Ktém Kościoła Bożego napewnieyszym.

stym / ále

m Luc: 24. 45.
Actor: 8. 31.
2. Petr: 3. 16.
Hilar: ad Con-
stantium.

n Ioan: 7. 42.
o Ioan: 19. 7.
Matth: 4. 6.

QVÆST.
XXI.

Kościół Kon-
stantynop. nie
od Apostolów
założony.

Roku Páńskie-
go 334. (iako
píše Eusebius
in Chronico.)

In epist: ad Da-
masum Roman:
Pontific.

stym / ale y wczeyšym do zrozumienia ^m trudne. A znát pe-
rony / ma byc každemu do poiecia tácný. Ktemu / zadnego
heretyká nie máš (iako piše Hilarius) ktoryby nie kłamat:
že swe blužnierstwa / powiáda byc wedlug pisma. A Żydzi
niewierni z pisma dowiešc chcieli / iż Pan Jezus nie tylko
nie byl Messyášem / ale ^o y smierci / ktora mu potym záda-
li / byl godzien. Nákoniec / czárt z pisma kušit Pána Chry-
stusa / žeby sie z ganku košcielnego ná dot spuscił. Takže y
wáše sekty Ewángelické / wyžšey miánowane; kážda sie z
nich do pisma odwoitywa / kážda z niego (iako Żydzi / Ná-
chomet y czárt) zle rozumianego / košciot v siebie byc vka-
zuie / ktoreyže tu wierzyć:

W Qwestyey 21. piaty dowod swoy Ewángelikowie przy-
wodza przeciw dawności / tak pytájac; Przecz košciolá Greckiego,
zá Kátholicki nie vzywácie, gdyž tymže sie može popisáć, czym sie Rzymſki popisúe?
Bo to ma že iest od Apostolow fundowany, od časow Apostolskich až do tych čas-
ſow, májac vstáničzná a porzádná Biskupow swoich successy, nie vstávájac trwa.

Odpor. Grecki košciot / Ewángelikowie / nie popisúe
sie tym / czym sie Rzymſki košciot popisúe. Bo naprzod ko-
šciot Konstantynopolski / nie iest od Apostolow fundowa-
ny. Abowiem y miásto sámó Konstantynopole nie byto zá
časú Concilium pierwszego Niceňského: dopiero w piec
lat po tym Concilium, ono miásto przed tym podle Bizanti-
um názwane / przez Konstantyna I. Cesárzá Chrzesćjáns-
kého rozšerzone y ozdobione / zá pánowania iego Roku
dwudziestego piatego / Constantinopolis iest názwane. Stá-
rat sie Biskup Konstantynopolski / ná pierwszym general-
nym Synodzie Konstantynopolskim y Chalcedonskim / aby
mogl byc Pátryárcha: ale do tego przysc nie mogt. Až do-
piero w 500. lat po národzeniu Páńskim / zá Justyniana I.
Cesárzá / zesćcia zá staraniem tegož Cesárzá / zesćcia zá po-
zwoleniem Biskupow Rzymſkich / poczat byc w liczbie Pá-
tryárchow. y przetož Patres Concilium I. Konstantynopol-
ského / ten košciot zowia Ecclesiam nouellam. Inše košcio-
ly Greckie

ty Grecie przednięsze / acz od Apostotow fundowane; ale ich successya bardzo swankuia / nie tylko z strony nauki prawdy w y Apostolstkey / iz ich Pátryarchowie często bywali rozmaitymi heretykami / iako y Konstantynopolscy posle dnięszy: (o czym byto w okazaniu faksu 7.) ale y w namiestnictwie Biskupow / ktore nie byto wstawiczne y porzadne. Bo Pátryarchow Hierozolimskich successya przez Machometany przerwana / roku Pánstkiego 636. Alexandryjskich w Egiptcie / przez tez Saraceny / roku 650. Antyochenskich w Syryey / roku 768. A iesli ieszcze iaka successya przy nich zostata / ta wiecy tytulem / niz rzecz sama y iurydykcyja stoi: y nie jest prawdziwa y Kátholicka / dla odszczepienstwa y rozmaitych kácerstw ktorymi zmazana jest. Nie tak Rzymski Kosciot / ale od Apostotow Piotra y Pawla zalozony / tak w nauce od nich podany / iako w namiestnictwie Biskupow / porzadnym a nigdy nieustawiacym / y zadnym bledem y kácerstwem niezmazanym / successya swa az do dzisiejszego Klemensa s. w cale za taksza zachowat. Tego iz Greci / ani Ewangelicki Kosciot nie ma / nie jest Kátholickim.

W Questey 22. pytacia; Powiedzcie nam, czym was Kosciot Rzymski od Greckiego (ktory toz wyslysko ma co y was) rozeznamy? Skad y przez co was byc Kátholickim, a Greci heretyckim byc poznany? Do ktorego sie z tych kosciotow Zyd, Turczyn, heretyk nawrocony, bezpiecniej vdatc będzie mial?

Odpow. Teraz dopiero / w odpowiedzi na 21. wase Questya powiedzielisiny / Ewangelikowie / co ma Kosciot Rzymski nad Greci; y czym od Greckiego moze byc rozeznaný. Bo Rzymski jest od Apostotow fundowany: czego nie wyslyskie Koscioty Grecie maa; a mianowicie niema Konstantynopolsti / teraz miedzy Grecimi iako zkolwiek przodkuia. Rzymski ma porzadna y nigdy nieustawiacza Biskupow swych / poczawszy od Piotra s. az do tego czasu / successya: tey / iakosiny inz okazali / Greci nie ma. Rzymski nauke Apostoliska / na pisimie y wstnie podana / w cale dochowat; w zadnym będzie przeciwnierze / y w zadncy herzeyey nigdy

Successya Pátryarchow wschodnych przerwana.

Paul: Diac: lib: hist: 18.
Stapl: lib: de Eccl: 13. cap: 6.

Iren: lib: 3. c. 3.
Tertull: de practrip: adu: heret: cap: 32. 36.
Cypr: lib: 1. epist: 3.

QVÆST.
XXII

Czym y iako rozeznać Kosciot Rzymski od Greckiego.

1.

2.

3.

4.

3 niedowiar-
stwa nawro-
cony / nie do
iniego / iedno
do Rzymskie-
go Kościoła v-
dai sie ma.

niebył doznany: y owšem wſzystkie Kácerstwa / ktore iedno
powſtawáły / burzył záwſe / y niſzczył: Grecki rozmáite w ſo-
bie Kácerstwa y btedy niewat: y po dziś dzień (co wam nie
tájno Ewángelikowie) ſproſnego bledu / o pochodzeniu
Duchá s. od Syná / przeciw iáſniemu ſłowu Bożemu / y ſwie-
tym przodkom ſwym / trzy kroć w tym ná Generálnych Kon-
cyljach / Láteráńſkim / Lugduńſkim / y Florentſkim przeko-
nány / przed ſie vpornie broni. Táoſtatek / one trzy wlaſno-
ſci Kościoła Kátholickiego / wſiete z Doktorow ſwíetych
(o ktorych byto w odpow. ná wáſe Queſtya 12.) Rzymſkie-
mu Kościołowi prawdziwie należa; nie Greckiemu. Stad
tedy poznacie / Ewángelikowie / że Grecki Kościół ieſt herez-
tycki y odſzczepieński; Rzymſki / y tázdy inſzy z nim wierzący
y ſpoteczność máiacy / ieſt prawdziwy Kátholicki. Z tychże
znákw może poznac Żyd / Turczyn / y z Kácerſtwa nawroco-
ny / że ſie do Kościoła Rzymſkiego / nie do Greckiego / ani Wo-
woewángelickiego / ma vdać / ieſli chce być zbáwion. Co ſie
tknie roznoſci náuki Rzymſkiego á Greckiego Kościoła / o
ártýkutách tu od was námiemionych / iáko ſie tu / Ewángeli-
kowie / bárho mylicie / czytáycie w Rozdz: 2. częſci 1. okázá-
nie fałſzu wáſzego / 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14.

Záprzeć nie mogą Ewángelikowie / iſz między nimi o
przednieyſze wiáry Chrzeſćjáńſkiej ártýkuty / wielkie á iáſne
niezgody: y dla tego prawdziwy Kościół Pána Chryſtuſow
(ktory ieſt Bog pokoju / zgody y iednoſci) przy nich być nie
może. Lecz te rozerwánia ſwe / zmyſlonymi á niezgodnymi
konſenſami y hármóniami / tu w Polſcze y w Genewie / Kál-
winiſtowie / iáko mogą v proſtych pokrywáia: y tu ich dwie-
má árgumenty / ále ſtomiánymi / bronia. Pierwſzy táki w
Queſtýey 23. Kościół on Apoſtolſki / byłże teſz prawdziwym Kościołem / o kto-
rym piſe Lukáſz / iſz dla Názaręczykow / ktory chćieli zakon y Cerymonie iego z E-
wángelia nieſciáć / záczáł ſię rozruch y ſpor wielki? Bo ieſli dla tego ſporu on Kościół
Apoſtolſki / zgoła przestał być Kościołem / tedy był ná on czás zgináł Kościół? Abo ie-
ſli tego nie pozwołicie / á przy iedney ſtronie z onych ſtron ſprzeczáiaczých ſię był prze-

cię prawdzi-

Q V E S T .
XXIII.
Acto: 15.

ćie prawdziwy kościół, przeczą, w czym Kościół Apostolski vsprawniedliwiałe, Ewangeliki w tymże posadzacie.

Odpor. Nie zgoda dla sporow / między wiernymi powstawiających / Kościół Boży / przestawa być Kościołem. Bo ledwie nie każdego wieku / były iakie spory między niektórymi w Kościele Bożym / o rzeczach do wiary należących: y między uczonymi / często sie niektóre wątplenia y kontrowersye wſzczyniała. Ale wielka różność / Ewangelikowie / między spory / ktore powstaia między wiernymi / synmi Kościoła Bożego posłusznymi; a między wami od tegoż Kościoła odstaczonymi. Abowiem wſzystkie wątpliwości y kontrowersye / ktore kiedy były w Kościele Bożym / o rzeczach do wiary należących / przez Pasterza tegoż Kościoła nawyższego y Biskupy osadzone / koniec swoy nie długo wzięty. Ale jeśli i eſzcze między uczonymi / iakie opinie / nie o wierze / ale o inſzych rzeczach / na ktorych do zbawienia nic nie należy / zostawiała / te dekretowi Kościelnemu są podległe / na ktorym oni chętliwie a pokornie przestawiała. Tak w pierwszym Kościele Apostolskim / gdy niektorzy wierni z sekty Pharyzeuszow (nie Nazareczytkow) powstaia / uczac; iż wiernym z pogaństwa nawroconym / potrzebne do zbawienia legalia, ceremonia starozakonne / y obzezka / a za tym spieranie wzrostu nie mają: to sprzecznie wnet na Koncylium pierwszym Apostolskim Hierozolimskim (gdzie Piotr iako inſzych głoſował / przodkował) przez dekret Apostolski vspokoione było / y na tym dekrete wſyscy / tak z Żydow / iako y z pogaństwa nawrocceni / przestali y poćieszeni są. Dla onego tedy sporu Kościoła Apostolski / nie przestął być Kościołem. Tak y potym zawsze / wſzystkie kontrowersye w Kościele Bożym / przez dekret Synodow y przetożonych tegoż Kościoła / koniec swoy niewały. Ale między wami / Ewangelikowie / dziwnie wielkie / y do ugody niepodobne rozruchy y swary / iako sie między Luthrem y uczniami tego / a Żwingliany y inſzymi Sakramentarzami (ze tu Nowochrzczenicow nie wspomnie) przed

Dla sporow Kościół Boży nie przestaje być Kościołem.

Inſe spory Kátholickie / inſe heretyckie.

Co za spor był w Kościele Apostolskim / y iako vstał. Aktor: 15.

Ibid: 6. 31. 32.

Jakie spory między Ewangelikami.

60. lat / zaczęty / y po dziś dzień wstać nie mogą. Świadcami tego są różne przezwiśta / ktorými sami się chrzście / księgi niezliczone iedney sekty przeciw drugiey / w druk podane / a co rok / to wfczypliwość y iadowitość / zbory rozdzielne / używanie wieczerzey osobne / stąrgi / klatwy / heretykowania iedney sekty przez druga bezmierne. A nie tylko tak się sami o bteady swe iedni drugie kasacie ; ale się prawdzi y kościotowi Bożemu / od ktoregoście odpadli / wszyscy sprzeciwiacie / na zdaniu Synodow wfsyftkich / Oycow swietych Chrzescićjan / swią wfsyftkiego przestać niechcecie. Przetoż pokł w kacerstwach y wporze waszym trwacie / Kościotem Bożym być nie możecie. Day wam Boże vpamiętanie.

QVÆST.
XXIII.

W Questyey 24. drugim dowodem Ewangelikowie obmawiaia niezgode swo / zbieraiac niektore spory do obrzedow kościelnych / y wiary nalezace / ktore byty w Kościele Bożym czasow roznych. Ale / iako się tu bårzo myla / y stad rozerwania swego żadney obrony nie maia / czytay w I. cześci / okazanie fałsu 135. 136. gdzie maś na te Questye odpowiedź.

QVÆST.
XXV.

Od Questyey 25. aż do 40. przeciw onemu przywileiowi Rzymstiey stolice y kościotai ; że nigdy żaden bład w wierze / y w nauce powszechney o rzeczach do zbawienia potrzebnych / do niego przystepu nie miał / y mieć nie może ; rozmaite / ale bårzo słabe argumenty Ewangelikowie przywodza. Pierwszy taki ; Jesli Kościot Rzymski dla tego bładzić nie może / ani bładzi / iż się Pan Chrystus za Piotra ś. Oycu modlił / aby nie wstała wiara iego : przecząc kościotom na wschod słońca / a miianowicie Grecki / zblądził / ponieważ się też za nim / iako za wfsyftkie inşe wierne / Oycu swemu Chrystus Pan modlił ? Oycze / powiada / proszę ia za tymi ktoreś mi dał / &c. Ioan : 17. v. 9. 11. 20.

Ioan : 1. 42.
Matt : 16. 18.
Ioan : 21. 15.
piottowi ś.
dwa przywi

Odpor. O inşe rzecz prosit Pan Chrystus Bogą Oycę swego / modlac się za Piotra ś. o inşe / modlac się za Apostoty / y za inşe wybrane swe. Piottowi ś. (iako opoce / na ktorey zbudować miał kościot swoy / iako pasterzowi powszechnemu bårantow y owieczek swych) dla kościotai swego pożytku /

pożytku / dwa osobliwe przywileie vprosił. Pierwszy; żeby nigdy prawdziwey wiary nie tracił / ani w niey wpa-
 4 Jam / mowi Pan / prosił za toba / aby nie vstata wiara two-
 ia. Którymi słowy (Augustyn s. powiada) prosił Pan / że-
 by Piotr miał w wierze nawolnieyszą / namocnieyszą / nie-
 3 zwyciężoną / y do końca stateczną wola. Także te słowa roz-
 2 sumieia Chryzostom homil: 83. iu Matthæum. Prosper lib:
 1. de vocatione gentium cap: vlt. Theophilaktus in cap: 22.
 Luca. y insy. Przetoż choćiaż Piotr / kiedy sie Pana zaprzat /
 vstat w miłości (bo o tey nie vstawanie Pan za nim nie pro-
 5 sił) ale w wierze nigdy nie vstat. Drugi przywilej; żeby
 Piotr / iako Biskup y Pasterz powsechny / nie takiego nigdy
 w Kościele Bozym nie vczyt / ani vczyc mogt / coby przeciw
 wierze prawdziwey bylo. A ty (mowi Pan tamże do Piotra)
 nawrociwszy sie / potwierdzay bracia twa. Jż cie mam (pi-
 6 se na te słowa Theophilaktus) iako przednieyszym miedzy
 vczniami / potwierdzay drugie. Bo to przystoi tobie / ktory
 po mnie iestes opoka y vtwierdzeniem Kościotą. zc. Te przy-
 wileie nie samemu tylko Piotrowi / ale wszystkim Successo-
 7 rom iego w pasterstwie Kościotą powsechnego wtasnie na-
 leża. Bo nie tylko za Piotra s. ale y potym zawse potrzebu-
 ie Kościot Bozy takiego / ktoryby y sam w wierze / iako pa-
 8 sterz powsechny nie bładził / y drugie w niey potwierdzac
 mogt. Dla tych tedy przywileiow Piotrowi s. y Successo-
 9 rom iego Rzymskim y Kościotą powsechnego Biskupom / od
 Pana Chrystusa nadanych / Kościot Rzymiski nigdy nie bla-
 10 dził / ani bładzić moze / ktorych iż nie mają wschodne Gre-
 11 ckie y insze Kościoty particulares, iako zabładzić moga / tak
 12 teraz z nich niektore bładza.

A choćiaż Pan zbawiciel Apostotom y inszym wybranym
 swym / ktorzy weni vwierzyć mieli przez słowo y nauka Apo-
 13 stolka / vprosił dotrwanie w tāsce Bozey / ziednoczenie mie-
 14 dzy soba / y z głowa swa w iedney wierze y miłości; ziedno-
 15 czenie też z Bogiem przez wiare / nādzieie / y miłość: y ta

leie Pan vpro-
 16 sił dla Kościo-
 17 ła swego.

1.

18 a Luc: 22. 32.
 19 Aug: lib: de cor-
 20 rep. & grat: c. 8

2. Przywilej
 21 Piotrow.

22 Luc: 22. 32.
 23 Chrysof: lib: 2.
 24 de sacer: circa
 25 principium;
 26 Pecudum suarū
 27 curam, tum Pe-
 28 tro, tum Petri
 29 successoribus
 30 committebat.
 31 Leo serm: 2. de
 32 anniuers: as-
 33 sumpt: suæ ad
 34 Pontific: Perse-
 35 uerat Petrus, &
 36 viuut insucces-
 37 sorib. suis.

Wyklad słow
 38 pāsłkich.

39 Ioan: 17. 9. 11. 0
 40 Aug: in Ioan:
 41 tract: 107. 108.

109.

Cyryll: lib: 11. in
Ioan: cap: 28.

modlitwa Pańska po dziś dzień skuteczna w wybranych ie-
go / gdziekolwiek są w Kościołach wschodnych y zachod-
nych: wśak że iż niektóre wieków niedawnych wschodnie ko-
ścioły y Grecie, odstąpiły nauki Apostolskiej / ktora im po-
dali święci przodkowie ich (ktorzy na przepowiadanie Apo-
stolskie wierzili / albo nie długo po Apostołach byli) przy-
wileie też z tym / ktore przystoynie wierzącym nauce Apo-
stolskiej Pan wprosił / utracili / nie mając ani z Bogiem / ani
z Kościołem powszechnym y z pasterzem jego spoteczności y
ziednoczenia; po ki w kacerstwie y obczepienstwie swym
trwają.

QVÆST.
XXVI.
Rom: 1.
1. Theſſal: 1.

W Questyey 26. Iesh, mowia / dla tego Kościół Rzymſki nie bładzi,
iż (iako wy mawiacie) wiara jego slynęła po świecie wedle świadectwa Apostolskie-
go: powieźcieś csemu Theſſaloniczeńſki kościół zbladził, który także Apostol zale-
cał, powiadając iż od niego zabrzmiało słowo Pańskie nie tylko w Macedoniei y A-
chaiei, ale y na wszelkim mieyscu ?

Odpow. Naprzod / nie piſe Apostol / Ewangelikowie /
zeby tylko wiara Rzymſka slynęła po świecie; ale piſe κατὰ
γένητα, bywa opowiadana po wszystkim świecie. A k temu /
nie mowia Kátholikowie / zeby dla tego Rzymſki Kościół
nie bładził / iż wiara jego bywa opowiadana po wszystkim
świecie: ale iż takie opowiadanie / iest mocnym wyświad-
zeniem y dowodem / iż Rzymſka wiara iest prawdziwa y
Kátholicka / iáko ná on czas zá czasow Apostolskich / tak y
teraz. A iż tá wiara prawdziwa / w Kościele Rzymſkim ni-
gdy nie wstawa / ani wstać może / przyczyna tá iest / o ktorey
bysto dopiero; przywileie Piotrowi s. y Successorom jego
Biskupom Rzymſkim od Pana wproſone / y obietnice Pań-
skie / iż przeciw temu Kościołowi ktorego Piotr y Successo-
rowie jego pasterzami są / brany piekielne / iáko do tego czas
su / tak y do skończenia świata / nigdy nie przemoga. Tych
przywileiow iż nie mają inſe kościoły partykularne (iáko y
Theſſaloniczeńſki / Epheski / Philippencyzkow / ktorych wi-
re y miłość Paweł s. zaleca) mogły bładzić / same do tego

Matth: 16. 18.

1. Theſſ: 1. 8.
Ephes: 1. 15.
Philip: 1. 3.

przyczynie

przyczynę dając / y teraz podobno bładza / iako o Theſſaloni-
ceńskim piſciecie.

W **Q**uestyey 27. Ieſt ieſzcze, powiadaia / dla tego kościół Rzymſki
bładzić nie może, iż w Rzymie naprzod Piotr ſ. (iako więc mówić zwykliſcie) ſto-
lice kaźnodziejska ſałożyl, y Rzymſkie miasto y naukę ſwoię w nim krwia ſwa polat y
zapieczetował: powiedcieſ nam, przecz też Kościół Antyocheński zbladził, w kto-
rym też byl przed tym Katedrę Piotr ſ. ſałożyl? czemu zbladziło miasto Ieruzalem,
w którym Chryſtus Pan wczyl y krwia ſwa naukę ſwoię w nim polat y zapieczetował?

Odpow. Nie zwykli Katołicy tak mówić / Ewangelii-
kowie / żeby kościół Rzymſki dla tego bładzić nie mogł / iż w
nim Piotr ſ. ſtolice ſwa ſałożyl. Bo mogł żadney ſtolice ni-
gdziey nie zakładac / iako uczynił przez pierwsze pięć lat / mie-
ſzkaiac w ziemi Sydowskiej / niź ſie wdat do Antyochey. Sa-
tożył też w Antyochey Katedrę Biſkupa / a przećie kościół
Antyocheński nie raz zbladził. Ale dla tego Rzymſki kościół
bładzić nie może / iż w nim Piotr ſ. paſterz kościółta powſe-
chnego ſtolice ſwa przez 25. lat / aż do śmierci trzymaia /
na teyże ſtolicy poſtawit y zoſtawit Suceſſorą ſwego /
z tąż władza / y tymiż przywileymi / które był od Pana zbawi-
ciela / dla potrzeby kościółta tego wziął. Takiego Suceſſorą
w Antyochey gdzie trzymał Katedrę przez 7. lat nie zoſta-
wit: ale tylko Biſkupa onego ſzczegulnego Antyocheńskie-
go kościółta / y iemu niektórych kościółtow podległych. Czego
znak nieomylny ieſt; iż ze trzech naſtárſzych Patryarchow /
których ſtolice y kościółty Piotr ſ. fundował / (a te ſa / Rzym-
ſki / Alexándryjski y Antyocheński) aż do czasow Koncylum
Nicenskiego / Antyocheński na poſledniey był / a Rzymſki
zawſe pierwsze miaste miał. W Jeruzalem / nie dla tego
Chryſtus Pan krwó ſwa przelać y wmrzeć raczył / aby one-
mu kościółtowi przywiley nie wſtawania w wierze zoſtawit;
(y owſem zburzenie onego miasta / które nie długo po w-
niebo wſtapieniu tego było / przepowiedział) ale żeby krwia
ſwa rodząy ludzki odkupit. A przetoż kościółty Antyocheń-
ſki y Jerozolimſki / iż tey ſuceſſyey nie miała po Pietrze ſ. y

tych przy-

QVÆST.
XXVII.

Czemu Ko-
ściół Rzymſki
względem ſto-
lice ſwey nie
bladzi.

Concil: Nicen.
can: 6.

Luc: 19. 43.
Kofu Pańſt.
70.

QVÆST.
XXVIII.

Wykład stor
Pawła ś. do
Rzym: w 11.
7. 17.

Matt: 16. 18.

QVÆST.
XXIX.
XXX.

Papież w De-
cretach swich/
ktore należa
Kościołowi
wszystkiemu/
zbladzić nie
może.
Luc: 22. 32.

tych przywileiow / ktore on zostawit Biskupom Rzymskim
successorom swym / zbladzić mogły y zbladziły.

W Questyey 28. Iesli, mówią / Kościół Rzymski, bladzić nie może, dla
czego Apostoł kościół Rzymski dawny on wspomina żeby się buta nie nadymał, y nąd
Zydy ktorzy prze niedowiarstwo wycięci sa nie wynosił się. Ad Rom: 11. 7. 17. 18. &c.

Odpow. Nie dla tego wspomina / żeby się bat / aby Kościół
wszystek Rzymski ktorego wiara zaleca / w tey wierze nie w-
stat: ale żeby żaden z Rzymian (nie wiedzac pewnie o do-
trwaniu swym w wierze prawey y w taſce Bożey / aż do kon-
cá) nie wynosił się z tego / że wiara stoi; ale się rączey bat /
żeby / iako y Żydzi / nie był wycięty. Bo acz Rzymski Kościół
powſechny ze wszystkimi ktorzy sa w ſpoleczności tego / ni-
gdy w wierze nie zbladził ani zbladzić może; iednak w tym-
że Kościele niektorzy zbladzić y upać mogą. iako ich tego
nieſzczęsnego wieku w rozmaite kacerstwa wiele upadło.

W Questyey 29. y 30. zádawáia; Iesli Kościół Rzymski nie bla-
dzi, ktorym względem nie bladzi, czyli względem Papieża głowy ſwey, czyli wzglę-
dem iakiey prerogátyny ſamego Kościoła? Iesli nie bladzi względem głony ſwey,
wowiedzieć nas z tego, przecz Papieſowie Rzymſcy częſto bladziłi, iako Liberyus,
Honorus, Anaſtazyus, Marcellinus, Ian xxij. Grzegorz: viij. Ian viij. y Liranus piſać
imiał, że wiele Papieſow było Apoſtátow? Iesli zaś względem ofoblnych prero-
gátyn ſwoich bladzić nie może, a Koncylia powſechnie moſa w ſobie kſtaliť wſyſt-
kiego kościoła: czemuż ten kościół częſto bladził w Koncyliach ſwoich, iedne dru-
gim przeciwnie ſtánowiąc?

Odpow. Nie trudno / za pomocá Bożá / wowiedziemy
was / Ewangelikowie / z tych błędow wáſzych: byſcie tylko
ſámi chcieli. Albowiem naprzod Rzymſki Kościół z ſtrony
głowy ſwey widziálney / Páſterzá Kościoła powſechnego /
dla tych przywileiow / ktore ma ſtolicá Piotrą ś. od Pána
Chryſtuſá / (o ktorych wyżſzey byto) w żadney rzeczy ktora
wſyſtkiemu Kościołowi podawa ábo roſkázuie / badz z ſtro-
ny wiary / badz też z ſtrony dobrych obyczáiw / do zbáwie-
nia potrzebnych / zbladzić nie może. Co tu zádawacie bez
żadnego ſwiadectwa y dowodow / że tu od was miánowá-
ni Papieże / częſto á ſproſnie bladziłi: w tym wy ſámi rączey

bárzo á

bárzo á sprosnie bładzicie / ile słow / tyle niemal fatšow pišac. co žebyście poznali / czytaycie pilnie w części I. w Rozdz: 4. okazanie fatšu wášego 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. Co z Lirana przywodzić / ná to odpowiedz maćie w tej części w Rozdz: 2. w pytaniu II.

A co sie tknie Koncylia generalnych / przystoynie ztożonych y przez Pasterzá Košciotá powshechnego potwierdzonych / o tych mocnie wierzymy / iż nigdy nie zbladziły w żadnych dekretách swych / ani zbladzić moga. A to dla tych przynamnię trzech przyczyn. Naprzod / iż powsheczne Koncylia takie / nosa y wkázuia w sobie křtate košciotá wšyſkiego / przeciw ktoremu brany piekielne (to iest wšyſkie btedy / od szczepieństwa y niedowiárstwa) nie przemoga: z ktorym Chrystus Pan áž do skončzenia swiátá: ktory iest filarem y utwierdzeniem prawdy. Druhá przyczyna: dla ássystencyey / przytomnošci y swiátosci Duchá Božego / takie Koncylia spráwuiacego / ktorego Pan Chrystus Apostotom swym y successorom ich / Biskupam obiecat / áby z nimi mieřkat ná wieki. Przetož Apostotowie swieći dekrety swe ná Koncylium pierwšym Jerozolimřkim uczynione / zdániem Duchá š. zowia. Lecz také teraz Duch š. košciot Božy spráwuie / iáko y zá časow Apostolřkich. Ná to / zbladzić generalne Koncylia nie moga; dla onych przywileiow ktore Pan Chrystus Piotrowi š. y iego w pásterřtwie košciotá powshechnego successorom wprosit / ktorych powinnošć iest také Koncylia štádać y potwierdžac. Z tych przyczyn Ambroży š. wołi ráczey šmierć podiać / niž Koncylium Niceniřkiego odstápic. Grzegorz š. cztery pierwše powsheczne Synody / iáko cztery Ewangelie ma w uczęiwošci. Athanázyus také; Niceniřkie pierwše / słowem Božym názywa. Tož y Patres inšy o takich synodách rozumieia. Ale y o Synodách ktore w pewnych Dyacezyách y Prowincyách bywáia / kiedy sa od Pasterzá Košciotá powshechnego przyiete y potwierdzone / tož ma być rozumiano / iż zbladzić nie moga. Zle tedy á nie

Koncylia generalne zbladzić nie moga.

1. Przyczyna.

Matt: 16. 18.

Matt: 28. 20.

1. Tim: 3. 15.

2. Przyczyna.

Ioan: 14. 15.

Acto: 15. 18.

3. Przyczyna.

Ambř: ep: 32.

Gregor: lib: 1.

epist: 24.

Athan: in epist

ad Episc: Afric

Synody patr

tyřulárne.

bácznie Ewángelikowie píšcie, twierdząc w Questyey 30. žeby Kościot w Koncyljach swych często bładził / iedne drugim przeciwnie stánowiąc. Byscie byli co takiego dowodnie pokazali: ale sprośnie ledá co plećcie / miešaiac pospótu Conciliabula kácerstie (ktorymi sie Kościot bzydzi) z synodami Kościelnymi / generalne z partykulárnymi; przyiete od Kościotá / z odrzuconymi / przypisuiac to niektórym synodom / o czym ná nich tráktatu żadnego nie byto. Czytáycie w czesći I. w Rozdz: 3. okazanie fatšu wášego 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. á przestańcie kiedy dla Bogá / takich bładni / zá szczyra prawde prostym wdáwać.

QVÆST.
XXXI.

W Questyey 31. kilka świadectw złe zrozumianých Ewángelikowie opácznie przywodza z Koncyljum Mátyškosneńskiego / z Petrárchy / Gersoná / Adriána 6. tego imienia Biskupa Rzymstiego / y z Bernárdá s. to chcąc pokázac / iż Kościot Rzymstki zbladził. Ale iáko tu wiele przeciw prawdzie piša / powiedzielišmy w I. czesći w Rozdz: 24. wkázuiać ich fatš 137. 138. 139. 140.

QVÆST.
XXXII.
XXXIII.
XXXIV.

W Questyey 32. 33. 34. chcąc pokázac Ewángelikowie / kiedy wiára y Kościot Rzymstki bładzić poczat. Gdzie iáko sami grubie bładza / iáko sobie w pišaniu swym przeciwni sa / czytá w I. czesći okazanie fatšu ich 141. 142. 143. 138. 144. 156.

QVÆST.
XXXV.

W Questyey 35. o rozmaíte rzeczy bez żadnego porzadku / iáko zwykli / Ewángelikowie pytáia / zádawáiac artykulow 21. tym vmyslem; žeby pokazali / iż Kościot Rzymstki nie jest filarem prawdy (według Apostotá) ale fatšu. Na káždy z tych artykulow máia dostáteczna odpowiedź w I. czesći / ná swym miejscu / gdzie sie ich w tey Questyey fatše wkázuia / to jest fatš 128. 129. 130. 154. 88. 146. 147. 56. 145. 82. 79. 66. 94. 95. 96. 40. 109. 155. 110. 111. 112. 113. 100. 97. 89. 35. 45. 57. 74. 75.

QVÆST.
XXXVI.

W Questyey 36. Poniewáż, mówia / ony obietnice Páńskie: Forty piekielne nie przesemoga ná przeciwnko kościolowi memu. Y one: Oto ia z wámiie-
stem áš do

stem aż do skończenia świata, wlasnie należa nie jedney iakiey części Kościoła Pán-
skiego, ale wszystkimu powszechnemu kościołowi od Apostolow w Aszey, w Afryce,
w Europie, y po wszystkim świecie Szeponemu, który był, iest, y na potym będzie,
przezże wśdy te obietnice do samego tylko Papieża y Kościoła Rzymkiego ciągnie-
cie, gdyż ie równym právem sobie tak zachodne iako y wschodne kościoły przysadz-
ia? Abo iesli kościoły ná wschod stoncá máiac takie obietnice bładzily, y dziś bładsa,
czemu Rzymski bładzić nie może?

Odpow. Prawda / iż te obietnice Pánskie / wszystkimu
Kościołowi iego powszechnemu należa; ale Kościołowi ná
Pietrze s. zbudowanemu. Tys / mowi Pan / iest opoka / á ná
tey opoce zbuduie Kościot moy: á brany piekielne nie prze-
moga przeciw temu. Którymi słowy nie tylko Pan obiecuie
trwatość w prawdzie nigdy nie wstawiaća Kościołowi swe-
mu wszystkimu: ale też y opoce / ná ktorey ten Kościot fun-
dowany / to iest Piotrowi s. z osobliwey łaski swey obiecuie /
żenigdy stolica iego wstać y zbladzić nie ma / iako to mieysce
wykłada Origenes in Exod: hom: 5. Basilius lib: 2. in Euno-
miu, Gregor: Nazyan: in orat: de modo in disputationibus
seruando. Chrysof: hom: 55. in Matth. Cyprian: in epist:
ad Quirinum. Ambr: serm: 47. & in hymno diei dominicę.
Hieron: in cap: Matth: 16. August: serm: 15. de Sanctis. y in
sly Oycowie SS. A iż Piotr s. książę Apostolstkie y Pásterz
Kościoła powszechnego / w Rzymie do śmierci stolice swa-
miat / y ná tey stolicy Kościoła Rzymstkiego / successorá po
sobie zostáwił / z tąz mocą y przywilejami / ktore od Pána
wziat / iako smy wyższey nie raz powiedzieli: przetoż te obie-
tnice Pánskie / nawiecey y naprzednieszym obyczaiem słuza
Kościołowi Rzymstkiemu / względem stolice y gtowy iego /
successorá Piotrá s. á potym drugim Kościołom należa z ta
kondycyą y do tad / póki sa z stolica y z Kościołem Rzymstkim
w wierze ziednoczone. Te obietnice Pánskie y przywileie /
Piotrowi s. y successorom iego / dla Kościoła powszechnego
nádane / nie my ciągniemy do Kościoła Rzymstkiego / Ewán-
gelikowie; ale ie zdawná wśsycy Oycowie świeci wszystkimich

Kościot po-
wszechny ná
Pietrze zbudow-
wany.

Matth: 16. 18.

σὺ εἶ πέτρος

(Syriaca, Ce-
phas. Ioan: 1.
hoc est, petra)

καὶ ἐπὶ ταύτῃ

τῇ πέτρᾳ, &c

Conc: Chalced:

act: 3.

Obietnice
Pánstkie/succe-
ssorom Pio-
trá s. Disku-

poim Rzym-
skim należące
Oycowię świę-
ci przysnawa-
ta.

Iren: lib: 3. adu:
hæref: cap: 3.
Cypr: lib: de v-
nit: Eccl.
Lib: 1. ep: 3. ad
Cornel: al. 55.

Rom: 1. 8.

Hier: epist: 57.

August: in Psal:
contra partem
Donati, Tom: 7.

Czemu Ko-
ściół Rzym-
ski nazywany Ko-
ściołem po-
wsechnym.

Ambr: in orat:
funeb: de obitu
Satyri.

Rom: 1. 8.

Cyprian: lib: 4.
epist: 7. al: 45.
Anacletus ep: 1.
ad omn: Episc.

wiekow y Koncylia temu Kościotowi y stolicy Rzymstkiej przysadzili. Do tego Kościota (pise Ireneus) dla mocniejszego przetożenstwa tego/ potrzeba aby sie schodzily wszystkie Kościoty, to jest/ wszyscy zewszad wierni. Kto sie/ mowi Cypryan s. Kościotowi sprzeciwia/ kto stolice Piotrowe/ na ktorey założony jest Kościot/ opuszcza/ tudy sobie zeby w Kościele byt? A na innym miejscu/ mowiac o odsczepteniach Nłowacyanach; Smicia (powiada) iachać do stolice Piotrowey/ y do Kościota naprzედniejszego/ skąd ma początek iedność Kaptánsta! a niechca na to pamiętać; iż ludzie Kościota Rzymstkiego ci sa/ ktorych wiara sam Apostot wychwalit: do ktorych niewiara nie moze mieć przystępu. Takze Hieronym s. w liście swoim do Damazá Papieża pise; Do namiestnika Rybitrowego/ y do ucznia krzyża (Pánstkiego) mowie. Ja/ nie násláduiac żadnego naprzéd iedno Chrystusa; z blagostáwienstwem twoim/ to jest/ z stolice Piotrowa/ w spotecznosci wiary być chce; iż na tej opoce zbudowany jest Kościot pewnie wiem. Ktobykolwiek nie w tym domu bárańka iadt/ obcy y iáko niewierny jest/ ktoby nie byt w Korabiu Niego/ zginac mu w potop. Takze y Augustyn s. Liczcie/ práwi/ od samey stolice Piotrowey; a w onym porzadku Oycow/ ktory po ktorym nástapit/ obaczcie. Táč jest opoka/ ktorey pofine piekielne brany nie przewyciežáia. A w liście 162. do Donatystow; W Rzymstkim/ powiada/ Kościele/ záwsze stolice Apostolstkiej trwáto przédstawianie. Toz pisa wiele innych Oycow SS. Z tej przyczyny Kościot Rzymsti/ choć nie jest wszystkim Kościotem/ ále czesc Kościota Bozego/ powsechnym Kościotem jest nazwany/ nie tylko dla tego; ze wiara tego/ wedlug Apostota/ bywa opowiadána po wszystkim świecie; ále tez/ iż jest iáko Cypryan s. o nim świadeczy/ Korzeniem y máćica Kościota powsechnego: zawiása y gtowa wszystkich Kościotow/ iáko pise Synod Alexandryiski do Felixa tego imienia 2. Biskupa Rzymstkiego: ták iż nigdy żadnego prawowierneho

Kátholiká

Katoliká nie byto / Ktoryby iedney wiary z Rzymstkim Kościotem y z successorem Piotra s. Biskupem Rzymstkim nie trzymat. A poniewaz tych obietnic y przywileiow nie miaty inſze ſtolice y Kościoty od Apoftotow inſzych ábo ſuccessorow ich w Azyei / Afryce / Europie / y po wſyſtkim ſwiecie fundowane; oddzielivy ſie od poſtuſeniſtwá y ſpolecznoſci wiary s. Kościotá Rzymſkiego / iáko owce bez páſterzá / iáko cztonki bez gtowy / iáko gátaſki bez korzenia / vſchty / zbitá dzity / od brian piekielnych przemożone ſa.

W Queſtwey 37. **Ieſli**, powiádáia / te námiennione obietnice Páńskie ſłuża wielkiej zgrái ludzi w koſcióle mieſkaiacych, y ná ſucceſſye porządne Apoſtolſkie naſtępnacych, a nie ſamym tylko wiernym a wybranym, ktore zawždy ma Pan w wielkiej zgrái powieſchnego Koſciolay namiestnikow iego, y ieſli dla tych obietnic wielka zgrái námienniona błádzić nie może, czemuś ná on czas malo nie przed 1200. lat, gáy ſie ſekta Aryańska ſerzyla, tá wielka gromada ludzi y naſtępnacych ná ſucceſſye apoſtolſkie, tak ſtroſnie bładzila, że tylko máłá troſka nie bładzacych zoſtala, ktora ná bład Aryański nie ſezwalaiać, vćiekać y kryć ſie po puſtyniach muſiała, przed tyrańſtwem Aryańskim? Gdzie byla ná on czas aſſyſtencya Duchá s. że tak powſechney wielkoſci potknąć ſie dała? iz ali nie przy oney garzcie byla zoſtala, a przeciwo niey ſortom piekielnym przemoc nie dopuſzczala? Przeczże wierzyć niechcećie że w wielkoſci bładzacych vmie Pan zachować wierne ſwe, przeciwo ktorym ſorty piekielne przemoc nie moga? y przecz im dla tey máley ich trochy, te obietnice y te Duchá s. aſſyſtencya odeymiećie, káceruiećie, heretykuiećie?

Odpow. Nie ſamym tylko wybranym / o ktorych ſam Bog wie; ále wſyſtkim wiernym / badz w wielkiej zgrái ludzi / badz w máley liczbie te námiennione obietnice Páńskie ſłuża: wſák że tym ſpoſobem / iáko ſny dopiero powiedzieli / ieſli / weding poſtánowienia Páńſkiego / przy opoce y ſtolicy Piotrowey / to ieſt / w iednoſci wiary y w poſtuſeniſtwie Kościotá Rzymſkiego y ſuccessorow Piotra s. Biskupow Rzymſkich / ſtoia. Inſzych Apoftotow ſuccessorom / tytutom / ſtolicom / y tak wielkim zgráiom ludzi / iáko y máley troſce / te obietnice nie należa / ieſli przy ſtolicy Piotrowey nie ſtoia / o czym uż nie raz byto. Wierzymy też temu / że w wielkoſci bładzacych / vmie Pan zachować wierne ſwe / w ſpoleczno

QVÆST.
XXXVII.

Theodoret: lib:
2. cap: 16.

W Odpow.
ná Queſt: 36.

ści Kościoła Rzymskiego statecznie trwające: i takich teraz wiele między różnaitymi nowych Ewangelikow Kacerstwoy znaydzie sie. Lecz takimi wiernymi nie są małe y nie dawne / a między sobą niezgodne / niestateczne y rozzerwane stadka terażnieysze Ewangelikowskie; ktore iż przeciw starey / iednostayney a nigdy niewstawiającej Duchá s. nauce / Kacerstwa dawno potepione / y zniszczone wzbudziła / y za prawdy naukę wdawała / słusnie od prawowiernych Kátholikow za heretyckie y Kacerkie są osadzone.

A co tu Ewangelikowie powiadaia; (ná świádecstwo Theodoretá Historiká y Doktorá dawnego sobie biorac) iż przed 1200. lat wielka gromáda ludzi w Kościele Bożym mieszkających y successorow Apostolskich, tak od fort piekielnych nauki Aryáńskiej przemożona była, że tylko máła troská niebladzacych była zostála, ktora przed tyráństwem Aryáńskim wciekac y po pustyniach kryć się musiała. W tym y Theodoretowi Krzywde wielka czynia / y niewstydliwie / co nigdy nie byto / pisa. Bo ácz wierni Boży ná on czas wielkie a rozmaite vtrapienia y przesládowania od Aryanow heretykow cierpieli: iednak do takiej trochy / a ktemu iáko tu wspominaia / po pustyniach sie kryjać / nigdy nie przychodzili. W owšem / iáko tenże Theodoretus pise / za Konstántyńá wielkiego / 318. Biskupow Kátholickich / ná onym sławnym Koncylium Nicenskim pierwszym / Aryusá y iego naukę Kacerstwa / iáwnie a statecznie / nie wciekaiac dla tego ná pustynie / potepili. Tenże Theodoretus świádeczy / że za Konstáncyusá Cesarzá Aryaná cieplekiego przesládowce Kościoła Bożego / zebráto sie ná Sardycenskie Koncylium 250. Biskupow Kátholickich / ktorzy tam y Aryáńská naukę znou potepili / y Athánazyusá od niektorych Aryanow fałszywie oskarżonego / niewinnym być osadzili. Aryáńskich superintendentow tak wiele ná on czas iáko Biskupow Kátholickich nie byto: iákoż tedy śmieia pisac Ewangelikowie / żeby wielka gromáda Kátholikow / od Aryáńskiej nauki máto nie przed 1200. lat / przemożona byta: Drugi fałsz Ewangelikowski / gdy tu pisa; że tey máley trosce Konstáncyus Cesarz Aryan wrazał. że ich tylko pięć z Athánazy-

Dwa fałsze w
tey 17. Que-
stey.

1. Fałsz.

Theodoret. lib:
2. hist. cap: 14.
Idem lib: 1. hist:
cap: 7.

Idem lib: 2. hist:
cap: 7. 8.

2. Fałsz Ewan-
gelikowski.

uſem było zoſtalo. Nie ma nic o tym Theodoretus tam gdzie wkażnia; ale rzecz przeciwna piſe na tam tym mieyſcu; że pieć biſkupow/ Aryańſkich fautorow y pomocnikow/ Theognis, Theodorus, Mares, Valens. Vrfacius, Athanazyuſa fałſzywie obwinili y oſadzili: Ktorego potym niewinność Koncylium Sárdycenſkie 250. Biſkupow wyſwiadczyto: co ſie z liſtu tegoż Koncylium/ tamże v Theodoretą potożo nego/ iáſnie pokázuie. Przetoż z fałſzywey á zmyſloney hiſtoryey nie mogą nie zamknąć Ewangelikowie/ ále ráczey ſwoie ábo nieſzczyność w przywodzeniu hiſtorykow/ ábo nieo vmieietność wkażnia.

W Queſtrey 38. Ieſli, mówią/ ſucceſſye koſcielne, y oſoby náſtępnice ná nie, ſa tak nieomylnym gruntem Koſciola Bożego, że ſię ich kto beſpiecznie wſparwſzy błádzić nie może, czemuż oni ſucceſſorowie Zydowſcy, y z tymi co ſię ná nich wieſáli, ſbládzili byli, y Pána wkrzyżowali? Przecz apostoł powiada, iż Antychryſt ná ſtolice námieſtniá trwá náſtępnicy w Koſciele Pánſkim pánować miał?

Odpow. Nie wſyſtkie ſucceſſye Koſcielne ſa nieomylnym gruntem Koſciola Bożego; ále ſucceſſye porządne á niewſtawiające/ tak prawdziwey náuki/ iáko y oſob ná Apoſtołſkie ſtolice náſtępniających/ ſa gruntem/ y znákiem nieomylnym Koſciola Bożego. A ponieważ przednieyſzych Koſciolow/ Ktore Apoſtotołowie S. fundowali/ ſucceſſye częſćia wſtáły/ częſćia nie raz przerwane/ y zámione/ á nieznáczne ſa: oprocz ſucceſſyey Biſkupow Koſciola Rzymſkiego/ Ktora iáko ſie raz záczeła od Piotrá S. Chryſtuſa Pána Wiſtáriego/ tak nigdy niewſtawiając/ záwſze znácznie á ſtátecznie trwá z ſrony prawdziwey Apoſtołſkiej náuki/ y namieſtnictwá oſob ná ſtolicy Piotrá S. ſiędzających: przetoż tá ſá má ſucceſſya ieſt náprawdziwym á nieomylnym znákiem prawdziwego Koſciola Pána Chryſtuſowego. Tey ſucceſſyey/ iáko napoteżnieyſzego dowodu/ ku okázaniu Koſciola Bożego prawdziwego/ używáia przeciw heretykom Ireneus/ Tertullian/ Cypryan/ Origenes/ Epiphánius/ Optatus/ Auguſtyń/ y inſy dawni Patres. Stad one ſłowá pámieći godne Auguſtyná S. ^a Trzyma mie w Koſciele poroſe-

Theodoret: lib: 2. liſt: cap: 16. in Dialo: Conſtantij Imp. & Liberij Pap.

Ibidem lib: 2. cap: 8.

QVÆST.
XXXVIII.
XXXIX.
2. Theſſ: 2.

Jákie ſucceſſy ſa znákiem y gruntem Koſciola Bożego.

Iren: lib: 3. c. 3.
Tertul: lib: de præſcrip: ca: 32.
Cypr: lib: 1. ep: 6. al. 76.
Origen: lib: 1. *περι ἀρχών.*
Epiph: hæc: 27.
Opt: lib: 2. adu: Parmen.
Auguſt: in Pſal: cont: part: Don

chnym/ od

a Cont: epist:
Manich: fun-
dam: cap: 4.

o Successyey
Zydowskicy.

Ioan: 11. 51.

Falszywie Pá-
wła s. przy-
wodza Ewán-
gelikowie.
2. Theff: 2. 4.

Odpow. ná
Quest. 39. E-
wangelická.

chnym/od samey stolice Piotrá Apostotá/ktoremu páśc ow-
ce swe po zmartwychwstaniu Pan zlecił / aż do terażniey Be-
go Biskupá/successyá Káptanow.

Co sie tkanie successyey Káptanow Zydowskich / wedlug
porzadku Aarona / tá trwać y przy prawdzie stać dtuzey nie
miatá / iedno do Chrystá Pána/ktory miat zacząć y postáno-
wić Káptánstwo wedlug porzadku Melchisedechá. A dla
tego máto ábo nie ná tym nie naležáto / chociaž oni successo-
rowie Aaronowi btadzili. A wšákže Káiphas dla tego iž
był successorem Aaronowym y Biskupem tego roku kiedy
Pan Zbáwiciel náš vmrzcć raczył / prawdziwy uczynił wy-
rok y prorokował. Wiele tež byto Zydow/w Jeruzálem (iá-
ko Nikodem / Jozeph z Arymáthiey / ic.) y gdsie indziej/
ktorzy nie tylko ná smierć Pánska nie zezwolili; ále y drudzy
o niey nie wiedzieli. či przy prawdziwey wierze y religiey mo-
cnie stali.

Páwet tež s. tam gdsie wklázuia Ewángelikowie/nie po-
wiáda; iž Antychryst ná stolice namiestnictwá nastápiw-
šy w Kościele Pánskim pánowáć miat: ále tylko to pise; iž
w Kościele Božym vsiedzie/okázuiac sie/ iáko by Bogiem
był. A Kościot Božy rozumie tu Páwet s. nie Rzymški/ále
Jerozolimški / iáko zacni y stárodawni Kościotá Božego
Doktorowie niemal wšytcy zgodnie wykládáia / o czym byto
w czesći 1. w okazaniu falszu 36. Stad gotowa odpowiedz
ná 39. Questyá Ewángelicá / kiedy on / wedlug Apostotá /
syn zátrácenia / przeciwník Chrystusá Pána / y wynosácy sie
náđ Bogá / to iest Antychryst / ktory przividzie nie dtugo przed
przyšćiem Pánskim ná sad / w tym Kościele Božym / ktory
Páwet s. wspomina / vsiedzie / žaden právy Chryescijánin /
nie ma go zá Wikárieo y namiestniká Pána Chrystusó we-
go uznáwáć y onego slucháć. Ale iesliže tu Ewángelikowie/
Biskupá Rzymškego / Wikárieo Chrystusá Pána / y succes-
sorá Piotrá s. Antychrystem zowa / iákož czesto bez wšelá-
kiego wštydu y boiážni Božey zwáć zwykli / niech czytáia

cosm?

cosmy ná to ich bluznierstie kłamstwo y ukrzywdzenie namiestnika Pána Chrystusowego y owsem máiesttatu Bostiego nieznošne / w okazaniu przerzeczonego fatšu ich 36. odpowiedzieli: á niech zgodnie á dowodnie wkaža; ktory Pa pież / ktedy y w ktorým artykule wiary s. Chrześcíanstkiey od náuki Apostolskiey y przodkow swych odstapit. Czego nigdy żaden z nich prawdziwie nie pokazat / y by sie wszyscy sputáli / tego dowodnie pokazać nie moga. Jáko też tu Ewangelikowie / w Quest. 38. fatšywie á wykretnie Hilaryusa / y Athanázego cytuiá / okazało sie to w tymże fatšu ich 36. ku końcowi / tam niech pilnie czytáia.

W Questyey 40. y 41. dwa fatše przynamniemy / zá grunt dowodow swych zátożywszy Ewangelikowie / wiele z nich rzeczy niestusnych przeciw Kátholikom zámknáć chcá. Lecz jáko fundámenty niěkzemne; ták y to wszystko / co ná nich buduiá. Pierwszy ich fatš / gdy powiádáia; *iż cokolwiek dostojności y powažności Košciól Páński ma, to od pismá s. ma, oprocž ktorego Ewangelikowie / inšego żadnego słowa Božego przyiać niechcá. Ale sie tu bárzo mylá. Abowiem okrom słowa Božego pišanego / iest słowo Božé wšnie bez pismá podáne. o czym byto w 1. czešci / w Rozdz. 13. A ktemu Košciól Božy / wszystkie swoie dostojnošć y powažnošć / iestcze przed wšelákim pismem stárego y nowego testámentu / od Pána Boga miat / y dlugi czáž bez pismá trwat / y gdsieby nie miat pismá / trwáćby bez niego mogł. o czym byto dowodnie / w czešci 1. w okazaniu fatšu Ewangelickiego / 148. Drugi fatš / y potwarz / ktora wloka ná Kátholiki / powiádáiac / żeby oni mowić zwykli / *iż wšyšká powažnošć słowa Božego ták wšnego jáko y pišanego, ná powažności Košcióla Božego záwišlá. Tá sie potwarz ich zbija, á prawdá sie Kátholiczna wtwierdza / w okazaniu ich fatšu 76. Tam czytay.**

W Questyey 42. *Iešli, mowia / powažnošć pismá s. dla tego záwišlá ná powažności Košcióla, iž šwiádczy rozeznaná, ktore pismá Bibliey s. sa włásne y šwiéte, á ktore podrzucone: y będziest tež powága Boga prawdziwego; záležála ná*

QVÆST.
XL. XLI.
Dwa Ewán-
gelikowskie
fatše.
1.

Iren: lib; 3.
cap: 4.

2.

QVÆST.
XLII.

powadze Kościół Bożego, gdyż tenże Kościół także rozsadek o tym dawaj, który jest Bog prawdziwy y własny, a który obcy fałszywy?

Odpow. Prawda / iż Kościół Boży rozsadek czyni y w kázuie; który jest Bog prawdziwy / a który fałszywy: ktore też księgi / są pismem s. ktore nie są: ale stad złe záwiezucia Ewangelikowie; żeby wszystkie poważność Boga y pisma s. záwiśla ná poważności Kościoła Bożego. Bo iáko swym rozsadkiem Kościół nie czyni Boga prawdziwego ani fałszywego: ani też Boga prawdziwego / nie czyni rozsadkiem swym czci y chwaty godnego; gdyż on chwate swa / powage y wszystkie doskonałości przed wszelákim rozsadkiem Kościelnym / miał od wieku: ale tylko z obiawienia Bożego y z innych dowodow poznawszy Kościół Boży / który jest Bog prawdziwy / świadectwo o nim pewne wszystkim dáie / że jest Bogiem prawdziwym: tymże sposobem / gdy tenże Kościół czyni rozsadek ktore pismo jest święte / a prawdziwe; ktore podzruczone y fałszywe / nie czyni tym swoim rozsadkiem / żeby ktore pismo byto świętym / y czci á wiary godnym / przed tym takim nie bywşy / gdyż przed tym rozsadkiem / Pismo święte / świętym byto / y swoje poważność od Boga miało; ale tylko wyrok czyni / y wyświadcza; (ponieważ jest filarem y utwierdzeniem prawdy) ktore księgi są Pismem świętym / y z náchtnienia Ducha s. napisánym / ktore nie są / ábysmy je zá takie mieli / á o nich wiecey nie wotpi-li. Podobny ten rozsadek Kościoła Bożego / onemu Salomoná mądrego sadowi: który gdy dekret uczynił / ktoraby z onych dwu niewiast / sprzeczáiających sie o dziećie / prawdziwa matka iego byta / y gdy rzekł; Tá jest matka iego / nie uczynił tym dekretem swym; żeby ono dziećie byto tej matki własnym synem / ábo ona byta własna matka iego: (bo to iuż przed tym dekretem byto) ale tylko to sprawił; że oney contrwersyey koniec uczynił / y że sie iáśnie wszystkim okazało / ktora matka prawdziwa onego dziećiecia byta. Toż Kościół Boży czyni / gdy bywa spor o pismo / ktore jest prawdzi-

we / kto-

Jáki rozsadek
Kościelny o pi-
smie s.

Podobieńs
stwo.
3. Reg. 3. 16.

we / ktore podrzucone y falfszywe: iakosmy iuz powiedzieli: nie daie godności y poważności Piśmu ś. Ktora ono / tym śa- mym / że od Boga iest y slowem iego iest / w sobie ma; ale wy- świadcza y wperwia nas / że prawdziwie Piśmem ś. y slowem Bożym iest; y dla tego czci powinney y przytecia godnym.

W Questey 43. pytała Ewangelikowie; *Ktory Kościol ma rozsadać y świadczyć, ktore księgi Piśma ś. sa prawdziwe, ktore podrzucone, iestli Grecki, abo Rzymiski.*

Odpow. Ten rozsadek y świadectwo / nie infemu Ko- ściotowi / iedno powszechnemu Apostolskiemu (ktore^o kstat w sobieniośa Koncylija / porzadnie a przystoynie zgromá- dzone) y Pasterzowi iego / iako sedziemu nawyższemu wia- śnie należy. A ponieważ Kościol Rzymiski / ze wśytkimi in- śnymi / ktore sa w spolecznosci iego / y stoia przy Káthedrze Piotra ś. iest prawdziwie Kátholicznym y Apostolskim Ko- ściotem / iakosmy to okazali w odpowiedzi na Quest: 12. 22. 25. 36. 38. y czesto ná inśnych mieyscách: a Kościol Theśśá- lonicenski y inśne Kościoty Greckie / ktore nie dzierżá z Ko- ściotem Rzymiskim / dawno odszczepienstwem y rozmaitymi btedy y kácerstwy zmażáne sa y successyá od Apóstotow strá- city / iakosmy to okazali dowodnie w 1. czesći przy falfsu 7. y w tey czesći w Rozdz: 1. odpowiadáiac ná Questyá 21. 22. y indziej. Tedyć Rzymiskiemu Kościotowi ten rozsadek wta- śnie a prawdziwie należy. Przetoz Ireneus piśac o Koście- le Rzymiskim; Do tego / práwi / Kościotá (nawietśego y na- śárszego / y wśytkim wiadomego / od nachwálebnięśych dwu Apóstotow fundowánego y postanowionego) dla mo- cnięśego przetożeńśtwá iego / potrzebá iest schodzić sie wśy- śkim Kościotom / to iest / wśytkim po wśem świećie wier- nym: w ktorym to Kościele / záwśe ci wierni / ktorzy sa po wśytkim świećie / te tradycyá y to podánie chowáli / ktore od Apóstotow mamy. A troche niżej / tenże Doktor stáro- dawny / opisawśy successyá Biskupow Rzymiskich / poczarw- śy / od Piotra ś. áż do Eleutheryusa / po Pietrze ś. dwunáste

QVÆST.
XLIII.

Rosadek o piśmie / Kościotowi Rzym- skiemu y Pio- trá ś. successo- tom właśnie należy.

Iren: lib: 3. adu: hares: cap: 3.
Kościol Rzymiski kstat bogáty náuki Apóstolskiej.
Lib: 3. cap: 4.

Ibidem cap: 3.
lib: 3.

Citaturà B. Tho
ma in opusc: de
errorib. Græco-
rum.

Augustin: lib: 2.
de doct: Christ:
cap: 8.

Contra epist:
Manich: fun-
dam: cap: 5.

Ibidem cap: 4.

go: Tym/ powiada/ porzadkiem/ y ta successya / aż do nas
przyšla ta tradycya/ y to prawdy przepowiadanie/ ktore trwa
od Apostotow/ w Kościele. a to jest nadostatecznieysze pokaz
zanie y dowod; że iednąż y ta ożywiáca wiára jest/ ktora w
Kościele od Apostotow/ aż do tego czasu zachowana jest y
podána w prawdzie. Toż piše Cyrillus Alexandryski Pá-
tryarchá in Thesauro; Debemus nos capiti nostro Romano
Pontifici adherere: ad omnes pertinet ab eo, quid creden-
dum, quid tenendū sit, accipere. Powinni iestesmy/ prawi/
przy gtowie násey Biskupie Rzymskim stać: wshytkim nale-
zy / aby od niego bráli/ co wierzyć y trzymać máia. Toż ma
Augustyn s. gdy wczy/ żebyśmy w rozeznaniu ktore sa pisma
Kánonickie a prawdziwie swiete / trzymáli sie poważności
Kościołow Kátholicznych/ iáko ich może być nawiecey: mie-
dzy ktorými one sa / ktore stolice Apostolskie mieć / y listy od
nich wziąć záslużyty. A gdyż Kościol Rzymski napředniey-
szo Piotrá s. stolice ma / ktora wziawszy wielkie od Pána
Zbáwiciela przywileie/ aż po dziś dzień trwa: tenże Kościol
napřednieyszy od Páwta s. list wziąć záslużył: przetoż tego
Kościola rozsadek o Pismie s. wedlug Augustyná s. nápo-
ważnieyszy jest. Tenże Doktor s. gdy ná drugim miejscu pi-
še; żebych Ewángeliey nie wierzył/ by mie do tego Kościo-
ła powsechnego poważność nie wzbudzátá; przez Kościol
powsechny nie inshy iedno Rzymski rozumie / iáko w tychże
Księgách troche wyżshey piše. Co tu mówia Ewángeliko-
wie / żeby Księgi Pisma s. od sámeho Kościola Greckiego/
przyšly do Kościola Rzymskiego / to ich zmysłone y wiary
niegodne plotki/ iákosmy to okazáli dowodnie w czesći I. w
falszu ich 77. A do tego pytamy Ewángelikow od ktorego
Kościola pismo s. máia/ od Greckiego li czy od Rzymskiego:
A iż záprzec nie moga / że od Rzymskiego / tedy tym sáмым
swiádcza/ że Kościol Rzymski rozsádza/ ktore pismo praw-
dzive y swiete/ ktore falszywe y podrzucone.

W Questyey 44. y 45. pytáia Ewángelikowie; Skad to

rozeznanie y rozsadek pisma Kościot Rzymki wziat, że się na nim mylic nie może? czygi wziat sam od siebie, to jest, że te księgi sam v siebie vznał być własne, te nie własne? czyli od zewnetrznego natchnienia Duchá swiętego?

Odpow. Rozsadku y rozeznania pisma/ nie ma Kościot Rzymki sam od siebie (to jest / z samey síty swey y dowótpu ludzkiego/ vzwawiaac v siebie ktore własne/ ktore nie własne pismo s.) ale ma cześcia dla onych osobnych przywileiow/ ktorych Chrystus Pan nadał/ dla Kościota swego/ stolicy Piotrowey y successorom iego/ o ktorych byto w odpowie dzi na Quest. 25. cześcia ma dla przytomności y natchnienia a sprawowania Duchá s. ktorego Pan Chrystus dat Kościotowi swemu / (na Pietrze y successorách iego zbudowa nemu) aby z tym Kościotem mieszkal na wieki / y wsfyktiey prawdy vczył/ a to/ wedlug Apostota/ dla tego; ku wykona niu swiętych / ku budowaniu ciata Chrystusowego / żeby smy wiecey nie byli dziećmi vnoszacymi sie y chwieiacymi sie od každego wiatru nauki / przez ludzka ztość y chytrość ku záwiedzeniu w bład: ale żeby smy / zachowuiac prawde w mitości / rośli w onego we wsfyktim ktory jest gtowa Chry stus. Lecz źle stad Ewangelikowie zámykaiia; iż z natchnienia Duchá s. Kościot pismo rozeznawa, żeby teź każdy wierny, członkiem bedac kościel nym, z tegoż Duchá s. pismo od pisma rozeznac mogł. A iestcze gorzey in ferula; żeby każdy wierny y bogoboyny, okrom rozeznania kościelnego, sam z sie bie rozeznac mogł, ktore księgi sa własne pisma swiętego, ktore nie sa, iako rozeznac może bialy dzień od nocy ciemney. Bo acz sie znalesć może z prawo wiernych członkow Kościota Bozego/ ktory z Duchá s. mo że rozeznac pismo od pisma: wsfakże nie wie żaden pewno ścia wiary/ ktoby wziat taki dar Duchá s. ku rozeznaniu pi sma: y owšem mamy vpomnienie Apostolstie; żeby smy nie každemu duchowi wierzyli/ ale doświadczałi duchow/ iesliże z Bogá sa. bo wiele fałszywych Prorołow wysto na swiat. A ktemu iesliby ten duch prywatny každego z osobná wier nego y bogoboynego był sedziem y wyktádaczem pisma s. ni gdyby sporow (iaktie sa teraz o religiey) Końca nie byto / y drogáby sie znalesć nie mogta do nawrocenia heretykow;

QVÆST.
XLIII.
XLV.

Stad ma Ko ściot Rzymki rozsadek pi sma nieomyl ny.

Luc: 22. 32.
Matt: 16. 18.

Ioan: 14. 16.
Ioan: 16. 13.
Ephes: 4. 12.

Żle consequē tiae Ewange likowskie w Quest. 45. y 44. na Końcu.

1. Ioan: 4. 1.

2. Paral: 18. 23.

gdyż żadnego z nich nie mają / Któryby / na kształt onych fałszywych Proroków w starym zakonie / Duchą Bożego Królestwa sobie nie przywłaśczał. A dla tego też dziś Ewangelikowie różnie o księgach pisma ś. rozumieją / a żaden sie z nich / z rozsądku własnego zbić nie da / iż każdy sobie z nich to tajemne a zewnętrżne Duchą Bożego natchnienie / by też był y najwielszym Bogą y Duchą ś. bluźniercą / hárdzie y niezbożnie przywłaścza. Ale zaś Kościół ś. powśeczny / iż ma Duchą Bożego / Który go rządzi / y wprowadza we wszelką prawdę / iż jest Chrystusowa oblubienica / y filarem a w twierdzeniem prawdy / o tym żaden prawowierny Chrześcianin wątpić nie ma / gdyż o tym jasne są wyroki Chrysta Pána / y tegoż Duchą ś. przez Apostoty mowiącego. Przetoż rozsądek Kościelny o piśmie / ponieważ jest z natchnienia Duchą Bożego / nie jest skryty / wątpliwy / ludzki / iako rozsądek prywatny ; ale iáwony / pewny y Boski / o którym żaden wątpić nie ma / y owszem ná nim bezpiecznie przestawać y w spokość sie każdy powinien.

Ioan: 16. 13.

Ephes: 5. 23.

1. Tim: 3. 15.

QVÆST.
XLVI.

W Questyey 46. leśli, mówią / Kościół Rzymski ma wiadomość rozeznanía pisma ś. od onego pierwszego kościoła który był zá Apostolow, y Apostolow uczących słuchał, a zá tym będąc świadomy náuki Apostolskiej, snadnie księgi pisma ś. prawdziwe od nie własnych rozeznać mogł, iako nie radniey będzie miało powážność pismo ś. z náuki Apostolskiej, a niżli od onego zacnego kościoła? Abo iako nie radniey pismo ś. samo od siebie będzie miało powážności, to jest, pismo zakonu nowego od pisma zakonu stárego?

Kościół powśeczny / Któryby / na kształt onych fałszywych Proroków w starym zakonie / Duchą Bożego Królestwa sobie nie przywłaśczał.

Odpow. Aczkolwiek Kościół powśeczny czasow późniejszych / rozsądza y świadczy o piśmie ś. według náuki / tradícii y synodow Kościoła pierwszego zá Apostolow ábo uczeniow Apostolskich będącego: wśakże nie mnieyszą moc y władza ma do tego rozsądku czynienia; (iestliby po Apostlech ábo ich uczeniach / o których księgach pisma ś. była wątpliwość / iakoż o niektórych była) niż on pierwszy Kościół Apostolski / ábo tudzież po nim będący: a to dla tych przyczyn / Które sie wnetże namienia / w odpowiedzi ná Que: 4s. Co tu lepák zamknąć chce Ewangelikowie / pytając; iako tym

obyczaím

obyczajem nierównie będzie miało poważności Pismo ś. z nauki Apostolskiej, a niżli od onego zacnego Kościoła, gdyż pism onych nie składają Kościoł on za prawdziwe być uznal, iedno z nauki Apostolskiej: w tym y prawdziwie / y sami sobie są przeciwni. Bo acz nauką y przepowiadanie Apostolskie wstnie Kościołowi podane / iest środkiem do rozoznania prawdziwego Pisma ś. od podrzuconego; iednak ta nauka wstna y przepowiadanie / nie dawa żadney godności y poważności Pismu ś. ktora ono od Boga samego ma / nie z żadnego przepowiadania Apostolskiego. Bo daymy to niechby byli Apostołowie nic nie przepowiadali; ale tylko pisali / i za liby nie byto ono pismo ich prawdziwym pismem Apostolskim: a gdyż Apostołowie z natchnienia Duchá ś. pisali / i zażby ono pismo ich nie byto Pismem świętym / ieszcze y przed rozsadkiem Kościelnym: k temu / Kościół pierwszy choć z nauki Apostolskiej uznal y nam podał pismo prawdziwe / wczac nas że ono iako słowo Boże z wczciwością powinna przyimować mamy; iednak tey godności y poważności Pismu ś. nie dat ktora ono od Boga samego miało; tylko o nim wyświadczył; iż takiey poważności iest / iakośmy iuż nie raz powiedzieli. Ciąd to / iestliż Pismo ś. z nauki Apostolskiej swoje poważność ma / gdzież te nauke Apostolska o liczbie ksiąg prawdziwych starego y nowego testamentu w Pismie ś. wkażają Ewangelikowie / ktorzy żadney tradycyey y nauki Apostolskiej nie przyimują / okrom tey ktora w księgach nowego testamentu napisana iest: Także gdy Ewangelikowie powiadają; że pismo nowego zakonu, ma swoię poważność od pisma starego zakonu, y w tym grubie bładzą. Bo acz iedno pismo z tych drugie obiaśnia; wszakże iedno od drugiego poważności swey nie bierze / ale od Duchá ś. z ktorego natchnienia oboie napisane iest. A iż Chrystus Pan y Apostołowie brali nauke swoje pod czas z pisma starego zakonu: czynili to nie dla tego / żeby nauką ich z onego pisma poważność swoje miały: ale żeby pokazali / (do Żydow mówiac / ktorzy oprócz pisma starego zakonu / żadnego pisma in-

ste consequens
cye Ewange
likowskie.

I.

2.

Acto: 17. 11.

QVÆST.
XLVII.Kościół Bo-
ży iako nieiaka
zwierzchność
ma nad pi-
smem s. iako
nie ma.August: lib: 11.
cont: Faust: Ma-
nich: cap: 5.

go/za światem nie przyjmowali) iż sie to wszystko w Pánie Je-
zusie wkrzyżowanym wypetnito/co w Psalmiech/Prorocech
y w zakonie Mozyfowym o Messyasu byto napisano / á iž
on iest prawdziwy Messyas y Syn Boży. Tymże sposobem/
iž toż Páwet s. Berenczykom Żydom z stárego zakonu wy-
wodzit o Chrystusie/ słusnie oni słuchácze iego/ iž nie wfy-
scy záraz wierzylí / iestliżeby tak wszystko byto w piśmie co
powiádat Apostot co dzień písmá wważnie czytáli / chcąc
doznáć/iestliby sie to tak miáto.

W Questyey 47. pytáá ; Czemu Kościół pierwszy, chociaż rozsadek
dał o piśmie nowego zakonu, iednak dla tego żadney sobie zwierzchności y powa-
żności nad piśmie s. nie wzurpowat, ani sie pánem písmá s. czynił, ále owsem iego
poważności y zacności vsnawšy, pod rzad sie temu písmu s. poddał, y czcínwość wiel-
ka wyrzadzal, temu wierzył, y ono samo iedyne Kánonem być wšelkich inšych náuk
y písm ludzkich obwołał?

Odpo. Kościół Boży / ile iest ciátem wiernych / iáko
zá czásow Apostolskich / tak y teraz / nigdy sobie nie wzurpo-
wat zwierzchności żadney nad piśmie s. ále sie mu zgotá
poddawał y poddawa / żadnego o nim rozsádku nie czyniac.
Tak ma być rozumiany Augustyn s. gdy piše ; Zacność pí-
smá s. iest iáko ná nieiákiey stolicy wymioſto wysádzona / że-
by mu káždy wierny á pobożny dowcip slúżył. Ale / ile Ko-
ściół Boży / znáczy przetożone kościelne / z Duchá s. wierne
Boże nieomylnie náuczáiace / tym sposobem Kościół y on
pierwszy y terázniejszy miat y ma nieiaka zwierzchność nad
piśmie / o nim / iestcze nie przyietym / rozsádek czyniac : á
wšákże nie dáiac mu żadney poważności / ále wšytkie wier-
ne o iego zacności y poważności vpewniáiac : y wedlug te-
gož písmá raz zá światem przyietego / wšytkie písmá y náuki
ludzkie rozsádzáiace. Co tu lepák przydawáá Ewángeliko-
wie / żeby Kościół on pierwszy / písmo samo / spráwota y pro-
ba być y fundámentem wiáry swey y religiey obwołał / to-
smy iáko ich wymysl odrzucili / w I. czesci w okázaniu fat-
su ich 148.

W Que

W Questey 48. ządawania ; *Jeśli on Kościół pierwszy Apostolski nauki słuchający sam pismo ś. zakonu nowego własne od nie własnego rozszadł : przecże sobie ten y taki rozszadek kościoł dzisiejszy Rzymski przywłaszcza y wzurpuie? Bo coż ma dalej rozszadzać, co dawno przed nim on pierwszy Apostolski rozszadził?*

Odpow. Nie tylko on Kościół pierwszy Apostolski miał moc uznawać y rozszadzać pismo starego y nowego zakonu własne od nie własnego : ale y posledniejszych wieków / y terazniejszy Kościół Rzymski / iako naprzedniejszy Kościół Apostolski y głowa injszych Kościołow / ma też moc y władza / tak one księgi / ktore od Kościoła pierwszego za święte osądzzone są / lecz nie od wszystkich za takie przyjęte / znownu za święte wyświadczać y potwierdzać ; iako też y te o których po Apostolech była iaka wątpliwosc / za prawdziwe księgi Pisma ś. rozszadzać / żeby na potym o nich żaden słusnie nie wątpił. Taka władza ma Kościół dzisiejszy / dla tych przyczyn. Pierwsza. Bo ponieważ / względem rzeczy do wiary należących (iaki jest rozszadek o Pismie ś.) terazniejszy Kościół Rzymski ma tegoż Duchą ś. y też iego asystencya / ktora mieli Apostotowie święci / gdyż takaz jest potrzeba Duchą ś. z strony śafowania słowa Bożego y Sakramentow / teraz / iako była y za Apostotow : y obietnice P. Chrystusowe Kościołowi wezmione / nie doczesne są / ale na wiecznosć sie ściągata : tedyż bez wątpienia / Kościół dzisiejszy / tak pewny o księgach Pisma ś. o którychby wątpliwosc była / rozszadek wezynić może / iako y Apostolski. Druga. Przygadza sie podczas między Kacholiki / że o niektórych księgach Pisma ś. wątpią ; y heretycy / tak przestych wieków / iako y terazniejszych czasow / wiele ksiąg własnych Pisma ś. za podrzucone y nie własne wpornie dzierżają ; ktoż tu w tym pewny a nieomylny rozszadek wezyni / iedno ten Kościół Apostolski / na oney opoce mocney a niezwyctezoney / to jest / Pieczę / zasądzony / do ktorego mowiono ; wtwierdzaj bracia twoie? Trzecia. Jeśli Kościół posledniejszych wieków / niektore księgi za czasow Apostolskich nie od wszystkich przy-

QVÆST.
XLVIII.

Nie sam Kościół Apostolski / ale y dzisiejszy Rzymski ma moc rozszadzać pismo ś. własne od nie własne go.

Dla tych przyczyn.

Matth : 28. vlt.
Ioan : 14. 16.

2.

Luc : 22. 32.

3.

Czytaj w 1.
czesć w Rōd:
11. w fałszu 74.

Melchior Can^o
locorum Theo-
logie: lib: 2. c. 7.
Stapleronlib: 9.
princip: fidei,
cap: 12. & 13.

QVÆST.
XLIX.

EWANGELIKO-
wie pewności
Pisma s. od
kościół pier-
wszego Apo-
stolskiego /
mieć nie mo-
ga.

Origen: lib: 6.
hisor: Eusebii
cap: 19.
Euseb: lib: 3.
hisl: cap: 19.
August: lib: 11.
cont: Faustum
Manich: cap: 5.

iete / y o ktorzych przez kiltá set lat po Apostolech niektorzy
wypili / pewnymi á wlasnymi Pisma s. księgami byc vznak
y osadzil: iáko księgi Judith / list Páwta s. do Zydow / Obiá-
wienie Jana s. y inse: czemuž y teráznięszy Kościot / gdzie-
by iákiego rozsádku o księgách Pisma s. potrzebá bylo / tey-
že wádzzy mieć nie ma: Inse przyczyny dla krotkósci sie tu
opuszczáia. Durándowe słowá / iáko sie dob:ze rozumieć
moga / á iáko ie fałszua EWANGELIKOWIE / powiedzielisiny do-
wodnie w 1. zesćci w okazaniu ich fałszu 78. Acz niektorzy
ludzie wzeni w tym omýtké Durándowi przyczycáia / że tyl-
ko Apostolstiemu Kościotowi rozsádek Pisma s. przypisuie:
gdyž rzecz przeciwna / te przyczyny ktore siny teraz powies-
dzieli / y potrzebá / praxis, á zwyczyay Kościotá Bożego po-
slednięszych wieków / prawdziwa byc iásnie okázua.

W Quæstiy 49. zádawáia EWANGELIKOWIE; *Przez nam w*
Rzymkim Kościele rozsádku o Pismie s. dowiádowné sie y szukác każećie, gdyž nie-
iestesiny tak bárzo slepi y ná rozsádku od Boga pokaráni, že bysiny tey pewności nie-
radnięj tam szukali, gdzie iá nayduie, y skad iá bierze Kościol Rzymski, to iest, od
Kościolá Apostolskiego.

ODPOW. Tey pewności Pisma s. žádná miára od one-
go pierwszego Kościotá Apostolskiego (mnamšy Kościot
Rzymski) szukać y mieć nie mozećie EWANGELIKOWIE. Bo ná-
przod písma žádnego Apostolskiego w Bibliey (oproczy kto-
rey wy nie wierzyć niechcećie) o liczbie y pewności ksiąg Pi-
sma s. swietego / nie mácie. Druhá / Kościot po Apostolech / y
Patres stárodawni / pewności ksiąg Pisma s. szukáli y docho-
dzili z trádyciy Apostolskich: á te trádycye prawdziwe przez
porzáadne successye Kościotow przednięszych od Apostotow
fundowánych znáydownáli. Swiádecza o tym Origenes, Eu-
sebius, Augustinus, y inšy. Do tego przystepuia swiádec-
twá Doktorow dawnych / y Synodow Kościelných / kto-
rych sie doktádać y im wiára dáć potrzebá / kto chce byc o Pi-
smie s. vpewniony. Nád to wšyřtko / potrzebna iest ářsy-
stencya Duchá s. do pewnego rozeznánie ksiąg wlasných

od nie

od nie wtaśnych Pisma s. Te wszystkie srodzki y pomocy iż ma y zachowuje Kościot Rzymski/rozszadziac pisma: przetoż rozsadek iego w tej mierze pewny a nieomylny jest. Lecz wy Ewangelikowie żadnych tradycy Apostolskich nie przyjmiecie: a iż sami successyey żadney v was/ ani osob ani nauki od Apostotow następuiacey/ wkazać nie możecie/ successyey Apostolskich Kościotow/ lekce sobie poważacie; Doktorami y Synodami brakuiecie / y one według zdania waszego albo przyjmiecie albo odrzucacie; assystencyey Duchá s. zeście sie od Kościotá Apostolskiego oderwali / nie macie / iákoż wy od onego Apostolskiego Kościotá pewności pisma szukac / y mieć ia możecie: Pokážuie to Questya wasá 35. w ktorey księgi Judythy/ mądrości Salomonowey/ Eklezjaastyka/ Thobiaśa y Machabeyskie/ ktore Kościot Apostolski pierwszy/ Concilia, y Patres blisko po Apostolech badacy/ záwtasne a prawdziwe księgi Pisma s. przyieli / wy z Kanonu Pisma s. iáko niepewne księgi/ wytaczacie y odrzucacie. Ale sie wam ná ten fatś odpowiedziáto dostátecznie w I. czesći w okázaniu fatśu waszego 74.

W Questyey 50. y 51. zádawáta Ewangelikowie; Iestli to iest prawda, iako wy bliźnicie, że samemu pismu wierzyć, iest niczemu nie wierzyć: iakoż też Kościolowi, swo'ey sie szeregubney powagi wśpieraicemu, wierzyć, będzie czemu wierzyć? iako też nie mamy skąd ináđ szukać y dosięgac poważności Kościotá, abysmy iako pismu dla kościotá, tak kościolowi dla czego inśego wierzyć mogli?

Odpo'w. Czesiosmy tu powiedzieli Ewangelikowie; że Pismo s. iż iest slowem wieczney prawdy/ iest samo w sobie y przed Kościelnym rozsádkiem/ pewne a prawdziwe/ y od Kościotá żadney poważności / ktora od Bogá ma nie bierze. Ale v nas/ bez świadectwa Kościotá Bożego/ tej poważności nie ma. abowiem nie możemy ani iestessmy powinni / pewnie a nieomylnie wierzyć/ żeby slowem Bożym/ y z náchnienia Duchá s. nápisánym bylo: aź nas w tym Kościot porósfchny / ktory zábtadzić nie może / świadectwem y rozsádkiem swym v pewni. Inśey żadney drogi/ oprócz tej/ do po-

Jáká pewność pisma s. v Ewangelikow.

QVÆST.
L. LI.

Kościelne świadectwo porósbne / ábysmy pismu wierzyli.

D. Jakub Wua
teł w Apolo
gicy Ráthol.
pag: 567.

Cont: epist: Ma-
nichai Fundam:
cap: 5.

Kościół o Pi-
smie / a pismo
o Kościele
świadczyc: te-
dno drugiemu
poważności
własney nie
wymulac.
1. Tim: 3. 15.
Ioan: 14. 16.

Ioan: 1. 7.
Matth: 11. 2.

znania pewności ksiąg Pisma s. nie mają. Nie jest tedy to
błuznierstwo Ewangelikowie / że samemu pismu wierzyć /
jest niczemu nie wierzyć: iedno tak te słowa rozumiecie /
iako ie ten wczony ma / ktory ie napisat / rozumiat y wytożył /
a wedlug waszego mozgu wicherowatego ich nie wywracay-
cie. O was / y przeciw wam sa napisane. Bo iesli pprocz pi-
smá / nie inšego przyjmowác y wierzyć niechcecie; a z pismá
samego / dowieść nie możecie / żeby to pismo / ktore w Biblii
macie / a nie inše / byto prawdziwe a nie podrzucone słowo
Boże: tedy y to samo pismo / ktore w Biblii jest / będzie
wiary nie godne: a za tym / niczemu wierzyć nie będziecie.
Prawda to tedy; pismu samemu (oprócz świadectwa Ko-
ścielnego) wierzyć / jest niczemu nie wierzyć. A przetoż tym
podobne słowa Augustyn s. napisat; Jabych Ewangelii
nie wierzył / by mie nie wzbudząta poważność Kościelna.
Ale pytaacie; skąd zaś Kościół swoje poważność będzie miał;
abo ráczey / kto o nim świadectwo będzie wydawał / aby siny
mu wierzyli? Nie będzie tu dla tego iako to pisacie Ewan-
gelikowie / Kościół Kościółá potrzebował / ani powaga po-
wagi. Ale iako o Pismie s. Kościół nieomylnie świadczyc; że
jest słowem Bożym / y nauka wieczney prawdy: tak zaś Pi-
smo s. o Kościele wyświadcza; iż jest filarem y utwierdze-
niem prawdy / iż z nim Duch s. mieszka aż na wieki / ktory go v-
czy wšytkiey prawdy: y dla tego Kościół / iako w każdey rzeczy
do wiary należącey / tak y w tym o Pismie s. rozsądku / ktory z
Duchá s. jest / prawdziwym jest / zbladzić nie może. Na tym
świadectwie o Kościelney poważności / ktora Boska jest /
každy przestac powinien. Nie inaczey iedno iako Jan Arzci-
ciel o Chrystusie Pánie świadczyc / aby wšyscy przezeń w
Chrystusa wwierzyli. a Chrystus zaś świadectwo y powa-
żność Janowe potwierdzat y wyświadczał: tak też Ko-
ściół o Pismie s. świadczyc; a Pismo zaś o Kościele. Kościół
jest świadkiem y káfárzem słowá Bożego: a Pismo s. swiá-
tłość y prawda Kościółá w káziwaca y poważność iego / kto-
ra ma od Boga / wyświadcza iaca.

W Que-

W Questyey 52. y ostateczney / tak pytaia y zádawáia Ewangelikowie; *Iesliże ná pierwszych Kościola Bożego początách, samemu glosowi Bożemu Kościol wierzył, czyli nie? iesli samemu glosowi Bożemu wierzył, á nie bylo to bluznierstwem na onym początku: przeczże wždy dziś samemu Pismu s. ktore iesť ná mieyscu onego słowa Bożego vsťnego, wierzyć, iesť wedle was niczemu nie wierzyć?*

Odpow. Wiára Pátryárchow / Prorokow y Apostotow swietych ná początku Kościotá / glosu Bože^o slucháiacych / w tym sie zgadza z wiára rzecniow Prorockich y Apostolskich / y inszych wiernych náuki Prorockiey y Apostolskiey slucháiacych; iz tak tych / iáko y onych wiára / zásadza sie ná sámy m Bogu wyroki swe oznáymiacym. Ale w tym iesť roz-
znosc. Abowiem Prorokom y Apostotom tátemnice y wola swa Bog obiawíat immediatè, nie vžywáiac zwyczajnych sřzodtkow / ktorymi ludzic zwykł do wiáry przywodzic: y przetož oni ná sámy m Bogu wiáre swa gruntuiac / sámemu słowu iego / bez žadnych inszych swiádkow y náuczycielow / wierzyli. Lecz inszy wierni (iz do nich Bog / nie tak iáko do Prorokow y Apostotow immediatè mowi / ále przez Kościot swoy / y náuczyciele / ktore przystoynie á porzadnie do nich posyťa) ácz wiáre swa ná oney pierwszey y wieczney prawdzie Bogu sámy m / wola swa obiawíaiacym / zásadzáia / y słowu iego / dla iego powážnosci wierza / wšákže przez Kościot / ktory to słowo Bože / badž ná pismie / badž bez pisma / perw-
nie á nieomylnie przektáda y podawa. Dla tego ono Páwet s. powiedziat; Przybudowáni / práwi / ná fundámencie Apo-
stotow y Prorokow / ná sámy m napředniejšym wegíelnym kámienu Chrystusie Jezusie. Abowiem wierni Božy / po Pánie (ktory iesť wegíelnym napředniejšym kámieniem) zásadzáia sie ná przepowíadání / swiádectwie y náuce Pro-
rokokow y Apostotow SS. A to przepowíadání y náuka nie inša iesť / iedno glos Kościotá náuczáiacego / y nam słowo Bože nie omylnie podawáiacego. Przetož pismu sámemu / bez tego swiádectwa y náuki Kościelney wierzyć / iesť / iá-

Jáko glosowi Bożemu wierzyli / oni / do ktorych Bog mowil.

Jáko inszy wierza / ktory m Bog przez Kościot wola swa / lub ná pismie / lub bez pisma / oznáymíe.

Ephes: 2. 20.

Kosmy wyższej okazałi / niczemu nie wierzyć: ábo tylko ná ludzkiej sie perswazyey y omylnym mniemaniu sádzić / ktore daleko inſe ieſt / od prawdziwey wiary Kátholickiej / ktora Piſmo ſ. iáko ſłowo Boże przyimujemy / y onemu pewnie á nie omylnie wierzymy.

O DAWNOSCI W KOSCIELE BO-
żym Korony Papiestkiej / Kárdynałow / ſkładaniu
Synodow / Koronowaniu Krolow / budowaniu Koſcio-
tow y klasztorow przez Papięzã; o cátowaniu nog tego /
y iáko ieſt głowa Koſciota P. Chryſtuſoweg.

Rozdział II.

1. Pytá-
nie.

O papiestkiej
Kronie.

Exod: 28. 36.

Swiete pá-
nu / to ieſt /
umie Boże Je-
houá.

O teyie bláſe
złotey.

Exod: 29. 6. &

c. 39. 29.

Leuit: 8. 9.

W Kwestey 1. Pytáia naprzod; w ktorey ziemi, y ná iákiej ſolicy
Biskup Rzymſki przed 1500. lat, w troiſley koronie ſiedział.

Odpow. Jáko w ſtárym zakonie / Biskup nawyſſzy A-
ron / z roſkazania Bożego / ztocey Korony vzywát: (o ktorey
táć nápiſano; Uczyniſz bláche ze złotá naczysſzego / ná kto-
rey wyrzeſz robota ſincerſka / Swiete Pánu: y przywiażesz
ia ſnurem z ſyácinchu / y bedzie ná czapce / nád czotem Bi-
ſkupim: á te bláche Medzecz Eccleſ: 45. 14. zowie Korone /
ktora bytá troiſta / wedlug Jozepha lib: 3. antiquit: cap: 7.
táć w nowym zakonie / Apoſtutowie SS. dla doſtoieñſtwá y
uczciwoſci vzedu Biſkupie / ktory ná ſobie mieli vzywáli
ná głowie korony złotey. Piſe to o Jakubie ſ. Biſkupie Je-
rozolimſkim / Hieronym; De ſcriptor: Eccleſ: in Iacobo, & in
epiſt: ad Galat: cap: 2. y Epiphániuſ Hareſi 29. cont: Na-
zara os, & 78. Antidicomarianitarum. ná ſwiadectwo Kle-
menſá y Euzebiuſá przywodzac. Przyczynę noſenia tey ko-
rony te dáia; áby ſie przez nie známionowáto / przenieſienie
ſtolicey Kroleſtwá Dawidowego / tudziez tez y Káptániſtwá /
do Koſciota P. Chryſtuſowego / y włanie tego Kroleſtwá y
Káptániſtwá ná Apoſtoly / y ſucceſſory ich Biſkupy Koſciota
pomocznego. Toz o Janie ſ. Ewángeliſcie Polkrates /

w liście do Wiktora Papieża / w Euzebiusa / świadczy: y toż o nim Hieronym powtarza. Z tey tedy przyczyny / Biskupi wшыsey Kościoła Chrześcijańskiego / a osobliwie y następujący Biskupi Rzymscy / na stolice y urząd Piotra ś. Kościoła powszechnego Pasterza następujący / na znak Królewskiego Kaptanstwa P. Chrystusowego / (ktorego sa namieszniakami) od czasow Apostolskich aż do tad / Korony przy sobie Bożey / z podania y przykłądu Apostolskiego używają. Jesli dwousta abo troista / mąto na tym należy. Ale iako bytą kosztowna dacie znać dawny historyk Pogański / Ammianus Marcellinus. gdy piše o jednym tyrannie Afryckim Maseizel nazwanym / ktory gdy byt porażony od Theodozyusa / aby go sobie przejednat ; Militaria signa, & coronam sacerdotalem cum ceteris quæ interceperat , nihil cunctatus restituit, ut præceptum est. Woienne / powiada / chorągwie / y Korone Biskupia / z inszymi rzeczami / ktore byt pobrat / nic nie myslac wrocit / iako byto rozkazano. O Koronie Ambroze go ś. tak piše Ennodius ;

Serta redimitus gestabat lucida fronte

Distincta gemmis : ore parabat opus.

Korone też Biskupia Euzebius wspomina / gdy tak kazanie swe o budowaniu Kościołow zaczyna ; Amici Dei, & sacerdotes, qui sacrosancto podere, indumento cœlesti, gloriæ corona, diuina unctio, & sancta Spiritus sancti stola circumuestiti. A Grzegorz Wlasyanzeński Biskupem zostawшы / tak o sobie piše : Idcirco me Pontificem ungis, ac podere cingis, capitique cydarim imponis, atque spiritualis holocausti altari admoues. &c.

W teyże Qwestyey pytania ; W których krajach Papież przed 1500 lat, sarkatne Kardywały swoje miał ?

Odpow. Kardynatowie / od czasow Apostolskich / zawię bywali z Presbyterow y Diakonow Kościoła Rzymskiego / potym y z Biskupow inszych krajow / na to obierani / żeby byli pomocnikami w rządzie Kościoła powszechnego.

Rada y

Euseb: lib: 5.
cap: 24. al: 23.
Hier: de scriptor: Ecclesiast: in Polycrate.

Lib: 29. histor.

In epigrammate de Ambrosio.

Lib: 10. histor: cap: 4.

Apolog: 3.

2. Pytanie.

O Kardynałach.

Tomo 1. Con-
ciliorum, Can:
6. 7.

4 Lib: 11. epist:
34. ad Ioan.
Syrac.

6 Lib: 5. ep: 11.
ad Fortunatum.
Leo 9. in epist:
ad Michaelem
Imper.

Martin. Polon.
Platina, Onu-
phrius in In-
noc. 4.

3. Pytá-
nie.

o składaniu
Synodow
przez Papięszá
Vide August.
epist: 217.

Ioan: 21. 16.

Káda y Elektorámi Biskupa Rzymstkiego. Dawność tego
vrzedu pokazuje dosyć iasnie Koncylium Rzymstkie wtore/
ktore bylo przed 1200. lat / zá Sylwestra Papięszá / wspomini-
nając ná kilku mieyscach Kárdynaty: á osobliwie w Kano-
nie 6. gdy tak pisze: Vt Diaconi non essent plus vel amplius
per Parochiarum examen, nisi duo: & Diaconi Cardinales
urbis Romæ septem. g dzie Koncylium nie stánowi Kárdy-
nátow; ále iáko vrząd dawno przedtym w Kościele Rzym-
skim postanowiony wspomina: y to tylko rostkazuje; aby o-
procz siedmi Kárdynátow Diákonow Kościoła Rzymstkie-
go / byli dwá inšy Dyákonowie / ad examen Paráciarum.
Grzegorz s. przed 1000. lat / wspomina Kárdynaty ^a y Pre-
sbytery y ^b Dyákonoy Kościoła Rzymstkiego; á Ioan: Diaco-
nus, w żywocie Grzegorza s. czyni też wzmiankę Kárdyna-
tów Biskupow / ktore z Presbyterow Kárdynátow ná Bi-
skupi vrząd tenże Papięszá poswiecił. O vrzedzie Kárdynál-
skim wyżšey pomienionym / pisze Leo IX. y przed 400. lat
Bernárd s. lib: 4. de consideratione ad Eugenium. y ep: 188.
Gáler czerwony / y hártatna háta / ácz pozdniey / ále stufnie-
ná Koncylium Lugduńskim zá Innocencyusa 4. Kárdyna-
tom / iáko insignia do ták zacnego vrzedu są przydane / dla
tego; aby ná ten vrząd powotáni / tey fárbey vbiorem vpo-
mnieni / nigdy nie zátováli / y owšem / gdzieby tego bytá po-
trzeba / gotowi byli / kreć swa dla wiáry Chrześcýánskiej /
dla praw y wolności Kościoła Bożego przelać.

Trzecie pytánie w teyże Questyey; Ktore Papięsz przed 1500. lat
Koncyliá skłádał?

Odpow. Káždy Biskup w swey Dyácezyey / Arcybiskup
w swey Prowincyey / Pátryárcha ábo Primas w iednym kro-
lestwie ábo narodzie powinien Synody stádać. Lecz Bi-
skup Rzymstki nie tylko Synody Rzymstkie ábo Wtoſkie; ále
y wšyſtkie generalne Koncyliá stádać ma. Jego bowiem
spráwie / iáko Pásterzá Kościoła powszechnego / successorá
Piotrá s. wedlug postanowienia Chryſta Pána / wšyſtkie

owce y bá-

owce y báránty Kościotá Bożego / wśelákie stany Chrześci-
 áńskie duchowne y świeckie / w rzeczách duchownych / podle-
 gły. Ze wśyſtkiego świata (piſe Leo s. Papięż tego imie-
 niá pierwyſy) ieden Piotr obrány ; ktoryby y náđ wśyſtkimi
 narody do wiáry powotány / y náđ wśyſtkimi Apoftoty / y
 náđ wśyſtkimi Kościotá Bożego Biskupy zwierzchność
 miał ; żeby (chociaź między ludem Bożym wiele ieſt Biſku-
 pow / y wiele Páſterzow) wśyſtkie właſnie rządzit Piotr / kto-
 re naprzédnięſzym obyczáiem iáko pryncypat rządzit Pan
 Chrystus. Żaden tedy inſzy Biskupow (ktorzy właſnie nale-
 ża do Koncylium) z rozmaitych krolestw / narodow / y iezy-
 kow / ná Synod generalny / zgromádzáć áni powinien / áni
 może / oprócz tego Páſterzá powszechnego / ktory ma zwierz-
 chność náđ wśyſtkimi Kościotá Bożego Biskupy. Ták ieſt
 conſtytucya Apoftolſka / vgruntowána ná ſlowie Bożym :
 ktora wznowito Koncylium generalne naprzédnięſze Ni-
 ceńskie / opiſáli Márcellus I. meczennik / y Julius I. ſlawni
 Kościotá Rzymſkiego Biskupi. Márcellus ták o tym piſe ;
 Apoftotowie świeci y ſucceſſorowie ich / zá náthnieniem
 Páńskim / poſtánowali ; żeby żaden Synod nie był / oprócz
 ſtolice Rzymſkiej pozwolenia : y żeby żaden Biskup w kto-
 rychkolwiek rzeczách obwiniony / nie był ſłuchány áni ſádbo-
 ny / iedno ná Synodzie przyſtoynie zgromádzonym / y ſwego
 času moca ſucceſſorá Apoftolſkiego ztożonym. Julius zá-
 ſie ták przywođzi dekret Apoftolſki ; (iáko go w liſcie tego
 wspominaia Sokrates / Sozomenus y Nicephorus) τοῦ ἐκ-
 κληſιαſτικῆ κανόνος κελεύοντος , μὴ δεῖν παρὰ γνώμῃ τῆ ἐπιſκό-
 που ῥώμης , κανονίſειν τὰς ἐκκληſίας. To ieſt / Kościelny Ka-
 non zákázuie ; aby oprócz zdánia Biskupá Rzymſkiego / Ko-
 ścielne ziązdy ábo Koncylia ſtádáne nie byty. Bo tu κανόν
 νίſειν τὰς ἐκκληſίας , iáko wyktádáia Caſſiodorus y Nice-
 phorus , ieſt / Conuocare Eccleſias , ſeu , indicere Concilium ,
 ztożyć Synod : á nie świecić Kościoty / iáko źle przektáda Mu-
 ſculus. Toż wyſwiadcza vſtáwiczny przez ták wiele lat zwy-

Serm : 3. anni-
 uerſario ſue
 aſſumptionis.

Ioan : 21. 16.
 Synod : Alexan-
 drina in epiſt : ad
 Felicem.
 Marcell : epiſt :
 Decretali 1. ad
 Episcopos An-
 tiochená Pro-
 uincia.
 Tomo 1. Conc.
 Socr : lib : 2. hiſt :
 cap : 17. al. 13.
 Sozom : lib : 3.
 cap : 9. al. 10.
 Niceph : lib : 9.
 cap : 5. hiſt.

Caſſ : hiſt : trip :
 lib : 4. c. 9. 19.
 Niceph : vt ſu-
 pra.

czay Kościoła Bożego: w którym żadne Koncylium generalne złożone nie było / iedno za powodem albo dozwoleciem Biskupa Rzymkiego. Przed Nicenskim pierwszym / przez 300. lat / żadne generalne Koncylium / dla cięskiego Pogańskich Cesarzow przesładowania / złożone być nie mogto. Lecz iako sie pokoy Kościołowi Bożemu otworzył / Roku Páńskiego 327. Nicenskie napierwsze generalne / złożyt Konstántyn wielki; za dekretem y za dozwoleciem Sylwestra. Świadczy o tym Synod 6. act: 18. y Damasus in Pontificali, Rufinus lib: 1. hist: cap: 1. Konstántynopolskie pierwsze generalne nie tak złożyt Cesarz Theodozysus starszy / iako list y rozkazanie Papieża Dámazá / o złożenie tego Concilium, do Biskupow rozestat. Piše o tym Theodoretus lib: 5. hist: cap: 9. Epheskie pierwsze generalne / za Theodozysusá mtodsego złożone za powodem y wola á rozkazaniem Celestyna / o czym piše sam Celestynus / Prosper / Ewágrius / Photius. Chalcedonskie Koncylium generalne / według zdania y rozkazania Leoná Papieża / złożyt Cesarz Márcyan. Świadczy o tym sam Leo / epist: 93. cap: 17. ad Turbium; Dedimus literas ad fratres & Cõepiscopos nostros, eisquẽ Concilium Synodi generalis indiximus. **A Biskupi** Masiatać pišac: In Chalcedonsium ciuitate multi sancti Episcopi conuenerunt, per iussionem Leonis Romani Pontificis; qui verè caput est Episcoporum. **Ná tymże Synodzie 630. Biskupow** nie kazano Dyokłorowi Pátryársze Alexandryjskiemu miedzy Biskupy siedzieć / iż smiał Synod złożyc bez dozwolenia Papieskiego: Quod nunquam licuit, nunquam factum est. Toż ma być rozumiano o inszych generalnych Synodách / aż do Trydentkiego. **W owsem iako pierwsze miejsce Biskup Rzymski** / albo swa osoba / albo przez osoby swe ná każdym Concilium miewał / y definitiuam sententiam, poczawszy od pierwszego Hierozolimskiego / tak żadne bez tego potwierdzenia w Kościele Bożym nigdy ważne nie było. **O czym wiele świadczy Historykowie y Patres.**

In epist: ad
Cyril.
Prosper in
Chronico.
Euagr: lib: 1.
cap: 4.
Phot: in lib: de
7. Synod.
Epist: Episcop:
Mesiz ad Leon.
Imper.
Tom: 2. Conc.

In Conc: Chal.
Act: 1.

Acto: 15.

O koronowaniu Krolow przez Biskupy.

242.

Czwarte pytanie; Ktore Krole Papież przed 1500. lat koronował?

Odpow. Na on czas Cesarze Pogańscy albo prawem dziesięcym jeden po drugim; albo obieraniem wojska, pod czas też y Senatu Rzymskiego / na Państwo wstępowali / y korony dostawali. Także y Krolestwa / ktore iescze były na on czas wiary Chrześcijańskiej nie przyięty / Krole sobie wedle praw y wolności swych obieraly y koronowały. Lecz gdy Krolestwa Pogańskie P. Chrystusa poznaly / inſy sposob wstępowania na państwo Krolow y Cesarzow Chrześcijańskich nastal. Bo iż wiernych Bożych Krolestwa / nie sa iako zgoty świeckie y pogañskie; ale poniekad z strony wiary sa duchowne: y przetożeni ich / cel panowania swego zamierzony maia: nie tylko pokoy y dobre pospolite poddanych swych; ale daleko wiecey obrone Kościoty Bożego przeciw Pogañstwu / odſzczepieństwu / kacerstwu y Tyrannom / a rozmnożenie prawdziwey wiary y chwaly Bożey: z tey przyczyny / iako w starym zakonie / ktore Bog Krole ludu swego mieć chciał / ci byli od nawyższych Kaptanow albo Prorokow / na ten wrzad pomazani / iako Saul y Dawid od Samuela / a Asael Krol Syryjski od Eliasa /^b Jehu Krol Izraelski od syna Prorockiego: tak y w nowym / Biskupi / ktorym to nalezy / Krole (iako v nas Primas Regni, Arcybiskup Gnieźnienski /) Papież Cesarze Chrześcijańskie / iako poczeli być Chrześcijany / sam / albo przez inſe / za dozwoleciem swoim / pomazywacia y koronua: aby wiedzieli że przez Boga y dla Boga a pomnożenia chwaly iego Krolowac maia / y sa slugami Krola onego nawyższego cierniowa korona y koronowanego. Tak o tym piſe Ambroży s. Veteri iure a Sacerdotibus donata imperia; non vsurpata. y Petrus Cluniacensis: Quamuis Ecclesia non habeat Imperatoris gladiū; habet tamen super ipsos Imperatores imperium. Dla tego też po koronacyey / sami przez sie albo przez posly swe / Krolowie y Cesarze Chrześcijańscy / namiestnikowi P. Chrystusowemu / pokornie do uog przypadaiać / y w osobie iego Chrysta Pana swego czczac /

4. Pytanie.

Koronowanie Krolow w Kościele Bożym przez Biskupy Krad y iako dawne.

1. Reg: 10. 1.

1. Reg: 16. 13.

3. Reg: 19. 15.

4. Reg: 9. 6.

Epist: 33. prope sinem.

Epist: 29. lib: 6.

3b ij

poslu-

Chryf: hom: 4.
in verba Isaia.

Leo epist: 73.
alias 75.

Karanie wy-
stępnych Kro-
low y Cesar-
zow.

3. Reg: 19. 15.
Ierem: 1. 10.

Pfal: 44. 16.

Cedr: Zonar: in
vita Leonis I. fau-
Paul: Diac: li: 6.
cap: 5.

Blond: decad: 2.
lib: 3.
Nauc: gen: 34.

Blond: decad: 2.
lib: 6.

Matt: Palm: in
chronico.

posлуŝeństwo w wierze świętey y w rzeczach duchownych oddawáia. **Pieknie o tym Chryzostom s.** Maior est Sacerdotis, quàm Regis principatus. Propterea Rex caput submittit manui Sacerdotis: & ubiq; in veteri scriptura Sacerdotes inungebant Reges. y **Leo Papież w liście swym do Leoná Cesarzá:** Debes incunstanter advertere, regiam potestatem tibi non solùm ad mundi regimen; sed maximè ad Ecclesie praesidium esse collatam: vt ausus nefarios comprimendo, & quæ bene sunt statuta defendas, & veram pacem iis, quæ sunt turbata, restituas. **Tey powinności gdy Krolowie y Cesarze nie czynia/ słuŝnie Papież przestepne klatwa/ y ztożeniem z wrzedy karze.** Sámuel Saulá nieposлуŝnego ztożył; Dawidá ná iego miejsce ná krolestwo pomázal. **Eliaŝowi moc dáie duch Boży/ aby krole stánowit y skádat/ Izraelskie y Stryjskie.** Jeremiaŝowi także Bog moc dawa nád narodami y krolestw y aby psowal y budowal / wyrwywal y sádzil. **A nie bedziesz moc y godność Apostolska y namiestnikow ich wietŝa / o ktorych powiedziat Duch Boży: Míaŝto oycow národzitoŝ sie synow: postanowis ié ksiáżety po wŝyskiej ziemi:** Dla tego Grzegorz wtory / Leoná Cesarzá obrázo- borce záklal / y dáwał mu podátkow we Wtoŝech zákazal. **Zácharyas / zá prosba Fráncuzow / Childeryká z krolestwa ztożył / á Pipiná oycá Károlusá wielkiego ná iego miejsce obráć rozkazal.** Leo trzeci / Cesarŝki wrzad od Grekow przes- nioŝ do Niemiec / y Cesarzá uczynil Károlusá wielkiego. **Grzegorz piaty / siedm Elektorow do obierania Cesarzá postanowil.** Grzegorz siódmy **Bolesława / ktory Stánisława s. zábil / záklal / y z krolestwa ztożył.** Toż z Henrykiem czwartym Cesarzem uczynil / á inŝego ná iego miejsce obráć kázal. **Takież Innocentius trzeci z Otchonom czwartym / Klemens hoŝty / z Ludwikiem czwartym Cesarzámi posta- pili.** Innocentius czwarty / gdy zrzucil Fryderiká wtorego / państwo Rzymŝkie przez 28. lat byto bez Cesarzá. **Inŝe przy- kłady / dla przedtużenia / tu sie opuŝczáia.**

O całowaniu nog Papieskich.

Piate w teyże Questyey pytanie; Ktorem Papię przed 1500. lat,
nogi nakwiesze swoje całować dawal?

Odpow. Stara to ceremonia y zwyczajna / nie tylko w
Zydow / y Chrześcijan / od czasow Apostolskich; ale też y w
Pogánstwie. Abowiem Cesarzom Rzymskim / Krolom Per-
skim / Káptanom Pogánstkim nogi całowano. ⁱ Abigail w pá-
dta do nog Dawidowych; ^k Esther do Aswerusowych; ^l A-
chior do nog Judythy; ^m Mágdalená do nog Chrystá Pá-
ná: czego w niey Pan napokornieyfy nie gánit. Pierwszy
Chrześcijanie summy przedánych máietności swych / przy-
nosząc do Apostotow / nie w rece im one pieniądze dawáli;
ale przed ich nogi pokládali. Co wważaiac Chryzostom;
Magnus, inquit, honor: quandoquidem non in manus; sed
ad pedes Apostolorum ponebāt. y ná drugim mieyscu: Non
ad manus ipforum ponebant; sed ad pedes: declarando fi-
dem & pietatem, & reuerentiam quam habebant Apostolis,
& quod maioris ducebant, quod ab eis reciperentur, quàm
quòd ab eis darentur dona. Kornelius Kotmistrz przypadt
do nog Piotrowi. Stroż ciemnice do nog Páwtowi y Syli.
Obzedy stare Apostolskie pokutuiacych / między inšymi te-
byty; wpaść do nog Káptánstkich / przed nimi pokleknać. Prze-
to Dion: Areopagita wcezeń Apostolski / strofuię Demophila /
że Káptaná do nog drugiego Káptaná przypadáiacego / ode-
pchnał. Tertullianowe słowa są; Presbyteris aduolui, &
charis Dei adgeniculari. Náwet Chryzostom s. wpomina
Antyocheńczykow / aby do Mnichow chodzili / nog sie ich do-
tykali / obtápiáli: Ad eos, inquit, abi, hospitare, accede, san-
ctos tange pedes. multò namq; honestius est illorum pedes
tangere, quàm aliorum caput. Dic enim mihi: si quidam
statuarum pedes apprehendunt, quoniam regiam tantum
habent figuram: tu ipsum in se habentem Christum non pe-
dibus tenebis, & saluus eris? Sancti sunt pedes, licet viles
sint: inquinatum verò neque caput venerandum est. San-
ctorum namq; pedes magna potuerunt: quamobrem & vici-

h h i q

scuntur,

244.

5. Pyta-
nie.

O całowaniu
nog Papię-
skich.

Plutarch.

Seneca.

Pomp: Latus.

ⁱ 1. Reg: 15. 24.

^k Esth: 8. 3.

^l Iud: 13. 30.

^m Luc: 7. 45.

Acto: 4. 35.

In Act: hom: 11.

Acto: 10. 26.

Acto: 16. 29.

Epist: 8.

Lib: de penit:

cap: 9.

Ad pop: Antio:

hom: 59.

scuntur, cum pedibus pulverem excusserint. Jesliż tedy tak
 starodawna ceremonia / w wszystkich narobow przyjeta / y w
 Kościele Bożym zwyczajna / kaptanom podleyfey condycy-
 ey / y zakonnikom bywata wyrzadzana: czemuż sie nie godzi
 do nog namiestnika Chrystusowego / successora Apostolskie-
 go / z pokory y wczciwości Chrześcianskiej / przypasc? To
 przypadanie do nog Papiestich y catowanie ich / iako dawne
 y w Kościele s. zwyczajne / wspominaia akta Suzanny s.
 meczenniczki / przed 1300. lat / gdzie napisano / iż zoną Klau-
 dyusa powinowatego Dyoklecyaná Cesarzá / vpátdá do nog
 Káiusá Papieża / y one wedlug zwyczajú pocátowata / pro-
 šac aby ta do wiary / iako y mezá iey przypuscit. O czym
 Baronius Annalium Tomo 2. Anno Christi 294.

Obrażaia sie tym Ewangelikowie że Papieża Sanctissi-
 mum, Beatissimum, naswietšym zowa: y przeto nogi tego
 naswietše / šydzac vszczypliwie / nazywaia. Lecz z slow
 Chryzostoma / máto przed tym pozożonych / moga sie nau-
 czyć / że y onych podtych a vbogich zakonników nogi / swiete
 zowie. Grekowie y Lácinnicy ten tytul Papieżowi zdawná
 dawáli / niech czytáta list 10. y 11. Cyrilla Alexandryškiego
 do Celestyna Papieża: listy Augustyna y inszych Biskupow
 Afryckich do Innocencyusa Papieża / epist: 90. 95. &c. y
 inszych ktorzy mu ten tytul dáta / Sanctissimo, Beatissimo, &c.
 Na Koncylium Kálcedońskim generalnym / 630. Bisku-
 pow / Act: 16. o Leonie Papiezu mowia: Beatissimus & A-
 postolicus vir Papa, hoc nobis pracepit. Nad to Pismo s.
 wierne Boże / swietymi zowie / Tob: 8. 5. Actor: 9. 13.
 Actor: 26. 10. 1. Pet: 2. 9. 1. Cor: 1. 2. Kázdy wierny / po-
 wiáda Chryzostom / dla tego / że wiernym jest / swietym jest.
 Czemuż tedy / miedzy wiernymi naprzedniejšy / dla nawyż-
 šego vrzedu ktorzy noši ná sobie / naswietšym nie ma byc
 zwány? Dawano to nazwisko w Rzymian rádnyim Pánom /
 y podedás fláchdicom dobrze zachowátym: czemuż sie tego
 nie godzi dáć namiestnikowi Chrystusowemu? Nie trzeba

Papieża Au-
 šnie zowa Na-
 swietšym.

Támže Act: 2.
 Leoná zowia
 Sanctissimum.

Chryf: hom: 10.
 in ep: ad Hebr.

O Cicerona
 tego dosyc
 wyšest.

tu ná to pátrzyć / iesli Judaš / abo Piotr / dobry abo zty : ále
 nawiecey ná vrzad / ktory Chrystus Pan wtožyt náń ; že iest
 Pasterzem owieczek iego : že siedzi ná stolicy kšiažečią A-
 postolskiego / že iest káptan nawyžšy / y Biskup powshechny /
 iáko go zowie Koncylium Kálcendonškie generálne 630. Bi-
 škupow. Madžze Hieronym s. Episcopus, powiáda / Pre-
 sbyter, Diaconus, non sunt meritorum nomina; (sed offici-
 orum. Bo chočiaz nie wšyšcy iednákiey máia šwiatobli-
 wošči žywotá / ktorey žaden bez niewinnošči žywotá mieč
 nie može; wšákže / iáko piše Augustyn s. iest niektořa šwia-
 toblivošć pomázánia / niektořa šwiatobliwošć šakrámen-
 tu : dla ktorey dwoiákiey šwiatobliwošči / stušnie Papieže
 šwietymi zowa / y te / ktorzy / iáko y dudzy ludzie / křewkošči
 podlegli. Czego iednáč Kwángelikowie dšisiesy czynič
 niechca / žeby sie pokazáli byč z onych liczby / o ktorych táč pi-
 še Chryzostom s. Vt diabolus, ita etiam quilibet facit ha-
 reticus; vehementissimus in tempore persecutionis, loquens
 cum Pontifice, non eum vocat Pontificem, nec Archiepisco-
 pum, nec Religiosissimum, nec Sanctum, &c. nomina illi ad-
 ducit communia, eius negans auctoritatem: Diabolus hoc
 tunc fecit in Deo.

Šzošse tážže pyťanie: Ktoře Papiež przed 1500. lat košcioly budował?

Odpow. Acžkolwiek pierwszy Chrzešćijaně / zářaz po
 przyiečiu wiary / dla čieškiego á częštego przešládowánia
 niewiernych / nie mogli košciotow ná křtate pogánškich
 ábo Hierozolimškiego z gruntu budowač; wšákže iednáč
 iesteže zá Apostotow / mieli w domách wšasných niektoře
 przestřeženše miešća / iáko sale / ná chwate Bože / dla modli-
 twy / sluchánia šlowá Božego / dla Šakrámentow vžywa-
 nia / oddáne / y od pospolitěgo miešćánia rozdzielne / ktoře
 Ecclesias, košcioty zwáli / iáko o tym šwiádeczy liš Páwta s.
 do Koryntyan pierwszy káp: 11. v. 18. 22. káp: 14. v. 34. Co
 sie tknie košciotow Křymškich / iesteže zá Piotřa s. pierwsě
 go Biskupa Křymškiego (ktory táč pierwszy / roku wtore-

Actione 3. in
 ep: diu: Græcor.
 Lib: 1. con: Io-
 uinianum.

Cont: lit: Petili-
 ani lib: 2. c. 48.

Chrysof: hom:
 in Psal: 13.

6. Pyťá-
 nie.

O Košciotách
 przez Biskupa
 Křymškiego
 budowánych.
 Actor: 1. 13.
 Actor: 12. 12.
 Actor: 20. 8.

Euseb: lib: 2.
hist: c. 14. al. 13.

Euseb: lib: 2.
hist: c. 25. al. 24.
In Chron: an:
71.
Epist: 2. Pij
Papæ ad Iustū
Tom: 1. Biblio:
sancta.

o Idem Pius ep:
1. ad Iustum.
p Euseb: lib: 6.
hist: cap: 35.

Opt: con: Par:
lib: 2.

Lampr: in Ale:
xand: Imp.

Tert: cont: Va:
lentin: non pro:
culab initio.
Cypr: serm: de
Eleemosf.

7. Pytá-
nie.

go pánowania Klaudyśa Cesarzá/roku Pánńskiego 45. wiá-
re Chrześcýáńska poczat przepowiadác; y te stolice przez
lat 24. mieśiecy pieć/ dni iedennásctie trzymáiac / tamże zá
pánowania Nerona roku 13. Roku Pánńskiego/69. Czerwca
dnia 29. meczénstwo podiat / o czym zgodnie wśyscy Patres
y historykowie świádcza. zá wrzedu tedy y powodem Pio-
trá s. wczén iego Pudens " Senator Rzymiski / wczén Piotrá s.
zá powodem iego dom swoyná kościot obrociť: tákże y ° Eu-
prepia zacna Rzymiántá wczynitá / y wiele innych w kro-
tkim czásie Chrześcýan / ták kościotow w Rzymie przycz-
nili / że Euaristus, piaty po Pietrze s. Biskup Rzymiski / we
113. lat po Pánu Chrystusie musiat kościoty między Presby-
tery rozdzielić: á tych byto zá Korneliusá Papieżá / 46. Toż
wyswiádcza Optatus Milewicáński przed 1200. lat / że zá ie-
go czásu w sámych Rzymie kościotow Chrześcýáńskich byto
wiecey niż czterdzieści: Quadraginta, & quod excurrit, in
vrbe fuisse ad Christianum vsum basilicas excitatas. Náwet
pogánscy historykowie / o kościotách Chrześcýáńskich świá-
dectwo dáia. Lampridius piśac o Alexándrze Cesarzu
Rzymiskim / wspomina / że iedno mieysce / o ktore byť spor mie-
dzy pogány á Chrześcýány / dla budowania kościotá Chrze-
ścýanom przysadzit. Flavius Vopiscus, opisuiac Rescript
Wáleryaná Cesarzá tákże Pogánskiego / do Senatu Rzym-
skiego / te czyni kościotá Chrześcýáńskiego wzmianka: Mi-
rror vos, Patres sancti, tam diu de aperiendis libris Sibyllinis
dubitasse: perinde quasi in Christianorum Ecclesia, & non
in templo omnium deorum tractaretis. Kościotow sie tu
inśyich kráin nie wspomina / ktore Papież ábo sam / ábo przez
posly swe wiáre Chrześcýáńská szepiac / dla chwaty Bożey
budowat. Jáko w Egipcie przez Márká wczniá swego
Piotr s. o czym Philo in lib: de Therapeutis. Kościoty Afry-
ckie wspominaia Tertullian / Cyprian / y inśy inne.

Siodme / w teyże Questyey I. pytanie: Ktore Klastory Biskup
Rzymiski przed 1500. lat nyśláiwal?

Odpor.

Odpor. Piotr s. Biskup Rzymiski pierwszy / acz wiele Klastorow w rozmaitych krajach; ale naywiecy w Egipcie v Alexandrye / przez Marka Ewangelistę ucznia swego / onym z pierwszych Chrześcijan bogomyślnym / (ktorzy tak o dzis zakonnicy / osobny od ludzi w zamknieniu żywot pobożny w ubóstwie dobrowolnym / czystości y posłuszeństwie prowadzili) wystawiał y fundował. O tych seroko piśac Philo Żyd uczony / to też o ich klastorach przypomina; Est in quaque ferē agro sacrum domicilium, quod σεμνείον, hoc est, locus honestatis ac sanctimonie, & μναςήριον, quod Latine locus solitarius separatusque dici potest: in quo illi ab aliis separati sciuntiq; vitæ piæ & propter virtutem augustæ mysteria obeunt. &c. Też słowá Philona przywodzi Euzebius stary historyk / lib: hist: 2. cap: 17. O Rzymskich klastorach męskich y panieńskich tak piśe Hieronym s. Crebra virginum monasteria, monachorum innumerabilis multitudo: vt pro frequentia seruientium Deo, quod prius ignominia fuerat, esset postea gloria. In tych świadectw nie potrzeba przywodzić: iż rzecz dosyć iasna / y o zakonnikach wiecy będzie w rozdz: 4.

W Questyey 7. w porównaniu 4. powiadaia: Kościół Apostolski wierzy, iedną tylko być głowę Kościoła Bożego; to iest, Iezusa Chrystusa Boga y człowieka, Rzymski zaś dwie głowy stanowi, Papieża Rzymskiego y Chrystusa Pana.

Odpor. Bog sam dwie głowy w Kościele swym postanowił: w czym nie tylko żadnego absurdū. ale y namnieszey nie przystoyności. Każdy baczny słusnie pokazać nie może. Bo y w starym zakonie / chociaż był Bog głowa ludu swego Izraelskiego / wszakże w powierzchwnym sprawowaniu tego / chciat aby były głowy ludu onego / pewne osoby: y przeto powiedział Samuel do Saula Krola: Głowa nąd pokoleńmi Izraelskimi sstates sie. y Dawid Krol o sobie: Postanowisz mie głowa narodow. y v Ozeasá: Postanowia sobie głowe iedne. Także chociaż niewiasty y każdego czowieká

O budowaniu Papieskich Klastorow.

Philo in lib: de vita Theoret. Supplicum.

Epist: 16. ad Principiam virginem.

8. Pytanie

Ephes: 1.
Jako Papież iest głowa Kościoła Bożego.

1. Reg: 15. 17.
Psal: 17. 44.
Ose: 1. 11.

1. Cor: 11. 3
Ephes: 5. 23.

Ephes: 1. 22.
Ephes: 5. 23.
Colos: 2. 18.

Caput vitale
Ecclesie Chri-
stus.

Caput ministe-
riale Papa.

Basil: epist: 77.
1. Cor: 12. 21.

Lib: 1. contra
Iovinianum.

Epist: 89. ad
Episc: prouin.
Vien.

głowa jest P. Chrystus: jednák Apostol po kilkákroć nápisat: że maź jest głowa niewiásty / á głowa každého meźá Chrystus: dla tego / iż Chrystus przez meźá niewiáste rza-
dźi. Tymże sposobem / áczkolwiek wyznawa z Páwtem s. Kościot s. Rzymsti; iż Chrystus Pan jest głowa Kościotá swego naprzędniejša / wieczna / niewidoma / duchownie ten-
że Kościot sprawuiaca / y on wlaniem cnót / tásti / y dárow rozlicznym ducha swego / ożywiáca / posiláca / y zdo-
bia: wśákże iáko w háfowáníu Sákramentow y przepowí-
dániu słowá swego / tenże Pan używáć raczy posługi ludz-
kiey: tak w regimentie y rządzie Kościotá swego / chciat mieč Piotrá s. y každého successorá tego Biskupá Rzymstiego /
głowa Kościotá swego / zleciwşy mu owce y báránki swe: ále głowa sobie poddána / głowa ciátu swemu duchowne-
mu vsługuiaca / docześna / widoma / Kościot Boży widziál-
ny tu ná ziemi widomie sprawuiaca. Ináczey bowiem / áni wiára jedná / áni zgoda cztonkow tego ciátá duchownego Chrystusá Páná / tak sámých miedzy soba / iáko y z głowa swa niewidoma / żadná miára záchowana być nie moze /
gdzieby nie byto głowy widziálney ciátá widomego. Do tey głowy widziálney pięknie one słowá Apostolskie stosue Bá-
zylíus wielki; Nie moze głowá nogom mówić / nie iestescie mi potrzebny. Abowiem głowá oná wieczna Chrystus Pan / moze rzec nie tylko nogom / ále y inszym cztonkom ciátá swego duchownego; nie iestescie mi potrzebny. Lecz gło-
wá cześna tegoż Kościotá / bedaca pod Chrystusem nawyż-
şa głowa swa / nie moze naniżşey bráćiey swey mówić; nie iestescie mi potrzebny. O tey głowie nápisat Hieronym s. Propterea inter duodecim vnus eligitur; vt capite constitu-
to, schismatis tollatur occasio. A Leo Papięz niemal przed
1200. lat: A Petro, quasi quodam capite, dona sua, velut in
corpus, in Ecclesiam diffundi voluit; vt exorrem se mysterij
intelligeret esse diuini, qui ausus fuisset, à Petri soliditate re-
cedere. Hunc enim in consortium indiuiduæ vnitatis assump-

trum, id

prum, id quod ipse erat, voluit nominari, dicendo: Tu es Petrus, & super hanc, &c. Toż ma Anakletus / który żył za czasów Apostolskich: którego słowa niżej potożymy. Na Koncylium też Kalcedonńskim / tak nazwany Leo Papież / w Dekrecie przeciw Dyoſktorowi: Sanctissimus ac beatissimus Papa, caput vniuersalis Ecclesie Leo, &c.

W *Questyey s. pytań*; Do którego kościoła należał on, który twierdził, iż wszyscy Apostołowie równi sobie byli, równa mając część i władzę?

Odpow. Cyprian to był / on sławny Biskup Kärthagiński i męczennik Chrystusów: który iednak / Ewangelikowie nie należał do wśyich wieczorńszych Kacerstich zborów; ale w spoteczności Rzymskiego Kościoła zároveň statecznie trwał / iakosmy w 1. części pokazali / w okazaniu fałszu 44.

Ten tedy / acz powiedział / iż wszyscy Apostołowie równi sobie byli / czcía (to jest / w godności i urzędzie Apostolskim) i władza / (nad ludem Chrześcijańskim) wśakże y to przydał; (coście wy chytrze / iakosćie zwykli / opuścili) że nie byli między soba równi; ale iednemu z nich przodkowanie byto zlecone / y zwierchność nad inszymi: aby przez iednego / iedność Kościoła Bożego / była włázowana y zachowana. Słowa Cyprianowe te są: Hoc erant triq; & ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari confortio präditi & honoris & potestatis: sed exordium ab vnitare profiscitur, & primatus Petro datur, vt vna Christi Ecclesia & Cathedra vna monstratur. **Prore** tak wyktáda Leo s. Inter beatissimos Apostolos, in similitudine honoris fuit quaedam discretio potestatis: & cum omnium par esset electio, vni tamen datum est, vt ceteris præmineret. **Przed Leonem Hieronym** tak: Super Petrum fundatur Ecclesia, licet idiptum in alio loco super omnes Apostolos fiat, & cuncti clauis regni cælorum accipiant; vt ex æquo super eos Ecclesie fortitudo solidetur: tamen propterea inter duodecim vnus eligitur, vt capite constituto, schismatis tollatur occasio. **Tenże ná inszym miejscu:** Quid Platoni, inquit. & Petro? vt ille princeps Philo-

Action: 3.

9. *Pytanie.*

Cypr: lib: de simplicitate pralat.

Lib: de vnitare Eccl: Cath.

Epist: 84. ad Anastasium Episcop: Thessal

Lib: 1. cont: Io-uin.

Lib: 1. contra Pelag.

Anacl: ep: 3.

Cypr: in lib: de
vnt: Eccl: CathLib: 4. epist: 8.
ad Cornel.10. Pytá-
nie.Greg: magn: lib:
epist: 34.Dwoćkim sie
sposobem roz-
sumie powsze-
chny Biskup.

I.

sophorum; ita hic Apostolorum fuit: super quem Ecclesia Domini stabili mole fundata est. Toż przed Hieronymem napisał Anaclerus, który żył za czasów Apostolskich: Licet, inquit, omnes pares essent Apostoli; Petro tamen à Domino est concessum, & ipsi inter se id ipsum voluerunt; ut reliquis omnibus præesset Apostolis, & Cephas, id est caput & principium teneret Apostolorum. Toż sie z samego Cypryana pokazuje. Bo w tychże księgach chcąc okazać sposob iedności Kościoła Bożego, y początek tej iedności od Piotra y successorow iego; Tak prawi, iest ieden Kościół, iako wiele promieniow słonecznych, sa iedna światłość, iż od iednego źródła pochodzą: strumienie rozliczne, sa iedna woda, iż z iednego źródła płyną: y wiele gątezi, sa iednym drzewem, iż z iednego pnia y korzenia wyrastają. Ten lepak korzeni y źródła, od ktorego sie iedność Kościelna zaczyna, czesto powtarza być stolice Piotra s. iako lib: 1. epist: 3. ad Cornelium: Smieia iechać y do stolice Piotrowey, y do Kościoła naprzednieyszego. Skąd ma początek iedność Kaptanińska. y na inszym miejscu: Wiemy, powiada, żeśmy te wspominali, aby macice y korzeni Kościoła powszechnego znali y onego sie trzymali. Toż powtarza in epist: ad lubaianum.

W teyże Questey niżej, pytaie; Co ono za Kátholik był, który śmieie twierdził tego być Antychrystem, abo iego przesłańcem, któryby się powszechnym w Kościele Bożym Biskupem zwać śmiał?

Odpow. Kátholik ten, był przestawnym Kościoła powszechnego pasterzem, Grzegorz s. Lecz, wy słowa iego, tu od was przywiedzione, y źle rozumiecie, y nie tam ic, gdzie stoia, niewiadomemu czytelnikowi wkażiecie. Bo nie w liście 34. ale lib: 4. Epistola 34 sa napisane. Co sie tknie ich zrozumienia, wiedzieć potrzeba; że te słowa, (Οὐνισπανικός, Vniuersalis Episcopus, powszechny Biskup) mogą być dwoćkim sposobem rozumiane. Pierwszym, o tym, któryby sam wszystkich miast y Dyocezji, we wszystkich Krolestwach y prowincjach Chrześcijaniskich, Biskupem być chciał, tak, żeby

insy Bi

inſy Biſkupi / iuż nie biſkupy ; ale tylko wikaryami y namieſnikami tego byli. Drugim ſpoſobem / o tym ktoryby miał powſechnę / o wſyſtkim koſciele Bożym ſtáranie / nieodeyſnuiać iednak żadnemu Biſkupowi / iego właſney y zamierzoney nád owieczkami ſwymi wtađzy. Pierwſzym ſpoſobem rozumiał te ſłowa (powſechny Biſkup) Grzegorz ſ. y przeto / ktoby ſie ſmiał tak powſechnym Biſkupem zwać / takiego pyſnym y przeſtáncem Antychryſtowym zowie. Pokázuie ſie to z liſtu iego pomienionego : w którym piſac o Janie Pátryarſze Konſtantynopolſkim ; Triste, inquit, valde eſt, vt patienter feratur, quatenus deſpectis omnibus prædictus frater, & Cõepiſcopus meus, ſolus conetur appellari Epicoſcopus. y niżej / Si vnus Patriarcha vniuerſalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur. y w inſym liſcie : ¶ Si vnus, vt putat, vniuerſalis eſt, reſtat vt vos Epicoſcopi non ſitis. Tym ſpoſobem / iako Grzegorz ſ. tak żaden Biſkup Rzymſki przed nim y po nim / ani ſie zwać / ani ſie zwać mogł powſechnym Biſkupem. Drugim lepák ſpoſobem mogłby ſie zwać / kiedyby chćiał / ſłuſnie á przyſtoynie. Abo wiem iako Piotrowi ſ. tak ſucceſſorom iego Biſkupom Rzymſkim / ſtáranie o wſyſtkim koſciele ſwoim / zlecić raczył Chryſtus Pan / co wyznawa tenże Grzegorz ſ. doſyć iáſnie / gdy piſe : Cunctis Euangelium ſcientibus liquet, quod voce Dominica ſancto & omnium Apoſtolorum Petro principi Apoſtolo, totius Eccleſiæ cura commiſſa eſt, &c. Biſkupowi Rzymſkiemu / ten tytuł ſ. Konecylium Kálcedoniſkie dáto : o czym dobże wiedział / y to nápiſat Grzegorz ſ. Vni per ſanctam Chalcedonenſem Synodũ Pontifici ſedis Apoſtolicæ, cui Deo diſponente deſeruió, hoc Vniuerſitatis nomen oblatum eſt. Biſkupi Rzymſcy / przed Grzegorzem ſ. ácz nie tego / ale temu podobnego tytułu używali / zowac ſie / Epicoſcopos Eccleſiæ vniuerſalis, iako Sixtus I. ⁵ Victor I. t Pontianus, ^u Stephanus I. ^x Leo I. o czym bez pochyby wiedział Grzegorz ſ. A wſákże / iż y tym ſpoſobem / Biſkupi

2.

Lib: 4. epi: 34.
ad Conſtantiam Auguſtam.

Lib: 4. ep: 36.
ad Eulog: Alex:
& Anaſtaſium
Antiochenum
Epicoſcopum.

q Lib: 7. ep: 69.
ad Euſeb: Theſſ:
& alios Epicoſco.
7 Lib: 4. ep: 36.

Lib: 4. ep: 32.
ad Mauricium.
Auguſtum.

Lib: 4. ep: 36.
& lib: 4. ep: 32.

Sixtus I. ep: 2.
5 Epif: 1.
t Epif: 2.
u Epif: 2.
x Ep: 34. 62. 65.

Czemu się Biskupi Rzymscy nie zowią powszechnymi Biskupami.

1.

2.

Skaranie pychy Cárogródzich Pátryarchów.

11. Pytanie.

In car. 16. Matt. Żaden Papież nigdy w wierze Apostata nie był / ani błedu żadnego wierze przeciwne^o vsyl. Dowody:

1.

Rzymscy / choć dobrze używać mogli / iednak nie używali tego tytułu / vniuersalis Episcopi, y Grzegorz s. zgotą zakazu używać: czynili to y czynia mądze a ostrożnie. Naprzód / ząbiegając wśelakim błędem / ktoreby się pod temi słowy ták / ić mogły. Tudzież też; dla pohamowania pychy Cárogródzkich Pátryarchów: z ktoremi zą Pelágiusa 2. zą Grzegorza 1. y długo potym / wielki spor był o ten tytuł. Bo iesliż Biskupi Rzymscy / ktorym się (iákosmy powiedzieli) godziło dobrym obyczajem / używać tego tytułu / iednak go nie używali; dáleko mniej Pátryarchowie Konstantynopolscy / iáko na poslednieyszy / y ktoryz do niego nigdy żadnego prawa nie mieli / nie mogli go ani moga żadnym sposobem sobie przywtafszczać. Od ktorego iednak hárdzego przedsięwzięcia swego / że się ani vpominaniem listowym / ani klatwami Pelágiusa 2. y inśyich Biskupów / ani pokora Grzegorza s. ani Dekretem Phokása Cezarzá / odwieść żadna miara nie dąli / Bog sprawiedliwy / y wierny namiestnik a swego obronca / pyche ich / ciężka Turecka niewola pokárat / w ktorey przedsię po dżis dżiesi / piśać się οὐκ ἔμενοι τὰ πλάττειν nie przestąia. Ták jest pśfnych vpor / y w grzechu / w odśczępienśtwie / y w ciężkich błędziech ślepotá.

W Questyey 39. zádawáia: Przech wás Liranus piśać śmiał, że wiele Papieów było Apostátow.

Odpow. Co ieden Nicol: Liranus (iesli ná tym mieyscu od heretyków nie zfałšowany) bez żadnego dowodu / przeciw Piśmu s. y zgodnemu / starożytnych Kościótá powszechnego Doktorów / y historyków zdaniu / nápiśat / to / iáko własna omyłke iego / odrzucamy. Abowiem Apostátá wtaśnie tego znaczy / ktory wiary Chrześcýañskiej odstepnie. Lecz żaden Papież / poczawszy od Piotrá s. nigdy ani wiary Chrześcýañskiej nie odstąpił / ani żadnego błedu / wierze y dobrym obyczajom przeciwnego nie wozyl. Abowiem nie dla czego inśego / oná wieczna prawdá / Chrystus Pan / Piotrá y successory iego / ná tym wrzedzie pásterstwa Kościótá powszechnego

fechne

szcznego bedace nazwat opoka iedno dla stateczności wiary prawdziwey / w ktorey sie nigdy zaden z nich / opoka y fundament tego kościoła bedac / odmienić nie miał. Tak to miejsce wyktáda stary Origenes: Manifestum est, quod nec aduersus Ecclesiam, portæ præualere poterunt inferiorum. nam si præualerent aduersus petram, in qua Ecclesia fundata erat, contra Ecclesiam etiam præualerent. Tak Augu-
 styń: Numerate Sacerdotes vel ab ipsa Petri sede: in ordine illo Patrum, quis cui successerit videte: ipsa est petra, quam non vincunt superbae inferiorum portæ. Tak y insy / tu dla krotkości / opuśczeni. Dla tego sie też P. Chrystus modlit za Piotrá / iáko za głowa widoma kościoła swego / y za successory ná stolice Piotrowe następuiace / áby wiára ich nie wstawáta / y żeby wtwierdzáli bráćia swoz. Czegoby czynić nie mogli / gdyby kiedy w wierze / nierzkać wstáli; ále namniey zbtadzili. Tugdy tedy áni zbtadzili / áni zbtadzić mogą / w tym kiedy co do wiary / y napráwy dobrych obyczaiow należącego / kościołowi w szystkiemu podáta. Tak rozumieli y to miejsce wyktádáli starodawni Oycowie świeći. A ná przod oni sławni kościoła Rzymstkiego Biskupi y mecenicy / ^a Lucius I. ^b Felix I. ^c Leo I. ^d Nicolaus I. y insy. Do-
 syć tu bedzie ná iednym świadectwie Agáthoná Papieża / ktory w liście swym do Konstántyná 4. przed 900. lat piśa-
 nym / y ná 80stym generalnym Koncylium w Konstántynopolu czytánym y przyietym / to o kościele Rzymstkim y Biskupiech tego świadczy: ^e Apostolica Christi Ecclesia, per Dei gratiam à tramite Apostolicae traditionis nunquam errasse probabitur, nec haeticis nouitatibus vnquam deprauata succubuit: quia dictum est Petro; Simon, Simon, &c. ego autem orauí pro te, &c. Hic Dominus fidem Petri non defecturam promisit, & confirmare eum fratres suos admonuit. quod Apostolicos Pontifices, meæ exiguitatis prædecessores, confidenter fecisse semper cunctis est agnitum. Toż piśe Leo 9. przed 500. lat: Venerabilis & efficax oratio Do-

Matt: 16. 18.

Orig: in cap: 16. Matth.

In Psał: contra partem Donati.

Luc: 22. 31.

^a In epist: i. ad Episc: Hispan: & Gallia.

^b In ep: ad Ben. ^c Serm: 3. de assumptione sua ad Pontificatum.

^d In epist: ad Michael.

^e In ep: ad Constantinum 4. Heracl; & Tyber. Augg. extat in Syn: 6.

Tom: conc: 3. Leo in epist: ad Petrum Antio.

In carmine de
vita sua, ante
medium.

In epist. ad Re-
natum presbyte-
rum Romanu.

Vixit Liranus
1320.

mini Saluatoris obtinuit, quod hactenus fides Petri non defecit, nec defectura creditur in throno illius. **Grzegorz** *Wiązyński*; Verus Roma, ab antiquis temporibus habet rectam fidem, & semper eam retinet: sicut decet urbem, qua toti orbi praesidet, semper de Deo integram fidem habere. **Theodoretus**; Tener sancta ista sedes gubernacula regendarum cuncti orbis Ecclesiarum, cum propter alia, tum quia semper haeretici faetoris expers permansit. **Ná** *tak* mocne *tedy* *Pisnina* s. dowody, y zgodne wyklady á swiadectwa *staz* rozytnych Doktorow / *kosciota* powszechnego / niech sie bezspiecznie spuszcza *Ewangelikowie*: o *Kosciiele Rzymkim* / y *Biskupiech* tego niech pewni beda; ze nigdy / za pomocá *Boza* y modlitwa *Chrysta Pana* w wierze zbladzić nie mogá: á *iednego* sie *Liraná* niedawnego opiniey niedowodney / y *Doktorom* naprzednieyszym *Kosciota* *Bozego* przeciwney / niech sie nie chwytáto.

O DAWNOSCI BEZZENSTWA Księżey w Kosciiele Bozym.

Rozdział III.

1. Pytá-
nie.

Apostolskie
bezzienstwo.
Hier: lib: 1. con:
Iouinia: & epi:
54. al. 50. ad
Pamach: infine.
Sixtus lib: de
castitate.
Tertull: lib: de
monogam. c. 8.
Vide Epiph: hz
ref: 58. qui Apo-
stoli fuerint
virgines.

W *Questey* 1. pytáia; *Gdzie* *Kisza*, przed 1500. lat, *bezzienstwo* *zachowywali*?

Odpow. *Naprzod* *Apostotowie* *swieci* *na* *wrzad* *Apo-*
stolski y *kaptanski* *od* *Pana* *powotani* / *wszyscy* *bez* *zon* *w* *czy-*
stosci / *az* *do* *smierci* *zili*. *Wywodzi* *to* *Hieronim* s. *feroko-*
pisac *przeciw* *Jowinianowi* / y *Indzicy*. *A* *Sixtus*, *w* *toty* *te-*
go *imienia* *Papiez* / *przed* *1300. lat*; *Postquam* *cepit* *Iesus*
docere, *omnes* *eius* *discipuli*, *aut* *continentes* *fuisse* *inueni-*
untur, *aut* *virgines*. *Jako* / *prawi* / *poczat* *Pan* *Iezus* *naus-*
zac / *wszyscy* *tego* *wczniowie* / *abo* *se* *znardnia* *ze* *byli* *od* *zon*
powsctiag *glowymi* / *abo* *dziewicami*. *Coz* *z* *onych* *stow* *Pio-*
tra s. *imieniem* *wszystkich* *Apostotow* *rzeczonych* / *iasnie* *se*
potázuie; *Otosmy* *my* *opuscili* *wszystko* / y *poslichmy* *za* *to-*

ba. bo / Wszytko / mowiac / y żon nie wyimnie. A sam Pan /
támże / troche niżej / wyktádaia / co jest wшыtko opuścić /
miedzy inšymi rzeczami / y żon opuśczenie ktádzie. Páwet s.
o bezżeństwie swym świádeczy w liście do Koryntczyków / y
przyktádem swym drugich do tegoż wiedzíe. Toż o nim
dzierża stárzy Patres wшыscy / ktorzy ten list wyktádaia.

Bo one słowá ktore wiec Ewángelikowie zwykli záda-
wác: *Izali nie mamy wolności wodzić z soba siostry niewiá-
sty / (ἀδελφὴν γυναῖκα)* iáko y drudzy Apostotowie / y brácia
Pánscy / y Cephás: te / mowie / słowá / nie o żonách sie Apo-
stolskich rozumieć máia; ále o nabożnych niewiástách / kto-
re byly zwykly chodzić zá Apostotmi / służac im: iáko teź zá
Pánem niektóre chodzily. Tak to mieysce wшыscy niemal
Greccy y Lácińscy Patres wyktádaia: y wlasność ięzyká
Greckiego toż pokázuie / w ktorym / iz słowo *γυναῖκα* bez ár-
cykutu przy drugim ἀδελφὴν iest potożone / nie żone / ále nie-
wiáste znaczy. Także y ono; Proše y ciebie towarzysysu wta-
sny / ábo w iednym iárzynie sprzeżony / (σύνυγε γυναῖκα) nie ro-
zumie sie o żenie Páwta s. ále o towarzysysu iego wiernym /
ktory ábo byt máż iedney pomienionych támże / Ewodyey /
lub Syntychy / ábo brát ktorey z tych / wedlug wyktádu Chry-
zostomá y Theophiláktá; ábo o towarzysysu iego w przepo-
wiadaniu Ewángeliey / iáko wyktáda Theodoretus y Záy-
mo; ábo iest imie wlasne meżá iednego / iáko rozumie Oeku-
menius. Co teź przywodza z listu Ignácego s. żeby Páwet
Apostot żone miał imie Páwta / ná tám tym mieyscu / ktore
wktázuia / nie náyduie sie w stárych prawdziwych exempla-
rzách listow Ignácego: ále iest bez pochyby podrzucone / od
ádwersarzow bezżeństwa. A k temu czytáli z pilnością li-
sty Ignácego s. Hieronym / ktory żywot iego opisał; Chry-
zostom / ktory byt ná káthedrze Ignácego / Biskupem Anty-
ocheniskim; Theodoretus / ktory listy iego czesto ná świádec-
two przywodzić zwykt / y inšy: á przecie či czesto y iáwnie
wyznawáia / że Páwet s. żony nie miał. Klemensá Alexán-

Matt: 19. 27. 29.

1. Cor: 7. 7.
Hier: in ep: ad
Eustoch. de vir-
ginit: Epiphani:
hær. 58.

Spárćie zá-
mtotow káct-
řich.

I.
1. Cor: 9. 5.

Luc: 8. 2.

2.
Philip: 4. 5.

3.
Ignat: epist: ad
Philadelphien.
Codex Vaticana.
Matthiae Regis
Hung: Oxoni:
y inše nie má-
ta nomen Pauli
Hier: ep: 22. ad
Eustoch.
Chrysof: lib: de
virginit.

4.

Theodoret: in
immutab: dial.

1. 2. 3.

Clem: Alex: lib:
3. Strom.Wczmow Apo
stolskich bez
ż:ństwo.Ignat: in epi: ad
Philadelph.Hier: in lib: de
script: Eccles: in
Luca.

Epiph: hazref: 25

Bezżeństwo
Ksieżey po A
postolech.Orig: hom: 23.
in lib: Numer.In fine oper: Pa-
narij, vna pag:
à fine.Lib: in Vigilam:
circa finem.

Dziśniego / nie jest ważne świadectwo / przeciw wszystkim
Doktorow zdaniu: iednak y ten / słowa Páwta s. (1. Cor. 9.)
wyższy cytowane / o żonách Apostolskich rozumieć / to
przydaje; że inż nie iáko żony / ále iáko siostry / od nich sie
wstrzymawáć / z soba wodzili. co jest przeciw dżisieyszym
Ewángelikom.

Wczniowie też Apostolscy bez żon w czystości żyli. Bo
Ignácýs / Týtusa y Tymotheusza wcznie Páwta s. Klemen-
sa y Kwodyusa / wcznie Piotra s. między tymi ktorzy dziewi-
ctwo zachowali / rachuje. Hieronym o s. Lukásu Ewángel-
licie piše; iż ósmdziesiąt lat y cztery żył / żony nie máć.
O Mikotáiu / iednym z siedmi Dyákonow / piše Epiphánis-
us / że przedtym niż w kácerstwo wpadł / choć miał żone vro-
dziwa / wśáktże sie od niey wstrzymawał / tych násládując /
które Bogu oddáne widział / to jest káptanow / slug Bożych
y kóściota iego.

Á nie tylko zá Apostolskich czásow / ále y potym záwse /
inśnych wiekow / ná miejscu Apostolskie nástepnicy / Bisku-
pi / káptani y wśyscy sacris ordinibus initiati, bez żon w czy-
stosci żyć powinni byli. Swiádczy Origenes bliśki wieku
Apostolskiego / gdy piše; Ten ma sam ofiarowác ofiare / kto-
ry sie wdat ná chowanie wśtáwiczney y wieczney czystosci.
Swiádczy Auctor libri De singularitate clericorum, badz
Cyprian / badz Origenes / to tám dowodnie okazuiac / że
Ksieża z niewiáściami nie máia mieszkáć. Swiádczy Epi-
phánius ták pišac; Swiete káptánstwo bywa nawiecey z
dziewic / ábo z ludzi osobny á zakonny żywot prowadzacych /
ábo / iesliby tych nie sśáto / z tych / ktorzy sie od wśáshnych żon
wstrzymywáia / ábo ktory iedney żony máz / wdowcym zostá-
wszy / życie w czystosci. Hieronym też o bezżeństwie kóścio-
tow Wschodnych y Zachodnych ták piše; Co / práwi / wczy-
nia Wschodne kóścioły: co Egiptkie / y stolice Apostol-
skiey / ktore kteryki / ná vrząd káptánski obieráia / ábo dziewi-
ce / ábo od żon powsćiagliwe / ábo te / ktorzy iesli żony mieli /

• małżon-

matzontkami być przestawiaia. Toż pisze o Ksieżey Afryckiey wieku swego Augustyn; Czystosc / ktorey sie raz chowac podzieli / aż do konca / za pomoca Boza / zachorowia. Innych sie tu świadectwa dla krotkości opuścić. In summa; od czasow Apostolskich / aż do tad / nie bylo żadnego Biskupa / ani Ksiedza / ktoryby wedlug nauki Apostolskiej / y Kanonow Kościelnych żyac / post suscepτος sacros ordines, ożenił sie / abo z żona obyczaiem matzniejszym mieścić śmiał; wyjawy / iesliby z kim Pasterz nawyższy dla wielkiej a słusney przyczyny dyspensował.

Przyczyna takiego bezżeństwa / iest prawo / vsława / y rozkazanie Apostolskie / ktore tak opisuje Paweł s. Potrzeba żeby Biskup był bez przygany / rć. czysty / sprawiedliwy / święty / powściągliwy. Gdzie naprzod słowko *δε*. Potrzeba; znaczy rozkazanie: iako y na onym miejscu; Potrzeba tedy / aby ieden z tych meżow był z nami świadkiem zmarłych wstania iego. A co sie tu o Biskupie mowi / to sie o presbyterach abo Kaptaniach rozumieć ma. Abowiem acz różny urząd Biskupa od Kaptanistkiego / y moc a władza Biskupia / daleko przechodzi Kaptanistka / z postanowienia Pańskiego: iednak Apostotowie tak zwykli używać tych słow / że często Biskupy / presbyterami nazywają. iako gdy Paweł s. wspomina Tymotheusza; Cile zaniebdyway iąsti / ktora iest w tobie / ktorać dana iest przez Proroctwo / z włożeniem rąk Kaptanistwa abo Kaptanistkich / *απερ' Ευρεπισ*, to iest / wedlug Chryzostoma / Theophylakta / Dekumeniusa / zgromadzenia Biskupow / ktorych własny urząd / iest świecić / a nie presbyterow: y ktorych / wedlug Kanonow / do świecenia Biskupa / ma być trzech przynamniej. Kaptany też Paweł s. zowie Biskupami / dla nieiaktiej zwierzchności / ktora maia z poruczenia Biskupiego / Philip: 1. 1. Actor: 20. 28. y na tym miejscu do Tycusa / powiedziały; Dla tegom cie zostawił w Krecie / abys ostatek rozrzadził / y postanowił po miastach presbytery / Kaptany / rć. wnet ze przydaie: Abowiem Biskup

Lib: 2. de adulterin: coniug: cap: 20.

Bezżeństwo Ksieżey od Apostolow rozkazane.
Tit: 1. 7.
Wyklad tych słow Pawła s.
Acto: 1. 21.
2. Tim: 5. 19.
Ig. ep: 5. 7-9. 11.
Epiph: hær: 75.

1. Tim: 4. 14.
Taktie 1. Pet: 5. 1. 3. Ioan: 1.

4 Hier: epist: 85.
ad Euagrium.
Can: 1. Apost.
Nicen: Can: 4.
Cathag: 4.
Can: 2.
Tit: 1. 5.

5. 7.

In priorib: cō-
ment: in hunc
locum.

1. Cor: 7. 5.

Galat: 5. 23.

2. Tim: 3. 3.

Ita & Arist: l. 7.

Ethic: Nicom:

cap: 2. 3. 4. &

2. magn: moral:

cap: 6.

Czemu rofkas

zána Kápla:

nom powścią:

głtowość od

zon własnych.

1.

2.

1. Cor: 7. 33. 33.

3.

1. Cor: 7. 5.

Hebr: 5. 2.

ma być / ić. wczac go iakie ma stanowić Káptany. A chociaź
słowo *σάφως*, ktorego tu używa Páwet s. może znaczyć / ro-
stropnego / trzeźwego / czystego: wśák że tu znaczy / wedlug
Hieronymá s. wśasnie; w czystości żyjacego. Ale / iź też iest
czystość matżeńska / dla tego przydáie Apostot / że Biskup y
Káptan ma być nie tylko czystym; ale y powściągliwym od
własney żony / à re vxoria. Ták to słowo *εγκρατής*, continens,
wśasnie sie wyktáda / wedlug Hieronymá s. y ślad przezwiz-
sko stárych heretykow / ktore zwano / Encratitas / iź powścią-
gliwość od żon zálecali / gániać matżeństwo / iáko zte / y nie
od Boga postanowione. Ták też Apostot indziej tego slo-
wá używa / á osobliwie 1. Cor: 7. 9. gdzie piše; Jesli sie nie
wstrzymywáia / *εγκρατεύεται*, niech w matżeństwo roztapia.
ktore słowá / kto pilnie stosuje / z onymi ktore piše do Tytusá /
opisuiac qualitates Káptáńskie / obaczy iź tam roztázuie w-
strzymawanie od żony / iesliby ia przed świeceniem miał. A
ślusnie. Bo żaden słuźac żołnierśka Bogu nie bawi sie
spráwami świeckimi / 2. Tim: 2. 4. Lecz Káždy Biskup y
Káptan / iáko Tymotheusá wczy Páwet s. (támże ver: 3.) ma
być / iáko dobry żołnierz P. Jezusow. Tedyć sie nie ma wi-
chtáć spráwami świeckimi: bez ktorych być nie może zwia-
zány matżeństwem / myślac o żenie / dzieciách / ić. Bo wtra-
pienie o ciáto mieć beda tákowi / 1. Cor: 7. 28. A temu / Ká-
ptáński wrząd potrzebuie cztowieká / nie roztárgnionego / ale
z Pánem Bogiem sercem y myśla złączoného. Lecz ktory z
żona iest / stára sie o rzeczách świeckich / iáko by sie podobat
żenie / y rozdzielon iest. A ktory zaś bez żony iest / stára sie o
rzeczách Páńskich / iáko by sie podobat Pánu / wedlug tegoż
Apostotá. Ták to / ktorzy w matżeństwie sa / máia sie od
wrzedu matżeńskiego wstrzymawáć z zezwolenia / ná czás /
áby wolnieyszy byli ná modlitwe. Dáleko wiecey Káptani /
máia być powściągliwi y w czystości żyć / poniewaź ich po-
winność iest modlić sie y osiárowáć zásie y zá drugie.

Gdy zaś Apostot roztázuie / że ma być Biskup / presby-
ter / dyá-

ter dyakon (co sie też ma rozumieć b o subdyakonie) iedney żony maż/ nie tak sie rozumieć ma/ żeby tylko zakázowat tego ná te vrzedy obierac/ ktoryby miał wiele żon: gdyż żaden ná on czas Chrzescijanin/ nie mogt miec wiecey żon/ oprocz iedney: ani też rostkazuje/ aby taki žone miał; gdyż nie mo wi; ma žone miec; ale ma być iedney żony maż: ani też ráczey woli Apostot/ żeby ná vrząd káptánski obrány był iedney żo ny maż/ niż przed świeceniem bez żony w czystości żyjący. Ale iż ná on czas między Kretenczykami y infymy z pogánistwa/ zwtafczają w Grecyey/ nawroconymi/ trudno byto o cztowies ká ná vrząd káptánski godne/ ktoryby żony nie miał: (gdyż ledwie z dziecinstwa wysli/ żenic sie musieli/ wedtug praw pogánistich) rostkazuje Apostot/ żeby nie był obierány/ ktoryby miał wiecey żon/ niż iedne. Bo iesliby przed świeceniem/ po śmierci iedney/ druga potał/ iużby nie mogt być ná ten vrząd obrány. Tymże sposobem/ taka wdowe obierac káze/ ktoraby tylko žona iednego meżá bytá. Tak te miejsca y stowa Apostolskie wyktádają wshysey stárzy Patres. Dla przes dtuzenia dosyc tu ná trzech. Tertullianus; Quantum fidei detrahant, quantum obstrepant sanctitati nuptia secunda; disciplina Ecclesiae & praescriptio Apostoli declarat, quum digamos non sinit praesidere. Jáko wiele wierze wtocza/ jáko swiatobliwosci ná przeszkodzie sa wtore oddawiny/ kárność koscíelna/ y rostkazanie Apostolskie pokazuje/ nie dopuszczajac aby wtorey żony meżowie/ w kosciele przetożony mi byli. Epiphanius; Temu/ ktory wtora žone potał/ nie godzi sie w kosciele Bozym być káptanem. Ambrosius; Qui coniugium iterauerit, culpam non habet coinquinati; sed prerogatiua exiuitur sacerdotis. Kto drugi raz w małżeństwo wstapi/ nie jest winny pomázania/ ale godność tráci káptánska. Toż ma Augustyn lib: de bono coniugali cap: 18. Jedney tedy żony maż być ma Biskupem/ káptanem/ dyakonem/ a wśakże y od tey sie wstrzymawac ma/ zá spólnym zezwoleniem/ wedtug wyktádu Oycow SS. Bo

1. Tim: 3. 2. 12.
Tit: 1. 6.
b Con: Carth: 2.
Can: 2. Eliber:
ca: 33.
Leo ep: 82.

Strabo lib: 10.

1. Tim: 5. 9.

Li: . ad vxoré.

Inscoper Pa-
narij & hazef:
59.
Lib: 10. ep: 82.

Ep: 82. ad Eccl:
Vercellen.
Lib: 1. con: Io-
uinian.
Ibidem.

Hæresi 59.
Cathar.
Canon: 25. Ap:
al. 26.

Epiph: hæ: 48.
adu: Montan.
Conc: Carth: 2.
Can: 2. Sir: ep:
ad Himericum
epist: 4.

2. Pytá- nie.

Hist: Trip: li: 2.
cap: 13.

Zystorya o p:
phnucyusie
fałszywa.

co przydawa Apostot; żeby miał syny wierne / zc. tak wytká-
da Ambroży s. Rzekł / syny máiacy / (to iest / przed świece-
niem) nie pto dzacy. y Hieronym s. Patrzy / práwi / iákley czy-
stosci y wstydu záda w Biskupie: ták / że gdy by iego synowie
byli niewstydlivi / on by nie mogł być Biskupem. Tenże in-
dziej; Biskupi / powiáda / káptani / dyákonowie / ábo dziewić
ce bywáia obieráni / ábo wdowcy / ábo zostawšy káptany po-
wšciagliwi. y to o Jowinianie / choć czystosci káptánškiey
wielkim nieprzyziácielu / tákże przydáie: Certè confiteris,
non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat:
alioquin, si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed
quasi adulter damnabitur. Toż ma y Epiphanius; Liberos
gignetem vnus vxoris virum Ecclesia non suscipit: sed eum
qui se ab vna continuit, &c. O tymże bezżeństwie káptánškim
Kanon tákí Apostolški; τῶν εἰς κλήρον προσελθόντων ἀγάμων,
κελεύομεν βεβημένους γαμῆν ἀναγνώσας ἢ ψαλτὰς μόνας.
Tym / ktorzy żony nie miałšy / przyšli do iákiego vrzedu kler-
ykw / rostkáziemy / że / iesli chca / w małżeństwo wstąpić
moga / tylko Lektorowie y Kántorowie. á co sie o tych mo-
wi / toż sie o inšych in minoribus ordinibus constitutis rozu-
mieć ma. Inšym tedy / oprócz tych / nie wolno żony mieć.
Ten dekret Apostolški wspomínáia Epiphanius, Patres Sy-
nodu wtorego Kárháginškiego / Syricius Papież / y inšy.
Tenże dekret záwšie ważny był w Košciele Bożym / y ná wie-
lu Synodách potwierdzony: czego y sami ádwersarze zá-
przeć nie moga. O Ksieżey Greckiego Košciotá wyżšey byto
przy fałšu 12. y 39.

W Questyey s. zádawáia; Ktorego košciotá on obyvátelem był,
ktory sie o małżeństwo Ksieżey ná Koncylium Nicenškim zástáwił / á ii czystosciá iest,
iáwnie reznał?

Ódpow. O Páphnucyusie mówia Ewángelikowie:
ktory bytli do Końcá tákim kátholikiem / iáko go opisuie Ru-
finus; ábo nákoniec Melecyanem / iáko niektorzy mniemá-
ia / przywodzac ná świádecstwo Epiphániusá / ná tym tu

máto ná

máto należy. Co się tynie zástáwienía tego o małżeństwo Ksieżey ná Koncylium piérwšym Níceńskim / to rzecz bázno nieperwna / y wiáry niegodna. Bo to piérwšy nápišat Sócrates / heretyk Nowácyan / ktorego láwne á sprošne máćáctwá w historyey / niech kto chce czyta / przynnámiemy lib : 5. cap : 21. gdzie piše o wolnym dniá Wielkonocnego świátciniu / przeciw dekretowi Koncylium Níceńskiego o którym Epiphanius . y o trzech tylko tegodniách postu przedwiétkonocnego w Rzymškim Košciéle / przeciw iášnemu świádecztwu Leoná piérwšego / y Grzegorzá wielkiego. Jesliž tedy w opisaniu spraw košcielnych wieku swego / to zá rzecz prawdziwa śmiać pišac / co nie byto : ktož mu bedzie wierzył / w opisaniu spraw Koncylium Níceńskiego / ktore przed nim wiecey niž sto lat byto : Ž Sokratesá teŹ historya wšiat Sózomenus / tákŹe Nowácyan heretyk : o którym to dáie świádecztwo Grzegorz ś. Tego historyey stolicá Apostolská nie chce przyac : bo wiele kłáma. Ž tych obudwu wšiarwšy powtarza teŹ historya Suidás heretyk Trytheitá. Ž tych wšiat Auctor historiae Tripartitae , ktorego tu czytuisz Kwángeliškowie. LecŹ Źaden z dawniejšych historykow tego nie wspomina : áni Euzebius / ktory byt ná Koncylium Níceńskim ; áni Rufinus , ktory wiele o tym Páphnucyusie piše. Dowšem Patres , ktorzy po onym Koncylium nie dtugo byli / iáko Epiphanius / Hieronymy inšy / ktorých tu świádecztwá wyŹšey potozone / zgodnie świádecza / iž ták w košciotách wschodnych iáko y zachodnych nie wolno byto Ksieżey z Źonámi miešćac / á to dla Dekretow Apostolskich y košcielnych / á nawiecey Níceńskie / ktory sie ściágnat ná wšytek košciot. K temu / iáko sie tá historya zgadza z kanonem trzecim Koncylium Níceńskiego / ktory zakáznie Ksieżey / áby Źadney niewiásty w domu swym nie mieli / oprocz mátki / siostry / ciotki / y o ktoreyby Źadnego podeŹrzenia nie byto : iákož / wedlug tych pišania / ná rádŹie Páphnucyusowey Patres Níceńšey przestáli / y ná wola Ksieżey małżeństwo pušćili ; iesli ten de-

Ruffin: lib: 1.
cap: 4.
Epipl: hær. 68. Meletianorum.

Vide Alph: Pisanu lib: de continenten: cap: 13. & Nicæ: Conc: eiusd: lib: 3. sub finem.

Soer: lib: 1. hist: cap: 8.

Epi: hær. 70.

Leo serm: 4. de quadr.

Greg: hom: 16. in Eúang.

Sozom: lib: 1. cap: 22.

Lib: 6. ep: 31.

O tym Dekre-
cie w 1. czešći
w okázaniu
fałšu 78.

Vide Socra:l. 5.
hif: cap: 21. fi-
bi contradic-
té de cœlibatu
Sacerd:in Thef-
salia, Macedo-
nia, Hellade.
Luther: inli: de
Concil: Par: 1.

ktory ferowali / ktory kościot wshytek przyiat / y aż do tego czasu od prawowiernych Kacholikow zachowany iest: A nawet Aryani heretycy niechcieli na on czas na kaptanstwo ordynować tych / ktorzyby żony mieli / iako o nich piše Epi phanius / haresi 30. Luther też sam wyznawa / że w tym zdania Paphnucyusowego Patres oni słuchac niechcieli.

Alle daymy to / że to prawdziwa historia: byc może / iż na on czas na Koncylium Nicejskim / kwestya byta / o tych kto rzy przed świeceniem / żony mając / protestacya uczynili / że y po świeceniu bez żon mieszkac niechca / iesliże takowi mieli byc do odstapienia żon / y chowania czystosci przymuszani. o te sie podobno zastawit Paphnucyus / y prosit / aby sie z nimi takstawieć indulgenter obchodzono. A wszakże y to przeciwo wam Ministrowie Ewangelikowscy. Bo tam Paphnucyus radzi / aby tym tylko z żonami mieszkac dopuszczono / a in- shy / ktorzyby żon nie mając / kaptany zostali; w matzen- stwo wstepowac / wedlug zwyczaju kościelnego / nie dopu- szczano: czemuż wy w naszym apostatom / ktorzy w Kościele Rzymkim kaptany byli / zenic sie dopuszczacie / przeciwo ra- dzie Paphnucyusowej / ktorego za soba przywodzicie?

O DAWNOSCI ZAKONNEGO Stanu w Kościele Bozym / y o Zakonnych ślubach / w bierze / goleniu / Regutach / y nie- ktorych Ceremoniach.

Rozdział IIII.

W Questyey I. o Zakonnikach / sześć Questiy we dwie zmie-
sanych / Ewangelikowie zadawala. Na każda z nich
tu z osobna dostateczna odpowiedz miec beda.

Pierwsze tedy pytanie ich to iest; w ktorich krajach przed 1500.
lat, Zakonne zgromadszenia Francyiskanow, Dominikanow, Bernardynow, Augu-
stynianow, Karthusyanow, y inszych byly?

Na to odpowiadaiac / to naprzod za grunt zaktadam;
iż zakonnych ludzi stan w Kościele Bozym chwalebny / y do

Chrześci-

Sześcioro E.
wangelickie
pytanie o Za-
konnikach.

1. Pyta-
nie.

Miniski stan
w starym Za-
kone przezna-
czony.

Chrześcijańskiej doskonałości / przez trojaki ślub ; wbostwa
dobrowolnego / czystości / y posłuszeństwa prowadzacy / acz-
kolwiek nawiecy w nowym Testamencie zakwitnat ; iednat
ieście y w starym zakonie / w zacnych osobach ^a Eliasz / ^b E-
lizeusz / ^c w synich Prorockich / ^d w Niazareczytach / y ^e w
Rechabitach przeznaczony y wyrażony był. Stad ono Zie-
ronym s. o Mníchach pisac ; ^f Nias / powiada / przodek Eli-
asz / nasz Elizeusz / nasz wodzowie synowie prorocy / ktorzy
mieszkali w polu / na pustyniach / y czynili sobie kuczki przy-
rzece Jordanie. A nakoniec / wszyscy niemal Patres Jana
Chrześciciela nazywais wodzem mnichow y pustelnikow. Za-
ptaty też nie zaniechal Pan Bog oznaymic / przez Proroki /
tym / ktorzy w tym stanie przystoynie żyja. Deut. : 33. 9. Isa. :
56. 3. Jerem : 35. 19.

W nowym lepak Testamencie / samego naprzod Chrysta
Pana przykladem rada y nauka ten stan zaczezy / postano-
wiony / wstawiony. Albowiem poniewaz ten stan trojaktich
szrodkow / do taczniejszego doskonałości nabycia / uzywa :
wyslyskich tych wzor w sobie on Pan niebieski doskonale
swiatu pokazac raczyt. Bo narodzywszy sie z czystey dziewi-
ce / z slubem wieczney czystości Bogu oddaney / w dziewic-
twie aż do śmierci żył : y umieraiac / w czystości żyjacemu
uczniowi swemu / przeczyszc macke swa / oddac za macke / y
w opieke poruczyc raczyt : ktemu / bedac bogatym / w wbo-
stwie sie narodzic / w wbostwie życ / w wbostwie zostaiac na-
gim na krzysu / umrzec raczyt. Nad to : w posłuszeństwie
^b od narodzenia swego żył : posłuszeństwo ⁱ pokarmem swo-
im nazywat : a nie tylko Bogu Ocy swemu ; ale y ^k Jozef-
phowi / y matce swey poddanym był. A żeby posłuszeństwa
nie stracił / żywot raczey stracił / stawysy sie ^l posłusznym / aż
do śmierci / a śmierci krzyzowey.

Rada też swa y nauka tenże stan uczic y zalecic raczyt /
wielka w nim przystoynie żyjacym zaplate obiecuiac. Bo
krolestwo niebieskie (to jest koscioł swoy) podobne czyniac

a3. Reg: 17. 9.
4. Reg: 1. 8.
b3. Reg: 19. 19.
c 4. Reg: 4. 34.
d Num: 6.
e Jerem: 35.
f Hier: epist: 13.
ad Paulin.

W nowym Te-
stamencie za-
konny żywot
przez Chrysta
Pana zaczezy
y zalecony.

1. Przykla-
dem tego.
g Luc: 1. 34.

2. Cor: 8. 9.

Luc: 9. 58.

h Luc: 2. 5.

i Ioan: 4. 34.

Ioan: 6. 38.

k Luc: 2. 51.

l Philip: 2. 8.

2. Rada y nau-
ka tego.

Rada czysto-
ści.

Matth: 13. 23.

Cypr: de habitu virginum.
Hier: l. 1. in Io.
Aug: de sancta virginitate cap: 44. 45.
Matt: 19. 12.

Cypr: vbi supra
Hilar: Chrysoft: in hunc locum.
Hier: l. 1. c6: Iou.
Rada vbo swa dobro wolnego.
m Matt: 5. 3.
n Matt: 10. 9.
o Matt: 13. 7. 22.
Matth: 10. 23.
Rada postu szenia.
p Luc: 9. 23.
q Decreto 9.

Matt: 19. 21.

ziemi dobrej / na ktorey nasienie słowa Bożego wsiane / owoc przynosi / iedno setny / drugie szesćdziesiątny / trzecie trzydziesiątny; dat znać / (iako te słowa wykładają Doktorowie święci) o trojakim stanie wiernych w Kościele swym; Dziewiczym / Wdowim / Matżeńskim; z ktorych iednak dziesięć wiczny / zacności swa y zasługa wszystkie inne przechodzi / iako setna liczba / trzydziesiątna y szesćdziesiątna daleko przynosi. Tenże onymi słowy czystość dobrowolna rądzi; Szczęśliwicy / ktorzy sie sami wrzeczali dla Królestwa niebieskiego. Kto może poiać / niech poymuie. iako to miejsce rozumieli y wykładali Oycowie SS. starodawni. Rądził też wezmiom swym vbostwo dobrowolne / gdy na gorze wczac doskonałości Chrześcijańskiej; ^m Błogosławione być powiedziat vbogie duchem: iż ich jest Królestwo niebieskie. ⁿ Nie mieycie / prawi / złota / ani srebra / ani pientedzy w trzosach waszych. Do tegoż wiody wklazuiac ^o iako bogactwa na wielkiej przeszkodzie sa do wieczney chwaty dostapienia. Rądził postu szenia / gdy powiedziat; ^p Kto chce isc z mną / niech zaprzy samego siebie / a nosi krzyz swoy na kazdy dzien y niech idzie za mna. Ktore słowa / o zakonnym postu szeniu / o procz innych / wykładają Patres y Synodu Senonenkiego. Bo aczkolwiek każdy Chrześcijańin / gotow być ma / gdzie by tego byta potrzeba / zaprzec samego siebie dla Chrystusa y wiary Chrześcijańskiej: a wszakże / oprócz potrzeby / doskonale zaprzec samego siebie w kazdej rzeczy / rozsadek y wola swa / rozsądkowi y woley drugiego poddawaiac / nie roszkanie; ale rada jest. Te wszystkie trzy rzeczy / rądził Pan onemu młodziencowi / ktory zakon Boży pelnit z młodości swej / wiodyc go do wiekszej doskonałości; Jesli chcesz / prawi / być doskonałym / idz / przeday wszystko co masz / a day v bogim / a bedziesz miał skarb w niebie: a podz naslady mie. Gdy mowi / wszystko / takie mu vbostwo rądzi / żeby sobie nic nie zostawowal. a gdy przydaie; Naslady mie / in se rady czystości y postu szenia / w tych słowach zawiezuie.

Tey zbawienney Chrystá Pána rady / ktora porzucit on
 głupi młodziencic / ieli sie mocno y násladowáli Aposto-
 wie S. E. w tym stanie czystości / wbostwa y posłuszeństwa.
 przykładem Pána swego / aż do śmierci żyjac. Bo z tey przy-
 czyny Piotr / imieniem Apostotow wśyctkich / one słowá śmie-
 le do Pána mowit; Ocośmy my opuścili wśyctko / y posła-
 śmy zá toba: coź przeto będzie nam? Gdy mowi / wśyctko /
 nie tylko majątności / ale y żon dla Pána opuśczenie rozu-
 mie. Bo Pan o doskonałym rzeczy cześnych opuśczeniu (iá-
 kie bez pochyby Apostolskie byto) táń mowiac / y żon opu-
 śczenie trofke niżej wspomina. A przetoż / iáko Hiero-
 nymś. piśe / chociaż niektórzy z Apostotow / przed tym / ni-
 ná vřzad Apostolski powotáni byli / żony mieli; iednák po-
 tym / vřzedu małżeńskiego odstapili. A k temu / gdy Piotr
 przydáie; wdálišmy sie zá toba / posłuszeństwo rozumie. Bo
 coź jest infego násladować Pána / iedno wedlug woley y ro-
 skázania onego samego / ábo namieśnika iego / żyć: Tákte y
 Páwet s. od Chrystá Pána do collegium Apostolskiego przy-
 taczony / nie tylko sam w czystości żył; ale y drugim one / iá-
 ko rzecz lepsza y pożyteczniejsza niż małżeństwo / rádził.

Tenże sposob zakonnego życia przysławfy od Apostotow
 mistrzow swych niektórzy z pierwszych Chrześcijan / w Je-
 ruzalem spolnie mieśkáiác / z pilnością zachowáli. Bo ták
 o nich piśe Lukáš s. Mnośtwa wierzących byto serce iedno
 y duśá iedná: áni żaden z nich / z majątności swych / nie zwat-
 nic swym wtaśnym; ale byto v nich wśyctko spolne. Bo ile by-
 to miedzy nimi dzierzawcow rol ábo domow / przedawfy /
 przynosili zapłácy zá eno co przedali / y ktádbi przed nogi A-
 postolskie. á rozdawano káždemu / ile kómu byto potrzeba.
 A przeto Hieronym s. Táki / powiáda / napřzod w Chrystu-
 śa wierzących był kóściot / iácy teraz Mnisy być chce y wśi-
 luita; żeby żaden z nich nic wtaśnego nie miał / żaden mie-
 dzy nimi bogáty / żaden niedośláteczny nie był: majątności
 w bogim potrzebującym rozdáta / modlitw y Psalmow / náu-

Apostolowie
 Páńscy w sta-
 nie zakonnym
 żyli.

Mat: 19. 27.

Lib: 1. con: Iou-
 & in Apolo. ad
 Pam: pro li: cöt:
 Iouinian. Om-
 nes Apосто: vel
 virgines, vel
 post nuptias fu-
 erunt continen-
 tes.

1. Cor: 7. 1.

Pierwszych
 Chrześcijan i y
 ci: zakonne w
 J ruzalem.
 Ałto: 4. 32.

Lib: de script:
 Ecclesia: in Phi-
 lone.

Zakonnicy po
rozmaitych
stronach swi-
ta / roznych
wielow / po
Apostołach.
Vide praefation:
Consti. Monast:
D. Basilij, &c.
23. sub finem.
& cap. 35. circa
medium.
g Lib. 1. de Mor:
Eccles. c. 31.

Odpowiedz
na pytanie 1.
Ewangeliko-
wskie.

Trojaczy Tr-
konnicy w Ko-
ściele Bozym.

ki y wstrzymawatości abo czystości pilnui: iakim naprzod
wierni w Jeruzalem byli / o ktorych Lukasz s. powiada. po-
ty Hieronym s. Toż naydzieš v Euzebiusa / lib. 2. Eccl: hist:
cap: 17. y v Cassiana / Collatione 18. cap: 5. toto.

A nie tylko w Jeruzalem ale y na wielu inšych mieyscach /
przyktadem Apostolskim / wiele Chrzesćijan oboiey pćci /
mniski żywot prowadzito. O czym byto w 1 czesći / w oka-
zaniu fatšu 42. Tacy byli zakonnicy za czasu Bazylusá s.
o ktorych wiele piše in Constitutionibus monasticis. Tacy
y za Augustyna s. ktorych życie tak opisuie: 8 Kto sie nie
zdziwi / y bedzie wystawiat onych / ktorzy wzgardziwszy y
opusćiwszy takotki y marności tego swiata / do spolnego ży-
wota czystego a swietego zgromadzeni / pospotu żywia:
żaden z nich nie ma nic własnego: żaden dngiemu nie jest
obciażliwym. Oycowie bez pychy / ródza / tym ktore s mni-
zowia / z wielka swa w rozkazowaniu powaźności / z wiel-
ka innych w sluchaniu powolności.

Stad sie tedy požazuje / że choćiaz niektore zgromadze-
nia zakonnikow / ktore tu wyliczaja Ewangelikowie / po-
zdniey nastaty; iednak ich zakonnny żywot / z strony rzeczy
przedniešych / a istotnie do zakonnego życia należacych / y
do Chrzesćijaniskiey doskonałości prowadzacych / iakie sa;
wyrzeczenie własności / czystosc / poslušienstwo staršemu / w
ktorych naśladowia y naśladować powinni / wedle obowiastki
swoey / rad Chrysta Pána / żywota Apostolskiego / y Chrzesćia-
an pierwszych (o ktorych tu iuž sie powiedziato) starodaw-
ny jest / y dobrze wiecey / niż przed 1500. lat byl. A k temu / cel
zakonnego życia / nie inšy jest / iedno doskonałość Chrzesćia-
ńska / ktora zależy w miłosci Božey / iaka tu cztowiek w tym
żywoćie mieć može. A ponieważ tu troiakiem sposobem czto-
wiek P. Boga miłowac može; abo w bogomysłnym stanie /
o nim samym myslac; abo w dzielnym żywoćie / temu w
członkach wiernych iego sluzac / to jest / miłosierne wczynki
czyniac; abo żywot bogomysłny z dzielnym staczaiac / iako

to / wczac

to/uczac/sakramenty śafuiac/żc. przetoż/według tego tro-
iakięgo mitości Bożey sposobu/troiaki też iest stan zakonni-
czy/y byt w Kościele Bożym od czasow Apostolskich. Abo-
wtem o pustelnikách y pospótu w klasztorách żyacych / kto-
rzy sie bogomyślnym życiem bawili / pisał Philo, Dionys:
Areopagita, Hieronym/Augustyn/y inшы. Tych dziś nasła-
duia / ktorzy sie bogomyślnością bawia / Benedyktinowie/
Cassineń, Cistercienses, Camaldulenses, Kärthuzowie / y
niektorzy inшы. O inszych co dzielny żywot prowadzili / y z
bogomyślnego a dzielnego ztaczony/ ma Cassianus collati-
one 14. cap: 4. y s. Ambroży epist: 82. Dzielny żywot dziś
prowadza/rozmaicie bliżnim y Kościołowi Bożemu służac/
Krzyżacy / Equites Hierosolymitani, S. Iacobi, S. Ioannis,
w szpitalách służacy/wmárte grzebiacy/żc. Ktorzy zaś bo-
gomyślnosc z dzielnością ztaczaią/każac/w szkołách uczac/
światościąmi kościelnymi wedle miary sobie zlecone y śafu-
iac/żc. sa Frąnciszkanowie/ Bernárdyni, Dominikanowie/
y wiele innych. Ktorych w wszystkich swiete a pobożne zabawy
zgadzaią sie z slowem Bożym/ y życie zakonne według rady
y przyktađu Chrystá Pána / Apostotow y inszych swietych
Bożych / bylo przed 1500. lat zwyczajne y zalecone w Ko-
ściele s. powszechnym/iako sie to iuz okazało.

Dugie w teyże 1. Questyey o zakonnikách pytanie; 2. Pytá-
w ktorych krainách takie nabożeństwo, iakięgo dziś używają przed 1500. lat odpra-
wawali? y w ktorey stronie, śluby ślubili?

Na to odpowiedz gotowa. Bo iesli przez nabożeństwo/
rozumiecia Ewangelikowie modlitwy, posty/kościelne spie-
wanie/ ktorym Pána Boga chwala / wszystko to zachowali
stárszy zakonnicy od czasow Apostolskich. (O czym pisał Epi-
phanus y Cassianus,) A nie sami tylko zakonnicy; ale też
y drudzy po wszystkich swiecie Chrześcíanie to czynili. acz-
kolwiek co inшы pospolicie czynia ku chwale Bożey z powin-
ności; to zakonnicy / iako od zabaw swieckich wolniejszy/
pilniejszy zwytki odprawowac. A iesli Ewangelikowie/ przez

Philo de vita
TheoreticaSup-
plicum.

Dion: Areop:

Eccl: hier: c. 6.

Hier: epist ad Eu-
stoch: de virgin.

Aug: lib: 1. de
morib: Eccles:

cap: 31.

Cassian: Collat:

18. cap: 4.

2. Pytá-
nie.

Epiph: in com-
pendiaria doct.
Cassian: de in-
nitutis cen-
biorum.

Śluby zakon-
ne rądzit Pan
Chryſtus.

1.

Ślub vbo-
stwa.

Matth: 19. 21.

Aug: in Pſal:

103. conc: 3. &

epiſt: 89. q. 4.

Bern: indeclam:

Ecce nos reliq:

omnia.

2.

Ślub czyſto-
ści.

Matt: 19. 12.

Epiph: hær: 58.

Hier: in com: in

hunc locum.

Auguſti: de fan:

virgin: cap: 23.

& 30.

Fulgelli: de ſide

ad Petrum c. 3.

3.

Ślub poſlu-
ſzeństwa.

Luc: 9. 23.

nabożeńſtwo / zakonne ſluby / wtaſnie do chwaty Bożey na-
leżace / rozumieia (iakoż o te / niżej trochę / w teyże Queſtwey
pytania) o tych powiadamy / że do nich ſam P. Chryſtus po-
wodem był / kiedy vboſtwo / czyſtość / y poſluſzeńſtwo rądzac /
zaráz do ſlubowania ich wieść / y drogę wkażać raczył. A
przetoż do ſlubu vboſtwa wiody onego młodzięca / ktore-
mu rądzit wſyſtko przedać / v bogim rozdać a iść za ſoba / i-
ako to rozumeli y wyktądali Auguſtyn / y Bernárd s. gdy pi-
ſze: Hæc ſunt verba, quæ contemptum mundi in vniuerſo
mundo, & voluntariam perſuaſere paupertatem, &c. Te ſa-
ſłowa / ktore do w / gardy ſwiata po wſyſtkim ſwiecie / y do
vboſtwa dobrowolnego przywiody: te ſa ktore kłaſtory
mnichami / mieyſcã puſte nãpetniãia puſtelnikami. Mato
bowiem pożyteczno v bogim rozdać wſyſtko / y nã czas być
v bogim w duchu / ieſliby ſie potym do zyskow y nãbywania
mãietnoſci wolno wrocić. Doſkonãte tedy a nieodmienne
rzecza ſãma y wola mãietnoſci y wſelãkwey wtaſnoſci opu-
ſzczenie Chryſtus rądzit. a takie ieſt / ktore bywa ſlubem
vwierdzona. Tymże ſpoſobem / gdy czyſtość rądzac / rze-
zãnce duchowne dobrowolnie zãlecat / nie o tych mowit / kto-
rzy ſie nã czas w czyſtoſci chowãia; ale o tych / ktorzy ſobie
wolnoſć y moſżnoſć wſtãpić w małżeńſtwo odiali: a to dla
tego / że ſie ſlubem / w czyſtoſci żyć do ſmierci / dla kroleſtwa
niebieſkiego obwiazãli. A dla tego nie rzekł Pan / ktorzy ſie
rzeza; ale ktorzy ſie wrzezãli / raz Bogu poſlubiwſzy / aby
zãwſze w czyſtoſci żyli. Tak to mieyſce wyktãdãia Epiph-
nias, Hieronym / Auguſtyn / Fulgentius. Także / nie bytoby
to doſkonãte zãprzenie ſãnego ſiebie / y nãſlãdowanie Pana
Chryſtuſa / iãkie on rãdzi / kiedyby kto do czasu poſluſny byl
drugiemu / a potym go ſłuchãć niechciãt; ale nã ten czas by-
wa doſkonãte; kiedy kto zãwſze gotow y powinien poſluſe-
ñſtwo oddãwãć / że albo ſie do tego ſlubem obowiazãt / iãko
czynia zakonnicy; albo czyniac doſyć woli ſãrſzych dla mitõ-
ſci Bożey / y w tych rzeczãch ktorych / Bog nie roſkãzat: iãko

czynili

czynili Rechabiticowie / ktorzych iednak posłuszeństwo Pi-
sma s. zaleca.

Przetoż Apostołowie SS. nāsłáduiac rády Páná swes-
go / te trzy rzeczy do stanu doskonałości słužoce / Pánu Bo-
gu posłubili. y dla tego one słowa bezpiecznie mówili: Oto-
śmy my opuścili wszystko / y posłichmy za toba. Hoc votum,
pise Augustyn ná te słowa / potentiſsimi vouerant. Byli y
pierwszym Chryścijanom do czynienia takich ślubow po-
wodem. Abowiem oni / ktorzy w Jeruzalem w spotecznosci
żyli / ślubem sie obwiezowali. Pokázuie sie to z historyey o
Ananiašy y ženie iego. Ktory iz zaprzat cząstki tego / co miał
w całe oddać do nog Apostoſkich / iáko czynili inšy : iz też
skámat Duchowi śwíetemu / wymuiac z zaptáty za róla kro-
ra przedat / znáki pewne sa / iz ślub uczynit z žona swa wšy-
ſtko do spotecznosci oddać / á nie sobie nie zostáwować. Bo
by ináčey Lukáš s. o nim nie pisat ; že zaprzat / Duchowi s.
skámat : y nie záslužitby byt o proste kámsťwo takiego ka-
ránia iákie go pokáto / y žona iego dla swietokradztwa /
zdrády / y ślubu zgwatconego. Tak wyktádaie to mieysce Pa-
eres, Hieronym s. Ideo condemnati; quia post votum obtu-
lerunt quasi sua, & non eius, cui semel ea vouerant. partem qz
sibi iam alienae substantiae referuauerunt. Augustyn; Jesi-
sie / práwi / Bogu nie podobáto / viac pieniedzy / ktore Bogu
posłubili; iáko sie gniewa / kiedy mu bywa poslubiona czy-
stość / á nie bywa oddawána? Grzegorz s. Ananiaš Bogu
pieniądze poslubit / ktore potym / zá namowa pácińska sobie
przywtašezyt. Tak že Fulgentius, Arator, Chrylostomus,
Oecumenius, wyktádaie to mieysce Dzieiow Apostoſkich.

Potym iáko záwše zakonnicy wtašnosci sie strzegli / á
dobrowolne vbošťwo poslubione zachowywáli / y zachowác
powinni byli / pokázuie sie z Synodu Aurelianěskiego pier-
wszego / kanon 21. gđzie te mnichy penowác roskázuie / kto-
rzyby co wtašnego przeciw professyey swey mieć chcieli.
Swiádcza też o tym Basilius in Constit: Monast: cap: vlti-

mo. Hier:

Ierem: 35.

Apostoſkie
śluby.

Matt: 19. 27.

Aug: lib: 17. de
ciuit: Dei c. 4.

Chryścijan
pierwszych
ślub nie mieć
nic wtašnego.

Acto: 4. 32.

Acto: 5.

Hier: ep: ad De-
metriá 8. 1. Tó.

Aug: serm: 10.
al. 12. de diuer-
sis.

Greg: 1. 1. ep: 33.
ad Venantium.
Fulge: in ep: de
debito coniug.
cap: 8.

Zakonnicy zá-
wše sie wta-
šnosci strzegli.

mo. Hier: epist: 22. ad Eustoch: de virginit. August: in Psal: 25. Drugi mowi ślub uczynit wſzystko opuścić/ a wdać sie do ſpolnego żywota/ y towarzyſtwa ſwietych/ magnum votum vouit, wielki ślub uczynit. Caſſianus lib: 4. de inſtitu: renunciantium cap: 13.

Pierwſzych
Chreſciſzan
ślub czystości.

Czystość poślubitą błogostawiona panna Bogarodzica/ ktory ślub znać daie onymi ſłowy; Jakoż to będzie/ poznieważ meżá nie znam/ to ieſt/ znać mi ſie go nie godzi: a to nie prze co inſzego / iedno dla ſlubu. Tak te ſłowa iey rozumieia y wyktádaia Doktorowie SS. Athanaſius in Serm: de S. Deipara. Gregorius Nyſſenus in oratione de natali Domini. Auguſtinus de ſancta virginit: cap: 4. Beda in cap: 1. Luca. Anſelmus de excellent: virg: cap: 4. Rupertus lib: 3. in Cantica. Bernardus Serm: 4. ſuper Miſſus eſt. y inſy. Poślubity czystość y one wdowy / o ktorych Apoſtot piſe / iż máia potępienie / że pierwſza wiáre przetomity / to ieſt/ ſlubu czystości uczynionego Bogu nie zachowáty/ iáko to mieyſce zgodnie wyktádaia/ ſynody Kártágińſki 4. can: 104. y Toletáńſki 4. can: 55. Terrullianus lib: de Monogamia. Baſilius lib: de virginit. Hieronymus lib: 1. in Iouinian. Epiphanius hereſi 48. Auguſtin: de virginitate cap: 23. Fulgentius epist: 1. y wſyſcy Greccy y Láciniſcy Patres ná to mieyſce piſac. Co ieſt/ mowi Auguſtyń in Psal: 75. pierwſza wiáre ztamáty: ſlubity / a ſlubu nie zycity. Poślubity też zá ráda Apoſtołſka dziewictwo Bogu zachowáć/ Thekla zá ráda Páwta s. Iphigenia / t zá ráda Mártھےſá s. Wálerya / zá ráda Márcyáliſá uczniá Apoſtołſkiego; Fláwia Domicyllá / x zá ráda Klemensá uczniá Piotrá s. Jako potym zá wſe w zwyczáiu byty ſluby czystości w koſciele Bożym wyſwiádeczáia Koncylia Ancyráńſkie Can: 18. Kálcedońſkie Can: 16. Kártágińſkie 3. Can: 33. y czwarte/ Can: vltimo. Toletáńſkie 4. Can: 55. Turoneńſkie 2. Can: 16. Rzymſkie zá Sylweſtrá / Can: 10 y inſe. Patres też od Apoſtołſkich czáſow począwſy wſyſcy niemal/ zgodnie o tym piſe.

Ślub

1. Tim: 5. 12.

s Ambr: lib: 2.
de virgin.

t Abdias in vita
Matthai.

u Martial: in ep:
ad Tolosan c. 8.

x Euſ: in Chro:
Beda in Mar-
tyr: 7. Maij.

Ślub cążę posłuszeństwa zakonnego / często / y z wielkim
zaleceniem wspominaia Oycowie święci. a osobliwie Basili-
us in constitutionib. Monasticis, cap : 22. 23. Hieronym in
epist : ad Eustochium de custodia virginitatis, & in epist : ad
Rusticum Monachum. Sulpitius dialogo 1. de virtutibus
S. Martini gdzie mowiac o mnichach; Naprzędnieysza tam/
prawi / y pierwsza cnota jest posłuszeństwo / rć. Augustyn
lib : 1. de morib : Eccle : cap : 31. & in Psal : 75. 99. Calsia-
nus lib : 4. de institutis cœnobiorum cap : 23. & sequentib :
cap : 33. ślub / y professya posłuszeństwa miánowicie wspo-
mina. Do tego słuza cudá wielkie / ktorými Pan Bog takie
posłuszeństwo zakonne potwierdzić y zalecić raczył. o ktorých
Sulpitius dialog : 5. de virtutib : S. Martini. Gregor : lib : 2.
Dialog : cap : 7. Calsianus lib : 4. de instit : renunc : cap : 23.

Macie już / Ewángeliściowie / dostateczna / iáko mnie-
mam / odpowiedz / ná pytanie wáse ; gdzie śluby przed 1500.
lat Chrześcijanie ślubili. A przetoż ciężko p. Bogá obra-
żáia / y wedlug Páwta s. wieczne sobie potepienie gotuia /
ktorz y te trzy śluby / w zakonie p. Bogu dobrowolnie oddá-
ne / przetomiwšy / z wielkim bliźnich swych zgorśeniem / ná
świecie swowolnie żyia / a poczwšy duchem / ciátem doko-
nywáia. iákich miedzy wámi zbiegow ápostátow dosć.
Niech ci niedźni ludzie pomnia / iesli co boiáźni Bożey w so-
bie máia / náone frogie groźby / y wyroki stráśliwe Duchá s.
ktore nápisano / Num : 30. 3. Deut : 23. 21. Ecclesi : 5. 3.
Niech czytáia Cypryaná s. lib : 1. epist : 11. Augustyná s.
in Psal : 75. in v. Vouete & reddite Domino Deo vestro. &
in Psal : 99. Gregor : lib : 1. epist : 33. circa medium. My
do drugich Questiy przystepujemy.

Trzecie w teyże Questyey 1. o zakonnikách pytanie; w kto-
rych kráinách wbiory ich takie, iákich dziś wywáć zwykli, y opáśowania, przed 1500.
lat byly?

Odpow. W wbiór zakonniczy / iáki dziś v Mnichow w
zwyczáiu / dobrze przed 1500. lat / od czasow Apostolskich /

Ślub posłu-
żeństwa.

Gwałcacy
śluby wielce
grzesza.
1. Tim : 5. 11. 12.

3. Pytá-
nie.

Dawność w
bióru Mnis
skiego.

Ecc: hier: c. 6.

Lib: 6. ep: 36.

Homil: 69. in
Matth: & lib:
de cōpar: Regis
& monachi.
Hieron: in vita
Hilar.Epist: 22. ad
Eustochium.Synodow.
Canone 104.Oto maſz roz:
dzielny ubior:
Laicalis vestis,
Religioſus ha-
bitus.

I. Tim: 5. 11.

Conc: Gang:
circa an: 324.

iało y zakonniczy/ nastat. Swiadczo o tym Patres y Koncy-
lia ſtáro dawne. Dionysius Areopagita wceſzi Apoſtołſki
opisuiac professej mniska/ wspomina przy nicy / zwleczenie
ubioru poſpolitego/ á przyobleczenie odzienia mniskiego. O
terze odmianie Hieronym s. epist: 4. ad Rusticum mona-
chum. y Ambroży s. piſiac o Paulinie iednym zacnym Se-
natorze/ to przypomina/ że gdy zoſtat Mnichem/ wiele wra-
gania y nasmiewiſt odnioſt od Pogańſtwa / dla odzienia
mniskiego. Si forte (mowi tam Ambroży s.) Christianus
vir, attentior ſacroſancta religioni, veſtem mutauerit, indi-
gnum facinus appellant. co y teraz zwykli mawiać heretycy.
Dá czáſu teſz Chrezoſtomá / pewnego odzienia mnisky / we-
dlug powotania ſwego/ używali. Hieronym s. o Hilaryonie
Mnichu ſwiadczy; że chodzil w ſukni ſpodniey z woru wſy-
tey / w ptaſczyku y kápicy. Tenze onych czáſow byt / y dru-
gich zakonnikow w klaſtorách mieſktaacych/ ubior. Ale o
tym wiecey Bazylius / in Aſceticis cap: 22. & epist: I. ad
Gregorium: y Caſſianus cáte kſiegi ma in Monasticis In-
ſtitutionibus lib: 1. de habitu monachi. De cucullo, ma tam-
ze cap: 4. Do tego przyſtepuia Koncylia. Kátháginiſkie
czwarte/ Biſkupow 214. przed 1200. lat/ czyni roznoſć mie-
dzy ubiorem ſwieckim á zakonnym. Skad ſie znać dáie / że
dobrze przed tym w zwyczáiu mieli zakonniczy y zakonniczki
ubior ſwoy wlaſny. Do tak ma dekret oſtátni tego Syno-
du: Si quæ viduæ, quantumlibet adhuc in minoribus annis
poſita, & matura ætate, à viro relicta, ſe deuouerunt Do-
mino, & veſte laicali abiecta, ſub teſtimonio Episcopi & Ec-
cleſiæ, religioſo habitu apparuerint, poſtea verò ad nuptias
ſeculares tranſierint, ſecundum Apoſtolum, damnationem
habebunt, quoniam fidem caſtitatis, quam Domino voue-
rant, irritam facere auſæ ſunt. Tales ergo perſonæ ſine Chri-
ſtianorum communionemaneant: quæ etiam nec in conui-
uio cum Chriſtianis communicent. Koncylium teſz Gán-
grenſkie ieſzcze dawnieyſze/ ptaſcz Mniski zakonny wspomina
na/ Can: 12.

O ubies

O wbiarze Mnisek / od pospolitego roznym / pisał Athanasius, in lib: de virginitate ante mediu. Hieronym s. ep: 12. Solent quaedam cum futuram virginem sponponderint, pulla tunica eam induere & futuro operire pallio. **O** tymże ma epist: 15. ad Marcellam. & 27. ad Eustochium de obitu Paula. August: epist: 119. ad Ediciam. & lib: 6. contra Faustum cap: 9. Powiada być grzechem / iesliby mniska zamężnych / albo zamężna mnisek wbioru używata. Grzegorz s. lib: 3. Dialog: cap: 14. **O** świętey Euphemiey mezczeniczce stawney / gdy przed sedzietm staneta / napisano Conc: Nic: 2. act: 4. Adstabat virgo pulla veste, & pallio Philosophiam professa. **C**hożdy tez mniski naon czas y w kaptcy / tako pise Palladius in historia Lausiaca, cap: 41. **W**biur poświęcony ich bywat. Tertullianus, lib: de velandis virginibus.

Wbiur Mnisk
sę staro dawny.

Przyczyny / dla ktorych takiego wbioru używają / te dawają Doktorowie SS. Pierwsza: Aby takim odzieniem wspomniony zakonnik / pamiętał; że tako wbiur tego od pospolitego odzienia daleko rożny; tak też żywot tego / y obyczaj daleko doskonalsze / niżli pospolitego cztowieka / być mają. **T**e dawa Arcopagita cap. 6. Eccl. hierar. Vestis porrò mutationem, interiorem cordis arque animi mutationem significare, idq; monere, quantum habitus ille à vulgari habitu differret, tantum etiam vitam, & mores discrepare debere.

Przyczyny w
biuru Mniskiego.

1.

Druza; Aby rozeznana była professya y stan zakonniká / od inszych stanow ludzi Chrześcijanskich. **B**o iesli słusna rzecz y przystoyna / aby inaczey Senator inaczey żołnierz chożdyt; y Pawel s. chce tego / aby maż z odkryta głowa / dla znamięnowania zwierzchności; a niewiasta z zakryta / dla znaczenia poddąnstwa / modlili sie; y Biskupá wspomina / aby przystoyny stanowi swemu wbiur nosit: czemuż też nie będzie sie godzito / aby zakonnik przystoynego wedlug stanu swego odzienia używat? **T**e przyczyny daie Bazylius s. Ascet: cap: 22. Decet Christiani hominis aliquam esse vestis proprietatem, quae traditam ab Apostolo habitus honestate, decenter & congruè seruet.

2.

1. Corint: 11.

M m ij

Trzecia;

3.

Trzecia; Aby zakonnicy / a zwlaszcza niektórzy pod czas w powinności swey niedbali / ubiorem professyey swey / choć by nie rządzili / przymuszeni byli / do ostrożniejszego y pilniejszego według wotacyey swey zachowania. Te przyczynne daie tenże Bazylius s. tamże; Velut paedagogia quaedam infirmioribus habitus est professio, ad hoc, vt vel inuicta malis cohibeantur.

Kápce przy-
czynná.

Kápce te przyczynne daie Cassianus lib: de habitu Monachi cap: 4. aby sie tym znaczyła prostota y niewinność dziecinna do ktorey sie ćwicza y ciągną zakonnicy. Bo też dzieci / dla umazania ścietek / miewają zaslonki przed sobą y za sobą / na kształt kápce. Tak Cassianus: Cucullis perparuis diebus vtuntur ac noctibus, scilicet, vt innocentiam & simplicitatem paruulorum iugiter custodire, etiam imitatione ipsius velaminis commoneantur.

Opásowanie
Mniskie.

Opásowanie zakonników nie ma nic osobnego / bałeko mniey (iako Ewangelikowie plotu) co trefnego. Pasy mają iako y drudzy: acz niektórzy powrozy / dla wietszego ciata vtrapienia. O tych iesli chce Ewangelikowie / niech czytają / Basilium in Asceticis cap: 23. Cassianum lib: 1. Instit: monasticarum, cap: 2. de cingulo monachi.

4. Pytá-
nie.

Czwarte w Questyey 1. o zakonnikach pytanie; Gdzie iakie golenie, iakie teraz y nich w zwyczaju, przed 1500. lat bylo?

Golenia Mn-
skiego y Koron-
kápłáskich
dawność.

Beda lib: 5. hi-
stor: Angl: c. 22.

Odpow. Tonsura, to iest / Golenie / abo wlasniey (iako starzy zwáli) Strzyżenie wierzchu gtowy okragte / iakie teraz y zakonników w zwyczaju / bylo dobrze przed 1500. lat y zakonników y v kápłanow. Swiadcza o tym Patres y Synody starodawne. Piotr s. Apostot / iako pise Beda / pierwszy tey ceremoniey vzywát. Piotra s. w tym násladowat wcezenia s. Apollinaris, (swiadczy Damásus) y inшы kápłani y mnisy. Toż czynili y postanowili inшы Apostotowie / iako o nich pise Isidorus lib: 2. de officiis diuinis cap: 4. O strzyżeniu mnichá przy iego professyey pise Dionysius Areopagita cap: 6. Eccl: hierar. Toż strzyżenie gtowy wspomina

In vita Apol-
linaris.

nia / Cle-

náia / Clemens Alexandrinus lib : 3. pædagogii, cap: 11. Epiphanius, Optarus Mileuitanus lib : 2. cont : Parmenian. Hieron : in cap: 44. Ezechiel. A Epiphanius hæresi 80. Augustin : de opere Monachorum cap : vlt. ostrze strofuia niektore mnichy / ktorzy wlofy ná gtwie zápušczáiac / niechcieli sie strzydz ná kštat drugich. Saluian : lib : 8. de vero iudic : & prouid : Dei in fine, opisúac včiski Kóšciotá Bóžego w Afryce / iákie on lud z mniskich koron / czynit násmie wistá / iáko dšis heretycy ; Non sine causa (inquit) istud fuit, quod infra Africæ ciuitates, & maximè intra Carthaginis muros, palliatum & pallidum, & recisis comarum fluentium iubis ad cutem tonsum videre, tam infelix ille populus, quàm infidelis, sine conuicio atq; execratione vix poterat, &c. O tymže strzyženiu Justynian in Authenticis collar : 7. titu : 5. cap: 2. 3. Do tego tež služy eo Socrates piše o Julianie ápo stácie / že gtwie ogoliwšy / zmyslat sie byč mnichem / li: 3. ca: 1.

O koronie káplánskéy Hieronym s. in epist: ad Augustinum, y Augustyn epist: 147. ad Proculianum Episcopum, y Koncylia Carthaginen: 4. can: 44. Toletanū 4. can: 40.

Vžywaia tey ceremoniey / dla tych przyczyn / od stárodawnych Doktorow šwietych opisánych.

Pierwsza : ná pámiatke korony čierniowey Chrystá Pána. Ták venerab : Beda lib : 5. hist : Angl : cap : 22.

Druhá : Aby iáko wierzch gtwy / máia goty : ták tež mysl ich bytá wolna od nepotrzebnych zábow šwieckich y od ztych požadliwosci ; á sposobna do rozmyslánia rzeczy niebieskich. Zaden bowiem služac žotnieršta Bogu / nie wšchle sie spráwami šwieckimi / piše Páwet s.

Trzecia : aby gtwie ná kštat korony strzygac / pámiatáli / že sie Bogu oddáli / ktoremu služyc / jest krolowác. Te dwie przyczynie dáia / Isidorus lib: 2. de diuin: officiis cap: 4. Rabanus lib : 1. de Instit: clericorum, cap : 3. Hugo lib : 2. de sacramentis cap : 1. par : 3.

Czwarta : Patres stárego testámentu nosili dtugie wlo-

Korona káplánska.

Przyczyny koron Mniskich y káplánskich.

1.

2.

2. Tim: 2. 4.

3.

4.

Exo: 34. 33.
Num: 6.

Conc: Carthag
4. Can: 44.

5.

6.

Iob: 1. 20.

Iša: 22. 12.

Mich: 1. 16.

5. *Pyrd-
nie.*

Regul zakon-
nych/ pożyteł
y potrzebá.

sy/ ná znák tego; iz im ieszcze tájemnice odkupienia ludzkie-
go obiáwione nie byty / áni obietnice o Messyasu spetnione.
Y przetoż Moyses zastone nosil przed ludem na twarzy
swoey; y Názareyczycowie/ póki slubu nie wypetnili / wto sy
ná gtowie zapuszczáli. Leoz w nowym testámencie / gdy iuz
Chrystus obiecany / y pod litera stárego zakonu zakryty /
przyšedt / stušna rzecz / aby iemu pošwieceni y oddáni / tácy so
káptani y mnisy / strzyženiem ábo goleniem gtowy / tych táie-
mnic obiáwienie y wypetnienie znaczyli. Tak piše Epipha-
nius haresi 80. Augustinus lib: de opere Monachorum
prope finem. Do tego nalezy on dekret Koncylium Bárthá-
giniškiego czwartego; Clericus nec comā nurriat nec barbā.

Piata: Aby / iáko máia wierzh gtowy postrzyžony / ták
šczyrze / á nie pokrycie áni obtudnie žywot swoy prowadžili.
Te przyczyné dáie Diony: Areopag: Eccl: hierar: cap: 6.

Szošta: Ná znák pokuty ich y náwrocenia. Bo z stáro-
dáwná pokutniacy / zwykli y powinni byli gtowe golic / zná-
czac / žal swoy y pokute zá přešte grzechy. Co sie pokázuie
z Synodow Agáthenškiego Can: 11. Toletániškiego 3. Can: 12.
Y w Pišmie š. Job slyšac o rozmáitých przygodách swych /
ogoliwšy gtowe / poktonit sie Pánu Bogu. Izáiaš: Záwo-
ta / práwi / P. Bog w on džen do ptáczu y do nárzekánie / do
ogolenia / y do przepásánie worem / ic v Micheášá: Vczyňi
sobie tyšine / y ogol syny kocháňti / rozšferz tyšine swoje.

Piate w tezye 1. *Questyey / o zakonnikách pytanie;*
Gdzie Reguly swe przed 1500. lat mieli?

Odpow. Jáko w káždéy porzadney Rzeczypospolitey y
w Kroleštwie / okrom práwa Božego przyrodzonego y ná pi-
šmie podáneho / sa y brč musa inše práwa y constitucey dla
záchovánie spráwiedliwosti / y pokoiu pospolitego: (stad
vrostly constitucey Cesárské / lus ciuile; y w Kosciéle Bo-
žym / lus Canonicum; v nas w Polšezé práwo Ziemské /
Mágdemburške / Chetmiňské) ták tež w káždém porzadnym
zgrupádženiu y bráctwie / á osobliwie w zakonách / musa byc

constitu-

constituoye / ábo Reguly / ktore nic inšego nie sa ; iedno pe-
wuy / á z slowem Bozym zgadzáacy sie / sposob žycia / pro-
wádzacy do tácnego dostapienia celu zakonnikom / wedle ich
powotánia / zamierzzonego. Te nie deroguia Ewángeliey :
ale co Pan Chrystus y Apostotowie generatim y powšechnie
uczyna ; to Reguly zakonne in particulari , sposob y postepet
žycia pobožnego vřázuiac / opisuiac : powinnoř / tak wšy-
řklich w obec / iáko y každého wedlug vrzedu swego w oso-
bnoři přektádáiac : y iáko sie každý / tak z strany duchow-
nych iáko y powierzchnych spraw / z strany duře / ciátá / y vřy-
wánia cielesnych potreb / doma y miedzy ludźmi / w noci y
we dnie / přystoynie á wedlug milego Boga záchowác ma-
p lnie náuczáiá. A přetož co Aphorismi lekárskie / do nápra-
wienia y záchowánia zdravia ľudžkiego ; co Compas žegla-
rzom ; co drog y mieysc opisánie / podrožnym ; co šnur ábo
právídto čieslom y inřym rzemieřnikom : to Reguly za-
konnikom.

Te byty y byč musíaty w Jeruzálem / v onych pierwszych
Chřeřćian / zakonny žywot wiodacych : ktorým sie nie go-
dzilo nic wřasnego mieč. Byty w Egipcťie w onych klasto-
rách od Márká ř. fundowáných / gdje porzadnie y perw-
nych časow / exercitia y powinnoři swe zakonne / wedlug
náuki Márká ř. odprávowali. Tíech czytáiá Ewángeli-
řowie o tym / Pailonem de vita Theoretica Supplicum , Eu-
sebius lib : 2. hist : Ecel : cap : 17. Nápisat Pacomius , iák-
niarž we 400. lat po Chrystusie Pánie / Regule wzniom
swym / ktorých přez 7. tyřiecy m / at / ná ctery y dwádřieřciá
classes , wedlug Grečich liter rozdřielonych. Nápisat y Ba-
zilius ř. wczente y porzadnie Reguly / ktorých po dřiř dřen
niemal wšyřkie wřchodnego řořciotá klastory vřywaia.
Do tego naležia tego Definitiones latiores , seu Quařtiones
fufius disputata , Regula breuiore , Ascetica , Constitutio-
nes Monastica , y inře řřiegi wczente y wymownie nápisánie /
de statu Religiofo. Nápisat y Augustyn ř. Reguly dla za-

Regul daw-
noře před
1500. lat.
Egypřskie.

Grečie.

řřerřářřie.

Konnikom;

Tomo 1.

Tomo 2.

Zachodne / do
bo / Europejskich
Klasztorow.Lib: 2. Dialog:
cap: 36.Bern: hom: Ec-
ce nos relinqui-
mus omnia.

Konnikow: według których y sam 35t. Tytułich; Regula B. Augustini ad seruos Dei. ktora Bernard s. in lib: de præcepto & dispensatione dwa kroć wspomina: y ná nie wczynie wykład nápisal Hugo de S. Victore. Tenże Augustyn/nápisal misłkom druga Regule: ktora iest epist: 109. **O Regule Benedykta s.** wielu klasztorow w Europie fundatorá / tak nápisal Grzegorz s. przed tysiacem lat: Scripsit Monachorum regulam, discretionem præcipuam, sermone luculentam. **A Bernard s.** o teyże Regule mowias; Neque, inquit, venire in dubium aliquatenus potest, quin omninò facer sit modus conuersationis, & diuina magis inspiratione atque consilio; quàm humana prudentia, vel adinventionem formatus. quo nimirum tantam in uita gratiam sanctitatis, tantam post obitum gloriam felicitatis Benedictus obtinuit. **Co tu powiedzial Grzegorz y Bernard s.** o Regule s. Benedykta / toż każdy baczny á bogoboyny rozumieć ma o Regule świętego Franciszka / z Duchá Bożego nápisanej: toż o innych Regulach innych zakonow w Kościele Bożym przyetych y potwierdzonych.

6. Pytanie.

O Ceremoniach niektórych zakonnych.

Obłoczenie y poświęcanie Mnichow.

Eccle: hierar: c.
6. par: 2.

Ostateczne w teyże Questyey 1. o zakonnikach pytanie;
O Ceremoniach zakonnych ábo Mniskich, w których krajach przed 1500. lat byly?

Odpow. Niewiem ktore to ceremonie Ewangelikowie rozumieja / oprócz tych / o których iuz mieli dostateczna sprawa: wsia wšy niektórych zakonnikow / iáko Opátow y Mniskel / poświęcanie / obłoczenie y postrzyżyny. y tych iednak ceremoniy przed 1500. lat wżywano.

A ná przod o consecracyey y obłoczeniu Mnichow / tak pise Dionysius Areopagita wczén Apostolski; Primum moris fuisse; ut Sacerdos ante altare stans præcationem aptam, ac rei congruentem pronunciaret. qua peracta, ad eum qui initiaretur, accedens, illum rogaret; an seculari uitæ nuncium remittere, atq; etiam loco & aspectu sese ab ea segregare decreuisset. Deinde, perfectissimam ei uiuendi rationem exponeret, testificans esse illi deinceps mediocrem. ac vulga-

rem ho-

rem hominum vitam superandam. Cùm autem hæc omnia is qui consecratur, professus esset, sacerdos crucis signo consignatum tondebat, tribus personis diuinæ maiestatis ritè appellatis; omniq; veste detracta, alia eum induebat: ac, cùm illum vnà cum aliis, qui aderāt gratulabundus salutasset, tum ei diuina mysteria, sacram scilicet Synaxim impertiebat. Potym tych ceremoniy dawa przyczyny: o ktorych byto máto przed tym w odpowiedzi ná 3. y 4. pytánie.

O poświęcániu Mnisek przez Biskupy / y oddawániu Pánu Chrystusowi zá oblubieńce / czesta wzmiánka v starodawnych Doktorow: iáki jest / Ignatius epistola ad Antiochenos, Iustinus martyr Apologetico 2. pro Christianis, Clemens Alexandrinus lib: Stromatum 2. Sother Pontifex epist: 2. Tertullian: lib: de castitate. Syluester Pontifex in Conc: Rom: Can: 10. Hieron: lib: 1. contra Iouinia. De laud: Afellæ ad Marcellam, & ad Demetriadem. Photius & Theophyl: ex Chrysoft: in illud Apostoli; Si nupserit virgo non peccat. Ambro: in lib: de Institutione virginis cap: 17. Eusebius in vita Constantini lib: 4. O tymże bárzo dawny dekret roku Páńskiego 147. uczyniony. Pij I. Tomo 1. Concil. Non sunt consecrandæ, nisi in Epiphania, & in Albis Paschæ, & in Apostolorum natalitiis, nisi causa mortis urgente. Tákie poświęcánie ábo obtoczyny mnisek byty przy wielu ludzi / iáko gody duchowne / solenni pompa. Do pány Chrystusowi tym sposobem poslubionej mowi Tertullian: Nupstisti Christo: illi tradidisti carnem tuam: illi desponsasti maturitatem tuam. Incede secundum sponsi tui voluntatem. Oddátás sie z Pánem Chrystusem: onemu oddátás ciáto twoie; onemu poslubitás pániestwo twoie. chodźże wedtug woley oblubieńcá twego. X Ambroży s. ad virgin: lapsam: Quæ se sponndit Christo, & sacrum velamen accepit; iam nupsit: iam immortalis iuncta est viro: & iam, si voluerit nubere, communi lege coniugij adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Ztora sie slubem oddá

Poświęcánie
Mnisek.

De veland: virgin: cap: 16.

ta Pánu Chrystusowi / y nákrýcie poświęcone wzięta / iuż sie z nim oddata / y złączona jest z mężem nieśmiertelnym : y iuż iesliby chciała iść za inšego meżá / według pospolitego práwa małżeńskiego / cudzostwa sie dopuſzcza / niewolnicą śmierci sstaie sie.

Poświęcanie
nákrýcia Mni
ſek.

A nie tylko osoby ; ale y nákrýcie gtowy / bywáto poświęcáne. Świádek Tertullian / in lib : de velandis virginibus cap : 3. O sacrilega manus , quæ dicatum Deo habitum. (oto maſ poświęcenie nákrýcia pánieńskiego) detrahare poruerunt. y Hieronym ; Scio ad imprecationem Pontificis flammæ virginale sanctum operire caput. Toż sie z Ambroże go słow iuż przywiedzionych pokázuie. Obtoczyny / ábo nákrýcie gtowy mniſek / wspomina y o nim dekret czyni pomieniony Pius I. Virgines non velentur ante viginti quinque annos ætatis , nisi fortè necessitate periclitantis pudicitie virginalis. O tymże księgá Tertullianá / De velandis virginibus , y Cyprianá / De disciplina & habitu virginum. Concil : Carthagin : 4. Can : ultimo.

Hier: epist: 18.

Obtoczyny
Mniſek.

Postrzyżyny
Mniſek.

Hier: epist: 48.

Postrzyżyny / nie tylko Dionysius Areopagita Mni chow ; ale y Mniſek Hieronym s. iáko rzecz dawna / wspomina / gdy tak piſe epist : ad Sabinianum Diaconum ; Moris est in Ægypti & Syriæ monasteriis ; vt tam virgo quàm vidua , quæ se Deo vouerint , & seculo renunciantes , omnes delicias seculi conculcauerint , crinem monasteriorum maribus offerant defecandum , capite postea ligato & velato. A tamże tego strzyżenia dáie przyczynę ; wwiárowanie plugáſtwa : ácz y druga przyczyna ; známionowanie wzgárdy ſwiátá. bo sie białegtowy we wtoſách zwytky kocháć. Trzeciá przyczyna ; ná znák wolności. Bo poniewaz białe gtwie dáne sa wtoſy / ktore zápuſzcza / ná znák poddaństwa meżowi : gdy pánná Chrystusowi czystość swoá poſlubi / iuż wolna zoſtaie. y maż práwa żadnego nie ma do niey.

Dla czego.

- 1.
- 2.
- 3.

1. Cor: 11. 15.

A żeby kto nie zádat onych słow Páwta s. Niewiáſta iesli zápuſci wtoſy / jest ies ku chwale : przeto iż wtoſy sa iey zá przykrýcie

Przykręćcie dane: to sie o tych rozumie ktore sa zameżne. Jaz
to też nie przeciw temu posrzyżeniu one słowa tegoż Apo-
stota; Jesli sromota niewieście strzydz sie abo golic/niechże
nakrywa gtowe swoje. Bo ponieważ panna zakonna / za-
stone poświęcona nosi na gtwie swey / iuz wtosow do za-
kręcia nie potrzebuie: y nie żada; aby sie ozdoba wtosow
meżowi świeckiemu vpodobata: ale tego pragne / aby pie-
knośćcia dobrych obyczátow y cnót oblubiescowi swemu nies-
bieszczemu przytemna byta.

Ibidem v. 7.

O DAWNOSCI W KOSCIELE BO-
żym wzywánia y czci Swietych / z Pá-
nem Bogiem Kroluacych.

Rozdział V.

W Questyey 1. pytáia Ewángelikowie; Gdzie przed 1500. lat
ktorych Swietych abo Swięcic Chrysećyanie wzywali, y ony sobie za przyczyni-
ce do Boga brali?

1. Pytá-
nie.

Odpow. Jeszcze w zakonie przyrodzonym / Jákob Pá-
tryárcha w Egipcicie mieszkáiac / wzywát swietych / tak sie
modlac; a Annot ktory mie wyrwat ze wšego złego / niech
btogostawi tym działkom: y niech będzie wzywáne nád ni-
mi imie moie / y imiona oycow moich Abraháma y Izááká.
gdzie iest iásne wzywáne Annotá y Pátryárchow swietych.
y przeto z tych słow ostátnich / dowodzi Augustyn s. że wzy-
wáne nie tylko Bogu sámemu / ale y ludziom nalezy: ácz ro-
żnym obyczátem. Bogu / iáko Pánu wšechmocnemu daw-
cy iástki / chwaty y wšego dobrego: Swietym; iáko przyczyni-
com do niego / przez ktorych zaslugi y przyczyny / w imie Pá-
ná Chrystusa vprašamy / o co prosimy. Wie dlugo po Já-
kobie w ziemi Hus Arabskiej / żył Job s. z ktorego historyey
pokázuie sie zwyczaj dawny wzywánia swietych / y ná on-
czás. Bo tak tam mowi Eliphás przyziáciel Jobow / do nie-
go; Wolay iesli kto będzie co by odpowiedziat / á do ktore-

Wzywáne
swietych przed
zakonem ná
přime dánym
a Gen: 48. 16.

Lib: 1. Locuti-
onum de Gene-
si, & lib 20. cõt:
Faustum ca: 21.

Iob 5. 1.

August: in Iob
cap: 5.

Iob 19. 21. &
August: ibidem.

Wzywanie
świętych w za-
kone Moysze-
bowym.

b Exod: 32. 13.
c Psał: 131. 10.
d Dan: 3. 35.

Wzywanie
świętych w
nowym zako-
nie.

S. Iacob: in sua
Liturgia.

Ecccl: hier: c. 7.

go z świętych obroc sie. gódzie przez święte/ Augustyn rozumie Anyoty: y toż słowo / *ἀγγελων*, ma przekład Grecki / 70. tłumaczow. Sam też Job/ według wykładu tegoż Doktora/ wzywa Anyotow / abo innych świętych / onymi słowy; Zmituyćie sie nademna / zmituyćie sie nademna / przynami-
niey wy przyjaciele moi.

W zakonie też starym przez Moyszesa danym/ sam Moysześ Pánu Bogu przypomina b zaślugi Pátryarchow SS. Abraháma/ Izáaka/ Jakoba; Salomon krol Dawida oycá swego; d Azáryasz onychże Pátryarchow. W insy także wspominaiac zaślugi SS. przodkow swoich / izali Bogá nie prosza / aby dla onych wiernych slug swych zaślug y mo-
dlitw/ raczył im być miłosćiw? iáko te mieysca wykládáio/ Theodoretus quaest: 67. in Exodum, Chrysofostom: hom: 42. in Genes. & 27. in Matthaum, Augustin: quaest: 149. in Exodum, y insy.

W nowym Testamencie/ niezliczone przykłády mamy lu-
dzi pierwszych wiekow Kościoła Bożego / náuka y swiáto-
bliwośćia żywota sławnych / ktorzy święte y świećice zá-
przyczynice do Bogá sobie bráli/ y wzywać ich / przykłádem
swym y písmi insyich wczyli. Tu dla przedtużenia/ dosyć kil-
ku swiádoctwá przywiesć / insyich tylko wkázać. Jakub s.
Apostot / pierwszy Biskup Jerozolimski; Wspominaymy/
práwi/ náswietśa/ niepokalána/ nachwálebniejsza/ błogo-
sławioná Pánia náśe/ mátkę Bożá/ y záwśe dziewice Má-
rya; y wśyście święte y spráwiedliwe / abyśmy prósbami y
przyczynami ich/ wśyscy miłosierdzia dostapili. Dionysius
Areopag: wceń Páwta s. Jáko gdy kto sobie oczy wytupi-
wśy/ chce być uczestnikiem słoneczney swiátości: tak y on
wieśa sie ná niepożyteczney nádziei rzeczy niepodobnych
ktory świętych czesto prósi o przyczynę / á náturze ich przy-
stoynych świętych wczynkow zaniechywa. Którymi słowy
znáć dáie ten zacny Doktor / iż zá czásu tego Chrześćjanie
wzywáli świętych o przyczynę do Bogá. czego y on nie gá-

ni: ále

ni: ale tego proznie modlitwy być powiada / ktory świętych
o przyczynie prosiac / ich pobożnego życia nie naśladowie.
Ireneus uczeń Polikarpow / bärzo bliski wieku Apostolskie-
go; Jako / prawi / Jewa jest zwiedziona / aby wciekła przed
Bogiem: tak Märya namowiona / żeby poslušna Bogu by-
ła: aby dziewice Jowy / dziewica Märya była rzeczniczką.
Euzebius Cezäryiski Biskup przed 1200. lat: Czczac / prawi /
przyjacioty Boże / w zwyczajü mamy chodzić do ich gro-
bow / y jako meżow świętych wzywać / ktorzy przyczynie do
Bogä niepomätu nam pomocna być wyznawamy. Cyril-
lus Pätryarchä Jerozolimski: Gdy / powiada / ofiäre
Mshey s. ofiärujemy / wspominaemy te / ktorzy przed nami za-
sneli / naprzod Pätryarchy / Proroki / Apostoty / meczenniki;
aby P. Bog przez modlitwy ich / przyiat prosby naše. Toż
ma Augustyn s. tractat: 84. in Ioan: & serm: 17. de verbis
Apostoli.

Niemniej inшы Doktorowie Kościotä powszechnego
stärodawni / y wzywać świętych Bożych często uca / y sami
ich o przyczynie do Bogä prosiä. Origenes Jobä s. y wшы-
stkich świętych. Athanasius Päny Bogärodzice; Do cie-
bie wotamy / wspomni na nas Päno naswietška. Przyczyni
sie gospodze / Päni / krolowa y mätko Boža za nami. Basili-
us (oratione in 40. martyres) wzywa czterdzieści meczenni-
kow; y w Liturgiey / Päny naswietšey y wшыstkich świę-
tych. Grzegorz Väzyänzenški (in fine Tragedia Christus
patiens, & in oratione in Athanasium, Basilium, Cyprianum)
wzywa Päny mätki Božey / SS. Athänäzego / Väzyliuša /
Cypriana. Grzegorz Nyssenški (oratione in S. Theodorum
martyrem, & in vita Ephrem) wzywa Theodora s. meczenni-
kä / y s. Ephrema. Chryzostom w Liturgiey Päny prze-
czyštey / SS. Apostotow / s. Mikotäia y inшыch świętych; in-
dziey też Pioträ s. y Päwtä Apostotow. Ephrem Edessen-
ški dluga do SS. meczennikow modlitwe czyni. Theodo-
retus pisäc żywoty Oycow SS. Pustelnikow / y inшыch / in

Lib: 5. aduers:
hæref: cap: 19.

Lib: 13. præp:
Euange: cap: 7.

Catechesi 5. my
flagogica.

Wzywäta
świętych.
P A T R E S
G R A E C I.
Origen: lib: 2.
comment: in
Iob & in lamen-
to suo.
Ath: in Euang:
de annunciatio
ne circa finem.

Theod: lib: 8.
de curat: Græc:
affect.

P A T R E S
L A T I N I.

Augu: ferm: de
Sactis 18. qui est
2. in festo annu:
Meditat: 6. 24.
& 40. & de ba-
ptismo cõt: Do-
natist: l. 7. c. 1.
Prudent: πε-
ρισεφάων
hym: 2. 4. 5.
10. 14.

CONCILIA.

Concil: Chalce:
act: 11.

Conc: Constan:
3. cap: 7.

Conc: Nicen: 2.
act: 6. in fine.

Philortheo, każdy niemal zamykając / prosi świętego o przy-
czyne do Boga. A na inszym miejscu wspomina aby sie do
SS. meczennikow o przyczynie wciękano.

Z Łacińskich Doktorow / Ambroży s. (lib: 10. in Lucam
cap: 22. & oratione funebri in Satyrum) wzywa Apostotą
Piotra s. y Satyrą bratą swego po śmierci. Hieronym Pau-
le świętey / in epitaphio eius circa finem. Theodozyus Ce-
sarz / Apostotow y meczennikow świętych / padając v gro-
bu ich / iako piše Rufinus lib: 2. cap: 33. Augustyn Panny
błogosławioney MARYEY / y wszystkich świętych: a osobliwie
s. Cypryana meczenniká; Adiuuet nos orationibus suis in
istius carnis mortalitate; vt donante Domino, quatum pos-
sumus, bona eius imitemur. Prudentius, SS. Wawrzynca /
Wincentego / y 18. meczennikow Cesarz Augustáńskich / Zep-
polita / Romana / Agnieſki. Paulinus / świętych Celsa / Bla-
rego / y Szczęsnego / (eius Natali. 2. 3. 8. 9.) y inszych świę-
tych. Victor Vricensis SS. Anyotow / Prorokow / Aposto-
tow / a osobliwie Piotra s. y Páwta / (lib: 3. de persec. Van-
dal. circa finē,) Maximus Agnieſki s. (in ferm: de S. Agnete.)

A co wiecey / Koncylium Kálcedońskie czwarte general-
ne / Biskupow 630. wzywa s. Slawiana meczenniká tymi
słowy; Slawian po śmierci żywie: Meczennik niech sie za-
nami modli. Koncylium też Konstantynopolskie / 680. ge-
neralne / tak wczy; Oddawszy Bogu stworzycielowi pokton
Boski / niech wzywa Chrześcijanin świętych / żeby sie za nim
do máiestatu Boskiego przyczynić raczyli. Także Koncyli-
um generalne Nicenińskie wtore / Biskupow 350. Z bojáznia
wszystko czynimy / żodając przyczyn niepokalaney Bogaró-
dzice / y świętych Anyotow / y wszystkich świętych. Toz wy-
świadczaia Prowincyalne synody / niemal przed 1000. lat z
Gerundenſki cap: 3. Aureliáńſki 1. cap: 29. Toletáńſki 5.
cap: 1. Toletáńſki 6. cap: 2. Brákárenſki 2. cap: 9. gdzie
rozkázuiá / aby pewnych dni odprawowane byty Litanie / to
jest / wzywanie Boga / y świętych iego.

Macie /

Matie / Ewangelikowie / powazne swiadcetwa koscio-
 ta pierwsego wschodnego y zachodnego / o wzywaniu swie-
 tych / y Oyce SS. od czasow Apostolskich / y przed tym w
 Chrescijanstwie / y przed Bogiem slawne / ktorzy swiete so-
 bie za przyczynice do Boga brali. Lecz wy wolicie z Julia-
 nem apostata / z Faustem Manicheusem / z Wigilancyusem /
 z Petrobruzyan / z Apostolikami y infymy starymi heretyka-
 mi / dawno od koscioła powszechnego przetonanymi y potez-
 pionymi / hardzie wzywaniem swietych gardzic / niz ich z tak
 wielka gromada ludzi swietych / zacnych / y ze wssytkimi
 prawowiernymi / o przyczynie do Boga pokornie prosic.
 Patrzcie co czynicie.

Jako wazne przed P. Bogiem / swietych tego zaslugi y
 przyczyny sa / y takto prosacym na ratunek przedy a gotowi
 sa / pokazua cuda niezliczone / o ktorych na siódmym Konc:
 Nicenskim act: 4. Theodoret: lib: 5. hist: cap: 24. & lib: 8.
 ad Gracos. Ambr: ferm: 90. de S. Agnete. Augusti: lib: 22.
 de ciuit: cap: 8. Greg: Turonen: de gloria martyrum & co-
 fessoru. Gregor: Rom: lib: 3. Dialog: cap: 22. 24. 25. 37. &c.

W teyze Questyey pytata; Gdzie przed 1500. lat Chrescijananie
 swietych swieczki stawiali?

Odpow. Starodawne jest to w Chrescijanistim Ko-
 sciele stawianie swiec przed obrazami / grobami / y reliquia-
 mi swietych Bozych. Cesarz Konstantyn wielki / przed 1300.
 lat rozkazal; aby przed SS. Piotra / Pawla / Wawrzynica
 kosciami / y przed dziewem Krzyza s. wiele swiec gorzalo.
 Czegoby byl nie uczynil on mady y Chrescijanistki Pan / kie-
 dyby ten zwyczaj dawno przed tym nie byl w kosciele. Vigi-
 lantius heretyk / gtowny wzywania swietych nieprzyziaciel /
 zarzucal to Kacholikom przed 1200. lat; Zwyczaj Poganski
 pod zastona nabozenstwa / widzimy wprowadzony: ze w
 Kosciele pokci ieszcze słońce swieci / gromade swiec zapalala.
 Na co mu tak Hieronym s. na on czas odpowiedzial: Pogani-
 nie to czynili batwanom / a przetoz to rzecz byla bzydliwa :

ale to

Ewangeliko-
 wie / herety-
 kow starych /
 mowiac przed
 tym wzywaniu
 SS. nasla-
 dowa.
 Cyrilli: 6. cont:
 Iulianum.
 August: lib: 20.
 cot: Faust: ca: 21.
 Hier: lib: cont:
 Vigilant.
 Bernar: ferm: 65
 in Cantica.

z. Pyta-
 nie.

Swiec stawa-
 nie / w obrazow
 grobow y res-
 liquiy SS.
 Tomo 1. Conc:
 in vita Syluestri

Hieron: in lib:
 cont: Vigilant:
 cap: 3.

Idem ep: 53. ad
Riparium, Ac-
cési ante tumu-
los martyrum
cerei, idolatriæ
(Vigilantio) in-
signia sunt:

Socrat: l. 6. hist:
cap: 8.
Sozom: l. 8. c. 8.
Natali 3. S. Fe-
licis.

August: serm:
33. de diuers: &
de ciuit: Dei li:
22. cap: 8.

Przycyńny tá-
kiego zápalé-
nia świec.

1.

2.

ále to Chrzesćjanie czynia meczennikom / dla tego słusnie
ma być przyieto. Albowiem y bez reliquií Meczennikow świe-
tych / we wszystkich wschodnych kóściotách / gdy máia czytać
Ewángelia / świece iesze zá dnia zápaláia / nie dla tego / aby
widzieć byto / ále ná znak rádosći: aby sie przez te powierza-
chna swiáctosć / oná známionowáta / o ktorey w Psáterzu
czytamy; Pochodnia nogom moim słowo twoie Pánie; y
swiáctosć sćieštom moim. Poty Hieronym. W tymże wie-
ku / Jan s. Stotoušty / Pátryarchá Czárogradzki / kázat w
processyách nosić srebne krzyže / z pochodniámi zápalony-
mi / iáko piše Socrates y Sozomenus historici. Tegož času
Paulinus Biskup Nólánski / opisuiac naboženistwo Chrze-
sćjánskie w dzien s. Szczęsnego / ták ie wieršem wyrázit:

Aurea nunc niueis ornantur limina velis,
Clara coronantur densis altaria lychnis,
Limina ceratis adolentur odora papyris,
Nocte dieq; micant: sic nox, splendorq; diei
Fulget, & ipsa dies cœlesti illustris honore,
Plus micat, innumeris lucem geminata lucernis.

Euodius Vzaleński Biskup (ktore^o Augustyn swiety cze-
sto wspomina) piše o gromnicách ofiárowánych do grobu
s. Szczępaná / in lib: de miraculis S. Steph: lib: 1. cap: 2. &
lib: 2. cap: 2. A stád sie náuczyc možećie / Ewángelikowie /
iáko Chrzesćjanie stárzy / kóścioty / y ottarze dziwnie zdo-
bili: iáko kágáńce / świece rospalone ná ottarzách / przy obrá-
żech swietych stáwiáli / y rzeczy wonne zápaláli. Czytáćie
o tym wiecey w historyey Theodoretá lib: 5. cap: 36. Grze-
gorzá s. lib: 3. Dialo: cap: 24. Ioannem Sophronium vel E-
uiratum, przed 900. lat / Limonarij seu Prati spiritualis, cap:
180. in vita Ioannis Anachoretæ. Athanasium epist: ad Or-
thodox: circa princip. y Tertullianá Apol: cap: 31. Czynili
to / y czynia po dzis dzien nabožni Chrzesćjanie. 1. Ná po-
kázanie swiatobliwosći / y wielkiey náuki swietych Božych /
ktora oni bledne ošwiećáli / y Pánu Bogu pozyskali. 2. Ze

3 czárta tryumph odniesli: abowiem przed tryumphuacy-
mi pochodnie zápalone nosono. 3. Ze teraz w chwale wie-
czney swieca. 4. Tá znak wesela / z ich szczesliwego doko-
nánia / y chwaly do ktorey przyszli.

W teyze iefcze *Questyey* I. pytaia; *Gdzie Chrzesćijanie swietych*
kádzenia czynili przed 1500. lat.

Odpow. Kádzenie / przed obrazami y kościami swie-
tych (ktore pospolicie pod oltarzami chowáia) bywáto y by-
wa dla wczciwosci swietych / y známionowánia / že wdzie-
czna wonnosťá Chrystá Pána byli. Tego kádzenia wzmian-
ke czyni / iákosćie dopiero mieli / Paulinus, y dobrze stárfy
niemal przed 1300. lat Tertullian: in Apologetico cont: gen-
tes, cap: 42. y Dionysius Areopagita przed 1500 lat Eccle:
hierar: c. 3. parte 2. pišac o zwyczáu košciotá Apostolskie-
go (ktory y teraz trwa) gdy kádžidto rospaliošy Biskup/
przy tátemnicách swietych / pierwey kádžit oltarz / potym
košciot w okrag.

Támže pytaia; *Gdzie Chrzesćijanie swietych obrázy stáwiali, košcioty*
budowali, oltarže wystáwiali przed 1500. lat.

Odpow. Obráziech swietych bedžie nižey w Rozdžia-
le 6. Košcioty y oltarže / (ktore dla ofiáry Nšey s. wystá-
wíáia) Bogu sámemu wtašnie naležá / y budowane bywáia.
O ktorych ták wyznawamy z Augustynem s. My košciotow-
nie stáwiamy meczennikom / áni im ofiárujemy: abowiem
nie oni / ále Bog ich / nam Bogiem iest. A gdy lepák košciot
ábo oltarz zowia ktorego swietego / czynia to Chrzesćija-
nie dla rozeznánia iednego košciotá od drugiego: y ták to ro-
zumietac / iž on košciot ábo oltarz / iest ná czešć y ná chwale
Pánu Bogu / y ná pámiatke onego swietego / ktorego tám
osobliwie o przyczyne do Pána Boga prošá / oddány y po-
šwiecony. Bywáia tež oltarže y košcioty stáwíáne dla wcz-
ciwego zachowánia košci swietych / dla ozdoby grobow ich /
y dla wietšego naboženštwá one groby náwiedzáiacy. O
czym byto w I. czešći w okázáníu falsu 147. Stad tákie ko-

3.

4.

3. **Pytá-
nie.**

*Kádzenie
przed obrázá-
mi y reliquiá-
mi swietych.*
2. Cor: 2. 14.

4. **Pytánie**

*Košcioty y of-
tarže komu bu-
dowane by-
wáia.*
Lib: 8. de ciuit:
Dei cap: vltim.
*Košcioty y of-
tarže tmieniem
swietych ná-
wáne czemu.*

1.

2.

3.

4.

5.

Euseb: li: 4. de
vita Constanti-
ni ca: 58. 59. 60.
Theodo: lib: 8.
de curat: Graec:
affectio.

Cyril: catech: 16

Athan: in epist:
ad Solit: vitam
agentes.

Basilin Pf: 114.

Greg: Nyssenus

orat: in Theod.

Chryso: hom:

66. ad popu.

Ambr: l. 1. ep: 5.

Hiero: cont: Vi-

gil. & alibi pas-

sim.

Aug: lib: 1. ciuit:

Dei cap: 1.

Paulin: natali 1.

S. Felicis.

Victor lib: 1. de

persec: Vandal.

August: lib: 20.

cont: Faustum,

cap: 21.

Synod: Gang:

in epi: ad Episc.

Armenia.

ścioty názvano Basilicas, memorias, martyria, ktore czesto wspomina Doktorowie, y historykowie starodawni. Eusebius wspomina kościoł Apostotow SS. od Cesarzá Konstantyná wielkiego w Konstantynopolu zbudowány. Theodoretus pise / iż kościoły bátwochwálstie obracáli Chrześcýjanie w kościoły SS. meczennikow. Toż y Augustyn ma lib: 8. de ciuit: Dei, cap: 26. Czynie też wzmiankę rozmaitych kościołow / ludzi swietych / Cyrillus Hierozolimski Patriárchá / kościołá Apostotow SS. tamże w Jeruzalem; Athanasius, kościołá s. Quiryńá; Basilius, kościołá ES. meczennikow / ktory zowie *ιερον των μαρτυρων*, Gregorius Nyssenus, kościołá s. Theodorá; Chrysoptom, kościołá s. Piotrá w Konstantynopolu / w ktorym v dziwi grob był Konstantyna wielkiego / y przetoż onego Cesarzá nazywa wrotnem Rybitwá. Ambrozy, Hieronem, y Augustyn kościołow Apostolskich y Meczennikow SS. Paulinus kościołá s. Szczesnego / Victor Vticenski kościołow Cypriána s. w Kárháginie. In summa od czasow Apostolskich tak bylo co napisat Augustyn s. Lud Chrześcýjanski pámiatki ábo kościoły swietych / z nabożno wzcíwoscía náwiedza / y dla wzbudzenia ku násládownianu ich / y żeby sie do towarzystwa ich dostat / y zaslugámi á modlitwámi ich wspomozony byl: á wśátkze tak / że nie żadnemu z meczennikow / ale sámemu Bogu meczennikow / ácz na pámiatke meczennikow / stáwiamy ostarze / rć. Czego iż nie rad widziat / y ganił to ieden heretyk Eustathius. od synodu Gángrenskiego przed 1300. lat potepiony byl. Tego sie y wy Ewángelikowie pze-klectwá boycie: á co rádžit Hieron: s. Wigilancynsowi nie-
przyacielowi czci swietych / pisac tak przeciw iemu; Ingre-
dere Basilicas martyrum, & aliquando purgaberis: toż y my
wam rádžimy: Chodźcie do kościołow Kátholicznych swie-
tych Bożych / ná sluchante słowa Bożego / zá taska iego be-
dziecie kiedyżkolwiek oświeceni y oczyszcieni.

Ołtarze.

Ołtarzow także wzmiankę czynia przed 1400. lat / Cle-

mens Ro-

mens Romanus Canone Apostolorum 2. Dionysius Areopag: Eccl: hier: cap: 3. y po niższy Tertullian: lib: de penitentia. Cyprian: lib: 1. epist: 9. Eusebius lib: 1. Demonstrat: Euangelicæ cap: 6. Opatrus Mileuitanus lib: 6. cõt: Parmenianum. y inšych wiele.

Támže iefcze pytaia: Gdzie swiętym Wigilie Chrześcijanie pościli przed 1500. lat.

O dawności Wigilii y postow/ku czci swietym Bozym/ naydziecie v Bazylusã in Psal: 114. y v Hieronymã s. in lib: aduer: Vigilantium. Przeczyny dla ktorých takie wigilie y posty postanowione sa / przydaie Bernard s. w kazaniu in Vigilia S. Andrea, y w drugim in Vigilia SS. Petri & Pauli. Pierwsza: żeby byly do przysztego swietã przygotowaniami naszym; abyśmy sie oćneli/iesliłmy w iákich grzechách abo niedbalsztwie zaśneli/vprzedzaiac oblicze swietego (ktorego pámiatka w dzien swiety bliski obchodzić mamy) w wyznaniu ztości naszych y pokucie; żebyśmy sposobniejszymi y godniejszymi byli do przyiecia tašti Bozey/y wesela duchownego/ y do chwaty swietego: ktora chwata/według Medica/ nie iest ozdobna/ z vsť grzesznego/ to iest/ niepokutuiacego. Druga: żeby byly vpomnieniem y nauka našã / gdy w te dni y w swietã nadchodzace / wrażamy możność y chęć swietych ku pomocy našey/przyktady żywota ich y cnót wielkich/ y niedbalsztwo w násladowaniu ich/choć byli teyże/ iákto y my/przrodzoncy krewkości podlegli.czego sie wстыdzić mamy. Veżemy sie teź stad / że do onego w chwale niebieskiey swietã wiecznego/ droga y przystep iest / wytrwanie vcištw y vtrapienia tego żywota. Trzecia przyczyna; żebyśmy pościzac / z tem swietym / ku ktorego swietu wigilia vprzedza/nieco vćierpieli / abyśmy za miłosierdzim Bozym y przeczyna tego: mogli być veżestnikãmi korony iego / y tu poćiechy y wesela duchownego.

W teyże Questyey pytaia; Gdzie swiętych Chrześcijanie swiętã swięcili przed 1500 lat?

5. Pytanie

Wigilie y posty ku swietem 10^{ty} SS. Trzy przyczyny ich.

1.

Ecclesia: 15. 9.

2.

3.

6. Pytanie.

Świętá świętych Bożych.
 Clemens lib: 8.
 Const: cap: 33.
 extransl: Turriani.
 Euseb: lib: 4.
 list: cap: 15.

Tertul: lib: de corona militis.

Origen: hom: 3. in diuers: Euan: ge: locos.

Cypr: libr: 4. epist: 5.

Świętá świętych dla czego Kościół święci.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Odpow. Klemens Rzymński / uczeń Apostolski / opisując wstawy Apostolskie / między innymi y te ma ; Żeby Chrześciance w dni Apostolskie y SS. Męczenników nie robili. Kościół Smyrński w Grecyey / w liście swym do Kościołów Pontskich oznajmuie / z iaką wczciwością dzień Polikarpa wczniá Apostolskiego / Biskupa swego / obchodził : wspomina też to / że y innych / którzy przed nim cierpieli / pamiętkę z nabożeństwem dni pewnych czynił ; dla wzbudzenia młodszych / aby naśladowali przykładów takich przodków swych. Tertullian powiada / być podaniem starszych ; że w dni świętych męczenników każdego roku ofiary Mszy s. sprawowano. Za Origenesá świecono świętych Młodzianków święto / iako pierwszych męczenników. Cyprian s. pisze / iż ofiary Mszy świętey / y chwaty ofiarowano / ilećroć dni wroczyście SS. Męczenników świecono. Toż świadcza przed 1200. lat / Basilius in Gordium martyrem , Gregorius Nyssenus oratione in Theodorum ; Ambrosius serm : 76. 77. 78. Hieron : in cap : 4. ad Galat. Chrysoft : homil : 66. ad popu. Theodor : lib : 8. de martyribus ; Augustin : in Psal : 63. & 88. y wiele innych posledniejszych. O tychże świętách Synody / Laodyceński przed 1200. lat / Can : 51. Karczaguiński trzeci / nie długo potom / Can : 47. gdzie to postanowiono / aby historye meki SS. męczenników były czytane / gdy roczne ich święta bywają obchodzone. Toletáński trzeci / Can : 23. w dni świętych tancow niewczciwych zakazuje. Takie święta Kościół powszechny święci dla tego. 1. Dziekuie Pánu Bogu za ich zwycięstwa. 2. Z miłości ku świętym / y goracego pragnienia czci y chwaty ich / iako przysięciot Bożych. 3. Wzbudzając wierne ku naśladowaniu ich. 4. Abyśmy ich przyczyna byli wspomozeni. 5. Żebyśmy za ich zasługami do ich sie towarzystwa dostáli. Te przyczyny dáia Augustyn s. lib : 8. de ciuit : Dei, cap : 27. & contra Faustum lib : 20. cap : 21. Basilius in 40. martyres. Nazianzenus in B. Cyprianum. y in sy.

Támże w I. Questyey pytańa; Gdzie przed 1500. lat święte kánonizowano?

Odpor. Kánonizowánie / ábo wpisanie w poczet świętych / nie infego nie jest; iedno iáwne Kościotá Bożego świadectwo / o prawdziwey świątobliwości / y chwale czto wielá iuż zmarłego; y rozkazanie / áby mu lud Chrześciján / cześć powinna świątym z Bogiem króluiącym / wyrządzał. Tá cześć / wietśa jest niż oná ktora zwykli ludzie czynią ludzóm / tu ięszce żywíacym / dla ich cnoty / godności / wrzędow / y infych przymiotow. Mnieysza zaśie jest dáleko / niż oná wczciwość naywietśa / ktora stworzenie powinno serdecznie y zwierzechownie oddawác stworzycielowi y Pánu swemu / dawcy wfyskiego dobrego. Dla rozeznánia tey dwoiákley czci / Boska chwale *λετρεία* / á świątym powinna / *δουλείαν* / zowá Theologowie. O Boskley chwale one mieyscá Pismá świętego máia być rozumiane; Exod: 20. 3. 5. Deuter: 6. 13. Marth: 4. 10. Iśa: 42. 8. y cap: 48. 11. 1. Tim: 1. 17. O chwale świątych / bez vblizenia chwaty Bożey / te pismá; Psal: 138. 17. Psal: 149. 9. Ecclesiast: 44. 1. 15. Rom: 2. 10. y wiele infych. Táka cześć świątym Anyotom wyrządźali / Abraham Gene: 18. 2. Loth Gen: 19. 1. Balaam Num: 22. 31. Iosue cap: 5. 14. Táka cześć y ludzóm świątym oddawali / Saul / duśy Sámuelowey / gdy mu sie po śmierci vkrzał / 1. Reg: 28. 14. Abdias, máż zacny y bogoboyny / Zeliśfowi Prorokowi y sūdze Bożemu wielkley świątobliwości / 3. Reg: 18. 7. Synowie Proroocy / Zeliśfowi 4. Reg: 2. 15. Nábuchodonozor król Dányelowi / Dan: 2. 46. Dla tákley tedy czci / świątym powinney oddawánia / kánonizowat Medzec / ábo ráczey sam Bog przez Medicá / wiele zacnych ludzi przyrodzonego y Moyzesowego zakonu / y ten o nich / iáko dekret / wydał; Madość ich niech wychwaláia narodo- wie: sławe ich niech opowíada Kościot ábo zgromádenie ludzi. Táak teź kánonizowat Lukász Ewángelistá / Szczepáná świętego / Jákuabá świętego / ich żywot y mecenśstwo

7. Pytá-
nie.

Kánonizowá-
nie świątych
co jest.

Jáko wczci-
wość Chrześ-
cijánie świą-
tym czynia.

Pismá ś. mtey
ścá / o czciświa-
tych.

Kánonizowá-
nie świątych.
Eccle: 44. cap:
vsque ad 50.

Astor: 7.
Astor: 12.

opisuiac: tak Piotra, Pawła, Barnabę y inſe ich ſprawy / ſtárania / prace dla chwaly Chryſta Pána / wieczney pámieci / godne do wiadomości ludzkiej podawáac. Kánonizowáli / potym w pewnych Dyocezyách y Prowincyách ſwych Biſkupi / różnych czáſow / meczenniki y wyznawce P. Chryſtuſowe. To ſie pokázuię z liſtu iednego Cypryana ſ. w którym każe do ſiebie piſać / kiedy ktory Chrzeſćjánín dla Chryſtuſa Pána zamordowany był: aby potym każdy rok on dzień ſmierci y meczeniſtwa tego Chrzeſćjáníe ſwiećili. Pokázuię ſie teź to z liſtu Biſkupow Koſciotow zachodnych z Eury / do Ceſarza Leona pierwſego: w którym piſa: Prote ryuſa ſwiętego w liczbe ſwiętych Meczennikow kładziemy: y za tego przyczyna Pána Boga taſkawego mieć ſobie / zadamy. Kánonizowáli y przed tym y teraz toź czynia / Paſterze Koſciota powszechnego / Biſkupi Rzymſcy / iż to onym wtaſnie należy; aby za ich ſwiadectwem y wyrokiem / wſyſtek Koſciot wiedział / ktore za ſwięte mieć / y wczciwość / iáko ſwiętym Bozym / przyſtoyna wyrządzać ma.

W Queſtuy S. pytáia; Do ktorego koſciota należał on, który Pánnę ſwiętą Máryę obczyáiem ludzkim poczet a być twierdził, z náſienia męſzay niewiaſty, a iſ nie iſt Bogiem, aby obczyáiem Boſkim chwalona y czczone była.

Odpow. Epiphanius, do ktorego należał koſciota / powiedzieliſmy wyſſey w okázaniu fałſu 67. Ten burzac grubę a ſproſne kácerſtwo Kollyriddianow heretykow / ktory matce Bozey / máiac iá ſobie za boginia / przez niewiaſty / *κομμοριδα*, to ieſt / chleb z czysteſy maki pſenney / oſiárowáli; to co tu przywodzić / przećiw im nápiſał zabraniaiac tego / aby Pánná Márya / iáko Bog oſiárami chwalona nie była. **U ſluſnie.** Bo ácz inne zwierſchowne znaki wczciwoſci / iáko czapki zdeymowanie / kłániánie / kłektánie / czotem bićie y inſe / tak ludziom iáko y Bogu ſámemu moga być wyrządżáne / (czego przyktad mamy w Abrahámie; ktory tak Bogu / Gen: 17. 3. iáko y Anycotem / Gen: 18. 2. y ludziom / Gen: 23. 7. powierſchny pokłon czynił) a wſátkże oſiárowá-

nie / y to

Lib: 3. epist: 6.

Habetur hæc epist: post Conc Chalcedonen.

8. Pytánie.

Epiphanius ec w Kollyriddianách heretykách gánil. Lib: 3. Tomo 2. hæresi 79.

nie y to co k niemu służy, iako kościoty, ostarze, Bogu same-
mu przynależa wtaśnie, a nie żadnemu stworzeniu. O czym
dowodnie piśa Augustyn s. y Theodor: lib: 8. ad Gracos.
y w Piśmie s. iśnie mamy; Kto ofiaruie Bogom / okrom sa-
mego Pana Boga, zniszczon będzie. Ale coż to świadectwo
Epiphaniusza ma przeciw Kátholikom / ktorzy tej Panny
błogosławioney obyczaiem bóstwim nie chwala: Bo chociaż
tey / cześć nad inſze święte wietſza / iako matce Bożey / po-
winna być przyznawáia; iednak tey z Bogiem nie równáia /
ani tey czci iako Bogu wyrzadzáia. Trzymáia y wyznawá-
ia z tymże Doktorem s. Ktory obawiaiac sie / aby sie kto pi-
saniem tego przeciw pomienionemu kácerstwu nie gorzył / y
potym w wczciwości przystoyney tej Panny naswietſzey nie
miał: zabiegáiac temu czesto tamże powtarza te słowa;
Márya niech będzie w wczciwości: Ociec / Syn / y Duch
święty / niech będzie czcía Bogu powinna chwalony.

W teyże Questyey pytáia; Do ktorego y on kościolá należał, Ktory
to błędem nazywał wżonym, opuścić stworzyciela, a wdawac się do stworzenia?

Odpow. Z stad nic nie máia Ewángelikowie przeciw
wzywaniu świętych. Onym to heretykom Kollyridianom
służy, ktorzy iako tamże piśe Epiphanius, nad przystoyność
Pánne te święta Pogańskim obyczaiem ofiarami czcili /
stworzenie sobie za Boga czyniac / a stworzyciela opuſzczá-
iac. Lecz tego, iakoſmy uż powiedzieli, nie czynia Kátholicy.

O DAWNOCI OBRAZOW SS. w Kościele Bożym.

Rozdział VI.

W Teyże Questyey 1. pytáia Ewángelikowie; Gdzie Chry-
stus przed 1500. lat świętym obrázy stawiali?

Odpow. Jeseze w stárym zakonie, Morzeſz / z rozkazá-
nia Bożego, postáwił obrázy świętych Anýotow Cherubow
nad ſkrzynia świadectwa. Toż y Salomon krol uczynił w

Lib: 8. ciuit:

Dei cap: 7.

Exo: 22. 20.

9. Pytá- nie.

Epiph: hare: 79
statim post in-
tium.

Obrazy Anýo-
lew w stárym
zakonie.

Exo: 25. 18. &
cap: 37. 7.

Kościele

3. Reg: 6. 23. 27.
 Obrazow stá-
 wiánie w kós-
 ciolách Chrze-
 ściánski h
 3
 podánia Apo-
 stolstkiego.
 Vide Turrian:
 pro Can: Apost:
 lib: 1. cap: 25.

Basil: in epist:
 aduer: Iulian.
 citatur in epi:
 Hadriani Papæ
 ad Const: & I-
 ren: act: 2. Cóc: 2
 Nicæni.

Lege concl: vl-
 ti: actionis eius
 Synodi.

Euagr: lib: 4.
 hist: cap: 26.
 Niceph: lib: 2.
 hist: cap: 7.
 Damasc: vt fu-
 pra.

Kościół który zbudował. W nowym zaś Testamencie / sta-
 wiánie w kościele obrazów Chrystá Pána y świętych iego /
 powstało z wstáwy y podánia Apostolskiego. Bo o tym jest taki
 dekret Apostolski Synodu Antyocheńskiego; iáko go przywo-
 dza Patres ná Synodzie wtórym Niceńskim / Actio: 1. Ne
 decipiantur saluari ob idola: sed pingant ex opposito (*avte-
 novísev*) diuinam humanamq; manu factam impermixtam ef-
 figiem Dei veri ac Saluatoris Domini nostri Iesu Christi, ip-
 sus feruorum, contra idola & Iudæos. Niech sie zwo-
 dźcie
 nie dáia Chrześcijanie / dla bátwanow: ále ná miejsce ich /
 niech máluia obraz Pána nášego Jezu Chrystá y slug iego. r. c.
 O tymże podánia Apostolskim świádczy Bazylus s. gdy
 tak wyznawa: Obrazy Chrystá Pána / mátki Bożey / swie-
 tych Apostotow / Prorokow / y męczennikow czcze / y iáwnie
 sie przed nimi kłániam. bo gdyż to nam jest podano od Apo-
 stotow SS. nie ma być zakázowano. A przeto w kościołách
 nášych obrázy ich / według historyi / stáwiamy. Także Jan s.
 Damascenus, lib: 4. cap: 17. Orthodoxæ fidei, te wczéiwość /
 ktora obrázom Chrześcijanie wyrzadzá / powiáda być po-
 dánia Apostolskim. A nákoniec toż wyznawáia Patres
 siódmego generalnego synodu Niceńskiego / gdy czesto po-
 wrarzáiać one stowá; Tá jest wiára Apostolská: tá wiára
 oycow: tá wiára prawowiernych. Obraz Pána Zbáwicie-
 lá nášego / moca iego Boga dziwnie uczyniony / Abágaro-
 wi krolowi Edezeńskiemu od niego posłány / seroko w spo-
 mináto / Euagrius, Nicephorus, Damascenus, Menologium
 Grecie 15. Nouembr. Metaphrastes, y in sy. Drugi obraz
 Pána nášego / z miedzi wláný / od oney Syrophemissy / ktora
 krwie plynienie cierpiáta / ná pámiatke dobrodzierstwa od
 Pána wziętego / postáwiony / przy którym P. Bog cudá wiel-
 kie pokázowat / wspomínáia Eusebius lib: 7. hist: cap: 14
 Sozomenus lib: 5. cap: 20. Theophylactus in cap: 9. Mar-
 thæi, y in sy. O in sy obrazie Pániskim / przez Nikodema
 uczynionym / z ktorego od Żydow skotego krew y wodá wy-

plynęta /

plynetá / piše Athanázyus. Obrazy Panny Máryey ktore
 Lukáš s. Ewangelista málawat / wspominaia Theodorus
 Lector, lib: 1. collectan. Nicephorus lib: 14. hist: cap: 2.
 y Metaphrastes in vita S. Lucae. Irenæus teź / Epiphanius,
 Theodoretus, miedzy inšymi, ten bład Enkratitow herety-
 kow / opisuiá / że źle używali obrazow SS. Piotrá y Páwtá.
 Skąd sie pokázuie że ná on czas v Chrześcijan w zwyczáiu
 byty obrazy świetych. Tertullian piše / iż zá času iego / ná
 kielichách poświęconych / rysowano obrazy Chrystá Pána /
 iáko pástierzá / owce strácona ná rámionách swych nioface-
 go. Euzebius wspomina obrazy nie tylko Pána nášego / ále
 y SS. Piotrá y Páwtá / ktore wieku iego zwykli málowác
 Chrześcijanie, y w wczéiwości mieé. Tenże piše o wielu obra-
 zách złotych y srebnych / ktorych Konstántyn Cesarz ná-
 spráwował do kościołow w Palestynie zbudowaných. Ten-
 że, do kościoła Lateránskiego w Rzymie dáł srebrne obrazy
 Pána Zbáwiciela / Jana Chrzciciela / dwunásćie Apostotow /
 y Anýotow. A nád to wšytko iż swiete á pożyteczne iest
 używanie obrazow w Kościele Bożym / okázuiá Koncýlia
 generalne wšytkiego Chrześcijánstwa / ktore o tym byty ;
 Niceńskie wtore / Biskupow 350. ná ktorym byli / miedzy so-
 ba zgodni / postowie: Adryana / tego imienia pierwszego Bi-
 skupa Rzymskiego / y trzech Pátryárchow / Alexandryjskie-
 go / Antyocheńskiego / Jerozolimskiego ; y sam obecnošcia
 swa Pátryárchá Konstántynopolſki Tharadius. A temu
 Koncýlium Konstántynopolſkie osme / act: vltima, Can: 3.
 potwierdza Niceńskie dekrety o obraziech. Toź potwierdza-
 ia synody / dla obrazow zložone Rzymski / zá Grzegorzá trze-
 ćiego / Roku Páńskiego 733. niemal 1000. Biskupow; y dru-
 gi tamże zá Stephaná trzeciého y Károlusa wielkiego / Ro-
 ku 768. y inſe. Skąd sie pokázuie że od czasów Apostolskich
 po wšytkie posledniejsze wieki stáwiáne byty w Kościele
 Bożym obrazy swietych.

Iren: lib: 1. adu:
 har: cap: 24.
 Epiph: har: 22.
 Theodoret: li: 1.
 har: et: fabul,
 Tertulli: lib: de
 pudic: cap: 7.
 & 10.
 Euseb: lib: 7.
 hist: cap: 14.
 Idem lib: 3. & 4.
 de vita Const.
 Lib: de Rom:
 Pontifi: in Syl-
 uestro, & lib: de
 munif: Constár.

IAKO DAWNA W KOSCIELE BO-
żym wiara o Czyscowym ogniu.

Rozdział VII.

1. Pytanie.

Czyściec przed
przyściem Pá-
stkim wierzono**W** Questyey pierwsey pytaia Ewangelikowie; Gdzie przed
1500. lat, ogień Czyscony wierzono?

Odpowiadani: Jeszcze przed przyściem ná swiát / Chry-
sta Pána / o ogniu czyscowym / tak w zakonie przyrodzonym /
iako y w Moyzefowym / po wszystkie wieki / wierzono. Co sie
pokáznie z ptáczu / postow / iátmużn / modlitw / y ofiar / ktore
czynili SS. Pátryarchowie / Prorocy / y inшы ludzie zacni / zá
powinne swe / y inše z tego swiáta pobożnie schodzące / y do
tego też inšych písmny swoimi przywodzili; nie lekkomyślnie
to / ábo według zwyczáin / áffektu / y niedostónatósći ludzkiej
czyniac / ále dluga á ptáčliwa modlitwa / y posty / a chcąc
vmártym tástke y odpuszczenie grzechow v P. Bogá ziednáć.
Dla tego Jozeph Pátryarchá / ptákal Jákobá oycá swego
przez 77. dni. Mezowie Jábes Galáadscy uczyniwšy pos-
grzeb Saulowi y Jonácie / posćili sie dla nich przez 7. dni.
Dawid tážke / z dworem swym dla trchže ptákal y posćit sie
áz do wieczora. co też uczynit y po smierći Abnerá. Tenže
zwyczay stárodawny v Žydow przypomina Páwet s. gdy ták
o nim píše: Což uczynia / ktorzy sie chrzcza / (co jest / chrztem
vtrápienia ciáta / przez ptáč / posty / modlitwe / y inše sposo-
by tym podobne / iako wykłádáia Doktorowie kósćielni) zá
vmárte? Jesliže koniecznie vmárli / wzbudzeni nie bywáia /
przeczzé sie zá nie chrzcza? Do ptáčzu zá vmárte vpomina
Medzrec; b Synu / nád vmártym wylewáj tzy / á iákobys co
przykrego vćierpiat / poczni ptákać. Do czynienia iátmużny
zá vmárte / ludzie pobożne / wiedzíe syná swego Thobiaš; c
Chleb twoy y wino twoie stáwiaj ná pogrzebie spráwiedli-
wego. Modlitwy y ofiary zá vmárte / znáčnie y wyráźnie
zálecaia kšiegi; Máchabejskie / w ktorych ták o Judáshu Má-
chabejczyku / onym zacnym á pobożnym kšiažeciú Žydow;

Beda in lib: 1.
Reg: in fine cõ-
mentarij.

Gen: 50. 3.

1. Reg: 31. 13.

2. Reg: 1. 12.

2. Reg: 1. 12.

1. Cor: 15. 29.

Ephrem in Te-
stam: suo. Pe-
trus Cluniacen.
in lib: cont: Pe-
trobrosian.Hugo, Diony:
Gagn: in hum-
locum.

bEcclesi: 38. 16.

cTob: 4. 18.

2. Mach: 12. 43.

Kum ná

tem napisano: Uczyniwszy stad / 12. tysiecy dragm srebria /
 postat do Jeruzalem aby ofiarowano / ofiare za grzechy
 vmartych / dobrze a pobożnie myslac o zmartwychwsta-
 niu: (Bo gdyby sie byt nie spodziewat / ze oni ktorzy
 byli polegli / zmartwychwstać maia / tedyby sie to byta
 zbytnia rzecz y prożna zdata / modlic sie za vmarte.) a iz
 baczyt / ze ci ktorzy z pobożnością zasneli / mieli barzo
 dobra táske zachowana. Jest tedy swiete y zbawienne
 rozmyślanie / modlic sie za vmarte / aby od grzechow byli
 rozwiązani. Z ktorych mieysc y przyktadow / a osobliwie z
 tego ostatniego / to naprzod mamy ; ze Czystiec iest na onym
 swiecie. bo gdyby nie byt / dla czegożby tak dlugo za vmarte
 tzy wylewali / posty / modlitwy / ofiary czynili y czynić roztazo-
 wali ludzcie oni swięci y zacni? 2. Mamy y to / ze schodzacy z
 tego swiata / moga być po śmierci od grzechow swych ro-
 związani. do tego musi być mieysce / gdzie bywaia rozwi-
 zani: a to iest Czystiec. 3. Mamy y to / ze ofiary / posty / y
 modlitwy żywych / za vmarte pobożnie z tego swiata scho-
 dzace / swiete y zbawienne sa / y takim vmartym pomagaa.
 4. A to stad mamy / ze nie zawse przy śmierci P. Bog grze-
 chy wszystkie odpuszcza / iako Luther twierdzi. Bo ci za kto-
 re sie kazat modlic Judasz Máchabeyczyk / choć gwałtowna
 śmiercia / dla zakonu Bożego z tego swiata zesli; iednak
 ten Hetman ich wierzyt / ze nie do końca zupełnie od grze-
 chow swych byli oczyszcieni. 5. Zamyka sie też to stad; iz
 cztowiek może pobożnie vmrzeć: (iako ci żołnierze / ktorzy
 pobożnie z tego swiata zesli) a przed sie może mieć dlug ia-
 ki / ktory musi po śmierci ptacic: abo dla grzechow powse-
 dnich / tu za żywota nie odpuszczonych; abo iz pokuty na-
 znaczoney za grzechy smiertelne / tu uż odpuszczone / nie zu-
 pełnie odprawił. 6. Mamy y to stad nakoniec / ze to wsy-
 stko / iako artykuł wiary / każdy cztowiek Chrześcijanski wie-
 rzyc pod utraceniem zbawienia powinien. Ponieważ to
 wszystko w Pismie swietym opisano iest: a iz te księgi Má-

7. Auki z prze-
 rzeczonych
 mieysc Pisma
 swietego.

1.

2.

3.

4.

In li: de abrog:
 mis: priu.

5.

1. Cor. 3. 12.

Czytaj wy-
 sey o tym w 1.
 cześci / w Ro-
 zdzia: 9.

6.

Wiara o Czystości po przyściu Pánškim nášwiat przed 1500. let.
Matth: 12. 32.

Apoc: 21. 27.
Apoc: 14. 19.
Iob 26. 6.

August: lib: 21.
ciuit: Dei ca: 14.
lib: 6. in Iulian:
cap: 5.

Greg: lib: 4.
Dialo. cap: 39.
Bern: hom: 66.
in Cantica.

d Luc: 12. 58.
Matth: 5. 25.

Luc: 12. 38.

Ibidem v. 57.

chábeyste sa prawdziwym y Kánonicim Pismem s. to sie iuz wyžšey okazáto/ w czešti 1. w Rozd: 10. dosyć dowodnie.

Po przyściu zaś w čiele Pána Chrystusowym nášwiat/ táž wiara o ogniu Czystowym/ serzey rozgtořona/ y w sercach wiernych táž z náuki iego/ iáko y Apostolskíey/ mocniey jest vgruntována. Bo gdy Pan včzy; Ktoby ržekt slovo přečiwko Duchowi šwietemu/ nie bedžie mu odpuščono/ ani w tym wieku / ani w przyřtym: tymi slovy iásnie dáie znáć/ iž dwoiáki čas jest odpuščenia grzechow/ táž z strony winy iáko y Karánia zá nie zářtuzonego; ábo przed šmiercia/ ábo po šmierci. A poniewaž po šmierci bywáia odpuščzone/ musí byč mieyſce pewne/ gdiě bywáia dořonále odpuščzone. Nie w niebie: bo tam nic zmázanego nie wchodži. nie w piekle tež: bo tam mieyſce / nie odpuščenia; ale gniewu Božego/ y zátrácenia. Tedyč ná inřym trzečim mieyſcu/ ktore Kořciot Božy zowie ogniem Czystowym/ odpuščzáne bywáia. O tym mieyſcu te slova Pánřkie rozumieia Gyrowie šwieci/ Augustyn/ Grzegorz wielki/ Bernard y inřy. O tymže mowi Pan / w oney przypowieřci: ^d Gdy idžiesz z přečiwnikiem twoim do vržedu/ stáray ſie/ ábys w drodze byl wolny od niego: by čie snadž nie počiągnal przed ſedžiego/ á ſedžiaby čie nie podal oprawcy / á oprawca žeby čie nie wrzucit do wiežienia / powiádamči nie wynidžieř ſtámcađ / áž y ořtátni drobny pieniađz oddař. Gdiě Pan vpomináiac do gotowořci ná ſad przyřty / ktory bedžie záraz po šmierci/ (co ſie pokázuie z onych slow te vpředžáiacych w tymže Rozdžiale; Niech beda biodra wáře přepařřané: y wy badžcie gotowi: bo tey godžiny/ ktorey ſie nie domniemácie / ſyn čtowieczy przyřdzie. Přeczže y ſámi z ſiebie nie ſadžicie co jeř ſpáwiedliwego?) náořtátek přerzeřzoným podobieřřwem; o dlužniku / do wiežienia / áž do wypáćenia wřyřtškiego dluhu pieniažnego/ wřáđzoným zámyka. W ktorym to podobieřřwie / přeř adwerřarzá ábo přečiwniká/ Doktorowie šwieci rozumieia / zakon Božy/

ábo wta

ábo wlasne každego summienie / záwse sie sprzeciwiáiacé
 ztym pozadliwoscíom / y wkázuiace zakon Boží / z ktorym
 dobrze sie tu ná drodze rychto zgdázáć. Przez droge / wyká-
 dáia żywot niniejszy / iáko ono w Psálmie : Stogostáwieni
 niepokaláni w drodze. Przez sedšiego / rozumieia Chrystá
 Pána / ktoremu Bog Ociec dat wshystek sad. Przez cektarze
 ábo opravce / Anyoty Boże / ábo czárty exekutory spráwie-
 dlivego dekretu Božego. Przez ciemnic / piekto ; w ktorym
 iedno mieysce dla potepionych ; drugie / dla tych ktorzy sie
 czyscia. Przez wyptácenie áz do ostátniego kwartniká / ábo
 drobnego pieniadzá / doskonáte oczyszcienie grzechow má-
 tych powšednich w czyscu / ábo teź wyptácenie w mekách
 czyscowych karánia doczešnego zá grzechy smiertelne / tu
 odpuszczone / záslužonego. Ták te slowá Páñskie zгодніe
 wykádáia / y o czyscu rozumieia / Tertullian / Cyprian / Ori-
 genes, Eusebius Emisenus, Ambrosius, Hieronymus, Ber-
 nardus, y inšy. O tymže ogniu Páwet s. ták nápisat : Grun-
 tu innego niéť nie moźe zátožyc / opócz tego ktory iest záto-
 žony / ktory iest Chrystus Jezus. A iesti kto wybuduie ná
 tym gruncie ztoto / šrebro / kámienie drogie / (to iest, náukę potre-
 bna zbáwienna, vczyнки dobre, cnoty kostowne) dwá / šiano / stome / (to
 iest, náukę niepotrzebna, ábo grzechy powšednie, z ktorych iedne mniysse, drugie
 wiétsze) každego vczynek iáwny bedšie : bo dzień Páñski okaźe /
 (to iest, sad poiendynkowy, ná ktorym každý, tudsiež po smierci, bywa sadzony,)
 iž w ogniu obiawion bedšie : á každego vczyneku iáki iest /
 ogień došwiádczy / (to iest, srogi onego spráwiedliwego sadu Páñskiego rá-
 chunek każdy vczynek roštráśnie.) Jessi ktorego vczynek zoštánie /
 ktory przybudowat / (to iest, iesli zniešie onę sarowošć spráwiedliwego sadu
 Božego, iako złoto strzymawá ogień.) zaptáte weźmie / (wieczna chwála od
 Boga,) á iesli czyi vczynek zgóre / (to iest, nie strzyma spráwiedliwego sa-
 du Božego,) škode popádnie / (zganiony y odrzucony bedšie,) á on sam /
 (czyi on iest vczynek,) zbáwion bedšie : wšákže ták iáko przez
 ogień / (to iest, nie bez cieškiey meki ognia czyscowego, ktorym przeczysćiony
 zbáwienia doštápi) Ták te slowá Apóstolškie / o ogniu czyscowym /

Psal: 118. 1.

Ioan: 5. 22.

Tertul: lib: de
anima cap: 35. &
58. in fine libri.
Cyp: lib: 4.
epist: 2. al. 52. ad
Anto.

Orig: hom: 35.
in Luc: & in e-
pist: ad Roman.
Euseb: hom: 3.
de Epiph.

Ambr: in cap:
12. Luca.

Hier: in cap: 5.
Matth.

Bern: ferm: de
obitu Hüberti.

1. Cor: 3. 11.
Dan: 7. 10.

Malach: 3. 2.
Hebr: 12. 29.

rozumieia Oycowie świeci / Cyprian lib: 4. epist: 2. Hieronym lib: 2. in Iouinian. Augustyn in Psal: 37. Grzegorz wielki lib: 4. Dialog: cap: 39. Origenes hom: 6. in Exodum. Ambrosius, Oecumenius, Theodoretus, gdzie piśa ná to mieysce Páwta s. y in sy. Nákoniec ná Koncylium Florenckim tymże sposobem te słowa Grekowie y Látinnicy zgodnie rozumieli.

O tymże ogniu / oproz pomienionych mieysc / y indziej / táśnie piśa starodawni Doktorowie Kościelni / Greccy; Origenes; To / práwi / oczyszczenie / ktore sie dzieie przez meke ogniowa / iáko dlugo meczy grzesne ludzic / ten sam wiedziec moze / ktoremu Ociec polecit w slysk sed. Bazyli s. Jesli bysmy przez spowiedz grzech odkryli / iuzesmy podraštáca cetrawe vsusyli / ktora / godna rzecz / aby pozart ogien czyścowy. Grzegorz Nyssensti; z ciáta wysedy / nie bedzie mogt byc uczestnikiem kostwa / iesli mákut do dusze przymiesánych / ogien czyścowy nie odeymie. Látinscy tákże; Hieronym: Sicut Diaboli, & omnium negatorum atq; impiorum, qui dixerunt in corde suo: Non est Deus, credimus aeterna tormenta: sic peccatorum atq; impiorum & tamen Christianorum, quorum opera igne probanda sunt atq; purganda, moderatam arbitramur & mistam clementiae sententiam iudicis. Jáko wierzymy; iz dyabet y w slyscy niewierni á niezbozni / ktorzy rzekli w sercu swoim: Nie máš Boga / beda cierpiec wieczne meki: ták mniemamy; iz ná grzesne y niezbozne / ále przecie Chrzesćjány / ktorych uczynki ogniem máia byc probowane y czyścione / wyidzie skromny y z tástá ztaczony wyrok sedziego. Augustyn; Qui temporalibus penis digna gesserunt, per fluium igneum, & vada feruentibus globis horrenda transibunt. Quanta fuerit peccati materia, tanta & pertranseundi mora. Ktorzy to czynili / coby godno byto karánia czesnego / przez rzekę ognista y brody rospalonými kulámi stráslíwe / przyda. iáko grzech wielki byt / ták dlugie w przesćciu bedzie zmiestkánie. O tymże wyraźnie má s ná

in sych

Origen: in epist: ad Rom: lib: 8. cap: 11. prope finem.

Basil: in cap: 10. Isaia.

Greg: in orat: quod no sit descendib: in fide.

Vide Ioan: Damasc.

Hieron: in Isa: cap: vlt. in fine.

Aug: hom: 16. ex lib: 30. hom.

g De vera & falsa poenitentia cap: 17. & 18.

inſych wielu mieyſcäch. Grzegorz ſ. *h* Scio futurum eſſe, vt poſt huius vitæ exitum, aliſi flammis expientur purgatoriis, aliſi ſententiam æternæ ſubeant damnationis. Wiem iż to bedzie / że po zeſcieniu z tego ſwiätá / iedni beda czyſcieni ogniem czyſcowym / dnuzy podeyma ſentencya wiecznego potepienia. Inſych ſie ſwiadectwá dla przedlużenia opuſzczáia.

W Queſtrey ſ. zádawáia; Do ktorego koſciola należał on, ktory powiedzial, iż gdy ſtad wyniſdziemy, nie máſz iuż żadnego pokucie mieyſcá, ani doſyć vczynienia?

Odpow. Cypryan ſ. do Koſciotá Rzymſkiego należał; (iakoſmy wyſſey powiedzieli / w 1. częſci w okazaniu fałſzu 44. y w tey częſci 2. w odpowiedzi ná Queſt: 10.) y o czyſcowym ogniu z Rzymſkim Koſciotem trzymał. Bo ták o nim w liſcie 52. do Antoniana piſe; Inſa to / práwi / odpuſzczenia czekáć; inſa do chwały przyſć: inſa bedac wrzuconym do ciemnice / nie wyniſć tam ſtad / áž ſie odda oſtátni pieniádz; inſa / wnetže wiáry y enoty wziáć zaptáte: inſa / cierpieniem dtugſey boleſci zá grzechy być czyſcionym / y dtugo ſie ogniem czyſcić; á inſa / gdy iuż grzechy wſyſtkie meka ſa oczyſcione: inſa czekáć w dñien ſadny (to ieſt pojedynkowy. bo dñien ſmierci káždego, ieſt mu dñien ſadny, iako mowi Auguſtyn ſ.) ná wyrok Pániſki; á inſa nátychmiáſt być od Pána koronowanym. Tenže Cypryan ſ. modlitwy y oſiáre Mſhey ſ. zá vmárte tymi ſlowy wſpomina; Biſkupom / ktorzy przed námi byli / ták ſie zdáto: aby żaden Chreſzcýjanin ſchodzác z tego ſwiätá / nie czynił Kleryka opiekunem / lub erekutorem teſtamentu ſwego: á ieſliby kto vczynił / aby ſie zá tákiego nie modylono / ani oſiary Mſhey ſ. zá odpoczñienie tego nie czyniono. Bo niegodzien ieſt / aby v otcarzá Bożego w modlitwie Káptáñſkſzey byl wſpominañy / ktory od otcarzá Káptany y ſlugi iego odwabić chciá. A przetož Wiktor / poniewáž przeciwo conſtitucyey nie dawno ná Koncylium vczynioney / Geminiuſá Fauſtyná Káptaná ſmiáł tutorem vczynić / nie godzi ſie aby zá

Lib: 2. de Gen
cót: Mani: c. 20.
Lib: 21. ciuit:
cap: 16. & 24.
In Pfalm: 37.
Serm: 41. de
ſanctis.

h In Pfál: 3. penitent: in initio.

2. Pytánie

Cypryan ſ. o
Czyſcu / y o
modlitwách zá
vmárte / ták /
iako dñis Rzym
ſki koſciol / wie
czył.

Matth: 5. 26.

Luc: 12. 58.

Auguſt: epiſt:
ad Hefychium.

Cyprian: ep: 66.
al. li: 1. ep: 9.

MB.

Wyklad slow
Cypriana S.
in lib. ad Deme-
trianu sub fine.
Pro peccatis lo-
go dolore cru-
ciatu emundari
& purgari diu
igne. Cypr: e-
pist: 52.

Dwoiákie do-
syc vczynienie
w tym zywo-
cie.

1.
Przed vspra-
wiedliwieni.

Dan: 4. 27.

Tob: 12. 9.

Ionæ 3. 10.

2.
Po vsprawle-
dliwieniu.

aby za odpocznienie iego / ofiara Mfey s. v nas byta spráwo-
wana: ábo zeby ktora modlitwa zañ w kosciele byta czynio-
na. Do tad Cyprian. ktory / iz na inšym mieyscu (tu od
Ewangelikow zádanym) powiáda; že po zefciu z tego swia-
ta / nie máš pokućie / ani dosyc vczynieniu mieysca: w tym nie
iešf sobie przećiwny. Bo wyznawšy iášnymi slowy / tu do-
piero od nas przywiedzionymi; ćierpienie zá grzechy / y czy-
šćienie ogniem / ktore nic inšego nie iešf / iedno dosyc vczyne-
nie spráwiedliwošci Božey po šmierći; ná tym mieyscu /
ktore zádaia Ewangelicy / o pokućie zá grzechy šmiertelne
w tym zywoćie / y o dosyc vczynieniu zá nie tutecznym mowi.
To dosyc vczynienie terážnieyše / wedlug Pišiná s. y Dokto-
row štarodawnych dwoiákie iešf; iedno przed vspráwiedli-
wieniem / drugie po vspráwiedliwieniu. Przed vspráwiedli-
wieniem tákie iešf / kiedy cztowiek pokućiaczy / do bymi vczyn-
kami / zá táška á pomoca Boška vprzedaiaaca czynionymi /
P. Boga vbtaga / y do odpušczenia grzechow swych zmiék-
cza y náchyla; á sam sie tež do przyćicia táški vspráwiedli-
wiaacey gotowšym y sposobnieyšym stawa. Do tákiego
dosyc vczynienia / krolá Nabuchodonozora wiódł Dányel /
táť mu rádzać; Grzechy twoie iáťmužnámi odkupy; á nie-
práwošci twoie / miššierdzem nád vbogimi. gdješ odku-
pienie grzechow / znáczy / nieiákie zá nie dosyc vczynienie
przez iáťmužny; á to przed vspráwiedliwieniem. O tákim
tež Kápháel Anyot mowi v Thobiašá; Iáťmužná wyba-
wia od šmierći / y oná iešf ktora oczysćia grzechy / y spráwue /
aby cztowiek znalazł miššierdzie y zywoť wieczny. Tákim
dosyc vczynieniem Ninivitowie Boga vbtagali iáťo o nich
nápišat Jonáš; y vyžrat Bog vczynki ich / že sie návroćili
z drogi swey zley; y zlitowat sie Bog nád ztym / ktore byť rzeťt
vczynić im / á nie vczynit. Po vspráwiedliwieniu záš dosyc
vczynienie tákie iešf; kiedy cztowiek iuž vspráwiedliwiony /
šstawšy sie synem Božym / cztonkiem zywym P. Chryštufo-
wym / y przybyćkiem Duchá s. zá táška á pomoca Boža

vprzedaá

wprowadzająca y nasłabująca / iatmużnami / posty / y modlitwami dosyć czyni / nie za grzechy / ktore mu już odpuszczone są / (iako y karanie za grzechy wieczne) przez zasługę Chrysta Pana / y Sakrament chrztu abo pokuty s. ale zeby vszedł karania za grzechy doczesnego / ktore sobie Bog czesto zostawia abo tu / abo po śmierci. W takim dosyć weczynieniu / Salmomon ; Miłosierdziem / powiada / y prawda bywa odkupiona (oto dosyć weczynienie) nieprawość / to iest / karanie za nieprawość. bo tak to slowo czesto sie rozumie / ^h w Piśmie s. Takie dosyć weczynienie Jan Chrzciciel zowie / ⁱ Godne owocze pokuty / wedlug wykladu Doktorow SS. Chryzostoma / Grzegorza / y inzych. O pierwszym dosyć weczynieniu mowi na tym miejscu / od Ewangelikow zadany / Cyprian s. do takiego wiadac Demetryana Proconsula Afryckiego / czotwieka Pogańskiego / y na Chrześcijany okrutnego / y drugich temu podobnych / tak pisac ; Hortamur, dum facultas adest, dum adhuc aliquid de seculo superest, Deo satisfacere, & ad verae religionis candidam lucem de profunda & tenebrosa nocte superstitionis emergere. Opominamy / pokł możecie / pokł wam iestże co żywota sstacie / zebyście Bogu dosyć weczynili / y do prawdziwey religiey iasney swiätosci / z gteboctey a ciemney nocy zabobonow wybrneli. Potym wnetże to przydacie ; że po śmierci takiej pokucie / y dosyć weczynieniu / żadnego miejsca nie masz. Tu żywot wieczny / abo stracić / (prze niedowiarstwo / lub zły żywot) abo wygrac / ic. Stuzy tedy to napominanie Demetryanowi pogáninowi : (y temu podobnym) wiadzie go do takiego dosyć weczynienia za grzechy / iako niegdy wiadł Dányel Nabuchodonozora / Jonás Niniveczyki. Kto tu tym sposobem nie gotwie sie do poznania Boga y iasniwego vsprawiedliwiatacey / a w niedowiarstwie y inzych cieślkich grzechach schodzi z tego swiata / pewnie po śmierci miejsca do pokuty y dosyć weczynienia mieć nie może. Bo nieodmienny wyrok Pański ; Kto nie wierz / bedzie potepion. Ten wlastny iest wyklad y zrozumienie tych

Prou: 16. 6.

^h Gen: 43. 9.

Deut: 5. 21.

3. Reg: 1. 9.

ⁱ Luc: 3. 8.

Chryf: hcm: 10.

in Matth.

Greg: hom: 20.

in Euangel.

Cyprian s. pi

fiac do Deme

tryana / mowi

o dosyć wecy

nieniu tutez

ny n / ktore by

wa: prz d v

sp:awiedli

w: niem grze

snego.

Marc: 16. 16.

Aug: lib: de cura
pro mortuis ge-
renda cap: 4. &
Enchirid: c. 110.

flow Cypryana ś. O tych lepak ktorzy z tego swiata w wie-
rze prawdziwey y w miłości Bożey schodza/ tenże Cyprian ś.
iśnie / iakośmy iuz powiedzieli / wyznawa; że takich dusze
(iesli ktorymi małymi grzechami są zmazane) ogniem Czyn-
scowym bywają przeczyszcione: y takim przyczyni żywych
pomagaia/ ktorzy (iako pise Augustyn ś.) Cum in corpo-
re viuerent, talia sibi post hanc vitam prodesse meruerunt.
Gdy ieszcze w cieie żyli/ zasłużyli sobie/ aby im po śmierci po-
mocne byty.

O DAWNOSCI INDULTOW ábo odpustow w Kościele Bożym.

Rozdział VIII.

Pytanie E-
wangelikow
skie.

Indultow ku-
powanie/ wy-
mysł kácerstka.

Dan: 4. 24.

Początek Od-
pustow przed
1500. lat.

W Questyey pierwszej / pytania; w ktorey stronie przed 1500. lat,
Rzymskie Bully y Indulty kupowano?

Odpow. O kupowaniu Indultow/ ábo odpustow/ nie
nie wiedza prawowierni Kátholicy. Potwarz to y zmysle-
nie kácerstkie. Bo co Pisarzowi od pisania listu Indultowe-
go w kancellaryey ptaca/ to nie moze być nazwano kupowa-
nie Indultu / ale zaplata za pisanie y prace. Indult sam
dármo dla słusnych przyczyn dáia. A iesliże to nowi Ewán-
gelikowie zowa kupnem; kiedy tym / ktorzy chcą być wczes-
nikami odpustu / z inszymi pobożnymi uczynkami / rozstazu-
ia dáć iátmuzne iálka; niechże też to kupnem zowa / że nie-
gdy Prorok Boży Dányel / rádził Nabuchodonozorowi kro-
lowi; aby grzechy swoje iátmuznami odkupował / y niepra-
wosci swoje miłosierdziem nád ubogimi.

Co sie tknie dawności / y początku odpustow; do tych
káfowania / y (według osoby potrzeby) wdzielania / dat moc
P. Chrystus / Piotrowi ś. y inszym Apostotom swym / także
też ich namiestnikom. Bo ponieważ Indulgencya ábo od-
pust / nie inszego nie iest; iedno / odpuszczenie karania cze-
snego / za grzechy uczynkowe powinnego / oprócz spowiedzi

z starbu

z sárbu kościelnego / (to jest / z zasług y dosyć uczynienia Chrystá Pána y świętych iego) wżyczone : gdy P. Chrystus do Piotrá rzekł ; Tobie dam klucze królestwa niebieskiego : á cokolwiek zwiążesz ná ziemi / będzie związano y w niebiesiech ; á cokolwiek rozwiążesz ná ziemi / będzie rozwiązano y w niebiesiech. gdy też do infych Apostotow mowit : Cobyściekolwiek zwiążali ná ziemi / będzie związano y ná niebie : á cobyście rozwiążali ná ziemi / będzie rozwiązano y w niebie : tymi słowy ; Cokolwiek rozwiążesz ; y / Cobyściekolwiek rozwiążali ná ziemi / nie tylko odpuśczenia grzechow ; ále y karánia czesnego zá grzechy powinnego / włżenia y odpuśczenia moc im dáć raczyt : ácz wietřa Piotrowi s. niź infym Apostotom / wedlug wyktádu Doktorow stározytnych / Origenesá / tractatu 6. in Matth. Ambrozego / lib: 1. de pœnitentia cap: 2. in initio, & cap: 6. in fine. Leoná / epist: 89. ad Episcopos prouincie Viennes. y infych. Skad też dziś Papież / successor Piotrá s. wietřa ma moc do sáfowánia odpustow ; niź infy Biskupi / nástepuiacy ná miesca Apostolſkie.

Wżywat tey mocy / Apostotom od Pána dáney Páwel s. gdy onemu Koryncczykowi wřetecznemu / zá grzech iego / (ktorego sie iuź byt wyřpowiádat / iáko świádcza Chryzostomy Theophylactus,) pokute bárzo cieřřta / y karánie czesne náznáczywřy / to jest / oddawřy go sáfánowi ná zátrácenie ciátá / aby duch záchowány byt w dzien Pána nářego Jezú Chrystá ; potym / zá przyczyna świętych Tymotheuřá y Tycuřá / iáko piře Theodoretus, ábo y infych Chřeřćijan Korynczytkow ; te mu pokute / y karánie odpuřcza / co jest wřasnie Indulgencya / o ktorey tu rzec / ábo odpuřt. Dosyć / práwi / temu ktory tákowy jest / ná strofowánium tym. Ktore bywa od wielu : ták ábyřcie mu przeciwnym obyczáiem ráczey odpuřćili / y poćieřyli go / by snadź zbytnim smuckiem tákowy pozárt nie byt. (to jest / by do rozpáczy nie przyředt / by wiáry nie odstápit / iáko wyktáda Theodoretus.) Dla cze

Iob 6. 2.
Pfal: 118. 63.
Coloff: 1. 24.
Matt: 16. 19.

Matt: 18. 18.

páwel s. in
dult dáte.

In cap: 2. epist:
2. ad Corinth.
1. Cor: 5. 5.

2. Cor: 2. 6.

Ibid: vt supra

go/prosze was abyście mi toś przeciwko niemu potwierdzi-
li. A komuscie co odpuszcili, y ia. Bo y ia com odpuszcil, ie-
slim co odpuszcil / (κατάρισμα, to iest / ieslim z łaski te pokute
náznaćzona / a nie dla tego dosyc wczynienia / odpuszcil:) dla
was wczynilem to, w osobie Chrystusowej: abyśmy osukani nie
byli od sáćaná. Tak to miejsce Páwtá s. o Indulcie / ábo
włzeniu y odpuszczeniu pokuty y karánia doczesnego zá
grzech / wedlug wstáwy kościelney, y przed Bogiem powin-
nego / oprócz Theodoretá / wytádáia Ambrozy / lib: 1. de
penit: cap: 6. in fine, & cap: 17. in princip. Chryzostom/
y Theophylactus, ná te stowá pisac y in sy.

Z tego tedy postanowienia Páwlskiego / y przykádú Pá-
wtá s. záwse od czasow Apóstolskich zwyczaj byt w Koście-
le Bożym / dla słusnych przyczyn / przystoynym obyčajem /
pozwolenia Odpustow / y włzenia oney pokuty długiey y cie-
skiej / ktora wedlug stárodawnych kościelnych kanonow
pokutnych / y wedlug spráwiedliwosci Bozey / odprawowác
mieli pokutuiacy / tu / ábo po smierci w czyscu. Takie In-
dulcy y Odpusty / Tertullian y Cyprian czesto wspomínáia /
y zowa / Pacem, Pokoíem. A te listy odpustne / ktore teraz
zowa Diplomata remissoria, ábo Bullas Indulgentiarum, ná
on czas zwano / Libellos pacis, listy pokoiu. Tenze Cyprian
wžíwa tego stowá Indulgentia, iáko teraz w zwyczaju iest /
nie ná iednym miejscu. Nád te stárshy Clemens Romanus
wceń Apóstolski / zowie odpusty / Btogo stáwienstwem ábo
mátym / ábo wielkim: to iest / odpuszczenie pokuty y karánia
czesnego / zá grzechy ábo powszednie mniesze / ábo smiertel-
ne wielkie / (ktore iuz przez Sákráment Spowiedzi s. oczy-
ścione sa) powinnego. Takze y Grzegorz s. názywa Bene-
dictionem, ná kilku miejscách Regitri. Takich tez Indul-
cow wzmianke czynia Concilia dáley niz przed 1200. lat;
Ancyránskie / Láodiceńskie / á osobliwie / Nicenkie generalne
pierwsze; ná ktorým pozwaláia; aby wedlug chci y nabo-
zeństwa / z iákim kto pokute sobie postanowiona zá grzechy

swie

Zdawná zwy-
czájne w ko-
ściele Bożym
odpusty.

Vide Canon:
Pénitentiales
ab Io: Antonio
Delphino colle-
ctos, lib. 2. Eccl.
Tertulin lib: ad
mart: c. 1. in fine
Cypr: epist: 15.
lib: 3. al. 11.

k Epist: 21. 26.
30. & in lib: de
lapsis.

Clemens lib: 3.
Const: c. 10. &
lib: 8 c. 4. 4.

Greg: lib: 7. ep-
53. ad Secundi-
num & ep: 126.
ad Recharedú
lib: ité 6. ep. 23.

Ancyr: can: 2. 5.
16. 21. 22.

Laod: Can: 2.

Nicen: Can: 5.
& 11.

swoie przyimuie / mogli mu Biskupi także uczynić / y oney potęty umnieyszyć. Ale o Odpustach na ten czas dosyć.

O VSTAWIE MSZEY S. Y OFIAROWANIU CIĄTÁ Y KRWIE P. Zbáwiciela nášego / záwse w kościele iego zwyczajnym.

Rozdział IX.

W Questyey 1. pytáia Ewangelikowie; Na którym miejscu, y gdzie, Msze z Kanonem, Introitem, Grádalem, z Offertami, Kollektami, y z dzinnymi gestami Apostolowie zá żywe y zá umárte przed 1500. lat śpiewali?

To słowo Msza / w Polskim iezyku dtugim zwyczajem wtárte / wzięte iest z Lacińskiego starodawnego / y od ^a czásów Apostolskich w kościele zachodnym zwyczajnego / Mis-sa; á to záś / pošto z Żydowskiego y Chaldáyskiego M I S-S A H, ^b ktore słowo / wedlug przekładu Hieronymá s. zná-czy spontaneam oblationem, dobrowolna ofiáre. Pánu Bo-gu zá pożytki z ziemie wzięte / ofiárowána; ktorey potym w kościele pożywano / z przypominaniem przestey niewoli Egiptskiej / y wybáwienia z niey. A poniewáz przy tey (o ktorey tu rzecz) ofierze nowego testamentu niekrwáwey / wspomina sie ono dobrowolne Chrystá Pána nášego ná krzyżu ofiárowanie; (o którym v Izaiášá 53. 7. v Janá s. 10. 18.) y z checi / iáwnie dzieki sie oddáia Bogu wśechmo-cnemu zá to dobrodzieystwo / z przypominaniem wybáwie-nia nášego z ciestkoy niewoli śátánskiej: słusnie dla tego tá ofiárá iest názwana Msza.

Tá, trzy rzeczy istotne y naprzebnieysze w sobie zámyka / z ktorých żadna bez grzechu wielkiego opuśczone býć nie może. Poświecenie chlebá y winá / ofiárowanie ciátá y Krwie Pána zbáwiciela nášego pod osoba chlebá y winá zá żywe y zá umárte / y używanie teyże ofiáry. Te wszystkie Pan Chry-stus ná ofiáteczney wieczerzy odpráwił / y onymi słowy; To czynicie ná pámiatke moie / áby także w kościele iego / áż do

Pytanie.

Słowo Msza / co znáczy.

^a Pius Papa in epist: ad Iustum
Episc: Vien:
Conc: Rom:
sub Syluestro 1.
sub finem. Car-tha: 2. Can: 3.
Ambr: lib: 5.
epist: 33.
Aug: serm: 91.
& 251. de temp.
^b Deut: 16. 10.

Trzy rzeczy do Mszey isto-tne należące / od P. Chry-stusa postáno-wione.

Mart: epist: ad
Burdegal: ca: 3.
Clemens lib: 5.
Const: Apostol:
cap: 20.

Dyon: Ecclef:
hierar: cap: 3.
Cypr: epist: 63.
ad Caecil: vel li:
2. epist: 3. post
med.

Chryf: hom: 17.
in epi: ad Hebr.

In cap: 8. epist:
ad Hebr.

Mat: 26. 26.

Marc: 14. 22.

Luc: 22. 19.

1. Cor: 11. 23.

I.

Pierwsza rze-
ca do Mszey isto-
nie należąca

Spoleczenia swiata sprawowane byly / postanowic raczyt.
Tak bowiem te slowa Panskie rozumieli y wykladali wezmo-
wie Apostolscy; Martialis, Clemens, Dyonyfius Areopagi-
ta, y inшы Doktorowie starozycni: iako Cyprian / gdy pisze:
Jest Jezus Chrystus / Pan y Bog nasz / on sam jest naroczy-
nym kaptanem Boga Oycy / y samego siebie ofiary Bogu
Oycu pierwszy ofiarowal / y to czynic na pamiatke swoje ro-
skazat: tedyc zaisze on kaptan miasto Chrystusa w rzad iego
prawdziwie odprawuje / ktory go w tym / co on czyni / nasla-
duie: y ofiary prawdziwa y zupełna na ten czas Bogu Oy-
cu w kościele ofiarnie / iesli tak ofiarnie iako Chrystus ofia-
rowal. Chryzostom s. On / prawi / naszym Biskupem jest /
ktory ofiary nas oczyszcia / aca ofiarowal. Tez my y teraz of-
fiarniemy / ktora na on czas ofiarowana / strawiona byc nie
moze. A to co czynimy / dziecie sie na pamiatke tego co sie
estato. Abowiem rzekt / To czynicie na pamiatke moie.
Theodoretus; Jawno jest tym / ktorzy sa w rzeczach Bo-
skich wyroczeni; ze my nie insey ofiary ofiarniemy; ale o-
ney iedney y zbawienney pamiatke czynimy. Abowiem to
nam sam roskazat / mowiac; To czynicie na pamiatke moie.
Toz pisze Iustinus, in Dialogo cum Triphone, Tertullia-
nus, in Apologetico. Origenes homil: 13. in Leuit: cap: 24.
Ambrosius, in cap: 10. epist: ad Hebr. y inni. Wedlug tego
Oycow SS. wykladu zgodnego / te slowa; To czynicie na
pamiatke moie / sciagaia sie / nie tylko do uzywania tego
Sakramentu; ale / (iako ie zawse rozumiat kościot powsze-
chny) do oney wszystkiey sprawy Panskiej / ktora przed tymi
slowy opisana jest: tak / iz co sam Pan na on czas czyni / to
tez Apostotom y namiestnikom ich / tymi slowy czynic roska-
zat. Lecz sam Pan tu / trzy rzeczy / iako swiadcze^c trzy E-
wangelistowie / y czwarty^d Pawel s. czynic raczyt.

Na przod; Dzieki Bogu czyniac / chleb onymi slowy / Te
jest ciato moie; a wino onymi; Ten jest Kielich krwie moiey / z-
btogostawit y poswiecił; aby te rzeczy / odmieniwszy istote

swa przy-

swa przyrodzona / sstały sie nad przyrodzenie ciątem y krowia
iego. Tymi słowy / dat moc y rozkazat Apostotom y namie-
sniłom ich / te tajemnice poświęcać: tymi istotność chleba
y winą przyrodzona / przemienia sie w istotę ciąta y krowie ie-
go: ktora sie tu pokrywa powierzchwnymi y widzialnymi o-
sobami abo znakami chleba y winą. Swiadecza o tym zgo-
dnie Oycowie SS. to wyznawaiac; ze nie historyey wiecze-
rzy Panskiej / ani rozdziału iedennastego listu pierwszego do
Koryntyjan czytaniem / ani kazaniem y nauczaniem ludzi
przy tey sprawie / (iako rozumieła y czynia Kalwinistowie y
Lutheranowie) ale tymi samymi słowy Panskimi / chleb y
wino bawia poświęcone / y sstaie sie przerezeczone ich prze-
mienie. Tak pisze Iustinus; Pokarm / ktory modlitwa
słow / ktoreśmy od niego wzięli / jest poświęcony; za to ma-
my / że jest ciątem y krowia Pana Jezu Chrysta. Tertullian;
Wziawszy / prawi / chleb / uczynił go ciątem swoim: mowiac;
To jest ciąto moje. Cyprian; Od tego czasu iako Pan rzekł; To
czynicie na pamiatke moje: to jest ciąto moje: y ta jest krow
moja: ileż to tymi słowy / y ta wiara to bywa sprawowa-
no; chleb ten istotny / y wielich / błogosławienstwem zwyczaj-
nym poświęcony / pomaga do żywota y zbawienia cztowie-
ka wsiyskiego / bedac pospolu lekarstwem y ofiarą ku zlecze-
niu chorob y oczyszczeniu nieprawości. A tamżeniżey; Pa-
nis iste, quem Dominus discipulis porrigebat, non effigie.
sed natura mutatus, omnipotentia verbi factus est caro.
Chleb ten / prawi / ktory Pan wezmiom podawat / nie zwierze-
chnym kstatem / (to jest / nie wedlug osoby / abo przypadło-
ści chlebowych /) ale w naturze abo przyrodzeniu swym od-
mieniony / wsielmocnością słowa sstał sie ciątem. Grze-
gorz Tyssencki; Chleb sie / mowi / poświęca słowem Bozym
y modlitwa / nie iedzeniem ani pićciem / do tego idac / żeby sie
sstał ciątem Słowa / ale wnet w ciąto sie przemienia / przez
słowo / iako samo Stowo rzekło; To jest ciąto moje. Moca
błogosławienstwa / w ciąto Panskie przestocza sie / tych rze-

Poswiecenie
chleba y wina
y przemienio-
nie w ciąto y
krow Panska.
Czytaj w 1.
czesci w Roz-
dziale 16.

Apolog: 2. pro
Christian: ad
Antonin.
Lib: 4. in Marc:
c. 40.
Serm: de cena
Domini.

Oratione Ca-
rechetica c. 37.
citur in Pano-
pia Euthymij
tit: 21.

Catech: my-
tag: 4.

Ibid: sub finem.

Lib: de initian-
dis myst: cap: 9.

In ferm: de pro-
ditiōe Iudæ.
Lib: 20. cont:
Fauftum c. 13.

czy ktore widzimy / naturá. Cyrillus Hierozolimski; Gdyż sam Chrystus tak twierdzi y mowi o chlebie; To iest ciáto moje / Któž ná potym śmie w tym warpić: Także gdyż tenże twierdzi y mowi; cá iest krew moia / Któž zwarpi / y będzie mowił / żeby tam krewiego nie było: Tiegdy wode odmienił w wino / ktore bliskie iest do krewie w Chanie Galilejskiej / sama tylko wola: y nie będzieś godzien / żebyśmy mu wierzyli / iż wino w krew przemienił: y tamże niżej; To tedy wiedź y miej zá napewnięśńa rzecz; iż ten chleb ktory widzimy / nie iest chlebem / chociaź go smáć czuie być chlebem; ále iest ciátem P. Chrystusowym: y wino / ktore widzimy / chociaź zmysłowi wkuśńenia zda sie być winem / nie iest winem / ále krewiá P. Chrystusowa. Ambroży s. Sam / práwi / wota Pan Jezus; To iest ciáto moje: przed poświęceniem słowy niebieskimi / inśa sie rzecz za zowie: po poświęceniu ciátem iest P. Chrystusowym. O tymże seroko piśe; lib: 4. de sacramentis cap: 4. & 5. y cap: 9. lib: de initiandis mysterijs: wiela przyktádow Pisma s. dowodzác / że sie tu prawdziwie przez poświęcenie káptáńskie słowy Páńskimi / istotá chleba y winá / przemienia w istote ciáta y krewi Pána náśe. Chryzostom; To iest / powiáda / ciáto moje. Tym słowem rzeczy po- tożone / (chleb y wino) ná oltarzu / bywáta poświęcone. Augustyn; Panis noster & calix, non quilibet, sed certa consecratione, mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde quod non ita fit, quamuis sit panis & calix, alimentum est refectionis, non sacramentū religionis. Chleb náś y Kielich / nie káždy / ále pewnym poświęceniem sákrámentálny / sstawa sie / nie ro- dzi sie nam. Przetoź co nie tak bywa / chociaź iest chlebem y Kielichem / iest potármem do posilenia / nie sákrámentem religiey Chrześcĳáńskiey. A to poświęcánie nie inśe rozumie / iedno ktore bywa przez słowá Páńskie czesto pomienione / iá- ko piśe 28. ferm: de verbis Domini. Według Augustyná te- dy / wieczerna zborowa nowych Kwángelikow / poniewáź tymi słowy nie bywa poświęcona / potármem prośym iest /

nie sákrá-

nie sakramentem. Toż ma Eusebius Emissenus; Niewidomy káptan/widziálne stworzenie/ (to jest/ chleb y wino/) w istność ciátá y krew swey/ słowem swym/ tajemna mocá przemienia/ tak mowiac; Bierzcie y iedzcie: to jest ciátó moje. Toż Damascenus: Rzekł Pan; to jest ciátó moje: y; To czynicie ná pamiátke moje: á wšechmocnym roszazánim iego/ sztawa sie áż przyidzie.

Nád to: Gdy Pan Chrystus osobno chleb / osobno wino btogostáwít y poświęćit: ná ten czás/ pod osoba chlebá/ ciátó swe; pod osoba winá/ krew swoje/ Bogu Oycu/ ofiárę wbtagalną/ ná odpuszczenie grzechow/ tak żymych iákó y wmarłych / niekrywawie ofiárowat. Bo chleb naprzód poświęćiac/ rzekł; To jest ciátó moje/ ktore sie zá was dawa/ (δίδωμεν, datur:) ábo iákó ma páwet s. ktore zá was bywa tamáne / (κλῶμεν, frangitur.) Wino záś poświęćiac/ rzekł; Ten jest kielich/ nowy testáment/ we krwi moiej/ ktory sie zá was wylewa/ (τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχλῶμεν, qui pro vobis funditur, s. τὸ ποτήριον) á Mattheuś s. przydáie; Ná odpuszczenie grzechow. Ktore słowa/ Dawa sie / Lamie sie/ ábo tamano bywa/ Wylewa sie/ czás niniejszy znaczące/ (iákó też stoia w Liturgiách / Bazylego / Chryzostomá / Ambrozego s.) nie mogá sie rozumieć/ o dawaniu ciátá/ y wlewaniu kielichá/ Apóstotom/ ku iedzeniu y pićiu. Bo nie mowi; wam sie dawa / lamie / wylewa; ále zá was sie dawa/ lamie/ wylewa. A temu; Dwunáściom tylko przytomnym Apóstotom / dat ciátó y krew swoje do iedzenia y pićia: á tu mowi; ktora sie zá was / y (iákó przydáie Mattheuś/) zá wiele ich/ wylewa. A dla czego? Ná odpuszczenie grzechow. Nád to: nie mowi sie tu o dawaniu y tamaniu ciátá; y wlewaniu krwi bliskim/ ná krzyżu/ y ná mece/ ktora wnet że być miátá. bo ná krzyżu nie byt tamány. Nie mowi też Lukáš s. krew ktora sie zá was wylewa / ábo bedzie wylaná; ále kielich/ ktory sie zá was wylewa. Lamianie tedy rozumie sie tu/ y ná inšych mieyscách/ o čiele Pánškim pod osoba chlebá: y o

Serm: 5. de Paschate.

Lib: 4. cap: 14. de orthod. fide.

II.

Druza rzecz do Młej istoty nie należaca/ Ofiárowanie ciátá y krwi Pánškiej.

Luc: 22. 19. 1. Cor: 11. 24.

Matt: 26. 28.

Ibid: vbi supra.

Ioan: 19. 33. 36.

Akto: 2. 42. 1. Cor: 10. 16.

In 1. ad Cor:
hom: 24.

Lib: 4. Dialo.
c. 8. & hom: 37.
in Euang.
In orat: de Re-
ŕurrectione.

Lib: 8. Const:
cap: vltimo.

Lib: 4. c. 32.

Orat: 1. de Re-
ŕurrectione.

Homil: 24. in
priorsmadCor.

Lib: 2. epist: 3.
al. 63.

In Pŕal: 33.
Conc: 2.

Ser: 7. de paŕŕi.
Oŕŕarą Mŕŕey
ŕ vblagálna
dla odpuŕŕze-
nia grzechow
ŕpwyh y v
mártych.

wylewaniu krewie / ktora byta w Kielichu / pod osoba winą.
Dla tego Chryzostom napisat; że P. Chryŕtus tamanie cier-
pi w ŕakramencie / ktorego na krzyŕu cierpieć niechciał / to
ieŕt / ŕakramentalnie pod osoba chleba: bo ŕamiuŕz cierpieć
nie moŕze. Tak teŕz Grzegorz ŕ. In myŕterio immolatur, &
paritur; w ŕakramencie abo w tajemnicy bywa oŕŕarowan-
y / y drugi Grzegorz Nyŕŕenŕki: Pro potestate myŕte-
rium adminiŕtrantis ineffabiliter & inuiŕibiliter corpus im-
molatum eŕt. Rozumiecia ŕie tedy te ŕlowa: Dawa ŕie tamie
ŕie / wylewa ŕie; o onym na oŕŕateczney wieczerzy dawaniu
ciałą / y wylewaniu krewie prawdziwey pod osoba chleba y
winą / Bogu ŕamemu / za Apoŕtoly y za wiele inŕŕyich odle-
głych / na odpuŕŕzenie grzechow ich. A toć ieŕt / oŕŕarą
vblagálna za ŕywe y za vmárte.

O tey oŕŕerze rozumieci y wyktádali te ŕlowa Pánŕkie Pa-
tres ŕarodawni Grecey: Klemens uczeni Piotra ŕ. Ducho-
wna oŕŕarę Bogu Oycu ŕwemu przed meka oŕŕaruiac / ro-
ŕkazat nam ŕamym / abyŕmy toŕz czynili. Irenaus; Nowego
teŕtamentu nowey náuczyl oŕŕary. Gregor: Nyŕŕenus; V-
przedzil náŕŕcie gwaltowne / y ŕam ŕiebie obiáte y oŕŕarę za
nas oŕŕarowat / káptan y báranek Boŕy. Kiedy ŕie to oŕŕa-
to? Gdy ciało ŕweku poŕywanu / y krew ŕwa zwoleńnikom
ŕwym dat ku pićiu. Chryzostom; Míaŕto zabýjania bydlat /
ŕamego ŕiebie oŕŕarowác roŕkazat. Lácińŕcy zaŕ Parres,
Cyprian; Ktoŕz / powiáda / wiecey káptanem Boga náwyŕ-
kego / iáko Pan náŕ Jezus Chryŕtus: ktory oŕŕarę Bogu
Oycu oŕŕarowat / y toŕz oŕŕarowat co Melchisedech / to ieŕt /
chleb y wino / ciało ŕwe y krew. Auguŕŕyn; ŕciałą / práwi / y
ze krewie ŕwey poŕŕanowil oŕŕarę wedlug porzadku Melchi-
ŕedehá. Leo; Vprzedzil ŕmierć ŕwoie przez dobrowolne
oŕŕarowanie w ŕakramencie. Inŕŕy ŕie wiele tákich ŕwiá-
dectw dla krotkoŕci opuŕŕza.

A iŕz tá oŕŕarą byta na on czas / y bywa po dŕŕis dŕŕieñ ná
odpuŕŕzenie grzechow / ták ŕywyh iáko y vmártych / ŕwiád

ez30/ Origenes tak pisac: To jest sama pamiatka / ktora Bog
ga czyni ludzom tak swego. Athanasius; Ofiary niekrwa-
wey ofiarowanie / jest Boga obtaganie. Cyrillus; Chrystus
sa za grzechy nasze zabitego ofiarujemy / abyśmy nam y zmar-
tym / onego ktory jest nadobrotliwym / tak swego uczynili.
Ambrosius; Offert seipsum quasi Sacerdos, vt peccata no-
stra dimittat. Ofiaruje samego siebie / iako kaplan / aby grze-
chy nasze odpuscil. Augustin: In multis sacrificiis, quae pro
peccatis offerebantur, vnum hoc nostrum sacrificium signi-
ficatur, in quo vera fit remissio peccatorum. W wielu ofia-
rach / ktore byly za grzechy ofiarowane / ta sie nasza ofiara
znaczy / w ktorey bywa prawdziwe grzechow odpuszczenie.

Nakoniec / ofiarowawszy P. Chrystus ciato y krew swo-
ie na odpuszczenie grzechow / y sam oney ofiary / wedlug^c zwy-
czaju ofiaruiacych / vzywaf: y uczniom swym dawaf / iako
swiadecz3a Ewangelistowie. Ze sam vzywaf / z onych sie slow
iego pokazute; f Chetliwem z adat pozzywaf tey Paschy z
wami / pierwey niz bym vcierpiat. A Doktorowie swieci
wyswiadczaia: Hieronym; Dominus Iesus, ipse conuiuia
& conuiuium, ipse comedens, & qui comeditur. Pan Jezus /
sam godownikiem y bankietem / sam pozywaiaacy / y ktory by-
wa iedziony. Chryzostom; Zeby sie nie trwozyli Apostolo-
wie / sam pierwey krew swoje pit. Toz Pan rozkazaf Aposto-
tom y inszym ofiaruiacym / aby y sami / iego przyktadem / tey
ofiary pozzywali / y inszych / iesliby byli / iey uczestnikami czy-
nili. Stad one slowa Koncylium Toletanskiego 12. Can: 5.
Certum est, quod n, qui sacrificantes non edunt, rei sunt Do-
minici sacramenti. Nam quale erit illud sacrificium, cuius
nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur?

Taka ofiara Pan na ostateczney wieczery ofiarowaf / y
postanowic w kosciele swym raczyt / naprzod dla tego; Aby
sie pokazaf byc kaplanem z wiecznym / w Wikaryach y na-
miesznitach swych ofiaruiacych / wedlug porzadku Melchi-
sedech3a. Bo ten bedac^b kaplanem Boga nawyzszego / ofia-
r

Hom: 13. in Le-
uit.

In orat: pro de-
functis, apud
Damascenum.

Catech: 5. my-
stag.

Lib: 1. de offic:
cap: 48. de Eu-
charistia loques.

Quest: 57. in
Leuit.

III.

Trzeci3a rzecz
do Mszey isto-
tnie nalezaca /
Vzywanie of-
iary.

Leuit: 6. 16.

1. Cor: 10. 18.

Luc: 22. 15.

Hier: ad Hedi-
biam qu. 2.

Chryf: hom: 83.
in Matth.

Przyzny po-
stanowiema
Mszey.
I.

Psal: 109. 4.

Hebr: 5. 10.

Hebr: 7. 11.

Gen: 14. 18.

Hebr: 7. 1.
Oecum: in cap:
5. ad Hebr.

rował chleb y wino / pierwszy / ofiarę bez krwie Bogu odda-
wając / iako piśe Oecumenius. A P. Chrystus / aby na mie-
sce figury prawdą nastąpił / pod osoba chleba y winą / ofia-
rował prawdziwe ciato y krew swoje: y po dzis dzień przez
kaptany / na miejscu iego bedace / toż ofiaruie. Tak te figu-
re zgodnie wykładają Patres starodawni / Klemens Alexan-
dryski / lib: 4. Stromatum. Cyprian / lib: 3. epist: 2. Atha-
nadius apud Oecumenium in cap: 5. ad Hebraeos. Eusebius
Cezaryjski / lib: 5. demonstrationum Euangelicarum cap: 3.
Basilius, Arnobius in Psal: 100. Epiphanius haeresi 55. Hie-
ronym in cap: 26. Matthai. Ambroży lib: 4. de Sacramen-
tis cap: 3. & lib: 5. cap: 1. Augustyn lib: 83. quaest: 9. 41.
Chryzostom in Psal: 100. y in sy Patres. Żydzki temu / Philo
lib: de Abraham. y Jozeph historyk lib: 1. antiquit: cap: 10.
o tym ofiarowaniu Melchisedecha także piśe.

2.
Przyczyna.
Exod: 12.
Num: 9.

Ioan: 1. 29.

Druga przyczyna; Aby na miejscu onego baramka wiel-
konocnego starozakonnego / pierwszy Bogu od Izraelczy-
kow ofiarowanego / dnia 14. miesiąca pierwszego / tu wie-
czorowi / na pamiatke przeszcia Panskiego / y wyzwolenia z
Egiptskiej niewoli; a potym iedzionego od obrzezanych y
czystych / iako w drodze gotowych / w iednym domu y w Jeru-
zalem; nastąpił prawdziwy baramek wielkonocny nowego
Testamentu / (to jest / ciato y krew baramka Bozego grzechy
swiatą nosacego) pierwszy Bogu ofiarowany pod osoba
chleba y winą / tegoż dnia 14. miesiąca pierwszego / na pa-
miatke przeszcia Panskiego przez meke z tego swiatą do Wy-
ca / y wyzwolenia naszego z mocy satanskiej / przez śmierć iez-
go; a potym iedziony od ochrzczonych / y od grzechu śmier-
telnego czystych / w powszechnym kościele bedacych / y do o-
czyzyny oney wieczney ciągnacych. Tak bowiem te figure
baramka wielkonocnego rozumiał Paweł s. 1. Cor: 5. 8. gdy
tak piśe: Pasma nasza / (abo baramek nasz wielkonocny) jest ofiaro-
wany Chrystus: a tak vzywamy w przasnitkach siczyrości
y prawdy. Gdzie pierwszy o ofiarowaniu ciata y krwie Pana

Chrystus

Chrystusowey ná ostáteczney wieczerzy mowi: á potym do
wzywánia przystoynego teyże ofiáry nápomina. Ták teź Do-
ktorowie stárodawni te figura bárántá wielkonocnego o
offerze ciátá y krowie Pánstkey zgodnie wyktádáia / Tertullia-
n / lib : 4. in Marcionem. Cyprian lib : de vnitate Ecclesie,
& serm : de cena Domini. Ambroży in cap : 1. Luca. Grzes-
gorz Názýánzenski oratione 2. de Pascha. Hieronym in
cap : 26. Matthæi. Augustyn lib : 2. contra litteras Petilia-
ni cap : 27. Chryzostom homil: de prodicione Iudæ. y in sy.

Trzecia przyczyna : Jáko Moyzesz w stárym zakonie/
postánowione przymierze miedzy Bogiem á ludem Izráel-
skim potwierdzáiac / po dániu zakonu ná gorze Syná / tenże
zakon czytáiac / ofiárowat przy wshytkim gminie / y oney po-
tym ofiáry lud pożywat : ták teź P. Chrystus przy ostátniey
wieczerzy przymierze nowego testámentu z wiernymi swo-
mi uczynione potwierdzáiac / przy Apostolech ktorzy byli iá-
ko Pátryárchowie y oycowie wshytkiego ludu Chrzeszczán-
skiego / przektádáiac im zakon swoy miłostí / ofiárowat ciátá
y krew swoie / ktorey ofiáry potym pożywáć tymże Aposto-
tom rozkazat. Tým Moyzesz krowá cieleca y kozłowa ofiá-
rowána lud pokropit / y ona przymierze / wola y obietnice
Boże potwierdziť y zápieczetowat / mowiac ; Tá jest krew
przymierza / ktore Bog z wámi uczynit / ná te wshytkie sto-
wá : á tu P. Chrystus / pokrapiáiac krowá swoia sercá Apo-
stolskie / (ktora im dat do picia po ofiárowáníu) / onáz krowá
potwierdziť przymierze y wola á obietnice Boże o odpuszcze-
niu grzechow / y dostapieniu tásti y chwaty wieczney / mo-
wiac ; Tá jest krew mojá / nowego przymierza : ábo / iáko ma
Lukaš s. Ten jest kielich / nowy Testáment / we krowi moiey /
ktory sie zá was wylewa. Krew swoie / ktora bytá w kielichu
pod osoba winá / názywáiac testámentem nowym / to iest /
publicum & authenticum instrumentum, iáwne y wazne á
porzadne wyrażenie y oznaymienie woli á obietnic Bożych /
przez ktory testáment / práwá dostawamy tu do tásti / ktorey

3.
Przyczyna.
Exod: 24.

Ierem: 31. 33.

Ioan: 13. 34.

Ioan: 15. 12.

Exod: 24. 8.

Hebr: 9. 20.

Matt: 26. 28.

Luc: 22. 20.

1. Cor: 11. 25.

6 In loca allegata Mat: & Pauli.
k In Pauli locū supra cit.

4.

Przyczyna.
Aug: cont: Faustum lib: 20.
cap: 13. & 18.
Hebr: 9. 15. 22.
& cap: 10. 4.
Apoc: 13. 8.
1. Cor: 11. 25.

In Psal: 95.
Tomo 1.

Lib: 17. ciuit:
cap: 20.

Serm: 8. de passione Domini.

5.

Przyczyna.
Psal: 109. 4.
Prou: 9. 1.

przez ten sakrament nabývamy, a potym do wieczney chwaly. O tym potwierdzeniu testamentu ná ostáteczney wieczery świadczą iáwnie Patres, Tertullian lib: 4. in Marcionem; In calicis mentione testamentum constituit sanguine suo obsignatum. Wspominájac Kielich/ testament postáno wit krewia swoia zápieczetowány. Tákże Chrysostrómus, Theophylactus, k Ambrosius, y insy.

Czwarta przyczyna; Aby iáko w przyrodzonym y Moyzefowym zakonie / rozmaíte ofiary / (a zwtáfczá / ktore bywáły z wylaniem krowie ná odpuszczenie grzechow /) známionowáły y wyrażáły one przystá ofiáre krzyżowa / Bogu ze wszech narodzietczniemych / ktorey mocá y wáżnosť / ná on czás ofiaruacy / grzechow odpuszczenia dostepowáli: ták w nowym zakonie / przez te ofiáre niekrowáwa / iásnie wyrażóna / y wstáwicznie przypominána y do pozýtku wiernych skutecznie przywiedziána bytá / oná krowáwa / meki y śmierci Pánstiey / ofiárá: y ták doskonátym wypetnieniem bytá / onych wšystkich ofiar ták przyrodzonego iáko y Moyzefowego zakonu. Swiádecza o tym Patres, Chrysostrómus; Wšystkie stárych ofiary / przybywšy nowa iástá Boża / w iedney ofierze zámkneta. a mowi tám o tey niekrowáwey ofierze. O teyże Augustyn: Id sacrificiū, successit omnibus illis sacrificiis, veteris testamenti, quæ immolabantur in umbra futuri. Tá ofiárá nástópitá ná mieysce onych wšystkich ofiar / stárego testamentu / ktore byty ofiarowáne / aby byty čientem tey przystéy ofiáry. y Leo; Nunc carnalium sacrificiorum varietate cessante, omnes differentias hostiarum, vna corporis & sanguinis tui implet oblatio. Teraz gdy rozmaíte one miešne ofiáry wštáły / wšystkie roznośći ofiar iedná čiátá y krowie twoiey wypetnia ofiárá.

Piata przyczyna; Aby sie Proroctwa wypetnily o tey ofierze powiedziáne. Dawidowe; Tyś iesi káptanem ná wieki, wedlug porzadku Melchisedecha: Salomonowe; Młodóšć zbudowátá sobie dom: wyčio sáta stupow siedm: ofiá

rowátá

rowatá ofiary swoje: roztworzytá wino / y przygotowatá stó
 swoy / wedlug wyktádu Cypriána / lib: 2. epist: 3. y Augusty-
 ná s. lib: 17. de ciuit: Dei cap: 20. Izaiaszowe; W on dzień
 będzie otcarz Páński w posrzedku Egiptu / zc. wezme z nich
 ofiarowniká y Lewity. Jeremiazowe; Skáptanow y Lewi-
 tow nie zginie máz od oblicza mego / ktoryby ofiarowal / zc.
 iáko te miescá wyktádáta / Hieronym y Theodoretus. Da-
 nielowe; Od czásu (tego) gdy odietá będzie wstáwiczna of-
 siará / y postáwiona będzie obrzydlosć ku spustoszeniu / dni
 tysiac dwieście dziewiecdziesiat. Stogostáwiony ktory o-
 czekywa / á przyidzie áz do dni tysiacá / trzech set / trzydziesci
 y piaci / wedlug wyktádu Ireneusa / Hippolitá męczenniká /
 Hieronymá y inšych: Maláchiazowe; Ná každym miescu
 ofiaruie sie imieniu memu / ofiárá czystá. Minchá w Zydo-
 wskim co znaczy záwse / ofiáre widzialná.) O ofierze tey no-
 wego testámentu / wyktádáli to miesce Iustinus, in dialogo
 cum Triphone. Irenæus lib: 4. cap: 32. 33. 34. Cypr: lib: 1.
 cont: Iud: cap: 16. Euseb: Cesarien: lib: 1. demonstrat: Euan-
 gel: cap: vltimo. Chrysof: in Psal: 95. Hieron: in hunc lo-
 cum. August: lib: 1. cont: aduers: legis cap: 20. & alibi. The-
 odoretus, in hunc locum. Damascenus lib: 4. de fide cap:
 14. y inšy.

Szosta przyczyná; Aby iáko w przyrodzonym / y w Moy-
 zezowym zákonie; ták y w nowym / oná ktora y sam rozum
 wklázuie / Bogu napowinnieysza y naprzednieysza chwata / od-
 wiernych iego / bytá oddawána / to iest / powierzchná z ducho-
 wna ztaczona ofiára: á to dla wyznánia poddánstwa / dla
 vbtágnania Bogá / dla vprošenia rozmaitych potrzeb / dla
 dziekwaná za wzięte dobrodzieystwa / á nawiecey odkupie-
 nia nášego. A tác iest w nowym testámentie ofiára nie-
 ktráwa pod osoba chlebá y winá. ktora tym dáleko zacniey-
 sza nád one pierwsze ofiary; im zákon nowy / one pierwsze go-
 dnościá przechodzi.

Táká Msza / iáká tu opisána iest / wedlug wstáwy y rosta-
 zánia

Iza: 19. 19. &
66. 21.

Ierem: 33. 18.

Dan: 12. 11.

Iren: lib: 5. adu:
hæres.

Hip: lib: de An-
tichristo.

Hier: in hunc
locum.

Malach: 1. 11.

6.

przyczyná.

Aug: lib: 10. de
ciuit: Dei sãpe.
Daniel: 3. 40.

Jŕ Apostolo-
wie y ucznio-
wie ich ofiára
Mŕŕey ſ. mie.
wáli/dowody
z piſmá ſ.
1. Dowod.

1. Cor: 10. 14.

Pieciórŕkie w
rych ſłowach
Apoſtolskich
porównanie.

1.

2.

3.

4.

5.

zánia Pánſkiego / miewáli Apoſtutowie ſwieci przed 1500.
lat. Pokázuie ſie to z piſmá ſ. y z ſtárodawnych Doktorow
y piſárzow koſcielnych. Z piſmá ſ. naprzod z onego mieŕ-
ſcá Páwta ſ. gdzie chce odwieſc Koryntezyki od poŕy-
wánia rzeczy bátwanom ofiárowánym / przypomina im wielk-
doſtoynóſc ofiáry ciátá y kwié Pánſkiej / pod oſoba chlebá y
winá / ktorey ſie Chreſcĳanie uczęſtniki ſtawáia / ták pi-
ſac: Uciekajcie od bátwochwálſtwá. Jáko mądrym mo-
wie / wy ſámi rozſadźcie co mowie. Kielich błogofławienia /
ktoremu błogofławimy / (oto ofiárowanie) izali nie ieſt
uczęſtnictwem kwié Chryſtuſowej: y chleb / ktory tamie-
my / izali nie ieſt uczęſtnictwem ciátá Pánſkiego: Bo iednym
chlebem / iednym ciátém nas wiele teſteſmy; wſyſcy / ktorzy
z iednego chlebá ſpolnie uŕywamy. Pátrzcie ná Izráelá we-
dług ciátá / izáŕ ci ktorzy poŕywáia ofiar / nie ſá uczęſtniki
otczáŕ: Oweſem co ofiáruia Poganie / czártom ofiáruia / á
nie Bogu. A niechce ábyſcie z czártym ſpolnoſc mieli. Nie
moŕecie kielichá Pánſkiego pić / y kielichá czártowſkiego:
nie moŕecie ſtotu Pánſkiego byc uczęſtnikámi / y ſtotu czár-
tow. Te ſłowá Apoſtolskie wykłádáia o ofiárowaniu ciátá y
kwié Pánſkiej / Chryſtoſtom: hom: 24. in 1. ad Corinth.
Auguſtin: cont: aduerſarium legis & Prophetarum cap. 19.
& 20. & epiſt: 57. ad Dardan: & cont: Fauſt: lib: 2. cap: 13.
& 18. Oecumen: in comment: huius loci. Haymo ibidem.
W ktorych ſłowach Páweł ſ. piec rzeczy miedzy ſoba poro-
wnywa. 1. Stot Pánſki / ábo otczár Chreſcĳanſki / z otcz-
rzem Poganſkim y Zydowſkim. 2. Kielich Pánſki / z kielichem
czártowſkim. 3. Błogofławienie ábo poſwiacánie
chlebá y winá / á w tym ofiárowanie ciátá y kwié Pánſkiej
pod tymi oſobámi / z ofiárowaniem ktore ſie dzieie bátwa-
nom y ofiar bydlecych ktore ofiáruia Bogu prawdziwemu.
4. Uŕywanie ciátá y kwié Pánſkiej z ſtotu Pánſkiego / z uŕy-
waniem rzeczy czártom ofiárowánym / z otczárzow Pogan-
ſkich y ofiar ſtározakonnych z otczárzow Zydowſkich. 5. Uczę-

ſnictwo

śmiertwo y spoleczność z Chrystusem Pánem przez vzywání
 ciátá y krowie tego: z uczestnictwem y spotkowaním Pogań-
 skim / ktore máia z ezárty / vzywátac rzeczy bátwanom ofia-
 rowáných. To wšyſtko porównání / wazneby nie bylo / kie-
 dyby w kościele Chrześcýjáńskim nie bylo żadnego oltarzã /
 kielichã do ofiary należącego / ofiarowánia powierzcznego /
 y teyże ofiary vzywánia.

Tenże Apostot mocnie wywodzi / iż P. Chrystus / iáko
 przez Apostoty ; tak przez inſe / ktoryz ná ich mieyscã náſte-
 puia káptany / ſlugi á wikárie ſwe / te ofiare niekrwáwa no-
 wego Teſtámentu ofiarowác miał / tym dowodem ; Káždy
 Biſkup ku ofiarowánium dárow y ofiar bywa poſtánowion.
 Lecz P. Chrystus ieſt Biſkupem / ktory vſiádt ná práwicy
 ſtolice wielmożności ná niebieſiech : ſlugã ſwíetych / y przy-
 bytku prawdziwego / ktory rozbit Pan á nie cztowiek : to ieſt /
 koſciotã nowego Teſtámentu / á nie Synágoty. Tedyć po-
 trzeba ieſt / aby miał coby ofiarowat. nie ofiarunie ſámego ſie-
 bie krwáwym obyczáiem : bo ſie inż tak raz ná krzyżu ofiaro-
 wat / y wiecey nie będzie / iedna ofiara wczyniwszy doſkonály
 mi te ktoryz bywáia poſwieceni. Nie ofiarunie ziemſkich ofiar
 bydlecych. boby dla tych / nie potrzebã bylo káptánſtwã no-
 wego teſtámentu : ponieważ takie ofiary co dzień w ſtárym
 zákonie ofiarowáne byty. nie ofiarunie też / mekz tylko ſwoie
 Bogu Oycu wkázuac / y przez nie nas z nim iednáiac. Bo
 to nie ieſt właſna ofiara / iáko modlitwy y przyczyná tego / nie
 ieſt ofiara właſna powierzczna. Tedyć przez káptany nowe-
 go Teſtámentu / ſlugi á wikárie ſwe / ciátá y krowé ſwoie pod
 oſoba chlebá y winá ofiarunie ná odpuſzczenie grzechow.
 Stad ono ſtárodawny Doktor koſciotã Bożego Gauden-
 cyus nápiſat ; Pan wiernym wczniom roſkazał / ktore pier-
 wſze koſciotã ſwego káptany poſtánowit / aby bez przeſtã-
 ku te żywotã wiecznego táiemnice ſpráwowáli / ktore po-
 trzeba aby wſyſcy káptani w káżdym po wſyſtkim ſwiecie
 koſciotale ofiarowáli. Dla tego też / tak czesto y geſto iáko

2. Dowod.

Hebr. 8. 3.

Hebr. 5. 1.

Hebr. 8. 1.

Ibidem v. 5.

Ibidem v. 3.

Hebr. 10. 12.

Hebr. 8. 4.

Gaudentius an-
 te 1200. annos,
 traćtatu 2. de
 Exodo.

Dionyf: Eccl:
 Hier: c. 1. 3. 5.

Cypr: in singu-
lis ferè epist.

August: lib: 20.
ciu: c. 10.

3. Dowod.

Hebr: 13. 10.

Otarze dla
Mszey.

Presb: Achaia
in vita S. Andr.

Clem: lib: 8.
constat.

Dion: lib: 3.

Eccl: Hierar.

August: lib: 8.

ciu: cap: vlti.

Lib: 20. contra

Faufstum, c. 21.

Epist: 59.

Msza w Anty-

ochiey za czas

ów Apostol-

skich była.

Acto: 13. 2.

Pierwszy Do-
wod.

Káptánstwa, tak też ofiary / y ofiarowania nowego testamenu wzmianka w Oycow swietych. czego y sami adwersarze záprzec nie mogą.

Nad to / gdy tenże Apostot pise; Mamy oltarz θυσιαστήριον, sacrificatorium, mieysce do ofiarowania (3 ktorego nie godzi sie iesć tym / ktorzy przy bytkowi słuza: nie inшы oltarz rozumie / iedno ná ktorym te ofiare niekrwawa nowego testamenu / ná on czas ofiarowano: iáko te słowa wytkada Chryzostom / homil: 33. in epist: ad Hebreos, Oecumenius, Theophilactus, in hunc locum. Helichius lib: 6. in Levit: cap: 21. Primasius, Theodoretus in cap: 13. ad Hebr: y inшы. Jedzey s. Apostot / przed sedziem iáwnie wyznat / że co dzien bántka niepokalanego ná oltarzu ofiarowat. A Kanon Apostolski 3. 4. y 30. oltarz dla Eucharystyey wzmianka czynia. Klemens takze y Dionizyus wezniowie Apostolscy y inшы Patres bánto czesto. Dowsem nie tylko Zydzi y Chrzescićanie / ale y inne wшыtkie ktorekolwiek religiey narody / dla ofiary tylko widzialney oltarze budowaty. A iáko ofiara / tak y oltarz samemu Bogu wlasnie nalezy / y ku czci iesgo wystawian bywa / iáko świadczy Augustyn s. y inшы Doktorowie.

Taka Msza mieli oni Prorocy y náuczyciele pierwszych Chrzescićan w Antyochiey (miedzy ktorymi byli Páwet y Bárnabasz) o ktorych tak pise Lukasz s. λειτουργόντων δὲ αὐτῶν καὶ ἡγευόντων, to iest; Gdy słuzyli / ábo gdy ofiare czynili pánu / y posćili / rzekt Duch s. Odtaczćie mi Szawtá y Bárnabaszá ku tey sprawie / do ktoreyiem ich wezwat. Tedy posćiac y modlac sie / y wtozywшы ná nie rece / odprawilli ie. Co sie pokáznie naprzod z tego słowa λειτουργέω; ktore słowo / nie znaczy iákiego prywatnego y niewidzialnego wslugowania; ále iáwne y powierzchne: á w rzeczách do słuzyby Bózey nalezacych / wlasnie ofiare / ábo odprawowanie vřzedu káptánstkiego / ktory napředniwszy iest / ofiarowác. Tak tego słowa vzywa Páwet s. w listcie do Zydow / w káp. 9. 21. y w

10. II. **N** Lukasz s. wcześniego / tu y w Ewangeliey w Rozdz: 1. 23. Tak ie wyktada Syriaca translatio. *sacrificantiibus*, Erasmus, Apologia confelsionis Augustanae, Henricus Stephanus: y wschodne Greckie kościoły Msza zowa *leiturgia*, y stad o pisanie Mszey nazwane Liturgia s. Jakubá Apostotá / Bázylego / Chryzostomá / Liturgia Murzynista / Syryackay in se. Do tego iesze / gdy przydaie Lukasz s. Panu, daie znać / że tam nie byto iakie in se iawne a pospolite wslugowanie; abo przepowiadanie słowa Bożego / abo śafowanie Sakramentow / abo o wdowach y vbogich staranie / (ktore wslugowania / acz sa pospolite / iednak sie nie Bogu wlasnie / ale ludziom wyrzadzacia) lecz byta ofiara; służba / iak ofmy iuz powiedzieli / wlasnie Bogu samemu nalezaca. Nakoniec / post / modlitwa / a osobliwie / ktadzienie rak / przez ktore Pawet y Barnabas na wrzad Apostolski ordynowani y poswieceni byli / znać daia / iz tam na on czas / ta / o ktorey mowimy / nie trwawa ofiara byla odprawowana. Co potwierdzacia Leo y Oecumenius, tak to wyktadaiac: y zwyczaj Kościoła Chrześcijańskiego wstawiczny / ktory przy Mszey s. zawse reze ktas z wykt. na te / ktorym Biskupi abo Kaptanski wrzad zlecat: przykladem Chrystá Pána / ktory kaptanska moc Apostotom przy ostateczney wieczerzy / to iest / przy ofierze Mszey s. dat. o tym zwyczajiu swiadcza Clemens Romanus, y Dionysius. Przytym sie tez poszczono / iako pisa Anakletus y Leo. Tychze ceremoniy / Mszey / ktadzienia rak / modlitw y postu uzywali Pawet s. y Barnabas / swiecac y stanowiac kaptiany w kazdym Kościele / iako pise Lukasz s. Acto: 14. 22.

A nie tylko pismo s. ale y Doktorowie starodawni / toz o Apostolskiej Mszey swiadcetwo zgodnie daia. Miedzy innymi Ireneus / powiedziawszy / że Pan Chrystus nowego testamentu nowej ofiary nauczyl / to przydaie; *Quam Ecclesia ab Apostolis accipiens, in uniuerso mundo offert Deo.* Ktora kościoł od Apostotow wziawszy / po wszystkim swie-

Erasim: in sua transl: Test.
Apol: in Artic: de Missa.
Hen: Steph: in Thesauro lingua Graeca.

2. Dowod.

3. Dowod.

Leo epist: 81.
Oecum: in Acta Apost.

Clem: lib: 8.
constit: cap: 5.
Dion: Eccle: hier: ca: 6. p. 3.
Anac: epist: 1.
Leo epist: 81.
ferm: 9. de icu- nio 7. mens.

Dowody 3 Do ktorow / iz Apostolowie y wsciniowie ich Mszemiewali.
Iren: lib: 4. c. 32.

Msza Piotra
ś.

cie Bogu ofiaruje. Toż Clemens Romanus, in const: Apost: cześćo. Epiphanius haeresi 79. y Hesichius lib: 4. in Leuit: cap: 9. seroko y dowodnie pisa. O Mszey Piotra ś. świadcza; Linus / de passione Petri, Egezyppus de excid: Hierol: lib: 3. cap: 2. Sim: Metaphrastes, in vita Petri: w Rzymie/ prawi/ gdy co dzień Msza miał Piotr ś. Isidorus lib: 1. de diu: uin: offic: cap: 15. Porządek Mszey ábo modlitw/ ktorymi rzeczy Bogu ofiarowane przy Mszey bywáia poświęcone/ naprzod od Piotra iest postanowiony. Alcuinus de diui: officii: Msza powiádaie Piotr ś. miał w Antyochiey. Toż ma Walafridus Strabus, de reb: Ecclesiast: cap: 22. Hugo de S. Victore, lib: 2. de Sacr: part: 6. cap: 14. Martinus Polonus in chronico Anni Domini 36. y insy. O teyże świadczy Klemens uczeń Piotra ś. epist: 2. ad fratrem Domini. y nie dawno Wilhelmus Lindanus, Biskup uczoney/ Grecké Liturgia Piotra ś. z wykładem iey Łacnińskim y Apologia wydat. Andrzey ś. iż Msza miewat/ one słowa iego do Egezaśa rzeczone świadcza: Ja Bogu wśzechmocnemu ofiaruje te co dzień niepokalanego báránka ná otcarzu. O Mszey Jáńubá ś. świadczy Liturgia iego / ktora zá iego właśna máia Patres VI. d Synodi, Concilium Lateranense, Concilium Trullanum, can: 39. Proclus Constantinopolitanus, lib: 7. de diu. Missæ traditi. Nicolaus Merthonensis lib: de veritate corp: Christi. Bessarion lib: de S. Euchar. y insy. O Mszey Janá ś. Ewángelisty / świadczy Polycrates Ephesus, przed 1400. lat/ apud Eusebium lib: 5. hist: Eccl: cap: 23. & Nicephorum Eccl: hist: lib: 4. cap: 37. Beda też homil: de festo Ioan: Euangelistæ. O Mszey Márka ś. Ewángelisty/ Aquileyskiego Apostota / znać dáia Hieronymus. Prologo in Marcum. Eusebius lib: 2. hist: cap: 15. 16. Philo/ pisac o zakonnikách przy Alexándryey od niego postanowionych: y gdy miał Msza w dzień Niedzielný Wielkonocny w Alexándryey Pogánie go poimáli/ takó pisa Notarij eius vitæ, Beda, Ado Treuireń, Marianus Scotus, Antoninus. O

Msza Andrzeja
ś.

Achaiz presbyteri in vita eius.

Msza Jáńubá ś.

d Can: 32.

Msza Janá
ś.

Msza Márka
ś.

In Mart: ad 7.
Kal: Maij.

Mszey

Mszey Bárnaby s. Sim : Metaphrastes in eius vita. Msza s. Klemensá Rzymstkiego / wieczniá Piotrá s. ábo ráczey Apostolska / opisána in eius constitutionibus Apostolicis. lib : 8. i cap : 5. ad 16. Msza Dionyzyusá Areopágitý / opisána od niego Ecc : hier : cap : 3. & 4. & epist : ad Demoph. Bywáły teź przy Mszey od Apostotow przydawáne modlitwy / zá rozmáite potrzeby doczesné Chrzesćjánstkie / o ktore miáno wicie vpomina Tymotheusá Pawet s. tak pisac do niego ; Proszę tedy naprzod / áby byty czynione prosby / modlitwy / przyczyniánia / dziekowánia zá wszystkie ludzic / r. Co Oycowicé swieci rozumieli o modlitwách pospolitych / ktore przy Mszey / zá czasow Apostolskich bywáły / y bywáia po dzis dzien z podánia Apostolskiego. Tak Chryzostom s. Kaptan / mowi / jest iáko pospolity swiatá wszystkiego oćiec. godna tedy rzecz jest / áby sie o wszystkie stárat. Augustyn / epist : 59. ad Paulinum. Ambrozy lib : 6. de Sacramentis cap : vlt. Theophiláctus y Oecumenius ná te slowá Apostolskie / y wiele innych. Tertullian ; Ofiáruiemy / powiáda / zá zdrowie Cesarstkie. Cyrillus Hierozolimski ; Przy ofierze w btagálney / prosimy Páná Bogá zá pospolity kosciotow pokoy / zá Krole / r. y zá wszystkie ktorzý násey pomocy zádaia. Toż máia Liturgia Jákuhá s. Bázylego / Chryzostomá / Syriácka / Murzynstka y inše. Miewáli tedy Apdstotowie Msze zá żywe ; y tak kosciotowi podáli. Miewáli y zá umárte / ktorzý w Pánie zásneli. y przetoż z ich podánia / iáko piše Augustyn ; Ecclesia vniuersa in sacrificio Missæ pro defunctis orat. Kosciot wszystek przy Mszey modli sie zá umárte. Jz to Apostolska náuka y podánie / swiádecza Chryzostom hom : 69. ad populum Antiochenum ; Gregorius Nyssenus , y inšy ktore przywodzi Damascenus in oratione pro defunctis, Isidorus ; lib : 1. de offic : diuin : cap : 13. Rabanus lib : 2. de instit : clericorum cap : 44. Toż wszystkie Liturgia Concilia y Patres od czasow Apostolskich w swiádeczáia. Clemens Romanus lib : 8. cõst : Apost : cap : 47.

Msza Bárnaby.
Klemensá / Dionyzego Areopágitý.
prosby zá rozmáite potrzeby doczesné przy Mszey.

1. Tim : 2.1.

Homil : 6. & 7.
in 1. ad Timot.

In lib : ad Scapulam.
Catech : 5. my.
stagogica.

Msze zá umárte.

Ser : 34. de verbis Apost. & lib : de curapromortuis cap : vltim.

In lib: decoro-
namilitis.

Catech: 5. my-
stagog.

Lib: 2. epist: 8.
ad Faustinum
de obitu foro-
ris.

1. Mach: 11. 43.

Ceremonie

Mszey S.

Vide Concil:
Triiden: sess: 22.
cap: 4. 5. in do-
ctrina de sacrif
Missæ.

o Introjcie/
Kollektách/
Grádale / 22.
masz wyżšey
w 1. cześci w
Kozdz: 15.

O dawności
niektorych ce-
remonij przy
Mszey S.

Tertullian: Oblationes pro defunctis, pro natalitiis, annua die facimus. Ofiary za umarte y w dzień zechcia z tego swiata meczennikow / pewnego dnia w rok czynimy. Cyrillus Hierozolimski; Wierzimy byc wielka pomoc dusom / mo dlitwe / ktora bywa Panu Bogu oddawana / przy oney swietey a straszliwey otarzneuy ofierze. Ambrosius; Oblationibus animam eius Domino commendandam reor. Radze / aby dusá tey w ofierze Mszey S. byta Bogu zalecana. Augustyn barzo czesto / y inšych wiele. A przetož Aeryusa za heretyka Kosciot osadzil / ktory Mszey za umarte czynic za kazowal / iáko pišá Epiphanius haresi 75. & in Anacephalosi, Augustin: in lib: de haresib: cap: 53. Damascenus in lib: de centum haresib. A słušnie. Bo iesli w starym zakonie ofiary / za te ktory w Panie pobożnie zasneli / Panu Bogu przyiemne bywaly / y dla tego ie Pišmo S. zaleca: czemuž ta ofiara nadostoynieysza za nie Bogu ofiarowana / pomocna im byc nie ma; gdyž za wielu na odpuszczenie grzechow od samego Pana na ofstateczney wieczerzy ofiarowana byta:

Co sie tkanie ceremonij y modlitw / ktorych zwykt Kosciot Rzymski uzywac przy Mszey / te wszystkie sa swiete a starodawne / czescia z Pišma S. czescia z vstawy y podania Apostolskiego; niektore tež z postanowienia Pastorzow Kosciota powszechnego nawyzšych: dla wietšey tey nachwalbnieyshey ofiary wczciwošci; y dla przygotowania a wzbudzenia naboženštwá / ku tak wysokim tajemnicom / tak ofiaruiacych / iáko y przy ofierze obecnych / słušnie a potrzebnie przydane. O tych / (a zwlaszcza / ktore tu przypominata Ewangelikowie) iuž byto w 1. cześci w Kozdz: 15. przy okazaniu fatšu ich s6.

Gesty przy Mszey S. niewiem ktore sie dziwne zdadza Ewangelikom: chybáby rozumieli one ceremonie / ktore w czynieniu zaležá / ktore káptan zwierzchna / a taktey spráwte przyštoyna / y nauczciwošá / raku y ciata wšškiego postá-

wa / zwykt

wa / zwykt tu odprawować. Leczy te wszystkie bårzo dawne są. Bo naprzyod

Ciżkie ciątá (gdy káptan czyni spowiedz) náchylene / w Pismie s. zálecone / Gen: 24. 26. 1. Paralip: 29. 20. Ambros: in Psal: 118. serm: 20. Tákze pokorne gtowy náktonienie / y przed obrazem / dawne jest w Kościele. Wspomina ie Chryzostom s. w Liturgiey: Sacerdos egreditur ex paruo ostio, & conuersus ad Christi imaginem, inflexo capite, &c.

Známie krzyzá s. ktorym káptan ták sámego siebie / iáko y to / co ma ofiárować / zegna / iest z podánia Apostolstiego. Abowiem bez tego znáku / ani ciáto Pánstie poswiecone / ani żaden sakrament przystoynie odprawiony być nie może / iáko pise Augustyn s. tract: 118. in Ioan. o tymże ma ser: de vigil: Pentec: & serm: 19. de sanctis. Chrysoft: hom: 55. in Matth. Iustinus in Apolog. A iesli pierwszy Chrzesciánie / (iáko świádcza Tertullian / lib: de corona milit: cap: 3. Cyrill: catech: 4. & 13. y inshy) tego známienia przy káždey sprawie vzywáli: czemuż przy ták zacney sprawie tey ofiáry przenaswietszey / w zwyczáiu być nie ma: Tego też czestokróć wzmianke czynia Liturgia Jákuhá s. Bázylego / Chryzostomá y inshych.

Bićie w pierśi / z Ewángeliey Luc: 18. 13. Luc: 23. 48. Tertul lib: 3. aduers: Marcionem cap: 18. Cypr: de oratione. Hieron: in vita Hilar: & aduers: Luciferian. y inshych wiele. Przy Mszey byto w zwyczáiu / świádczy Augustyn s. ser: 10. inter hom: 50. & in Psal: 146. Y gdy mowiono Confiteor, v tegoż serm: 8. & 38. de verbis Domini.

Cátowanie otarzá / y kápiag Ewángeliey / ná znák vezciwosci / máta Liturgia Lácińskie y Greckie. Ambr: epist 27. Hieron: in Epitaph: Paulæ. Ionas Aurelianen. in præfat: lib: de cultu imaginum.

Pozdrowienie ludu / onymi slowy: Pan z wámi / dla wzbudzenia do modlitwy / ábo do sluchánia / wzięte z pismá s. Iudic: 6. 12. Ruth: 2. 4. 2. Paral: 15. 2. Luc: 1. 28. 2. Thess: 3. 16.

2. Tim: 4. 22. Przy Mszey w zwyczajiu / 3 wstawy Apostolskiej / Clemens Const: Apostol: lib: 8. cap: 12. Dion: Areopag: Eccle: hierar: cap: 3. liturgiæ Iacobi, Basili, Chryf: Ambrosiana, &c. Bracaren: Conc: 1. Can: 21. Biskupi mia: sto tego mówia: Pokoy wam. Luc: 24. 36. Ioan: 20. 21. 26. Clemens tãnze y Dionysius.

Przy kolektách / y inszych modlitwách Mszey / wznoszenie reku / zalecone w pismie s. Exod: 17. 11. 3. Reg: 8. 22. 2. Paral: 6. 12. Psal: 140. 2. 1. Tim: 2. 8.

Klekãnie przy modlitwie / 2. Paral: 6. 13. Luc: 22. 41. Acto: 21. 5. Tertul: lib: de oratione, & lib: 3. aduers: Marcionem cap: 18. Klekãnie przed naswietszym Sakramentem przy Mszey / wspominaia Ambrozy s. lib: 3. de Spiritu S. cap: 12. & de incarn: domin: sacr: cap: 7. August: in Psal: 98. epist: 120. cap: 27. y insy. O tym klekãniu / y wznoszeniu rak

L: b: de cura
pro mor: cap: 5.

przy modlitwie / tak pise tenze Augustyn: Nam & orantes de membris sui corporis faciunt quod supplicantibus congruit, cum genua figunt, cum extendunt manus, vel etiam prosternuntur solo, & si quid aliud visibiler faciant, &c. his magis seipsum excitat homo ad orandum gemendumq; humilius atq; feruentius: A przed tym Cyprian s. Cogitemus nos sub conspectu Dei stare: placendum est diuinis oculis & habitu corporis, & modo vocis.

Lib: de orat: Do
minica, nõ pro
cul ab initio.

Omywanie rak przed poświęceniem Sakramentu / 3 podania Apostolskiego / Clemens Const: Apost: lib: 8. cap: 11. al. 5. Dionys: Areopag: Eccl: hier: cap: 3. Cyril: catech: 5. mystag: Liturgiæ.

Oczu w niebo podnoszenie / w zwyczajiu miał Pan zbawiciel na modlitwie / przy błogostawieniu chlebow / Matth: 14. 19. Marc: 6. 41. Luc: 9. 16. Inszych czasow / Ioan: 11. 41. & 17. 1. y na ostateczney wieczerzy przy poświęceniu tego sakramentu / iako świadczo Liturgiæ Bazylego s. Ambroze go / Jakubá s. Clemens lib: 8. Const: Apost: cap: 12. Ambr: lib: 4. de sacram: cap: 5.

Podniesienie chleba / y Kielichá ktory ma być ofiarowá-
ny / wzięte z pisma s. Leu: cap: 8. 28. cap: 9. 21. & cap: 10. 15.
O tymże máia stáre Liturgia. Tákże podniesienie rak / ná
to co ma być ofiarowáno / ná znát dobrowolnego ofiarowá-
nia / y oddánia ná chwate Bozǎ / Leuit: 1. 4. Liturgia.

Mieszánie winá z wodá / z przyktádu Pániskiego / y podá-
nia Apostolskiego / o czym Liturgia Jákuhá s. y Bázylego.
Irenæus lib: 4. cap: 57. Cyprian: lib: 2. epist: 3. al. 63.
Theodor: Dial: 1. Eusebius Emiffen. serm: 5. de Paschate.
Damaſ: lib: 4. orth: fid. cap: 14. Concil: 3. Carth. can: 24.

Podnoszenie / ábo / iáko s. Bázylus zowie / wktázowanie
ciátá y krwie Pániskiej / przepowiedziáne od Proroká / Psal:
71. 17. Erit placenta frumenti in terra in capite montium,
według Żydowskiego textu / y wyktádu stárych Żydowskich
Rábbinow. o czym Galátyn lib: 10. cap: 4. 5. Podáne teź
od Apostotow / świádczy Clemens lib: 8. Const: cap: 13.
Liturgia Basilij, Chryfostomi, Aethyopum. Diony: Eccl:
hierar: cap: 3. Basil: lib: de Spiritu sancto cap: 27. Chryf:
hom: 61. ad pop: Antiochen. hom: 36. in 1. Cor: & hom: 3.
in epist: ad Ephes.

Lamánie osoby chlebowey ciátá Pániskiego / ob czásow
Apostolskich. Diony: Areopag: Eccl: hierar: cap: 3. Litur-
gia Iacobi, Chryf. Tenże hom: 24. in 1. ad Corint. Tákże
zmieszánie osb chleba y winá ciátá y krwie Pániskiej máia
teź Liturgia y Missa Ambrosiana.

Wtógostawienie ludu ná końcu Mszey / máia Liturgia
Greckie / Koncylium Agátheniskie Can: 47. Aureliánen-
skie 1. cap: 28.

Nákoniec / co sie dotyczye śpiewánia Mszey / ktore tu
wspomináia Ewángelikowie / to niech wiedza: że tego co
do istoty Mszey nalezy / gdzie iest poświęcenie / ofiarowanie /
y pożywanie ciátá y krwie Pániskiej / nigdy w Kościele Bo-
żym nie śpiewáno / áni śpiewáia: ále tylko Msza Catechu-
menorum. (to iest / od Introitu áž do Offertorium, ábo Ka-

Matt: 26. 30.
 Marc: 14. 26.
 Chrysoft: hom:
 27. in epist: 1.
 ad Corint: &
 hom: 83. in
 Matth.

nonu mniejszego /) y niektóre potym modlitwy przy ofierze świętey / przyktadem Pánstkim / y z podania Apostolskiego śpiewaia. Abowiem o Pánie naszym y wczniach tego świadczą Ewangelistowie / że przy ofierze y pożywaniu ciała y krwi Pánstkiej śpiewali: y zaśpiewawszy (*ὕμνησαντες*) wysłi na gore Oliwna. Na ktore słowa, tak piše Chryzostom s. Considera, inquit, cum sacras illas cenas Apostoli accipiebant, quid tum faciebant? Nonne in preces conuertebantur & hymnos? Toż ma Hilarius in Matth: Can: 30. Toż Paweł s. wiernym rostkazue / Ephes: 5. 19. Colof: 3. 16. O śpiewaniu teź pierwszych Chrzeszczjan przy tych tajemnicach / piše nie tylko starzy Doktorowie Chrzeszczjanscy / Diony: Areopag: Eccl: hierar: cap: 3. Liturgia wsy skie: Iustinus mar: in orat: ad Antonin. Clemens Alexandr: in orat: ad gentes. Terrul: Apolog: cap: 39. & lib: 2. ad vxor: cap: 6. Cyprian: lib: de orat: Dom. y insy: ale teź y nie chrzeszczjanie; Philo Żyd / in lib: de vira contempl: Supplicum, Poganie / Lucian: in Philopat. Plinius lib: 10. epist: 97.

O WYRZADZANIV Z DAWNA CZCI
 Boskiej Sakramentowi ciała y krwi Pána
 Zbawiciela naszego powinney / y o Processyách
 z tymże Sakramentem.

Rozdział X.

1. Pytanie
 Ewange-
 likawskie.

W Teyże Questyey 1. pytania: W ktorey stronie przed 1500. lat chleb za Boga chwalono, a iż chleb nie jest chlebem, ale Bogiem y eslowiekiem śpiewano?

Odpow. Chytre a głupie to Sakramentarstkie pytanie. Bo dobrze wiedza / że Kościół Rzymiski / odmiane istotna chleba / w ciało Pánstkie / w tym Sakramencie wyznawa: y dla tego w Questyey wtorey / przeciw Transsubstancyacyey piše: a przecie / zapomniawszy sie / tu nani chytrze kalumnia wloka / że chleb za Boga chwali. Wszakże co poganom y

Mánichus

Manicheusom Augustyn s. odpowiedział: to my też na to ich pytanie odpowiemy. Nigdy w żadney stronie świata / prawowierni Kościoła Rzymskiego Chrzescijanie chleba za Boga nie chwalili / a nie tylko chleba / ale ani a samych przez sie osob abo znakov chlebowych. Lecz spuszczaiac sie na niezmierna dobroć Pana Zbawiciela swego / ^b mitosc ku swym wiernym niewystowiona / ^c Bosta wsechmocnosć iego / ^d obietnice nieodmienne / ^e wstawe y wyznanie iego iasne / przy ostateczney wieczerzy; maias też po sobie iasna nauke Apostolska / ^g Koncylia w wszystkie / ^h Patres takze od czasow Apostolskich zgodnie tej prawdy broniace; mocnie wie rza y wyznawaias / i^z w tym Sakramencie / po poswieceniu chleba / s^lowy Panskimi / iuz nie chleb; ale pod osoba chleba / ciato Pana Zbawiciela swiata / prawdziwie / istotnie y rzecza sama jest obecne.

A poniewaz to ciato / nie jest bez krwi y dusze / (dla z^lczenia przyrodzonego) y nie bez Bostwa (dla nierozdzielne go Bostwa z cztowiecznictwem ziednoczenia) tedyc slusnie / w tymze Sakramencie / pod osoba chleba / Chrystusa Pana z Bostwem y cztowiecznictwem swym zupetnie a nierozdzielnie bedacego wyznawaias / y iemu / iako Bogu prawdziwemu / y ciatu iego naswietsemu / iako ciatu z Bostwem z^lczonemu / czesc y chwate Bosta powinny oddawaias. Bo ktrozby iedno Atheos a niezbozny / smiat tego przeciwo iasne mu s^lowu Panskemu przec; i^z i Bog na kazdym miejscu ma byc chwalony: kto iedno Aryanin / P. Chrystusowi godziez kolwiek jest; ^k czci Bostkiey bedzie bronit: kto iedno Antychryst / ciato iego od Bostwa w tym Sakramencie odtacz^one twierdzić bedzie smiat: kto nawet / iedno Nestoryan / cztowiecznictwem Chrysta Pana / dla nierozdzielne go iego z Bostwem ziednoczenia / y subsystencyey a bytnosci w personie Syna Bozego / chwaty Bostkiey nie bedzie wyrzadzai: A chocia^z ciato Panskie spotecznie z osoba chlebowa bywa chwalono: nie inaczey / iedno (iako Augustyn s. y Damascen

August. lib: 20. contra Faustū.
Manich: c. 13.
a Aug: lib: sententi. Prosperi.
b Ioan: 13. 1.
c Luc: 1. 37.
Ioan: 13: 3.
d Ioan: 6. 51.
e Matt: 26. 26.
Marc: 14. 17.
Luc: 22. 14.
i. Cor: 11. 24.
f i. Cor: 11. 27.
g Nicen: 1. in Diatyp.
Ephesin: ep: ad Nestor.
Nicen: 2. act: 6.
Romanum contra Bereng.
h Patres supra, de sacrificio citati.
Tzemu czesc Bosta ciatu Panskemu / w tym Sakramencie maby wyrzadzana / przyczyny.
1.
Psal: 102. 22.
Ioan: 4. 21.
1. Tim: 2. 8.
k Hebr: 1. 6.
l i. Ioan: 4. 3.
Ioan: 6. 57.

Aug: serm: 58.
de verbis Do-
mini.

Damasc: lib: 4.
orthod: fid: c. 3.

2.

Hebr: 1. 6.

Luc: 1. 44.

Matt: 2. 11.

Matt: 15. 25.

Ioan: 9. 38.

Luc: 23. 42.

Iśa: 53. 3.

Ioan: 20. 16.

Luc: 24. 31.

3.

Przypczyna.

Pśal: 98. 5.

Ambr: lib: de
Spiritu sancto
cap: 12.

Iśa: 66. 11.

4.

Przypczyna.

1. Cor: 11. 29.

piśo) gdy sie Krolowi kłaniamy/ pospółu też śaćie y koronie
iego w ktorey siedzi też cześć wyrzadzamy: wśakże/ iako
on pokton wśasnie sie Krolowi oddaie/ nie śaćie ani koronie/
tāk też chwata Boska / ktora sie ciātu Pániſkiemu w tym
Sakramencie oddawa/ nie do śamey osoby / ale przez osobę/
do Chryſtuśa Pána/ pod ona osoba bedacego/ ściaga sie.

Do tey chwaty wioda nas one ſłowá Bogá Oycá niebie-
ſkiego: ktory ieſli / wedlug Páwta ś. wwodzac ſyná ſwego
ná ſwiát powiedziat; Niech ſie mu kłaniáia wśyſcy Anyo-
lowie Boży; dáleko wiecey roſkázuię / aby mu ſie ludźie/
ſtworzenie podleſze kłaniáli. A przetoż cześć mu Boſka od-
dawáli. Jan Chrzćiciel ieſzcze w żywocie Pánieſkim beda-
cemu/ Medicy w ſtáyni. Pogánka ná drodze/ ſleponárodzo-
ny w koſćiele/ tot ná krzyżu; Izáiaſ chwalił go w poſtáci
credowátęgo/ Mágdalená w poſtáci ogrodniká/ wczniowie
do Emaus idacy w poſtáci pielgrzyma: czemuż go też tu
pod osoba chlebá prawdzíwie obecnęgo chwalić / iako Bo-
gá nie mamy?

Do teyże chwaty vpomina Dawid ś. ábo ráczey Duch ś.
przez Dawidá/ mowiacego; Chwalcie podnożek nog iego:
ábowiem ſwiety ieſt. ktory to podnożek? Ambrozy ś. tāk
wykláda: Przez podnożek ziemiá ſie rozumie / á przez ziemię
ciátó P. Chryſtuśowe/ ktore y dźiſia w Sakramencie chwa-
límy: y ktore Apoftotowie w Pánie Jezusie chwálili. Bo
nie ieſt rozdzielný Pan Chryſtuś; ale ieſt ieden. Tāk y Au-
guſtyn ś. piſac ná tenże Pśalm; Nemo illam carnem man-
ducat, niſi prius adorauerit. Zaden onęgo ciátá (P. Chryſtu-
śowego w Sakramencie) nie pożywa/ áż mu pierwey pokton
ábo chwate Bogu powinna odda. Już ſie ználazł ſpoſob/
iako bywa chwalony podnożek Pániſki: á nie tylko nie grze-
ſzymi kłaniáiac ſie/ ale grzeſzymi nie kłaniáiac ſie.

Do wyrzadzánia tey czci wiedzíe Páwet ś. roſkázuiac
rozſadzác ciátó Pániſkie. ktore rozſadzenie/ zámýka w ſobie/
nie tylko doſwiádczenie ſámęgo ſiebie / y pilne ſumnienia

ſwego

swego rozbieranie; ale też wśelaka wczciwość ciátu Pán-
skiemu powinna / iáko wyktádáta Bázylus / Chryzostom y
Augustyn s.

Do teyze czci wiada / rozmaitymi przyktádami Oycowie
świeci stározytni: Chryzostom / przyktádem Anyotow SS.
Pánu swemu w tym Sákramencie obecnemu / pokornie stu-
żacych; y przyktádem trzech Krolow tegoż we żtobie chwa-
lacych: Játo sie / práwi / nie przelekniesz! Nie myslisz iz przy-
tym dziwnym stole stoia Anyotowie / y on z wczciwością ob-
stepnia; Zás indziej; To ciáto / práwi / we żtobie wczcili
Krolowie / á ludzie postronni / dluga droge odprawiwofy / z
boiáznia y ze drzeniem przed nim sie ktániáli: Násládumy
przynamniey obcych. Oni we żtobie; á ty nie we żtobie / ale
ná otcarzu. Cyrillus Alexandryiski / przyktádem Thomása s.
P. Chrystusa po ogladániu ran iego / onymi slowy wyzna-
wáiacego; Pan moy / y Bog moy: Augustyn s. przyktádem
Piotrá s. niegodnym sie obecności Pánstiey / onymi slowy
czyniacego; Wymidz odemnie: bomci jest cztowiek grzesny /
Pánie: Origenes y Názýánzenus / przyktádem Setniká / do
Páná z wielkiey wiáry y pokory mowiacego; Pánie / nie ie-
stem godzien / ábys wśedt pod dách moy. Do teyze wczciwo-
ści wiedzie Alexander Biskup Rzymsti y meczennik / przed
1400. lat / ták pisac; W ofierze (Nšey s.) nie máš nic wiet-
šego / iáko ciáto P. Chrystusowe: żadney nie máš wietšey
ofiáry / ktora y czystym sercem ma byc przyimowana / y od w-
šyšklich ma byc czezona. Do tey Eusebius Emisenus; Jš
miat ciáto swe wšiac od obliczności nášey / y wniesc nád
obtoki; potrzeba byto / áby nam w ten dzień Sákrament ciá-
ta y kwié swey poświęcił / áby to wstáwicznie byto chwalo-
no w táemnicy ábo w Sákramencie / co raz ná okup zá nas
jest ofiárowano.

Chwalili Páná w tym Sákramencie Apostotowie / iáko
świádeza Arnobius. Hieron: Basilius, Theodorerus, Augu-
šlyn / ná on wiersz Psálmu 21. Beda iesc vbodzy y beda náš

Basil: Regula
172.

Chrysof: in 1.
Cor: 11.

Aug: epist: 118.

5.

Przyczyné.
Chryf: hom: 1.
de verbis Isai.
Vidi Dominu.
Idem, lib: 6. de
sacerdotio, ho-
mil: 24. in 1. ad
Corinth.

Hpist: ad Calo-
syrum.

Epist: 118.

Luc: 5. 8.

Origen: hom: 5.
in diuers: Euan:
locos.

Nazian: in A-
polog:

Matth: 8. 8.

Alex: epist: 1. ad
omnes ortho-
doxos.

Hom: 5. de Pa-
schate.

6.

Chwała temu
Sákramento
wi przed 1500.
lat wyrzadzá
na.

Eccel: hier: ca: 3.
par: 3.

In lib: de ora-
tione cap: 11.
& 13.

Pachimeres in
cap: 3. Eccle:
hierat.

Greg: Nazian:
in oratione de
laudib: sororis
Gorgoniae.

7.

Basilij, Chryso-
stomi Liturgia.

Ordo Roma-
nus Missae.

Missae Aethio-
pum.

Anaphora Sy-
rorum.

Lib: de Spiritu
S. cap: 27.

8.

Vest: in li: edito
an: 57. cont: Io-
an: à Lasko.

fyeni. Chwalit y wzywawt wcezi Páwta s. Dionysius Areo-
pagita, gdy tak modlitwe swa do tego Sakramentu obraca;
O prawie Bosta, y swieta tajemnico, zastony znákw ciebie
zakrywaiacych, tástawie odstoiniwszy, zaszwiec nam iáwnie,
y oczy náse duchowne / osobliwa swiáctosci twey iásnoscia
nápetni. Chwalili Chrzeszczjanie co dzien gdy po poswiece-
niu przy Mshey ten Sakrament podnosono / o którym pod-
noszeniu swiádecza Dionys. tenze, Klemens / y wszystkie Li-
turgia. Chwalili Chrzeszczjanie, zá czásu Tertulliana, przy
Mshey s. tenze Sakrament z pokorna ciata postawa: o czym
tak sam pisze; Nos Dominum adoramus. A nizey; Cum
modestia & humilitate adorantes magis comendamus Deo
preces nostras, ne ipsis quidem manibus sublimius elatis, sed
temperate ac probe elatis. Chwalit y wzywawt Grzegorz s.
Biskup Nazjanzenski tymi slowy: **O** wielki baranku wiel-
konocny, o swiety baranku wielkonocny: day pomoc nászym
potrzebom. Chwalita y wzywata Gorgonia siostra Grzego-
rza Nazjanzenskiego, do Pana w tym Sakramencie, ná ot-
tarzu obecnego / w swey chorobie z wielka wiara y pokora
wcietajac sie, y stamtad nie odchodzjac, az zdrowie vprositá.
Chwali y wzywa Ambrozy s. w modlitwie przede Msza;
Chlebie naslodszy, naswietnieyszy, swiety, zywy, piekny, czy-
sty, oczysci serce moie, vztrow mie od wszelkney choroby, zc.

Toz wyswiadcza Liturgia Greckie, Lacinskie, Mu-
rzymskie, Syriackie, przy ktorych gdy wkázua ábo podnoska-
ten Sakrament: onych slow z wielkim nabozenstwem lub
wszystek przy Mshey obecny z dawná od czásow Apostolskich
wzywa; Pánie Jezu Chryste zmituy sie nád námi. Jeden
swiety, leden Pan Jezus Chrystus. Baranku Bozy ktory
nosisz grzechy swiata / zmituy sie nád námi. Ten zwyczay
wzywania tego nachwalebnieyszego Sakramentu, Bazyli-
us pisze byc z podania Apostolskiego.

Ná koniec, wiele przednieyszych Lutheranow toz wyzna-
wa, iáko Ioachim Vestphalus, gdy tak pisze: Non idolu ado-
ramus,

ramus, non panē colimus; sed Christum secundum verbū & promissionē praesentem adoramus. Tak też Martinus Chemnicus; Cū credamus Christum Deum & hominem in Eucharistia mysterio praesentem esse verē & substantialiter: fieri non posse, nec debere, quin fides Christum, quem ibi credit esse praesentem, veneretur, adoret, & honorem Deo debitum ei exhibeat. **N**á podpárctie tey prawdy / przywo-
dźi świádecwá / niektorych Doktorow / wyżšey od nas po-
mienione. Sam Luther (áč w tym nieustáwiczny) ná nie-
ktorych mieyscách zowie ten Sákráment czci y chwaly **B**o-
skiej godny / venerabile & adorabile Sacramentum, contra
Louanięń, artic: 16. & lib: ad Waldeń de ador: Euchar:
Tom: 2. Qui credit corpus Christi in Eucharistia esse, quem-
admodum credendum esse abundē ostendimus; certē non
potest corpori & sanguini Christi, sine peccato, suam reue-
rentiam denegare. Tak też vczá Brentius, Bucerus, Sásta
Confessio. **P**átrže tu / Czytelniku mity / iáko sie či Sákrá-
mentarže / co te **Q**uestyiki nápisáli / od tych Lutheranow od-
szelili / iáko sobie bárzo przeciwni w tak wielkim wiár-
y **C**hrzesćjǎńskiej árcykule. á przecie swoje niezgode / wšyšk-
kiej **E**uropie iáwná / zmyslona á obtudná / z Lutheran / vgo-
da y consensem / nie dawno tu w Polšce po Polšku y po Lá-
ćinie wydánym / pokrzywáć smieia. wierže im trá ná potym.

Wreyže **Q**uestyey 1. pytáio; *W* ktorých rniešćiech y miáštectkách,
z ktorými Biskupy, Krolmi, z ktorými ludzmi **P**rocesso y **M**onstrancyami, przed 1500.
lat obchodžono?

Odpow. **A** to práwie dziecinne á głupie pytánie. **B**o
ktorzyž byli przed 1500. lat / **K**role **C**hrzesćjǎńscy: á cho-
ćiaz niektorzy byli / ázaž bez nich / táké **P**rocesso być nie mo-
gty / iáko y teraz często bywáio: / á k temu w onym cieškim
Chrzesćjǎńskiemu przesládownianiu / ktore poczawšy rychto po-
wniebowstapieniu **P**áńskim / áž do **K**onstántyna wielkiego /
pierwszego **C**esarzá **C**hrzesćjǎńskiego / przez 270. lat / pod
Krolmi y **C**esarzmi pogańskimi trwáto; iákož **P**rocesso y

tym Sá-

Chem: parte 2:
examin: Conc:
Trid: cap: 5-

Berez: in Apol:
Confes: Vir-
temberg.
Bucer: in actis
colloq: Ratis:
bon.
Confes: Saxon:
edita anno 1551.
cap: de cena.

2. **P**ytá-
nie.

O processyách
& Sákrámen-
tem.

Origen: hom: 9.
in Leuit.

August: in Psal:
21. & in Psal.
109. in illa ver-
ba, Tu es sacer-
dos in aeternu.
Hieron: ep: 126.

Lib: 5. hist: ca
24. al. 26.

Platoni lib: 1.
de Republ.

πέμπω, pom-
patić deduco.
& hic vertit

Ruffinus; solen-
niter transmi-
serunt.

Lao: Can: 49.

Trull: Can: 52.

Nicol: Cabasil:
in scholijs ad
Synod: Trulla-
nam cap: 24.

tym Sakramentem (ktorego nie tylko przed niewiernymi Chrzestianami taiti; ale go y Katechumenom / ktorzy sie do Chrztu gotowali / wkładac niechcieli) z przystoyna wczciwo-
scia / y z taka / iako teraz / gromada ludzi / odprawowane byc
mogty: A przecie ci Ewangelikowie / iako dzieci w historye
ey / nie wiedzac iakie poczatkki Kosciota Bozego byly / pytala
o to / co na on czas ledwie kiedy / abo zgotá nigdy / do pewne-
go czasu / dla pomienionych przyczyn / byc nie mogto. A
wsakże / y w onym niepokoiu / ten Sakrament / iako nauczcí-
wiey byc mogto / w naczyniach na to vrobionych / iako w
Processyey / niektorych czasow nosono. Wspomina to Ire-
neus przed 1400. lat / w liście swym do Wiktora Papieža
(ktory przywodzi Eusebius) że Rzymscy Biskupi Anicetus,
Pius, Higinus, Telesphorus, Sixtus, ktorzy przed Wiktorem
byli / ten Sakrament do Biskupow z Azyey / y z inshych stron
do Rzymu przychodzacych / ná znak zgody y iedności w wie-
rze / z wielka wczciwością y processya posylali. Do to zna-
czy slovo Greckie ἐπιψαυ, ktorego tam Ireneus y Eusebi-
us vzywala / to iest / solenniter. & cum pompa transmiserunt.
Wspomina teź Koncylium Laodycenskie / przed 1200. lat / y
Trullánskie / niemal przed 1000. lat / zwyczaj Kosciotow Gre-
ckich / w ktorzych ten Sakrament / postcie / tylko w Soboty a
w Niedziele poswiecano / y dla przystepiacych (iz inshych
dni w post przed wielkonoctny poswiecenie nie bywato) ná
pewnych miejscach chowano. Ná ten czas tedy / gdy Sa-
krament z onego miejsca / gdzie byl przechowywany / do ro-
zdawania y przyjmowania ná oltarz wynosono / pise Caba-
silas auctor Grecki / czyniono to z wielka wczciwością y pro-
cessya / swiec zapalaniem / kadzeniem / ludzi ná ziemie vpa-
daniem. co iefcze y po dzis dzien Rusnacy Greckiey religiey
zachownia. Ale daleko iasnietey y dostatecznietey opisuie takie
Processye / iako zdawna w Kosciole zwyczajne / czeste / y z wiel-
ka wczciwością odprawowane / Koncylium trzecie Braká-
renskie / ktore byto w Roku Pańskim 654. tymi slowy: Anti-

qua, so-

qua, solennisq̄ue consuetudo seruabitur; vt in festis quibusq; diebus arcam Domini cum reliquiis, non Episcopi, sed Leuitæ in humeris gestent. Quod si Episcopus reliquias per se deportare elegerit, non ipse à Diaconibus in sellula vehatur; sed eo potius, vnà cum populis, pedestri progressione procedente ad conuenticula sanctarum Ecclesiarum, sanctæ Dei reliquiæ per eundem Episcopum portabuntur. **Gdzie nie o reliquiách Kości świętych mówią; ale o reliquiách Sákrámentu ciała Páńskiego / po offerze Ns̄ey s̄. pozostátého. Bo trofka wyżšey w tymże Kanonie / nazywáia teź reliquiæ, Bostie táiemnice: Bona res est diuina sacerdotibus contrectare mysteria. Ktemu Strzynie Pánska z reliquiámi zowie / święte Božé Reliquiæ: Których tytutow Patres nigdy nie dáia świętych Kości Reliquiom. co teź dżisia niektorzy zowa Monstráncya / w ktorey ten Sákráment nošá; to ten Kanon zowie / Arcam Domini, Strzynie Pánska: wzglad máiac ná one Strzynie stárego zakonu / ktora bytá figura naczynia / w ktorym ten nachwałebniejšy Sákráment nošá / ábo chováia: iáko y Mánna w oney Strzyni chována / figura bytá tego Sákrámentu.**

A słusnie záiste / zá spráwa Duchá s̄. tákie Processye / do Kościotá Božego wprowadzone / y práwie od czasow Apostolskich zwyczáyne. Bo iesli Dawid one Strzynie przymierzá / (w ktorey nie wiecey nie byto / jedno wiáderko ábo kubek ztoty Mánny / lastá Aronowá / ktora zákwitnetá / y táblice przymierzá /) nie máiac żadnego o tym rozkazánia Božego / iáko mogt nawczćiwiey / ze wšyŃkim ludem Izráelskim / z rozmáita muzyká / z wielkim weselem y tryumphem / sam skaczac przed niá ze wšyŃkíey mocy / prowadžit z domu Obededomá / do miásta / y do domu swego: á to czešćia dla tego / áby mu Bog tákże btogostáwił dla obecnošći oney Strzynie / iáko btogostáwił domowi Obededomá / v ktorego przez trzy miesiáce táž Strzyniá státa: czešćia wdżiecizny bédac Bogu zá dobrodżiestwá iego / á osobliwie ze go Krolew

Concilium Bra-
carense 3. can. 5.

Ioan: 6. 49.

Przycsyny
Processyey z
Sákrámen-
tem.
Hebr: 9. 4.

2. Reg: 6. 13.

Ibidem 6. 21.

August: lib: 22.
 ciu: Dei cap: 8.
 Ambr: orat: in
 Satyr.
 1. Cor: 11. 26.

Rom: 6. 3.

ludu swego uczynit odrzuciwszy Saula: iako daleko słusniej przystoi/ aby wśfelaka wczciwość nie strzyni/ ani mannie/ ale temu nachwałebniessemu Sakramentowi/ y Panu Anielskiemu/ tu w tej strzyni abo monstrancyey prawdziwie obecnemu bytá wyrządzána: czesćcia dla niewystowionego tego Sakramentu dostoiensćtwá; czesćcia dla dostapienia tego bógostáwienstwa; czesćcia dla niezliczonych dobrodzieystw Chrysta Pana/ dla ktorých rozpámietywania y wznowienia ten Sakrament iest postanowiony; á osobliwie meki y śmierci tego: ktorey opowiadanie y pámiatka dzieie sie nie tylko ofiarowaniem y używaniem tego Sakramentu; ale też innymi sposobami/ iako chrztem/ kazaniem/ y tego nadrozsego w pominku podnoszeniem/ wkazowaniem/ w Processyey noszeniem/ chwaleciem y wzywaniem/ co sie już dowodnie z sławnych Kosćiotá Bożego Doktorow wyższey pokazáto.

O CHOWANIV Z DAWNA SAKRAMENTU CIAŁA PAŃSKIEGO.

Rozdział XI.

Pytanie
 Ewángeli
 kowskie.

Euseb: lib: 5. c.
 24. hist: Eccl.

W Questyey 1. pytáia; w ktorých Cyboryách chleb Sakramentalny przed 1500. lat chowano?
Odpow. Nie chleb/ ale pod osoba chleba ciáto Pańskie/ záwsze/ od czasow Apostolskich/ w Kosćiotách Chrzesććjan- skich ná pewnych miejscách/ w naczyniách do tego uczynio- nych/ dla przychodniow z dalekich stron/ dla chorych/ dla tych/ ktorzy do communiey z drugimi przybyć/ prze iákíe tru- dności nie mogli/ y dla innych potrzeb/ przechowywano. A takie do Sakramentu chowania miejsca y naczynia rozmaí- cie zwanó; *πασοτόπια*, Arcas Domini, *κίβωρια*, abo *κλεώρια*, Columbas, Sacraria, Pixides, Turres. Przed 1500. lat/ Kles- mens Rzymiski wceń Piotrá ś. między innymi constitucyami Apostolskimi/ y te ma; aby po przystepowaniu Dyaconowie/ ostátek Sakramentu ná miejsce pewne w Kosćiele Pasto-

phorium

phorium ábo Tabernaculum nazwane / schowali: Post communionem omnium tum virorum tum mulieru, sumant Diaconireliquias, & inferant in tabernaculum, *εις τας εὐχαιας*.
 Przed 1400. lat / piše Tertullian o starym zwyczaju w Kościele; że Chrześcijanom pierwszym ten Sakrament do domu dawano / który wezwicie chowali y pewnego czasu / kiedy potrzebá byto przyjmowali: Accepto corpore Domini, & reseruato, vtrumque saluum est, & participatio sacrificij, & executio officij. Jesliż to pospólity cztowiek czynit: daleko słusniey w Kościele ten Sakrament káptanom chować przystato / dla potrzeb rozmaitych wyższej námienionych. Przed 1300. lat Dionyzus Alexandryjski piše o niejakim Serápionie / że ten często choruiac / gdy przez chtopcá żadat / aby káptan do niego z Sakramentem przyszedł; Káptan / iż sam chory bedac / przysć nie mogł / przez tegoż chtopcá Sakrament Serápionowi postat. Skąd rzecz iásna / że ná on czas ten Sakrament dla chorych chowano. Przed 1200. lat / Koncylium pierwsze generalne Niceńskie / rozkázuie / aby w niebytności Káptanow / Dyakonowie ten Sakrament rozdawali: ktorym sie iednak nie godzito tegoż Sakramentu poświęcać. A w inszym Kanonie rozkázuie / aby żadnemu często choruiacemu wedlug starey vstáwy / vzywánie tego Sakramentu nie byto bronione. Skąd sie pokázuię / że ná on czas Sakrament dla tych przyczyn musiat być chowany. Ale o tym iásniey tegoż Koncylium Kanon 63. Vt sit in vnaqua; Ecclesia Oeconomus, & cum eo alij, qui habeant curam loci, in quo sancta Eucharistia seruetur. Zeby / práwi / w każdym Kościele był Oekonom / ábo Kościelný / y z nim dwudzy / ktorzyby ná pieczy mieli to miejsce / gdzie bywa ten Sakrament chowany. W tymże wieku / Grzegorz Názyranzeński piše o swey siostrze Gorgonie / że w nocy przystapivszy do oltarzá / gdzie był ten Sakrament / Páná w nim obecnego o zdrowie prosita y vprosita. O tym czasie teź / piše Amphilochius Jkoniski Biskup / w klastorách Greckich in situ

Clemens Rom: onstitut: lib: 8. cap: 13.

Lib: de oratione cap: 14. in fine.

Idem Cyprian: in lib: de lapsis. Euseb: lib: 6. hist: c. 36 in ep: eiusdem Diony si ad Fabi: PP.

Canone 14. citatq; a Rufino lib: 10. hist: c. 6.

Canone 13.

Ex Arabicis translatus.

In laudib. Gorgoniz.

In vita Basilij magni cap: 18.

Chryf: in epist:
ad Innoc I. Pa-
pam, exstat To-
5. oper: eius, &
apud Niceph:
lib: 13. cap: 19.

Paulin: ad Se-
uer: epist: 12.

Bracaren: 3.
can: 5.

Greg: lib: 1. de
gloria marty:
cap: 86.

Zonar: Tom: 3.
hist: Conc: Tu-
ron: cap: 4. Bur-
chard: lib: 5.
cap: 9. 10.

Przygyny cho-
wania tego
Sakramentu.
I.

S. Basilij w naczyniu złotym / ná kstat gotebice uczynio-
nym / nád otarzem wisacym / Sakrament dla potrzeby za-
konnikow chowano. Tym bárzo bliski Chryzostom s. pisac
do Innocencyusa 1. Biskupa Rzymstiego / miedzy infymi
krzywdami y cieškosciami swymi y kosciotá Carogrodzkie-
go / y te mu przektáda / że niektorzy żołnierze / ieszcze nie-
chrzczeni / gwattem wpádli w wieczor wielkopiátkowy *εὐδα-
τὰ ἄγρια ἀπέκειλο*, ná to miejsce gdzie ten Sakrament ná-
świetszy chowano. Rychto po tych żył Paulinus Biskup No-
lánski / ktory taki wiersz nápisal / nád tym miejscem / gdzie
chowany był ten Sakrament w kosciele s. Felixa;

Hic locus est veneranda penus; qua conditur, & qua
Promitur alma sacri pompa ministerij.

Przed 1000. lat / Brakárenskie Koncyljum / w Kanonie
troche wyższej przywiedzionym / naczynie w ktorym ten Sa-
krament w Processyey nosono / zowie Arcam Domini, strzy-
nie Pańska. Toż naczynie przed 1000. lat także Gregorius
Turonen: zowie Turrem: iż byto ná kstat wieże uczynione,
iákie sie y teraz w niektorých Kosciotách znáydnia; Diaco-
num, inquit, accepta Turre, in qua mysterium Dominici cor-
poris habebatur, ferre ccepisse ad ostium &c. Zonaras w spo-
mina *νι κάριον*, w kosciele od Justyniana Cesarzá zbudowa-
nym / dla trzesienia ziemie obálone. Koncyljum Turonen-
skie taki Kanon uczynito; Vt omnis presbyter habeat pixi-
dem, & vas tanto Sacramento dignum, vbi corpus Domini-
cum diligenter recondatur ad viaticum recedentibus à fa-
culo. A troche nižey: Semperq; sit obserata sub altari pro-
pter mures & nefarios homines, & de septimo in septimum
diem semper mutetur. Poslednieyszych czasow nie trzeba tu
przypomináć. Stad wstáwiczny zwyczaj chowania tego
Sakramentu w kosciotách ná pewnych miejscách y w na-
czyniách ná to zgotowanych táčno poznáć.

Ktory zwyczaj słusnie zá spráwa á náchnieniem Du-
chá s. do kosciotá wprowadzony. Waprzod dla tego: áby

Kosciot

Kościot Chrześcijański / nie był wboższy nad starozakonny. Tam zaś osobliwa pościecha / obrona / y ozdoba nawietrza swa mieli / one wspominki taści a dobrociwości Bożey przeciw sobie; Manna / laske Aronowe / y Tablice przykazania; Ktorych / nigdy z oczu y z myśli nie spuśczałi / ale ie zawse w posrzedku siebie z wezciwością wielką chowali. Tu nie cieni / ani figur / ale rzecz y prawda; miasto Mанны / ciato Pana zbawiciela swiata / kleynot nieprzeptacony / wspominek nieofacowany / pamiatka niewystawionych dobrodzieystw Bozych / bankiet niebieski / chleb żywy Anielski / wszystkie smaki w sobie maitacy / zadatek chwaty wieczney; iakoz w posrzedku ludu Chrześcijańskiego dla ozdoby / obrony / y pościechy ie go wstawicznie nie ma być chowany? Tam ona Manna / figura tego Sakramentu / w kubku złotym / w skrzyni z drzewa niebotwieiacego zrobioney / y złotem czystym wewnatrz y z wierzchu poobleczoney schowana / w przybytku / do tego kosztownie y ozdobnie uczynionym / stata. A w Chrześcijaństwie / aby sie figura z prawda zgadzala / Sakrament ciata Pańskiego / w pustkach na to uczynionych / w Cyboriach y na mieyscach tym podobnych / czemu iako nauczciewiey zawse nie ma być chowany? Petnia sie tym chowaniem / nie tylko figury; ale y Proroctwa / ktore Bog o takim mieyskaniu swym miedzy ludzmi w Sakramencie / przepowiedzieć raczył. Przez Zechielá tak mowiac; Uczynie z nimi przy mierze pokoju / umowa z nimi bedzie wieczna; y vgruntuie y rozmnoze ie; y dam swietynia lub poswiecenie moje (abo iako maia LXX. interpretes, sancta mea, swiete moje / to iest / ciato y krew) w posrzedek ich na wieki; y bedzie Tabernaculum przybytek moy miedzy nimi. Przez Aggeusa zaś tak: Przyidzie oczekywany od wszystkich narodow / y napetnie dom ten chwata. wietrza bedzie chwata domu tego posle dniejszyego / niż pierwszego / mowi Pan zastepow. Dla tego nachwalebniejszyego Sakramentu wietrza chwata Kościołow Chrześcijańskich / niż onego pierwszego Salomonowe

Iosue 5. 6.
1. Reg: 4.
2. Reg: 6. 11.
Exod: 25.

Exod: 15. 10.

2.
Przyczyna.

Ezech: 37. 26.

Asto: 13. 34.

Aggai 2. 8.

3.
Przyczyna.

go. Z tego chowania / ten wielki pożytek; że wierni Boży /
czesćciey / ohotniey / pilniey / y z wiełszym sercem y ufnoscia
do Kościota chodza; y tam / z wiełsza uzcierwościa y nabo-
żenstwem / wierzac tam być w przybytku swym Pana y po-
święciciela swego / modły sie obprawnia. Wielka iefcze-
stad poćiechą y pożytek / iż (ponieważ sie nie godzi ani ká-
żdego czasu / ani ná każdym mieyscu / ani oprocz ofiary Nfey-
ś. tego Sakramentu poświęćać /) w kościele káżdey godzi-
ny wednie y w nocy ten Sakrament gotowy znardzie / dla
pomocy y duchowney poćiechy chorych / dla pośitku podro-
żnego z tego świata schodzaczych.

4.
Przyczyna.
Augustin: epist:
117. ad Ianuar.
Conc: Aureli:
can: 3.
Agathen: can:
21.
Gratian: dist. 1.
de consecrat.
Tolet: 12.
can: 5.

Rzeka Ewangelikowie; że tylko w używaniu ten Sa-
krament iest sakramentem; a nie potym. Ale naprzod Pan
mowiac one słowa; To iest ciato moje / c. ktorymi chleb po-
święcił / żadnego czasu nie zamierzył / potiby ono co rozda-
wat / Sakramentem być miato. Nowsem iako przed rozda-
waniem / ono co w reku trzymat / po poświęceniu / nazwat
ciatem swym; tak też y po rozdawaniu byto. Inaczezy / nie
wiedzielibysmy czasu pewnego / kiedyby tam Sakrament
prawdziwy byt / a kiedy nie byt. Szaleia / mowi Cyrillus /
ktorzy powiadacia zeby ten Sakrament do iutra chowany /
tracit moc swoje. Abowiem nie odmienia sie Chryfius / ani
świete ciato iego; ale moc poświęcenia / y iastka ożywiacia
zarofe w nim trwa. Zadnym sposobem (pise Cyprian ś. nie
iest odległym maieftat Boftki od tych tajemnic. A to chowa-
nie Sakramentu po wfyskie czasy w kościele Bozym zwoy-
czayne / o ktorym teraz byto / iafnie wfyswiadcza / iż nie tylko
gdy go używacia; ale y potym (poťi w całe trwacia osoby) iest
Sakramentem.

Cyrillus Ale-
xandrinus in
epist: ad Calo-
fyrium.Serm: de coena
Domini.

O V Z Y W A N I V S A K R A M E N T V

Ciała y Krwie Pańskiej pod iedną osoba /

wfyskich wiekow w Kościele Chrześcijan

stim zwyczajnym.

Rozdział XII.

W Trzecie Questrey I. pytania; Gdzie pod iedną osobą ludowi
wiernemu przed 1500. lat, Sakrament rozdawano.

Odpow. Rozdawał sam Pan Chrystus / po zmartwych-
wstaniu swoim / dwiema wieczniom / w miasteczku Emmaus /
Luc: 24. 30. A iż tam prawdziwy ciata tego Sakrament
był / pokazuje sie to dowodnie. Naprzygod z porownania tej
wieczerzy / z wieczerzą Pániską w Jeruzalem. Bo iako tam
siadł Pan do stolu / wziął chleb / błogosławił y tamat y poda-
wał wieczniom / aby iedli: tak y tu wszystko to czynił. Drugi
dowód z błogosławienstwa Pániskiego. Bo nie wśedzie tak
iako tu / (opócz ostateczney wieczerzy /) błogosławił chleb /
choć i aż go często / y v niewiernych Żydow y v wiernych przy-
taciot swych pożywał / iako Luc: 5. 29. cap: 7. 37. cap: 10. 38.
cap: 11. 37. cap: 14. 1. cap: 19. 6. Ioan: 2. 2. cap: 12. 2. cap: 21. 5.
A iesli gdzie chleb błogosławił / to błogosławienstwo nie bez
wielkiego cudu było / iako Matth: 14. 14. Mar: 6. 37. Luc: 9.
13. Ioan: 6. 9. A ponieważ y tu chleb błogosławił / a nie we-
spotekł z drugimi potrawami. (iako czynia pospolicie) ale o-
sobno / y wziął w ręce / y tamiat / y dał onym wieczniom
aby iedli; (co uważiac stary teden Doktor / pise; Quod au-
tem de manibus porrigitur ipsa sanctificatio est, & sanctifi-
cat accipientem :) pewna rzecz / że to błogosławienie y po-
święcenie sakramentalne y cudowne było / sprawuiace / one
prawdziwa y przedziwna odmiane istoty chleba / w istote
ciata Chrystá Páná. A przetoż Páwet s. przez kielich bło-
gosławienia / rozumie kielich sakramentalnego poświęce-
nia / abo wieczerza Pániska. czego też y sami adwersarze nie
prza. Trzeci dowód; Iż to / co przy tej wieczerzy czynił Pan
Chrystus / zowie Lukáš s. tamaniem chleba / (y poználi go /
prawi w tamaniu chleba.) przez ktore słowa / Páwet święty
1. Cor: 10. 16. y Lukáš s. wcześniego / Ańto: 2. 42. Ańto: 20 7.
nie inszego nie rozumieia / iedno communia y rozdawanie
tego sakramentu. czego też y adwersarze pozwalia. Czwar-
ty dowód; Z mocy y skutku tego błogosławionego chleba.

Bo oczy

I. Pyta-
nie.

1.

Sześć dowo-
dow iasných /
iż Pan w Em-
maus praw-
dziwy Sakra-
ment rozdaw-
wał.

1. Dowod.

2.

Auctor operis
imperfecti in
Matt: hom: 17.

1. Cor: 10. 16.

Cal: lib: 4. Inft:
c. 17. § 10.
Chemn: 2. par:
exam: c. 2.
Illyr: cont: Sa-
cramentar.

3.

Locis citatis.

4.

In c. 24. Luca.

5.
Dwানাście
Patres ktorzy
to twierdza.

6.
Ji pod iedna
osoba sakrament
w Em-
maus rozda-
wat.

1.

2.

Wauka pan-
ska o pożytku
iedney osoby.
Ioan: 6. 50. 51.
57. 58.

Bo oczy ich wnetże byty otworzone: y poznali go w tamá-
niu chlebá/ktorego máto przed tym/ áni z twarzy/ áni z gło-
su/ áni z rozmowy/ áni z kazania y wywodow pisma/ poznac
nie mogli. czegoby pospolity chleb w nich spráwić nie mogt.
ná co/ tak piše Theophylactus; Insinuatúr; quòd oculi eo-
rum, qui benedictum panem assumunt, aperiuntur, vt cogno-
scant Dominum. Magnam enim & indicibilem vim habet
caro Domini. Toż piše Augustyn s. lib: 3. de consensu
Euangel: cap: 25. Beda in hunc locum. Piąty dowod; 3
świádecwá starodawnych Doktorow / 3 ktorych żaden nie
przy / żeby tu Pan nie dat sakramentu / á wiele ich ktorzy to
iásnie twierdza / że dat / iáko Hieronym epist: ad Eustoch: de
epit: Paulæ. August: serm: 2. & 3. festi Paschæ, epist: 59.
ad q. 8. serm: 140. tract: 2. in epist: Ioan. Paulinus epist: 98.
apud August. Hesychius lib: 2. in cap: 9. Leuit. Beda in
cap: 24. Luca. Strabo ibidem. Innocentius tertius lib: 6.
cap: 7. & 9. de alt: myst. Chrysof: hom: 23. in Matth. &
Tomo 5. in orat: Domin. Author op: imperfecti, loco su-
pra citato. Theophylactus, Euthymius, Oecumenius, in
hunc locum. 6. 3 wyznania ádwersarzow sámych / ktorzy
tu sakrament przyznawáia / iáko Apologia Confels: Augu-
stana cap: de vtraq: specie, Melanchton de vsu integri sacra-
menti; Chemnicus 2. par: exam: de commun: sub vtraque
specie. A iż tu pod iedna tylko osoba ten sakrament rozda-
wat / stad sie pokázuie / iż wnet skoró im dat on chleb btogo-
stawiony / záraz z oczu ich zniknat: y sámiz wczniowie po-
wiadáia / że go poználi / nie w Kielichu / ále w tamaniu chle-
bá. Potwierdzit tedy Pan tym przyktádem / co przed tym
wczyni / mówiac o pożytku tego sakramentu v Janá s. w 6.
kap. gdzie po cztery kroć powtarza / iż ná iedney osobie dosyć
do zbawienia: Tenći jest chleb ktorzy z nieba zstapit / áby ten
coby go pożywat nie vmárt. Jesliby kto pożywat tego chle-
bá / żyć bedzie ná wieki. Kto mnie pożywa / y on żyć bedzie
bla mnie. kto pożywa tego chlebá / żyć bedzie ná wieki.

Rozda

Rozdawali tenże sakrament przyktadem Chrysta Pána pod iedną osobą, Apostotowie świeci, y Chrześcijanie pierwsi tak go używali w Jeruzalem. Swiadczy o tym Lukasz s. w Dzieiach Apostolskich tymi słowy; Trwali w nauce Apostolskiej y w uczestnictwie tamania chleba y w modlitwach. abo według Greckiego textu; Trwali w nauce Apostolskiej y w udzielaniu spólnym y w tamaniu chleba y w modlitwach. y niżej v. 46. tamiac chleb po domiech. A iż tu przez tamanie chleba rozumie ciata Pánstiego pod iedną osobą używanie, to dowodnie wyswiadcza. 1. Iż tu wylizcza czworakie przednieysze exercitia abo zabawy nabozenstwa Chrześcijánskigo w zgromádeniu / to iest, sluchanie nauki Apostolskiej / udzielanie spólne iátmużny ná opátrzenie tak wczycielow / iáko y vbogich Chrześcijan / (do ktorego wiedzie Páwet s. Zydzy / Hebr: 13. 16. y Koryntczyki / 1. Cor: 16. 1.) używanie ciata Pánstiego / ktore zowie tamaniem chleba / iáko y Páwet s. 1. Cor: 10. 16. y modlitwy / προσευχάς, ktorých używano przy ofierze Misy s. iáko wykłada Augustyn s. 2. Jesliby tu o pospolitym tamaniu chleba mowit Lukasz s. tedyby o tymże mowit Páwet s. 1. Cor: 10. 16. co iest wielkie absurdum. Ktému opuściby przednieysza nabozenstwa Chrześcijánskigo zabawy / to iest / używanie ciata Pánstiego: a ná to miejsce / przy duchownych / świeckieby biesiády zálecat. Ná to / wieceyby to ku sromocie niż ku pochwale pierwszych Chrześcijan byto / że czeste obiády abo wieczerze stroili / ná nich czas nie máty trwátiac. Nákoniec / niepotrzebnieby potym / troche niżej pospolite potrawy wspominat / gdy piše; Pożywali pokármu z rádoscia y w prostocie serdeczney. abowiem spotecznych wieczerzy / (ktore αγάπας zwano / iż byty znákiem miłosci y zgody Chrześcijánskiej / o ktorých Tertullian / Justinus / y inšy) używali Chrześcijanie pierwsi po wieczerzy Pánstiej / iáko swiadczy Chryzostom s. in 1. ad Corint: cap: 11. hom: 27. in princ: & in sermone in dictum Pauli; Oportet hareses esse. 3. Text

11.
Apostolowie
świeci w Je-
ruzalem pod
iedną osobą
Sakrament
rozdawali.
Acto: 2. 42.

Dowody.

I.

Aug: epist: 59.
ad Paulinum.

2.

v. 46.

Tertul: Apolog:
cap: 39.
Justin: Apol: 2.

3.

4.

Homil: 27. in
1. Cor: 11.

5.

Jedney tylko
osoby ciała
Pańskiego w
Jeruzalem w
żywano.Exod: 24. 6.
Num: 28. 7.

Acto: 21. 23.

1. Cor: 10. 16.

6. 17.

III.

Pawel 6. w
Troadzie pot
jedna osoba
sakra ment ro
zdawal.

Acto: 20. 7.

Syriacki iasnie te slowa o sakramencie wyktada. bo tak ma;
Byli spotecznie na modlitwie y tamaniu Eucharystiyy y ta-
mali bar btogostawiony. 4. Tak y Oycowie starodawni to
mieysce rozumieia. Chryzostom s. gdy pise; Non audisti,
quomodo tria millia simul communicantes semper vehe-
mentiores in orationibus & doctrina erant. Tak y Ionas Au-
relianen: lib: 3. de cultu imaginum. Walafridus Strabo de
Ecclesi: offic: cap: 20. Humbertus Abbas contra Nicetam.
y insy. 5. Tak y sami adwersarze rozumieia / Lutherus
serm: de Eucharistia. Calvinus lib: 4. Inst: cap: 17. § 35.
Melanchton de vsu integri sacramenti, & in Apologia Conf:
Aug. Chemnicus 2. par: exam: cap: de vtraq; specie, & de
asseru: Eucharistia. Schmidelin: lib: de cena Domini. A
iz tu tylko jedney osoby chlebowey Lukasz s. wzmiante czy-
ni / ta jest przyczyna. Abowiem wiele na on czas Chrześci-
an z Jydow nawroconych bylo / ktorzy z pozwolenia Apo-
stolskiego zakonne zwyczaie z wiara Chrześcijansta zachow-
ywali. a wedlug zwyczaiu starozakonnego / choc ofiaro-
wano mieso / krew / y zalewania rozmaite: wszakze miesa tyl-
ko pozrywano / a krew y zakrapiania przed Panem wylewa-
no. Druzzy Nazareyczykami bedac / do czasu pewnego wis-
na nie pili / slubowi swemu dosc czyniac / a przecie pod os-
ba chleba ciata Pańskiego uzywac nie opuszczali. Dla tego
y Pawel s. Kielich btogostawienie / a chleba tylko tamanie
wspomina: abowiem Kielich zawse bywat przy ofierze po-
swiecony; acz nie zawse bywat rozdawany. A nizey powia-
da; Jednym chlebem / jednym ciatem nas wiele iestesmy /
wysysey ktorzy z iednego chleba spolnie pozrywamy.

Rozdawat Pawel s. tenze sakrament pod iedna osoba /
(oprocz mieysc pomientionych) w Troadzie. Bo tak o nim
pise Lukasz s. W pierwszy dzien po Szabacie / gdysmy sie ze-
sli na tamanie chleba / Pawel przepowiadat im / maic wy-
iahaac nazawuierz / y przeduzyt mowe az do putnocy. A bylo
wiele lamp na oney sali / gdziesmy sie byli zgromadzili. Tu /

przez ta

mie także przed 1200. lat. pod iedną osobą chleba. świadczy Leo pierwszy / serm : 4. de Quadrages. A przetoż Manicheusowie (ktorzy sie winem bzydzili / iako żoćcia smocza /) przystepuiac z Kacholikami / pod iedną osobą chleba / długo swego kacerstwa tráli. Czego im za kacerstwo nie poczycá / ia Epiphanius / Augustyn y inшы / choć inше rozmaíte ich kacerstwa wyliczaiá.

Inše dowody
rozdawania
pod iedną oso-
bą.

1.

2.

Ambr: in orat:
funebri Satyri
fratris.

3.

4.

5.

Nád to / rozdawanie sakramentu pod iedną osobą wyświadcza / chowanie iego w kościotach / nawiecey pod osobą chleba : o czym byto wyżšey. Bo pod osobą winą trudno długo zachowac. A pod czas y do roku chowano / iako piše Sophronius in Prato spirit : cap : 79. 2. Branie z rak káptáńskich w kościele / do domow / y używanie czasow przyśtoynych ; o czym Tertullian / lib : 2. ad vxorem. Clemens Alexandrin : lib : I. Stromatum ; non procul ab initio. Cyprian : in serm : de lapsis. Basilius in epist : ad Casariam Patritiam. Hieron : in Apolog : pro libris in Iouinian. y inшы. A to dawanie sakramentu do domow / bywáto pod osobą chleba : bo z kielichá pito w kościele / iako piše Cyrillus Cateches : 5. mystag. á teź nie mieli kielichow poświęconych domá / dla zachowania krwi Pańskiej / iako sie pokázuie z Achánazyusá Apolog : 2. contra Arianos. 3. Niemoż wiatkom niegdý dawano / pod osobą tylko winą. Cyprian : serm : de lapsis. co y sáma rzecz pokázuie. boby dziećie nie mogto przysiac drugiey osoby. 4. Chorým teź pod osobą chleba dawano / y nawiecey dla nich ten sakrament chowano. Eusebius lib : 6. hist : cap : 36. Amphilocheus in vita S. Basili. Paulinus in vita S. Ambrosij. 5. Klerikom dla iakiego wielkiego ich występku / to za pokute dawano / że tylko przy śmierci pod iedną przyimowáli / á z kielichá Pańskiego pić nie mogli ; co zwano communionem laicam. o czym Concil : Elibertinum, can : 76. Sardicen : c. 2. Agathen : cap : 2. 5. & 50.

Nád to w Rzymškim kościele powszechne używanie by-
to iedney

to iedney osoby tylko / iako świadczy Ordo Romanus przed 500. lat y dawniey pisany. W Anglię także od tysiąca lat / iako wiara przyieli przez weznie Grzegorza s. powszechnie pod iedną osobą chleba / rozdawano. Świadczy Beda który żył przed 500. lat / lib : 2. hist : cap : 5. W Polsce także od początku wiary Chrześcijańskiej / nie może się pokazać inakże używanie / iedno / iako y dziś / pod iedną osobą. Co się też o poslednieyszych czasach / aż do naszych / rozumieć ma.

W Questyey 8. zadawania ; Co ono za Kátholik był, który rozdwoiennie y rozdzielenie sakramentu ciała Pániskiego swiętokradzstwem nazywał, y rádek dał, aby ludzie abo rádnicy zgoła sakramentu nie używali, ábo go całego y nierozdzielnego używali ?

Odpow. Bez wątpienia Gelasius Papież / práwy Kátholik / y wáských kácerstkich bledow wielki burzyciel był. co się pokazuje z listow y dekrétow jego / Tomo 2. Concilioru. A co się tnie tego miejsca tu od Ewangelikow przytoczonego / żadney z niego kácerstwa y wporu swego obrony mieć nie mogą. Bo tu tylko o káptaniech ofiaruacych mówi, którzy dla zupełności ofiary y dostatecznego známionowania meki Pániskiej / pod obiema osobami / ciáto y krew Pániska / przyimować máia. Jedne bez drugiey (zwłaszcza dla iakiey supersticyey / ábo bedac w wiedzieni bledem Mánicheyskim) przy Nřey przyimujący / swiętokradzstwa się dopuszczáia. To wlasne y táčne tych słow zrozumienie / potwierdza Gratianus, który ten Canon, z listu Gelázjusowego ad Maioricum & Ioannem Episcopos, przywodziac / ten mu tytuł dáie; Corpus Christi sine eius sanguine Sacerdos non debet accipere. Ciáta Pána Chrystusowego / bez jego krwi / nie ma káptan przyimować. co jest / gdy Nřa ma.

Używanie iedney osoby w Rzymskim Kościele.
w Anglię.
w Polsce.

Pytanie.

Gelasius Pap: de consecr: dist: 2.
Can: cõperimus

Concil: Toletanum septimum,
Can: 2.

O DAWNOSCI NIEKTORYCH Ceremoniy / w Kościele Bożym.

Rozdział XIII.

1. Pytanie

W Questyey 1. pytania Ewangelikowie; Gdzie przed 1500. lat, bagna, ciernie, kolacze, iayca, sol dny, napoie, owies swięcono, a w ich iedzeniu zdrowie duszney i cielesne obiecowano?

1. Tim: 4. 4.

Odpow. Wszelkie stworzenie Boże/powiada Páwiel ś. dobre jest / á nic nie ma być odrzucano / co z dziękowaniem bywa przyimowano. Abowiem poświęcono bywa przez słowo Boże / y modlitwe. To jest / iáko wykládáia te słowa Apostolskie Chryzostom ś. y Theophylactus; Choć wszelkie stworzenie Boże / dobre y czyste jest; wszákże chociażby nieczyste byto / iáko moze być poświęcone / známieniem Krzyża ś. y modlitwa. Stad takie zdawná przez słowo Boże y modlitwe rozmaitych rzeczy świecenie w Kościele Bozym.

Świecentu
rozg palmow
wych ábo bág
ná.

A naprzód ná pámíatke oney sławney processyey / y triumphu Pána zbáwiciela nášego / (kiedy go tłuszcza / pięć go dnia przed Wielkanocá Żydowstka / do Jeruzalem wiezdzáiacego / nábrawšy rozdzek palmowych / y tamiac gátastki z dzzew z wielká radoscia / y práwie Boská wczciwoscia przyietá.) w Kościołách Chrześcijánskich w Niedziela Kwietna / świeca zdawná y nosa w processyey rozdzki palmowe y oliwne; ábo / gdzie tych nie máš / z inszych dzzew / iáko v nas bágno / iz to pierwey ná ten czas kwitnie. A słusnie. Bo bágno wierzbowemu dzzewu bázno podobne. Lecz słowo Żydowskie Hofanna. Którym tłuszcza ná on czas Pána witáta / (iáko ie dobrze biegli w Żydowskim ięzyku wykládáia) wiasnie znaczy / gátastki wierzbowe. O tym świeceniu rozg palmowych y inszych / w Niedziela Kwietna / mamy świadectwo Márymá ś. Biskupa Taurynskiego / niemal przed 1200. lat / który ná ten dzień homilia ábo kazanie nápisal. Grzegorz ś. przed 1000. lat / sposob tego świecenia y modlitwy / przed nim iefcze w Kościele zwyczajne / in lib: Sacramentorum zebrał. O tymże świeceniu / ma Ordo Romanus Księgá bázno dawná / w ktorey opisáne ceremonie Kościołá Rzymskiego / ktora zaeni pisárze Kościelni przed 500. lat czesto wspomínáia y ná świadectwo przywodza / Hilduinus, Al-

cuinus,

Caninius de lo-
eis Noui testa-
menti.

Baronius Tom:
1. Annal.

cuinus, Amalarius, Walafrius, Sigebertus in Chronicis, y in sy. O teyże ceremoniey Alcuinus lib: de diuinis offic. Rabanus Maurus de instit: Cleric: lib: 2. cap: 25. y wiele późniejszych.

Ciernia / w Kościele Rzymkim nie świeca; ale ogień świeca w wielka Sobota: do ktorego rospalenia / tu v nas ciernia pospolicie / acz nie wszędzie / używają. To ognia świecenie / y modlitwy do tego należące / opisane są przed 1200. lat in ordine Missæ Ambrosianæ, y niemal przed 1000. lat in Ordine Romano. O tymże ma Rabanus lib: 2. de Instit: Cleric: cap: 38. y in sy.

Świecenie kotaczow / iaięc / soltr / y in sych rzeczy do iedenienia / także y napoiow / z przykłádu Pánstkiego / ktory chleb y ryby btogostáwít / Matr: 14. 19. & cap: 15. 36. Marc: 6. 41. Mar: 8. 6. Ioan: 6. 11. Jest teź to podanie Apostolskie: co sie pokáznie z Kanonu trzeciego y czwartego dekretow Apostolskich. O tymże świadczy S. Eurychian: 28. Biskup Rzymski / y meczennik / przed 1300. lat / y dáley / rozkázuiac; żeby wszystkie rzeczy (oprocz tych / ktore máia być ná otterz ofiarowane / iáko saby / zboże / iągody winne / á to dla ofiary Mszy s y poświęcających sie káptanow / iáko wykláda Walafrius,) do domow káptáńskich byty noszone / y od nich byty poświęcane / wedlug postanowienia Apostolskiego. O tychże rzeczy świeceniu / ták piše Augustyn s. Verum & ipsos cibos, quibus ad necessitatem sustentandæ huius vitæ alimur, sanctificari idem Apostolus dixit, per verbum Dei & orationem, &c. Z tegoż wieku S. Paulinus, wspomina chleby świecone / ktore drugim zá dar posytał. W tych rzeczy poświęconych iedeniu / nie obiecuią zdrowia dusznego y cieleśnego Kátholicy / iáko plocá Ewángelikowie; ale káptani / ktorzy te świeca / Pána Boga prosia / aby przez używanie imienia tego świętego pożywáiacym / byty ku zdrowiu cieleśnemu / y duszney obznie. czemu iessi nie wierzą Ewángelikowie / Mszy Rzymkie y Agendy niech o tym czytáia. A iż wielka

moc bto

In lib: de officiis diuinis.

Swieceńce ognia w wielka Sobota.

Vide Liturgica Pamelij Tom: 1.

Swieceńce rzeczy dotędzienia y piśta.

Epist: 1. ad Bæticæ Episcopos.

Walafr: de rebus Ecclesiast: cap: 18.

Augustin: lib: 2. de peccator: meritis & remis: cap: 26.

Paulin: inter epist: Augustini epist: 35. 36.

Num: 19.

4. Reg: 2.

4. Reg: 5.

Hieron: in vita
Hilarion.

In vita Bernar:

lib: 3. cap: 5.

Świeceniwo
dy y tey moc.

moc btoğostáwienstwa Bózego / często sie przydawa / że Pan Bóg wszechmogący wielkie cudá przez te rzeczy / według w podobania swego / czyni / y choroby wzdrowia. Stad wode z popiołem zmieszána / zwano wode oczyszczenia od plugastw zakonnych. Elizeus prorok / wody zepsowane / sola naprawił; Naámáná Syriyczka trad / woda z Jordanu oczyszcit. Hilarion pustelnik / iáko o nim piše Hieronym s. wiele ich chlebem y oleiem świeconym wzdrowiał. Toż czynit Bernard święty.

O mocy wody świeconey przeciw czárom / y chorobom / Epiphanius hærezi 30. Theod: lib: 5. hist: cap: 21. Palladius cap: 19. Gregor: lib: 1. Dialog: cap: 10. Bernard: in vita Malachia: y Euchologion Greckie. Jż tey świecenie jest podaniem Apostolskim / świádeczy wceń Apostolski Klemens Rzymski / lib: 8. Const: Apost: cap: 29. Dion: Areopag: lib: de Eccle: hierar: cap: de Baptismo. Basil: lib: de Spir: sancto cap: 27. O teyże / Cyprian: lib: 1. epist: 12. Ambr: lib: 4. de sacram: cap: 5. August: lib: 6. in Iulian: cap: 8. y indziej / Concil: Nannetense Can: 4.

2. Pytá- nie.

O świeceniwo
dzwonow.

W teyże Questyey I. pytáia; Gdzie przed 1500. lat, dzwony chrzczo-
no y Chryzymem másano?

Odpow. Dzwonow (iákośmy wyższey okazáli w pierwszey części przy faksu 131.) nigdy nie chrzczo no w kościele Bózym / ani teraz chrzczo; ále poświęcáia / gdy ie oddawáia ná chwate Bóža. Ktora ceremonia / nie bytá przed 1500. lat. bo też ná on czas / dla wielkiego przesládowania od niewiernych / Chrześcýanie dzwonow wzywáć nie mogli / iáko y teraz w Turcech: ále sie pewnych czasow / zwotywáni przez iednego / ktorego Θεόφωνον, diuinum cursorem zwano / ábo przez dyákona / tam gdzie nabespieczniwy mogli / ná chwate Bóža schadzáli. Lecz gdy p. Bóg kościotowi swemu pokoy przywrócił / kiedy Chrześcýanie kościoty iáwnie mieli / y dzwonow dla zgromádenia ludzi ná chwate Bóža wzywáć poczeli / tedy też od tego czasu dzwony záwśe świecono / y

chryzymem

Igna: ep: ad Po-
licarp: & Hero-
nem.

chrzyżmem mązano. Świadczy o tym stara Księga Ordo Romanus, gdzie ta ceremonia przed 1000. lat niemal seroko jest opisana: Ordo ad benedicendum Ecclesie signum. Tam stad dawność y przyczyny tey ceremoniey zrozumiecie.

W teyże nakoniec *Questiyy* I. pytania; w których mieściech y miasteczkach przed 1500. lat, processy z chorągwiami, z monstrancyami, z reliquiami kości świętych obchodzono?

Odpow. Processy (od tego nazwane/ że wierni zgromadzeni procedendo, idac / spotecznie sie P. Bogu modla) dawne sa w Kościele Bożym. Wspomina ie stary Tertullian przed 1300. lat; Si procedendum erit, nunquam magis familiar occupatio adueniat. *Koncylium* Laodycejskie przed 1200. lat/c. 17. edition: 2. iásnie ie zowie Processiones. Tychże wzmianke czyni Hieronym s. ep: 7. ad Latam, ep: 12. ad Gaudentium, ep: 22. ad Eustoch. Basil: ep: 63. ad Neocæsarien. Cæsarius Aurel: hom: 33. y in sy. Bywały z krzyżami / chorągwiami / świecami / świadcza Socr: lib: 6. hist: cap: 8. Sozom: lib: 8. cap: 8. *O processyach z Monstrancyami / wyższey byto w Rozdz 10. czesći wtorey. O processyach z reliquiami / zwtafczają w ich przenošeniu / wiele dawnych y powažnych świadców: Rufin. lib: 2. cap: 28. Hier. lib: cont: Vigilant. Chryf: lib: de S. Babyla, & in laudem S. Ignar. Tom: 5. in edition: Parisen. Ambros: initio exhort: ad virg. August: lib: 9. Confess: cap: 7. Księgi o cudach s. Anasztazyusa meczennika / czytane na *Koncylium* 2. Nicejskim / Act: 4. y in sy.*

Zámknienie Rozwiązania *Questiy* Ministrów Nowoewangelickich.

Macie / Ministrowie nie dawno ziawionej *Ewangeliey* / ktorzyscie *Traktaciku* abo *Piaćdziesiąt* y dwu *Questiy* Jezuitom zadanych / authorowie / tych wfsytkich *Questiy* wáfsych / iakoście chcieli dostateczne y dowodne rozwiązanie. Pišecie w zámknieniu ich; że gdy wam na nie Jezui-

3. *Pytanie*
O *Processyach*.

Lib: 2. ad vxorem cap: 4.

towie odpowiedza / możecie sie ná wiele inšych zdobyć. Nie
 pewniście w słowie. iuž to wiecey niž šest lat. iáko wam ná
 nie pierwšym tegož rozwiázania wydáním odpowiedzia-
 no: á przecie áni ná to / co wam ná každá Questya directé y
 z osobná odpisano; áni co wietšá / ná sto piecdšesiat y šest
 y wiecey sprošnych wášych fatšow / ktore wam tu w tychže
 Questyách wášych dosyć dowodnie okazano / nic nie odpo-
 wiádacie; áni sie ná drugie Questye przez tak dlugi čas
 zdobyć możecie. Trudno przeciw prawdšie. A chočbyście
 kiedy do inšych Questiy postapili; Respons zá pomocá Bo-
 ža mieć bedšiecie: ále wietše głupštwó wáše / btedy y kácer-
 štwá / z wietšá sromota wáša / swiátu okážete / y do zná-
 czniejšego prawdy š. objašnjenja droge Kátholikom y oká-
 zya podacie / iákošcie tymi Questyami podáli. Káczey wam
 rádže; tak mocne / iásne á zgodne Pismá š. y dawniejšych
 kóšciotá Božego Doktorow y inšych pisárzow swiádec-
 twá przeciw nowey / niezgodney y kácerškiey náuce wášey /
 tu przywiedzione / iáko wyroki Duchá š. vžnajte / y wdšie-
 cznie przyimicie: miejsce Duchowi š. y prawdšie dajte: aby-
 šcie y wy / y slucháče wáši / te nowe / á sobie przeciwne y nie-
 štátecne zbory porzuciwšy / w jednym swietym / powše-
 chnym y Apostolštim Kóšcie Křymštim / ktorego Piotrá š.
 successor ná miejscu Chryštá Pána pástřzem iest nawyž-
 šym / Bogá w Trocy nerozdzielney iedynego z námi
 pospotu chwalić / náuke tego zgodnie wyznáwáć /
 y wedlug niey žyć mogli. Amen.

Ku więtszey chwale Božey.

RESPONS

R E S P O N S

Ná Książkę jednego Kálwini- sty, przeciw obrazom Chrześcían- skim wydána.

 Dpowiedziałwszy ná pytania / fatse y zamioty no-
wych Ewángelikow / przeciw obrazom / Kátholi-
kom zadáne / zdáto mi sie zá rzecz potrzebna / abych
też tu záraz odpowiedział ná Książkę jednego Kálwinisty :
ktora w Roku 1590. zacząłwszy imienia swego / do druku po-
dał / pod tym tytułem : O bátwochwálstwie y obrazách / z pi-
smá stárego y nowego Testámentu / náuka / 1c. Naprzod /
ten Ewángelik / zebrał przez trzy stá miesty z Bibliey / á na-
wiecey z stárego zakonu / bez porzadku y dobrego baczenia /
rzekomo przeciw obrazom / wedle dziecinneho á głupiego
mniemánia swego / ále według prawdy / y káždého bącznego
rozsádku / przeciw bátwanom pogánstkim / ktore iáko smy
wyżshey dowodnie okazáli / dáleko rozne sa od obrazow. Nie-
dyby sie Pána Boga bát / iáko sie zowie ten Ewángelik / oba-
wiałby sie onego frogiego przeklectwá / ktore ná takie blu-
źnierce / y złe Pisma s. uzywátace / wydáie Koncylium s. Ni-
ceńskie wtore generálne tymi slowy : Ktorzy slowá Pisma s.
o bátwanách y stupách Pogánstkich / do czci godnych obrazow
Chrześcíanstkich / złe wytádáiace / náciagáia : niech beda
przeklectwem. Ktorzy twierdza / żeby Chrześcíanie obrázy
iáko Boga chwálili / niech beda przeklectwem. Ktorzy smie-
ia mowic / że kiedy Kósciot powszechny bátwany przyiat /
niech beda przekleci. Glossy záś y przypiski tego Kálwinisty
przy tych miestyách Pisma s. złe zrozumianych / ták sprosne /
bluźnierstie y niewstydlive sa / że niewiem / iáko ten cztowiek
Boga y wstydu zápomniawšy / Chrześcíaninem sie zwác
smie / ktory z Pisma s. tákíe sobie zárt y páskwiluse czyni / á

W Kódziale
9. pierwšey
części / y w
Kódz: 6. wto-
rey części roz-
wiazánia Que-
stiy.

W Kódz: 9.
części 1. w o-
kazaniu fałsu
59. 60.
Conc. Nicen. 2.
Actio: 1. anathe:
2. 4. 8.

Przypiski te-
go Ewángeli-
ká pogánstie.

Kalwinistów
zamory prze-
ciaw obrazom.

I.

Exod: 20. 4.
Pierwszego
przykazania
Bożego wy-
kład.

Nie zgotą Pan
Bog w tym
przykazaniu
zakazuje obra-
zow.

Exod: 25. 18. y
37. 7.

Num: 21. 8.

Exod: 28. 33.

3. Reg: 6. 23.

3. Reg: 7. 29.

Exod: 31. y 35.

Ule zakazuje
dwoiakiem po-
dobieństw.

I.

Bátwanow
pogańskich.

Exod: 12. 40.

pobożność / święte Kościoła Bożego zwyczajnie / y nabożeń-
stwo / iako iaki Atheos a niebożny cztowiek w posmiech lu-
dziom podaje. Przeto opuściliśmy takie szyderstwa tego Kal-
winisty / odpowiedzi niegodne: iedno tylko / z tych wszystkich
mieysc / ktore może komu wątpliwosc iaka uczynić / przed sie
weźmie / y na nie dostateczny odpor dam: a potym y na dru-
gie zamory odpowiem / y kłamstwa iego wkaże.

Zwykli obrazoborcy / te czastke pierwszego przykazania
Bożego / przeciwko obrazom Chrześcijańskim nawiecey Ka-
tholikom zadawac: Nie będziesz sobie czynił wyobrażenia rytego, ani wse-
lkiego podobieństwa, (tey rzeczy) ktora jest na niebie wzgorę, y ktora na ziemi ni-
sko, ani tych rzeczy, ktore są w wodzie pod ziemią. Nie będziesz się im klaniał, ani
ich będziesz (iako Boga) czcił. Jam jest Pan Bog twoy, &c.

Na to odpowiadam: Nie zgotą Pan Bog w tym przy-
kazaniu zakázat obrazow czynić / abo ich używac: ale tylko
pewnych podobieństw y wyobrażenia rzeczy niektórych / dla
wielkich przyczyn / skutnie zabronit. Bo kiedyby tu w fel-
skich obrazow / y zgotą kazdey rzeczy na świecie / podobień-
stwa czynić zakázat: nie stawiaby był Mojżesz / wierny stu-
gą w domu iego / z rozkazania iego obrazow rytym Aniel-
skich / nad skrzynia świadectwa: nie wystawiaby był, także
z rozkazania iego / weża miedzianego na palu: nie czynitby
był na ściance Aaronowey podobieństwa pomagranatow z
modrego iedwabiu / y z sárkatnego / y karmezynowego: y
Salomon mady / w kościele Bogu zbudowanym / nie sta-
wiaby był obrazow rytym Aniotow Cherubow / ani obra-
zow / wotow / lwow y infych: nie datby był Pan Bog Duchá
swego y mądrosći wielkiej do malowania y rzezania obra-
zow wselakich / dla ozdoby przybytku swego / onym dwiema
zmyslnym rzemieśnikom Beseleelowi y Oliabowi. Jakie-
goż tu tedy wyobrażenia / iakiego podobieństwa Pan Bog
zakazuje: Dwoiakiem. Naprzod zakazuje bátwanow po-
gańskich. Bo iż lud Żydowski / do bátwochwálcstwa stonny /
nie dawno z Egiptu (gdzie między bátwochwálcami przez

430. lat mieszkał) na puszcza wyprowadzony był, y ze wsad
 Koto siebie, y tam, do kad ciągnął, w ziemi obiecanej pełno
 Bątwochwalcow miał: przegladając Boska mądrość czasy
 przysze, y przestrzegając tego, aby sie kiedy ich sąsiedztwem
 y towarzysztwem / do Bątwanow y kostkow onych pogani-
 stkich przywieść nie dali / tedy pięćdziesiątego dnia od wy-
 szenia ich z Egiptu / taki im mandat dat / aby cudzych / po-
 stronnych narodow bogow / oprócz tego samego nie mieli, y
 Bątwanow ich sobie nie czynili. Bątwany poganiście rozma-
 te byty. Jedni mieli ie sobie za bogi, nazywając robotę rąk
 ludzkich / iako pise Medzecz / Bogi / y mówiac drzewny:
 Moyes ty oćiec / a kamieniowi: Tys mie vrodzisz. Do ktore-
 go śalenstwa przychodzili y Żydzi na puszczy / mówiac do o-
 nego cielca odlanego: Ci sa bogowie twoi Izraelu / ktorzy
 cie wywiedli z ziemi Egiptskiej. Przyszedł do tegoż / y z so-
 ba ich wiele zawiodł Krol Izraelski Zieroboam / mówiac
 tak o wlnych cielcach do ludu swego: Oto Bogowie twoi
 Izraelu. Durdzy zaś poganie / chociaż nie mieli drwna / abo
 kruscu malowanego lub rytego za Boga / wszakże w swych
 Bątwanach / iako Boga / chwalili stworzenie / to jest / (iako
 o tym pise Lactantius lib : 1. de falsa relig : cap : 14. 15. &c.
 Cyprian : lib : de idolorum vanitate. Euseb : lib : 3. prapar :
 Euang : cap : 2. August : lib : 7. ciuir : Dei, cap : 5. & sequentib :
 & lib : 8. cap : 5. & 23. 24. 26. y inszych wiele) abo ludzie zmár-
 te / abo czarty / ktorzy w Bątwanach przemieszkawali / na py-
 tania odpowiadali / przezwista sobie pewne Beelzebubá /
 Baála / Molochá / y insze bráli / o czym y pismo s. nie raz
 wzmianke czyni / iako Dawid : Bogowie poganiscy / dyabel-
 swo : abo Elementy y insze rzeczy stworzone w Bątwanach
 chwalili / iako w Bątwanie Apolliná / chwalili słońce / w Bąt-
 wanie Neptuná / morze / y tak w inszych Bątwanach pewne
 iakie stworzenie chwalać / odmienili / iako powiada Apo-
 stot chwale niesmiertelnego Boga w podobienstwo obra-
 zu cztowieká smiertelnego / y ptakow / y czworonogich zwies-

Sap: 13. 10.

Ierem: 2. 27.

Exod: 32. 4.

3. Reg: 12. 28.

Pfal: 95. 5.

Rom: 1. 23.

Osiary bātwa
nom iako Bogu.

Exod: 32. 6.

Deut: 32. 17.

1. Cor: 10. 20.

Ierem: 3. 1.

rzet, y gādzin. Tākim bātwanom / nie tylko pogānistwo / ale y Żydzi osiārowāli iako Bogu. O Żydziech perona / kiedy cielcowi wlanemu nā puszczy cātopalone y inse osiary czynili: y insych potym czasow czesto / odstepuiac Pānā Bogā swego. Nā co sie skārzyt Moyses mowiac: Osiārowāli dyabłom ā nie Bogu / Bogom ktorych nie znāli. O pogānach watpic nie potrzebā: Pāwet ś. o nich piše: Co pogānie osiāruia / czārto osiāruia / ā nie Bogu. iakie osiārowānie w Żydziech / pisimo ś. zowie cudzotostwem nā wielu mieyscāch. Od tākich wfsytkich bledow y sprosnych bātwanow / chcac Pan Bog lud swoy odwieśc / zākāzuie im y wnetrznego duchownego bātwochwālstwa / ktore sercem y mysla moze byc popetnione / mowiac: Nie bedziesz miat cudzych Bogow przedemna / ābo iako wykādāia Lxx. tłumāczow τὴν ἐμὴν, oproz mnie. Zākāzuie y powierznego bātwochwālstwa / ktore ktāniāniem / osiārāmi / y insymi wezcziwości zwierzchnymi znākāmi / bātwanom wyrzadzāne bywa od pogānistwā: w tymże pierwszym przykādāniu roskāzuia: Lo thahalēh lechā phēsel, co wykādā Lxx. tłumāczow: οὐ ποιήσεις εἰδωλῶν εἰδωλῶν, y Tertullian: lib: de idololat: cap: 4. Cypr: lib: de exhortat: martyr: cap: 1. – August: quæst: 71. in Exod. y wiele insych / Non facies tibi idolum. Nie bedziesz sobie czynit bātwanā. Do tego służy / ono / iako przemowā / wpominānie przed tym przykādāniem weczynione / āby onego sāmego wśechmocnego dobrodziciā swego / zā Bogā znāli / gdy mowi: Jam iest Pan Bog twoy / ktorym cie wyrwiōd / rē. Do tego y ono zāmknienie tegoż przykādānia groźne: Jam iest Pan Bog twoy mocny / zawisny w mitości / rē. Do tego nawiecey one stowā w tymże przykādāniu: Lo thifschtachanēb lahēm velō thaadēm, ktore wykādāia Lxx. tłumāczow: οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐ δὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς. To iest: Nie bedziesz sie im ktāniat, āni im bedziesz czci / iako Bogu / wyrzadzāt. Bo te stowā λατρεύειν y λατρεία, sāmemu P. Bogu / ā nie zādnemu stworzeniu, ^b Doktorowie zacni starodawni /

Exod: 20. 5.

Deut: 5. 9.

1. Tertull: lib: 2.

cont: Marc:

cap: 22.

August: lib: 10.

ciu: Dei cap: 1.

& lib: 20. cont:

Faultum ca: 21.

Damaſc: orat:

1. & 3. de Imag.

przyppie

przypisania y wykładania *καλγειαν*, cześć nawyższą y służbę albo poddanie iako stworzycielowi od stworzenia z wiara/nadzieja y miłością nad wszystko powinne. Z tad idololatria, bóstwochwálstwo / cześć nie lada iaka / ale wlasnie Bogu przystoyna / ktora sie miasto Boga / bóstwanowi oddacie. Takięgo tedy tu bóstwochwálstwa Pan Bog broni / iako y Tertullian wymyślnie o tym pisac / lib; 2. aduer: Marcionem, cap: 22. & lib: de idololatria cap: 4. Augustyn s. quaest: 71. in Exodum. y insyich wiele Doktorow zgodnie wykładania.

Nad to ieszcze / zakazuje tu P. Bog wymyślnych podobienstwo Boga kstatuacych. Abowiem iz Bog jest bez ciała / duch niewidomy / niezmierney / niedosćigtey a nieogarnioney natury y doskonałości / żadna miara Bostwo tego / nie tylko reka ludzka wyrażone / ale też y rozumem ani ludzkim / ani Anielskim poiete y ogarnione być nie moze. Co Pawel s. w onym kazaniu do Athenieniczkow pieknie powiedziat: Bedac narodem Bozym / nie mamy rozumieć / aby ztotu y srebru albo kamieniowi / misternemu ryciu y wymysłowi ludzkiemu / Bostwo miato być podobne. Ponieważ tedy niewidomego Boga / żadne widome podobienstwo na niebie / na ziemi y pod ziemia być nie moze / a iesli sie ktore takie nadydzie / bóstwanem y zmyslonym wyobrażeniem bedzie: przetoż P. Bog tu zakazuje (mowiac: Ani wśelakięgo podobienstwa / rć.) aby wyobrażenia y podobienstwa Bostwa tego zaden nie śmiat ani sie wazył czynić. Te przyczynę tego zakazania / y wola zakonodawce opisat dostatecznie Moyses s. Nie widzieliście / prawi / żadneę podobienstwa onęgo dnia / ktorego mowit do was Pan Bog na Horebie z pośrzedku ognia / zebyście kiedy ofukani / nie czynili sobie rzezanęgo podobienstwa albo obrazu męszczyzny lub żeńszczyzny / rć. A iz przecie zapamiętali ludzie / czynili sobie figury rozmaite / mniemaiac ze im Bog jest podobny: na ich niezbożność Pan Bog sie przez Proroki starzy / iako ono y Izaiasa cześćo: Komusćie mie podobnym uczynili / y przyrownali / mo-

wi swie

2.

Podobienstwo Boga wyrażających pierwsze przykazanie zakazuje.

Astor: 17. 29.
Nican: 7. Conc:
act: 3. 4. 6. & 7.

Deut: 4. 15.

Iza: 40: 18.
y 46. 5.

Iza: 42. 8.

wi święty: Bátwanow tedy / y falszywych Bogá podobienstw / dla zachowania w całe chwaty swey / ktorey inssemu stworzeniu nie dáie / tu tylko Pan Bog zakázuie / á nie inszych obrazow. A ten jest prawdziwy / iáko stowá bżymia / wyktad tego przykazania Bożego.

Num: 23. 21.

Lecz Chrześcijanie / żadnych bátwanow / iákich tu y indziej w piśmie s. czesto Pan Bog zakázuie / nie máia / áni miec chca. Dáleko slusniey y prawdziwiey / niż co niegdy Balaám o Jydziech powiedzia / o nich káždy mowic moze: Nie máš bátwana w s. Rzymkim powszechnym Kościele. Pan Bog tego z nim jest. Máia w Kościołach obrázy Bogá w Trocy s. iedynego / nie wedle náтуры tego / w swiáctosci nie przystepney mieszkáiacey / ktorey żadne podobienstwo wykonterfetowác nie moze / ále wedlug historyi swietych stárego y nowego zakonu / (ktore sa / iáko malowania mowiacce) gdzie opisua iáko sie Bog wszechmogacy ludziom w rozmaitych podobienstwach (Bog Ociec w postaci mezá stárego ná stolicy siedzacego: Duch s. w osobie gotebice ná Syná Bożego sstepniacy; Pan Chrystus Syn Bogá żywego / w swietym cztowieczeniſtwie swym) wkázuwác raczyt. Máia y obrázy Anielskie / iáko ie opisua Izaiasz / Dániel / y Ewángelistowie swięci. Máia y inszych swietych / z Pánem Bogiem kroluiacych obrázy w kościele / dla przyczyn niżej pomienionych. Ale iednak tych wszystkich obrazow / ktore wiedza byc czyny ludzkie / nie chwala / obyczaiem Pogánskim / iáko Bogá: nie pokládáia w nich nádziejie swey / nie ofiaruia im / áni sie ich o przyszte przypadki rádzá / nie modlá sie do nich / áni ich o pomoc y ráctunek w potrzebách swych prosá: ále / iáko s. Koncylium Nicénskie siódme y inſe Synody y Patres wſyſcy zgodnie uczá / w wiecziwosci ie máia / iáko księgi s. Ewángeliey / y swięte naczynia wzgledem tych swietych ktorych obrázy sa / w nich y przez nie ná pámiéc sobie przywodzac y czczac swięte Boże / nie iáko Bogi / ále iáko Boże domowniki / przyiacioly / syny / wieczniki przyrodze-

nia iego /

Dan: 7. 9.

Matt: 3. 16.

Iſaie 6. 2.

Dan: 10. 5.

Matt: 28. 3.

Marc: vltii: 5.

Luc: 24. 4.

Acto: 10.

Conc: Nicæn: 7.
act: 7.Conc: 8. act: vlt:
can: 3.

Trident: sess: 25.

Luc: 20. 36.

2. Petr: 1. 4.

nia iego / z łaski y zasługi Chrysta Pána wſech zbawiciela. Tak przed 1200. lat wczyt s. Athanazyus : Kto ſie ktania przed obrazem / ktania ſie w obrazie przed krolem. Tak y Hieronym s. piſat o Pauli zacney Rzymiánce : Prostrata ante crucem , quasi pendentem Dominum cerneret , adorabat. Padſy / prawi / przed krzyżem / iakoby wiſacego Pána wi-dziata / chwaliata. Tak y Grzegorz s. Ante imaginem Saluatoris nostri , non quasi ante diuinitatem prosternimur , sed illum adoramus , quem per imaginem aut natum , aut passum , sed & in throno sedentem recordamur. Przed obrazem Pána Zbawiciela nášego / nie iako przed Bogiem padamy / ale onego chwalamy / ktorego przez obraz / abo narodzonego / abo vmeczonego / y ná stolicy siedzacego wspominaemy. Tak y zacnych wiele Doktorow Julianowi Cesarzowi Apostacie odpowiadali / ktory zadawat Chryſcijanom pezed 1200. lat / co wy teź dzisia zadawacie Ewangelikowie Kacholikom / mowiac : O miseros , qui crucis lignum adoratis , imagines illius , in fronte & ante domos pingentes. O niedzniczy / co ſie przed krzyżem ktaniacie / obrázy iego / ná czele / y ná domiech malowiecie. Tak náwet Koſciot Boży wſyſtek od czasow Apostolſkich wierzyt o obráziach / iako mozećcie widzieć wie-cy ſwiadectw o tym Doktorow ſtarodawnych ze wſyſtkie-go ſwiata / ná Nicenſkim Konſylium 7. Act : 6. przy-wiedzionych.

Nie ma tedy to pierwsze przykazanie Boże nic przeciw obrazom Chryſcijanſkim : ale wáſze / Ewangelikowie / bátwany y bátwochwálſtwo potepia. Jákie bátwany rzeczećie : Bátwan ieſt kacerſtwo / y každy heretyk bátwochwálca : abo wiem ſwoie phántazye / y wymyſty / iako Bogá chwali : y prze-to wtaſnie ieſt by niewierny pogánin / iako s. Hieronym piſe / wedtug onych ſlow P. Zbawiciela ; Kto Koſciota nie ſlu-cha / niechci bedzie iako Pogánin. Zeſćie tedy od s. powſe-chnego Koſciota / mátki ſwey / iako w tym / tak y w inſzych ártykulech odſtapili / á nowe bogi / ktorych nie znali przodko-

Athan : serm : 4.
contra Arri-
anos.

Hieron : in epi-
taph : Paulæ.

Gregor : lib : 7.
epiſt : 53.

Ewangelikow
wie / Juliano-
wi Apostacie
podobni.

Cyrill : Alexan :
lib : 6. contra
Iulianum.

Tertull : Apolo :
c. 16. & lib : de
cor : militis.

Augustin : lib : de
vera relig : c. 10.
Hier : in princi-
pio Dialogi cõ-
tra Luciferian.
Matth : 18. 17.

wie nąszy / inſe v Lutrow / inſe v Kálwinſtow / inſe v Pi-
kárdow / v Nowochrzeſcińcow y v inſych nam w kázuwiecie y
w nie wierzyeie / káždy różney ſekty dymow náſládniac / iá-
koż was ináczey iedno bátwochwálce y tego przykazánia
Bożego przeſtepcie rozumieć / y wyktádać mamy :

2. Zádanie
Kálwiniſty.
Pag: 126. 127.

Alle mowi ten Kálwiniſtá: Z ſtrony obrazow w ſtárym zakonie,
oſobne bylo roſkazanie Boże, á tym Bog nie kázil przykazánia ſwego, g dzie obrá-
zow kázal wſelakich czynić.

Odpowiedz. Koſkázuiac P. Bog czynić y ſtáwiac obrá-
zy w przybytku y w koſcióle ſwym ſtarozakonnym / nie tylko
nie kázil przykazánia ſwego pierwſzego / o ktorym teraz rzecz
byta / ale też iáſniey oznaymit wola y intencya ſwoie / iż tam
nie zgotá wſelakich obrazow czynić kázal / tylko bátwa-
now y podobieñſtw Boga Pogańſkich. Jáko / gdy w piatym
przykazaniu zabýjác kázal: nie zgotá zabronit áby y win-
nego zá roſkazaniem wrzedu y zwierzchnoſci kárác ná gar-
dle nie miano: ále wola ſwa oznaymit / y iáko ono przykazá-
nie rozumiane być ma wytożyt / gdy oſobnie ztoczyncze y nie-
poſlušne zabýjác roſkazał. iáko ono; Ktoryby zuchwále poczy-
nał / niechcąc być poſlušny roſkazaniu Káptániſkiemu / ktorzy
ná on czás ſłuży P. Bogu twemu / zá dekretem ſedziwego / nie-
chay vmrze táki czowiek / y wygubiſi zte z Izráela. Tym
podobne inſe excepcye ſłuza do wyktádu y zrozumienia one-
go przykazánia. Tymże ſpoſobem przykazanie oſobne o obrá-
zích / wyktáda y objaſnia pierwſze przykazanie.

Deut: 17. 12.
y 18. 20.

3. Zádanie.
Pag: 127.

Mowi ieſzcze tenże Kálwiniſtá: Obrazy w ſtárym zakonie byly / iá-
ko inſe obrzady, rozliſzne oſiary, y inſe ceremonie, ktore byly cieniem ſpraw zbawie-
nia náſzego, ktore P. Chryſtus wypełnił, y iuż nie maia miéyſca w nowym zakonie:
kiedy iuż Pan Bog chce być chwálon wſzędzie w duchu á w prawdzie.

Ioan: 4

Odpowiedz. Przyznawam / iż ceremonie y obrzedy ſtá-
zakonne / ktore byly cieniem rzeczy przyſtych nowego zaka-
nu / iuż yſtáły / wypetnione przez Chryſtá Paná. Lecy obrá-
zy nie ſá zgotá ceremonie / ále ráczey rzeczy wedlug przyrodze-
nia pożyteczne y potrzebne. Sam P. Bog ieſt początkiem
táki przyrodzonych / iáko y reſta ludzka czynionych obrazow.

Coloff: 2. 17.
Hebr: 10. 1.

On syná przed wieki zrodził ná wyobrażenie swoje: on y cztowięká stworzył ná wyobrażenie y podobienstwo swoje. On dat ducha swego y umiejetność malowania y rzeźbienia obrazow y wśelákich rzeczy dla ozdoby przybytku Bożego, Beseleelowi y Ooliabowi. Rzeczy przyrodzone iáko drzewá / ziótá y inse / wydawáia z siebie rzecz sobie podobná / iáko obraz swoy: y coźkolwiek lub zmysłem / lub dowcipem poymuitemy / to przez podobienstwá / iáko przez nieiákie obrázy / poznawamy. Żydzi náwet / ięszce zá P. Chrystusá / nie tylko w Kościele / ále y ná myńcy mieli Cesarstkie obrázy: iáko y teraz Chrześcýjanskie y Pogańskie narody miewáia obrázy krolow y kšiazat swych / ná myńcy ktorey używáia. Nie sa tedy gotte ceremonie obrázy. A k temu v Chrzesćcijan sa w Kościele / nie dla známionowania rzeczy przystych / iáko stárego zakonu ceremonie / ále dla náuki prostych / dla przypominánia rzeczy przestych / dla wyznánia wiáry nášey przed wśytkim światem / dla wietšey wczćiwosći Boga y świętych iego / dla pobudki do cnoty / zmiekkzenia serca / y pomnożenia nabożeństwa / y inszych tym podobnych powážnych przyczyn. O czym teź byto przed tym.

A chociaź P. Bog chce być wśedzie chwalon w duchu y w prawdzie / to iest (wedle wykładu Doktorow starozytnych) nie po Żydowstku z wierzhnymi ceremoniami tylko w Jeruzálem / áni po Samárytánsku / ná gorze Gárizim fałszywa y zmysłona ich chwata / ále ná káżdym miejscu sczyrze prawdziwie y duchownie: wśákże dla tego nie odrzuca powierzhney chwaty y wczćiwosći ktora mu z strony ciátá bywa wyrzadzána / y ktora służy ku wzbudzeniu y przymnożeniu duchowney chwaty y nabożeństwa. Do tego pomagáia obrázy / iáko sie iuź powiedziáto.

Zádawa y to Kálwinistá: Obrázy pobudzeniem y naczyniem sa bálwochwálstwa, y potępienia wiecznego. Sapient: 14. Psal: 105.

Odowiedź. Nie tylko obrázy / ále y słońce / miešiac / gwiazdy / elementy y inse stworzone rzeczy bywáty y moga

Coloss: 1. 15.
Gen: 1. 27.
Exod: 35. 30.

Matth: 22. 20.
Czemu obrázy w Kościele y Chrzesćcijan.

1. 2.

3. 4.

5. 6.

W cześci 1. w Rozd: 9. przy fałszu 65.

Wykład mieysca Ioan: 4. v. 23.

Chrysošt: Cyril: Alexan: Theophylactus in hunc locum.

4. Zádánke. Pag: 125.

Deut: 4. 18.
4. Reg: 21. 3.
Rom: 1. 23.
Euseb: lib: 3.
præpar: Euang:
cap: 3.
August: lib: 7.
ciui: Dei cap: 5.
& seq.

W części 2. w
Rozdziale 6.

Nicæn: II.
act: 7.
Sennone: c. 14.
Mogun: c. 41.
Trident: sef: 25.

5. Ządanie.
Pag: 129.
Iren adu: heres:
lib: 1. cap: 23.

być pobudka y naczyniem båtwochwålstwa / czego przyktad mamy w Manáseſſu krolu Judskim / w medracách Pogánſkich / y w wielu inſyich / o ktorych Euzebius / y Augustyn s. seroko piſa: á wiec dla tego ſonice / mieſiac nie máia ſwiecić / y inſe rzeczy ná ſwiećcie być nie máia: Dla ztego vzywánia / iáko wſyſtkie rzeczy ſámy z ſiebie dobre / nie máia być gánione / ták y obrázy / ktore w ſtárym zakonie / kiedy lud Izydorowski miedzy båtwochwálcami nieſtkat / ſuſtnie mogty być zakázane / żeby nie byty okázaya y przyczyna båtwochwålſtwá: á przecie nie zgotá byty zakázane / iáko ſmy iuż powieſdzieli. Ná poczátku teſz Koſciotá Chrześcýjånſkiego / kiedy båtwochwålſtwo pánowáto / ieſzcze ſuſtniey zábzonione być mogty / áby ſie z Pogánſtwá náwracáiacy nie gorſyli y do btedow ſtárych nie wracáli / á przecie petne Koſcioty y modlitewniki Chrześcýjånſkie ná on czas obrázow bywáty / iáko ſmy ná pierweſe pytánie Ewángelikow wyſſey odpowieſdzieli. Tych poſlednieyſyich wieków / kiedy iuż z táſki Bożey båtwochwålſtwo z gruntu wykorzenione / y Chrześcýjanie dobrze wiedza co båtwan co obraz: czemuſz ſie trzeba bać áby obrázy nie byty pobudka do båtwochwålſtwá: A ieſliby ſie w tym kto obawiat iákiego btedu / zwołaſzczá w proſtych / ſa od tego y nigdy nie vſtána w koſciote Bożym przetożeni / káznodzieie / náuczyciele rozmaíci / ſa przeſtrogi Synodow ſtárych y poſlednieyſyich / á oſobliwie Koncýlium Trydentſkiego: ktore pilnie o to vpomináia. A co ſie tknie onych mieyſc z Medracý z Dawida s. tam nic nie máſi o obráziech / ále o båtwaniech wtaſnie mowia / ktorych vzywánie pewnie ieſt przyczyna y naczyniem potepienia.

Przywodzi teſz Kálwiniſta niektore ſwiádecctwa ſtárych Doktorow / ále źle zrozumiane y nie zupetne. A to naprzod: Od heretykow / ktore przypomina Ireneus / Koſciol Rzymſki wziáł te błędy båtwochwálſkie / obrázow zaklinánia / co oni zowa poſwriacánem / y wzywánie ſwiętych vmártych / ſłowá ſa Ireneuſa; Vtuntur autem & imaginibus / & incantationibus / & inuocationibus.

Odpowia

Odpowiadam. To sie tak nie nardzie. Bo Ireneus pisac o sprosnym osmiórakim kácerstwie Básiłidis ná miescu pomienionym / nie takie tam wspomina obrázy / iákich Chrzeszczánie w Kosciéle wzywáia / gdy mowi / Vtuntur imaginibus; ále cháraktery y figury zmyslone czárnoksiežkie / czárowánia albo záklinánia y wzywánia dyabelskie: bo sie tymi rzeczami bawili ci kácerze Básiłidiani / y dla tego wytworne y zmyslone duchow niektorych imioná mieli / iáké ono ἀβράξας, y liczbe pewna / w ktorey swe tájemnice mieli / 365. Tož piše o tych heretykách Epiphánius. Tož o Káropokrácyanách takžé heretykách Ireneus: Artes magicas operantur & ipsi. & incantationes, philtrea quoque. Lecž Kátholicy nie záklináia áni czárnia obrázow / ále ie ná chwate Pánu Bogu / y ná cześć y pámiatke tych swietych ktorych sa niektórymi modlitwami oddáia: y nie vmártych / ále z Pánem Bogiem żywiacych swietych wzywáia. Ioan: 12. 26. 2. Cor: 5. 8. Philip: 1. 23. Apoc: 3. 21. Luc: 24. 43. Ephe: 4. 8. O czym wiecey ná swym miescu / gdzie rzecz o czci y wzywaniu Swietych. Przydam to tu dla przestrogi. Káropokrátesá heretyká strofuie Ireneus / o obraz Chrystá Páná / nie dla tego že go v siebie miat / ále že go źle wzywát / chwalać go pogániskim obyczaiem / ofiárami / y iednáko sobie wázac obraz Chrystá Páná / y Páwtá s. iákó obrázy Homerusa / Platoná / Arystotelesá / y inszych. O czym ferzey Epiphánius / y Augustyn S.

Augustyn in Psal: 113. opisany obrazow niepożytki, iásnie pokázuie, iáká Pan Bog kárze ślepota te obrázniki, pisac tak; Videntur sibi purgatoris esse religionis, qui dicunt; nec simulachrum, nec daemonium colere debeo, Itaq; Apostoli vna sententia pœnam istorum, damnationemq; testatur, &c.

Odowiedz. Augustyn s. pisac ná ten Psalm / przeciwko bátwanom pogániskim / y iednym słowkiem nie wspomina obrázow Chrzeszczániskich: ále / iž rozmaíte bátwany pogánistwo chwálito / (o czym wyžšey byto) odpowíada ná niektó-

Epiphani: lib: 1.
Tom: 22. hæresi
24.
Lib: 1. cap: 24.

W cześci 2.
Kosztale 5.
Iren: lib: 1. c. 24.
sub finem.
Epiph: hæ: 27.
Augu: in lib: de
hæ: ad Quod-
uult. hæref: 7.

6. Zádánie
Kálwinisty.
Pag: 131.

rych subtelniejszych bawochwałcom wymowki: ktorzy mówili: Nie chwale bawana/ ani czarta/ ale rzecz ktora bawana znaczy: na przykład / w bawanie Neptuna / chwale morze / y także w infym bawanie chwale słońce / w infym mieściac/ć. To tedy Doktor s. tak zbija/ że przed sie tym sposobem bawanom sie kłaniaiac/ wedle Apostolskiego wyroku / karania y potepienia wiecznego winni zostaię. A czemu: iż prawde Bożę w kłanstwo odmięniaia / a stworzeniu rãczyej niż stworzycielowi służe. Bo z tych / prawi / nie maś zadnego / ktoryby na bawana patrząc / y on chwalać / nie spodziewał sie od niego czego prosi. Tęci własny tych słow Augustyna s. wykład. Ale wy Ewangelikowie / iakoście zwykli / nie szczyrce y osłarpawşy ie przywodźcie / abyście tylko oczy zamydliłi czytelnikowi / wdawaię mu / mięsto prawdy (choć nie tak ięst) że też stare Doktory po sobie maćie. A ono wfşysey przeciw wam. Oto tu Ewangeliku / co służyło do zrozumienia tych słow ktore przywodźiś Augustyna s. opuścites one sřzednie: Ita verò interpretantur simulachra, vt alio dicant significari terram, vnde templum solent appellare Telluris; alio mare, sicut Neptuni simulachro, &c. Skąd sie wielka zdrãda y niewşydliwość wãśã pokãzię.

Rom: 1, 25.

Apologisty
Kãlwinistiego
Zamiot 1.
W obronie
Postylle pag:
132.
Aug: lib: de fide
& Symbolo
cap: 7.

Wlãśnie tey sztuki vżywa on drugi Kãlwinistã / ktory obrone Postylle Ewangelickiey / rãczyej Kãlwinistiey napisał. Bo tam przywodźi Augustyna s. iakoby on obraz Trojce ŗwietej malowany, w Kościele stãwiać w osobie cztowiekã ŗwego, y drugiego mlodşego na łonie ięgo siedzãcego, y gółębia nad obiema latãiacęgo, narzynwał obrzydla y ŗza rzeczã.

Lecz o tym Augustyn s. ani myślił / ale to przydãtek niez wfşydliwego Kãlwinisty. Augustyn tam wyklãdaię on Artykut wiãry Chrześcijãnskiey: Siedzi na prãwicy Bogã Oycã / tylko tego przestrzega / abyśmy przez to / że sie tu prãwicã Bożã y siedzenie wspomina / nie mnięmãli / że Bog / iako cztowiek / ma cztontki / y bok prãwy y lewy / abo że siedzi nogi zwieşiwşy. Bo tak Bogã / wedle przyrodzenia ięgo

nieogãrã

nieogárnionego / iáko cztowieká málować / y ták go stawiać
w Kosćiele Chrześcijánskím / rzeczby bytá nieznośna / á ie-
szeze gorśa / mieć to w sercu / y ták o Bogu myśleć. Toć tám
wotásnie Augustyn s. piśe / y rozumie / nie to co Ewángelię
plećte. Lecz Chrześcijanie gdy máluia Bogá / iáko go wi-
dział Izáiasz / Dániel / y Jan s. álbo Duchá s. iáko sste-
powat ná Chrystá Páná po Chrzcie iego / nie dla tego to czy-
nia / áby tákiego Bogá wedle náтуры iego być rozumieli /
(boby to rzecz obrzydła y nieznośna bytá) ále żeby wka-
zównia iego / ktore w historyey świetey czytamy / przed o-
czy wystáwili.

Nie dosyć miał ná tym miejscu / fałszywie y wykretnie w-
zywáć świadectwá Augustyná s. ten Postylny Kalwinistá /
lepiej sie popráwił ná drugiey kárcie / ták piśac: Augustyn po-
chwalaiac stoná Wároná Poganiná, ktory nápisal, że Bogowie sczyrzey bywáli
czczeni, poki bez obrazow byli czczeni, powieđzial, iż w tym blisko Wáro do pra-
wdy przystápił.

Odpowiedź. Namniey nie máś w tym tám Rozdziale v
Augustyná s. wzmianki obrazow. O bátwanách Augustyn
y Wáro mowia / ále nie ták / iáko ty plećteś Kalwinisto.
Wáro mowit y piśat: quod hi, qui populis instituerunt
simulachra, & metum dempserunt, & errorem addiderunt.
A ty iáko to wyktádaś: Wáro nápisat: Ze bogowie scze-
rzey bywáli czczeni / poki bez obrazow byli czczeni. O sczy-
rości prawdy Tiowoewángelickiey. A to zaś gđzie Augu-
styn nápisat: Iż w tym blisko Wáro do prawdy przystápił:
Tám tego nie máś. Náucz sie Kalwinisto Wároná lepiej
etumáczyć y rozumieć. To on piśat y mowit: Ze ci ktorzy
bátwany miedzy narody wprowadzili / y boiáźni (onym na-
rodom) wieli / á btedu im przyczynili. A czemu: Do narody
poganńskie po wietśey czesći / máiac bátwany zá bogi / á wi-
dzac iż oni / áni swym chwalcom / áni sami sobie pomocy dáć
y záśkódzić nie moga: poczeli zá tym bogámi gárdzić / nie
bać sie ich / y w bład y złości dáley postepowáć: ták dálece /

że też sam

Isa: 6. r.
Dan: 7. 9.
Apoc: 5. 7.
Matt: 3. 16.
Conc: 2. Nicz-
num, act: 5.

Obrośce Po-
style Kalwin-
skiey.
Zamiot 2.
Pag: 133.
Aug: lib: 4. de
ciuit: Dei. cap. 9.
sub finem.

że też sam Jupiter / iako oni mniemali / Deus deorum deorumq; , źle był w Rzymie czestowan / iako tam piśe Augustyn ś. O białwanach tu tedy mowi Wárró / y do tego świadectwa iego Augustyn ś. używa. Abowiem kiedyby Wárró simulachra obrazy rozumiał / y ono pogaństwo białwanow za bogi nie mieli / ale ie iako obrazy bogow swych stawiali : pewnie / żeby im one obrazy ani boiaźni wiety / ani bledu przyczynity. Jako kto krolowski obraz ma / nie dla tego sie mniemy krola boi / albo gorzej o nim rozumie. Coż to tedy świadectwo o białwanach przeciw obrazom ma / ktorych Chrześcijaństwo za bogi nie máia ; y owsem z nich wiecey wzbudzeni bywaia / aby Pána Bogá swego / szczyt y z wietřa mitoscia w duchu y w prawdzie chwalili :

W części 1.
przy fałszu 62.
7. Ządanie
Kálwinisty.
Pag: 128.

Theodozyus
Cesarz obrazów
nie zakázá
sule.

Ná inře Doktorow starożytnych świadectwa / y ná Canon 36. Concilium Eliberyńskiego / przedtym dano odpowiedz : inřy Patres, ktore przywodzi / nie nie máia przeciw obrazom. Dekret Cesarzski zostaie : bo tak ten Kálwinista piśe.

Oni Cesarze Chrześcijańscy Valens y Theodosius obrazów zakázali, y obrazu Chrystá Pána. o czym Petrus Crinitus de honesta disciplina li:9. c.9.

Odpowiedz. Theodozyus práwy Kátholik / obrazów zabdnych nie zakázal / ale tylko to postanowit / aby sie nikomu nie godzito vmeczenia Pána nášego obrazu ryc ani malowac / ná iakieykolwiek materyy / ktoraby lezeć miáta ná ziemmi : á to dla podeptania takiego obrazu / ktory chciat miec w rzeczywosci. Stuchay o Kálwinisto iego Konstytuciey / szczyt ex lib: Augustalibus, lib:1. Codicis Iustiniani, titulo 11. L. Cum sit nobis, wypisáney. Imp: Theod: & Valen. AA. Eudoxio praef: praet. Cum sit nobis cura diligens per omnia superni numinis religionem tueri, signum Saluatoris Christi, nemini licere vel in solo, vel in silice, vel in marmoribus humi positus insculpere, vel pingere, vel quodcunque reperitur, tolli: grauisissima pcena mulctando eo, qui contrarium statutis nostris tentauerit, specialiter imperamus. Toż Patres ktorych bylo 227. ná 80stym Synodzie Carogrodzkim /

y Trullán-

y Trulláńskim postanowili Canone 73. Crucis figuras, quae à nonnullis in solo ac pavimento fiunt, omninò deleri iubemus, ne incedentium conculcatione victoriae nobis trophaum iniuria afficiatur. Eos itaque, qui deinceps crucis signum in solo construunt, segregari decernimus. Tey wstawy Theodozjusza przodka swego przestrzegaiac Tyberyus tego imienia Cesarz wtory / gdy widziat na patacu swym krzyz na ziemi / na marmorowym kamieniu wyrzuty / wnet ze go podniesc y wezwiwie postawic kazal / mowiac : Cruce Domini frontem & pectus munire debemus, & nos eam pedibus terimus ? Krzyzem Panskim czoto y pierśi zegnac mamy / a my go depcemy ? Piše o tym dawny historyk / wiary godny / Paulus Diaconus lib : 18. rerum Romanarum. Petrus tedy Crinitus niedawny Authór / ktory on statut Theodozjusow niewiem skad wzial / pewnie zfałšowany / wedle tych powaznych swiadectw / ktoreśmy tu przytoczyli / ma być poprawiony.

A teć sa przednieysze tego Kálwinisty dowody przeciw obrazom : teraz sie grubsze niektóre kłamstwa tego pokazą.

Falsze tegoż Kálwinisty.

Fałš tego pierwszy / gdy tak piše : Kościół teraznieyszy Rzymiski, przykazanie Boże o obrzązku zagubil.

Odpowiadam. Nie zagubil Kościół Rzymiski żadnego słowka tego przykazania : ale wezy / iż iednoż to jest przykazanie Boże / w którym P. Bog samego siebie za Boga mieć rozkazuje / a bātwochwálstwa wšelakiego zakazuje / tak duchownego / gdy mowi : Nie bedziesz miał cudzych bogow przedemna : iako y powierzchnego / gdy przydaie : Nie będziesz sobie czynil slupa rytego / (abo bātwaná /) ani wšelakiego podobienstwa : c. Tak wykládat / y za iedno miał to przykazanie Tertullian przed 1300. lat / In lib. de pudicitia. cap : 5. gdzie wšliczaiac przykazania Boże troie / pierwszey tablice / za pierwsze to ma ; zakazanie cudzych bogow / y czy-

I. Fałš.

Pag : 124.

Pierwsze przykazanie Boże / o zakazaniu cudzych bogow / y bātwan / iedno jest.

Vide eundem Tertull. lib : 2. cont. Marcioné c. 22. & lib. de idololat. cap. 4.

niemia båtwanow: Post interdiciam alienorum deorum superstitionem, ipsorumq; idolorum fabricationem: á opus ciwšy wtore / iż o nim pisat / lib: de idololatria, cap: 10. trze cie to przydaie: Post commēdatam Sabbathi venerationem. Tak y Clemens Alexandrinus mistrz Origenis, także przed 1400. lat / pierwsze przykazanie Boże to nazwat / co wy wtorem zowiecie / lib: 6. Stromatum. pa: 140. Tak y Augustyn s. przed 1300. lat / lib: 2. quaestionum super Exod. quast: 71. Tomo 4. gdzie dostatecznie wywodzi to / iż zakazanie båtwanow / wykładem iest / y iednoż przykazanie z onym co w przedza: Nie bedziesz miał bogow cudzych / oprócz mnie. Masz Ewangeliku trzech świadkow starodawnych / wiary godnych / ze wschodu y z zachodu słońca / że Kościot Rzymski terażniešy / także dziesięcioro przykazanie Boże w całe / żadnego nie opuścziat / zachowuie / iako y on pierwszy rycho to po Apostolech. A czemuż nani niewinnie tak a potwarz wleczeš: Opuścziat tu pośledniešy Schola Doctores, ktorzy wšyscy z tymi trzymiia.

II.

Pag: 124.

przykazanie
o poządliwo-
ści dwoie.
Exod: 20. 16.
Deut: 5. 20.

Matt: 5. 29.

Ephes: 6. 2.

Kościot Rzymki terażniešy, z dziesiątego przykazania o poządliwości, uczynił dšiewiate y dziesiąte.

Odpow. A to sie tak nie naydzie. Bo nie terażniešy kościot Rzymski: ale sam Pan Bog przez Moyzesa / dwoie o poządliwości przykazanie podat / rozdzielnie o poządliwości żony bliźniego / á o poządliwości inšych rzeczy iego mo wiac: y dwakroć powtarzaiac: nie bedziesz požadat. Także y Pan Chrystus / wykladaiac przykazanie Boże / wspomniawšy poządliwość niewiašy / nie wspomniat poządliwości inšych rzeczy: daiac znać / iż to dwoiakie požadanie w przykazaniu Bozym / iest rozdzielne. Ktemu / teraz pomieni Doktorowie ná miešcách tamże náznáczonych / Tertullian y Klemens Alexandrijski / troie tylko pierwszey tablice przykazanie być powiadaiac: gdy siedmioro wtorey / od czwartego: Czci oycá twego / y matkę twoie / (ktore Páwel s. pierwszym názywa) poczynaiac / bez pochyby dšewiate

te / o po

te/ o Požadliwości żony bliźniego/ dziesiąte o pożądlivości in-
 nych rzeczy iego/ być rozumieia. Bo kiedyby za iedno mie-
 li to przykazanie o pożądlivości / troie rachuiac pierwszey
 tablice/ nie bytoby iedno szóstoro wtorey / a takby dziesię-
 cioro tylko było wszytkiego przykazania Bożego / przeciw
 Mozyfelowi/ Deu: 4. 13. y c. 10. 4. Po tych Doktorách/ ie-
 szcze dowodniey Augustyn s. pokázanie/ że dwoie przykazanie
 o pożądlivości/ a nie iedno. Bo porównywaie to dwoie /
 z sióstim y z siódmym: iako w onym dwoygu rozdzielnie P
 Bog zakázanie wczynku cudzołóstwa y kradzieży: tak w tym
 dwoygu ostatcznym zakázanie złey żadzey żony bliźniego / y
 pożądlivości rzeczy iego.

Kościół Rzymki terazniyszy wzy il przykazanie Boże, Dziewiate; Nie pożąday
 domu bliźniego twego; Dziesiąte; Ani pożąday żony iego, ani dziewki, ani slugi, zc.

Odpor. Nie tak jest. Zbiegaj wszytki Kátechizmy Rzym-
 skiego kościotá/ nie naydziesz w nich inaczey/ iedno iako sam
 P. Bog te przykazania rozdzielit: Dziewiate: Nie bedziesz
 pożądat żony bliźniego twego: Dziesiąte: ani domu / ani
 roley/ zc. ani wszytkich rzeczy ktore iego sa.

Páwel s. piśac do Rzymian, iedno być to przykazanie o pożądlivości poka-
 zal, gdzie mowi: Pożądlivości grzechem bychbył nie znał, by lyło nis rzezono:
 Nie pożąday.

Odporowiedz. Nie jest tak. Bo áczkolwiek tam Páwel s.
 pożądlivość wspomina / ale iednak namniyszey wzmianki
 nie czyni/ ani znać tymi słowy dáie/ áby przykazanie o poża-
 dlivości iedno byto: wáśe to Ewángelickie wymysły.

Augustyn ná wielu miejscách zeznawa, że wtore przykazanie jest o obráziach.

Odporowiedz. A to sats. Czytay sobie miejsce Augustyná s.
 pomienione/ quast: 71. in Exod. Czytay y te drugie / gdzie
 o tey máterey wymślnie piśe/ Epist: 119. cap: 11. Tomo 2.
 lib: de decem chordis ca: 5. 6. Tomo 9. ná ktorych miejscách
 dáie przyczynę/ czemu troie przykazanie pierwszey/ siedmio-
 ro wtorey tablice. Czytay y te/ lib: de convenientia 10. pra-
 ceptorum & 10. plagarum, Tomo 9. & hom: 95. de tempo-

Aug: q. 71. in
 Exod: & in lib:
 de decem chor-
 dis cap: 5. 6.

III.

Pag: 124.

Deut: 5. 20.

III.

Pag: 124.

Rom: 7. 7.

V.

Pag: 126.

re, Tomo 10. nigdziey nie naydzieś / aby to o båtwanách przykazanie wtozym być wyznawat. A iesli za soba przywiedzieś / *Quaestionum veteris & noui Testamenti, c. 7.* wiedzże o tym / że to opus nie iest Augustynowe / iako nie tylko *Grasmus / ale y Louanientes Theologi.* y inшы uczeni ludzie dowodnie y seroko pokazuia: ale iest pewnie ktoregos heretyka / ktory wiele w tych księgách aburda, errores y przeciw samemu Augustynowi inordinarè napisat.

VI.

Pag: 126.

Aug: lib: quaest: in exod: qu: 72.

Augustyn gdzie troie przykazanie okazuje piernsey tablice, tamże saraż pişe, iako P. Bog gdy sakasal bogow cudzych, saraż tamże mowi o obraziech, sakazuje ich czynić, y chwaly y poczcimowści im dawac.

Odpowiedz. Nie masz tam nic o tym w tey *Questey / ktora wkażujeś: ale w przestey Quest: 71.* mowi o tym że troie iest przykazanie piernsey tablice. Lecz tam namniey nie wspomina obrazow: tylko to: *Non facies tibi idolum, neq; vllum simulachrum. y to: non adorabis ea, neq; seruias illis.* gdzie iasnie o båtwanách mowi. a czemuż ty / bez wstydu / co in tego przypisujeś / o czym on ani myslit?

VII.

Pag: eadem.

Tenże Augustyn w księgach Retractationum wysnal, że wtore przykazanie iest o obraziech.

Odpow. Nie iest tak. Zbiegay pilniey te księgi / iedney tam litery o tym nie naydzieś. A ponieważ Augustyn s. 3ga dza sie w tym z Pismem s. że iedno zowie przykazanie / gdzie wy dwoie czynicie / wierzze mu / a vpornie przy bledzie nie stoy.

VIII.

Pag: 126.

a Lib: 1. de consensu Euangel: cap: 10.

b Lib: 22. cont: Faustum c. 73.

c Tract: 36. in Ioan.

Za Augustyną obrazy nie byly w kościele Bożym.

Odpow. X owsem sam Augustyn s. wyznawa / że za iego czasu / obrazy malowane Chrysta Pana / miedzy obrazami Piotra s. y Pawla / stawiano. Tenże wspomina historyo malowana *Abrahama / kiedy chciat osiarrowac syna.* Tenże pişe *że obraz Krzyza s. za czasu iego byt w wielkiej wzcimowosci: Qui tantum honorem tribuit supplicio suo, quid seruat fidelibus suis? Iesli takowa cześć wyrzadza dzzewu na ktorym cierpiat / iako wietża wiernym swym zachowuie: Ale y przed Augustynem s. Ełka set lat / ieszcze za Chrysta Pana /*

byty o

były obrązy. o czym Euagrius lib: 4. hist: cap: 27. Eusebius lib: 7. cap: 18. al: 14. Damascen: lib: 1. de imaginibus. y in sy.

Kościół terażniejszy odstąpił Kościół Apostolskiego nie tylko porzadku, ale y nauki o obrazach.

Odpor. Potwarz to y satś. Dostć już przed tym przywiedziono świadków / że iako za Apostolow / tak y teraz w świętym Kościele powszechnym / tenże jest porzodek y nauka o obrazach. ábowiem iedenże jest Duch ś. ktory ten Kościół nieodmiennie prawdy uczy / ieden Chrystus Pan / ktory z nim aż do skończenia świata przemieszkwa.

Origenes, Lactantius, Cyprianus, Athanasius, Epiphanius, Chrysofostomus, Cyrillus, Eusebius, Hieronymus, piśa przeciwko obrazom.

Odpor. Nie jest tak. Czerzey pierwszy / ktorych świadectwa przywodziś / nie przeciw obrazom Chrześcijańskim / ale przeciw bátwanom Pogańskim to napisali. Na zmysł na historya / Epiphaniusowi przypisana / wyższy już odpo-wiedziano. In sy Patres tu pomienieni / nie tylko przeciw obrazom nie pisali / ale ie ráczey zálećali / y o nie sie zástawia-li. Jáko Cyrillus Alexándryski Pátryárcha przeciw Julia-nowi o obraz krzyża Páńskiego. Chryzostom o tymże krzy-żu / iako go ná on czas wśedy málowano y stáwiano seroko piśe. Já Hieronymá ś. rozmaitych obrazow Chrześcjanie wzywáli. O czym czytay v niego osobliwie / Tomo 1. in vita Hilarionis. & Tomo 5. com: in Ionam Prophetam. A iesli ádwersarz á to gorśy y obraza / co Hieronym ś. wyktádaie c Dánielá proroká napisat (in cap: Dan: 3.) Cultores Dei siue statuas, siue imaginem auream adorare non debent, meli-sie ná tym bázro / y to mieysce przewrotnie przywodzi. Ábo-wiem tám żadnych obrazow świętych / y Chrystá Pána / w-wieczności miec nie zákázuie / ale tylko zábrania / zeby Chre-szczjanie Cesárskich obrazow rytých / lanych / ábo málowá-nych / obczáiem Pogańskim / zá bogi nie chwálili. Wo támże

IX.

Pag: 128.

Ioan: 16. 13.
Matth: ultimo.

X.

Pag: 130.

W 1. cześci w
Rozdziale 9.
przy fałszy 67.
O Laktancyu
ście / czytay
támże przy fał-
śu 68.
Cyrill: lib: 6. in
Iulianum.
Chrysofost: in lib:
quod Christus
sit Deus.

zaraz przydacie: Ergo iudices & principes seculi, qui imperatorum statuas adorant & imagines, hoc se facere intelligant, quod tres pueri facere nolentes, Deo placuerunt. Eulebius, tam gdzie w książce / o obrazach nie ma nic / ale osobliwie za dawności obrazów miejsce tego ma / lib: 7. hist. cap: 18.

XI.

Pag: 131.

W 1. części w Rozdziale 9.

Gregor: lib: 9.
epit: 9.Hadrian: in lib
proimagadCa-
rolum habetur:
Tomo 3. Conc:
post Concil: 2.
Nicæn.

Grzegorz Papież, obraznik pierwszy. Toż napisał Possylny Kálwinista: y inшы tak zwykli mowić.

Odpow. Nie nądzie sie tak. Dojść sie dowodnie przed tym pokazało / że ieszce od czasów Apostolskich / w Kościele Bożym obrazów używano. Co też y sam Grzegorz s. zeznawa / tak pisze: In locis venerabilibus sanctorum depingi historias non sine ratione verustas admisit. Aby ná miejscach wiecznych historye świętych byty malowane / nie bez przyczyny starodawny zwyczaj dopuścił. Toć tedy nie dopiero za niego / ale zdawna przed nim obrazy byty. Ktemu Adryan I. Papież piše / iż Sylwester / Damasus, Celestinus, Sixtus, Leo, Ioannes, Pelagius, Papieże Rzymscy / (ktorzy kilka set lat przed Grzegorzem byli) kościoły obrazami zdobili. Toć nie pierwszy Grzegorz Papież obrazów wniósł do kościoła.

XII.

Pag: 132.

Chrześcijanie, siáko powiáda Augustyn i. lib: 22. de ciuit: Dei cap: 10. Kościołom, oltarzom, obrazom stáwiác nie máia: bo to Pogaństwo bogom swym czynilo.

Odpowiedz. Bógom w bogom pogańskim kościoły y oltarze stáwiáne być nie máia / wedle náuki Augustyna s. ale ná cześć y chwale Boga / y pamiátke świętych tego słusnie máia być budowane. Pátrz co piše tamże tenże Augustyn: Nos, martyribus nostris, non templa sicut diis, sed memorias, sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt spiritus, fabricamus. My / práwi / naszym męczennikom / nie kościoły iáko bogom / ale pamiátke iáko zmarłym ludzjom / ktorych dusze y Boga żywia / budujemy. A dále: Nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus martyribus, sed vni Deo & martyrum & nostro, sacrificium immolamus.

& infra:

& infra: Quamuis in memoria sacrificet eorum. Ani w kościotach/prawi dla tego ostarzew stawiamy/abyśmy na nich mieli meczennikom ofiarować/ ale jednemu meczennikow y našemu Bogu ofiarę oddawamy: aczkolwiek gdzie jest pamiątka świętych meczennikow/ tam też káptan ofiaruje.

Cesarz Leo trzeci nakazał Concilium w Nicei: gdzie kościolá Greckiego Biskupow przez trzy sta postanowilo, aby żadne obrázy nie byly w kościele Chrześciańskim: y tamże obrázy z kościolá Rzymkiego powyrzucano.

Odpowiedz. Po kilkátroć w krotkich słowech miłaj sie z prawdą. Napierwey/że powiadaš iż to Concilium przeciw obrazom / Cesarz Leo złożył w mieście Nicei / ktore leży w Bithyniey/ gdyż byto w Konstantynopolu/ w Trácyey/ iáko pisał historycy niemal wszyscy. Potym / że za tego dekretem obrázy z kościotá Rzymkiego powyrzucano. Jáko to być mogto / aby tego Rzymiski Kościot dopuścić miał/ gdyż ná to Concilium/ iáko nieprzyystoynie złożone/ żaden z Pátryarchow / y Pásterz Kościotá powszechnego przyzwolic niechciał: y toż nieporządne Concilium/ nie długo potym od 350. Biskupow/ w Nicei zgromádzonych/ potępione byto: Lecz o tym czytay wyżšey/ co sie tam sierzey powiedziáto.

Alle Kalwinisto/ iesliż to Concilium w Konstantynopolu przeciw obrazom uczynione/ iednák od tego / komu to przy należy/ nie potwierdzone/ od kościotá nie przyiete/ y owšem potępione/ ták sie wam podoba/ y przyjmiecie je w tym Artykule / czemuż y w drugich nie przyjmiecie? Przeklina to Concilium te/ ktorzy gania wzywánie P. Máryey. Przeklina y te/ ktorzy nie czczą y nie wzywáia inšych świętych Bóżyh. A tym przeklectwo wypowiada/ ktorzy nie wierzą/ że p. Bog/ wedle sprawiedliwego sadu swego/ za dobre uczynki żywotem wiecznym płáci. Czemuż tych Artykulow nie trzymacie? czemu tey náuce przeciwnych kácerstw uczycie?

Drugie fałse/ y potwarzy tego Kalwinisty tu opuśc/ am iż są głupie/ nie dowodne/ y nic do rzeczy/ ktora wziął przed sie/ nie należą. Sámí Ewángelikowie nowi/ iego bráć iść o

wie/ kto

XIII.
Pag: 132.

Paul: Diacon:
lib: 21.
Zonaras Cedre
nus in Leone.

W części 1.
przy fałsu 16.

Can: 15.
Can: 17.
Can: 18.

lebne od Apostotow podáne Ceremonie: z dobr y dochodow
kościelnych/kielichy/krzyże/ornaty/funduse/dziesięciny/y
co iedno wydrzeć / y zátápić moga / namniey oto sumnienia
nie máiac.

3.

Judaś takomstwem wwieziony / Pána Chrystusa prze-
dat. Tłowi Ewángelikowie dla chćiwosci próżney chwaty/
pieniedzy/rostosy cielesney / pospolicie Chrystá Pána prze-
dáia / y wymysly wichrowátých mozgow swych zá Ewánge-
lia wdawáia. Vna mater superbia omnes (hæreticos) genu-
it. powiáda Augustyn s. Jedná mátká pychá wšytkie zro-
dzítá. y tenže ná inszym mieyscu: ^d Sit tibi manifestum arque
præceptum, nullum errorem in religione esse potuisse, si ani-
ma pro Deo suo non coleret animam, aut corpus, aut phan-
tasmata sua, aut horum aliqua duo coniuncta, aut certè simul
omnia. Míey to / práwi / zá rzecz iásna y dowodná: žeby w
wierze żaden bład być nie mogł / kiedyby dusá zá bogá swe-
go nie chwaliá / ábo sámá siebie / ábo ciátá / ábo wymy-
słow swych / ábo dwu rzeczy ktorych z tych / ábo wšytkich
pospotu. Widzi to każdy / kto oczu nie stráćit / w dzisieyszych
ministrách Ewángielickich.

Aug: lib: depa-
storib: cap: 8.

dLib: de verare-
lig: cap: 10.

4.

Judaś pocátowaniem przyacielskim Pána swego zdra-
dził / y nieprzyaciótom wydat. Ewángelikowie czesto w ge-
bie máiac: Stowo Boże / Stowo Boże / y popráwe błedow
y obyczáiw obieciac / tym / iáko tágodnym cátowaniem /
Chrystá Pána w wiernych iego zdrazdáia / y dusznym nie-
przyaciótom w páseżeké podáia. To o nich piše Athaná-
zyus: Diabolus ad hærefes excitat per speciem veritatis.
Dyabet do kácerstwa prawdy postáwa zmysłona przywo-
dzi. Pietatem, powiáda Hieronym s. hæretici loquuntur,
& occultant Antichristum. Heretykowie / pobożnie mówia /
ále Antychrystá przeciwniká Chrystusowego w sobie táia.

Orat: 1. contra
Arian.

In Psal: 5.

5.

Judaśá / Pan dyabtem názwat: iż dyabelskim slugá y ná-
śládownca byt / w tym / że w prawdzie nie stat: ále Pána swe-
go zdrađliwie przedáć chćiat. Predykántowie Ewángeli-
kowscy / czyis sá sludzy y náśládowncy / iedno onego / w kto-

Ioan: 6. 70.
Ioan: 8. 44.

rym niemáš prawdy / ktory jest oycem kłamstwa / ktory od
 początku zdrajca y mezoboyca był : Abowiem prawdy y
 wiary / (ktora jednáš jest / iáko Bog ieden) kóściotá s. po
 wsechnego odstąpił / á nowa iáká s. á niezgodna Ewán-
 gelia / z kłamstwa / ztorzeczeństwa / potwarzy / á kácerstw da-
 wno potępionych / sobie zmyslił / kłamstwem stoja / kłam-
 stwem á fałšwaniem pisma s. y Doktorow starodawnych /
 y potwarzaniem przetożonych kóścielnych / y infych Kátho-
 likow / do przewrocenia á zwiedzenia y zátrácenia praw-
 wiernych nárabiaia : ták / iž ono co Izáiaš o nas miewcáh
 Hierozolimskich powiedział / to oni (iesli iáká stre sumnie-
 nia máia /) sámi o sobie słusnie mowić mogą : Potożyłsmy
 kłamstwo nádzieie náše / kłamstwem iestefny obronieni.
 Pokazáto co wiele Kátholikow wczonych / ich pisma rostrza-
 sáiac : y my tož dowodnie okazáli tu ná tego Kálwinisfy
 script / y Questie Ewángelikowskie odpowiadáiac. A k te-
 mu wiele tákich á przedniefsych náuczycielow Ewángeli-
 kowskich byto / ktorzy z dyabtem zmowe y porozumienie mie-
 li / z dyabla náuke swa y iey dowody bráli. Piše to Luter o
 a Károlstádyusie / pierwszym tego wieku Sákrámentarzu /
 o b Ekolámpádyusie tež Sákrámentarzu / y o c Nowochrz-
 czeńcáh. Piše sam o sobie Zwínglius : d že náuke swa o
 Sákrámentie (wyktádáiac IEST, przez to słowo ZNACZY)
 wziat od iákiegos ducha : lecz niewie czarnyli był albo biaty.
 Piše tež o sobie seroko Luther : e že z dyabtem o wielu rze-
 czáh rozmowe miał / y zá iego perswázya y dowody / Mšá
 porzucił / y wiele infych ártykutow wiary s. Kátholiczney
 odstąpił. Tož o nim dwá wieczney pámieci godni Cesárze /
 Márymilian I. y Károlus 5. wyświadczaia : pierwsy / s iž
 ná ramięniu iego siedzącego dyabla widziat : á drugi w E-
 dykcie swym / s dyabtem go w osobie ludzkiej / názywa.

Judaš zdrajdy y niezbožności swey / strážliwa / ieszcze ná
 tym świecie / zaptáte wziat. Jáko wiele predykántow No-
 woewángelickich stroga á zátošna śmiercia z tego świata

zestó :

Isa: 28. 15.

a Li: cõt: Carol.
 b Lib: de Missa
 angulari.

c Lib: cõt: ipfos
 & Bulling: cont:
 eosdem.

d In li: Subsidiu
 Eucharistia.

e Lib: de missa
 angul.

f Til: Bredenb:
 li: 7. coll: c. 41.

g In Edic: wor:
 mac: an. 1521.

6.

h Ionas Cocus
 in hist: de morte
 Lutheri, & Co-
 chleus.

zestę : ^b Marcin Luther obiadłszy się / opiwłszy się / nagle
zdecht. ^k Karolstädyską / Bucerą / ^k Oekolampadyuską / Zwingliany /
czárt ządawit. ^l Jan Kalwin w ciężkich boleściach
rospaczając / y strąśliwym wotaniem dyabtu się oddając / do
niego poszedł. O którym Pantaleon Theueninus I. V. Do-
ktor, ten wiersz napisał:

Vermibus erosus, blasphemus deierat ore,
Spe cadit, accito demone. Beza quid hoc?

Zamykam słowy ^m Marymą s. ^m Doktorą zacnego / niemal
przed 1200. lat / do tego służącymi: Tali haereticus, quali &
ludas pcena damnatur. Nec immeritò, quia Dominum, quem
ille vendidit, iste blasphematur: quem ille persecutoribus tra-
didit, quotidie iste persequitur. Kowna meka / powiada /
heretyk / iako y Judasz bywa karany. A słusnie. Abowiem
Pana / ktorego on przedał / ten go bluźni: ktorego on przesła-
downcom iego wydat / ten ząwse przesładnie. A za tego wie-
ku Ewangelikowie nie przesładnia / nie bluźnia P. Chrystu-
są na wieki błogostawionego? Bluźnit ząprawde gorzey
niż Judasz / Marcin Luther / niezbożnie vezac y pisac: Ze
Bog oney zdrady y wydania Judaszowego przyczyna był.
Bluźnit Melanchton / ktory vezymit confuzya Augustińska /
tak iako y Luther vezac y pisac: Davidis adulterium &
Iudæ prodicionem, non minus propriū Dei opus esse, quàm
fuerit S. Pauli conuersio & vocatio. Bluźnit Kalwin / pseu-
domartyr / Beza / y inшы / ktorzy vezyli / że Bog / iako wšyt-
kich ztoscy y nieprawoscy / na swiecie jest przyczyna / tak y tej
zdrady Judaszowej był powodem y sprawca. Bluźnia ná-
koniec wšyscy Predykántowie Luthersey / Pitárdsey / Zwin-
gliánsy / Kalwinsey / takich mistrzow / iako drugich
Ewangelistow / słuchając / y przekłeta náukę ich
zą słowo Boże wdawając. Ale o tym
ná ten czas dosyć.

Ku wietsey chwale Bożey.

Basil: Prædic
& Eras: Alber.
Luter: de Mis-
sa angul.
Bolfecus in vi-
ta Caluini.

m Hom: de do-
mino accusato.
Eadem in Am-
bro: ferm: 50.

Luther: in lib
de seruo arbi-
trio.
Melan: in epist:
ad Rom: cap: 8.
Witteberg: an-
no 24.
Caluin lib: 2.
Instit: cap: 4. &
lib: 1. cap: 18.
§ 4.
Pet: Mar in li: 1.
Samuel: cap: 2.
Eeza in Heshu-
fium.

Regestr przednieyszych rzeczy,

o ktoryh rosprawá w Rozwiązaniu Questiy Nowoewangelickich, y w Odpisie ná książkę przeciw obrá-
zom Chrześcijańskim.

A.

AMBROZY S. przeciwny nowym Ewangelikom / ná karcie ábo kolumnie 124. co dzierzy o widzialnym Kościele 4. o wywaniu Swietych. 60. Co o Sákrámentie oltarnym. 124. zgadza sie w náuce z Kościołem Rzymiskim. tamże. y 174. Słowá tego nie szczyrze przywodzi Ewangelikowie. 4.

Amosá prorocctwá wyklad. 199.

Antychryst dwie rzeczy w piśmie á. znaczy. 34.

ATHANAZEGO S. zle przywodzi Ewangelikowie. 372. nie piše przeciw obrázom. Tamże.

AVGVSTINA S. słow zle Ewangelikowie wywáta. 4. 122. 364. 365. 366. 370. 371. 373. Zle słowá tego wkázuá. 174. Bádowania Kościołow y oltarzow świętym nie broni. 175.

Asaryafowego prorocctwá wyklad. 3.

B.

Bálwan co jest. 66. dáleko rożny od obrásk. Tamże. Bálwanom przeciwné pierwsze przykazanie Boże. 355. Bálwanami sa dzisieysze kácerstwa. 360. Bálwochwálca káždy heretyk. Tamże. Bálwany pogánskie rozmáire. 356. Bálwochwálstwo co jest. 358.

BERNARD S. státeczny Rzymiskiey wiáry wyznawcá / dzisieyszym kácerstwom przeciwny. 170. 171.

BEZZENSTWO káplánskie z náuki Apostolsticy. 40. potwierdzone rozsmártymi Synodami. tamże. Bezzenstwo Apostolow. 255. Páwlaś. 256. wczinow Apostolstich. 257. káplánow inszych po Apostolach. 257. od Apostolow kásteżey rozkázáne. 258. Dla trzech przyczyn. 259. Jáko sie rozumiea słowá Apostolstie / o Biskupie jedney żony mežu. 260.

BIERZMOWANIE ábo potwierdzenie jest prawdziwy Sákráment. 104.

C.

CEREMONIE przy pogrzebách Chrześcijańskich. 80. przy Wszech. 113. 326.

CHRISTVS troiákim obyczáiem jest posrzednikiem nášym. 62.

CHRYZOSTOM S. Rzymiskiey religiey był / y o wywaniu swietych do brze wczyl. 59. Krzyż ś. wystawia 372.

CIALA PANSKIEGO w Sákrámentie oltarnym sposob bytności. 119. O przemiententu istotnym y prawdziwym chlebá y winá w ciálo y krew p. Chrystusowe / náuká samego pána / Doktorow swietych / y Concilium Láteránskiego. 119. Jáko p. Chrystus w niebie y w tym Sákrámentie. 121. czemu ciálo pánskie chlebem w piśmie á. názwáne / przyczyny ctery. 126. Poty trwa ciálo

Pánskie.

Regeſtr.

Páńskie, poſi trwáta oſoby Sákrámen-
tálne 125. Dwóſtente ku podnoſzeniu
ciála y krewi Páńſkiej 136. Chowanie
tego Sákrámentu 136. 337. Nazwiſká
naczymiaw w którym chowano ten Sákrá-
ment 337. Przyczyny chowania ctery
339. Noſzenie do chorych 136. Przyczy-
ny poſtánowienia ſwieta Bożego ciála
137. Proceſſy z tym Sákrámentem 138.
334. Przyczyny ich 336. Że w tym Sá-
krámentie ieſt ciáło y krew Páńſka pra-
wdziwie iſtotnie y rzecz a ſama/oſm do-
wodom 330. że mu częſć Boſka ma być
wyzadaſzna/oſm dowodom 330. 331.

CIALA PANSKIEGO wzy-
wanie pod iedna oſoba / przed Concilio
um Konſtancyenſkim 129. Czás wzywá-
nia tego Sákrámentu 130. Branie w re-
ce tego Sákrámentu w pierwſzym Koſ-
ciele tákie było y táko dlugo trwało 131.
Poſywanie pod oſoba chleba / dla ſeſci
przyczyn potwierdzone 133. Dla czego y
z tákimi Condiicyami niektórym obudwu
oſob pozwolono 133. 134. pod iedna oſo-
ba ſupelny Sákráment 134. Széſć do-
wodom / że P. Chryſtus w Emaus pod
iedna oſoba ten Sákráment rozdawał
342. że też Apoſtłowie w Jeruzalem pod
iedna oſoba rozdawali / piéć dowodom
344. y Páwel ſ. w Troadzie. ctery do-
wody 345. Po Apoſtolech pod iedna o-
ſoba rozdawano v Grekow y v Látin-
mów 346. Inſzych piéć dowodom roz-
dawania pod iedna oſoba 347.

Clemens Rzymſki : pátrz pod litera
K. Klemenſa.

Concilia : pátrz pod litera S. o Sy-
nodziech.

Eufána Kárdynála ſłowá ze nowi
Ewángeliowie przywodzi 97.

CYPRIANA S. zdanie o papie,

ſkiej zwierzchnoſci 19. 250. O ſlubách
zakonnych 50. O tradycyách Apoſtol-
ſkich y Koſcielnych 101. Był Rzymſkiej
wiary y one záleca 49. O káiegách Kro-
re nowi Ewángeliowie zowia Apocry-
pha, tego zdanie 88. Náuka tego náuce
teráſniejszych Ewángelikow przeſciwna
187. O czyſcu y o modlitwách zá vmár-
le / ták táko teraz Koſciól Rzymſki wie-
rzył y wzył 302.

CYRILLVS Alerándryſki pátry-
árcha / nowym Ewángelikom przeſciwny
98. Broni tradycy Apoſtolſkich táme.
y obrazow Chryſciánſkich 372.

CZYSCIEC. Nie wſyſcy po ſmier-
ci do niego ida 83. 84. o nim przed przy-
ſciem ná ſwiat Páńſkim wierzono 297.
náuka o nim z piſná ſ. 298. wiata o nim
po przyſciu ná ſwiat Páńſkim 299. Do-
ktorow Koſcielnych o nim ſwiádecwa

D.

301.

DVCHA S. wzywánie w Koſciele
Rzymſkim zwyczáyne 161. Przeſciw Du-
chowi ſ. bluznierſtwo Kálwinowe 163.
y Symóna Turnoſkiego miniſtra pi-
kárſkiego táme.

DOSTYC wczynienie w tym żywoúte
dwoúakie 305. O doſyc wczynieniu ná-
ſzym 141.

DVRANDVS przeſciwny nowym
Ewángelikom 93. ſłowá tego nieſczy-
cze przywodzi 94.

DZWONY ſwieca nie chrzcza 164.
351. Jáko dawne w Koſciele Bożym 351.

E.

EPIPHANIVS S. Biſkup Cypr-
ſki nowym Ewángelikom w wierze prze-
ſciwny 74. że hiſtorya o zdrápanym o-
brázie nie ieſt ie / ſzeſć dowodom. táme.

Regeſtr.

czci przyſtoyney P. Máriey nie bion 393
Eusebiuſz Cefáriyſkiego zle Kálwi-
niſta przywodzi 373.

E W A N G E L I K O W I E N O W I.
Falfow ich 156. w 52. Queſtyách Je-
zuitom zádanych / co ſie okázate w pier-
wſzey części Rozwiazánia. oprocz tych /
dwa falſze ich ná kár : 221. y drugie dwa
224. Siedmory káſtegi Piſiná ſ. z Ka-
nonu wyrucáta / y między Apokryphá
kádá 85. Bluznierſtwá ich przeciw p-
ſinu ſ. 91. Synody ſtárodamne przeciw
im 183. Zle te przywodzi / párcz niſzey o
Synodách. Patres Koſciółá Bożego
przeciw náuce ich 184. nie ſczyrze te przy-
wodzi. o czym ná ſwoych mieſcách.
Wierſz Poety niemánowanego przeciw
Kátholikom nie ſczyrze przywodzi 33.
Sobie przeciwni 112. 177. Przeciwni
Plátynie / ktorym ſie ſczyca. támiſe. Do-
náryſtow náſláduia 173. Dowodow nie-
máia / żeby ich zbory były prawdziwe
189. Niemoga przed tyſiacem lat poká-
záć Koſciółá ſwego. támiſe. Zbory ich nie
ſa Kátholickie / dla trzech przyczyn 190.
191. Zle mówia w Kredzie; Wierze
Koſciółá ſ. Chryſciánſki 194. Ciemu
ich Kátholicy pytáia / gdzie ich zbory
przed tyſiacem lat były 204. ná cztery
ſékry znácznieyſze / iáko y Máchometano-
wie / rozetwáni ſa 206. Jákie między
nimi controuerſe y ſpory 210. nieumie-
ta rozetnáć ktore Koncyliá prawdziwe /
ktore nie; ktore generalne / ktore párt-
culárne 217. Słuſnie zá heretyki oſa-
dzeni 221. Duchá Bożego ſobie nieſu-
ſnie przywlaſciáta / y piſiná ſ. rozſadek
225. 229. Pewnoſci piſiná ſ. od Koſciółá
pierwſzego Apoftolſkiego mieć nie moge
233. Jáka y nich piſiná ſ. pewnoſć 234
Czártu według Chryzoſtomá ſ. podo-

bni 246. Sluby gwałcecy Apoſtátowie
wielce grzeſza 272. Heretykow ſtárych
mówiać przeciw wywániu ſwíetych ná-
ſláduia 286. O części Sákrámentu ciáka
Páńſkiego Lutheranowie z Sákrámen-
tarzámí niezgodni 334. Julianowi Apo-
ſtácie podobni 360. Sa báłwochwal-
cámi 360. Kálwiniſty / ktorzy piſal káſa-
ſke przeciw obrazom / falſow rezygnáſcie
368. Porównánie Miniſtrow Nowo-
ewángelickich z Judáſzem 375.

F.

Franciſcus Petrarcha nie ná ſkáze wiá-
ry / ále dobrych obyczáiw czáſu ſwego
nárzekal 169. 170.

G.

Gelazyuſowych ſłow o wywániu ſá-
krámentu ciáka y krawie Páńſkiej wy-
klad 348.

Gerson ná ſkáze dobrych obyczáiw /
nie ná wiáre Koſciółá Rzymſkiego lá-
mentuie 170.

G R E C K I Koſciółá Niſe miewa przy-
watne 6. Co o Papiezu trzyma 7. o
przemienieniu chlebá y winá w ciáko y
krew Páńſka dobrze wierzy 9. Częſć
Boſka ciáku Páńſkiemu wyrádzá. támi-
ſe. Biſkupow z iona mieſkánia nie do-
puſzeſa. Támiſe. Ktozey kſiezezy y iáko
maleſiſtwá pozwała 10. ogień czyſco-
wy przyznawa. Támiſe. Sákráment pod-
jedná oſoba chowa y rozdáwa. Támiſe.
Konſtánynopolſki Koſciółá nie od Apo-
ſtolfow fundowány 207. Pátryárchew
tego dla pychy / y dla odſecepniſtwá
Paránie 233. niektórych kácerſtw bzo-
ni 209 cte° zbledz; c̄nogi y zbladul z 2.
G R Z E G O R Z A ſ. Názyánſkiſkie°
Ewángeli: ſl. ſłowá przywodzi 34. 39.

Regeſtr.

GRZEGORZ S. Wielki nazwa-
ny, iáko Antychryſtem zowie tego/ Kro-
tyby ſie powſechnym Biſkupem zwal
252. Nie teſt pierwszy obrazek/ iáko ſle
mowia Kálwinſtwie 373.

H.

Hádryan tego imienia VI. Papię / o
naprawie oby czátow w koſciéle Rzym-
ſkim / nie o naprawie wiáry mowi 170.

Heretyk/pátr; pod litera E. kácerſtwo.
Hegeſyppá ſle przywodza Ewánge-
liſtowie 172

HIERONTM S. wiáry Rzymſkiej
ſtáteczny wynawca 172. Jego ſwiát-
dectwá ſle Kálwinſtá víywa przeciw
obrázom 372.

HILARIVSA S. ſlow wyklad 39.
ſle heretycy przywodza ſlowá tego 168.
Hugoná ſlowá z Tráktatu o Miſey ſle
Ewángeliſtowie przywodza 162.

I.

Janá s. ſlow wyklad 200.

Ioan: Auentinus w Kronice Bawár-
ſkiej wiele falſow y fábul má 173. ſaw-
tor proteſtántow 172.

Ioan: Sarisburien. zdánie o Koſciéle
Rzymſkim 1. Je° ſlowá nie ſczyrſze y nie
zupełnie Ewángeliſtowie przywodza 1. 2.

IRENÆVS S. iák iáko dná koſciól
Rzymſki wierzył y uczyl 100. Trády cy
Apoſtoliſkich broni 103. Nie gánt obrá-
zow 364.

Izaiáſowych ſlow wyklad 195.

K.

KACERSTWO, iáko rzecz bárzo
chytra y ſzkodliwa. w przedmowie pier-
wſzey. Kácerzá z pogáninem porówná-
nie. Támże. Kácerſtwá przed Lutrem/
ktorych bylo přes 200. uſtály. Támże.
Erore ſie od Lutrá záceſely / między ſoba

mezgodne/ tedne niſeſeta / drugie náſtá-
ta: ſonká bledow náleſc nie moga. iám-
že. ktory ſie zá nimi wdává / nie ták
koſciólowi/ iáko ſobie ſkoda. Támże.
Tá mieyſce odpádych do kácerſtw/ In-
dyſkie narody do koſciólá náſtapily.
Támże. Piſmá s. Synodow y Dokto-
row koſcielnych ſle víywáta. Támże.
Przymoty kácerſkie / w liſcie X. Arcy-
biſkupa. kácerſtwá Symontanow here-
tykow 56. 171. 172. Wálentyanow y
Márcyonitow 172. Mánicheuſow 160.
Márcyoná y Enkrátytow 160. 296.
Berengáryanow 138. Wigiláncyuſow
296. Euſtáchiuſá 289. Kollyrydyanow
295. Xeryuſá 325. Báſilidyánow 364.
Kárpokrácyanow 364.

Kálwin o Duchu S. 3 Aryan y trzy-
ma 163.

Kálwinſtwie obrázy palac Mácho-
metanom podobni 73.

KAPLANI piáſtunowie Boží 118.
gdzie teſ inſe ich rytuly. Komže káplán-
ſkie iáko dawne 135. wbiore káplánſki do
Miſey. Támże. káplánſkie ſwiecenie
prawdziwy ſákráment 108.

KARDYNALI, iáko dawno w ko-
ſciéle Božíym 238. Ich vřiad 239.

KLASZTORI zakonnikow w ro-
zmárych kráinách ſwiátá od czáſow
Apoſtoliſkich 48. 248.

KLEMENSA S. Biſkupa Rzym-
ſkiego náuká / Ewángeli / nowym pře-
cúwná 71. Recognitionum ſiegi tego
od heretykow ſfalſowáne 72.

KORONA Papiſka iáko dawna y
czemu ta Papię noſí / y inſy Biſkupi 2. 7.
238. Eron mnichy y káplánſky daw-
noſc / přyczyn ſeſc 276.

KOSCIOLPOWSZECHNI,
ma tedne nawyſka wterſchnoſc 15. 16.

Regeſtr.

Ktora Piotrowi y ſucceſſorom tego Pan
 Chryſtus ſlecił 16. czemu Kościół powſze-
 chny nazywany ſwiętym y ſwiętych obco-
 waniem 166. ſa w nim ſiła y Dobrzy Tam-
 ſe. ſpory y controuerſye ktore w nim po-
 wſtąta / przedko koniec ſwoy niewąta 167.
 ſły żywoć Kátholikow niektorych nie-
 czyni Kościolowi wſytkiemu *preiudiciu*
 173. czemu teſt wiſztałny / cſtery przy-
 czyny 192. y w ſzczeſciu y w nieſzczeſciu
 wiſztałny. Támże. Jáko ſie rozumieć
 ma / Wierze Kościół ſ. powſzechny 193.
 o Adamá poczawſzy był záwſe wiſztał-
 ny 195. czyni roiny od ſynagogi żydo-
 wſkiej 196. já Eliáš był wiſztałny 197.
 y já Maryaſá 198. ſtan tego táki bedzie
 já Niny Chryſta 202. od poczátku ſwiátá
 był 203. Jáko teſt nowy 204. Daw-
 noſć znákiem prawdziwego Kościółá 204.
 205. Co teſt *Catholicum* 204. Czemu
 Apoſtoliſki. támże. Dla ſporow w nim
 powſtawátiacych nie przestawa być Ko-
 ſciólem 210. Rożnoſć ſporow heretye-
 ſkich y Kátholickich. támże. Uá Pierrze
 budowany 218. *Successya* porządna y
 niemiſtawátiaca znákiem tego 222. Já-
 ko ſaddek Kościelny o piſmie ſ. 225. Po-
 dobny ten ſaddek ſadowi Sálomoná
 Krolá 225. Jáko ma zwierzchnoſć nad
 piſmem ſ. táko nie ma 231. Kościelne
 wiádecztwo potrzebne / ábyſiny piſmu
 wierze 234. Najnieſ wiecey o Koſció-
 le / pod litera K. Rzymſki Kościół.

KROLOW Koronowanie przez Bi-
 ſkupy ſkad y táko dawne 242. Karanie
 wyſtepných Krolow y Ceſárzow przez v-
 tzać duchowny 243.

L.

LACTANCIVSZA ſie y opáca.

nie Ewángeliſkowie przywozta. w liſcie
 K. Arcybiskupa. Nowym Ewángeli-
 ſkom przeciwny 76. Nie obrazy / ále
 bálwany gáni. Támſe.

Ludovicus Vives 170.

M.

Máchometſka religia choć dawniey-
 ſza niź Luterſka / czemu ſiſſywa 206.
 Cztery gównieyſze tey ſekty / táko y no-
 wych Ewángelikow / między ſoba nie-
 zgodne 206.

MALZENSTWO w Koſcióle po-
 wſzechnym teſt Sákrámentem 109. Já-
 kie zákazowánia małżeńſtwá Apoſtol
 jáni 46. Małżeńſtwá Kátezeý czemu
 zákazano 46. Kátezeý małżeńſtwa teſt
 wietotradyſtwa 143. Páwel ſ. Koryn-
 małżeńſtwá nie dopuſzcza 144. Czemu
 wáſne y nierozdzielne małżeńſtwa 144.
 Wiazanie ſtulca przy oddawaniu y uſſe-
 ceremonte małżeńſkie. támże. y 145.
 Czemu polożnicſki bywáta do Koſciółá
 wwozicne 145.

MNISKI STAN w zákonie ſá-
 rym przemáczony 263. w nowym záko-
 nie przez P. Chryſtuſá záczety y zálecony
 przykładem tego 264. Káda y náuka te-
 go o czyſtoſci, wboſtwie, y poſuſe-
 ſtwie 264. 265. Wbiornu miniſkiego da-
 wnoſć 272. Przyczyny zákiego wbiornu
 trzy 274. Kápie przyczyna 275. opáſo-
 wanie miniſkie 275. Koron miniſkich y
 káptániſkich dawnoſć 275. przyczyn ich
 ſeſć 276. Miniſkich reguł pożytek y po-
 trezbá 277. dawnoſć 278. Minichow
 oblozenie y poſwiacanie 279.

MNISZEK wbiorn 273. Poſwiacá-
 nie 280. Oblóczyny 281. Záſkrycia glo-
 wy ich poſwiacanie 281. Poſtitywny

ich dla trzech przyczyn. tãmie. O mnis-
ſkim ſtanie wiecey pod litera Z. Zakon-
ny ſtan / pod litera S. Sluby.

MODLITWY zã vmãrle / byly w
przyrodzonym zakonie 297. y w Moy-
ieſowym zakonie. Tãmie. Od czãſow
Apoſtołſkich 77. Sa tradycya Apo-
ſtołſka 78. Swiãdectwa o tym ſtarych
Doktorow 79.

MSZEYS. oſiãrã jednã z oſiãra
kryſzowa 115. w czym od kryſzowey
roſna 115. Przyczyny wſtãwy iey 116.
y 314. Åz do 318. Czemu nie tãk waſna
iãko ſmierc Pãñſka 116. Jey ceremonie
117. 326. Dzwonienie ku elewãcyey
136. To ſlowo Mſha co znãciy / y ſkad
poſblo 308. Trzy rzeczy do Mſhey iſto-
tnie naleſace od Pãnã Chrystuſã poſtã-
nowione 308. I. Poſwiecenie chlebã
y winã / y przemienienie w ciãto y w
krew Pãñſka. 310. II. Oſiãrowãnie
ciãlã y krwi Pãñſkiej 312. III. Wzy-
wãnie oſiãry 314. Oſiãrã Mſhey ſ.
vblagãlna / dla odpuſzczenia grzechow
ſzywych y vmãrtych 313. Ze Apoſtolo-
wie y weſniowie ich niewãli Mſhe / do-
wody ctery 319. Oltarze dla Mſhey
321. Mſha w Antyochiey zã czãſow A-
poſtołſkich bylã 321. Dowody z Do-
ktorow / i; Apoſtolorwie y weſniowie ich
Mſhe niewãli 322. Mſha Piotrã ſ. 323.
Andrzeã ſ. Jãkubã ſ. Janã ſ. Mãr-
kã ſ. tãmie. Bãrnãby ſ. 324. Kles-
meñſã ſ. Dyonizego Arcopãgity tãmie.
Proſby zã rozmaite potrzeby ſzywych
przy Mſhey 324. Mſhe zã vmãrte.
Tãmie.

N.

Nicol. Litant omyſkã. 253.

O.

OBRZAZ co ieſt. 66. Nie kãcerze o-
brãzy bãlwanãmi nãzywãtã 67. Przy-
czyny ſtãwiãnia obrãzow w koſciela 71.
362. O zdrãpãnym obrãzie hiſtorya /
nie ma nic przeciwo obrãzom Kãtholu-
ckim 75. Obrãzy Aniołow w ſtarym
zakonie 294. Stãwiãnie obrãzow w
koſciolãch z podãnia Apoſtołſkiego 295.
Obrãzy rozmaite Pãnã nãſzego y ſwie-
tych iego od czãſow Apoſtołſkich 295.
296. Obrãzy rozmaite w ſtarym zak-
onie 355. Obrãzy nie ſã zgołã ceremo-
nie / ãle rzeczy wedlug przyrodzenia po-
zyteczne y potrzebne 361. Nie ſã po-
budka y naczyniem bãlwochwãlſtwã.
363. Jãkich Bog w pierwſzym przy-
kazãniu zãkãznie. 355. Z obrãzãmi iã-
ko ſie obchodza Chreſciãñanie 359.
Obrãzy zã Auguſtynã ſ. byly 371. y
zã Hieronymã ſ. 372.

ODPVSTY. kupowãnie ich / wy-
myſt kãcerſki 305. Pocãtek ich 305.
Pãwel ſ. indult dawał 306. zwycãzy-
ne zdawnã w koſciela Boſzym 307.

OLTARZE dla Mſhey w koſci-
olãch Chreſciãñãñſkich 321. 288. Oltar-
ze y koſcioly imieniem ſwietych dla
czego nãzwãne 288. Dawnoſc oltar-
zow v Chreſciãñan 289.

ORIGENES nie piſze przeciwo
obrãzom 372.

P.

PAPHNVCIVS. o nim hiſto-
rya. 261.

PAPIEZ. Jego przodkowãnie nie
zã Phoſãã poczelõ ſie 15. Pan Chry-

Regeſtr.

ſtus ie poſtánowil dla wielu przyczyn 15
16. 17. od Páná poſtánowione/ Pho-
kás Ceſarz dekretem ſwym potwierdził
17. 18. Spárctie ſaſſow heretyckich o
Papieżách Liberyuſie 22. Honoryu-
ſie 23. Anáſtazyuſie 24. Márcelli-
nie 25. Janie dwudziéſtym wtórym 26.
Grzegorz ſiódmy 27. Jz niewiáſtá
Janem oſinym názwana/ nigdy Papie-
ſzem nie bylá/ dowodow trzynáſcie 29.
Jz Papieź nie ieſt (iáko bluźnia herety-
cy) Antychryſtem / dowodow dzieſieć
35. 38. Papieſkie tytuły 15. 18. 19. 21.
W dekrétách ſwych/które należą Koſciól-
lowi wſytkiemu/zbłądzi nie może 21 5.
Obietnice ſucceſſorum Piótrá ſ. należa-
ce Wyćowie ſwięcié przyznáwá 21 9.
Succeſſya ich znáktem Koſcióla praw-
dziwego 2 22. od ſtolice Papieſkiej bráć
wſytkim należą / co wierzyć y trzymáć
má 227. Czemu Korone noſi/ y iáko
dawno 238. Jego vyzad generálne
Synody ſtkádać 240. Nog tego cálo-
wánie 244. Słuſnie go zowia naſwiet-
ſzym 345. Jáko ieſt głowa Koſcióla
Bożego 249. Jáko ieſt Biſkupem po-
wſzechnym 252. Czemu ſie nie zowie
powſzechnym Biſkupem / przyczyny
dwie 253. Budowánie Koſciólów prze-
ſeń 246. y Kłaſtorów 248. Żaden nie
był Apoſtáta / áni błedu wierze y do-
brym obyćcióm przeciwnego wcył 253

PATNO WANIE ná mieyſcá S.
iákie záleca Synod Bábilonſki / á iákie
gáni 6 4. Záleca piſmo ſ. y Wyćowie
ſwięcié 6 5. Pożytki tego trzey. Tamſe.

PATRIARCHOW czterech or-
dynácyá od Papieża 2. Przerwáná ich
ſucceſſya 5. 20 8. Ze trzech Pátryár-
chow náſtárſzych / Antyocheiſki napo-

ſlednieyſzy 214. Koſciól y Pátryárcha
Konſtánynopolſki nie od Apoſtółow
fundowány 207. Pátryárchow tego
pychy ſkaránie 253.

PAWLA S. ſłow wykład 115. 171.
223. 256. 260.

Petri Criniti, gdzie przywodzi Státut
Theodozyuſá Ceſárzá/popráwá 3 6 7.

PIOTRA S. y **Succeſſorum** tego
Biſkupow Rzymſkich przywileie 16.17.
Dwá mu Pan Chryſtus przywileie v-
proſil dla Koſcióla ſwego 211. **Te Suc-**
ceſſorum tego należa 212. **Ná Pieterze**
ſ. Koſciól powſzechny zbudowány 218.

PISMO S. O pewnoſci y powa-
žnoſci ksiąg piſiná ſ. Judyth/ Madro-
ſci Salomonowey/ Eklezyáſtyká/ Tho-
biaſá / dwoygá Máchábeyſkich. 8 5.
Jáka piſiná ſ. powažnoſć ſamá z ſiebie
90. Jáko potrzebuie ſwiadectwá Koſ-
cielnego. Tamſe. **Przeciwn** piſninu ſ.
bluźnierſtwá dziſieyſzych Kácerzow 91.
Piſiná ſ. Eſtegi ſkad przyſly do Koſció-
la Rzymſkiego 92. **Dwoiáki** wykład
piſiná ſ. 96. **Sámo** piſmo nie ieſt pro-
ba y fundámentem wſytkiey religiey
Chryſtejáńſkiey 176. **Przed** piſninem ſ.
wiárá bylá 177. **Piſninu** ſámemu (o-
procz Koſcielnego ſwiadectwá) wierzyć/
ieſt niczemu nie wierzyć 235. **Koſciól**
o Piſmie ſ. á **Piſmo** o Koſcióle ſwiad-
czy 235. **Piſmo** ſ. nie ſámo znáktem
napewnieyſzym Koſcióla Bożego.
206. 207.

plátyná w niektorych ſie tzczechá
myli. 112.

POKARMOW brátkowánie záw-
ſze byto w Koſcióle Bozym. 158. Já-
kie brátkowánie Apoſtół gáni 159.

POKUTA S. teſt prawdziwym Sakramentem 106.

POLSKA z Kſiążęciem ſwym Mieczysławem kiedy wiäre przyela 205

POMAZANIE oſtateczne teſt prawdziwy Sakrament 107.

POST przedwiekonočný teſt yſta. wa Apostołſka 153. Theleſphorus Pa. pież co poſtęnowił z ſtrony tego poſtu. 155. Jaki grzech tego zgwalcenie 154. 157. 158.

PROCESYE ſkad nãzwane 352. Jaki dawne. Tãmiſe. Zdawnã bywały z chorągwiãmi / z krzyżami / z reliquiãmi Tãmiſe. Proceſſye z Sakramentem ciała pañſkiego 334.

PRZYKAZANIE BOZE pierwſie iedno teſt / o zakazaniu cudzych Bogow y bãłwanow z 68. Jego wyklad 355. Dſieſcioro przykazanie Boże w całe zachowanie koſciolã Rzymſki 368. 369. Przykazanie o poźadliwoſci teſt dwo. ie. 369. 370.

R.

Ruffinus nie kładzie Kſiãg Judythy / Madroſci Salomon. Eklezyãſtykã / Thobiaſã / y Máchabeyſkich miedzy Apokryphã 89.

RYSKIE KOſCIOLY Sakrament pod oſoba chleba dla chorych chowãta 10. Nawrocenie ich do Koſciola Rzymſkiego 8.

RZYMSKI KOſCIOL. Jego prerogatywy 15. Nie wziãł piſmã ſ. od Koſciola Greckiego 92. Tertullia. nowe o nim ſwiadectwo 93. Trenew. ſowe 102. Sporow w nim okolo wiã.

ry nie maſz 160. W wierze nigdy nie bładził 171. Jednã o wierze nauka te. go po wſytkie czãſy 213. Wiãry tego zãleccenie. Tãmiſe. W czym rożny od ko. ſciola Greckiego 208. Suceſſya Bi. ſkupow ſwych w całe zachował 208. Wiãrã w nim yſtãci nie może 213. Wzgle dem Stolicy ſwey nie bładzi 214. Czemu nãzwany Koſciolem po wſech. nym 219. Rozſadek temu o piſmie na. leży 226. 232. Skarb w nim bogãry nauki Apostołſkiej 226. Skad ma rozſadek Piſmã nieomylny 228. Jaki czyni rozſadek o Piſmie 229. 233. Wſytek z bładziãci nie może z ſtrony wiã. ry / y dobrych obyczãiw : ãcz niektorz y w nim z bładziãci moga 215. Nigdy nie zwyciężony / w pierwſzey przedmowie. Przeciw temu pogãñſkie okrucieñſtwã nie przemogli / ani chytrwoſci kãcerſkie. Tãmiſe.

S.

SAKRAMENTOW ſiedm prawdziwych w koſciela Bożym 105. Sakrament potwierdzenia 104. Poku. ta 106. Oſtateczne pomãzanie 107. Kãplãñſki porzadek 108. Matieñ. ſtwo 109. Same przez ſie ſwiatocci / nie tylko znãki / ãle też przyczyny y na. czynia ſã łãſki Bożey y wſprawiedliwie. nia nãſzego / byle nã nas nie ſchodzilo 109

SŁOWO BOZE dwotãkie 100. 224

SLUBY maia byã zachowane 50. Rãdul te Pan Chryſtus 269. Slub vboſtwã / czyſtoſci / poſuſeñſtwã 269. Sluby Apostołſkie 270. Slub Chre. ſciãñan pierwſzych nie mieã nie wlaſnego 270. y pierwſzych Zakonnikow 270.

Regeſtr.

Slub czystości P. Marya uczynił 271. Wdowy / o krzyżach piſe Paweł ś. 271. Inſe biateglowy 271. Slub poſtu ſzafił 272. Sluby gwałcacy wielce grzeſza 272.

SPIRIDION takó ſam poſcił / tak y drugich do poſtu wiodł 156. Czemu prze podroźnego przyziaciela mieſć dał. Tamże. Przeciw ſobie Ewangelikowie go przywodzi 157.

SPOWIEDZ grzechow przed Ewangelikami od ſamego Pána Chrystuſa wſtawiona 139. Od Apoſtolor y Wyſcow ſwietych zalecona 140. Czas ſpowiedzi dla niedbálych w Koſciele zamierzony 139.

SWIECE Wielkonocney ſwiece nie 164. Swieceł ſtawiania y zapalania nie zakazuje Synod Eliberyński. 165. Swiec zapalenie przy pogrzebach Chreſcijańſkich dla czego. Tamże. V obrazow / grobow / y reliquiy ſwietych 286.

SWIECENIE ſwiece Wielkonocney 164. Bagna 349. ognia w wielka Sobote 350. Kreczy do iedzenia y pićcia 350. Wody / y ley moc 351. Pan Bog cudá przez rzeczy ſwiecone czyni. Tamże. Dzwonow ſwiecenie. 164. 351.

SWIETYCH WZYWANIE. Anyolow Bożych wzywania Concil. Laodyceńſkie nie zabrania 56. Było w przyrodzonym / y ſtarym zakonie 57. y potym. tego przyczyny 58. Chryzoſtomá ś. o tym nauka 59. Ambroſego ś. 60. Przyczynow czemu do Boga wzywamy 61. Swieci takó ſe poſrednikami naszymi 63. Dla ſwietych

Bog wiele czyni 63. 64. O ſwietych / Doktorow Koſcielnych zdanie 175. Koſcioły y oltarze czemu im budota 55. 175. 288. Swietych wzywanie bylo w zakonie przyrodzonym 282. w zakonie Mozyſzowym 283. w zakonie nowym 283. Oycowie ſwieci Grecy wzywania ſwietych 284. Oycowie Laodyceńſkiego Koſciola o tymże 285. Synody. tamże. Stawianie ſwiec v ich oltarzow / grobow / y v reliquiy 286. przyczyny tego zapalania ſwiec 287. Kádzenie przed oltarzami / y reliquitami ſwietych 288. Koſcioły y oltarze imieniem ſwietych czemu nazwane 288. 290. Wigilie ku czci ſwietym dla trzech przyczyn 290. Kanonizowanie ſwietych co teſt 292. Jaka część ſwietym Chreſcijańſkim wyrzadzala 293.

SWIETA. Mária być opowiadane przy Miſzy 53. Swieto wſyſtychich Swietych 53. Dla czego wſtawione 54. Swieto Panny Maryey Zielney 54. Swieta ku czci Swietym 291. Pieci ich przyczyn. Tamże.

SYNODY, ábo **Semy duchowne /** generalne zbliadzenie moga / dla trzech przyczyn 216. partykularne. tamże. Składanie generalnych Papiſzowi nalezy 240.

Antyſyodorenſki nie odiał brania w rece Sakramentu 131.

Bazyleyſkiego dekret o wierzchnoſci Koſciola nad Papiſzem / nie ważny 14.

Eliberyński od Koſciola nie przyety: Kanony tego Nowym Ewangelikom przeciwnie 68. Kanon tego 36. nie teſt przeciwny Kátholickim obrazom 69. Kanonu tego 34. wyklad 165. (iety 11.

Ephelſki wtory od Koſciola nie przy-

Florenchie

Regeſtr.

Florenckiego dekret o zwierzchności
Papieſkiej 14.

Frਾਂcfordſki co obraziech trzyma 12.
13. Nie potepił obrazow 70.

Zierozolimſki zakażute nie obrazow /
ale bálwanow / y rzeczy im ofiátrowá-
nych 68. 147.

Bábilonſki nie vchwalil modlitw zá-
vmárte 77.

Bábilonſki wtory iákie patnowánié
ná miyſcá 68. gáni 64.

Bárháginſki trzeci nie o zwierzchno-
ści Papieſkiej nie ſtánovil / áni ſtánov-
wié mogli 14. 18.

Bárháginſki piaty 55.

Konſtáncyenſki nie podobil Papieſzá
Kościolowi 13. Nie wſyſtki dektery ie-
go potwierdzone 14. Co o czáſcie vſy-
wánia Sákrámentu poſtánovil 130.

Konſtántynopolſki Kácerſkie 11. 12.
374. przeciwné Ewángeliſkom 374.

Laódyceńſki 11. 56.

Láteránski, to o przemienieniu chleba
y winá w ciało y krew Páńſka vczył / co
ſam Pan Chryſtus / y Doktorowie Koſ-
cielni 119. 120. Dekret tego o ſpowie-
dzi dla niedbátych 139.

Lugdunſki 53.

Mátyſkoneiſki przeciw ſobie y nie
ſczyrze przywodza nowi Ewángeliſko-
wie 169.

Niceiſki pierwſzy Káſiezey ſon zakaſzu-
je 13. 41. Co o zwierzchności Papie-
ſkiej trzyma / y o iuriſdictiey Pátryár-
chow / Alexándryiſkiego y Antyocheń-
ſkiego 20. 21.

Niceiſki wtory o obraziech 12. prze-
ſelectwo ná nowe Ewángeliſki Kádzie /
ktorzy nie czynia rozdiálu między bál-
wanem á obrazem 67. 354.

Trullánski nieważny 11. 43. 368.
przeciw ſobie go przywodza Ewángel-
ſkowie 44.

T.

TERTVLLIANOWE o Rzym-
ſkim Koſciéle ſwiadectwo 93. Náuká
tego Nowym Ewángeliſkom przeciwná
185. Montániſta byl 205. Nowoſcía
heretyki przeſkonywa 205.

THEODORETA nie ſczyrze no-
wi Ewángeliſkowie przywodza 221. 222.

THEODOZYVS Ceſarz obrazow
nie zakaſzute 367. Wyroku tego wyklad
Támſe. Obraz Páńſki w vczúwoſci
mieć roſkázute Támſe.

TIBERIVS wtory tego imienia
Ceſarz vſtáwy Theodozyuſſowey prze-
ſtrzega 368.

TRADYCTE troiáké 98. Náia
być záchowáne 100. Ireneus ich mo-
cno broní 103. 104.

V.

VSPRAWIEDLIWIENIE ná-
ſze przed Bogiem poczyna ſie od iáſki
Boſzey 147. Do tego nábycia / oprócz
Sákrámentu / potrzebne w doroflych
przygotowanie 111. Vſpráwiedliwienia
pierwſzego poczatek 147. Vſpráwie-
dliwionemu vczynki dobre potrzebne 149
O pewnym odpuſzczeniu grzechow Ká-
zdego z oſobná nie máſh nic w piſmie s.
y tego záden wterzyt nie powinien pew-
noſcía wiáry 150. iednák záden czyniac
co powinien nie ma watpic o odpuſzcze-
niu grzechow ſwych 151. Do vſprá-
wiedliwienia vczynki dobre z wiáry czy,

Regestr.

hione/sa potrzebne 152. 153.

WIARA vsprawniedliwiciaca Kto-
ra 148. Wiary nowych Ewangelikow
zadne pismo nie wcy/ ani Doktorowie
swieci 148. Jako glosowi Bozemu
wierzyli oni/ do ktorych Bog mowil:
iako inszy wierz/a/ ktorym Bog przez Ko-
sciol wola swa oznaymuie 236. Wiare
iaka Pan rozumie/ gdy mowi/ Syn czlo-
wieczy przyszedszy/ znaydzieli wiare na-
ziem? 202.

WIGILIE ku czci Swietym dla
trzech przyczyn 290.

Z.

ZAKONNY STAN. Jego da-
wnosc y pocatek 48. Zakony mniskie

nie stusnie Ewangelikowie sektami na-
zywaa 47. Zakonow czerzey zacni
pomnozyciele 48. Zakonow potwier-
dzenie przez Papieza kiedy by pocelo
49. Zakonney professyey y chztu nie-
iaktie podobienstwo 51. 52. Zakonna
professya Patres starszy zowia *secundū
baptisma*. 51. Zakonny stan przez Pa-
na Chrystusa zaczet y zalecony 264.
Apostolowie w stanie zakonnym byli
266. Pierwszych Chrescijan zycie za-
konne w Jeruzalem 266. Zakonney
po rozmaitych stronach swiata 267.
Zakonne zycie dzisiejszych zakonnikow
bylo przed 1500. lat 267. 268.
Cel zakonnego zycia 267. Zakonnicy
troiacy w Kosciele Bozym 267. Za-
konney zawse sie wlasnosci strzegli 270.

K O N I E C R E G E S T R Y .

D. HILARIVS LIB. V. DE

Trinitate. pag: 68.

V Eritas aliter intelligi non potest, quàm si falsa ea esse,
quæ veritati obiecta sunt, detegantur: & hoc qui-
dem mentientium absolutiore dedecore, si mendacia
ipsa proficiant veritati.

*Prawdã inãczy zrozumiãna byã nie moze: iedno, kiedy sie
te rzeczy falszywe byã pokaża, ktore przeciuv prawdzie zadãne
sa: a to bywa z wietrza klãmãiacych sromota, gdy sãme
klamstwa prawdzie pomagã.*

D. AVGV.

D. AVGVSTINVS DE CIVIT:

Dei, lib: 16. cap: 2. Tom: 5.

Multa ad fidem Catholicam pertinentia, dum hæreticorum callida inquietudine agitantur; vt aduersus eos defendi possint, & considerantur diligentius, & intelliguntur clarius, & instantius prædicantur: & ab aduersario mota quæstio, discendi existit occasio.

Wiele rzeczy do wiary powszechney należących, gdy chytra kacerska niespokojność do wątpliwości bywają przywodzone; żeby przeciwko im mogły być obronione, y pilniey bywają uważane, y iasniey zrozumiane, y częściey opowiadane: y od adwersarza żądane pytanie, bywa do nauczzenia okazya.

W K R A K O W I E.

W Drukarniey Andrzeja Piotrkowczyka.

Roku Pańskiego, 1599.

Nieja to są święci Jozef, Maria i Jozef
Chrześcijańskim

Na świętym obrazie świętych Jozef, Marii i Jozefa

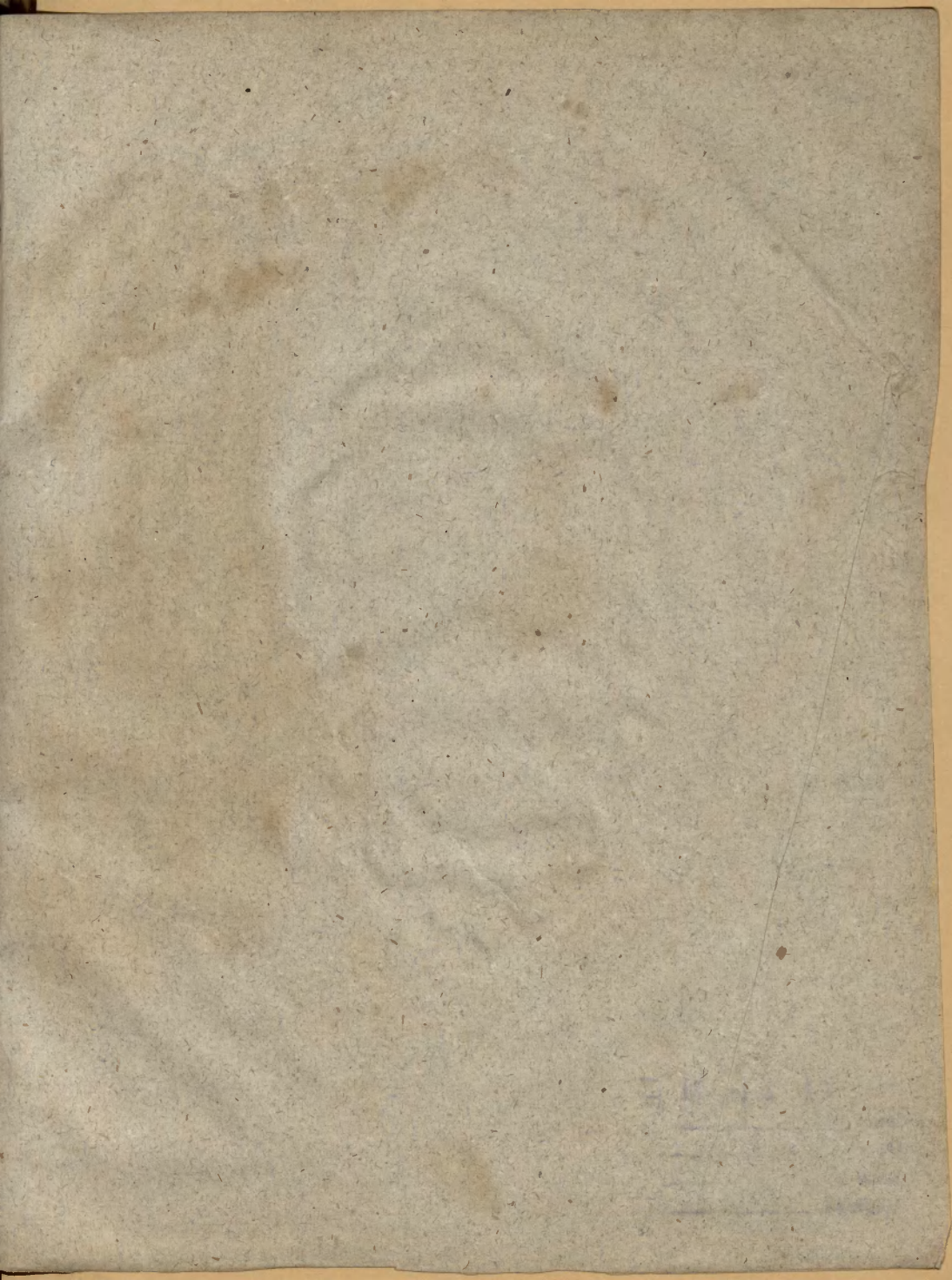
Jesus maria Jozef Janua etc orapram

Jesus Marija Jozes

Diak wdrożeniowa Kompania Jesus Jozef i Maria

Łódź 1818

In Nomine Svi Svi S

11. 11. 86. M.F

Inu.

Op. 21. 11. 86. Stone

Km. v

Magaz. 21. 12. 86

86520/50/11

Przedwsi

40.000

WYDZIAŁ GARNIA*
ANTYKWARIAT

DOM
KSIĄŻKI
DOM

309860 F

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

B. 128585

4545.1936